De Vlaamsche Kunstbode. Jaargang 17

bron
De Vlaamsche Kunstbode. Jaargang 17. Jan Boucherij, Antwerpen 1887

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/_vla023188701_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren

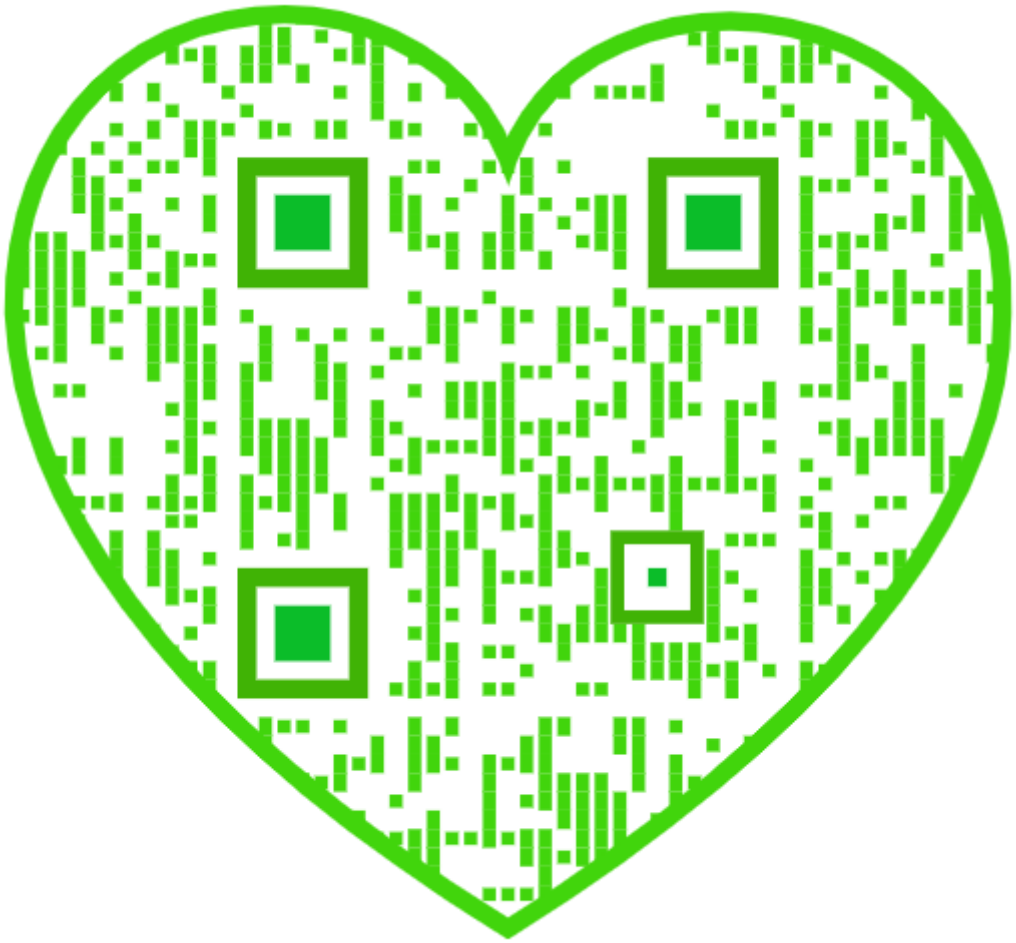

Uitstel is achterstel

I.

Gustaaf keerde met zijne lieve jonge vrouw terug van de huwelijksreis, in eene stemming als waarin de keurige dichter De Genestet zong:

> ‘'t Is wel de liefste dag op 't reisje hier beneden,
> Een kijkje nog eens weer in 't lang verloren Eden!
> Zoo eigen, stille haard u dieper weelde biedt,
> Een zorgeloozer dag geeft ons de hemel niet!
> En menig paartje wie 't zal spijten al hun dagen,
> Dat zij toen niet meteen Genève en Rome zagen!’

't Was een Zondagnamiddag der maand September, toen de deur van het nooit volprezen ouderlijk huis voor hem ontsloten werd.

Daar stond zijne goede, vriendelijke moeder, een traan van vreugd in elk oog, een lach van verrukking om de nog frissche lippen, en met opengespreide armen, gereed om hare duurbare kinderen tegen hare borst te drukken en hen met twee malsche zoenen te verwelkomen.

Op het blij gerucht, dat het drietal in de gang maakte, kwam Tom, de hond, blaffend en kwispelstaartend toegesprongen, gevolgd door heel de familie, die van rechts en van links, langs koer en trap in het voorhuis tot een aardig hoopje te zamenliep, en daarna de opgetogen reizigers onder kussen en handedrukken in de richting der keuken dreef.

‘Och, 't is mijnheer Gustaaf!’ riep de meid, die, bezig met het wasschen van kopjes en tasjes, zoowel als hare meesters blijkbaar aangenaam verrast was.

Welke vreugde!

Ge hadt de oogen en de aangezichten moeten zien van al de groote en kleine broeders en zusters! En vragen en roepen en gichelen en praten, dat zij allemaal om ter meest deden 't Was om er doof van te worden.

‘In Gods naam!’ riep Gustaafs vader, de handen beschermend aan zijne ooren, ‘zwijgt of ik ga vluchten.’

‘Ehwel, jongen’ sprak zijne moeder, ‘gij hebt nu den Rhijn gezien, eh? Zijt ge nog niet liever hier? Oost-West, thuis best. Wat zegt gij, Elsa?’

Het laatste was tegen hare schoondochter gericht, die met ophef van het pleziertochtje vertelde.

‘Keulen is niet veel,’ zei Gustaaf. ‘Eene stad lijk Antwerpen, maar dompiger en vuiler; doch verderop is 't zoo schoon! Ik vergeet het nooit.’

Zoo bleef het gezin nog lang over de groote genoegens en kleine wederwaardigheden der huwelijksreis zitten kouten en lachen, tot de stof toch eindelijk uitgeput geraakte. Toen het gesprek begon te kwijnen, riep de moeder eensklaps uit:

‘Gustaaf, dat 's waar! Bijna had ik het vergeten. Weet ge, wie ik eergisteren ontmoet heb?... Betteken.’

Haar zoon, met verwonderden blik:

‘Betteken? Wie is dat?’

‘Wel, kent gij Betteken dan niet meer? Betteken, onze oude keukenmeid?’

‘Lieve hemel! Die heb ik in jaar en dag niet meer gezien. Leeft die oude sukkel nog?’

‘Dat hoort ge wel. En zij loopt er nog vlug over voor hare zeventig.’

‘Ehwel, moeder, wat moest ge..?’

‘Ehwel dan, ja, Betteken vroeg onder andere ook naar de kinderen en voornamelijk naar u. Ge waart immers tot op 't laatste toe haar lieveling? Ik vertelde haar, dat gij juist getrouwd, en thans op speelreis waart. Gij hadt het menschke moeten zien verschieten! Wel! riep zij uit, nu word ik gewaar, dat ik oud word. Gustaaf getrouwd! Zeg hem, dat hij mij moet komen bezoeken, met zijne vrouw. Ik moet hen zien.’

Gustaaf lachte goedig met dien zonderlingen wensch van het grijze vrouwke, maar beloofde toch aan zijne moeder, eerlang de trouwe dienstbode te zullen gaan vinden, ware het slechts om hare genegenheid en verkleefdheid te beloonen.

Hij híeld woord. Reeds des anderdaags bracht hij het vriendelijk oudje, die hem nog op hare knieën geschommeld had, het beloofde bezoek, waarmede hij haar, volgens haar eigen zeggen, een hemelsch genoegen verschafte. Zij ontving hem met eene hartelijkheid, welke men alleen bij zulke een-

voudige lieden nog aantreft, en wenschte hem een lang en gelukkig huwelijksleven met eenen overvloed van diepgevoelde woorden, die Elsa deden weenen van aandoening. Iederen keer als zij *madame* zegde tegen Gustaafs jonge echtgenoote, sloeg deze blozend hare schoone oogen neder. Zij was aan dien nieuwen titel nog gansch niet gewend.

‘Ge wilt toch bij mij wel een borreltje drinken, eh mijnheer Gustaaf?’ vroeg Betteken, nadat de eerste oogenblikken der kennismaking voorbij waren.

De jonkman sloeg eenen blik op zijne wederhelft, hetgeen het oudje schalks deed lachen.

‘Och kom!’ riep zij uit, knipoogend tegen Elsa, ‘hebt ge van nu-af-aan de toestemming uwer vrouw vannoode? Jongen, jongen, ge zult stillekens-aan onder den pantoffel geraken, indien ge niet oppast.’

Bij de laatste woorden had zij hare bruine rimpelige hand schertsend aan zijnen schouder geslagen en hem 'nen vinger gezet.

Bettekens gezelschapsjuffer, een jong stil kwezeltje met een bleek gelaat, bracht een paar karaffen met drie roomers en een trommeltje met gebak. Het gemoedelijke vrouwke vatte de punch en wou voor Elsa inschenken, doch zij moest tot hare groote spijt die eer aan anderen overlaten, wier handen minder beefden dan de hare.

Nadat op het geluk der jonge echtelingen een paar keeren gedronken was en het alledaagsche gesprek niet goed meer vlotte, kreeg Gustaaf eensklaps eenen zonderlingen inval. Glimlachend vroeg hij de oude goede sukkel:

‘Maar Betteken, hebt *gij* nooit in uw leven eenen minnaar gehad?’

De aangesprokene nam het echter ernstig op, zeggende:

‘Zeker heb ik eenen gehad, mijnheer Gustaaf. Uwe moeder weet dat wel. Ik heb haar meer dan eens mijn wedervaren verteld. Maar het is lang geleden, waarvan ik spreek: uwe ouders waren nog niet geboren. Ge kunt denken!’.

De loop, welken dit innig onderhoud verder nam, is voor den lezer hoegenaamd niet belangwekkend, terwijl daarentegen Bettekens vrijage, wier geschiedenis verhaald wordt in de volgende bladzijden, misschien zijner aandacht niet teenemaal onwaardig zal blijken.

II.

Eene smalle, slecht geplaveide straat in eene volkswijk te Antwerpen.

Het is één uur geslagen en in al de huisgezinnen is het middagmaal reeds gebruikt, alhoewel de lucht nog eenen geur verspreidt van haring, visch, spek, gestoofde groente en wat zoo al verder den hongerigen werkman werd opgedischt. Uit al de openstaande vensters weerklinkt gerucht van aarden borden en schotels, van vorken, lepels en ijzeren kastrollen, die altemaal door de huismoeders worden gewasschen en gereinigd. De groote meisjes helpen hare moeders in het afdrogen en wegbergen, terwijl de volwassen zonen met hunne vaders buiten een luchtje scheppen onder het rooken van hun pijpke, in afwachting dat de klok hen opnieuw tot den arbeid zal roepen. Zij, de mannen, rusten met hunne dunne diemiten broek op de koude vensterreigels, leunen met hunne blauwe kielen of grijs lijnwaden ondervesten met mouwen tegen de deurstijlen, ofwel hebben zij zich nedergevleid op den grond of op den arduinen dorpel eener breede magazijnpoort, de beenen uitgestrekt en de armen over elkaar gekruist. De straat is vol spelende kinderen.

Maar zie! ginder op de stoep van dat met gele oker geverfd huisje zit niemand, hoewel de deur openstaat, gelijk over dag in alle werkmanswoningen het geval is, en we treden stout binnen zonder belet te vragen. We zijn in eene ruime kamer met roode vierkante steenen geplaveid, welke te gelijk tot kook- eet- en woonplaats verstrekt. Vijf personen bevinden zich in dit vertrek: in eenen hoek tegen de schouw, juist onder het groote koperen hanguurwerk zit een man op eenen stoel te slapen; aan den overkant, schuins door de zon beschenen, houdt zich een jongeling, wiens bovenlip reeds door eenen knevel versierd is, stilzwijgend bezig met het beplakken van het geraamte eens grooten vliegers, die door eenen schoolknaap, den jongeren broeder, bijna even stilzwijgend wordt vastgehouden. Eene vrouw van een veertigtal jaren zit geknield vóór de geopende keukenkast, waarin zij het een en ander plaatst en schikt, dat zooeven bij het noenmaal gediend heeft; terwijl hare dochter, een lief meisje van zestien, bij de tafel bezig is met het overgieten van dampende koffie uit den dikbuikigen koffiepot in eene blikken kruik. Wie iets te zeggen heeft, doet het fluisterend, ten einde de rust van den vader niet te storen;

men hoort geen ander gerucht dan het gonzen der vliegen en het fluiten van een sijsje in de kooi tegen den witgekalkten wand.

‘Jan, het is tijd, hoor! Zie, kwaart na één,’ lispelt de zuster.

De jonkman slaat den blik op het horloge en knikt.

‘Goed, Marie, ik weet het; ik sta dadelijk op,’ klinkt zijn antwoord op gedempten toon.

‘Och Jan, nog deze ster!’ smeekt de knaap, een figuurtje van groen gekleurd papier omhoogstekend; doch hetgeen hij verzoekt kan niet meer zijn, want zijn broeder moet weg, naar zijn werk.

Jan neemt zijn kruikje met koffie en zijnen blauw katoenen zak met boterhammen, en spoedt zich ter deure uit. Buiten zijn al zijne buren en makkers al opgerukt. Aan den overkant der straat werpt hij glimlachend eenen blik in een geopend venster en roept vriendelijk:

‘Dag Lisa!’

Die groet gold een twintigjarig meisje, dat niet ver van het open raam vlijtig aan 't strijken was. Zij heette eigentlijk Elisabeth Welters, en woonde alleen met hare moeder, eene weduwvrouw van even vijftig. Hare braafheid en gedienstigheid hadden haar iedereens genegenheid en achting verworven, en, wat in haren toestand nog beter te pas kwam, de klandizie van heel de straat. Zulks verschafte haar gansch de week werk, niet zelden meer dan zij konden afkrijgen, en zoo wonnen zij ordentelijk haar brood.

Moeder en dochter bewoonden samen een klein, smal huisje van één verdiep. Meer plaats hadden zij daaraan niet dan beneden eene kamer, waar gekookt, gegeten en gestreken werd, en boven een slaapvertrek. Het weinige, dat zij het hare mochten heeten, was voldoende tot haar geluk, want zij moesten beiden hard werken van 's morgens tot 's avonds, en vonden dus nooit de gelegenheid om haren toestand te overwegen en te vergelijken bij dien van beter bedeelden. Ja, des Zondags hadden zij dat kunnen doen, maar dan waren zij te blij, dat de week al wederom uit was. In den voornoen schikten zij zich op voor de kerk en des namiddags keuvelden zij met de buren of gingen wandelen. Neerslachtigheid is eene ziekte van rijke menschen, die tijd hebben om te mijmeren en zich ongelukkig te gevoelen.

Laat ons bij de vrouwen even binnengaan.

‘Tegen wien knikt ge daar goeden dag, Lisa?’ vroeg de moeder juist.

‘Wel, tegen Jan Van Rompaey,’ antwoordde de maagd, ‘tegen wien anders?’

‘Zóo! Is 't dan al zoo laat?’ zegde de eerste weer, omkijkend naar de klok. ‘Inderdaad, het is bij halfzes. Dat zou ik niet gedacht hebben.’

De dochter stond vóor eene soort van stellage, samengesteld uit een paar breede planken, rustend op schragen. De planken waren bekleed met eene op sommige plaatsen verzengde en uitgerafelde sarge; rechts lag een heele boel dingen, die reeds gestreken waren; links, een hoop, die gedurig verminderde en nog onder het warme ijzer der vlijtige strijkster moest.

Meer naar achter in de kamer, waar eene andere plank, ook in eene sarge gewikkeld, op twee stoelen eene soort van brug vormde, was de moeder bezig met het in orde brengen van eenen witten onderrok. Het bleek zware arbeid, die al hare aandacht vergde, terwijl hare dochter, jong en vlug, onder het werken nog immer gelegenheid had om de straat gade te slaan, alhoewel zij daarom niet minder onverpoosd bezig bleef.

‘Daar, Van Rompaey brengt zijnen stoel buiten!’ sprak zij. ‘Er zullen dezen namiddag geene boodschappen te verrichten zijn voor hem. Dat gebeurt niet dikwijls.’

‘Och!’ zegde hare moeder, ‘ik geloof niet, dat zijne verdienste zoo bijzonder groot zal wezen. Waartoe kan men hem zoo al gebruiken?’

‘Inderdaad, het doet wee aan het hart, hem te zien voortstrompelen, den ongelukkige. Indien hij geene oppassende vrouw en kinderen hadde, dan ware hij maar beter gestorven.’

Zij spraken over Jans vader, die voorheen stoker geweest was bij den ijzerweg en door eene ramp het linker been en den rechter arm had verloren. Sedertdien, dat is nu zoowat vijf jaar geleden, hinkte hij op een houten been, en verdiende hij niets meer dan eenige centen met boodschappen te doen voor de buren, of het bewaken van hun waschgoed op den bleek; hij genoot echter ook een klein pensioen. Zijne vrouw en dochter waren giletmaaksters en werkten thuis, terwijl de oudste zoon, Jan, knecht was bij eenen marmerbewerker, en de jongste, Jef genaamd, nog de school bezocht. Vader Van Rompaey, vroeger de vroolijkste kerel der straat, had sedert zijn ongeluk haast nooit meer gelachen; hij schepte in niets meer vermaak, zelfs niet in borrel of pijp, en mocht men de buurt gelooven, dan zoude hij langzaam uitdrogen als een stok.

‘Wat ziet hij er weer bleek uit vandaag,’ hervatte het meisje, na een nieuw ijzer van het komfoor te hebben genomen. ‘Zijn toestand baart hem niet weinig verdriet.’

‘Ik geloof het wel. Gij moest hem vroeger gekend hebben, Lisa: er leefde geen gelukkiger mensch onder de zon. Zijn bedrijf was lastig, vermoeiend en gevaarlijk, en toch, hij zong van 's morgens tot 's avonds. Nooit heb ik 'nen opgeruimderen vent ontmoet. Doch sedert die noodlottige gebeurtenis...’

‘Eenen man, die aan den ijzerweg werkzaam is, zou ik nooit begeeren,’ onderbrak plotseling de dochter, in gepeinzen verzonken.

‘Gij hebt groot gelijk, kind. Neem liever eenen marmerbewerker; die zal althans nooit op één been naar huis komen,’ sprak hare moeder op gemaakt ernstigen toon.

Het meisje bloosde, keek om, en beiden schoten in eenen schaterlach.

III.

In den zomer wordt er te Antwerpen telken Zaterdagavond militair concert gegeven op de fraaie Groenplaats, in wier midden zich het bronzen standbeeld van Rubens verheft.

Als het weder dan zacht en aangenaam is, levert die plaats eenen heerlijken aanblik op, vol beweging en leven. De sierlijke luchter der kiosk verspreidt eenen witten kring van licht, die in helderheid afneemt naarmate hij de dubbele rij boomen nadert, onder wier dichte kruinen eene geheimzinnige duisternis heerscht. Maar die zwarte streep met hare grillige schaduwen gaat ook langs den anderen, den buitenkant, langzaam over in halfdonker en klare schemering en glanzend licht, dank aan de ontelbare gazvlammen der koffiehuizen en magazijnen, welke de Groenplaats insluiten. Als spoken en schimmen draaien en woelen in dien tooverschijn honderden menschen van elken leeftijd en stand, over wier hoofden de muziek als eenen zwerm van welluidende en opwekkende tonen uitstort, die al de wanklanken der afgeloopene week doen vergeten. Soms, op het onverwachts, terwijl de instrumenten zwijgen, klinkt blij eene stem uit den hooge, uit het rijk der sterren. Het is de beiaard van den wereldberoemden toren der hoofdkerk. Ge kunt hem niet zien, maar ge hoort hem toch, den goeden ouden reus. Hij zingt een vroolijk deuntje, net of hij ons wou doen huppelen van vreugd, omdat het 's anderdaags alweer Zondag is.

De uitstekend kalme, schoone avond, heeft heden bijzonder veel volk naar de Groenplaats gelokt. Er heerscht een levenslustig gepraat en gesnap, gegichel en gelach, die het hart van den beschouwer met tevredenheid en opgeruimdheid vervullen. Onder de talrijke wandelaars hebben we Jan Van Rompaey herkend, die met een paar makkers naar het concert is komen luisteren. Zij slenteren in de onmiddellijke nabijheid der kiosk rond, waar het publiek het dichtst en schier uitsluitend uit den lagen stand is, en waar zij dus de meeste kans hebben, vrienden en kennissen te ontmoeten.

‘Jan, is dat geen meisje uit uwe straat, ginder vóor u?’ vraagt eensklaps een der kameraden.

De aangesprokene zoekt met de oogen zooveel hij kan, doch bespeurt blijkbaar niemand.

‘Ah! ik heb ze reeds ontwaard,’ zegt de tweede. ‘Het is Mathilde, de schoone strijkster. Vindt ge ze niet, Jan? Ginder zie, nevens dien heer met zijnen hoogen hoed. Zij gaat gearmd met hare moeder.’

‘Zwijg, ik heb ze in 't oog!’ roept Jan opgetogen. ‘Maar die heet niet Mathilde, hoor.’

‘Neen? Hoe dan?’

‘Weet gij het beter dan ik misschien? Ik zeg u, dat zij Lisa Welters heet, en niet anders. Het meisje woont vlak over mijne deur, wat zou ik haar niet kennen?’

Hun onderhoud werd onderbroken door de muzikanten, die een nieuw stuk van hun programma begonnen uit te voeren. Jan hoorde van hun spel niets; hij dacht na. Hoe vindt ge den Toon: ‘de schoone strijkster’? Wat had hij er uitstaans mee? Als Lisa ooit vrijt...

Hij schrikte en bleef staan. Vóor hem hielden twee kwajongens eene koord uitgespannen, met het inzicht, de onoplettende of onergdenkende voorbijgangers er voor de grap te doen over struikelen. Zij hielden echter de koord niet bestendig omhoog; zij kenden hun volkje. Ook, toen zij zich door Jan en dezes vrienden verrast zagen, sprongen zij ijlings op en gingen vluchten. De jongelingen maakten zich vroolijk over de schalksche boosaardigheid dier knapen en zetten hunne wandeling rond de kiosk voort. Het toeval wilde, dat moeder Welters en hare dochter juist denzelfden toer maakten en op geringen afstand vóor hen uit stapten. Jan keek haar achterna, en:

‘Lisa, pas op!’ riep hij op eens.

Daar zaten weer die bliksemsche jongens met hunne koord, en 't scheelde weinig, of de twee vrouwen waren er over gevallen. De jonkman, anders de vreedzaamheid in persoon, schoot als een pijl uit eenen boog op de deugnieten toe, en had het geluk van er eenen bij den kraag te grijpen, dien hij - ik meen den jongen - eene geduchte schudding gaf en eenige klinkende klappen om de ooren.

Toen hij bij zijne vrienden en buren terugkeerde, zag hij nog bleek van toorn, hetgeen er eenen deed zeggen:

‘Kom, Jan, laat ons ginder in *Het Kruisken* uwe ontsteltenis gaan afdrinken.’

De vrouwen wilden in den eerste niet mee, doch op den duur lieten zij zich door Jan daartoe overhalen, en gevijven trokken zij de herberg binnen, waar zij gelukkiglijk juist een tafeltje onbezet vonden.

's Anderdaags, in den morgen, klopte Antoon, een der drie makkers van den vorigen avond, bij de Van Rompaey's aan.

‘Binnen!’ riep de moeder, die wist, dat het de boezemvriend was van haren zoon, met wien deze elken Zondag ter kerk en naar de vogelmarkt ging.

De vrouw, die bij de tafel aardappelen zat te schillen, bood den opgeschikten jonkman met een innemend lachje eenen stoel aan, met de vraag:

‘En hoe stelt ge 't, Toon?’

De bezoeker, weinig spraakzaam van aard, verzekerde; dat zijne gezondheid hoegenaamd niets te wenschen overliet, en stelde zijnen vriend, die vóor den spiegel zijnen col stond te strikken en iets gemompeld had van ‘binnen vijf minuten klaar,’ gerust met de verzekering, dat er geene haast bij en het nog tijd genoeg was.

Hij keek in het vertrek rond. Het was zuiver en ordelijk. Er was geen vlekje op de wit gekalkte muren te ontdekken en de vloersteenen zagen rood als bloed. De eenvoudige meubelen waren altemaal goed onderhouden en men had blijkbaar al het mogelijke gedaan tot versiering der armoedige kamer.

Vader Van Rompaey, de gebrekkelijke, zat bij het venster in een boek te lezen, doof voor alwat rondom hem verteld werd of gebeurde. Evenwel, toen hij het einde van een hoofdstuk bereikt had, sloeg hij, denkelijk uit wellevendheid, het boek met eenen snak toe. Antoon wendde het hoofd, vragende:

‘Is 't uit, mijnheer?’

‘o Neen. Ik ben slechts in de helft. Straks, als ge vertrokken zijt, lees ik voort. Het is zoo schoon, Toon. Kent gij het werk niet, *De Boerenkrijg*, van Conscience.’

De jongeling knikte bevestigend.

‘Er is geen enkel werk van Conscience, dat ik niet gelezen heb,’ sprak hij. ‘Sedert eenigen tijd ben ik met de verhalen van Sleeckx en Loveling bezig; die zijn ook zeer aantrekkelijk.’

Hiermee was het gesprek ingeleid. Het liep over de meest verschillende onderwerpen, totdat Antoon onvrijwillig op het gebeurde kwam van gisteravond, en den ouden man de kleine grap, maar behoorlijk uitgebreid, met schilderachtige woorden vertelde. De moeder vond er smaak in, en zelfs haar man had voor eene poos zijne zwaarmoedigheid afgelegd en de lippen tot eenen glimlach geplooid, want Antoon bleek wel ter taal en een geestige prater te zijn, eens dat zijne tong in beweging kwam.

Jan gebaarde zich intusschen alsof hij niets verstond van al hetgeen zijn vriend op zijne kap vertelde. Hij borstelde duchtig de onderste helft zijner broekspijpen uit, waaraan niemand buiten hem zoo bijzonder veel stof of slijk zou bespeurd hebben. Toen hij opkeek, viel zijn blik toevallig op het schalksch gelaat zijns vaders. Deze dreigde koddig met den wijsvinger, lachend zeggende:

‘Pas op, kerel, of ge zijt gevangen!’

Vervolgens wees hij met zijn hoofd naar de overzij der straat en voegde er bij:

‘Ginder over liggen wolfijzers en voetklemmen.’

Onder uitbundig gelach gingen de twee vrienden toen henen.

IV.

Een lichtstraal was eensklaps in de ziel gedrongen van Jan en Lisa!

Zij onderzochten nu, ieder voor zich, hun jong en eenvoudig hart, en ontdekten er inderdaad een zeker gevoel van belangstelling en genegenheid voor elkander, zoo zwak en onbepaald, dat zij er tot hiertoe onbewust van bleven, maar anders voor vreemde oogen reeds duidelijk genoeg om het op te merken.

En dat gevoel, was dat nu hetgeen de menschen *liefde* noemen? Zij beminden dus elkander? Al peinzende, plooide

zich een glimlach om beider lippen. Die ontdekking op zichzelve maakte hen gelukkig, zonder dat een hunner zich afvroeg, of de andere daarmee gediend zou wezen.

Voortaan letten zij nog veel meer op elkander dan voorheen, doch in 't geniep, en zij sloegen tevens zichzelven gade, ten einde de huisgenooten niets meer te laten bespeuren van het zoete geheim, dat zij diep in hun binnenste koesterden. De een wist van den andere niets, maar beiden gevoelden niettemin, zonder bepaald te kunnen zeggen waarom, dat hunne genegenheid wederkeerig was.

Jan Van Rompaey, die vroeger de gewoonte had, 's Zondags reeds om acht ure ter kerk te gaan, wachtte voortaan nogal dikwijls tot negen, en getroostte zich de groote mis en het parochiesermoon van mijnheer pastoor, om een uur lang het gezicht te genieten van Lisa Welters, die met hare moeder geregeld dien dienst bijwoonde. Ten einde niet ontdekt te worden, bleef hij achteraan in de kerk, onder de hoogzaal, tusschen de mannen met kielen en de vrouwen met kapmantels. Hij hield het oog schier onafgebroken op Lisa gevestigd, die op eenen leunstoel gezeten was, nagenoeg altijd op dezelfde plaats tegenover den kansel. Jan bespiedde al hare bewegingen. Toen zij haren stoel omkeerde voor de predikatie, vond hij, dat zij zulks veel bevalliger verrichtte dan de andere meisjes, ja, zelfs met eene statigheid, gelijk ginder ver die rijke jufvrouwen in het koor. Hem dacht tevens, dat hij nu voor 't eerst in zijn leven begon op te merken, hoe schoon en beminnelijk zij was. Aandachtig en ingetogen luisterde zij naar het sermoon Zie eens, hoe die blauwe oogen den pastoor aanstaren! Jan zou wel in diens plaats willen zijn. Jammer, dat zij maar zwart gitten oorbellekens draagt. Als zij trouw... Eh! hij glimlacht; daar ging hij eene dwaasheid zeggen. In alle geval, op de eene manier of op de andere: het is zeker, dat zij er ooit wel eens gouden zal krijgen. De predikant spreekt de laatste woorden uit van zijn sermoon. Wat maakt Lisa een lief kruisken! Nu keert zij haren stillen bewonderaar weder den rug toe en bidt in haar kerkboek. Ja, ja, moeder Welters, bezie uwe dochter gerust; gij moogt er fier op zijn. Zij doet mij, sapristi! vergeten dat ik in de kerk ben; ik heb nog geen Vaderons gebeden.

Zoo ongeveer waren de gepeinzen des verliefden jongelings iederen Zondag, dat hij de groote mis hoorde. Zekeren keer, op eenen middag, terwijl het huisgezin het zondagsmaal ge-

bruikte, vroeg de moeder onergdenkend, of het sermoon van den heer pastoor fraai was geweest dien morgen. Jan at voort zonder te antwoorden, hetgeen zijne zuster naar hem deed opkijken. En toen zij bemerkte, dat hij bloosde, ried die zestienjarige ondeugd meteen, wat er in het hart haars broeders omging. Zij begon te lachen, dat zij schokte, en zegde schalks:

'Onze Jan heeft in de kerk wel naar iets beters te zien dan onzen dikken pastoor!'

De jongeling smakte erg verstoord zijne vork in zijne telloor en bromde:

'Gaat u dat aan, eh? Zorg liever, dat ge gauw uwen stiel kent, dan zult ge beter doen.'

Het meisje at lachende voort, terwijl de ouders tegen elkaar pinkten. Maar sedertdien werd er van de genegenheid des jongelings voor Lisa niet meer gerept, zoomin als men er dorst mee spotten. Stilzwijgend werd nu aangenomen, dat hij met het lieve buurkind vree, zonder dat men rekenschap hield van de omstandigheid, dat Jan nog niet eenmaal zijn hart aan haar geopend had Zelfs, in zijne afwezigheid, spraken de ouders soms wel eens over zijn huwelijk als over eene aanstaande verblijdende gebeurtenis, gelijk zich tot hiertoe in de familie nog niet had voorgedaan!

Hun zoon was bijlange zoo voortvarend niet.

Eens, op eenen warmen zomeravond, toen de bewoners der straat, in groepjes te zamengeschaard, vóor hunne deur zaten te keuvelen, kwam Jan Van Rompaey het huisje zijner hartsvriendin voorbijgeslenterd. Eene der vrouwen stiet Lisa aan, zeggende:

'Hm! Lisa, daar is uw vrijer.'

Die opmerking maakte het meisje uitermate vroolijk. Zij wierp zich lachend achterover en schaterde het uit, niet weinig gevleid, dat men haar reeds - de hoogste vreugd voor een jong meisje - eenen minnaar aanwees. En inderdaad, zij hield veel van Jan. Hij was een brave jongen, een oppassende werkman, een onderdanige zoon, en zou dus ongetwijfeld ook een liefhebbende man wezen. Ja, ja, rechtuit gesproken, zij zou hem wel willen, zelfs liefst van al. Maar ach! wat was men nog verre van huis.

Vrouw Welters liep ookal de gebeurtenissen vooruit Zij wreef zich de handen van tevredenheid, omdat zij nu toch hare dochter verzorgd wist! En evenals deze was zij fier op den vrijer.

Dien eigensten avond hadden de twee vrouwen zich nauwelijks ter ruste gelegd, of de oudste zegde:

‘Lisa, als ge ooit Jan Van Rompaey krijgt, dan zult ge gelukkig zijn. Het is een knappe, goede jongen, die hier in de straat niet dan vrienden telt.’

Het meisje deed niets dan lachen, ja, lachte al langer hoe meer, naarmate hare moeder voortging met de uitstekende hoedanigheden des jonkmans op te sommen en te roemen. De oude vrouw, die niet wist, wat denken over die zonderlinge handelwijze harer dochter, schoot op den duur in gramschap tegen haar uit:

‘Wordt ge nu zot, Lisa?’ riep zij, zich in het bed omkeerende om het gelaat van haar kind te zien. ‘Zeg ik dan zoo'n dwaze dingen, dat ge mij uitlacht? Wilt ge spreken!’

‘Beste moeder,’ zegde het meisje eindelijk, ‘ik kan mij niet inhouden, als ik hoor, dat gij reeds aan trouwen denkt. Wilt ge gelooven, dat Jan nog het eerste woord van liefde tegen me spreken moet?’

‘Is 't waar?’

‘Neen zeker niet.’

Zij zwegen. Het praatje scheen voor goed geëindigd, toen vrouw Welters, die de zaak nog geenszins had opgegeven, maar zich integendeel reeds op voorhand begon te kwellen met allerlei dingen, welke met een eventueel huwelijk in betrekking stonden, haar reeds half ingesluimerd kind wekte met de vraag:

‘Ge zult uwe moeder toch niet verlaten, Lisa, als ge trouwt?’

‘Och kom, moeder, slaap liever! Gij doet net of het toekomende maand reeds moest geschieden, en ik zeg u nog, dat Jan misschien niet eens aan mij denkt. “Goeden dag” en “goeden avond”, ziedaar al de woorden, die tot hiertoe tusschen ons werden gewisseld. Stel u echter gerust. Ik wil geenen man, of hij moet u bij ons laten inwonen.’

V.

Jan Van Rompaey scheen niet haastig om aan Lisa Welters spoedig meer te zeggen dan wij zoo even uit haren eigen mond vernamen. Bij al de deugden, welke de geburen in hem meenden te bespeuren, voegde hij nog het gezond verstand, dat hem aanried, het huwelijksbootje niet in te stappen alvo-

rens de stormen zich hadden gelegd, die ieder mensch in zijne jeugd te doorworstelen heeft. Lisa schreef zijne terughouding aan blooheid toe, het eenig gebrek, dat zij in hem ontdekte.

Voorwaar, haar scherpziend oog had haar niet teenemaal bedrogen. Jan was inderdaad geen haantje-vooruit in tegenwoordigheid van jonge meisjes. En nu vooral, sedert men hem in zijn huis verdacht van bij Lisa een wit voetje te hebben, vermeed hij angstvallig elke ontmoeting met haar, dewijl hij voor den vrijer der schoone strijkster nog niet wilde te boek staan. Hij zou niet geweten hebben, hoe zich te gedragen in die nieuwe hoedanigheid.

Lisa bezat een heel ander karakter. Haar gedrag, alhoewel vrijmoedig, was even onberispelijk als dat van haren vriend Jan, maar zij toonde zich jonger en frisscher van hart. Gansch de buurt eerde en beminde haar om hare vriendelijkheid, hare vlugheid en vroolijkheid. Wie haar zag en niet aangenaam getroffen werd door haar immer lachend gelaat en den levenslust, die van haren persoon uitstraalde, moest al een bijzonder ongevoelig en zwartgallig mensch wezen. Als zij soms een liedje zong op de maat van haar strijkijzer, dan zou men gepeinsd hebben, dansmuziek in het straatje te hooren.

Het snuggere meisje had haren geheimen aanbidder spoedig in de mot en maakte zich niet weinig vroolijk over zijne blooheid. Een beetje plaagziek van natuur als zij was, nam zij iedere ontmoeting met hem te baat om hem aan den klap te houden, wetende, hoe ongaarne hij door de menschen, de buren vooral, met een meisje gezien werd. Ware zij niet zeker geweest van 's jongelings gevoelens jegens haar, dan zoude zij gewis zoo niet hebben gehandeld, want, bij al hare onschuldige dartelheid, wist zij genoeg, wat een fatsoenlijk meisje betaamt. Maar nu wilde zij, rechtuit gesproken, hem eene verklaring ontlokken, omdat zij even overtuigd was van zijn gebrek aan stoutheid als van zijne liefde. En sedert eenigen tijd was zij herhaaldelijk aan eenen vrijer beginnen te denken. Al hare vriendinnen en kennissen hadden reeds eenen, en, mocht dat geluk haar tot hiertoe onbekend zijn gebleven, thans begon zij het te waardeeren, vooral in het vooruitzicht der aanstaande groote kermis. Als geburen vonden zij gelegenheid genoeg om met elkander te praten, en meer dan eens werd Lisa gewaar, dat Jan op het punt stond, haar zijn hart te openen, doch helaas! hij durfde blijkbaar niet, ofwel zocht

hij immer naar gepaste woorden, die hardnekkig weigerden op zijne tong te komen. Deze toestand duurde reeds maanden en maanden, tot groote teleurstelling, niet alleen van 't meisje, maar ook van den jongeling, die telkens zichzelven met vuisten sloeg en zijne beschroomdheid verwenschte. Immers, iederen keer dat hij zich in de tegenwoordigheid van Lisa bevond, geraakte hij dermate onder de betoovering harer lieftalligheid, dat hij zijn plan van wachten en uitstellen vergat, en tien tegen één zou ‘gesproken’ hebben, indien zijne blooheid hem niet wederhouden hadde.

Het was in de maand Augustus, daags vóor de groote Antwerpsche kermis.

Vrouw Welters en hare dochter hadden de gansche week bijzonder veel te strijken gehad en zelfs al met licht moeten werken. Heden, Zaterdag, waren zij van vijf ure op, en eerst om acht ure 's avonds konden zij haar vuur laten uitgaan. Terwijl de moeder thans de kamer wat opredderde, bezorgde Lisa de laatste mand strijkgoed aan de klanten. Het moest eene heele vracht wezen, die zij te torschen had, want meer dan eens zette zij de mand neder om haren arm te laten rusten en haar zweet af te drogen. Juist had zij haren last weer opgetild, als haar in de halve duisternis der karig verlichte straat iemand voorbijsnelde. Zij keerde zich om en:

‘Eh, Jan!’ riep zij, haren gebuur herkennende.

De jonkman - 't was hij inderdaad - schrikte uit zijne gedachten op door het hooren van zijnen naam en trad schoorvoetend nader. Nauwelijks had hij echter gezien, wie 't was, die hem stond aan te lachen, of hij verhaastte zijnen stap en stak blij verrast naar het meisje de rechterhand uit.

Zij vingen een praatje aan.

‘Komt ge nu eerst van uwen winkel?’ vroeg Lisa, het oog gevestigd op het blikken kruikje, dat met een koordje aan zijne zijde hing.

‘Neen, maar toch van mijn werk,’ luidde het antwoord. ‘We zijn naar Hoboken eene wit marmeren schouw gaan plaatsen.’

‘Zoo! En nu zijt ge ongetwijfeld moe en hongerig en tracht ge thuis te zijn?’

‘Wel ja, Lisa. Maar ik ga toch nog naar de fakkeltocht zien, hoor. Is 't nog ver van negen ure?’

‘St! 'k geloof, dat het juist half negen rammelt. Spoed u, of ge komt te laat.’

Hiermede greep zij naar heure mand, die zij ditmaal met veel meer moeite omhoog kreeg dan te voren. De last was niet zwaarder, doch heur hart, omdat Jan geen woordje repte van de kermis, die zij nochtans gehoopt had, dit jaar grootendeels in zijn gezelschap door te brengen.

‘Ehwel,’ dacht zij, onder 't gaan, ‘indien hij mij weer laat zitten, dan trek ik er met 'nen andere uit. Ik kan vrijers genoeg krijgen.’

En juist wou zij met hare linkerhand eenen traan wegwisschen, als zij tot hare ontsteltenis dicht achter zich haren naam hoorde uitspreken. Het was Jan, die op zijne stappen teruggekomen was.

‘Ik ben een ezel,’ zegde hij wrevelig. ‘Ik zie u zwoegen met die zware mand zonder er aan te denken, u een handje toe te steken.’ Naar de mand grijpend: ‘Kom, geef hier, Lisa.’

‘Och, 't is zoo erg niet,’ lispelde zij voor den vorm, ‘het gewicht vermindert met elken klant, dien ik zijn goed bestel. Ik kan 't wel dragen, genoeg.’

‘Laat mij betijen,’ sprak hij, terwijl hij de vracht als een speelding in de hoogte hief en op zijnen schouder plaatste; ‘ge hijgt naar uwen adem, Lisa. Ge zijt vermoeid, dat kunt ge niet loochenen.’

‘Ja maar, gij ook. Zooeven hebt ge 't nog bekend.’

Zij keken elkaar aan en schoten in eenen lach, die beteekenen moest: We zijn zeer verheugd, elkanders gezelschap te kunnen genieten, en hetgeen we daar vertelden, waren slechts plichtplegingen.

Daar stapten zij nevens elkander voort, in den beginne bijna zwijgend, uit verlegenheid, doch allengs drukker en vrijer keuvelend, naarmate de een zijne schuchterheid en de andere haar pruilen vergat. Iedere maal, dat zij aan de woning van eenen klant kwamen, belde Lisa aan en nam de mand met strijkgoed over, terwijl Jan op eenigen afstand in de duisternis wachtte.

Op den terugkeer gevoelden zij zich nog veel vroolijker gestemd.

‘Ge gaat zeker alle dagen dansen met de kermis?’ vroeg het meisje, haren vriend van terzij aanstarende met toegeknepen lippen. ‘Ge zult toch wel een beentje uitslaan?’

‘Neen, Lieske, dansen doe ik nooit. Ik ken er niets van, het is te zeggen, jawel, eene polka en eene redowa zou ik

desnoods wel mee flikkeren, doch mijn hoofd geraakt te spoedig aan 't duizelen, en daarom doe ik het liever niet. Kunt gij dansen, Lisa?'

'Zooal een beetje,' heette het, op eenen toon van teleurstelling.

'Maar zeg eens, Lisa, hebt ge geenen vrijer om mee uit te gaan gedurende de feesten?'

Hij dorst haar niet bezien, terwijl hij dit zegde, doch was uiterst benieuwd om haar antwoord te vernemen, hetwelk zich tot zijne groote vreugde niet lang liet wachten. Glimlachend en op slependen toon sprak de maagd:

'Dat weet ge wel beter, eh?'

Haar gezel zweeg weer. Er greep een geweldige strijd in zijn binnenste plaats. Verstand en hart worstelden er met elkander, terwijl zijne aangeborene schroomvalligheid de beslissing nog bemoeilijkte. Op den duur behaalde zijne liefde voor het bekoorlijke buurmeisje toch de overhand, want hij zegde:

'Luister, Lisa. Maak u gereed tegen vier ure morgen namiddag. Ik zal u komen halen. Wilt ge?'

VI

De kermisfeesten liepen dit jaar voor onze twee jongelieden vroolijk af, doch de daaropvolgende Zondagen brachten het meisje eene wreede ontgoocheling. Immers, zij had zich ingebeeld, dat de vrijage thans naar behooren begonnen was, maar ondervond tot haar niet gering verdriet, dat zij niet meer dan een kermislief was geweest. Jan kwam haar nooit meer halen en sprak haar niet dikwijler aan dan voorheen. En toch had hij haar herhaaldelijk in het oor gefluisterd, dat hij haar zeer liefhad! Het meisje kon zich die zonderlinge handelwijze niet verklaren, en wanneer zij er hare moeder over sprak, luidde steeds het antwoord:

'Geduld, kind, geduld. Al te haastig en vangt niet. Wat mij betreft, ik ben overtuigd, dat Jan u oprecht en vurig bemint, doch de jongen is verstandig en denkt, dat ge alle bei nog tijd genoeg hebt om te trouwen. Tracht er zoo niet naar, kind: Eens getrouwd, is 't met het goed leven gedaan. En ge zijt immers toch zoo slecht niet bij uwe moeder, eh?'

Och neen, Lisa was niet te beklagen; alleenlijk had de liefde zich van haar hart meester gemaakt en er de tevreden-

heid over haren tegenwoordigen staat uit verdreven. Zij droomde gedurig aan haren minnaar, vond geene rust dan bij hem en kon niet begrijpen, hoe hij niet even ongeduldig was als zij. Om naar heuren zin te handelen, had hij haar iederen dag moeten bezoeken, elken Zondag met haar uitgaan, en na eene maand of twee naar het stadhuis geleiden. De geburen wisten nu immers toch, dat zij met elkander verkeerden?

De jongeling toonde zich echter bezadigder. Alvorens te trouwen, wilde hij eenen goeden spaarpot bezitten en zijn weekloon verhoogd zien, en, ondanks zijne vurige liefde voor het aardige meisje, vorderde de vrijage inderdaad zeer traag. Het jaar liep ten einde, het volgende had het reeds tot in Juni gebracht, en nog altijd werd van geen huwelijk tusschen hun twee gesproken.

Evenwel, den avond van Sint-Jan, als Lisa haren minnaar met zijnen feestdag geluk wenschte, kwam deze haar met een vreugdestralend gelaat te gemoet, zeggende:

'Ik wilde mij juist naar u begeven om u te melden, dat mijn baas te dezer gelegenheid mijn loon heeft opgeslagen. Hij houdt zeer veel van me, omdat ik al acht jaar bij hem werk, zonder hem ooit stof tot klagen te hebben gegeven.'

De maagd juichte van blijdschap.

'Hoeveel wint ge nu, Jan?' vroeg zij nieuwsgierig.

'Drij frank en half daags, Lisa. Ik zal voortaan een en twintig frank per week trekken.'

'Een schoon sommeken, Jan.'

'Niet waar? Maar ook is thans het talmen en uitstellen geëindigd, hoor. Den naasten Zondag kom ik uwe moeder over ons huwelijk spreken. We moeten samen eens goed praten en onze schikkingen nemen. Ik heb dat reeds dikwijls meenen te doen, o! al vóor maanden, doch mij iederen keer moeten bedwingen, dewijl mijne geringe verdienste waarlijk niet toeliet, er met ons twee van te bestaan, zonder nog' - hier lachte hij schalks en het meisje sloeg blozend den blik neder - 'zonder van de kinderen te gewagen, die we zullen koopen.'

'Ik zal mijne moeder op uwe komst voorbereiden,' zegde Lisa opgetogen. 'Maar luister eens: één ding moet ge mij van nu af beloven, namelijk dees, dat ge de goede vrouw bij ons laat inwonen. Het mensch is te oud om...'

'Genoeg, Lisa. Wees daaromtrent gerust.'

's Meisjes blijdschap kende geene palen. Zij deed niet dan lachen en zingen en hare moeder kussen en... trachten naar den Zondagnamiddag, wanneer de grondslagen zouden gelegd worden van haar levensgeluk. Als zij aan de toekomst dacht, was zij nog veel meer verheugd dan zij openlijk durfde toonen.

Eindelijk brak de Zondag aan, door eene schitterende zomerzon verlicht, welke Lisa echter niet noodig had om alles in de heerlijkste kleuren te zien. Dien morgen was zij verstrooid in de mis, wellicht voor de eerste maal haars levens; en het sermoon van mijnheer pastoor duurde haar veel te lang. Te huis gekomen, stelde zij in niets belang dan in het uurwerk, alhoewel zij steeds zorgde, hare moeder niets te laten merken van de onrust, die haar inwendig verteerde.

Slecht éens vergat zij zichzelve.

Jan zou namelijk eerst tegen vijf ure komen, en reeds om half twee, als nauw de tafel was afgedekt, zette zij hare moeder aan om zich voor de gelegenheid wat te gaan opschikken!

Nooit werd iemand met brandender ongeduld verbeid dan de jongeling, en, wie niet omzag, was hij.

‘Wat is dat nu?’ vroeg de weduwe Welters, toen de groote hangklok zes ure sloeg. ‘Jan komt niet. 't Is bijna of hij de afspraak vergeten heeft.’

Lisa uitte geen woord. Zij keek starlings hare moeder aan, zich verdiepende in gissingen omtrent de oorzaak van die nieuwe teleurstelling, de pijnlijkste, die zij vanwege haren beminden Jan ondervonden had. Beide vrouwen liepen beurtelings de kamer over en weer van ongeduld, angst en misnoegdheid. Zij dorsten elkander niet bezien, uit vrees van den indruk te lezen, welken dat raadselachtig uitblijven op ieder teweegbracht. Door venster of deur kijken betaamde haar niet in deze omstandigheid, en bovendien, in het vooruitzicht van het belangwekkend onderhoud, dat er ging plaats grijpen, had men langs de straat alles zorgvuldig gesloten. Alleen langs de koer stond een raam open, om wille der frischheid.

Eensklaps dringt een verward gerucht tot haar door van luid sprekende stemmen, vermengd met het geraas en getier eener talrijke menigte.

Lisa werpt eenen blik van ontsteltenis op hare moeder, roepende:

‘Een ongeluk!’

Te gelijker tijd vliegt zij naar 't raam. Doch nog eer zij het open heeft, wordt de deur met eenen bons naar binnen-

geworpen, en er verschijnt eene bleeke vrouw, gillende met drogen mond:

‘Kent gij het nieuws al? Jan Van Rompaey is verdronken!’

Lisa was in zwijm gevallen.

Helaas ja! haar minnaar was verdronken. Antoon, zijn vriend, was hem na den eten komen halen om samen naar het zwemdok te gaan, en, ofschoon zij eenen verren omweg hadden gemaakt om hun middagmaal te laten verteren, was Jan in het water plotseling onpasselijk geworden en omgekomen.

De droefheid zijner familie was onbeschrijfelijk. Zijne moeder dreigde van verdriet hare zinnen te verliezen, terwijl Lisa door die schrikkelijke ramp dermate getroffen werd, dat zij er weken achtereen ziek van te bed lag en de geneesheer voor kwijning vreesde. Tot groot genoegen harer moeder herstelde zij echter nog, maar zij was het meisje van vroeger niet meer. Haar levenslust en hare blijheid waren met haren beminde in het graf gedaald, vroolijkheid, zingen en lachen haar vreemd geworden.

Toen hare moeder een paar jaren nadien aan den typhus kwam te sterven, verkocht Lisa de weinige meubeltjes, die zij bezat, deed haar strijkgerief met hare klanten aan eene kennis over en verhuurde zich als dienstmeid. In haren ouden dag noemden de menschen haar Betteken.

J.F. VAN CUYCK.

Poëzie

I.
Paulina

(Uit het Russisch vertaald door HILDA RAM)

Wit, wit is 't dons der zachte tortelduif;
Nog witter 't luchtig, vlokkig sneeuwgestuif,
Als maagdensluier dekkend gansch 't verschiet...
Maar witter dan uw blanke boezem niet,
Paulina!

Zacht, zacht aan aarde en zee de sneeuwvlok raakt,
Geen slapend wicht, dat zij beroert, ontwaakt,
Nog zachter streelt de bries bij Zomernoen...
Maar zachter niet dan uwer lippen zoen,
Paulina!

Koud, koud is de aard, met blanken sneeuw bedekt
Nog kouder 't lijk, waarop zich 't baarkleed strekt,
Koud, koud de grafzerk, die 't vergeten tart...
Maar kouder nog dan al uw steenen hart,
Paulina!

II.
Nieuwjaarsgroet

Aan de Leden van VOOR TAAL EN VRIJHEID, *te Aalst*

Aan de Leden van 't Genootschap weder mijnen Nieuwjaarsgroet;
Aan de werkers voor de Vrijheid wensch ik bij den Vlaamschen moed
Lust om voor de Taal te strijden, die ons volk verheffen moet,
Steunend het tot de betrachting van het edelst ideaal:
Tot een machtig zelfbewustzijn door de kunst in eigen taal!

Veertien jaren heb ik telkens u dien vromen wensch herhaald;
O, ik weet dat moed en wilskracht geenen uwer allen faalt
Om de grondzuil te versterken van het Vaderlandsch gebouw,
Roemrijk prijkend met zijn leuze: ‘onzer spraak en taal getrouw!’

Tot een taak geroepen wezen, die den volke voordeel baart;
Aan zijn geestverkeer zich wijden, dat hem wel en wee verklaart;
Aan zijn recht en plicht doen denken, aan zijn lief en leed ten deel;
Leden van ‘Voor Taal en Vrijheid’ dat 's uw zending op 't Tooneel.

En sinds veertien jaren om uw streven juicht de Denderstad,
Nieuwen bloei u telkens wenschend, om uw bijval even prat.

Valsch nog smaalt des Vlamings vijand op ons doel en volle recht;
Roekloos worden taal- en volkswil in hun waren zin geslecht;
IJverzucht en domme onwil loochnen 't wederdagend licht,
Heel de Vlaamsche gouw verwarmend waar het kracht en leven sticht
En verwezenlijkt de droomen, waarin gansch ons streven ligt:
Immer met het Volk vooruitgaan dat op taal en vrijheid boogt,
Dat verlichting en beschaving in dat volksbestaan beöogt!

VICTORIEN VANDE WEGHE.

Antwerpen, 1 *Januari* 1887.

III.
Een stukje brood!

Ik ben een arrem bedelkind
dat met een lied zijn leven wint.
'k Heb vader noch heb moeder meer;
ik dool alleen op aarde, och Heer!
Ziet, kinderen, op mij neer.

'k Moet weenend door de straten gaan
en zingend vóór de deuren staan...
O gij, die mijne ellende ziet,
onthoudt mij toch de gunste niet
te luisteren naar mijn lied!

Mijn huis, het is de koude straat
van 's morgens vroeg tot 's avonds laat.
Verstoot mij niet! Ik sterve schier,
'k heb brijzel brood noch vonke vier,
en 't leven is zoo dier!

O geeft mij wat, die geven kunt
en aan een kind het leven gunt!
Ik smeek u, kinderen, weest niet wreed
voor de arme weeze,... want het deed
uw moeders herte leed!

'k Ben kind als gij, doch nooit en lag
mij op den mond een kinderlach;
De vreugden, die u 't leven biedt,
en vind ik noch en ken ik niet:
'k Vind armoê en verdriet.

Eene aalmoes, zegt men, zegen geeft
voor die ze met zijn herte geeft.
Wie weet, ach! wat in later tijd
ge ook eenmaal in uw leven zijt?
Of ge ook niet eens en lijdt?

'k Zal bidden... En 't gebed wellicht,
dat de arme wees in 't herte ligt,
Vermildert eens den levensnood,
van die weleer voor aalmoes bood
een arrem stukje brood!

V.

IV.
Het afscheid

Wij stonden. Treurig blikte ik u in de oogen.
Mijn blik drong door tot 't diepste van uw hart,
Waarin ik las: ‘Mijn goede, ja, 't valt hard
Het scheiden; doch, heb moed, wees niet bewogen,

Ras zijn er veertien dagen heengevlogen,
En dan, dan rust ik weder aan uw hart,
En samen, kennen wij noch leed noch smart;
Maar zijn van vreugd en heil steeds opgetogen.’

En gij, mijn engel, laast ge in 't mijne niet:
‘Mijn liefste zoet, ja, kind, 't is droef te scheiden,
't Benauwt de borst; doch troosten wij ons beiden;

Want zie, daar wenkt ons 't lachende Verschiet,
Dat overal in hemelzoete tonen
Verkondt, dat we eerlang zullen samen wonen.’

PROSPER LEFLOT.

V.
Rouwzucht

Verzonken in den poel der smart,
Wien bloeden niet de zielewonden
Bij 't sloopingswerk der levensstonden,
En rilt geen siddring door het hart?

Rampzaalge prooi der foltering,
Die mij verscheurt den bangen boezem,
Zoo laaft mij 's werelds zilte droesem,
En 'k denk: Ben ik geen sterveling?

'k Ben vastgeklonken aan het slijk
Dat de aardsche baan blijft overdekken;
Ik zie mijn blanke veêr bevlekken
Door de aaklige asch uit 't doodenrijk.

De bloeme schudt haar bladkroon af,
Bij 't buldren van de najaarswinden,
En 't menschdom ziet men wreed verslinden
Door d'open kuil van 't hongrig graf!

Toch is er troost voor 't grievendst wee
Bij 't mijmren aan een beter leven,
Beschaduwd door Gods eeuwge dreven,
In 't rijk van zaligheid en vreê.

Den heeler aller zielepijn
Ontsnapte niet ons bitter lijden:
Hij zal den vrome er van bevrijden
En de Eeuwge bron der Liefde zijn!

Door leed gesard, doe steeds die hoop
Mij vlieten 't bruisend bloed door de aadren,
En zie ik, zonder afschrik, naadren
De ontbinding van mijn levensknoop!

GUSTAAF RENS.

23 *Oktober* 1878.

Mr. J. van Lennep

> ‘Van Lennep was onze prettigste litteraire gestalte, die de kunst verstond jaren lang amusant te blijven.’
> CD. BUSKEN HUET.

't Was een pleizier *Van Lennep* persoonlijk te ontmoeten.

Toen hij ter vergaderzaal van het achtste Taal- en Letterkundig Congres te Rotterdam verscheen, geheel in een grijs zomerkostuum, het fraaie zilveren haar om de slapen golvend, kwam ieder hem blij groetend te gemoet. Aan de tafel van het bestuur plaats nemend, de guitige, donkere oogen naar het publiek, vooral naar de dames richtend, zat hij met een bijna onmerkbaren glimlach te luisteren. De vrij droge beraadslaging over de spelling der bastaardwoorden werd plotseling door hem met een handvol aardigheden afgebroken. Wie herinnert zich niet, hoe daar door hem geijverd werd, om de *ph* door de *f* te vervangen - hoe hij vertelde, dat hij als jonkman een zangspel *Saffo* geschreven had, maar dat de régisseur zijne spelling in *Sapho* gewijzigd had, zoodat de acteurs: ‘O, Sap, ho, wees gegroet!’ zongen; hoe hij er bijvoegde, dat eene Amsterdamsche dienstmaagd, uitgezonden door hare mevrouw, om te zien of er een vroolijk stuk op het Leidsche Plein zou gespeeld worden, terugkwam met het bericht: ‘Ze spelen de Mophondjes,’ terwijl in werkelijkheid *Demophontes*, het klassiek treurspel van *Metastasio*, vertaald door *Westerwijk*, werd vertoond.

Een zonneschijn van vroolijkheid schitterde plotseling over de vergadering, die vóór *Van Lennep's* komst in deftige dommeling zachtkens afdreef op den stroom der verveling.

In het huis op de Keizersgracht, in zijne ruime studeerkamer, aan zijne schrijftafel, maakte hij geen minderen indruk. Gekleed met zijne grijze kamerjapon - als op het groote gesteendrukte portret naar de voortreffelijke schilderij van *Schwartze* - de snuifdoos in de linkerhand, de rechter op een arm van zijn leunstoel, zat hij daar met zijn prettig gezicht[1]

(1) Geschreven naar aanleiding der goedkoope uitgave van de *Romantische Werken* van J. Van Lennep, in 11 deelen, tegen 1 frank het deel. (Leiden, A.W. Sijthoff.)

en fonkelende oogen naar de woorden van zijn bezoeker te luisteren, de gelegenheid afwachtend, om met een fijnen zet of een luimig verhaal zelf het woord te nemen. Onder vier oogen kwam daarenboven de natuurlijke goedheid van zijn hart uit, daar hij geene moeite te zwaar vond, om aan eenig verzoek zijner vrienden te voldoen. Zijne wetenschap, zijne bibliotheek, zijn invloed stonden hun ten dienste, zoo vaak zij zijne hulp inriepen.

Te Gent zag men hem, ter gelegenheid van het negende Letterkundig Congres, in het voorportaal van den schoonen Schouwburg, in zijn licht reiskostuum - hij was uit Zwitserland overgekomen - terwijl hij met hartelijkheid de hand drukte van *E. Douwes Dekker*, die hem kort te voren in een vlugschrift zijne hulpvaardigheid bij het uitgeven van den *Max Havelaar* als een misdrijf voor de voeten had geworpen. De Congresleden omringden hem van alle kanten. En uit de rijen der Zuid-Nederlanders ging een luid gejuich op. Zooveel grootmoedigheid, zooveel zelfbeheersching, zooveel rustige heuschheid mochten niet onopgemerkt blijven.

Van Lennep's persoon was overal bekend. Overal werden hoeden afgenomen, handdrukken gewisseld. In alle Nederlandsche steden had hij vrienden of ten minste goede kennissen. Zelfs onder den eenvoudigen, maar nuttigen, stand der sjouwerlieden was zijn naam en persoon bekend. En niet alleen te Amsterdam. Het gebeurde in 1867, dat te Rotterdam aan het station van den Rijnspoorweg bij het aankomen van een trein uit Utrecht, een aardig, knap juffertje stond bij eene geopende deur aan het plankier. Dat juffertje was eene Rotterdamsche, die dagelijks vrijwat menschen zag, daar zij haar guitig wipneusje sedert een jaar achter het buffet deed bewonderen door wereldwijze handelsreizigers en rood geblakerde tweede-luitenants, die op transport waren. Toen de reizigers uit den trein zich over het plankier verspreiden, zag zij te midden van eene groep luidsprekende heeren een grijsaard met ongemeen vriendelijken glimlach en golvende witte haren. Telkens hield iemand hem staande, om hem met een levendigen uitroep van verrassing, van ingenomenheid, eenige snelle woorden toe te spreken, die door den wellevenden man onuitputtelijk geduldig werden beantwoord. Ieder beijverde zich met liefde den weg open te houden voor den uiterlijk reeds zoo achtbaren man, wiens tred door den last van vijf en zestig jaren reeds vrijwat van vroegere veerkracht miste. De knappe

buffetjuffrouw verwonderde zich, dat één oude heer zoo ontzettend veel kennissen om zich heen verzamelde. En daar *Hein*, de witgekielde sjouwerman van het goederenbureel, juist voorbijkwam, vroeg ze:

- 'Wie is die grijze heer?'
- 'Wie? Wel nou, jij bent ook een beste! Ken-je onzen *Van Lennep* dan niet?'

't Feit is historisch en werd door een ooggetuige verteld.

Toen ik *Van Lennep* voor het laatst zag, doorleefde hij den gelukkigsten dag van zijn ouderdom, Het was op den dag, toen te Amsterdam het standbeeld van *Joost van den Vondel* zou worden onthuld. Eene groote menigte stroomde naar de Nieuwe Kerk, om zich rondom *Vondel's* grafstee te vereenigen. De blauwe zerk was zorgvuldig van stof gezuiverd en prijkte met een krans van immortellen. Een dichte drom geletterden, schaarde zich eerbiedig om deze heilige plek, terwijl boven onze hoofden de zon door de hooge kerkvensters scheen en schoven van goud licht over het hoog gewelf uitgoot. Plotseling stond *Van Lennep* vóór ons, het witte hoofd ontbloot, de oogen tintelend van geestdrift, na zeven jaren zwoegens eindelijk triumfeerend door de oprichting van het standbeeld. Hij sprak enkele eenvoudige woorden over *Vondel's* graf en noodigde de feestgenooten naar het park, waar het schoone monument van *Royer* en *Cuypers* zou worden onthuld.

Een uur later verscheen hij in het spreekgestoelte bij het standbeeld en sprak daar met duidelijk verstaanbare stem zijne feestrede. Niemand was meer gerechtigd dan hij tot deze taak, daar hij een vierde van zijn reeds gevorderden leeftijd aan het verhaal van *Vondel's* leven, en aan het verklaren van zijne werken had besteed. Uit aller kelen klonk daarom een aanhoudend bravo, toen de welsprekende Staatsman, die destijds aan het hoofd van het departement van Binnenlandsche Zaken stond, toen Mr. *J. Heemskerk Az.*, *Van Lennep* met een hartelijk woord van gelukwensching, namens Z.M. den Koning, het commandeurskruis der orde van den Nederlandschen Leeuw aanbood

Zòò zag ik hem voor het laatst.

Zonder eenige overdrijving mag beweerd worden dat *Van Lennep* als dichter, als romanschrijver, onze populairste auteur is geweest. Als voorbeeld zijner populariteit heeft

Cd. Busken Huet verhaald, dat eene Zantvoortsche vischvrouw al de veertien deelen van zijn exemplaar der romantische werken van *Van Lennep* had geleend en gelezen.

Doch niet alleen in visschersstulpen, ook in de huizen onzer gegoede burgerij, in de woningen onzer patriciërs op de Keizers- en Heerengrachten, was *Van Lennep* steeds een welkome gast. Zijne *Idyllen* maakten hem populair bij de studenten, zijne *Legenden* wonnen hem het hart van al wat jong was, vooral de harten der Hollandsche jonge meisjes, eene verovering *Van Lennep* tot op den laatsten dag zijner vriendelijke grijsheid dierbaar. Oud en jong, stedeling en dorper, edelman en burger, schonken hem hunne genegenheid, toen *De Pleegzoon* verscheen, toen *Ferdinand Huyck*, zijn beste roman, *de Roos van Dekama* opvolgde, toen de breed ontworpen *Voorouders* het licht zagen, en eindelijk, toen de niet het minst besproken, aangevallen, geprezen en gelezen *Lotgevallen van Klaasje Zevenster* geheel de letterkundige wereld in rep en roer brachten.

Van Lennep's romans blijven leven, zoogoed als die van *Walter Scott*, en zullen herhaaldelijk worden herdrukt. *De Pleegzoon* verscheen in 1829 en zag sedert dat jaar tot heden met al zijne opvolgers, telkens in nieuwen vorm het licht. Omtrent *De Pleegzoon* schreef de auteur mij:

> ‘Ik heb mijn Pleegzoon ongeveer 40 jaar geleden geschreven (1827); hij heeft eenige jaren in de lade gelegen; geen boekverkooper wou er aan. Eerst toen ik met mijne Legenden wat naam gemaakt had, wou P. Meijer Warnars er zich wel over ontfermen. Van honorarium kon nog geen sprake zijn, en ik geloof niet, dat Drost voor zijn “Pestilentie te Katwijk” heel veel meer gehad heeft. Oltmans kwam iets later, wanneer weet ik niet. Eerst na 1840 heb ik honorarium bedongen...’

De eerste historische roman van *Mr. Jacob van Lennep* moest *twee jaren* wachten, voordat hij bijwijze van genade door den druk werd algemeen gemaakt!

Dit leerzaam feit voor de geschiedenis onzer letteren zal balsem gieten in de wonden van hen, die met onuitgegeven handschriften naar een uitgever blijven zoeken, en tevens in die der lofredenaars van 't verledene, welke er zich aan ergeren, dat onze boekenmarkt op het huidige oogenblik te veel overvoerd is.

De drukken van *Van Lennep's* historische romans volgden

elkander spoedig, een bewijs, dat P. Meijer Warnars weinig oog had op letterkundige kunst. 't Meest bekend werden: de Rotterdamsche uitgaaf in blauwe banden en de vier deelen, klein folio, door Nijhoff, Sijthoff en Thieme in het licht gezonden. Zonder profeet te zijn, durf ik ook der tegenwoordige volkseditie in elf deelen de vruchtbaarste toekomst voorspellen.

De historische romans van *Van Lennep* hebben eene blijvende waarde door hunne uitnemende helderheid van stijl en voorstelling. *Van Lennep* heeft behoefte aan juistheid, nauwkeurigheid, duidelijkheid. Zijne vertelling zweeft nooit in een duisteren nevel van onoplosbare geheimzinnigheid. Aan *Walter Scott*, misschien ook aan den ouden *Dumas*, heeft hij de kunst afgezien een belangwekkenden knoop te leggen, welken hij zonder kunst- of vliegwerk zeer behendig oplost. Het is niet te ontkennen, dat hij een geliefkoosd schema van roman - de held of de heldin van onbekende afstamming, zoekend naar vader of moeder - somtijds herhaalt. Dit denkbeeld ligt ten grondslag aan *De Pleegzoon*, komt terug in *De Roos van Dekama* en is op breede schaal bewerkt in *Klaasje Zevenster*.

Van Lennep wil het den lezer naar den zin maken, wil behagen: hij bekreunt zich meer om hetgeen met zijne personen geschiedt, dan wat in hun hart en hoofd omgaat. Hij wil een boeiend verteller zijn, die, zonder de geschiedenis opzettelijk in het aangezicht te slaan, zijn lezer steeds in spanning houdt.

Het beste is zijn *Ferdinand Huyck*, een voortreffelijk boek in alle opzichten. Evenals in zijn *Klaasje Zevenster* is hier zoowel historisch als psychologisch het schoonste geleverd van alles wat *Van Lennep* zou voltooien. Hij had de achttiende eeuw lief. Hij kende haar en hare beschaving, vooral het achttiende eeuwsche patriciaat te Amsterdam. Opgevoed naar de overleveringen van zijn oud geslacht, naar de classieke wijsbegeerte van zijn vader *David Jacobus*, moest hij zich het naast verwant gevoelen aan een juist vervlogen tijdvak, dat door goede manieren, vlug vernuft en letterkundigen smaak uitmuntte. *Van Lennep*, dien men te recht voor een der aanvoerders der Romantische beweging in Nederland hield, was in zijn hart het classicisme der achttiende eeuw nog meer genegen.

D[r] JAN TEN BRINK.

Vlaamsche brieven
door Peter Benoit

(*Zie den jaargang* 1886).

Het was een schoone herfstdag, de dag waarop Idonea en haar Forestier vele edele Freulen en Heeren hadden uitgenoodigd om feest te vieren. Dit feest bestond uit eene bijzondere jachtpartij gevolgd van een schitterend kasteelfeest, waarop zang en dans, fluit en trompet, in vreugdgeschal versmolten, de schoonste edelvrouwen en edelmans in hun fijnste en prachtigste gewaad uitgedoscht, zouden uitlokken hunne geesten en zinnen te verscherpen. Een schoone dag, een herfstdag, als zou vrouw Natuur hare zomerlevendigheid voor eenige uren terug hebben genomen. Het was een dag zoo luchtig en zoo vol van licht, dat de gouden zonnestralen het dichtste woudloover met eene onweerstaanbare kracht kwamen doorschieten. Het ‘mosch,’ dit zachte en fijn fluweelen natuurtapijt, glansde als een vloed door lichtstralen overgoten en scheen den voet der boomstammen in vonken te doen ontvlammen. Tintelend van oneindige kleurverscheidenheid, waarvan de gele en de meer sombere purperkleur als den grondtoon uitmaakten, vormde dit tooneel als eenen betooverenden lijst, waar tusschen Leije en Gavers, Harelbekestad met hare eigenaardige woningen, hare gotische kerk en haar nog meer afgeteekend Forestierskasteel, het menschelijke leven met het wonderbare natuurwezen tot een grootsch en tevens aanlokkelijk tafereel zouden hebben verwerkt. Feest in de stad, en feest in de natuur.

Maar ook onder de menschen was het feest. Zelden had onze Forestiersstad in zulken genots- en heilvollen toestand verkeerd! En indien de bosschen weergalmden van het gekletter der trompen, het geblaf der honden, de vreugdekreten der jagers, niet min weergalmde het in huis en open plaats der stad van liederen, sterk en vroom, van geklap en gelach, van dartel en liefdevol gejok van ‘kerel’ en ‘deerne.’ Ook ‘oudjes’ en ‘kinderen’ brachten hunne

gezellige praatjes en naïeve spelen bij, en om het gansche tooneel te volmaken, namen de kasteelbewaarders plaats op een der platvorms van het gebouw en blaasden op hunne bazuinen het sein van den terugkeer der jacht naar het kasteel.

Maar nu was het waarlijk puik om zien! De jachtstoet kwam aangereden met vooraan Liederick en Idonea! Graziana, Idonea en Rithilda, ware zinnebeelden der 'Gratiën' kwamen na hunne ouders op fijne hakeneien aangereden.

Liederick, forsig en gespierd, met een deftig en gebiedend voorkomen; vrouw Idonea in het volle harer herfstelijke schoonheid, uit wier donkere blauwe oogen goedheid en aantrekkelijkheid straalden: Idonea, de oudste der drie dochters, het levendig beeld harer moeder in lentetijd; Graziana, tenger, keurig en fijn van lijf, met zachte trekken waarop zich zoete droomen schenen te weerspiegelen; Rithilda, lang en slank, met schoon en scherp afgeteekend wezen, overlommerd van bruine haren, en dikke wenkbrauwen, waaronder donkere bruine oogen fonkelden, onwillekeurig, maar in vrouwelijken vorm, aan het deftige en gebiedend voorkomen haars vaders denken doende; maakten, gevolgd door eene schaar van edele amazonen, het eerste gedeelte des stoets uit.

Hierop volgden de zonen des Forestiers met eene rei van edellieden, jagers en na deze het gansche gedoen van jachtknechten en prachtige jachthonden; dit alles in vroolijken gang gesteld door het onophoudend fanfarenspel der trompen, en het gejubel en gezang van het volk van Harelbeke!

Onder de Forestierszonen, onderscheidde zich bijzonderlijk Joseram, de oudste die eens zijnen vader als leenhouder zou opvolgen.

Joseram was als man wat Rithilda was als vrouw. Ook oefende hij op allen eenen zeer beduidenden invloed uit.

Zijne broeders, welke allen de goede inborst hunner edele ouders schenen te bezitten, brachten eene gevoelvolle en broederlijke hulde aan hem, wiens karakter en merkwaardige bekwaamheden, niet alleen zijnen voorrang van geboorte, als de opvolger huns vaders deden beschouwen.

Het geschal der jachttrompen werd met altijd toenemend gekletter der kasteelbazuinen beantwoord, zoodat bij het naderen der prinselijke woning de kasteelbazuinen en de

jachttrompen en het gejubel en gezang des volks zich in een grootsch en aangrijpend samengejuich versmolten.

Aandoenlijk, prachtig, tot hiertoe ongehoord en ongezien was dat alles voor het volk der Forestiersstad!

* * *

Het was nu laat in den nacht geworden, maar de vreugde en de dans, het spel en alle mogelijke vermakelijkheden hadden op Harelbekes kasteel nog niet opgehouden.

Joseram omringd van eene schaar lieve, ranke en slanke freules, welke hem om het meest met allerlei liefkozende woorden toespraken, scheen overgelukkig en genoot met volle teugen den beker der zoetste en edelste wellusten....

Maar,... hoe akelig klinken in eens door de gewelven des kasteels de tonen der ‘Gerechts-tromp’? Die tonen schijnen het bloed in alle aderen te doen stijven.... Plotseling houdt alle spel en dans op en het ridderlijk slot schijnt op eens in een stil graf veranderd te zijn.... Al de uitgenoodigden zijn in de groote paleiszaal vereenigd en allen staren angstig op eene geslotene deur, achter welke men een zwaren mannenstap verneemt en terzelvertijde het gezucht en gekerm eener vrouw.... Daar ontsluit zich de deur en de Forestier Liederick treedt langzaam binnen, eenen somberen blik op de vereenigde gasten werpende.... Eene arme vrouw met een dood kindje in hare armen, volgt den Forestier en blijft als verptetterd staan bij het aanzien van alle de heerlijkheid en pracht, welke zich voor de eerste en misschien wel voor de laatste maal aan hare betooverende oogen voordoet! Welhaast herstelt zij zich en drukt het doode wichtje krampachtig tegen haren boezem en ziet met navorschende oogen op alle de edellieden, welke daar vereenigd zijn.

Liederick neemt het woord en zegt: ‘Vrouw, uit den nederigen stand, ik heb bij plechtigen eed beloofd aan Frankrijk's Koning, mijnen schoonvader en weldoener, gerechtigheid te doen overal waar gerechtigheid zou moeten geschieden.... recht over allen en op wie het ook zijn moge geschiede. Wie dan zich dus plichtig heeft gemaakt door veronachtzaamheid aan den dood van dit kind (wijzende op de arme vrouw en haar wichtje) worde gestraft en beboete dit feit met den dood!...’ Eene ijzing ging als

een koude winterwind, die rond het ontbladerd geboomte sist, door de edele ineengedrongen schaar.... Liederick nam het vrouwtje bij de hand en bracht ze tot bij elkeen der edellieden.... Telkens zegde zij: ‘Neen,... deze is het niet....’ Liederick verbleekte; het scheen hem als zou op eens de dood binnen en buiten hem hebben geheerscht.... ô verschrikkelijk denkbeeld, dat hem folterde!... Ja, de laatste edelman van het gezelschap, voor wie het arme schepsel treden moest, was zijn zoon, zijn geliefde *Joseram*, de aanbedene aller vrouwen, de roem en de vereering zijns stams.... Een oogenblik aarzelde de beangstigde vader; hij liet zijne blikken op zijne altoos diepbeminde *Idonea* en zijn geliefd kroost als verdwaald zweven.... maar zich aan al die aandoeningen losrukkende, drong hij door al de rangen tot eenen dichterlijken kring van edele freulen, in wier midden zich Joseram bevond.... Maar pas had de arme vrouw dezen aanschouwd, of zij slaakte een hartverscheurenden gil, wees dreigend op *Joseram* en bleef staroogend op hem blikken.

.... Idonea en hare dochters, bleek als marmeren beelden, waren tot bij den tragischen groep gekomen en omsloten Joseram als in eenen beschermenden kring waarin geen onheil dringen zou.... Met kloppende harten wachten zij op het geheim van dit schrikkelijk en hartroerend tooneel, dat hun spoedig door de arme vrouw zelve zou worden ontsluierd.

Deze sprak al stamelende en zeer verward... ‘Hij is 't... dezen morgend kwam ik met allerlei vruchten in een korfje om die te koop aan te bieden,.. Mijn kindje was zeer lijdend en had veel verzorging van noode. Ik rekende op den verkoop mijner vruchten om met het loon eenige verzachting aan het klein schepseltje te brengen... Een heer kwam voorbij met vele lieve joncfrouwen, aan wie hij mijn geheel korfje uitdeelde.... Ik zal u dat straks vergoeden, zegde hij mij... Ja, sprak ik hem toe, maar zoo haast mogelijk, want ik heb een ziek kindje te huis en het zou wel erger kunnen worden indien ik te lang uitblijf. - Wacht een oogenblikje, wij komen zoohaast terug... Ik wachte en bleef wachten, maar ik zag niemand komen... en toen de jachtstoet voorbij reed zag ik den jongen ridder met alle de freulen te peerd het bosch intrekken... Ik liep hen eenigen tijd achterna, maar te vergeefs.... Ik moest het mij ont-

geven en mij nederzetten van vermoeienis en ik weende bitter... wat mocht er van mijn kindje geworden zijn,.. De avond kwam al spoedig aan en ik keerde wanhopig naar huis terug.., Eilaas, Heer, eilaas; mijn kindje, mijn arm kindje was dood...'

Een diep gezucht steeg uit aller borsten... maar eene doodsche stilte bleef daarna voortheerschen.... 'Ga,' zegde Liederick aan zijne gasten, 'ga, verlaat deze woning die voortaan in rouw en onheil zal gedompeld blijven... Geen spel of gezang dringe nog aangenaam of zoetklinkend onder deze gewelven.... de gerechtstromp heeft geschald en voor wie deze hare akelige tonen laat dreunen, deze sterft den dood!...'

'Genade' klonk het in eens verward uit aller monden; - Liederick werd door vrouw en kroost omarmd... het arm vrouwtje zelfs scheen als verslagen door hetgeen zij kwam te hooren en te zien, en smeekte om genade voor den onbezonnen, meer dan plichtigen zoon!... De gestrengheid van den kasteelheer; de wanhoop zijns huisgezins; de droefheid van allen die zich op het kasteel bevonden; dit alles vormde een onbeschrijfelijk tooneel.... een tooneel zoo aangrijpend, dat eene marmeren zuil er zou worden door geraakt!... Liederick bevool, dat men het vrouwtje en het doode kindje in een der vertrekken van het kasteel zou brengen.... aan zijne bevelen werd gehoorzaamd....

Langzamerhand verlieten al de gasten het kasteel des Forestiers, en alles werd stil als in een graf!... O rampen, hoe beheerscht gij niet het leven! Gij zijt het *fatum*, dat als een *Damokles-zwaard* dreigend over onze hoofden hangt. - Gelukkig, wien het gegeven is alle onheil van zich en de zijnen af te weren! Deze zegepraalt, en mag met fierheid zegepralen!...

* * *

Eenige dagen later werd Joseram te Rijsel gevonnisd.

Twee tentoonstellingen

I. In de Verlatzaal.

De eer van den voorrang komt ditmaal den heer Alfons Van Beurden toe, die niet minder dan zeven stuks heeft ingezonden. Met *De Les* (brons) heeft hij te Liverpool eene medalie gewonnen, een bewijs, dat de fraaie groep zoowel in Engeland als hier naar verdienste geschat werd. *In den Cirkus* is een allerliefst beeldje in gebakken aarde, met veel talent en fijnen smaak bewerkt. De plaasteren groep *Eh! poesje* heeft eveneens door voortreffelijke hoedanigheden de bezoekers zeer bevallen, alhoewel wij de houding van het schalksche kind niet bijzonder gelukkig kunnen prijzen; wij vonden ze te stijf. En nu de sierlijke maquette *Conscience!* Zij zou als uitgevoerd monument op het graf des grooten schrijvers stellig niet kwaad hebben gedaan als uitdrukking der smart van het Vlaamsche volk, dat in Conscience den beroemdsten zijner zonen verloor. Daarentegen heeft de heer Joris op uitstekende wijze de kracht vertolkt, die van den heldendichter van den *Leeuw van Vlaanderen* uitging. Geen Vlaming staat op het Kielkerkhof vóór het trotsche praalgraf, of er rijst in zijne ziel een edel gevoel van fierheid op, en zijne geestdrift voor land en taal wordt opgewekt of aangevuurd in den strijd voor eigen roem en eigen leven. Wat verder de drij borstbeelden betreft, van twee kan ik verzekeren, dat zij heel gelijkend zijn.

Thans over de schilders.

De heer *Luyten* heeft met zijne schoone groep, die wij destijds met zoo warmen lof bespraken, te Amsterdam eene medalie verworven, waarmede wij den veelbelovenden kunstenaar van harte gelukwenschen. Zijne twee landschappen, alhoewel maar schetsen, getuigen van een ongewoon talent van opmerken en weergeven.

Voor den vasten, het groote doek van den heer *Chappel*, zou eenen schilder van gevestigde faam gewis geene oneer aandoen. Liefhebbers van visch moeten er hun hart aan ophalen, en de kenners zullen er geene vin, geene schub, geen schijntje op kunnen afkeuren.

Onder de landschappen hebben ons vooral *Laatste bladeren* en *Koordijkhoeve* van den heer *Rul* genoegen verschaft. Zij onderscheiden zich door verzorgde teekening, sobere kleurenpracht en dichterlijkheid.

De heer *Boudry* had weer twee aardige genrestukken ingezonden, en de heer *Brunin* twee kapitale werken: *Een zedig huishouden*, waarvoor hij te Liverpool eene medalie bekwam, en *De Oestereter*, een voortreffelijke tegenhanger van zijnen veelbewonderden *Mosseleter.*

Met groote schilderijen schijnt de heer *Mertens* ons niet zoo gelukkig als met zijne alom gewaardeerde kleine. Althans zijn stuk *Beterschap* wou ons maar niet bevallen, misschien ten gevolge van het sentimenteele onderwerp, of wegens het zonderling witte, harde, krijtachtige licht, waarmee heel het doek was overgoten. Zijn lief *Meisjesportret* vonden wij beter.

Van den heer *Delehaye* kregen we een binnenzicht eener herberg uit de XVIe eeuw, een zeer fraai paneel.

II. In den kunstkring.

Sedert jaren hebben wij daar zulke belangwekkende tentoonstelling niet meer gezien, en nog wel in het dubbel opzicht van getal en gehalte. Er waren niet minder dan vier-en-zestig schilderijen, drie waterverfschilderingen en negen beeldhouwwerken!

En dan wordt er te Brussel beweerd, dat de Antwerpsche school baren ondergang nabij is! Ons dunkt, dat de dooden zich goed houden.

Wij zullen slechts verwijlen bij eenige der bijzonderste gewrochten.

De heer *Verhaert* heeft met *Een gedienstig Meester* zijne reeds gevestigde faam van buitengewoon colorist weer schitterend gehandhaafd. Het onderwerp bezit ook geest, hetgeen het fraaie stukje niet weinig in waarde verhoogt; de beide figuurtjes - eene knappe jonge meid, die door haren heer, eenen nog jeugdigen grijsaard, wordt bijgestaan in het winden eener streen saai - ik herhaal, die twee komen slechts de spraak te kort om te leven.

Goede smaak is de voornaamste verdienste van den heer *Frans Van Kuyck*, wat hij ons opnieuw getoond heeft door het levensgroote portret zijner vrouw. Als gelijkenis acht ik het volmaakt, en als uitvoering werd het door iedereen bewonderd. Hoe fraai loste dat bevallige beeld in zedig zwarten tooi zich uit op den stillen achtergrond!

Van denzelfden uitmuntenden artist kregen we nog de grappige schilderij te zien *Mee naar 't verken!* waarmede hij onlangs te Gent zooveel bijval bekwam.

De heeren *Emile Claus* en *Frans Simons* hadden elk twee gewrochten, waarvan de groote, respectievelijk *Ondergaande Zon* en *De Stier* getiteld, ons vooral bevielen.

Een prachtig paneel was ook het kleine damesportret van den heer *De Jans*, mede een kunstenaar van talent. Nooit heeft hij uitdrukkelijker bewezen, dat hij met kleuren tooveren kan. De bezitter van dit stuk mag zichzelven dubbel gelukkig heeten.

In het tafereel van den heer *Quitton* hebben wij het *Verleidend gesprek* met genoegen beschouwd wegens de voortreffelijkheid der uitdrukking van de twee personages en

tevens om de zorg, waarmede al de bijhoorigheden gedaan zijn.

Iets in denzelfden aard is het doek van den heer *Houben*, gunstig gekend om zijne tooneelen uit het Hollandsche visschersleven. Het onderwerp, eene vrijage tusschen twee eenvoudige jonge lieden, behoort tot degene, die immer nieuw blijven, vooral wen de schilder, als hier, over een geoefend penseel beschikt.

De heer *Verlat* had een zeer gelijkend portret van zijnen beroemden vriend Lamorinière tentoongesteld, en de heer *Robert Mols* een puik gezicht van Antwerpen, uit welke stad ook het schilderachtige hoekje gekozen werd, dat ons de heer *De Keyser* ten beste gaf.

De Schapenstal van den heer *Plumot* is volgens onze bescheidene meening het beste paneel, dat die kunstenaar ooit gemaald heeft. Schoonheid en waarheid gaan hier hand aan hand.

Veel lof oogstten ook de heeren *Van Engelen*, *Farasyn* en *Boom* in, de eerste met zijn groot doek *In de keuken*, de andere twee met hunne bekoorlijke kinderportretten.

De tentoongestelde beeldhouwwerken waren alle zeer verdienstelijk. Wij zagen het liefst het levenslustige beeldje, *Studie* getiteld, van den heer *Weyns.* De fraaie groep in gebakken aarde van den heer *Van Beurden* was ook niet onaardig, zoomin als het marmeren beeldje van den heer *Joris.*

J. FRANS VAN CUYCK.

Antwerpen

Boekbeoordeeling

Hakon Jarl, treurspel in vijf afdeelingen, door Adam Oehlenschlaeger. Uit het Deensch vertaald door Dr Eugeen Van Oye.

Toen wij in den jaargang 1880 van de *Toekomst* een artikel schreven over Adam Oehlenschläger, ten einde dien grooten Deenschen dichter bij het Vlaamsche volk in te leiden, hoopten wij niet, zoo spoedig eene vertaling te krijgen van diens beste treurspel. Daar heeft thans de uitstekende dichter Van Oye voor gezorgd.

Wij hebben zijne overzetting met veel genoegen gelezen naarmate zij verscheen in de *Nederlandsche Dicht- en Kunsthalle*, en drukken hem hier onzen dank uit voor den belangrijken dienst, welken hij door zijn alles behalve gemakkelijk werk aan de liefhebbers der Noorsche letteren heeft bewezen.

Enkele kleine aanmerkingen houde de kundige vertaler ons echter ten goede.

De zinsbouw vonden wij op verscheidene plaatsen nog al gewrongen, onnatuurlijk, hetgeen de echte poëzie zoowel als het proza ontsiert. Hier en daar hebben wij ook onjuiste woorden aangetroffen, als *miek* voor *maakte*, *wonderen* voor *verwonderen*, *gerievig* voor *geriefelijk*, enz. Het woord *oorij* (afkomst?) is ons onbekend, en in plaats van het vreemde *menhir* hadden wij liever *hunebed* gebruikt.

J. FRANS VAN CUYCK.

Antwerpen.

Kroniek.

Letter- en tooneelkunde.

- Mej. Cath. Beersmans viert binnen kort haar 25jarig jubilé als tooneelkunstenares en zal te dier gelegenheid eene groote kunstreis door de beide Nederlanden ondernemen, gedurende welke zij in alle belangrijke plaatsen met hare beste rollen zal optreden.

- De heer Frans Gittens vervaardigde een nieuw drama: *Parisina*, getrokken uit de Italiaansche geschiedenis, hetwelk einde Februari te Antwerpen op den stedelijken Schouwburg, zal worden voor het voetlicht gebracht.

- *De kleine Patriot*, het vaderlandsch drama dat te Antwerpen 42 achtereenvolgende vertooningen in den Cirk-schouwburg beleefde, werd ook in den Minards-schouwburg te Gent opgevoerd metden gewonen bijval.

- De algemeen gevierde en geachte tooneelspeler, de heer Eduard Bamberg, herdacht verleden maand in den Stadsschouwburg te Amsterdam zijn 70sten geboortedag en zijn 60jarig jubilé als acteur. - Zijn afscheid van het tooneel was een dankbaar huldebewijs van wege het publiek.

- Dichter Julius De Geyter hield onlangs in het taalminnend Studentengenootschap ‘'t Zal wel gaan’ te Gent een tweede gedeeltelijke voorlezing van zijn epos ‘Karel de V^{de}.’

- Pol de Mont heeft een tooneelstuk geschreven in een bedrijf en in rijmlooze verzen, dat den 20^{n} Januari te Antwerpen voor het voetlicht zal komen, op de benefietvertooning van den heer Dilis.

- Van Jul. Hoste wordt te Brussel in het Nationaal Tooneel een nieuw blijspel met zang opgevoerd, getiteld: *De Plezante Reis.* De muziek is van Karel Miry, den toondichter van *De Dichter en zijn Droombeeld*, *De kleine Patriot*, enz.

- Op het Nederlandsch Tooneel van Antwerpen werden onlangs twee nieuwe oorspronkelijke stukken van Vlaamsche letterkundigen opgevoerd, namelijk *Hilda van Doorn*, tooneelspel in 3 bedrijven door G. Delattin en *Zijne eer was gered* door onzen trouwen medewerker J.F. Van Cuyck.

- Het drama in 3 bedrijven: *Een speler* van Fr. Matton, is tot het genot der staatspremiën toegelaten.

- Naar aanleiding van verschillende klachten bij den heer Minister van financiën door het Brusselsch Grieven-Comiteit gedaan, over de ééntaligheid der lastenbrieven, zijn door gemeld Ministerie de noodige maatregelen genomen opdat te beginnen met dees jaar gemelde lastenbrieven in het arrondissement Brussel in de twee talen gedrukt worden.

Dit geringe bewijs van voldoening aan gegronde eischen der Vlaamsche bevolking toont eens te meer aan hoe nuttig eene instelling het Grieven-Comiteit is en tevens de wenschelijkheid zulkdanig eene in elke Vlaamsche stad tot stand te brengen.

- Ook vernemen wij dat het Vlaamsche stelsel van Onderwijs tot in de hoogste klas van het Brusselsch Atheneum ingevoerd wordt. Ook het Duitsch zal er bij middel onzer moedertaal onderwezen worden.

Men weet dat dit stelsel, hoezeer ook door zekere huisvaders tegengewerkt, aan het Antwerpsche Atheneum met de beste gevolgen wordt toegepast.

- Aangekondigd bij den uitgever De Seyn-Verhougstraete, te Roeselare: *Gelukkig*, door Gustaaf Segers.

Gelukkig zal een fraai boekdeel in 8° van omtrent 200 bladzijden uitmaken. De prijs bij inschrijving is vastgesteld op slechts fr. 1,50.

- Van ieder deel der thans uitkomende uitgave van Jacob Van Lennep's romans, verschijnen 8000 exemplaren. Daar er elf deelen zullen uitkomen, zal dat 88,000 exemplairen maken. Weinig Nederlandsche schrijvers zijn in eene uitgave op een zoo verbazend getal gedrukt en dat getuigt voor de algemeene populariteit van den schrijver van *Ferdinand Huyck* en van *Klaasje Zevenster.*

- Bij J.B. Wolters, te Groningen, verscheen de derde bundel van onze rijkbegaafde dichteres Hélène Swarth, onder titel: *Kindersprookjes.*

- De *Romantische werken* van D^{r}. Jan ten Brink zijn thans volledig verschenen. Zij beslaan 12 boekdeelen, een schoon getal, inzonderheid met het oog op de degelijke gehalte der pennevruchten van dezen talentvollen schrijver. Het is jammer dat D^{r}. Jan ten Brink, een warme voorstander der Vlaamsche beweging, in Zuid-Nederland niet meer wordt gelezen. Hij is een onzer boeiendste vertellers. *De Schoonzoon van Mevrouw de Roggeveen*, *Oost-Indische Dames en Heeren*, *Nederlandsche Dames en Heeren* en andere romans van zijne hand tintelen van waarheid en leven. Men treft er flink geteekende karakters in aan, talrijke toestanden uit het hedendaagsche leven, en vooral een eigenaardigen toon, waarmede hij de gebreken zijner tijdgenooten wel verdiend over den hekel haalt. Ook in zijne dertien bundeltjes *Letterkundige Studiën en Schetsen* getuigt D^{r}. ten Brink van groote belezenheid en zuiveren smaak.

- De Nederlandsche Zuid-Afrikaansche Vereeniging doet in het jongste Nr. van *de Gids* een beroep op den steun harer landgenooten om den invloed der Nederlandsche taal in Zuid-Afrika uit te breiden. Men is in den regel vrijgeviger met boeken dan met geld en daarom heeft het kans dat deze oproeping meer vrucht zal dragen, dan de indertijd uitgeschreven en totaal mislukte leening voor de Transvaal.

- Te Pella, in den Staat Iowa (N.-A.) heeft zich eene vereeniging gevormd, met het doel de Nederlandsche Letterkunde te beoefenen. De heer van 't Lindenhout, directeur der Weesinrichting Neerbosch moet belast zijn met den aankoop van de belangrijkste letterkundige voortbrengselen van den laatsten tijd.

Prijskampen.

- De Roeselaarsche afdeeling van het *Willems-Fonds*, bijgestaan door den letterkundigen kring *De Vlaamsche Kerels*, richt tegen de maand Februari, in de groote zaal der Harmonie, *Café de Commerce*, een wedstrijd in voor Nederlanschen zang en kluchtige alleenspraken. Voor elk vak zijn de prijzen als volgt:

1e prijs - 15 franks in geld, een verguld zilveren eeremetaal en een diploma; 2e prijs - 5 fr. in geld, een zilveren eeremetaal en een diploma.

De uit te voeren stukken, woorden, muziek en begeleiding, moeten vóór 18 Januari as. gezonden worden aan den hr. Em. De Keyser, Kunststraat.

De uitslag van de jury zal binnen de acht dagen na het

sluiten van den wedstrijd aan de mededingers bekend gemaakt worden.

- Tusschen de 61 kantaten, voor de Breydelfeesten te Brugge ingezonden, is het gedicht van onzen medewerker D^{r}. Eug. Van Oye te Oostende, als het beste gekeurd. Onze gelukwenschen aan den dichter.

Toonkunde.

- De gekende Vlaamsche zanger Emile Blauwaert heeft den 20 December te Presburg in Hongarië, gezongen op een concert, waar de aartshertogin Isabella tegenwoordig was. Hij heeft verscheidene Vlaamsche, Fransche en Duitsche zangstukken voorgedragen. Onder de Vlaamsche stukken die hij zong, behaalde veel bijval: *Het Vogelken*, van wijlen Willem De Mol.

Van Presburg heeft hij zich naar Weenen begeven. De Vlaamsche liederen van Benoit, Huberti, De Mol, Gevaert, Waelput hebben veel bijval. In Januari begeeft de heer Blauwaert zich naar Pesth en vervolgens naar Petersburg. In laatstgemelde stad zal hij zingen op een der historische concerten, bestuurd door Rubinstein. Van daar vertrekt hij naar Berlijn, waar hij de *Damnation de Faust*, van Berlioz zal zingen.

In de lente komt de heer Blauwaert naar België terug, na Leipzig, Munchen, Dresden, Stuttgard en Weimar bezocht te hebben. De heer Blauwaert is op zijne reizen vergezeld door zijne echtgenoote, die zich als pianiste doet toejuichen.

- Het Koninklijk Conservatorium van Gent gaf Zaterdag verleden een puik concert, ter gelegenheid der prijsdeeling. De schoone cantate: *Het Elfenwoud*, waarmede P. Heckers den tweeden prijs behaalde in den kampstrijd van Rome, werd er uitgevoerd door de zangafdeeling van het Van Crombruggesgenootschap en door het personeel van het Conservatorium.

Het werk draagt reeds den stempel van den Vlaamschen meester; voegen wij daarbij dat P. Heckers nooit op zijne lauweren slaapt, en men zal weten wat hij voor de toekomst onzer Vlaamsche muziekkunst belooft.

- Wij vernemen met genoegen dat het *Kinder-Oratorio*, van Peter Benoit en J. de Geyter eerlang het licht zal zien bij den boekhandelaar J. Vuylsteke te Gent.

Beeldende kunsten.

- Eene groote schilderij van Leys, *Adriaan van Haemstede*, is te Parijs verkocht voor 20,000 fr. Zij hoorde toe aan de verzameling-Perot. Eene schilderij van Madou, *het Bezoek*, werd verkocht 10,000 fr.,

een *hond* van Jos. Stevens 6000 fr.; *aan de Beterhand* van Flor. Willems, 4500 frank.

- Te Hamburg wordt op 5 Meert eene kunsttentoonstelling geopend. Ziehier eenige der bijzonderste bepalingen van het reglement.

Iedere kunstenaar mag slechts drie werken inzenden.

Voor 15 Februari moet de nota ingezonden worden bevattende, onderwerp en prijs van het stuk, benevens het juiste adres van den inzender. De werken voor de tentoonstelling bestemd moeten ten laatste vóór 20 Februari ingekomen zijn. De vracht kleine snelheid wordt voor heen en weer door het kunstverein bekostigd, dat 5% kommissie rekent op alle verkochte werken. De ingezonden stukken worden door een aanwervingsjury beoordeeld. De niet aangenomen werken worden op de kosten van den inzender terug gestuurd. Voor inzendingen of vragen voor inlichting wende men zich tot het Kunstverein, Kunsthalle te Hamburg.

- De leerlingen van het atelier Portaels te Brussel, hebben besloten eene tentoonstelling in te richten in het voorjaar. Die tentoonstelling belooft uiterst belangrijk te zijn.

- Zooals men weet hadden eenige vrienden beslist een monument te plaatsen op het graf van Agneessens, den Brusselschen schilder. Dit gedenkteeken zal dezen zomer ingehuldigd worden. Het is geheel afgewerkt. Enkel wordt nog op het borstbeeld gewacht, dat door den heer Vander Stappen uitgevoerd wordt.

- Een doorloopende tentoonstelling wordt te Brussel gevormd in het *Palais du Midi*, in de kunstgalerij, IJzerenkruisstraat, 15.

- Eindelijk heeft de Antwerpsche gemeenteraad eene beslissing genomen in de zaak van het Steen. De herstelling is beslist. Maar... (er is jammer genoeg een ‘maar’ bij) dan moet er van wege staat en provincie een flinke toelage komen. 't Is te hopen dat die toelage niet wegblijven zal, anders zou er allicht in die weigering eene reden om af te breken gevonden worden. Blijft nu nog te beslissen, hoe men het gebouw herstellen zal. De heeren die er zich mede bemoeien, hebben echter genoeg bewijzen van bevoegdheid gegeven om op goed werk te mogen rekenen.

- Te Brussel hebben de jonge schilders eenen kring gevormd, die den Vlaamschen titel voert van *Voorwaarts!* met de Vlaamsche kenspreuk: *Hooger is ons doel.* Te Antwerpen

bestaat zulk eenen kring onder den Vlaamschen titel: *Als ik kan.* Te Gent zijn de jonge schilders ook voornemens eenen afzonderlijken kring te vormen. Ongetwijfeld zullen zij ook eenen Vlaamschen titel aannemen. Het zou toch niet anders kunnen zijn. Wie de zoo wereldberoemde Vlaamsche schilderschool wil in eere houden moet er durven vooruit komen dat hij Vlaming is. Rubens schreef in het Vlaamsch; op de schilderijen van groote oude Vlaamsche meesters ziet men Vlaamsche uithangborden en Vlaamsche spreuken. Worden zij er te minder om geschat?

Ga in verre landen, en zeg dat gij Belg zijt; men zal u niet verstaan. Maar zeg dat gij Vlaming zijt en men zal u antwoorden: Ha, ja, van het land van Rubens.

Hoogst betreuren wij het dat alle Vlaamschgezindheid schijnt verbannen te zijn uit den Gentschen Kunstkring, die de voortzetting is van het oud Vlaamsch *Kunstgenootschap.* Ga naar de tentoonstelling in het lokaal; alle opschriften, alle aanduidingen zijn er in het Fransch: de taal der oude Vlaamsche schilders is buiten gesloten. En nochtans: eigen taal is eigen leven en zonder eigen leven is geene oorspronkelijkheid mogelijk.

- De jaarlijksche tentoonstelling van den Brusselschen kunstkring der XX zal plaats hebben in de eerste dagen van Februari, in de lokalen van het oud museum van schilderijen te Brussel.

Sterfgeval.

- Op 3 Januari overleed te Gent de heer C. Fredericq, schrijver van *Handboek der Gezondheidsleer*, de *Kruidkunde* en andere werken. Hij was een echte volksgeneesheer en Vlaming tot in de ziel. Geboren te Nevele den 14^{en} Maart 1817, had hij ongeveer den ouderdom van 70 jaren bereikt.

Nieuwe Uitgaven.

- *Romantische Werken* van Mr J. Van Lennep. Franksuitgaaf, in deelen van ruim 400 blz. Verschenen: Ferdinand Huyck; de Roos van Dekama; De Pleegzoon; Elisabeth Musch; Novellen. Leiden. A.W. Sythoff. Verkrijgbaar bij Jan Boucherij, Antwerpen.
- *Natuur en Hert.* Dichtbundel van Lodewijk Mercelis. In 8°, 208 blz., Roeselare, De Seyn-Verhougstraete.
  Prijs fr. 1.50

Uit oude papieren
Eene brok uit de gedenkschriften van Oel

Vroolijke jongenstijd! Hoe rijk aan herinneringen zijt ge toch! Het mag nog zoo lang geleden zijn dat ge henen gingt, toch denk ik dikwijls aan u. Dan kan ik lang zitten mijmeren en komen er uit den nevel van het verleden oude gedaanten en verdwenen wezens opdoemen, die ik in wezenlijkheid nooit meer zien zal. Toch stemt dit herdenken me blij, want dan waan ik me terug in die stonden. In gedachten word ik weer jong en leef nog eens het onbezorgde gulle leventje van toen.

Bijzonder uit mijn studiejaren, aan de schilderakademie doorgebracht, is me een aandenken bijgebleven, dat nog immer frisch in mijn geheugen geprent is. Ik bedoel dit van onzen vroolijken kring ‘de Wijzen van Egypte’ zooals we ons gezelschap heel ootmoedig betiteld hadden, als om een tegenhanger te vormen der beroemde Grieksche pleiade. Talrijk waren we niet. Hooger in getal dan zeven konden we nooit geraken en dan nog in het tijdperk van hoogsten bloei.

Al de vakken der kunst waren in den kring vertegenwoordigd. Drie schilders, een beeldhouwer, een paar muzikanten en een bouwmeester *in spe*, maakten de ‘Wijzen van Egypte’ uit. Allen waren we vol inbeeldingen en hoop voor de toekomst, zonder nadenken aan al het bittere dat in latere dagen den voet dwars op de levensbaan komt zetten. We hadden allen een zwak voor de letterkunde en het beoefenen ervan was dan ook het doel door onzen kring beoogd.

Ik sprak hierboven van den bloeitijd der Wijzen. Lang echter mocht die niet duren: na anderhalf jaar bestaan van den kring ging mijn boezemvriend, de snaaksche kunstschilder Tobi, een Noord Nederlander, terug naar zijne geboortestad, en sinds dien zag ik hem nooit weer; nu en dan schreef de eene den andere, maar ook dit, evenals alle dingen op deze vergankelijke aarde, duurde niet voort. Daarna was het mijn goede vriend George, de jongste onder ons, die den kring verliet. Hij ook ondervond het onbestendige der aardsche dingen: de dood kwam hem roepen. Van Londen geboortig, verbleef hij sinds zijne jeugd te Antwerpen, was dan ook geheel ingeburgerd

en volkomen de Nederlandsche taal machtig geworden. Hij woonde hier met zijne ouders die, toen hun eenige zoon gestorven was, terug naar Engeland trokken. Jaarlijks zie ik ze weder als zij het kerkhof bezoeken komen waar hun eenig kind begraven ligt. Na George was het de droefgeestige Petrus, die aan de letterkunde en de edele beeldhouwkunst vaarwel zegde, om het niet minder edele schoenmaken tegaan beoefenen en zoo zijn dagelijksch brood te verdienen. De bouwmeester werd 'primus van Rome' en verliet ons om naar het Zuiden te trekken.

Nu waren de 'Wijzen van Egypte' uiteen geslagen en de kring werd ontbonden. Mij werden, in mijne hoedanigheid van geheimschrijver, al de papieren en schriften van het gestorven gezelschap nagelaten, met oorlof er mee uittevoeren wat ik wilde. Ik liet het in een band bijeen voegen; het maakt voor mij een der aantrekkelijkste en eigenaardigste stukken mijner boekenverzameling uit. Er is van alles in te vinden: gedichten, schetsen, novellen, ellenlange verslagen over ellenlange kunstbesprekingen, ernstige en gekke geschriften van al de leden. Dat echter het dwaze den boventoon heeft in meest al die stukken, zal ieder allicht begrijpen zoo hij weet, dat de oudste der 'Wijzen' zoo wat negentien jaren telde.

Toch kan ik den lust niet wederstaan er eenige het licht te doen zien, zij het slechts als herinnering aan de genoeglijke stonden, die de 'Wijzen' met elkander doorleefden.

In eene herberg aan den voet van den toren der Antwerpsche hoofdkerk gelegen, kwamen de 'Wijzen' bijeen. Een achterkamertje, twee trappen lager dan gelijkvloers, was onze vergaderplaats. 't Zag er maar armzalig uit. Een stinkende petroollamp, die nooit helder licht gaf, hing aan de zoldering en spreidde hare twijfelachtige stralen over onze jeugdige hoofden uit. Van de tafel waar we rondzaten wil ik liefst maar niet gewagen, het komt me tot heden onbegrijpelijk voor hoe een tafel zoo erg uiteengerukt kan zijn, zonder ineentevallen. Aan al de stoelen ontbrak er iets, men scheen de slechtste die in het etablissement te vinden waren voor ons uittezoeken. Ze hadden dan ook allen veel van marteltuigen, om de Wijzen in de verduldigheid te oefenen. De eene had geen rugleuning, aan een anderen ontbraken de sporten en een was er zoo erg uiteengeschokt, dat hij die er op ging

zitten geene de minste beweging maken mocht, uit vrees het meubel geheel uiteen te doen vallen, onbruikbaar te maken en bijgevolg de ‘Wijzen van Egypte’ op erge onkosten te jagen, om den baas van het lokaal de waarde van den stoel te vergoeden. Daar we nooit één stoel meer kregen dan voor ieder een en we niet zoo stout waren hierover eene bemerking te maken, was het dan ook in iedere zitting de beurt van een der leden, den avond, zonder roeren, op dien schrikstoel door te brengen.

Er werd destijds beweerd: ten eerste dat er wel een plagerij van den baas kon achterschuilen; ten tweede dat gezegde baas bij de oudere bezoekers zijner herberg, onzen kring den toenaam van ‘de snotbaarden’ gegeven had, maar voor de waarheid dier beweeringen wil ik niet instaan. Zeker is het nochtans, dat wij met geene goede oogen aanzien werden. Kwam dit nu omdat we uiterst zuinig op bier en andere dranken waren ofwel om eene andere reden, dat weet ik niet; maar vast is het dat de brave waardin een goed woord tot haren echtgenoot moet gesproken hebben voor de ‘jongens’; anders hadden de ‘Wijzen van Egypte’ hun lust voor de fraaie letteren elders kunnen gaan botvieren.

't Was in bovengemeld achterkamertje dat op een avond, in een afschuwelijken dampkring van tabak en petroolrook waarvan de bierjongen, toen hij ons bier gebracht had een half uur tot stikkens toe aan het hoesten en proesten bleef, de snaaksche Tobi, onze voorzitter toen, en wiens schrift ik de eereplaats wil geven, met zijn heldere innemende stem de volgende fantazij voorlas, die voor titel droeg:

Van Krom Nelleke en den Keizer van Spanje[1]

1.

‘Van uit de diepte heb ik geroepen, o Licht! en mijn kreet kwam tot u. Gij hoordet mij en stemdet toe in mijne bede. Ik werd uit de diepte getrokken en ik mocht u aanschouwen.

(1) Tot verduidelijking van het stuk van Tobi dient gezegd te worden, dat te Antwerpen, in den kelder van een huis, nabij den Bloedberg gelegen, een soort van marionnettenspel bestaat, algemeen bekend onder den naam van ‘de poesjen’ en eenigszins verwant met het beroemde Jan Klaassenspel. Toch is er nog al een merkelijk verschil tusschen. Men zou kunnen zeggen dat zoo Jan Klaassen zich op het hekeldicht toelegt, de personnages uit de poesjen meer trek vinden in het voorstellen van een bijzondere soort van heldendichten. Wie des aangaande iets meer weten wil zie: George Eeckhoud, Hendrik Conscience bl. 23 en volg., Nederlandsche Dicht- en Kunsthalle Jaarg. 1883. Edw. Mertens, Hendrik Conscience bl. 147 en volg., De Vlaamsche Kunstbode 1886, bl. 25. De poesjen, door Victor Ponos.

Toch is mijn hart vol wee, en rouw is in mijn binnenste gekomen. Alles is ledig om mij heen, want u aanschouwen alleen is mij niet genoeg, ik wil meer: U kennen, en dit wilt ge niet laten geschieden.'

De zon spiegelde zich in zijn schild en zijn helm, zij deed het zwaard flikkeren dat hij nog krijgshaftig in de hand klemde; maar de armen hingen hem machteloos langs de lenden en hij lag ontzenuwd op de ruwe steenen.

De gansche dag bleef hij liggen. Hij kermde immer voort en hield de doffe oogen op de zon gericht. Toch werd zijn hart niet getroost, want zij aanhoorde zijne verzuchtingen niet.

Nu werd het in het westen rooder en rooder; de zon flonkerde als een onmeetlijk oog, rood en paarsch geverfd van het bloed der nevelen, waar zijne stralende blikken doorheen boren moesten. Ze kleurde de toppen der huizen rood en in de vensterruiten deed ze vlammen flikkeren, als ware het daarbinnen aan 't branden.

Toen kwam hem het verleden voor den geest en nog grooter werd zijn leed.

'Ik!' zoo woelde het woest in hem, 'ik! keizer van Spanje, Rusland en Amerika, ik ben verlaten. Mijn wensch werd vervuld en nu besef ik tot mijn straf het dwaze, het onbillijke er van: ik ben hier in een wereld, die ik niet begrijp, waar ik niets ben voor niemand. O mijn zwaard! Kon ik mij door u een weg banen terug tot het verleden! En gij mijn schild, dat me voor de woeste slagen mijner vijanden beschut... gij bedekt nu, o schande, dat ellendige ding daar.'

Dit ellendige ding was een armzalig onbruikbaar geworden olie- en azijnstelletje, dat onder zijn kartonnen met zilverpapier beplekt schild geraakt was, toen de wilde zwartharige Roos hem heden morgen ruw op de steenen der marktplaats wierp, met zijn rug tegen een mand vol oude vodden. 'Waarom koopt vader toch zoo iets?' had ze uitgeroepen, 'nooit vraagt er iemand naar of kan er iets mee uitvoeren!' En dat van hem zeggen, van hem keizer van Spanje, Rusland en Amerika. Rondom hem had Roos een wonderlijke verzameling van allerlei voorwerpen uitgestald, eigenaardig om de onder-

linge tegenstelling die ze vormden, als toonbeeld hoe het vele zaken vergaan kan, en hoe wonder ze, trots hunne uitertst verschillende bestemming en waarde, bijeenkomen, op een voddenmarkt.

Meestal zijn het haast geheel versleten voorwerpen die er te zien zijn. 't Is of ze van een hoogere sport der maatschappelijke ladder gesmeten, nu zoeken, door bemiddeling van den voddenhandel op de laagste sport eene plaats te vinden. Ze zien er uit alsof ze het wisten dat ze voor 't laatst in 't gelid staan op de parade, en droevig zijn, want worden ze ook van de laagste sport gestooten, dan komen ze terecht op den vuilnishoop, hun graf.

Dat het met sommige dingen heel aardig kan toegaan, en roem en weetzucht soms op ongelukkige wegen brengen, daar was hij eilaas, een toonbeeld van. In zijne sfeer was hij groot: machtig vorst, gebieder, alleenheerscher in een kelder. De jongens die zijne stoute wapenfeiten kwamen bewonderen, het kippenvleesch doen krijgen bij zijn verschijnen, ‘slaat er op, koning, toe jongen’ zich aanmoedigend hooren toeroepen als hij dapper voor het gekrenkte recht in tweekamp optrad, toegejuicht en bewonderd door allen als hij overwinnaar uit den strijd kwam. En toch was hem dit alles nietig geworden. Soms, als hij met zijne gezellen te rusten lag in een kist, was er een heldere blauwe lichtstraal van daarbuiten tot in zijn somber verblijf doorgedrongen. Hij leefde en schitterde nooit als onder het geel smerig licht eener rookgevende vetlamp. Wat moest het er daarbuiten een ander leven zijn. Daar heerschte zij, de zon, de groote, de heerlijke! Hij bad, hij smeekte dicht bij haar te mogen leven. Hij zag ze eindelijk en nu, gestraft over zijn ontevredenheid, met den rug tegen eene mand tusschen die afschuwelijke ondingen, op een openbare markt liggen ten aanschouwe van iedereen, met een versleten fluweelen apenrokje aan en een geschonden neus. Straatjongens, die bij daglicht niet de minste vrees voor hem koesterden, ja waarvan een zoo stout was met een koolstronk naar zijn helm te mikken. Zulke majesteitsschennis was te veel voor hem. Daarbij kwam nog dat hij nu eerst de waarde van het verlorene besefte, en vol treurnis dacht aan alles wat voorbij was.

‘Waar zijt ge, schoone nachten van den heldentijd,’ ging hij voort, ‘waar is mijn trouwe Vivi? Denkt hij nog aan mij? En gij, mijne lieve Genoveva, zucht en weent ge ginds in uw

paleis aan den Bloedberg over het afzijn van uwen verliefden vorst? Wellicht zal een andere mijne plaats in uw hart innemen en gaat ge mij straks ontrouw worden! O kon ik terug! 't Wordt nacht. Weldra gaat ge u allen weer verzamelen, o mijne vrienden, en ik... ik...'

Hier werd hij ruw bij zijn rechterbeen gegrepen door een magere klauw en met een zwaai op een stootwagentje gesmeten. Boven over hem werd zonder den minsten eerbied een hoop vette afgedragen frakken en andere kleedingstukken geworpen.

De glanzende zon verdween in het westen en wierp hare laatste roode stralen uit. Weldra hortte en hotste het stootwagentje over de hobbelige straatsteenen, voortgestuwd door een oud man, eigenaar van de klauw, den vader van zwarte Roos, en bekend onder den naam van 'oude Roll' zooals de straatjongens hem dikwijls sarrend achternariepen. De keizer van Spanje, Rusland en Amerika, werd huiswaarts gevoerd als een hond naar zijn graf op een vuilniskar.

2.

Welk een warboel! Van alles dooreen, bestoven en vuil. Stukjes doek, linnen lappen, laken vodden met verdroogde stinkende stukken been er onder, tot duf, benauwd ruikende bergen saamgehoopt, in een kleine voorplaats. Een overgroote weegschaal aan de zoldering gehecht, die haast het heele vertrek inneemt. Van hier geeft een venster uitzicht in de achterkamer, waarin eene deur toegang verleent. Daar zijn de dingen opgestapeld, die nog min of meer een vorm behouden hebben en waar nog een naam kan aan gegeven worden.

Er heerscht een andere geur in dit vertrek: de adem van een jeneverdrinker, van oude Roll, die hier zit, verpest er de lucht. Hij houdt het eene oog dicht geknepen, ziet met het andere naar eene flesch, die voor hem op tafel staat, en waarnaar hij de hand nu en dan uitsteekt, terwijl hij door het venster eens omziet of Roos het niet bemerkt. Want zwarte Roos is lang zoo verduldig niet voor vaders kleine gebreken als zijne vrouw het was, die ginds op dat groote plein ligt met al die kruisen en die groene heuveltjes. Soms vindt hij de dwingelandij zijner dochter al te drukkend. Dan loopt hem het hart over, en in zijn dronkemans droefheid stort hij tranen. 'Als ge oud zijt, zal uw kind u ook zoo verdrieten,' zegt hij dan snotterend, want Roos is moeder; haar kind heet krom

Nelleke. De vader van Nelleke is onbekend op de registers van den burgerlijken stand. Het schepsel heeft geen vader, althans voor wet en menschen bestaat hij niet. Maar zwarte Roos weet dat beter, en zou er meer van verhalen kunnen, zoo ze maar wilde.

Roos zit te midden van de vodden, zoekt ze uit en legt ze bij hoopen. Ze ziet er nog heel aardig uit, al te aardig; ook slordig, zelfs voor iemand die vodden uitzoekt. Eenvoudig is ze niet, want de hairen zijn met zekeren zwier opgemaakt en ze draagt koperen oorringen met geslepen glas in. Ze heeft zich zóó weten te plaatsen, dat ze goed naar buiten zien kan en ook van de straat kan gezien worden, want in de buurt wonen er vele jongens die ze wel lijden kan. Vrijers heeft ze in getal en een meer of minder, daar is ze niet nauwgezet op. Van toen ze er pas een luchtje begon van te krijgen wat de liefde voor een aardigheid is, liet ze hare kijkers vrij ronddwalen, zoekend naar een vurigen jongensblik, haar treffend tot in 't diepst van haar wezen. Ze was niet gierig op een lonk, ook niet op een zoen. Maar ze vond het dan eerst recht vroolijk als ze aan den jongen merkte, dat hij zin in haar kreeg; dan liet ze hem staan zonder hem ooit nog aan te zien. Onvoorzichtige vlinder als ze was, had Roos toch eindelijk aan dit spel hare vleugels verbrand. Een was er dien ze niet vergeten kon. Het duurde zoolang, tot het die oude geschiedenis werd die immer nieuw is. Ze kon niet meer zonder hem, ze klampte zich vast aan hem als het veil aan den eik. Er was echter een booze geest in haar, die haar aanzette hem jaloersch te maken, hem te sarren; ze dreef dit spel te ver. Hij wanhoopte ooit met haar gelukkig te zijn en brak af. Trots al wat ze toen ook doen mocht om alles goed te maken, werd de klove dieper en dieper; hij zegde voor goed vaarwel en trok het land uit. Zij bleef en... Krom Nelleke werd geboren.

Scheef stond het hoofd op Nellekens schouders, ze had een been dat als een haak gebogen en stijf was, zoodat het schepseltje ('t was een jaar of zes oud) met een kruk liep. Een aardig gezichtje stond er op dat mismaakte lijf. Tenger was krom Nelleke ten zeerste, ze leek doorschijnend. Roos had natuurlijk de liefde voor haar kind, die elke moeder ingeboren is, maar toch voelde ze soms iets in zich opwellen als een haat voor Nelleke. Immers Roos merkte wel dat er geen enkele van hare vrijers veel van trouwen meer sprak. Ze wist wel waarom. Ze was niet jong meer, nochtans

niet te oud om nog een man te vinden. Maar Nelleke stond in den weg en de tijd ging korten. Ware de vader van Roos nu maar een man geweest die steunen en leiden kon, maar 't was heel anders. Als vader jenever had was hem alles goed. Hij kon zoo gansche dagen daar zitten, altijd met het eene oog dichtgeknepen, het andere rondloerend of turend naar de flesch. Zoo Roos niet toezag, dan hadde hij geproefd en gedronken tot hij er wellicht dood bij neergevallen ware. Dat toezien was echter gevaarlijk voor haar, want in 't geheim als vader het niet zien kon (hij zegde immers ‘Jenever is mannendrank’) dan werd de flesch wel eens ontkurkt, en was het dan ook al met een vertrokken gelaat, toch proefde Roos ook wel eens hoeveel te sterk dit vocht voor eene vrouw was. Een zekere lust kwam in haar op. De drank verwarmde 't bloed en legde over alles zoo een vroolijke rozige tint; toch wilde ze zich intoomen en niet worden zooals vader, dacht ze. Eene lichte bedwelming kon haar veel doen vergeten; maar wee ook als in zulken toestand iets haar het vroegere herinneren kwam, dan voelde ze eens zoo erg hoe ze haar geluk door hare eigene schuld verwoest had. In zulk oogenblik, zoo Nelleke voor haar trad, had ze de kleine wel een schop kunnen geven om ze uit den weg te ruimen, want in Nelleke zag ze immers den vader, en hij was het toch die haar verlaten had. Ze waande zich bijna vrij van schuld in hare vrouwelijke logiek.

Krom Nelleke zit nu voor de deur in een stoeltje, de kruk aan de eene zijde en aan de andere nog een stoel met... den keizer van Spanje. Heerlijk straalt de zon en boven de huizen spreidt de lucht haar prachtig blauw uit. Nelleke zit stil en droomt. Ze slaat den arm van haren keizerlijken gezel rond den haren en spiegelt zich de vreugde voor die ze hebben zou, als ze met hem eens loopen kon, tot ginds wijd, onder die boomen met zwierige takken, op dat heerlijke groene tapijt vol wit gesprenkeld.

Daar draait om den hoek van de straat een man, jong nog van opzicht en gestalte, maar toch met een ouden trek om mond en oogen en zilverige draden in de zwarte hairen; er ligt iets over hem alsof er vele kommervolle dagen in zijn leven geweest zijn. Hij blijft een oogenblik staan, blikt naar Nelleke en treedt dan langzaam tot haar, verhoedend dat zijne stappen op de straatsteenen weergalmen. Nu staat hij bij 't kind.

- ‘Dag kleine,’ zegt hij stil.

Nelleke schiet plots uit haren groenen droom en staart hem verwonderd aan.

- ‘Zijt ge braaf en zoet?’ gaat de vreemde fluisterend voort. De kleine knikt ja en zegt ‘Gij ook? En zijt ge nooit zoo wonder als grootvader en niet boos op Nelleke, zooals moeder soms is?’

Bij dit woord ‘moeder’ verbleekt de vreemde en hij blikt naar de deur. Hij bukt zich tot Nelleke, ‘geef mij een kus liefje’ en zoent het kind weder. Dan richt hij zich op, treedt fluks de deur voorbij en gaat snel verder. - Trots het stille spreken van den vreemde, heeft Roos van binnen bemerkt, dat er met Nelleke gepraat wordt; en als de gestalte van den man een oogenblik langs de deur eene schaduw naar binnen werpt, blikt Roos op. Als versteend blijft ze zitten, met de glinsterende oogen in het ruim gericht. Dan drukt ze de hand op de borst als om het bonzen te beletten. Eensklaps springt ze recht, vliegt naar buiten en ziet in de verte den vreemdeling den hoek van de straat omslaan. Barsch vraagt ze Nelleke: ‘Wie was dat, zeg en wat deed hij bij u?’

- ‘Wel hij vroeg me om een kus en hij grees, want er is een traan hier gevallen’ en Nelleke toont haar handje. Roos die wit als linnen geworden is, treedt terug naar binnen, en gaat tot bij ‘Oude Roll.’ - ‘Vader! *hij* was daar,’ komt het heesch uit den opgekropten gorgel. De oude knort iets binnensmonds, waarvan het einde klinkt als ‘dat *hij* verzuipen kan,’ en met het eene oog dichtgeknepen, kijkt hij scherp met het andere naar Roos - ‘Daar,’ zegt hij, proef eens,’ en reikt haar zijn troost, zijn geneesmiddel voor alle smart: jenever. Ze drinkt een krachtigen slok en oude Roll neemt de gelegenheid waar om een even krachtigen te nuttigen. Dan gaat ze terug bij den voddenhoop zitten; maar lang duurt het eer ze weer aan het uitzoeken gaat.

3.

‘Niet meer treuren zal ik o licht! niet meer morren en klagen; want, wat ik hier gevonden heb deed me alles vergeten. Zij! ze is alles voor mij, mijn leven, mijn wezen, 't licht mijner oogen, 't vuur mijns harten, de zucht mijner ziel. Tot in het einde wil ik met haar blijven, en de boozen die haar kwaad willen zal ik bevechten en wee over hen.’

Zoo gaat het in hem onder zijn kaal gesleten fluweelen jas.

En vergeten is Genoveva en het paleis aan den bloedberg. Want Nelleke is zijn teergeliefde nu. Wat scheelt hem het kromme been en de scheeve hals! Hij ziet niets dan hare oogen waaruit hare ziel hem tegenstraalt. Nelleke is hij een trouwe gezel geworden, overal neemt ze hem mede, koestert hem als een goede vriend en klaagt hem haar leed.

'Licht! heerlijk licht, fluistert hij nu, laat ons samen tot u komen! 'k Weet het wel, mijne bede is stout, uw toorn zal misschien over mij komen. Voor haar, echter, wil ik alles trotseeren. Licht! aanhoor me toch! roep ons tot u en maak ons gelukkig.'

Weer daalt de zon. Nog rooder dan gisteren kleurt ze het Westen. Ze laat een harer stralen vallen op hem, die dubbel geplooid in een mand ligt. In die ongemakkelijke houding, zelfs voor een keizerlijke hoogheid van zijn slag, heeft Roos, zonder eerbied voor zijn gekwetsten neus, nog een kist over hem heen geworpen, die met een punt in een zijner oogen staat.

Het wordt donker en de hoeken der kamer worden zwart gekleurd. Maar van de voddenbergen klinken geheimzinnige stemmen. Zij roepen 'wees moedig en kom tot ons.' En in de duistere hoeken ziet hij wondere lichten blinken, die hem als de sterren der hoop tegenlachen. Een onmetelijk gevoel van vreugde komt in hem, want dit schijnt hem een hoopvol teeken, dat zijne bede verhoord is, en het zwaard trilt blijde in zijne hand. Nu komt Nelleke rondzoeken, waar hij is, en met een kreet van blijdschap trekt ze hem uit zijne schandeplaats.

4.

Oude Roll was doorgaans vroolijk gestemd. Daarvoor mocht hij den jenever dank zeggen, want nuchter zijnde was het anders met hem gesteld. Toch was die vroolijke stemming slechts innerlijk: zijn spreken bleef even norsch en kort afgebeten. Als hij zich dan plezierig voelde, en Roos slecht gezind was, maakte hij meestal, dat hij het huis uitkwam, want dit kon hij niet velen en zijne Roos kon het hem lastig maken. Wat er voor den duivel heden avond aan scheelde, daar kon hij niet wijs uit worden. Zou dat voorbij komen van den *andere* dan zooveel indruk op haar gemaakt hebben? 't Was waarlijk niet met haar uit te houden, zoo woest ging ze te werk en tierde omdat oude Roll niet sprak en raasde nog erger

als hij iets zegde om haar te believen. ‘Geene behandeling, zoo iets,’ zegde hij en hij ging in het *Rooske* verder op, alleen achter eene tafel zitten staren, tot hij suf werd van het berekenen hoeveel slokken er waren in al die flesschen, die op de schabben stonden, hoeveel malen hij drie centen zou moeten hebben, en hoeveel tijd hij zou benoodigen om dat alles door te zwelgen.

Krom Nelleke was weenend naarboven gestrompeld, haren adellijken gezel bij een been op sleeptouw achter zich meenemend. Moeder zag er weer zoo boos uit, boozer dan ooit, zooals ze moeder nog nooit gezien had. De glinsterende oogen van Roos schenen geheel vergeten te zijn, dat ze Nelleke soms wel eens teeder hadden aangezien, zoo nijdig keken ze heden avond naar het kind. Krom Nelleke was schreiend boven gekomen op den zolder, waar ze gewoon was met moeder de nachtrust te vinden. Ze legde zich bevend van schrik op het bedje en voelde zich zoo alleen. Dan trok ze haren keizerlijken vriend tot zich, legde haren arm om zijn hals en stil weende ze, tot ze afgemat insluimerde.

Dat voorbij komen van den *andere* had op zwarte Roos een grooteren indruk gemaakt dan oude Roll wel bevroed had. In dien halven dag had Roos meer doorleefd en geleden dan ze wel in vijf jaren deed. Nu en dan had ze er een teug opgenomen om zich te bedwelmen en weer in goede stemming te komen, maar het hielp niet. Wel bedwelmde haar de drank, maar dieper voelde ze haar leed.

Nu is ze alleen. Ze heeft de voordeur gesloten, het licht in het voorvertrek uitgedoofd en is voor de tafel in het achterkamertje gaan zitten. Hare zwarte haren zijn losgevallen. Ze draait nu en dan eene lok om haar vinger en rukt er dan nijdig aan, als wilde ze zoo de pijnlijke, zwarte gedachten uit het brein sleuren. Hare eene hand ligt dichtgeknepen op de tafel en met de kneukels hamert ze soms op het houten blad dat het kraakt. De hoeken van haar mond zijn neergetrokken en soms rolt een traan uit de starende oogen. ‘Weg, weg, ik wil u niet meer,’ sist het dan tusschen de tanden door. Eensklaps springt ze recht, ontkurkt de flesch die nog voor haar op tafel staat, zet ze aan den mond en drinkt tot ze geen adem meer heeft. Hoe brandt dat daarbinnen! Wat draait alles haar voor de oogen! Nog een teug... Ze springt wild vooruit, want hier schijnt het haar nu of de vader van Nelleke uit den

hoek naar haar kijkt. Naar boven, naar boven, want ze wil dit gelaat niet meer zien; met die verwijtende uitdrukking. Vooruit dan, naar boven! hoezee! daar is rust. En terwijl ze in wilde vaart maar zwijmelend vooruitvliegt, zwaait ze de flesch boven het hoofd.

'Wilt ge zwijgen daarboven, krijt ze woest,' want ze hoort Nelleke. Het arme ding is van het helsche leven, dat Roos beneden hield, wakker geworden, en staat weenend op haar krukje leunend, boven aan den trap. 'Moeder, Nelleke niet slaan, Nelleke zal zoet zijn, Nelleke zal den man niet meer kussen,' zegt de kleine al snikkend. Wild vliegt Roos naar boven, afschuwelijk schitteren hare oogen en hare tanden knarsen op elkander. 'Zwijgt ge?' huilt ze Nelleke tegen. Maar het kind slaapt nog half en herhaalt nogmaals schreiend 'Nelleke zal braaf zijn.' Dit is Roos te veel. Het is immers zijn kind! Neen! hij zelf is het die haar nu door zijn gekrijt komt sarren. Ze springt vooruit en Nelleke krijgt een schop op de borst. Het tenger lichaampje stort ten gronde en brengt een laatste weeklacht uit.

Zie, ginds in dien donkeren hoek, daar staat hij, *de andere*, met dat verwijtende gelaat, die treurige oogen, die schijnen te te zeggen 'zoo ge gewild hadt..' Ook hem zal ze treffen. Ze vliegt naar hem toe, slaat met hoekige zenuwachtige bewegingen met de flesch van zich, zwaait ze rond haar hoofd, en tusschen de tanden sist het, 'Ik zal u vermoorden, U.' Ze grijpt en slaat naar iets in het ruim en stort dan ontzenuwd ten gronde.

Van af de voddenhoopen hadden er den keizer van Spanje, Rusland en Amerika stemmen in de ooren geklonken. Van uit de hoeken van den zolder hadden er stemmen geroepen. Ook van uit de hoogte was de klank eener stem tot hem gekomen. In een enkelen machtigen kreet hadden zich die stemmen versmolten. Als een bevel luidde het: 'wreek!' En hij had de macht in zich gevoeld. Hij was opgesprongen en het zwaard trilde in zijne forsche hand. Hij was tot booze Roos gegaan, had toegeslagen met zijn houten degen, en haar geslagen, geslagen op het hoofd, tot haar het bloed uit den neus gudste. De booze had hem echter bij de beenen gekregen, en rukte en snokte en scheurde tot zijne lidmaten over den vloer verspreid lagen En uit was het met den keizer van Spanje, Rusland en Amerika.

5.

'S anderdaags 's morgens vroeg lag het arme krom Nelleke dood op den vloer. Een druppel bloed hing in een hoek van haar mondje. Het heette dat ze slapend moest opgestaan en dan gevallen zijn, ongelukkig met de borst op haar krukje en daar ze zoo teer was, er het leven bij gelaten had.

Roos wist er meer van, althans ze herinnerde zich iets van Nellekens weenen, maar gelukkig voor haar, wist ze verder niets met zekerheid. Toch vermoedde ze wel dat ze in hare uitzinnigheid voor iets in de dood van haar kind zijn moest. Dat er daar iets ongewoons gebeurd was bevroedde ze stellig. Hoe toch was haar ontwaken geweest? Ze lag op den grond uitgestrekt, eene flesch in de hand geklemd. In haar hoofd schenen duizend stoomtuigen te gonzen, en haar neus had een deuk gekregen, als van een slag, met een hard zwaar voorwerp: het neusbeen was gebroken. Alles was in wanorde op den zolder, de kleeren hingen haar om het lijf alsof ze gevochten had. Dit alles zegde haar genoeg, dat ze een rol moest gespeeld hebben in hetgene daar voorgevallen was.

Haar linkeroog bleef zoo lang ze leefde betraand als om haar arm Nelleke te beweenen. Sinds dien nacht bleef haar gelaat bleek als dit van een lijk. Oude Roll, die niets van het gebeurde geweten had voor den anderen morgen, daar hij beneden in het achtervertrek sliep, kon er niet wijs uit worden. Hij wou het alles goedmaken en Roos troosten met een fikschen teug jenever, maar zij raakte er nooit meer aan. Van toen af hield ze immer hare blikken ten gronde gericht, zag nooit geen man meer naar de oogen en weende als ze alleen was over haar arm kind, tot op den dag dat ze voor eeuwig de oogen sloot.

'En, -' zoo besloot mijn vriend Tobi zijn verhaal, 'niemand zal wel durven beweren, dat de gedeukte neus en het het betraande oog van Roos kunnen voortkomen van een slag, dien de feeks zichzelf met de flesch toebracht, toen zij ze wild in het rond zwaaide. Neen, neen, den keizer van Spanje, Rusland en Amerika komt alle eer toe. Hij wreekte de onschuld en strafte de dood van zijne hartsvriendin, zijn arm prinsesje Krom Nelleke.'

II.

Ik zit aan mijne schrijftafel; zooeven doorbladerde ik de nagelaten geschriften der Wijzen van Egypte en las het verslag eener onzer belangrijkste zittingen. Het is avond. Het lamplicht spreidt over alles zijn rustigen warmen glans; de kachel ronkt en snort als wil ze den loeienden wind verkonden, dat het hier in mijn kamer heel gezellig is en hij maar best deed, niet zoo akelig in den schoorsteen te komen huilen. Maar de wind is zeker een al te machtig, te oud en te eerbiedweerdig persoon om naar 't geen wat zoo een ellendig ding als een kachel wel zeggen kan, in het minste acht te geven. Hij huilt en woelt maar door. Buiten zweept hij den sneeuw door de straat voort en hoopt hem opeen in dikke lagen, die alle gerucht onder hen als gevangen houden. Er zou dan ook zonder het bulderen van den storm daarbuiten eene doodsche stilte heerschen, want als hij eenige sekonden stilzwijgt, dan hoor ik slechts nu en dan de stemmen van een paar voorbijgangers die zich voortspoeden, of in de verte het gehuil van een hond, die door het afschuwelijk weder heel droefgeestig geworden, zijn treurige zielstoestand van het oogenblik lucht geeft in nare klaagtonen. Maar dan valt de wind eensklaps weer in en buldert voort in den schoorsteen. Nu eens dondert hij woest en wild als het gedruisch, dat op een slagveld heerschen moet of als het bruisschen van eene woedende zee. Dan snokt en rukt hij regelmatig, als wilde hij het gedreun nabootsen der voetstappen van dichte drommen menschen, met duizenden sterk, die in stormpas komen aanrukken; dan weer wordt het een weemoedig klagen, een droef eentonig suizen, als of er een geest in den schoorsteen een oude ballade kwam murmelen.

Het ronken en snorren van de kachel wordt nu doover, en de wind neuriet nu een wonder droefgeestig liedje. Ik hoor dat neuriën duidelijker en duidelijker worden en langzaam alles overheerschen, alhoewel het toch zacht blijft en het wilde woeste stormen van daar straks ophoudt. Ik ben aan het einde gekomen van eene hoogst merkwaardige verhandeling over vigilantpaarden, draai de bladzijde om en....

George! Is het van u dat de wind me spreken wil mijn waarde? Wist hij dat ik bij het omslaan van dit blad, een stuk van u zou vinden, met dit kleine, hoekachtige maar toch niet onaangenaam geschrift en gij me plotselings in de herin-

nering zoudt komen? Is het daarom dat zijn wondere stem immer voort murmelt van lang verleden dingen, van vroolijke en ook van droeve stonden?

Dit zijt ge wel, daar voor mij, George. Wat schittert er geest in uw blauw oog! Bleek als immer, lieve vriend; slechts op de wangen een roode vlek, duidelijk teeken der kwaal die u ten grave zou leiden. Nog heeft de arme borst evenveel moeite om adem te halen, want ze is nog altijd als vroeger te pletten gedrukt in het voorovergebogene lichaam, dat meer en meer krom groeit. We wisten het in den tijd wel, niet waar, hoe diep eene wond een ruw spottend woord soms slaan kan, maar ook hoe gij het lijdzaam verdroegt en er aan gewend werdt. Velen, die in het eerst den ‘bult’ zooals zij u noemden, overvleugelen wilden en hem minachtend behandelden, hechten zich later aan u om het liefderijk hart, dat in uw binnenste klopte.

Zoo waart ge wel George, zooals ik u nu duidelijk voor mij zie, en 't schijnt me dat ge mij met uw fijn neusstemmetje opgewekt ‘goeden avond’ toeroept, alsof het heden zitting der ‘Wijzen’ is. Maar het is geen zitting van de ‘Wijzen’ meer, want al onze vrienden zijn weg, gene boven de aarde verspreid, de andere onder de aarde het onzekere in en sinds lang vergeten. Er zijn jaren voorbijgegaan, George; ik ben niet jong meer en gij ook zoudt nu lang dit jongensachtige uitzicht van toen verloren hebben. Maar ik kan me dit niet voorstellen. Als ge mij in den geest komt, is het altijd nog in die jonge, haast kinderachtige gedaante van toen. Echter mag het nog zoo lang geleden zijn, toch zijt niet ge vergeten. Dit moge de bloemenkrans getuigen, die sinds voor eene maand in mijn bijzijn op uw graf gelegd werd, door uw stokouden vader en moeder, die zich de moeite eener lange reis niet ontzagen, om door dien bloemenkrans te getuigen, hoe ze u nog even liefhebben, als op den dag, toen ge voor altijd van hen weg gingt. Dit zijn treurige herinneringen vriend, ze maken alles zwart om mij heen. De doffe slagen van den wind, die weer heftiger aan 't stormen gaat, klinken voor mij als het ploffen der aarde, die we in uw graf op de kist wierpen, toen we u op dien somberen mistigen morgen begraven hebben. Maar door al die grauwe herdenkingen heen, zie ik u nog altijd daar voor me, George, als een ster in den donkeren nacht, en nogmaals schijnt het mij of ge me opgewekt ‘goeden avond’ toeroept en betoogen wilt, die droeve gedachten te laten

varen. Ik wil dit ook, George en liever de vroolijke uren herdenken, die we samen doorbrachten. Ik wil mijn avond aan u toewijden en hier het stuk afschrijven, dat ge ons op een schoonen zomeravond voorgelezen hebt. Wijd waren de vensters van het bekrompen herbergkamertje, waar we zitting hielden, geopend. De zwoele lucht kwam vrij binnengestroomd en bracht een vage geur van weiden en velden mee binnen, die ze wie weet van hoever meebracht. Uwe stem klonk helder en opgewekt, alsof ge nieuwe levenskrachten ontvangen hadt en we ons allen vergist hadden, toen we reeds sinds eenige maanden meenden opgemerkt te hebben, hoe scherp uw gelaat werd, hoe de roode vlekken op uwe wangen vuriger gloeiden. 'T was eilaas maar een oogenblik van opgewektheid geweest. Korts daarna toch werdt ge erg ziek, om niet meer op te staan. Het is, arme vriend, uw zwanenzang geweest, dien ik hier mededeel.

De kerstavond van Marten.

Vier honderd zestien - vier honderd zeventien..., nog drie - achttien - negentien... Vier honderd twintig. Een oogenblik; de beenen zijn oud, overoud. De zwoegende borst heeft zooveel millioenen malen adem gehaald, dat ze bijna gansch versleten is; en toch nog naar de hoogte, den toren in. Hoe snerpend en bijtend is de wind. Zuchtend en huilend scheurt hij zijn luchtig lijf aan de hoekige steenen. Pas op voor zijn zoen, oude, 't is misschien een doodenkus. Knoop den frak dicht en zet den kraag recht, want trots het vries weer, parelt het zweet op uw voorhoofd en het magere gelaat glimt ervan bij 't lantarenlicht. Vier honderd twintig. Wat zijn ze uitgesleten die trappen en op sommige plaatsen moeielijk te betreden. Nu zijt ge uitgehijgd, kom nog een stap. Daar ligt het kamertje, waar ge onder dak zijt en rusten kunt. Daar is uw werk. Werk? Neen, voor u niet, zoo mag het niet heeten. Daar doet ge uwe lievelingen, de klokken, leven, als ge bezieling legt in die bronzen lichamen, kleine en groote zingen doet en de tonen van 't klokkenspel over huizen en vlakten tot in de verte zendt. Lang, overlang doet ge 't reeds. 't Wordt lastiger nu dat spel, u vroeger zoo licht, want er is kracht toe noodig en arm en hand moeten flink neerslaan om de hamers aan 't werk te brengen. Kom, nog eens heden avond.

De koude nijpt en dat het nijdig vriest toonen de ijskegels, daarbuiten aan het steenen kantwerk van den toren. Donker blauw is de lucht en de sterren flonkeren erin. Door de groene ruitjesvan het kleine kamertje valt eene straal van het maanlicht, die, voor de aardigheid, er eens schijnt te willen in blikken en er verwijlt om er wat te stoeiën met den rooden glans van den lantaren.

Die beide lichten, blauw en rood, baden het geheel vertrekje in een fantastisch doorschijnend en wemelend halfdonker. Een lange, magere, donkere gestalte zit voor het klavier van den beiaard. 't Is vader Marten, de oude beiaarder. Een aardig hoofd, mager en fijn. 't Moet er eens, in de jeugd, mannelijk en forsch uitgezien hebben, en 't stond zeker op een krachtig lichaam.

Lange grauwe lokken, nog goed gevuld, dekken den schedel en een korte baard omkranst het aangezicht. En dan de weemoedige oogen, dof en toch vol diepte, waar soms nog een licht in glimt. Komt, speelt voort, roode en blanke stralen, smelt u ineen en vormt een lichtkrans rond vader Marten. Hij mint u en uw zonderling licht past bij zijn wondere figuur.

Ding, ding, del, dam bom, bom. Ze rinkelen en brommen en klinken, de klokken. Ze juichen en schaatren het uit en mengen onafgebroken hunne fijnere stemmen tusschen het forsche zingen van hun broeder, de groote klok. Ze spreken van morgen. Morgen is het feestdag. Ze roepen het van den toren af einde en verre: Morgen als het licht zal zijn, juicht dan allen. Luistert naar ons, de klokken; hoort wat we hoog hier verkonden, wekt uwe harten op, gij allen die belast en beladen zijt en in droefheid; gij armen, gaat moedig aan 't werk; gij braven volhardt, en gij boozen keert terug en doet wel; gij allen hoog de harten. En de blikken naar 't licht, het hoopvolle licht.

‘Ach,’ denkt vader Marten,’ wat deed ik ze dikwijls zingen, mijne lievelingen. Wat hebben ze gejuicht en gejubeld bij ieder feest. Hoelang reeds is het voorbij, toen ik ze voor 't eerst leven deed. Verre weg is die tijd. Hoe lang voorbij is ook de dag, toen ze een tijdperk van vreugde in mijn leven verkonddet: mijn huwelijksdag. Lieve Trientje, wat deden uwe twintig jaren er u aardig uitzien in dien tijd. Wat zaagt ge er lief uit in uw bruidstooi. Wat sloeg er menig oog een bewonderenden blik op u, dien dag! Voorbij. - Flinke

moedige Trien, hoe kondt gij troosten, helpen en werken in lateren leeftijd, in dagen van druk en lijden! Voorbij! Lief oud, goedig Trientje. Wat kondt ge zorgen voor uw ouden Marten, toen ons de haren vergrijsden. Wat waart ge een aardig gezellig vrouwtje en kondt ge vertellen van vroegeren tijd en vroeger leven. Hoe vochtig werden uwe eerlijke oude oogen, bij de herinnering aan onzen kleinen jongen, als gij me verhaaldet hoe hij er zou uitgezien hebben, en wat hij zou geworden zijn, was hij maar bij ons gebleven en niet heen gegaan, toen hij pas een jaar oud was. Och, dat gij ook weg moest gaan zonder mij! Goede lieve Trientje, zie eens terug hier beneden, kom haal me. Ik voel me zoo alleen.'

Marten snikt en er rollen tranen over zijne wangen; bittere heete tranen, die op zijne handen vallen.

Rinkelend zingen de klokken nog immer voort. Nog altijd zendt de maan hare stralen naar binnen, en de zilveren sterren schijnen tegen het roode sterretje in den lantaren te pinken alsof ze zeggen willen: 'Ja, ja, we kennen elkander wel, we zijn oude vrienden, evenals onzen vriend de klokkenist' en wijzen willen hoe eene schaduwe, die in den toren is gekomen en langzaam nader tot het kamertje schuift.

Bing, Bel, Bam, Bom. 'Voorbij, voorbij die tijd. Morgen is het feestdag. Morgen gloort het licht van een nieuwen dag,' gaat het voort in de gedachten van Marten. 'Ach, voor mij toch een dag zonder zonneschijn. 'k Ben zoo levens moe. Komt ook mijn tijd nog niet haast? 'k Heb zooveel verlangen naar u, o mijn jongste dag. 'k Roep om u, zeg, komt gehaast?'

De schaduw, waarop de starren schenen te wijzen, schuift nader bij 't kamertje en zal er weldra binnen zijn.

Nu krijgen de klokken klagende stemmen en zingen langzaam, weemoedig en in lange tonen een oud lied van 't lieve Trientje. 't Is als of er een geest van lang verleden door de klokken vaart.

't Wordt vader Marten zoo zonderling te moede. Nog slaat hij voort op de toetsen, doch zwakker en stiller klinkt het lied.

Wat barst op eens een licht naarbinnen! 'Is dit de morgenstond zoo op eens,' zegt vader Marten. 'O neen, gaat hij voort, en zijne stem sterft langzaam uit met den laatsten toon van het klokkenspel. ''t Is het licht, het schitterende.... goede lieve Trientje....'

De schaduw heeft haar doel bereikt en bedekt hem nu gansch.

‘Hé! zwijgt de beiaard daarboven al?’ vroeg de torenwachter zich af. De groote klok alleen nog zond hare machtige tonen over de huizen. ‘Ja, vader Marten is oud en 't wordt tijd dat jongere vuisten den beiaard doen klinken. De man is wellicht vermoeid.’ Maar 't werd later en nog altijd scheen de oude Marten niet uitgerust. De groote klok zweeg, de luiders kwamen beneden en geen Marten. ‘Waar blijft de oude toch?’ vroeg de torenwachter ‘Is hij nog niet onderweg?’ maar geen der mannen wist iets van hem. ‘Zou er iets gebeurd zijn of slaapt hij wellicht? Zeg, gaat gij beiden eens zien,’ sprak de wachter tot twee der mannen en voorzien van lanteerens klimmen zij den toren in. Toen zij boven kwamen vonden zij Marten roerloos voor 't klavier zitten, de handen aan de toetsen. ‘Zijt ge ingeslapen, Marten?’ vroeg een der mannen, ‘'t is over tijd.’ Hij schudde hem den arm en het lichaam rolde van de bank voor zijne voeten. Twee klokken klonken in den toren, alsof ze antwoord voor hun ouden vriend wilden geven en ‘Dood, dood!’ riepen. De handen van Marten hadden de twee toetsen, die de klepels dier klokken in de hoogte hielden, neer gedrukt gehouden en waren nu, bij het vallen van het lichaam, losgelaten. Men liep om hulp en tien minuten later droeg men Marten van daar. Indrukwekkend was de stoet, door 't lantarenlicht beschenen, en door de kleine vensters in den wenteltrap zond de maan nieuwsgierig hare stralen, om eens naar het kalme, strakke gelaat te zien.

Twee dagen nadien vergezelden zijne makkers, de klokluiders, Vader Marten naar zijne laatste rustplaats, nevens zijne gade. Ze plantten op het graf een zwart kruis, waar 's avonds de sterren naar pinkten, als om te beduiden, hoe ze wel wisten dat er een goede vriend van hen onder lag, nevens zijn aardig oud Trientje.

Poëzie

I.
Aan M * * *.

ô Engelinne denk toch niet,
Al wijdde ik u sinds lang geen lied,
  Dat uitstierf mijne liefde!
Gij blijft mijn uitverkoren schat,
Mijn troost en hoop op 't levenspad,
  Een schuts voor wat mij griefde.

Ik min u met een reinen gloed,
Die me u alleen aanbidden doet
  En zich niet uit laat spreken!
Geen nijd zou dooven, hoe hij loeit,
De vlam die in ons boezem gloeit,
  Maar 't hart in brand ons steken!

Hardnekkig was onze eerste strijd,
Geleverd tegen dwang en nijd;
  Maar heerlijk blonk de lauwer,
En schittert nu met hellen glans
Aan onzen zuivren liefdetrans,
  Verbindt ons des te nauwer!

't Is waar, nog daaglijks moeten wij
Bestrijden mindre dwingelandij,
  Aanhoudend ons verdedigen!
Maar is de strijd eens uitgestreên,
Dan ziet men beiden ons tevreên
  Den liefdebeker ledigen.

ô Aangebedene Vriendin,
Gij voorwerp mijner hechtste min,
  Wanneer zal eens verschijnen
De dag zoo vuriglijk betracht,
Waarop een heil ons tegenlacht,
  Dat nimmer zal verdwijnen?

EDGAR DE WAELE.

Sinay (Waas) Dec. 1886.

II.
In 't stille avonduur.

Ik zit in de achterzaal der woon,
Zoo goed, bij 't warme vuur,
En naast mij zit een lieve maagd,
In 't stille avonduur.

Mijn vrienden zijn in kring vergaard,
In eene herbergzaal.
Zij drinken, rooken, tieren luid,
Zijn vroolijk altemaal.

Zij heffen 't lied van Bacchus aan
Of 't liedje van de min!
Zij juichen maar en schertsen maar,
Met onbezorgden zin!

Doch ik, - ik zit in de achterzaal,
Zoo goed, bij 't warme vuur,
En naast mij zit een lieve maagd,
In 't stille avonduur.

PROSPER LEFLOT.

III.
Haar portret.

Soms zit ik, uren lang,
Op haar portret te staren:
De glans van haren blik,
Het blond van heure haren,
De fijnheid van heur' mond,
De blos, waarmêe heur' wangen,
En 't blank, waarmêe heur' hals,
Heur voorhoofd zijn omhangen,
Dit alles treft mij zeer
En doet mij wellust smaken.
Maar, wat mijn ziel doordringt,
En 't hart van min doet blaken,
Is zoet- en goedheid, die
Er klaar op staan te lezen,
En 't reine, dat er straalt
Van gansch haar englenwezen,
En, in vervoering dan,
't Beeld drukkend aan mijn lippen,
Laat ik de liefdezucht:
‘Mijn liefste toch!’ ontglippen.

PROSPER LEFLOT.

Lier

IV.
Raad.

O mensch, sla geene nieuwe wonde,
Waar 't harte reeds zoo pijnlijk bloedt!
Maar tracht vooreerst de wond te heelen
Die reeds het harte lijden doet.

Denk niet onmiddlijk op de wrake,
Wen iemand u iets heeft misdaan....
Vergeef, en gij zult meerder winnen,
Dan door hem machtloos neer te slaan.

Hoe vaak toch wordt ge door den laster,
Niet op 't verkeerde spoor gebracht?
Of niet misleid door somber afgunst,
Die op den val des vijands wacht.

O, laat geen schuldeloozen lijden,
Maar stelp veel liever 't prangend wee....
Want 't menschenlot op deze wereld
Brengt reeds genoeg zijn foltring mee.

ISIDOOR ALBERT.

Beirvelde, 1887.

V.
Steek daar uw' schoone centen in.

Van actiën hoor ik dikwijls spreken,
Maar ik, eilaas! heb er nog geen;
Want heb ik iets op zij gesteken,
Dan is dat geld ook spoedig heen.

Ik spaarde - laatst - een tweetal weken.
'k Had al een' goede som bijeen:
Maar 'k moest mijn lieve nicht (?) besteken;
'k Wilde haar iets koopen uit 't gemeen.

Zeg, was ik nu geen domme kinkel?
Ik trok maar recht naar eenen winkel,
En kocht haar iets naar mijnen zin....

'k Droeg 't haar; 'k was er nog bij verlegen.
Verdoemd! 'k heb nog geen kus gekregen....
Steek daar uw' schoone centen in!

ISIDOOR ALBERT.

Beirvelde, 1886.

VI.
Roza's graf.

Uw laatste woord verzwond: ‘Gij ziet mij heden sterven,
Maar eeuwig min ik U.’ - Doch ik begreep toen niet,
Hoe eens uw schimme weêr het aanzijn zou verwerven,
En spreken tot mijn hart, verzonken in 't verdriet.

De levensadem stierf op uwe paarsche lippen,
De blos vlood van uw koon, en aan uw zacht gemoed
Hoor ik geen liedren meer verrukt en blij ontglippen,
Betooverd door uw blik vol teedren liefdegloed.

Uw tong verloor heur galm, uw oog is 't licht ontvloden,
En ach! geen harteklop beweegt uw boezem meer;
Maar in het eenzaam bosch of op het veld der dooden,
Daar, neêrgezonken star, zie ik uw luister weêr.

Indien een lichte wind ruischt in het wilgenlover,
Dan schijnt mij dat uw stem zacht in mijne ooren kweelt;
En 'k meen: uw dierbre schim zendt mij uw wenschen over,
Wanneer 't cypressenblad mijn treurend voorhoofd streelt.

Nu eerst heb ik verstaan dat liefde niet kan sterven,
En dat heur laaie vlam den dood te boven schiet!
Zoo lang dus, Roza zoet, ik rond uw graf blijf zwerven,
Zoo lang is 't dat mijn hart uw liefdeblik geniet.

GUSTAAF RENS.

Leuven, 1887.

Bouwstof tot een roman

De gelukkige had in zijne verbeelding zich een ruim en prachtig woonhuis opgebouwd, en het met welbehagen versierd. Koesterde hij de hoop er zijne kleinkinderen in te wiegen - en heeft de dood hem zijnen geliefden zoon ontrukt? Of wilde hij de vrouw zijner ziel er binnenleiden - en werd ze hem trouwloos vóór de trappen des altaars? Of vond hij zijne voldoening er in op zijne eigene erve te leven - en sloeg hem de armoê ter neder? Hoe of het zij, de schaaf des timmermans ruste. Veelkleurig is de hoop, maar bedrogene hopen gelijken zich alle. Weifelend smeult het hout in den schoorsteen, en niet alles heeft de ongelukkige verloren, indien er zich een tweede naakte borst, een sidderend herte vinden laat, dat in ruwe dagen de warmte met hem deelt.

* * *

Jaag tegen mij de wildste stormen des hemels, zend op mij af al de kwalen der hel, ik verdraag ze, maar - laat me niet alleen zijn! Onbekend leven,... ademen in 't graf, dat is uw beeld. Hoeveel ongelukkigen worden als schipbreukelingen op deze wereld geworpen, en vinden niets om zich heen dan eene menschenledige woestenij! Te vergeefs hijschen ze op het strand hunne noodvlag op, den hulproep met hun bloed geschreven, - geen schip in het ronde.... Maanden, jaren vervliegen. Eerst laat ontwaart de gestrande met uitgekeken oogen een zeil in 't verschiet. Maar het is te verre. Men hoort zijn geschreeuw noch ziet zijne seinen, en het schip vaart voorbij. De dood alleen verlost den verlatene. Vele jaren daarna werpt de storm eenen andere op het onbewoonde eiland; deze vindt het geraamte zijns voorgangers en leest, om te wanhopen even als hij, het verhaal van zijn lijden.

Waartoe zou ons de spraak kunnen dienen? Zij ontzegt ons hare hulp, wanneer we ze 't meest van noode hebben. Begeer ik brood als ik honger, water als ik dorst heb, eene zalve als mij de vinger zeer doet? Dat alles kan ik krijgen. Maar toen mijn hert van zaligheid overstroomde en ik een ontvangbaar hert opzocht dat mijnen overvloed kon opnemen; toen de smert mijne ingewanden verscheurde en ik een oor zocht tot weerklank van mijn lijden, - toen verstond me geen mensch, en

onbewogen ging ieder voorbij, als voorbij eenen boom, door welks gebladert de winden zuchten.

Eenzaam staat de mensch op de berghoogten des geestes; eenzamer zit hij neer in de diepten des herten. Waart gij niet menigmaal in gezelschap van een ruwen drinkebroêr, en speeldet gij niet met hem het belachelijkst-treurigste kluchtspel? Gij dronkt elkaars gezondheid uit den beker der laagste lusten; gij bespottet de heiligste zaken, gij vertraptet de onschuldigste met de voeten; gij zocht de een den andere met de gemeenste, platste woorden te overtreffen, en zwierdet al huilend laat in den nacht door de straten, en stoordet de rust. En - toch hebt gij beiden malkanderen bedrogen! U sloeg een zacht en edel hert in de borst, u verlichtte een heldervlammende geest, en - gij kendet, gij betrouwdet u beiden niet, en ieder van u vermomde zijn goede natuur. Haddet gij u begrepen, dan haddet ge u wederzijds aan de borst gedrukt en in eene zalige omarming uwe vreugden en uwe smarten verwisseld.

Gij noemt de menschen huichelaars? Zoo zeer verbergen ze nooit hunne kwade driften, als ze wel hunne deugden verbergen.

Die zinnelooze goede menschen! Hoe dikwijls, met eene bevende hand, slagen ze niet wonden dáárom alleen om op hardvochtigheid te kunnen bogen! En, uit vrees voor roovers-aanvallen, sluiten zij hunne deur voor den dervenden arme: De edelste ingewanden - hoofd en hert - heeft de natuur met beenderen omringd, maar - den buik niet; en zoo is de mensch nooit beschaamd zijne ruwste begeerten te laten zien. Maar wat hij schoons begeert, verzwijgt hij; hij verduikt zijn lijden en draagt liever zijne smert dan troost te verdragen.

Onlangs vaarde ik in een stoomboot den Rijn af. Al het gespuis uit de rondleurders-, joden- en verlorenvrouwenwereld van geheel het duitsche rijk, was daar verzameld. Een der reisgezellen kwam mij meer dan al de andere walgelijk voor. De kerel was jong. Hij droeg een witte, blauwgestreepte lijnwaden broek, getten van gelen nanking, en zijne zwartzijdene vest was met onmooglijk gekleurde bloemen bezaaid. Aan zijne tabakspijp hingen groote gele en groene kwispels. Hij praamde het gansche gezelschap iets van den worst, dien hij bij zich had te gebruiken, dronk borrels met elken postiljon, kon zijne lange beenen nooit de gewenschte houding geven, liet geen enkel boerenwijf ongeplaagd voorbijgaan, en vergeestigde ieder zuipgelag met onfatsoenlijken praat. Na het eten

sliep de kerel en snorkte in den zonneschijn. Een boek viel uit een zijner tesschen, en 'k nam het in de hand. Het was Richters ‘Titan’, en ik zag er met duizend aanteekeningen al de randen vol. Geene ader had deze hertenontleder beschreven die mijn kerel niet aangeteekend had, geene zenuw ontdekt die hij niet had voelen trillen, geen leed verteld, welks schildering hij niet als trouw had bekrachtigd. Menigen penseeltrek des malers hadden de tranen des in aandoening neergeknielden jongelings uitgewischt, en veelmaals was de sluier met welken de dichter groote smerten had omhangen, door eene vaste zelfmoordende hand ter zijde gerukt. In den ruwen gezel woonde eene schoone ziel. Toen hij ontwaakte en het boek in mijne hand zag, wierd hij rood en toornig en riep: ‘Dom gekrabbel, ik gebruik het om mijne pijp te ontsteken!’ en scheurde waarlijk ten dien einde een blad uit het boek. En zóó is de mensch!

* * *

Wie der eenzaamheid zich overgeeft,
die is weldra alleen;
eenieder lieft, eenieder leeft -
maar om hem bekreunt zich niet een!

Ja, den dichter vatten de menschen duidelijk; want, dan eerst wanneer iemand waanzinnig geworden is en zijne eigene wegen gaat, dan eerst komen ze bij hem en sluiten hem op in een zothuis, niet zoo zeer om den ongelukkige te genezen dan wel om zichzelve tegenover hem te verzekeren. Hoe vlijtig hebben ze niet het menschelijk lichaam doorsnuffeld, en elke ader, elke spier, elke zenuw blootgelegd en ontleed! Hoe zorgvuldig hebben ze de verschillige ontwikkelingen der jaren in alle de verrichtingen der verscheidene lichaamsdeelen onderzocht! Hoeveel krankheden hebben ze gevonden, van de barens- en tandenweeën af tot aan de bouwvalligheid des grijsaards! - en voor elke krankheid honderde middels. Hoe talrijk de artsen, hoe rijk de apotheken! Bestaat er edoch onder de menschen één enkele heelmeester voor eene kranke ziel, ééne enkele medicijn om haar lijden te verzachten? - Zijn de zenuwen verslapt of overrokken, wat wordt niet alles uitgevonden en gegeven om ze te versterken of te stillen! Doch, zijn de snaren des herten verslapt of overspannen, wie bekommert zich daarover?... Men heeft geene zalve, ja geenen blik daarvoor, en slechts wanneer de snaren gesprongen zijn,

bestatigen zij het ongeluk om het te bespotten, en zeggen: Ja, dat komt er van, van die zinnelooze overspanning!

Eeuwen lang heeft het geduurd vóór men zoo wijs geworden is den ongelukkigen zelfmoorder door den huidkooper niet te laten wegvoeren en hem als een hond in 'nen gracht te laten delven. En toch, hoeveel beter waren de tijden toen liefde en geloof nog alles opklaarden en geest in het lijf goten! Wierd eertijds een zieke door spierenkrampen weg- en weergesleurd, zoo meende men dat hij door den duivel bezeten was, en de priesters kwamen en onttooverden hem. Thans heeft men de ziele verkneukeld, en als honderd duivelen haar plagen, dan komen de artsen en zeggen: die man heeft wormen.

Eenzaam staan de menschen met hunne ziel, slechts met hun lichaam zijn ze verbonden. Slechts aan de smultafel vindt men liefde en broederlijkheid, maar als het herte geniet of ontbeert, dan vindt men geenen dischgenoot en geenen waard die het hongerend herte kan bevredigen. O dwalende liefde, valsche meewarigheid! Wat scheelt het of men een korte wijle met de koorts daar neerligt, om sterker en gezonder op te staan of in bewustelooze dommeling te sterven? En toch, hoe zijn de vrienden dan bedroefd! Maar een hert dat verwond is en nooit geneest en ook nimmer uitbloedt - maar door het gansche leven heen ons pijnigt, daar let men niet op.

Eenzaamheid der herten, hoe zijt ge te vreezen in vreugde en in rouw!

E. v. O.

Jan Frans Willems

De Vader der Vlaamsche Beweging!

Zoo wordt de man genoemd, wiens leven wij kortbondig gaan beschrijven, en die eeretitel zegt ons duidelijk wat wij, Vlamingen van den tegenwoordigen tijd, aan Jan Frans Willems verschuldigd zijn. Immers, hij was het, die uit al zijne krachten werkte tegen de verbastering van den Nederlandschen stam hier te lande; hij streed en leed voor de duurbare belangen onzer moederspraak; overal sprong hij op de bres om de miskende rechten zijner taalgenooten terug te eischen en te doen erkennen; kortom, hij wekte door zijne rustelooze pogingen een nieuw leven in ons midden op en bracht alzoo die beweging tot stand, welke, onder den naam van *Vlaamsche Beweging*, nog ten huidigen dage voortgezet wordt tegen verbastering en ontaarding en tot terugeisching onzer taalrechten.

Jan Frans Willems was de zoon van eenen zaakwaarnemer, landmeter en ontvanger der belastingen, en zag het levenslicht te Bouchout bij Antwerpen, den 11 Maart 1793. Zijn vader wilde hem tot koster opleiden en zond hem met dit doel eerst naar eene kostschool te Contich en later naar Lier, in welk steedje hij den zang, het orgel en wat Latijn zou leeren. Zijne eerste opleiding beschreef Willems zelf in dezer voege: 'Van mijn 12^{e} tot mijn 15^{e} jaar woonde ik in de stad Lier, waar ik mijne studiën voortzette onder de leiding van mijnen onvergetelijken vriend den advokaat Bergmann. Weldra maakte ik aldaar kennis met de tooneeloefeningen der twee toen nog bestaande kamers van Rethorika, wier leden mij het *refereinen* (reciteeren) en vervolgens het rolspelen leerden. Dit wekte mijn eersten ijver tot het verzenmaken op: zoo dat ik, nog geen 14 jaar oud zijnde, reeds eene hevige satyre dichtte tegen den *maire* der gemeente Bouchout, door wien mijn vader, kort te voren, den post van *percepteur des contributions* verloren had.'

'Destijds was meester Bouwens, stadsonderwijzer te Lier, de voornaamste poëet aan de boorden der Nethe. Hij vereerde mij met zijne vriendschap en raadgevingen, en leende mij opvolgentlijk, doch telkens slechts voor weinige dagen, de werken van een twintigtal Hollandsche dichters, inzonderheid die

van Feitama, wiens keurige versificatie hij bovenal hoogschatte. Ik bewaar nog eene kopij, welke ik in vier of vijf dagen en nachten schrijvens van den *Hendrik de Groote* vervaardigde. Een ander dichter, de heer P. Ceulemans, las mij een gedeelte van zijne berijmde vertaling van Weisze's *Romeo en Julia* voor.'

'Daar ik een bijzonderen aanleg voor het tooneel vertoonde, reeds tamelijk in de muzijk ervaren was, en eene heldere stem bezat, zoo oordeelde men dat ik zeer goed voor een meisje of voor een engel kon meespelen. De Caecilianen der hoofdkerk, bij wie ik dagelijks zong en het orgel speelde, voornemens zijnde eenige stukken te vertoonen ten behoeve der kerk, brachten mij het eerst op de planken, en zoo verbeelde ik eens den Engel Gabriël bij de Boodschap van Maria in het stuk: *de geboorte en eerste jonkheid van Jesus Christus.* In *Joseph en de Machabeën* was ik slechts figurant. - Mij heugt nog dat onze hoofdman, kerkmeester en zeer godvruchtig man, iederen avond eer nog het tooneeldoek opging, ons op het theater deed nederknielen en de litanie van O.-L.-V. voorlas, opdat de vertooning goed mocht afloopen. Het was wonder te zien, hoe daar al die personagiën door elkander op hunne knieën zaten, en hoe St. Joseph en O.-L.-Vrouw, (nota bene eene L. Vrouw met eenen baard) Herodes, de drie Koningen, de joodsche schriftgeleerden, de engelen en de zwarte duivels op elke aanroeping antwoordden: Bid voor ons! bid voor ons! - Het zal mij nooit uit het geheugen gaan.'[1]

De voortgang, welken hun zoon maakte, deed de ouders van Willems van hun eerste ontwerp, namelijk het kosterschap, afzien. In 1809 kwam hij naar Antwerpen en werd geplaatst op het bureel van den Vlaamschgezinden notaris Puyenaer. Deze zette zelfs zijnen jongen klerk aan om naar 'dichterlauweren en 't borstmetaal' te dingen. In 1811 dichtte hij dan ook eenen *Geboortezang op den Koning van Rome* en het jaar daarna nam hij deel aan den prijskamp, door de *Fonteinisten* van Gent uitgeschreven, en behaalde er den eersten prijs met het gedicht: *De Veldslag van Friedland en de daaropvolgende vrede van Tilsit.*

Intusschen werkte hij in Antwerpen ieverig voort aan zijne

(1) *Belgisch Museum* voor de Nederduitsche Tael- en Letterkunde en de Geschiedenis des Vaderlands, uitgegeven op last der maetschappy tot bevordering der Nederduitsche Tael- en Letterkunde, door J.F. Willems. VIII Deel, bl. 288.

eigene ontwikkeling en aan de verheffing zijner moedertaal. Zijne dichtstukjes werden opgenomen in de *Almanakken* van het Taal- en dichtlievend genootschap, onder kenspreuk: *Tot nut der jeugd*, eenen kring, welke zich ook met tooneeloefeningen onledig hield.

Willems bemerkte alras dat de rederijkers-maatschappijen het meest vijandig waren gebleven aan den invloed van den vreemde, en hunne moedertaal door allerlei middelen in eere poogden te houden Geen wonder dus dat hij voor *Tot Nut der Jeugd* eenige tooneelstukken vervaardigde, waarin hij zelf eene rol vervulde. Zoo schreef hij: *De Rijke Antwerpenaar* en *Quinten Matsijs*, elk in twee bedrijven, benevens de *Tooneelliefhebbers*, blijspel.

Ook op de studie van Engelsch en Duitsch legde hij zich toe, en toen hij in 1816 hulparchivaris der Scheldestad werd, vond hij ruimschoots gelegenheid om zich met de Oud-Nederlandsche Taal en de vaderlandsche geschiedenis met vrucht bezig te houden.

Evenals elk oprecht Nederlander was hij een gezworen vijand der Fransche overheersching. Reeds in 1814 bewees hij zulks in zijn dichtstuk: *De puinhoopen rondom Antwerpen* of *Bespiegeling op het voorleden*, een gedicht van 10 bladzijden, waarin hij onder andere zegt:

> Helaas! onkundig van mijn eigen' waardigheid,
> Ontving ik 't levenslicht in d'akeligen tijd,
> Toen 't Jacobienendom de Menschlijkheid verdrukte,
> En Neerland onder 't juk van Fransche vrijheid bukte.
> Doch nu 'k als Belg herleef in dees gezegend uur,
> Zing ik mijn vrijdom!...[1]

En wanneer de Nederlandsche Taal hier te lande hersteld was, zong hij:

> Triomph! de Nederlandsche Taal
> Is van het Fransche juk ontheven,
> Ze zal, wat basterd er op smaal,
> Haar ouden luister doen herleven.
> .....
> De Taal heeft geene boei meer aan,
> Waar 't Fransch haar mede dorst omknellen:
> Die beedlaresse zal voortaan
> Haar niet meer moeten vergezellen.

(1) Deze verzen en de volgende verschillen hier en daar met degene, welke ik aantrof in de *Nalatenschap van J.F. Willems*, uitgegeven door Prudens Van Duyse. Het schijnt dat deze laatste die veranderingen op eigen hand bewerkte.

O Neen, ze zal weer vrij en vrank
Al haar voortreflijkheid doen blijken,
En toonen, dat ze in kracht en klank
Voor 't Fransch, voor geene taal moet wijken![1]

In 1815, bij de wederkomst te Antwerpen van de schilderstukken, door de Franschen ontroofd, geeft hij zijn hart opnieuw lucht, terwijl hij zijne liefde voor Nederlands koning daarin onbewimpeld laat doorstralen. De slotverzen vooral bewijzen zulks:

Moog lang, tot Neerlands heil, de goede koning leven,
Wiens krachtig staatsbeleid
Ons d'onwaardeerbren schat der vadren weer doet geven.
Schut hem, Voorzienigheid!

Thans arbeidde hij moediger dan ooit aan de beschaving van zijne stamgenooten bij middel der moederspraak. Zijne bedoeling was de twee deelen van den Nederlandschen stam meer en meer te verbroederen en alzoo verdraagzaamheid langs weerskanten aan te kweeken. Ook wordt hij van dit oogenblik af een strijder in den vollen zin des woords, en hoe jong ook in jaren, legt hij eene werkzaamheid aan den dag, welke zich op veelzijdig gebied bewoog voor het algemeene welzijn.

Vooral de verfransching bracht hij gevoelige slagen toe; haar was hij een krachtige bestrijder. Met leede oogen zag hij, hoe Fransche uitgewekenen hier te lande onze dagbladen opstelden, om daarin alles wat Fransch is hemelhoog te verheffen en het Nederlandsch grondbeginsel, eerst onderduims, en later openlijk tegen te werken. In 1818 zond Willems dan ook zijn mannelijk gedicht *Aan de Belgen* in het licht, en liet het vergezeld gaan van eene Fransche vertaling en Fransche aanteekeningen ten behoeve van de hooger vermelde Fransche overvliegers en hunne volgelingen.

Wij willen uit dit dichtstuk eenige brokken mededeelen.

Ik zing de vrije taal, die de oude Belgen spraken.
.....
Ik zoog ze uit moeders borst, ik las ze op broeders graf,
Mijn vader sprak ze mij, toen hij zijn zegen gaf.

(1) Volgens de uitgave van P. Van Duyse.

En verder vraagt hij:

> Wie zich heeft vrij gekampt, zou die, te los van zinnen,
> 't Geen 't vaderland hem gaf, niet achten, niet beminnen?
> Of zou al onze hoop, ons heil een ijdle schijn,
> En Neerland enkel 't graf van onze vaadren zijn?

Dan vaart hij uit tegen vreemde heerschappij en roept uit:

> Het voegt u, Belgen, niet voor anderen te wijken!
> Uw taal draagt van uw' aard onloochenbare blijken;
> Zij is uw eigendom, een ongeleende schat,
> Die onuitputlijk baart al wat de geest bevat.

Hoort thans hoe schoon hij onze taal beschrijft:

> Gelijk ge een stroom, ternederstortend van de rotsen
> In 't lage steenig woud, hoort bulderen en klotsen,
> Zoo klinkt ze in d'oorlog ook den vijand te gemoet.
> Maar evenals die stroom, meer landwaarts ingespoed,
> Bekoorlijk murmelt in de schaduw jonger looveren,
> Zoo kan die taal ook met de zoetste klanken tooveren.
> Waar is het schepsel, dat in woud of luchtruim leeft,
> Wiens spraak, wiens zang ze niet, als de echo wedergeeft?
> Bestendig stemmend met den toon, de snaar van 't harte,
> Weerspiegelt zij en haat en liefde, en lust en smarte;
> Schept woorden, beelden, met eene onbepaalde macht;
> Is rein en zedig, als het heilig voorgeslacht;
> Gaat voort met vasten tred, mag vreemde hulp verachten,
> Geeft klem aan wat zij zegt en vuur aan haar gedachten,
> Is ernstig, liefderijk, der vrijheid aanverwant,
> En ja, in alles als het volk van Nederland.

‘Deze wapenkreet, gelijk Prudens van Duyse dit gedicht noemt, had door geheel Nederland eenen weerklank, welke nog aan niet eenen Vlaamschen dichter was te beurt gevallen.’ Koning Willem zelf liet er zijne voldoening over blijken en het staatsbestuur zou Willems volgaarne notaris hebben gemaakt, indien hij voor dit ambt niet bedankt had, omdat het hem misschien wel veel gelds, maar weinig schatten van geleerdheid zou aanbrengen.

Intusschen ging de franschdolheid maar immer haren gang, maar ook Willems werd haar van dag tot dag een meer hevige bekamper. Elke gelegenheid, ieder zijner geschriften nam hij te baat om tegen haar strijd te voeren. ‘In proza en in verzen, in het Nederlandsch en in het Fransch, ernstig of spottend, met historische of staatkundige bewijsredenen voerde hij onverdroten dien lastigen maar voor hem heiligen kamp. En hoe

hooger en forscher de wateren der franschgezindheid stegen en dreigden, hoe wakkerder Willems ook werkte aan den dam, die zijn volk en zijne taal er moest tegen beschutten.'[1]

Op 30 November 1821 werd Willems, volgens eigene keuze, tot ontvanger der registratie benoemd te Antwerpen, en ontving alzoo van wege het Nederlandsch staatsbestuur eenen welverdienden blijk van waardeering. Deze post zou hem in staat stellen vele ledige uren te kunnen gebruiken aan het algemeen welzijn, en eene reeks van geleerde werken te schrijven, welke allen het kenmerk dragen van grondige studie en veelzijdige kennis.

In 1818 was hij in het huwelijk getreden met Isabella Borrekens, die tot eene oude en voorname familie van Antwerpen behoorde. Het fortuin zijner vrouw en zijne hooge jaarwedde lieten hem ruimschoots toe onbekrompen te leven en verschaften hem gelegenheid die verzameling van kostbare boeken en handschriften bijeen te brengen, welke hem voor zijne gewrochten over geschiedenis, kunst en letteren zoo zeer te stade kwamen.

Met de meeste Nederlandschgezinde personen zijner verblijfplaats en van andere steden was hij bevriend, en de noorderbroeders vereerden hem met hunne genegenheid, onderhielden briefwisseling met hem, en bezorgden hem, ingezien zijne hooge verdiensten, den titel van lid der Maatschappij van Nederlandsche Letterkunde te Leiden, van de Hollandsche Maatschappij van Fraaie Kunsten en Wetenschappen en van andere geleerde genootschappen.

Wij behoeven niet te zeggen, dat eene menigte werken en geschriften door Willems werden in het licht gegeven. Hij was een onvermoeibare werker. In 1819 was van hem verschenen: *Verhandeling over de Nederduitsche Taal- en Letterkunde opzichtelijk de Zuidelijke provinciën der Nederlanden*, een werk, dat hem nog al moeilijkheden berokkende, maar hetwelk in Holland zeer geprezen werd. In 1823 en 1825, ter gelegenheid van de uitreiking der prijzen door de Maatschappij ter Aanmoediging der Schoone Kunsten, sprak hij zijne prachtige redevoeringen uit, welke in druk verschenen onder de titels: *Over de poëzie van den dichter en van den schilder* en *Over het karakter van den Nederlandschen schilder.* In 1824 gaf hij uit: *Keus van hedendaagsche spreekwoorden;* in 1826

(1) Max Rooses. Levensschets van J.F. Willems.

eene *Oude statistiek der provincie Antwerpen* benevens eenen *Almanak met vaderlandsche herinneringen op elken dag van het jaar.* In 1828 zond hij zijn *Historisch onderzoek* naar den oorsprong en den waren naam der openbare plaatsen van Antwerpen in het licht, alsmede *Maria van Brabant.* Van 1827 tot 1828 verschenen zijne *Mengelingen van historisch-vaderlandschen inhoud*, een boekdeel van 568 bladzijden met platen.

Deze geschriften van velerlei aard moesten hem natuurlijk de achting doen winnen van allen, die het wel meenden met den Nederlandschen stam; ook werd hij in 1826 aangeduid om, te zamen met andere geleerden, de voornaamste onuitgegevene werken over de geschiedenis des vaderlands te doen verschijnen. De hoogeschool van Leuven schonk hem het diploom van doctor in de wijsbegeerte en letteren en later belaste het Hooger Bestuur hem met de uitgave van de oude statistiek der provincie Antwerpen.

Maar streed Willems dapper en onverpoosd voor de eer en het bestaan onzer taal en letterkunde, ook de franschgezindheid sliep niet. Iedere maatregel van het Nederlandsch Bestuur ten voordeele der moederspraak werd door de vlaamschhatende pers als den lande vijandig uitgekraaid, en geene pogingen werden verwaarloosd, geene gelegenheid liet zij voorbijgaan, om het volk tegen den wettigen vorst op te ruien. Hooggeplaatste personen, welke vroeger dezelfde zaak als Willems hadden gediend, waren nu hare vijanden geworden en werden des te heviger in hunne aanvallen tegen haar.

Dat de leider der Nederlandsche beweging hier te lande deze mannen duchtig op de vingers tikte, hoeft wel niet gezegd. Naarmate het gevaar vergrootte en het bestaan des vaderlands ondermijnd werd, des te meer groeide zijn strijdlust aan en kampte hij onverpoosd en onverdroten voort, overal waar de nood het vergde.

Al zijn pogen mocht echter niet baten. In 1830 brak de omwenteling los en met haar verdween Willems' schoonste levensdroom: de Nederlandsche taal erkend en op den voorrang geplaatst te zien.

Diep was de wonde, welke zijn Vlaamsch hart hierdoor geslagen werd; maar toch volgde hij den raad niet, welke hem gegeven werd, zijn verblijf in Noord-Nederland te vestigen, alwaar hij voorzeker met opene armen zou ontvangen worden. Hij had een voorgevoel, dat zijne plaats in het nieuwe vader-

land was, dat hij daar eenen nieuwen strijd had te strijden: de erkenning van de rechten der verdrukte moederspraak.

Maar eene andere beproeving wachtte hem nog; de schoone plaats, welke hij in Antwerpen bekleedde, werd hem ontnomen, en losgescheurd van zijne vrienden vertrok hij naar het doodstille Eekloo, waar het nieuwe Staatsbestuur hem zond den 17 Januari 1831.

Toch vleide hij zich met de hoop, dat zijne ballingschap niet lang zou duren; maar ook hierin werd hij teleurgesteld. Vier volle jaren moest hij in het Oost-Vlaandersch steedje doorbrengen, van alles afgezonderd. Zulks benam hem dan ook in den beginne al zijnen moed; doch allengskens keerde zijn werklust terug; hij zag dat er nog veel te doen bleef op het veld der letterkunde en met verjongden iever zette hij zich dan ook weer aan den arbeid.

Het is te Eekloo dat hij zich vooral bezig hield met het verzamelen zijner oude Vlaamsche liederen, welke hij later, ten deele met de melodieën, zou uitgeven. Verder ging hij voort met eenige onzer middeleeuwsche dichters, wier handschriften hij bezat, voor de pers in gereedheid te brengen, terwijl hij ook hier zijne berijmde vertaling bewerkte van den *Reinaert de Vos*, dat voorzeker zijn beste en meest gelezen dichtstuk mag genoemd worden. Langs eenen anderen kant werkte hij aan ‘het leggen der gronden tot een verbond van weldenkende vaderlanders, om der vaderlandsche letteren meer werkdadigheid en aanmoediging te verstrekken,’ zooals hij in eenen brief aan Pr. van Duyse schreef.

Langzamerhand vergat hij dan ook, te midden zijner geliefkoosde en menigvuldige bezigheden, de miskenning, welke hem had getroffen, en de mannen van het nieuw Bestuur erkenden ook mettertijd het onrecht dat zij hem hadden aangedaan. In April 1835 werd hij benoemd tot ontvanger van het enregistrement der burgerlijke akten te Gent, nadat zijne benoeming van lid der Akademie van Wetenschappen en Fraaie Letteren was goedgekeurd en men hem opnieuw geroepen had om deel te maken van de koninklijke historische kommissie.

Thans was Vader Willems weder op zijne rechte plaats, en met verschen moed arbeidde hij tot uitbreiding der Vlaamsche beweging. Eene heele schaar oude en jonge letterkundigen en strijders voegde zich bij hem, en de vijandelijkheid of onverschilligheid van vóór 1830 maakte plaats voor warme liefde

voor Taal en Letteren. Vlaamschgezinde dag- en weekbladen werden opgericht, tijdschriften zagen het licht, maatschappijen voor letter- en tooneelkunde werden in het leven geroepen, kortom, de beweging werd algemeen.

Willems was de ziel van alles. Met David, Serrure en Blommaert bracht hij eene maatschappij ter bevordering der Nederduitsche taal- en letterkunde tot stand, welke haren zetel te Brussel had en onder de bescherming van het Staatsbestuur stond. De werkzaamheden harer leden werden bijeengebracht en alzoo werd het *Belgisch Museum* opgericht, het beroemde tijdschrift, dat gedurende tien jaren onder Willems' leiding verscheen en met zijnen dood ook ophield te bestaan.

Te Gent openbaarde de onvermoeibare werkzaamheid van den braven man zich veelzijdig. De maatschappij *De Taal is gansch het Volk* koos hem tot haren Eerevoorzitter; de tooneelkring *De Fonteinisten*, welke hem, toen hij nog jongeling was, met lauweren had bekroond, maakte hem tot haren voorzitter met eenparige stemmen harer 336 leden, en beide genootschappen kregen door zijn toedoen een nieuw leven. Alles, wat ten gunste van taal en recht werd gedaan, genoot recht- of onrechtstreeks de ondersteuning van den genialen schrijver.

Daarenboven werkte hij met onverzwakte krachten voort op taal- en letterkundig gebied, alsook op het ruime veld der geschiedenis. Behalve zijn degelijk *Belgisch Museum*, dat eene menigte bijdragen van zijne hand bevat, zond hij eene reeks van werken in het licht, welke allen van zijne veelzijdig ontwikkelde geleerdheid het kenmerk dragen. Oude handschriften van middeleeuwsche schrijvers werden door hem met aanmerkingen en ophelderingen uitgegeven, zooals de oorspronkelijke *Reinaert de Vos*, een boekdeel van 352 bladzijden, benevens eene inleiding van 65 bladzijden; de *Rijmkronijk van Jan van Heelu* (611 blz.), *Brabantsche Yeesten van Jan de Klerk* (2 boekdeelen), eene nieuwe uitgave zijner vertaling van *Reinaert*, eene *Verhandeling over de namen der gemeenten van Oost-Vlaanderen*, eene *Verzameling van de keuren der ambachten van Brugge, Elnonensia*, monuments de la langue romane et de la langue tudesque, enz. Daarbij vond hij nog tijd om bijdragen te leveren in Vlaamsche en Fransche tijdschriften en om mede te werken aan jaarboekjes en almanakken.

Het was insgelijks door zijne onvermoeibare pogingen dat

het Staatsbestuur de prijsvraag over de eenheid van spelling uitschreef, welke niet minder dan 12 antwoorden uitlokte. Echter werd geen enkel goed bevonden, en de kommissie, die tot de beoordeeling was aangesteld, werd gelast zelf haar gevoelen over de zaak uit te drukken. Haar verslag telt 644 bladzijden.

Moeten wij hier nog bijvoegen dat Willems om zijn rechtschapen hart, om zijn minzaam en innemend karakter, door rijk en arm, oud en jong werd geacht en bemind?

Geen wonder derhalve, dat de mare van zijn verscheiden door geheel Nederland met de diepste droefheid werd vernomen. Het was bij de bepleiting van de rechten zijner geliefde maatschappij de *Fonteinisten*, dat hij op het stadhuis te Gent door eene beroerte getroffen werd, aan welke hij eenige uren later overleed, den 26 Juni 1846.

Wien zal het verwondering baren, dat Jan Frans Willems, de diepzinnige taalkundige, de geleerde geschiedschrijver, de kloeke strijder voor onze duurste belangen, de zachtaardige en bescheiden Vlaming, dat hij door iedereen met den eerenaam van *Vader der Vlaamsche Beweging* werd begroet?

Eene ontzaggelijke menigte, tot alle standen der samenleving behoorende, vergezelde den dierbaren doode tot aan zijne laatste rustplaats. Talrijke redevoeringen, zoo in proza als in verzen, werden bij deze droevige gelegenheid uitgesproken.

Een jaar daarna werd hem, door het dankbare volk, een gedenkzuil op den St. Amandsheuvel te Gent, opgericht en daarin werd deze versregel gebeiteld, welke men zegt tusschen Willems' papieren gevonden te zijn:

> Dit graf bewaart zijn asch, het vaderland zijn naam!

Op 4 Juli 1848 richtte men ter zijner eere een gedenkteeken op in zijne geboorteplaats Bouchout, en de inhuldiging had even plechtig onder het voorlezen van dicht- en prozastukken plaats. Dit schoone gedenkteeken is een van de uitmuntendste werken van den Antwerpschen beeldhouwer Jan van Arendonck.

Vijf en twintig jaren later, den 10 Juli 1871, werd de brave geleerde, de dappere strijder te Gent herdacht, en een optocht naar zijn graf, waaraan meer dan 30 maatschappijen deel namen, werd ter zijner eere ingericht. Geheel Vlaanderen en Nederland was bij die huldebetooging aanwezig; het was een

echt verbroederingsfeest, en menige vijand onzer taalbeweging heeft alsdan met leede oogen moeten vaststellen, dat de kampers voor recht en volksbestaan nog talrijk en vol moed waren.

En thans? - Nog is de zegepraal niet volkomen behaald! Wel zijn wij eene schrede vooruitgegaan; wel hebben wij eenige verdwaalden overtuigd, een aantal tegenstrevers naar onze zijde overgehaald, onze rechten gedeeltelijk teruggekregen! Maar, veel blijft er nog te doen. Volgen wij derhalve Willems' voorbeeld! Heel zijn leven heeft hij gewijd aan het grootsche doel, wat wij ook nu nog najagen: erkenning der moedertaal, veredeling van het Vlaamsche Volk in en door de moederspraak.

Slaan wij dus de handen ineen; eendracht zal ons macht geven! Dat elk in zijnen kring hetzelfde doel betrachte! De hoogste stand zoowel als de laagste volksklasse worde deelachtig gemaakt aan den rechtvaardigen strijd, welken de Vader der Vlaamsche Beweging zich als levensplicht had voorgesteld: den strijd voor Taal en Recht!

Antwerpen.

JAN BOUCHERIJ.

Boekbeoordeelingen

I.

Natuur en Hert, door L. Mercelis. In 8°, 208 bl. Roeselare, De Seyn-Verhougstraete. Antwerpen, Jan Boucherij. Prijs: 1.50 fr.

De verzen, waarop de dichter doelt, in de eerste helft van den titel, zijn verreweg de beste uit den bundel. Zij bewijzen, dat hij de natuur met een opmerkzaam oog heeft gadegeslagen en vaak hare schoonheden opgetogen bewonderd.

Eenvoudig, frisch en vloeiend is dan zijne poezij; levendig en waar zijne schilderingen.

Daar hebt ge, bijvoorbeeld zijne: ‘Rakkers’ waarin de dichter ons dunkens, bijzonder gelukkig is geweest. Bij 't lezen, droomt gij u terug in die gelukkige jaren; een glimlach verheldert uw gelaat, en onwillekeurig roept ge: Bravo Dichter! zoo is 't! ofwel met een zucht: zoo *was* het, eilaas!

Onder opzicht van gevoel kunnen wij zoo onvoorwaardelijk geen lof toezwaaien. 's Dichterslevensbeschouwing is gesteund op de troostvolle hope van den Christen; toch vervalt hij menigmaal in eene ziekelijke weemoedigheid, die, over jaren, menig oog heeft vochtig gemaakt, maar nu haar doel geheel mist. De stukjes op teringachtige meisjes en zieke jongelingen zijn al te veel afgesleurd en op alle mogelijke en onmogelijke draaiorgels, zegge lieren, gezongen.

Het stuk; ‘naar het leven’ is ‘geen louter verzinsel der verbeelding, zegt de dichter. Hoe roerend ook een toestand zou moeten zijn, als daarin wordt gemaald: eene moeder, die aan den dans blijft, terwijl men haar komt zeggen, dat heur kind op sterven ligt - het heeft ons nochtans minder getroffen; waarschijnlijk omdat de vorm, waarin het onderwerp is behandeld (cliché n° zooveel. Van Beers: Zieke jongeling) ook gansch is afgezaagd.

Van tijd tot tijd stoot men op verzen, die bewijzen, dat de Schrijver onze hedendaagsche dichters met zorg gelezen en bestudeerd heeft. Zulke kleine ongevallen - zal ik zeggen - zijn in eenen eersteling bijna niet te vermijden. Ik roep er enkel de aandacht van den dichter op in, omdat ik innig overtuigd ben, dat hij dichterlijke kracht genoeg bezit om flink op eigen vleugels te stijgen.

Stukken als ‘Buonaparte's krijgstocht’ en ‘Judas’ laten ons geheel koud. Dat alles is gemaakt, opgeschroefd, bombastig.

Het stuk ‘Judas’ is in rijmlooze verzen geschreven. - Wij zijn met deze soort van verzen - die tegenwoordig geweldig in de mode komt, - zeer ingenomen. Eene enkele waarschuwing schijnt hier echter niet ongepast. Als het rijmlooze vers niet bijzonder goed is gebouwd, wordt het akelig stroef. Bij aandachtige lezing zal de dichter gemakkelijk ondervinden, dat juist niet alles ‘Secundum Lucum’ is. - Die sporen van overijling of achteloosheid zijn overigens ook in andere stukken op te merken. Spijtig genoeg, want een hinkend, kreupel vers neemt den indruk eener heerlijke periode gansch weg; doet de betoovering van het heerlijkste beeld verdwijnen.

Een paar voorbeelden: bl. 119 in ‘Gelatenheid’:

> ‘Bij 't outer stond en *niet stierf*
> Toen riep 't heelal: 't is schoon.’

bl. 65-66, in ‘één Tafereeltje.’

> ‘Aan 't brokkelig muurken gehangen,
> '*t Is al wat de hut bevat.*’
> .....
> ‘Wen niets op zijn grillen antwoordt
> Dan moeders hert maar alleen.’

Doch onnoodig hier verder op aan te dringen. 'k Wil u liever een bevallig beeld voor oogen stellen.

Hoe vindt ge?

> ‘'t Geluk op aard?... Een droomverschijnsel,
> Met blosjes op het aangezicht,
> Waarheen, van onder 't wieggordijnsel
> Het slapend kind zijn handje richt.’

De dichterlijke verhalen, balladen en legenden, die in den bundel voorkomen, zijn vrij wel getroffen. Wij meenen, dat de dichter het in dit vak ver zou kunnen brengen.-

Thans aan u, Vlaamsche lezers, de pogingen van den jongen dichter aan te moedigen. Schaf u het werk aan, het zal u genoeglijke stonden verschaffen en den schrijver aanzetten om nog menige perel aan de letterkundige kroon van ons Vlaanderen te hechten.

E. VAN LANGENHOVEN.

II.

Jules Verne. Mathias Sandorf, 2 deelen. I. *Eene verijdelde samenzwering.* II. *In de Middellandsche Zee.* Met talrijke houtgravuren. Rotterdam, Jac. Robbers. - Antwerpen, Jan Boucherij.

De twee werken, waarvan hierboven de titel prijkt, zijn de eerste van eene nieuwe serie van zes boekdeelen van de *Wonderreizen* van Jules Verne.

Onze lezers kennen allen den vruchtbaren Franschen schrijver, wiens werken door de Rotterdamsche firma Jac. G. Robbers altijd in een net Hollandsch kleed worden gestoken.

Verne behoort tot dezulken, die voor iedereen schrijven en door iedereen mogen gelezen en kunnen begrepen worden. Zijn bijval heeft hij vooral te danken aan het talent, waarmede hij de wonderbaarste gebeurtenissen in aantrekkelijken, eenvoudigen vorm kan voorstellen.

Ook in *Mathias Sandorf* worden deze eigenschappen in ruime mate aangetroffen. De schrijver leidt zijnen lezer om zoo te spreken bij de hand, stelt hem alles aanschouwelijk voor, doet zijne personen handelend optreden, en schildert in levendigen, altijd nieuwen vorm eene menigte toestanden en voorvallen, die boeien door het ongewone, het eigenaardige, dat de stempel is van zijnen vindingrijken geest.

Worden de werken van Jules Verne in Frankrijk bij duizenden verkocht, ook in Holland en België worden zij met gretigheid gelezen. En geen wonder: de vertaling is goed, druk en papier mogen met het beste wedijveren, en eene menigte houtgravuren, welke men voor een boek van dezen prijs niet beter wenschen kan, luisteren den tekst op; zoodat de Hollandsche uitgave niet slechts onder opzicht van den inhoud, maar ook voor wat de stoffelijke uitvoering betreft, hoogst aanbevelenswaardig is.

Wij eindigen deze korte bespreking met den wensch, dat de uitgever, in een ruim debiet, de belooning vinde voor de talrijke opofferingen, welke hij zich voor Verne's *Wonderreizen* opleggen moet.

FRANS DE GHENDT.

Kroniek.

Gedenkteeken van A.J. Cosyn. - Aan de h.h. inteekenaren voor dit gedenkteeken wordt hierbij bericht, dat in den loop van 1886 op het Kielkerkhof van Antwerpen een arduinen kruis op het graf van onzen vriend werd opgericht, dragende voor opschrift in vergulden letters:

Aan A.J. Cosyn
Letterkundige
Stichter van het tijdschrift '*De Vlaamsche Kunstbode*'
Zomergem 1845. - Antwerpen 1881.
Zijne Vrienden.

Verder zorgt een bijzondere vriend van onzen dierbaren doode voor het in orde houden van een hoveken, dat zich voor het kruis bevindt.

Letter- en tooneelkunde.

- *Prijskampen.* Prijskamp voor Vlaamsche Letterkunde en Toonkunst uitgeschreven door de Maatschappij van Taal-, Kunst- en Letteroefening '*De Vriendschap*' te Roeselare.

Dichtkunde: De Vlaamsche Gemeenten, opkomst, strijd, bloei en ondergang. (Ten minste 200 verzen). Prijs: 200 frs.

Muziek: Feest- of Kamerlied met begeleiding van piano, woorden naar keus. (Echter wordt er voor het lied een keurig Vlaamsch gedicht vereischt). Prijzen: 1ste prijs, 75 franks, 2de prijs, 50 franks.

Geschiedenis: Merkweerdige gebeurtenissen voorgevallen in Vlaanderen, tijdens de Fransche overheersching der jaren negentig. Minstens 200 bladzijden in 8o. Prijs: 500 franks.

Taalkunde: Lijst van ongeboekte plaatsnamen in West-Vlaanderen. - Al de eigennamen, die door 't volk gegeven worden aan de verschillige gedaanten, onder de welke de oppervlakte van West-Vlaanderen voorkomt, 't zij behuisd, begroeid, bestraat, bestroomd of anderszins. De namen alleen worden verlangd, zonder taalkundigen uitleg, maar met aanduiding der gemeente in welke zij gehoord worden. Voor de beste en grootste lijst is de prijs: 200 franks.

Tooneel: Een Drama uit het Volksleven, van ten minste drie bedrijven, zonder vrouwenrollen. Prijzen: 1ste prijs, 300 franks, 2de prijs, 150 franks.

Een Blijspel, van één of twee bedrijven, eveneens zonder vrouwenrollen. Prijs: 200 franks.

VOORWAARDEN: ART. 1. - Behalve de Werkende- en Eereleden der uitschrijvende Maatschappij, mag iedereen - daarin begrepen de briefwisselende Leden - mededingen in alle vakken van den Wedstrijd.

ART. 2. - Reeds uitgegevene of bekroonde werken blijven uit den Prijskamp gesloten.

ART. 3. - Stukken, strijdig aan Godsdienst of goede zeden, worden niet aanveerd.

ART. 4. - De mededingers mogen hunnen naam niet op hun werk stellen. Zij zullen dit bekleeden met eene kenspreuk, die zal dienen tot opschrift van een er bij te voegen briefje, inhoudende de namen, hoedanigheid en woonplaats des mededingers.

ART. 5. - Het handschrift der bekroonde werken blijft aan de Maatschappij, de eigendom aan den schrijver. Indien deze laatste zijn bekroond werk in druk geeft, moet hij tien afdruksels aan 'DE VRIENDSCHAP' onvergeld afstaan. Daarbij behoudt deze het recht de bekroonde Tooneel- en Zangstukken, *zonder* schrijversrecht, door de Maatschappijen van Roeselare te laten uitvoeren.

ART. 6. - De schrijvers kunnen hunne niet bekroonde stukken, met de ongeopende briefjes, terugbekomen, mits aanduiding der kenspreuk en opgave der eerste en laatste regels van het stuk. - Dit recht vervalt na 1 December 1888.

ART. 7. - De mededingende stukken moeten, voor den 1^{n} December 1887, vrachtvrij gezonden worden aan den schrijver der Maatschappij, M.J. Du Buisson, nijveraar te Roeselare.

ART. 8. - De plechtige uitreiking der prijzen, tot dewelke de bekroonden eene uitnoodiging zullen ontvangen, zal plaats hebben den 3^{n} Zondag van September 1888.

ART. 9. - Indien er, buiten verwachting, moeilijkheden ontstonden, zal ze het Bestuur der Maatschappij, na raadpleging der Kunstrechters, zonder beroep vereffenen.

Namens de vriendschap: Het Bestuur: *De Eerevoorzitter*, F. DE POTTER. *Voorzitter*, H. HORRIE. *Ondervoorzitters*, ALF. CARLIER en Dr J. DELBEKE. *Penningmeester*, IS. VAN EECKHOUTTE. *Boekbewaarder*, H. DAEMS. *De Schrijver*, J. DU BUISSON. 2de *Schrijver*, R. VERALLEMAN.

- In den prijskamp voor schoolkoren door het kunstgenootschap '*De Distel*' te Brussel uitgeschreven, behaalde de heer A. Bogaerts, letterkundige te St-Amandsberg (Gent) den palm met '*het Lied van den Stroom*,'

De uitgeloofde prijs werd den overwinnaar op 29 Januari l.l. terhand gesteld. Te dier gelegenheid gaf '*De Distel*' een prachtig avondfeest waarop de bekroonde dichter een paar stukjes van hem ten gehoore bracht.

Reeds vroeger deed deze zich gunstig kennen in de letterkunde. Onlangs viel hem de lauwer ten deel in den prijskamp voor kantaten, door de regeering uitgeschreven.

- Zaterdag 12 Februari, om 2 1/2 ure namiddag, werden de leden der *Vlaamsche Akademie* door den Koning in plechtig gehoor ontvangen.

Z.M. was omringd door de officieren van zijn huis in grooten uniform.

De luitenant generaal Van der Smissen heeft de leden der Akademie bij den Koning gebracht.

De Voorzitter P. Willems heeft den Koning toegesproken om hem te bedanken voor al de blijken van genegenheid, welke hij voortdurend aan de letterkunde geeft. Hij heeft hierbij in herinnering gebracht de instelling van den prijs van 25,000 fr. door den Koning.

Z.M. heeft daarop het volgende geantwoord: ‘Ik bedank u, Mijne Heeren, voor de bewijzen van verkleefdheid welke gij mij geeft, en ik ben zeer vereerd mij omringd te zien door het puik der Vlaamsche letterkundigen. Ik betreur het zeer dat de prijs van 25,000 fr. niet elk jaar kan toegekend worden, en het is mijn vurigste wensch, hem weldra door een Vlaamsch werk te zien behalen.

‘Ik versta heel goed het Vlaamsch, maar ik spreek het zeer moeilijk. Ik heb de voldoening u mede te deelen dat mijn hoogwaardige broeder de Graaf van Vlaanderen, alsook de Gravin van Vlaanderen, op mijn uitdrukkelijk verlangen, gewild hebben dat hunne kinderen niet alleen het Vlaamsch verstaan, maar het ook spreken. Onder dit opzicht zullen zij gelukkiger zijn dan ik.

Zoo wij een klein land uitmaken, toch zijn wij altijd groot geweest door de kunsten en de wetenschappen. De Vlaamsche letterkunde is eene der vruchten van onze onafhankelijkheid, aan welke wij zoovele werken van ontwikkeling te danken hebben; ik koester voor haar eene diepe verkleefdheid, omdat zij eene der hechtste steunpilaren is van ons volksbestaan.’

Na deze woorden heeft de Koning met elk lid der Akademie vriendelijk gesproken en daarbij bewezen, dat hij volkomen op de hoogte is van de letterkundige beweging der Vlamingen.

- Er schijnt nieuw leven in onze letterkundige wereld te komen. Nu, des te beter. Zoo wordt bericht dat Gustaaf Segers, de schrijver van *Dorpsgeschiedenissen*, de laatste hand legt aan eenen roman, uit onze hedendaagsche samenleving; van J.F. Van Cuyck, onzen trouwen medewerker, zal weldra een geschiedkundige roman *Seger Janssone*, het licht zien; de letterkundige Vereeniging *Jan Frans Willems*, te Antwerpen, brengt haar zesde Jaarboek in gereedheid, bevattende bijdragen harer leden, en de bekroonde novelle uit haren prijskamp; advokaat Van de Putte te Antwerpen kondigt eenen dichtbundel aan: *Gedachten*, zijn eersteling op het gebied der poëzie; Arnold Sauwen, een goede bekende onzer lezers, en die vroeger eenen bundel gedichten *Langs de Maas* liet verschijnen, zal eerlang eene verzameling dichterlijke verhalen in de wereld zenden; Mej. Helena Swarth, de reeds gevierde dichteres van *Eenzame Bloemen* en van *Blauwe Bloemen,* zal in het begin van Maart *Aquarellen en Etsen* bij A. Hoste te Gent laten verschijnen, terwijl van Pol de Mont - wie in de beide Nederlanden kent hem niet? - een nieuwen bundel Idyllen getiteld *Noord en Zuid*, bij de Uitgeversmaatschappij ‘Elsevier’ te Rotterdam zal verschijnen.

- *De Vlaamsche Vooruitstrevende Studentenkring* van Brussel heeft den 9^{n} Februari een kunstfeest ingericht, waarop de gunstig gekende romanschrijver Reimund Stijns eene oor-

spronkelijke novelle: *Arme Mina* onder den meesten bijval heeft voorgelezen.

- Binnen een drietal weken zal in den Antwerpschen schouwburg *Parisina* opgevoerd worden, een drama in 4 bedrijven van Frans Gittens.

De schrijver heeft zijn stuk in de Brugsche afdeeling van het *Willems-Fonds* voorgelezen en er eenen schitterenden bijval bekomen.

- *Vijf- en twintigjarig jubelfeest van Mevr. Beersmans.* Deze talentvolle tooneelspeelster heeft na eene schitterende feestviering te Rotterdam en Amsterdam eenen kunsttocht door de Nederlanden ondernomen.

Ook te Antwerpen gaf zij twee gastvoorstellingen in den Stads-schouwburg, alwaar zij op 7 en 8^{n} dezer optrad met *Medea* en 'Mijnheer Alphonse.'

Wij achten het overbodig te schetsen hoe het Antwerpsch tooneelpubliek haar onthaalde. Dat het haar naar waarde te schatten weet, getuigen de prachtige geschenken, welke haar werden aangeboden. Daartusschen bemerkten wij eenen zeer kunstig in zilver gedreven schotel en een lief buitengezicht van den schilder Theodoor Verstraete.

- De levensbeschrijving van Mevrouw Catharina Beersmans, door Horn, met 4 portretten, is thans te Amsterdam bij A. Rössing verschenen. Wij twijfelen niet of dit boekje zal bij elken harer vereerders ingang vinden.

- Ter gelegenheid der 300^{e} verjaring van Joost Van den Vondel's geboorte, zal te Keulen, waar de beroemde dichter ter wereld kwam, zijn gekend drama *Jephta* opgevoerd worden. Een der beste komponisten van Duitschland zal de muziek maken.

- De hoop, welke de Gentsche liefhebbers van Vlaamsche tooneelkunde gebouwd hadden op de beloften, door den Gemeenteraad dier stad gedaan, wegens het optrekken eener nieuwe schouwburgzaal, is schijnbaar weêr te leur gesteld!

In het *Volksbelang* van Gent, treffen wij althans eenige regelen aan, waarin er op gewezen wordt dat het verslag over het gemeente-budget voor dit jaar verschenen is, dat het de aanlegging van verscheidene openbare gebouwen aanstipt, waartusschen de beloofde nieuwe schouwburgzaal.... alweer vergeten wordt.

- Het tooneelspel *De Vriend van den huize*, van onzen medewerker Th. Van Hauwermeiren, en dat wij destijds hebben medegedeeld, werd in den Nederlandschen schouwburg van Gent reeds drij keeren opgevoerd.

- *De Dietsche Warande* zal voortaan niet meer te Amsterdam verschijnen bij de firma C.L. Van Langenhuyzen, maar te Gent, en dit onder hoofdredactie van den Leuvenschen hoogleeraar Dr P.M. Alberdingh Thijm.

Vlaamsche belangen.

- Op 19 Januari werd,

door de boetstraffelijke rechtbank van Dendermonde, een vonnis uitgebracht, dat, voor de toepassing der taalwet van 1873, zeer belangrijk is. Een persoon was rechtstreeks voor die rechtbank door de burgerlijke partij gedagvaard. De dagvaarding was in het Fransch opgesteld.

De advokaat Odilon Perier pleitte de nietigheid der dagvaarding, omdat zij niet in het Nederlandsch was gedaan. De rechtbank zich steunende op den geest der wet alsook op de bespreking in de Kamer der Volksvertegenwoordigers, stelde hem in het gelijk en verklaarde de dagvaarding van geener waarde.

- Om eerlang te verschijnen in den Nederlandschen boekhandel van Alfons Meulemans-De Preter, Munstraat, 25, Leuven: *Het gebruik onzer taal in strafrechterlijke zaken* (Coremans' wet van 17 oogst 1873; Coremans' nieuw wetsontwerp; De Vigne's wetsontwerp), door Adolf Pauwels, student in de rechten bij de hoogeschool van Leuven.

Het werksken zal omtrent 40 bladzijden beslaan en kost, bij inschrijving, zoowel als in den handel, fr. 0.50.

- *Onze taal in de krijgsschool.* Het *Morgenblad* schreef onlangs:

'Reeds een geruimen tijd geleden werd door de heeren Visart en Wagener in de Kamer een wetsvoorstel neergelegd, welk bepaalde dat het noodig was de Latijnsche of eene andere vreemde taal te kennen, om te kunnen aangenomen worden in de militaire school. In dit ontwerp was maar hoegenaamd geene spraak van de Vlaamsche taal, die bij zekere lieden niet van tel schijnt te wezen, bij de eenen uit onverstand, bij de anderen uit moedwilligheid.

Het voorstel der gemelde vertegenwoordigers werd tot onderzoek naar de secties gezonden, en de middensectie, die dit onderzoek heeft moeten doen, heeft voorgesteld dat, te beginnen van 1890, niemand nog in ons leger officier zou kunnen worden, die de beide talen van België niet machtig zou wezen.

Niet meer dan recht en rechtvaardig, en dit is een eisch die reeds sedert jaren door de Vlamingen gedaan werd.

Wij zijn verheugd te zien, dat het rechtvaardige van deze vraag eindelijk erkend wordt.'

- *Vlaamsch aan 't Hof.* - Volgens den Brusselschen briefwisselaar der *Patrie* van Brugge, leggen de jonge vorst Albrecht, de zoon van den graaf van Vlaanderen, en de jonge vorstinnen, zijne zusters, zich zeer ernstig op de studie der Nederlandsche taal toe.

Wij hopen dat het waar zij en dat we hier niet weder met één dier leugenpraatjes te doen hebben, die, van tijd tot tijd, door zekere hoflakeien worden in omloop gebracht.

Het moet voor den uitlander onze Belgische toestanden al in een koddig daglicht stellen, dat het hier als een zeer merkwaardig nieuws in de dagbladen wordt aangekondigd, dat

onze jonge vorsten hunne eigene taal leeren, en dat die aankondiging door ons volk met een ongeloovig schokschouderen wordt onthaald.

Zou het huis des graven van Vlaanderen met eene noodlottige, anti-nationale overlevering willen gaan afbreken?

Wij hopen het ten zeerste, zegt het *Recht*, en zullen er ons rechtzinnig om verheugen.

Beeldende kunsten.

- De Heer Emiel Wauters zal kortelings eene tentoonstelling openen der portretten, die hij in den laatsten tijd geschilderd heeft, onder andere dit van lieutenant generaal Goffinet, van Mevrouw Goffinet, van MM. Jamar, gouverneur der bank, en Wauters, vader van den schilder, voorts eenige pastels, waartusschen het portret van Mejuffer de Chimay en van het kind van M. Lambert Rotschild, eindelijk de teekeningen en studies naar de natuur uitgevoerd voor een nieuw doek, dat de schilder onder handen heeft. Die tentoonstelling zal plaats hebben in het werkhuis van den schilder aan het Rond-Point der Wetstraat te Brussel.

- Het schoone doek van den heer Evarist Carpentier, M. Roland te Ste-Pelagie, dat zooveel bijval heeft gehad in de salons te Gent en te Parijs, is aangekocht voor het museum van Triest.

- Te Brussel is een nieuwe kring van kunstschilders gesticht, die den naam van *Labor* dragen zal.

- De kring *Arte et Labore* zal van Zondag 27 Februari tot Donderdag 3 Meert eene tentoonstelling inrichten in de zaal Verlat te Antwerpen.

- Zaterdag 5 Februari is de 4de jaarlijksche tentoonstelling der XX geopend te Brussel in het koninklijk museum van schilderkunst. Tusschen de uitgenoodigde kunstenaars bevinden we voor België de HH. Artan, Henri de Braeckeleer, Constantin Meunier, Eugène Smits en A. Verhaeren; voor Holland de HH. Mathieu en Willem Maris, Marius, van der Moorel en Philippe Zilcken.

- De heer Emile George, heeft sinds 1 Februari, eenige zijner werken tentoongesteld in de IJzeren Kruisstraat te Brussel.

- De heer Chappel zal waarschijnlijk in den loop der maand Meert in de zaal Verlat te Antwerpen eene tentoonstelling zijner schilderijen inrichten.

- Er is spraak te Antwerpen eene tentoonstelling der Impressionisten in te richten. Men meldt onder anderen de HH. Marcetti, Abry, Van de Velde, Crabeels, als zullende er aan deel nemen.

- Het schijnt dat de gekende abdij van Houppe en de abdij der Duinen te Brugge verkocht zijn met het doel.... afgebroken te worden. Het is waarlijk eene schande hoe er

gehandeld wordt met onze oude historische gebouwen. Om een voorbeeld te geven hoe er in andere landen gezorgd wordt voor het behoud der historische gebouwen dient het volgende: Te Parijs zal het hotel de Rens, een juweel van bouwkunst, openbaar verkocht worden; welnu het schijnt dat er eene maatschappij gevormd is, die voor doel heeft er, als partikulier, den aankoop van te doen en de afbraak te beletten.

- Het standbeeld van Breidel en De Coninc, van den beeldhouwer Paul De Vigne, is dezer dagen naar de werkhuizen der *Compagnie des Bronzes* van Brussel overgebracht, waar ook de *Fontein* van Jef Lambeaux (legende van den oorsprong van Antwerpen) in brons gegoten wordt.

- M. Joz. Van Luppen is leeraar benoemd bij de Antwerpsche Academie van schoone kunsten voor den leergang van landschapschilderen bij de middelbare afdeeling.

- De beroemde schilder J. Bosboom, de echtgenoot van de overleden talentvolle romanschrijfster mevr. A.L.G. Bosboom-Toussaint, viert den 18 Februari zijn 70^{en} verjaardag. Door veel schilders zal hem hulde gebracht worden. Onder anderen is men voornemens dien dag een borstbeeld in marmer, vervaardigd door den heer Bart van Hove, in het rijks-museum te Amsterdam te plaatsen.

Nieuwe Uitgaven.

Reinaard de Vos. Middeleeuwsch dierenepos in 17 zangen, bewerkt door Prudens van Duyse. Met portret van den dichter en platen naar L. Richter. 3^{e} uitgave. In 8°, 208 blz. Roeselare, De Seyn-Verhougstraete. Prijs fr. 2.50

- *Twee Tooneelstukjes* zonder vrouwenrollen door D^{r} Is. Gelens. (*De Kruisvaders*, tooneelspel met zang in 1 bedrijf; *Sint Nikolaasavond*, tooneel uit het werkmansleven) kl. 8°, 44 blz. Geel, E. Biddeloo.
- Jaarboek van het Davidsfonds voor 1887. (n° 83 der schriften door het Davidsfonds uitgegeven), In 8°, 184 blz.

Broodnijd
door Reimond Stijns.

Nog eer ik het eerste woord van onderstaande geschiedenis schreef, was ik ontevreden over de rol, welke de hoofdheld, de molenaar, er in speelt, ook het slot voldeed mij niet. Ik mag er mij aan verwachten, dat meer dan een lezer ontevreden zal zijn; alles, wat ik ter mijner verontschuldiging kan aanbrengen, is, dat ik elke gebeurtenis weergaf, zooals ze voorviel en er bijzonder genoegen in vond lieden te laten optreden, welke ik persoonlijk heb gekend.

I.

Waart gij over een twintigtal jaar op het dorp Roovorst gekomen, dan, ik ben er zeker van, zoudt gij eens in *den Leeuw* binnengestapt zijn, al haddet gij niet geweten dat het bier er zoo lekker was.

Er lachte den wandelaar uit die woning iets tegen, dat onweerstaanbaar aantrok.

De Leeuw lag aan den voet van den heuvel, waarboven de steenen molen zich verhief; het was eene oude afspanning met hooggekruinde linden vóór de vensters; onder de boomen stonden twee houten baliën van voederbakken voorzien. De muren van het huis waren wit gekalkt en boven het verheven pannen dak pronkte een klimmende leeuw, als windwijzer. Drie breede treden in blauwen steen leidden tot de boogvormige deur sierlijk met blauwe en roode steentjes omlijst.

Des zomers, als het tien ure in den voormiddag sloeg, dan verscheen Bert, de waard en molenaar, gewoonlijk op den dorpel zijner woning om er vroolijke tabakswolkjes de wijde wereld in te blazen.

Bert paste daar zoo goed met alles wat hem omgaf, dat *de Leeuw* voor hem en hij voor *den Leeuw* scheen geschapen. Uit heel des molenaars uiterlijk sprak rust, zielevrede. Hij was een veertigjarige, goede kerel met forsige gestalte, breede

schouders en een bolrond hoofd, dat steeds in eene katoenen trosslaapmuts stak, alhoewel niemand op het dorp nog zoo iets droeg. Hij had bij vader en grootvader het nederige hoofddeksel in eere gezien en hoopte dat later zijn zoon het ook niet zou versmaden. Schier altijd speelden er twee kuiltjes in de roode wangen van Bert en zijne bleeke oogen glinsterden van louter levensgenot. Onze waard had de beste inborst ter wereld, doch was een weinig bekrompen van geest; dit schaadde hem echter niet om de klanten der herberg te bedienen en den molen in gang te houden.

En daar in het stille voormiddaguur, de forsige man in de deur zijner woon, het hooge dak onder de groene linden, de blanke molen, die boven alles uitkeek: dat vormde een bekoorlijk tafereeltje. En als de zon door de kleine herbergruitjes naar binnen drong, klonk er de liefste vrouwenstem die één voor één al onze oude Vlaamsche liedjes zong. Dan nam Bert luisterend de pijp uit den mond, de kuiltjes in zijne wangen teekenden zich dieper af, en meer dan ooit glinsterden zijne oogen.

Zij, die zoo zong, was Lina, de vrouw van Bert, die vijn jaar jonger was dan haar man en er nu, na *dertien* jaar huwelijk nog zoo frisch en bekoorlijk uitzag, als een jeugdig meisje. Ze was de dochter van den boer van 't Nieuwhof zaliger. Lina's vader wilde niet, dat zijn kind zich slechts met eenen molenaar zou verbinden, maar het meisje en Bert hadden elkander bemind van ze nog klein waren en aan hunne liefde viel niets te doen.... Lina werd erg ziek en, als ze genezen was, mocht ze met den uitverkorene trouwen. Spreek er aan Bert maar over, hij zal het u wel vertellen:

''t Was meer dan acht maand', dat ik ze niet gezien had; ik was geen mensch meer. Daar hoorde ik, dat ze ziek was.... daarna, dat men haar ging berechten en, telkens ik naar 't Nieuwhof ging, werd ik aan de deur gezet. Maar op 'nen avond, het is of 't van gisteren ware, kwam Sies, de knecht, mij roepen. 't Was haastig!... Ik zie Lina nog op haar bed liggen, bleek, bleek.... 'k Riep: "Heere God, is het sterven!" Ik ben sterk, maar ik begon te schreiën, als een kind.... Lina keerde de oogen naar mij, dan deed ze teeken en haar vader zei, dat we samen moesten trouwen.... Zes weken naderhand was het bruiloft. Nooit is er een plezieriger feest gevierd: het danste er al wat er was.... Sedert is er veel veranderd: de boer is dood; Bertha, de oudste dochter, is met

Croes getrouwd en woont op 't Nieuwhof; ik heb twee kinders, mijn Leo en mijn Mietje.'

Bert sprak nooit veel en als hij iets vertelde, gold het veelal een voorval uit den tijd zijner vrijage met Lina. Gedienstig echter was hij meer dan iemand en des Woensdags, den dag van de bedelaars, was het van 's morgens tot na den noen een gedurig 'ronron' vóór de deur en als de armen wegtrokken, klonk het over de straat:

'God zal 't u loonen, Bert.... God zegene u, Lina.'

En was er iemand in nood, hij ging bij den molenaar aankloppen. Meer dan eens had Bert zonder briefje sommen geleend, waarvan hij nooit eenen duit terug zou zien.

En als gele Giele, de baas uit *de Kraai* zegde:

'Bert, waarom doet ge dat?... Ge scheurt er altijd uw broek aan.'

Dan glimlachte de molenaar eens of sprak:

'We moeten allen elkander helpen.... Iedereen zou dat voor ons ook doen.... En waart gij ooit in nood, de Hemel beware er u voor, dan moogt gij op ons tellen, waar we kunnen of mogen, Giele, waar we kunnen of mogen.'

Zoo ging Bert zalig door 't leven en kende geen enkelen vijand. Nooit had hij zijne gezondheid verwoest en at en sliep, als in zijne kinderjaren. En iedereen wilde in *den Leeuw* zijn. Het was een genot in de groote, reine waardkamer te zitten, er door de schoone Lina, met hare vriendelijke groote kijkers bediend te worden; zoo rap, zoo gedienstig. En de klanten, het schuimend glas bier op de tafel, de handen op de beenen gesteund, hadden er genoegen in haar na te staren, en wisselde ze een woordje, wat ze gaarne deed, dan lachtte men reeds op voorhand, en zei ze iets prettigs, dan klonk het de gelagkamer door:

'Ha! ha! ha!... Ha! ha! ha! Dat is wel, dat is wel!'

Des avonds was de herberg soms vol; elken dag vond men er Richard, de zoon des burgemeesters; de postmeester Rijbol; de notaris Peil; de dokter Ypers; Rik Hannes; de dikke Flieck en drie vier andere boeren, die er warmpjes inzaten. Het was er vooral aangenaam in de winteravondstonden, allen rond de gloeiende kachel geschaard, met de lange, dampende pijpen, terwijl de vroolijke Lina bedrijvig rondliep. En sprak Bert weinig, het gaf een waar genoegen in zijn eerlijk gelaat te staren, te zien, hoe hij daar tevreden en gelukkig zat en nu en dan rondloerde, of geen der gasten

iets noodig had; als hij dacht, dat niemand het merkte, dan volgde zijn blik de lieve Lina.

Gele Giele kwam hier ook soms: het was te verdrietig te huis, want schier niemand zette in de week eenen voet in *de Kraai.* Giele zat gewoonlijk in zijne eenzame gelagkamer op zijne vrouw te morren en te knorren tot hij ten slotte ook voor een uurtje naar de woon van Bert trok.

Gele Giele was een magere, vijftigjarige kerel met lange sluikharen; zijn aangezicht had de kleur van ongereinigd was, daarom noemde men hem gele Giele.

En als gele Giele in *den Leeuw* zat, was hij de grootste spotvogel ter wereld. Tot mikpunt zijner soms nog al gewaagde geestigheden koos hij gewoonlijk Bert; deze, de goedzak, liet maar alles toe, of alles gebeurde om zijn eigen geluk te vergrooten, hem eens recht vroolijk te maken.

En Riek Hannes, in het naarhuisgaan, sprak dikwijls tot den zwaarlijvigen Flieck:

'Ik geloof dat Gele Giele het niet te goed op Bert gemunt heeft... Hij scheert hem zonder zeep... Broodnijd, zou ik denken!'

'Al lachen zegt een zot zijne meening,' bromde Flieck, 'Giele nijpt door, maar Bert laat Gods water over Gods akker loopen.'

Dat was de volle waarheid en Giele zelf leed misschien het meest onder zijne eigene kwinkslagen. Soms gelukte hij er in eenen klant naar *de Kraai* mede te troonen, en zoo een kansje wenschte Bert hem uit voller harte toe; ja, het zou des molenaars genoegen vermeerderd hebben, waren de dorpelingen maar een weinig meer bij Giele gegaan. Doch het was zooals de menschen zegden:

'Het wilde in *de Kraai* niet pakken.'

Het was vaak middernacht als, bij den molenaar, de laatste gast de pijp in het rek hing en met 'nen 'Bert, den goên nacht!' henen trok. En bij maneschijn lag gele Giele dikwijls verwoed door zijn dakvenster naar *den Leeuw* te turen.

Ja, om tien ure in den voormiddag kwam Bert gewoonlijk op den dorpel zijner woon rookwolkjes de wijde wereld inblazen. En als het postkarretje aan den hoek voorbijreed en het geklingel der bellen achter de lindendreef wegstierf, dan klopte Bert zijne pijp uit. Binnen vond hij zijn parelend glas bier gereed op de schenktafel staan en, als er niemand was, eer hij terug bij den knecht op den molen trok, dan duwde hij zijne Lina eens op zijne breede borst en kuste haar.

II.

De lente was gekomen, had hof, veld, bosch en weide groen getooid en met millioenen bloemen versierd. En de lucht was malsch en geurig, de vroolijkheid heerschte in het land, over alles hing een machtig liefdelied, alles werd bevrucht, zwol in baringskracht.

Gedurende den dag stonden de vensters van *den Leeuw* open en helder stroomde Lina's lied naar buiten; op den molen zelven, als er de zeilen traag in het lentekoeltje omdraaiden, kwam Bert, met de trosslaapmuts op, elk oogenblik boven aan de trap te voorschijn om naar het achterhof zijner woon te blikken; daar huisde zijn schat, zijn al, zijne Lina, die hem voor de derde maal ging vader maken.

Het was waarlijk eene uitgelezene lente dit jaar! De spitse dorpstoren wees schier altijd naar een diep blauwen hemel; duidelijk, of men er dichtbij ware geweest, onderscheidde men ginds hoog de blanke duiven, welke er ronddreven; vaak ging een volle dag om, zonder er een wolkje aan het uitspansel verscheen.

Dit jaar ging het er vroolijker dan ooit toe in *den Leeuw*: Bert had bier op flesschen ingedaan, goed, schuimend, lekker bier en 's avonds, tot op de straat, hoorde men het ‘poef’ der afspringende stopsels; en midden de tafel prijkte de pot met den fijnsten tabak ten gerieve der gasten.

Sedert eenige weken kwam gele Giele meer dan vroeger in *den Leeuw*, alhoewel velen, - die zijne bijtende scherts vreesden, - dit liever niet zagen.

De avondschemering viel binnen; de glazen werden gevuld en geledigd, de pijpen dampten; gele Giele sprak:

‘Zoo, Bert, dat de familie gaat vergrooten?’

De waard glimlachte, en er speelde eene ware zaligheid in de puttekens zijner wangen.

‘En hoe oud zijn de twee andere kinders nu?’ vervolgde Giele.

‘Hoe oud?’ herhaalde Bert. ‘Hoe oud?... Laat ons zien... He, Lina. kom eens hier... Hoe oud zijn de twee kleinen nu?’

En de hulsche waardin kwam bijgeloopen met de flesch voor Riek Hannes en den dikken Flieck. ‘Wel, Bert, man, hebt gij het weeral vergeten? Mietje twaalf jaar geweest met Baafmis en Leo op Deurnekermis zal er tien zijn.’

‘Tien jaar!’ kreet gele Giele en schaterde het uit van de pret, sloeg op zijne beenen, krinkelde zich, wierp de muts op de tafel en krabde met beide handen in het zwarte sluikhaar. ‘Tien jaar,’ hernam hij, terwijl hij al luider lachte en zich meer en meer krinkelde. Hij zette plots een bespottelijk gezicht, keek de anderen met dom ondervragende oogen aan, herhaalde tot eigen heropstijgende vroolijkheid ‘tien jaar’ en het uitproesende ijlde hij de deur uit.

Die gele Giele was nu eens een aardige.

Lina, met de schenkteljoor in de hand, keek den man denkend achterna. Bert brak zich met de zaak het hoofd niet, zocht niet, of er iets achter schuilde.

's Anderendaags met den avond was Lina afwezig: ze was hare zuster Bertha, bazin Croes, gaan bezoeken. En gele Giele was al vroeg in de gelagkamer, doch sprak niet veel en zat, met de onderlip in tootvorm, de pijp te smoren. En de anderen wachtten wat er komen zou: eene geestigheid of een venijnigen steek, die toch doen lachen kon.

Ja, er was niemand, die hier op zijn pintje kwam, die niet door de handen van Giele gegaan was; eenigen vreesden zelfs eenen voet in *de Kraai* te zetten, want de baas, om te doen lachen, vermeed niet iemand te kwetsen; 't scheen zelf, dat hij deed lachen, om de toegebrachte wonde te beter te doen voelen. En de vrouw van gele Giele was eene menschenverschrikster. Men verzekerde, dat ze te leelijk was, om te helpen donderen. Wat er ook van zij, ze had een verschrommeld vel, een buitengewoon lange kin en roode oogen, die altijd vuile tranen brouwden. Wel, Heer en God, wat wijf! En ze liep altijd half razend en altijd mompelde ze iets inwendig en haar mond was onophoudelijk in beweging. Als Giele een woord zegde, wat ook, dan grinnikte zij, - meer niet, want Giele kon haar bezien op eene wijze. dat ze dadelijk wegstoof, als eene musch onder eenen warrelwind. Ons koppel, een kinderloos koppel, leefde veel slechter dan hond en kat; ze hadden weinig vreugde aan elkander. Eens, op 'nen nacht, hoorde men Giele's wederhelft gillen en kermen, zooals een dozijn magere katten het onmogelijk hadden kunnen nadoen. 's Anderendaags vertelde men dat Giele zijne vrouw aan den bedstijl had vastgebonden en met een kruiwagenzeel overslagen. Ik hoop voor de eer der menschheid, dat er hier een weinig overdrijving in 't spel was. Wat er bok gebeurd zij, eene heele week liep Mie Giele, - of Mie Venijn, zooals haar

troetelnaampje luidde, - met een witten doek om de ooren, eene zwarte pleister nevens haar scherpen neus en een zwartblauw gezwel onder haar linkeroog. Veel bekoorlijker dan vroeger was ze nu niet....

Ja, met al dat uitweiden verliezen we *den Leeuw* uit het oog. Giele zat reeds eene heele wijl, met de onderlip in tootvorm, aan zijne pijp te smakken, en zei dan op eenen toon, of hij blafte:

'Bah, bah, zegt wat ge wilt: om volk in de herbergen te hebben, moeten er schoone poesen zijn. Den eenen of anderen dag sluit ik mijne Mie op den zolder, haal drie, frissche weezen uit de stad en schrijf op mijn uithangbord: In de zes billetjes. Als er zich eene verbrandt, dan mag ze op de blaren zitten. Valt er zoo iets voor, dan trek ik mijne hand uit het spel, ik ben er voor niets tusschen. Aan de deur zetten is dan troef, al kan ieder zoo niet spreken, he, Bert?'

En gele Giele begon te blazen en te snorken als een ezel, die geweld moet doen om niet te balken. En de toehoorders, alhoewel ze de klucht niet wel begrepen, lachten, gelukkig dat ze ditmaal scheutvrij waren, en het op Bert gericht scheen. Giele werd gewaar, dat men hem niet goed begrepen had en spotte al voort om de zaak duidelijker te maken, zoodat de molenaar ten slotte zei:

'Ik versta niet goed, Giele, waar ge naartoe wilt, maar ik veronderstel toch dat ge niet te ver gaat.'

En toen Giele den goedzakkigen waard, galloos als eene duif, onnoozel als een kalf, bezag, borst hij los, schaterde, kronkelde zich als een paling op den rooster en had ten laatste al de moeite ter wereld, om het volgende uit te brengen:

'Wel, onnoozele Bert, verstaat gij het niet: 't is daar Riek Hannes, die het aardig vindt, dat uw jongen reeds tien jaar oud is, en ge nog een kind koopt!'

'Ge liegt!' riep de beschuldigde uit en werd vuurrood tot in de plooien van zijn dikken nek. Neen, zoo iets had Hannes niet gezegd, maar men had er pret in, dat hij het zoo ernstig opnam, en de boert niet gevat had.

Giele hernam:

'Bert, Bert, ge zijt vandaag een echte bullebak. Ge kunt geen spotten meer verdragen. We zegden, dat ge voorzeker, voor wat het kind aangaat, uwe handen moogt wasschen als Pilatus. Kunt ge u om zoo iets kwaad maken?'

'Van het oogenblik dat 't lachen is,' zei Bert, 'doe maar

voort, doe maar voort.... Als er plesier is, zal ik geene stokken in 't wiel steken.'

Giele grinnikte op gansch bijzondere, schelle manier en keek met domme, starende oogen de anderen aan, zoodat Bert inwendig bekennen moest, dat hij nu van de zaak niets meer begreep. Dit had voor gevolg, dat Giele in 't naarhuisgaan mompelde:

'We zullen het u wel verstaanbaar maken, broodroover, aftroggelaar, onderkruiper....'

En gele Giele wist heel wel, wat het woord onderkruiper beteekent: meermaals reeds was hij in de stad in het geheim bij den eigenaar van *den Leeuw* gegaan, om Bert zoo mogelijk te onderpachten.

Broodnijd, broodnijd! Hoe dikwijls had Giele in den avondstond door het venster niet naar de afspanning, met den klimmenden leeuw op het dak en den blanken molen op de hoogte er achter, liggen staren; hoeveel honderden malen had hij de knokelige vuist niet gebald!...

Giele had een levensdoel en hij had vreeselijk, bij alle duivels, gezworen het te zullen bereiken.

Na eenige dagen wist Bert heel goed, wat gele Giele onder al zijne kwinkslagen bedoelde. Ha! ha! Dat het kind zoo na eene tusschenruimte van tien jaar kwam, dat was niet pluis.

Maar, bah, de molenaar hecht geene waarde aan al die onzinnige, zoutelooze praatjes. Gisteren nog is hij bloedrood geworden bij de gedachte, dat er eene verdenking zou kunnen in zijn hart sluipen en hij eerloos genoeg zou wezen zoo onder Lina's oogen te komen.

Wat scheelt het hem, dat zijne vrouw met iedereen vriendelijk is; brengt de herberg dat niet mede? Ware er in hare bewustheid iets, dat in de verste verte naar schuld zweemde, zou ze dan uit voller harte zoo vroolijk kunnen zingen?...

Ja, 't is waar, Richard, de zoon des burgemeesters is een schoon man met zwart haar, zwarten knevel en donkerbruine oogen, maar Richard denkt op geene vrouwen en zal zelfs nooit in huwelijk treden, verzekert men.

Waarom kwaad zoeken, waar er geen is? Weg al die muizenissen; de menschen zijn goed en braaf, hebben elkander lief, zouden moedwillig elkanders geluk niet vernietigen!

Maar toch er blijft gedurig iets steken in Berts binnenste: daar is Giele de oorzaak van, alhoewel het slachtoffer er zich geene rekenschap van geeft Ja, 't is iets pijnlijks, dat de molenaar voelt, iets, dat hij maar niet kan verdrijven.

Bert lijdt; hij is min spraakzaam dan ooit en wanneer Lina hem bekommerd, ondervragend aanblikt, wordt hij verlegen en vertrekt; soms keert hij dadelijk terug, of hij spreken wil, maar hij doet het nooit en stapt na eene lichte aarzeling snel naar kamer of kelder, als hadde hij daar iets vergeten....

Op eenen zaterdagavond.

De boomen prijken met al hun loover; de vogelen hebben hun nest gebouwd.

't Is in de lente!

De schemering ligt in het hout, het uitspansel grauwt.

De lichtglans der westerkimme sterft weg, de starretjes komen stralend voor.

't Is in de lente en de nachtegaal zingt.

Alles is stil.... Daar suizelt de wind.

't Is lof ter kerke; het orgelt er; eene heldere stemme klinkt.

Het klinkt over de dorpsplaats; de echo's slapen er.

Bert de molenaar treedt over de baan.

Wagenwijd open staan de vensters van *den Leeuw*; door de open deur der keuken ontwaart men het houtvuur, dat er flakkert in den breeden haard.

Bert blijft onder de linden staan; hij blikt naar binnen.

En bij de groote tafel in de gelagkamer zit Richard. Zij zit er en nevens hem - Lina; hunne schaduwen rijzen en dwalen samen over den muur.

Hoor: ginds het smeekend gezang in de kerk; hier het klimmend geklater der populieren; binnen den helderen lach van Lina.

Richard legt den arm om haren hals en streelt hare wang.

Dat ziet de molenaar.

Is dat een stroom, die ruischend zijne dijken doorbroken heeft; is het eene beek, die zich schuimend op een molenrad breekt; of wat bruist er zoo?

Het bruist zoo in den kop van den armen Bert.

't Is dien avond laat, wanneer Bert weer in gelagkamer treedt, en er ligt iets zonderlings in zijnen blik, eene uitdrukking van radeloosheid en eindeloos verdriet.

Lina vermoedt, wat het is: gisteren heeft Bert den dokter gesproken, misschien heeft deze onheil voorspeld; wellicht zal het slecht met Lina afloopen en spookt er vóór den geest van den gemartelden echtgenoot eene lijkkist, welke men naar het kerkhof draagt.

En wanneer de gasten weg zijn, schuift Lina haren stoel

dichter bij dien van Bert, neemt zijne hand vast en wil uitleg vragen, maar hij blikt haar met staren oogappel aan, duwt haar stilletjes van zich af en zegt:

'Hoor: de wind komt op. Ik moet malen dezen nacht.'

Hij gaat henen en maakt groote bewegingen met de armen; hij begeeft zich naar den molen, blijft er tot den morgen, blijft er den ganschen voormiddag, komt des noens aan tafel, eet er weinig en zinkt, met het hoofd in de breede handen, weg in diep gepeins.

Bert kleedt zich op na den noen en begeeft zich naar *de Kraai.* Wat gaat hij daar verrichten?

Hij wil gele Giele doen spreken, hem vragen, wat hij bedoelt met zijn zinspelingen....

Weer valt de avond in. Het wordt acht, negen ure en Bert komt niet.

Het is tien ure. De laatste klanten trekken henen; het huis zinkt in de diepste stilte; iets ijselijks prangt het hart van Lina samen; ze vermoedt een vreeselijk gevaar, dat al haar levensheil moet verwoesten.

En zal dat nu voorvallen, nu ze op het punt is moeder te worden?

De knecht, op zoek gegaan, is weer gekeerd met de melding, dat men den molenaar en gele Giele samen de herbergen heeft zien afloopen. Men weet niet, waar beiden verbleven zijn.

De knecht is terug op den molen; de kinderen, die niets vermoeden, zijn te bed; en in de gelagkamer, waar het anders zoo vroolijk toegaat, is het droef, als in eenen grafkelder.

'Tiktak,' in de eiken horlogekast; 'bons, bons' in de borst van Lina en ergens klopt en woelt er een gast om op de wereld gelaten te worden; op de wereld, waar het soms goed toegaat voor den gezonde, die zich 't leven niet vergalt, maar waar er al dikwijls veel edik is, in den beker, welken men ledigt.

'Tiktak,' altijd, altijd voort en Bert komt niet.

Wat voor een bestaan zou dat geven, moest er zich iets tusschen den molenaar en zijne Lina opwerpen; waar vroeger vroolijke liederen klonken, zouden zuchten opwellen; waar rust en vrede heerschten zou men slapelooze nachten doorbrengen.

'Tiktak, tiktak,' altijd voort.

Daar nadert iemand *den Leeuw.*

De huissleutel wordt in het deurslot omgedraaid.

Bert treedt in de gelagkamer.

Hemel, is hij dronken?

Lina gilt:

‘Och. Bert, Bert, wat scheelt er, wat scheelt er?... Wat is er gebeurd?...’

Ze vouwt de handen.

‘Och, Bert, spreek, laat mij zoo in onrust niet. Nooit heb ik u zoo gezien. Ik word bevreesd... Wat is er?’

Hij maakt een woedend gebaar en wendt zich om. Hij richt zich naar het gewone slaapvertrek niet, maar naar de vreemdelingenkamer. Hij blijft op den dorpel staan en spreekt:

‘Ik ben hier vreemd, in de vreemdelingenkamer moet ik slapen.’

Ze stort, als machteloos, op de kniëen; ze weet niet wat er met haar gebeurt. Ze jammert iets van ongeluk, ramp. Och, hij vergeet in wat toestand ze is; wil hij zijn kind dood ter wereld....

Dat jammert ze. En dan, is het waar, is het een vreeselijke, afgrijselijke droom of heeft hij waarlijk haar dreigend genaderd, haar eenen slag gegeven. Nen slag! Hoe wordt dat ooit vergeten!

De deur van de kamer is toegevallen.

Lina blijft alléén, verstooten en hij, Bert, heeft haar 'nen slag gegeven.

III.

Het weder was in den nacht gansch veranderd. De hemel hing daar grijs en grauw en de regen kwam in *den Leeuw* tegen de kleine ruitjes kletteren.

Met de eerste dagklaarte was de knecht binnengekomen; hij stond nu in de gelagkamer, rekte zich eens uit en sprak in eenen geeuw:

‘'t Is een weer om geenen hond door te jagen.’

Lina was bezig het een en ander achter de schenktafel in orde te brengen; de knecht zag zijne meesteres aan en kreet ontzet:

‘Wel, bazin, wat hebt ge?... Ge zijt bleek of ge sterven gingt.’

Ze voelde zich een weinig onpasselijk, zegde ze; 't zou echter niets zijn. Ze verzocht den man zich naar den molen te begeven, de baas zou zoo dadelijk komen.

Ja, Lina was bleek; gansch dien nacht sliep ze niet en nu beefde ze op hare beenen.

De keukendeur was open gebleven en door het venster ginds bemerkte de droeve vrouw het achterhof, waar de regen gedurig neerviel, en verder den molen, die zich traag in beweging stelde. Nooit had een grauwe dag zulken diepen weemoed om de woning gehangen.

Het scheen Lina dat er reeds weken en weken voorbij waren, dat ze Bert met zijn open eerlijk gelaat van hier zag staan, ginds boven op de trap; dat hij haar ontwaarde en dit door een of ander teeken te kennen gaf....

Nu was ze zoo bang, alhoewel ze niet recht wist waarom.

Bert sliep zeker nog: reeds tienmaal was ze aan de deur van de vreemdelingenkamer gaan luisteren en geen gerucht vernam ze er binnen.

Het was toch wel in dronkenschap, toen hij voorzeker niet wist, wat hij deed, dat Bert haar geslagen had. Ze wenschte uit het diepste haars harten, dat hij er het geheugen mochte van verloren hebben, zij zelve zou nooit, nooit van het feit gesproken hebben....

Waarom dien slag toch? Had ze onwillens iets misdaan, op de bloote kniëen zou ze vergiffenis afgesmeekt hebben. Ze weet het, haar vader ook zegde het heur steeds: eene vrouw is licht.

De wind verheft zich luider om de woning; ‘oe.... oe.... oe....’ giert het in den schoorsteen en luider klettert de regen op de groene ruitjes.

Lina gaat nog eens luisteren aan de deur van de slaapkamer: ze hoort er niets.

Och ja, gisteren heeft hij gehandeld in eene vlaag van dronkenschap; nu slaapt hij zijnen roes uit. Maar Lina is zoo bang: nooit zag ze Bert zoo. En waarom trok hij naar *de Kraai* en ging hij met gele Giele op gang? Waarom?... En dan die slag!...

Lina heeft van de eerste morgenklaarte gewerkt, opdat alles een lachend uitzicht zou hebben, als Bert binnen treedt. Ze heeft den ketel over het vuur gehangen en zal sterke koffie maken; voor heden, evenals op de hoogdagen, zal ze wit brood snijden, suiker opzetten en ook eenige versche eiers.

De goede God verleene toch, dat ze, eer de klok zes slaat, met Bert bij de ontbijttafel zitte, wel en vreedzaam, en hij heur zegge:

‘Lina, ik geloof gisteren iets misdaan te hebben, ik weet niet juist wat, maar vergeef het mij; wat het ook zij laat ons er nooit, nooit over spreken en vergeten.’

‘Och, hoe hartelijk lief zou ze hem dan weer gehad hebben. Weer?... Neen, neen, zoo meent ze het niet. Indien hij haar bemint, zij, zou zij anders kunnen? Als de liefde zich jarenlang in een hart vastgezet heeft, dan rukt men ze zoo gemakkelijk niet weg en vooral niet uit het hart eener vrouw.

Hoor, hoe vroolijk het water in den ketel zingt; - maar neen, het blijft een naargeestige, droeve dag.

Daar klept het op de kerk voor de eerste mis. ‘Bink.... Bink....’ zweeft het op gedempten toon door den mistigen, kouden dampkring, of er een rouwsluier over de klok hing.

Nooit nog sliep Bert zoo lang; dat roepen Lina al de geluiden toe, welke van 't dorp opstijgen; die geluiden hebben een hollen weerklank in hare borst. Bert slaapt nog en de hamer klinkt in de smis, het weefgetouw van den barbier kleppert, paard en kar rijden met luid geratel over de baan.

De koffie is gereed, het ontbijt staat op de wit geschuurde tafel.

Hare onrust niet meer meester, ging Lina reeds tweemaal op de deur van de vreemdelingenkamer kloppen, heeft op Bert geroepen, doch geen teeken van leven, als antwoord, bekomen....

Ze zal nog eens gaan; hare beenen beven meer nog dan vroeger; ze klopt weer, roept, eerst stil, allengskens luider. Eene verpletterende gedachte vliegt haar door den geest: zou er Bert wellicht iets overgekomen zijn?... Ware hij eens gestorven, alléén, plots...

Ze ontsluit haastig de deur, treedt binnen... Eene ontzenuwende aarzeling overvalt haar... Ze blijft staan, reikt den hals uit naar het bed, of ze vreest een doodend schouwspel voor hare blikken te zien oprijzen... O! wat is dat? Bedriegen hare oogen haar niet?... Hier is niemand... Het bed is onaangeroerd gebleven.. Nergens ontwaart ze de kleederen van Bert, nergens een spoor van hem... En het venster staat open...

Het is hier killig, de wind komt ruw naar binnen, brengt soms een dichten stofregen mede, beweegt de bedgordijnen...

Het schijnt dat het bloed in Lina's hart in zwalpen opwil; en ergens klopt weer een schuldeloos wezen, dat wenscht ter wereld te komen... Dat doet bijkomende gedachten opwellen bij Lina; moederliefde, moederplicht. Ze zal, ze moet zich bewaren voor haar kind, door onvoorzichtigheid mag ze geenen moord begaan. Zie, ze denkt op niets meer, op niets dan

op haar schepseltje. Ze wil zich niet ondervragen, over wat er mag of kan voorgevallen zijn: alles zal goed eindigen. Ze stapt snel door de plaats, vervolgens door de gelagkamer, door de keuken. Ze wil op niets denken; ze blikt door de ruitjes, werpt hout in den haard, strijkt nu zelfs voor den spiegel hare lokken glad. Zinneloos is ze niet, maar ze mag op niets denken... En weer snelt ze rond... Maar, hemel, wat is dat, zal ze nu over hare eigene gepeinzen niet meester zijn? Zou eene ijselijke gedachte haar willen bestormen?... Weg, weg, Lina is moeder, eene goede moeder... En soms is het, of ze daar neerstorten zou; voort, voort... Maar neen, zoo kan het niet blijven duren: ze is afgemat, en klanten mochten binnentreden... Door den regen loopt ze over het achterhof tot aan de molentrap...

'Jan, leg den molen stil... Bert is uitgegaan... Ik ben niet heel wel... Kom in huis, let op de herberg en kook het eten... Bert is uitgegaan, maar zal niet lang wegblijven...'

Daarna sluit ze zich op in de vreemdelingenkamer; - is ze nu ook geene vreemdelinge? Ze voelt in het bed, blikt er onder, overtast, onderzoekt alles, maar vindt niets. En die ijselijke gedachte, die steeds terug keert, en welke zij gedurig bestrijden moet... Neen, ze wil en zal er niet aan denken. Bert is uitgegaan, maar zal niet lang wegblijven.'

En niets is er te ontdekken, dat op het spoor van den verdwenene kan brengen. Lina moet verder zoeken in elk hoekje, elk plaatsje der woning van den kelder tot den zolder... En steeds murmelt ze:

'Bert is uitgegaan, maar zal niet lang wegblijven.'

Ze blikt naar den molen. Zie, wie weet, of hij daar niet is, in het geheim er henen getrokken. Ze beklimt koortsig de trap, treedt binnen, zoekt: niets, niets!...

De twee kinderen, Leo en Mietje, hebben het bed verlaten en komen in de keuken.

'Moeder, waar is vader!'

'Uitgegaan, maar hij zal niet lang wegblijven.'

'Moeder, zijt ge ziek?'

'Ziek?... Och, neen, kinders... Maar zwijgt, vraagt mij niets... Kust mij... Kust mij nog... Vader is uitgegaan, maar zal niet lang wegblijven.'

De tijd vervliegt. De kleinen begeven zich naar de school en keeren terug; de middag is voorbij, de kleinen trekken opnieuw ter school en komen weer terug. Niets, niets. Moeder

zegt, dat vader reeds kon thuis zijn, hebben ze bij toeval hem niet gezien, er niets van vernomen? Neen...

En het wordt avond.

Steeds denkt Lina: ‘Gisteren is Bert bij gele Giele geweest, zou deze niets weten?’

De arme vrouw is alléén in hare slaapkamer, ziek, beweert ze; alléén om hare smart te bergen en voor de kinders en voor de klanten. Neen, ze denkt aan iets vreeselijks; dat ze nu eens uitweende, dat zou heur hart verlichten. Zie, stil laat ze de tranen vloeien, stil, maar haar boezem begint zich al te schokkend te bewegen en ze duwt als eene prop, den voorschoot in den mond, anders mochte men haar gejammer door het huis door vernemen.

Nu is het beter, 't is voorbij, maar langer kan ze hier niet blijven. Ze vraagt aan den knecht of Giele in de gelagkamer van *den Leeuw* niet is. Neen...

Ze treedt voorzichtig buiten, heeft den zwarten mantel omgehangen en de kap diep over het hoofd getrokken. Het regent voort, de druppels vallen met gesuis op de bladeren neer, de populieren klateren, de uurklok bonst op den toren. Negen ure reeds! God, negen ure!...

Lina komt bij eene herberg van gemeen uitzicht, *de Kraai* nadert een laag venster en blikt door de bemorste en bedoomde ruiten naar binnen. Ze kan niet te best ontwaren, bij het licht eener treurig brandende lamp, wie er in de gelagkamer is. Goddank, geene klanten. Giele zit met den elleboog op de tafel geleund; die zwarte vlek, bij de kasthorloge, moet Mie Giele zijn. De waard spreekt, wat hij zegt, verstaat Lina niet maar plots verheft zich de schelle stem der toornige echtgenoote:

‘Deugniet, vuile deugniet leg uwe hand op mij en ik zal schreeuwen als een varken, dat men keelt. O gij schelm, gij sloeber! Ge meent zeker, dat heel de parochie niet weet, wat voor een laffe vrouwenmoordenaar ge zijt!’

Zoo vaart ze voort tot Giele den haard nadert, er met veel geklingel eene tang grijpt en er stilte volgt.

Och, nu durft Lina zeker niet binnentreden. Ze houdt het oor gespannen en bibbert in den killigen, donkeren avond.

Binnen wordt geen woord meer gerept.

Lina klopt aan de deur, zachtjes eerst, dan luider.

Gele Giele recht zich op.

‘Wie trommelt daar?... Wel, Heer en God, kom maar bin-

nen, als ge liefhebber zijt van een goeden klak.. Men maakt hier geene complimenten als bij den koning... Binnen, binnen, in 't huis van plesier, en neem 'nen zwelg, het beste nat, is hier in 't vat...'

Zoo sprekende heeft hij de deur geopend, doch zijne oogen zijn aan de duisternis nog niet gewend. Hij roept:

'Welnu is er God noch mensch te zien?... Hola, wie is daar?'

En Lina antwoordt klappertandend:

'Giele, ik ben het... Ik, de bazin uit *den Leeuw.*'

'Ha, Berts wijf.. Binnen... En wat nieuws?'

Hij luistert, och, hij luistert.

Hij verneemt eenen snik en de arme vrouw stamelt:

'Giele, o ik smeek er u om, als vriend, zeg niet dat ik hier geweest ben. Ik zal niet binnen gaan en dat het een eeuwig geheim onder ons blijve... Het zal misschíen niets zijn, maar ik moet u spreken... Bert heeft dezen nacht niet thuis geslapen, is weg, komt niet terug... Och, Giele, 't is reeds negen ure: ik ben zoo, zoo ongelukkig.'

Ze zwijgt, maar Giele vindt niet dadelijk woorden; de duisternis belet op zijn gezicht te lezen, wat gemoedsaandoening hem de spraak beneemt. Eindelijk kan hij uitleg vragen, doet zich alles verklaren, alles... En hij, hij vindt geene hoop, geenen troost en klaagt: 'Arm wijf, arm wijf!' Hij wil niet spreken, zal wachten en zien.. Morgen zal ze het wellicht beter verdragen... Bert is weg; eenen nacht en dag reeds!... Hm. hm... Giele zal best doen dezen avond te zwijgen...

En de rampzalige hier gekomen om troost, om vrede en geluk terug te vinden, met het zoete vooruitzicht, dat alles zich zou opgehelderd hebben, wat vindt ze?... Alles is met ruwe hand vernield, het wordt ijdel om haar heen, juist of ze boven eenen afgrond zweeft, waarin ze met gesloten oogen zal neerstorten. Het is of de laatste druppel bloed uit haar lichaam vloeit. Ze jammert:

'Och Giele, weet ge iets, houd het voor u niet.. Och, houd het voor u niet, vriend, deel het mij mede.'

Ja, dit zal misschien nog het beste zijn. Waarom zou Giele den mond langer gesloten houden. Hij vertelt hoe Bert eergisteren door het venster zag, dat Richard den arm om haren hals lei, hare wang streelde...

Ze stamelt: 'Richard... den arm... wang...' Ze begrijpt eerst niet goed, daarna valt ze tegen Giele. Hadde deze haar

niet vastgegrepen, zeker ware ze loodzwaar ten gronde gestort... Dat is zoo een aardig gegorgel in hare keel... Ze moet naar huis?... Zie, Giele zal haar leiden... Dat ze maar hem goed vasthoude... De voeten zoo niet laten slepen... Arm schepsel!... Is het nog niet beter?... Men moet langs de achterdeur in huis?... Goed!... Om door de klanten niet gezien te worden?... Alles om te beter... Zie, we zijn er... Zachtjes, zachtjes... Er is een trap... In uwe kamer?... Goed... Slaap wel, bazin... Denk er maar niet op, mensch, denk er maar niet op...

't Is twee dagen later.

De klok klept driemaal, haastig, snel: berechting.

De lieden laten het werk staan, komen gejaagd uit schuur en stal bijgeloopen.

‘Voor wie is het?’

‘Voor Lina uit *den Leeuw!*’

‘God, God, en Bert, die nog niet thuis is.’

Daar klinkt de bel. Ze zijn daar: vooraan gaat de oude, grijze pastoor en blootshoofd, met eene brandende flambeeuw in de hand, volgen vier geburen, ze zullen tot in de woning vergezellen, daar de dood in een gebuurhuis aanklopt.

De pastoor gaat snel: ze kan elk oogenblik sterven.

De dorpelingen zijn op de knieën gezakt, zitten daar met gebogen hoofde en richten, in den eenvoud huns harten, een vurig gebed tot hunnen Heer.

En de bel zwijgt; de pastoor treedt in de woning.

De koster en de vier geburen zijn na eene poos buiten gekomen en staan zwijgend voor de deur; nu spreekt Lina hare biecht.

Als een rouwsluier hangt over het dorp; de populieren ruischen een doodgezang; een hond, achter de smis, huilt in akelige galmen. Ginds staan moeders en weenen... Ja, Bert en Lina waren van iedereen gaarne gezien, van oud en jong...

Stil, daar verlaat de pastoor weer de woning.

‘En hoe gaat het met de zieke?’ fluistert men beangst.

‘Slecht... Ze zal den avond niet bereiken... En het arm schaap weet dat het sterven is.’

De avond zinkt neer. De luiken van *den Leeuw* zijn ge-gesloten, de deur staat tegen en lieden, in zichtbare smart bedolven, gaan in de diepste stilte in en uit...

Voorzichtig... Er is een zacht gefluister in de half donkere gelagkamer en soms werpt de onderdrukte snik eener vrouw er zich tusschen op.

In de vreemdelingenkamer ligt er een lijkje, het lijkje van een pasgeboren kind, dat als vreemdeling op de wereld kwam, waar zooveel liefde het wachtte en dat er eeuwig een vreemdeling zal blijven.

We treden binnen in het vertrek er nevens: daar sterft Lina. Ze is bleek, als marmer, wit, als de sneeuwwitte dekens van haar bed. In de hand houdt ze de brandende doodkaars.

Eene vrouw leest zachtjes voor:

'Als mijne onbeweegbare voeten mij zullen verwittigen, dat mijn wandel op deze aarde gaat eindigen, barmhartige Jesus, ontferm u dan mijner.'

Vrouwen, die Lina kenden, komen nu en dan binnen, hurken neer op de kniën tot de overweldigende smart hen weer henen drijft...

En een uur geleden had de zieke aan hare zuster, die daar nu zoo droef met het hoofd op het voeteinde ligt, gezegd:

'Bertha, 't is sterven, kind... Ach, ware Bert hier... Maar ik weet, ik voel het: hij zal terugkomen... En zeg hem wel, dat ik nooit kwaad deed, nooit kwaad dacht... En dat ik hem alléén, hem alléén altijd heb gaarne gezien... Dat mijn laatste gepeins voor hem zal zijn... Hij blijve goed voor onze kinders, zooals hij altijd was... En ware het noodig, als hij hertrouwt, dat de nieuwe moeder toch ook onze kinders gaarne zie... Hij doe wat hij wil, als allen maar gelukkig zijn... Hij mag geen verdriet om mij maken... Ik weet, dat hij braaf en goed is... Als ik zal weg zijn, wie weet, 't mochte slecht gaan: voor mijne begraving moeten er geene onkosten zijn... En op de kleerkas, in een doosje, steken vijftien frank; 't is voor de eerste kommunie van Leo... Uit mijne kleederen zal men er voor Mietje kunnen maken... En ik smeek er u om, gij, Bertha, niet waar, - we hebben elkander altijd gaarne gezien, - ge zult op alle drie passen?... En zeg aan Bert, dat hij mij zou vergeven, indien ik uit lichtheid iets misdeed; ik heb hem lang vergeven, wat hij mij zou kunnen misdaan hebben... En als het met mij gedaan is, Bertha, mijn doodhemd ligt in de eerste schuif, al het andere in de tweede... En zij sterk, Bertha, en troost de kinders en vader als hij thuiskomt...'

Nu breekt de laatste stond aan.

Lina heeft zacht iets gemurmeld. De bede der stervenden

houdt op. De dienster fluistert zacht: ‘'t Zal haast gaan gedaan zijn.’ Men brengt de twee kinders binnen en men heeft hen wel opgelegd zoo luide niet meer te huilen, daar dit moeder zoo lijden doet.

De kaars is uit de stervende hand genomen; de kleinen zitten geknield voor moeder. Hoor, ze spreekt:

‘Vader... gaarne... zien... En nu... Mietje... Leo... mijne kinders... elkander.... gaarne zien... God... zegene... u... God... beware.... u... Zeg... dag... aan... vader...’

Dan volgt er een geschreeuw en gehuil, want alles is gedaan, en er worden personen buitengedreven en vrouwen binden een doek onder de kin der ontslapene, opdat de mond goed gesloten blijve; de oogschelen worden toegeduwd... Lina wordt spoedig ontkleed, gewasschen en het krakend nette lijnwaad aangetrokken, dat zij zelve gereedlegde...

En daar ligt ze nu, de handen op de borst gevouwen, den glimlach op de lippen. Ze ruste in vrede.

IV.

Waar was Bert, de rampzalige molenaar gebleven? Wat was er gebeurd? Hij wist het zelf niet te verklaren. Het ruischte in zijn brein, als hij aan het verleden dacht, en hij kon zijne gedachten maar niet aaneenbrengen. Was er een vreeselijke droom over hem gestort, een droom, die alles in hem verbrijzeld, gemalen had?...

Onsamenhangende beelden warrelen door zijnen geest:

Het regent. Hij vlucht altijd voort; over het drabbig land, door slijk en vuilnis, door houtkant en bosch; verder gaat het door gracht en beek; hij plonst door het water, zinkt in den moerassigen grond eener weide, snelt voort langs den modderigen landweg, ontwijkt een naderend rijtuig, ijlt pijlsnel door het jonge koren, komt op den voetweg, neemt eene andere richting, en weder vooruit, vooruit, zijne beenen bewegen zich werktuigelijk, of ze afzonderlijke kracht bezaten, aan zijnen wil niet onderworpen waren. De regen slaat hem in het aangezicht, maakt zijne handen rood, nijpt in zijn vleesch, druipt van zijne kleederen, doorweekt ze al meer en meer... Voort rusteloos voort...

De dag gaat voorbij, de nacht valt in. In het eenzame veld is de molenaar, - plots in zijnen loop gestuit, - tegen eenen hooiopper neergestort. De regen houdt aan, de wind loeit...

Met den morgen dommelt Bert in... Daar verlicht de eerste dagklaarte zijne trekken. Geene rust meer, op, op!...

Wat is er daarna gebeurd?...

De molenaar ligt ergens in eene gracht, afgemat, als een hond; lieden staan om hem heen... En later. Hij zit bij een open haardvuur met eene kom op den schoot... Hij heeft gegeten en loert rond, als een gevangen dier.. De deur staat open; hij stort naar buiten; weg, voort, voort...

Het regent weer. Hij lijdt. Waar? Overal! Hoofd, lijf, knieën, voeten, alles doet hem pijn... Het regent, regent... Hij is blootshoofd, zijne kleederen zijn in flarden; voort, voort... Maar waar druppelt er bloed?... Is het van zijn hoofd, van zijne handen?... Waar?... Hij weet het niet juist, maar er druppelt bloed...

En dan, hij bedelt... Hij blijft staan vóór de deuren en het gaat ‘ronron’ zooals in den tijd vóór *den Leeuw.*

Plots wordt de dolle loop hernomen... De molenaar is uitgeput, heeft rust noodig... Maar daar is geroep en geschreeuw achter hem. Men stormt hem achterna!... Vooruit, op leven of dood!... Is het verbeelding, of de akelige werkelijkheid?... Het getier nadert al meer; men is hem op de hielen... Een slag en hij tuimelt neer...

En dan 't is nacht!... Hij ontwaakt op wat stroo in een hok.., Opgesloten, als een dief... De maan schijnt door een getralied venster... Hij moet hier uit... Weer heeft hij macht, macht, als een leeuw... Hij rukt aan de deur; ze wijkt, is los, levert doorgang... Voort, voort... De maan hangt over het dorp; daar is ook een molen tusschen wit gekalkte huizen... Voort, voort...

Alles wordt duister in zijnen geest, verzwind in eenen warrelkolk; zijn er uren, dagen, weken voorbij? Hij ontwaakt in een bed, in een arm huisje. Twee oudjes, man en vrouw, komen bij. Ze zijn gelukkig, daar hij hen aanstaart, hen aanspreekt... Waar is hij?... Wat doet hij hier?... Ze hebben hem gevonden in eenen hoek onder het afdak, waar hij weggedoken zat en sidderde en beefde, als een koortsige; de oudjes hebben hem verzorgd en vragen nu, wie hij is.

Wie hij is?

Hoe daagt de werkelijkheid plots in al hare akeligheid voor hem op! Hij ziet in den geest de woning met den klimmenden leeuw en den blanken molen er achter. Hij ontwaart eene beminde vrouw en twee kinders en ook het gelaat van gele

Giele en eenen arm, om eenen hals. En hij heeft zijne Lina eenen slag gegeven.

De oudjes staren vol medelijden op den vreemden man, die nu weent, weent, als een kind.

Bert ontwaart Lina voor zich, zooals ze hem de laatste maal radeloos aankeek. Och, wat heeft hij gedaan!...

En wat zal men op het dorp denken; hoe zal de zinnelooze molenaar, die de eer zijner vrouw heeft op straat gedragen, op de tong rijden!

Wat moet de arme Lina ongelukkig zijn! Hij stelt zich den eens zoo vroolijken *Leeuw* voor, nu vol tranen en wee.

Wat hoort hij daar? Hij richt zich op.

‘Waar luidt dat?’ vraagt hij.

De oudjes luisteren en de vrouw antwoordt:

‘'t Is de klok der kerk.’

‘Welke kerk?’

‘Wel de onze, die van Winckele.’

Neen, neen, dat kan Bert niet gelooven; het luidt op Winckele's toren niet, het is de klok van zijn dorp, van Landegem, het is de doodklok!

Zijn oogappel staat strak; de arme molenaar richt zich op, strekt de armen uit en klaagt:

‘Hoor, hoor, die doodklok... Och, Lina sterft... Lina is dood!... Och God, God, wat heb ik gedaan!... Lina, mijne Lina, ik zal u nooit meer zien... nooit... nooit..’

Och, Bert moet voort, hij moet naar huis... Ja, hij voelt zich sterk... Niets of niemand zal hem terughouden... En kon hij niet gaan, hij zou op handen en voeten naar *den Leeuw* kruipen...

Wat vordert de stoomtrein toch langzaam voor het afmartelend ongeduld van Bert. ‘Dingedong, dingedong,’ schokt en klettert het regelmatig voort en het schijnt den molenaar, dat hij nooit de plaats zijner bestemming zal bereiken. Maar alles komt op zijne beurt, alles; een uur schijnt soms eene eeuw en de dood zal ons allen eens overvallen, of er maar een uur voorbij ware.

Bert bereikt zijn dorp.

Grauwe wolken drijven aan den hemel en vroeger dan gewoonlijk wordt het heden avond.

De molenaar volgt den elskant bij de pastorij, sluipt langs

de hegge voort, wacht eene wijl en staat nu onder de linden bij *den Leeuw.*

Zijn hart klopt luide, koud zweet parelt op zijn voorhoofd, zijne lippen beven.

Wat zal hij zeggen bij het binnentreden!

En tot proppens toe zinkt zijn boezem vol wanhoop, telkens hij denkt, dat er aan hetgeen gebeurd is niets te veranderen valt.

Hij heeft vreeselijk geleden; hij vraagt slechts eene zaak: de zijnen in welvaren terug te vinden. Tien dagen is hij weggebleven en zijn haar is grijs geworden.

Gaat hij hier buiten wachten tot de klanten vertrokken zijn, of wat zal hij doen?

Zijne oogen zijn aan de duisternis gewend: hij zal door de gracht ongemerkt trachten het achterhof te bereiken...

Hij gaat. Plots zakt hij met eenen snik op de knieën: daar, nevens den gevel der woning, ligt stroo in twee lange busseltjes gebonden, zooals men, in vorm van kruis, met eenen steen er op, voor de deur legt, waar iemand gestorven is.

De ongelukkige kreunt en zucht. Neen, Bert, ge zijt niet sterk en ook niet heel verstandig: genoeg om den molen te doen gaan en op de herberg te passen...

Hij recht zich op. Er brandt licht in *den Leeuw* en stille stemmen verheffen er zich nu en dan. De vrienden zijn de woning getrouw gebleven.

Hij nadert en moet zich aan de balie vasthouden; hij is op het punt neer te storten bij het beklimmen der drie steenen treden. Hij staat nu in de deur. Hij luistert... Hoort hij Lina niet? Hij zou zijn leven geven, om plots hare heldere stem een vroolijk lied te hooren galmen... Niets, niets!...

Hij klopt.

‘Binnen!’ roept men.

Hij kan niet, heeft geenen adem meer.

Men komt openen. Wertuigelijk treedt hij tot in het midden van het vertrek. Aan zijnen hals vliegen zijne twee kinderen en schreien: ‘Vader, vader!’ Ze bevroeden, hoe akelig het is, wat hij vernemen moet. Daar staan de vrienden rond hem heen, Richard van den burgemeester, Riek Hannes, dikke Flieck en andere, drukken hem de hand, doch vinden geen woord

‘Lina, waar is Lina?’ vraagt hij met zonderlinge stem.

‘Waar is zij!.. O, ik zie het: ze is dood, dood, dood... Ik, ik heb Lina vermoord.’

Daar komt Bertha binnen, zachtjes leidt ze den ongelukkige in de kamer, waar Lina stierf, brengt hem tot voor het doodbed.

‘Bert, Lina heeft u alles, alles vergeven.. Ze heeft gezegd, dat ge geen verdriet om haar mocht maken.. en dat ze u alléén, u alléén ter wereld ooit heeft liefgehad...’

's Anderendaags weet iedereen het: Bert is terug. Hij wandelt over de dorpsplaats, nu hier dan daar, maar sluipt steeds weer naar het kerkhof, om er geknield op een versch gedolven graf neer te zinken.

En maant eene medelijdende buurvrouw hem aan kalm te wezen, dan geeft hij heur de hand, glimlacht weer, - o, maar niet op de oude manier, - en vraagt of ze weet, dat Lina dood is.

Na den middag trekt hij de pastorij binnen en smeekt den ouden pastoor zijne Lina te doen ontgraven: Bert moet haar nog eens zien... Men mag toch zijne Lina onder de aarde niet leggen, zonder hem eerst te laten vergiffenis afsmeeken voor den slag, welken hij heur gaf....

De dorpsherder wil den molenaar moed inspreken, tot geduld en gelatenheid opwekken, maar dat zijn al woorden zonder beteekenis voor den gefolterden echtgenoot. Men moet en zal, hij eischt het, zijne Lina ontgraven.

Hij vertrekt en begeeft zich bij Richards vader. Bert moet zijne Lina nog eens zien. Men voelt medelijden met den rampzalige, meer kan men voor hem niet.

‘Is ze wel dood?’ vraagt Bert met starenden oogappel. ‘Ik geloof er niets van: gij allen spant samen, om mij zoo iets te doen gelooven.. Neen, dood is ze niet.’

Met den avond haalt Bertha den rampzalige weg van het graf, ze brengt hem in de keuken van *den Leeuw*, zet zich naast hem en houdt zijne hand vast. Stil overtuigt ze hem, dat Lina werkelijk dood is en men haar niet ontgraven mag...

Hij zit dubbend te luisteren. Ja, nu begrijpt hij alles en tweemaal herhaalt hij dat Lina dood is en men haar niet ontgraven mag. Hij begrijpt alles. Zeer goed!

Hij doet de kinders komen, omhelst ze en gaat vervolgens door het venster naar den molen staren.

‘Ik ben schrikkelijk moe en afgemat,’ spreekt hij. ‘Ik voel zoo iets, ik weet niet wat...’

Hij treedt in de kamer, waar Lina stierf, en legt zich in het doodbed.

En verder?... Van dat bed stond hij niet meer op en veertien dagen later dolf men een graf voor hem, nevens dat van vrouw en kind.

En nu hadden Mietje en Leo noch vader noch moeder meer.

Bertha had, eer Bert stierf, vernomen wat den rampzaligen molenaar zoo uitzinnig doen handelen had. Richard zelf was uitleg komen geven op het eerste verzoek. Ja, hij had den arm over Lina's hals gelegd, hare wang gestreeld: uit plagerij daar hij een weinig gedronken had. Noch hij, noch Lina hadden echter gewicht aan de zaak gehecht. Richard, die wist in wat toestand Lina zich bevond, herinnert zich nog heel goed, wat hij dan zegde ‘Vond ik eene brave vrouw, als gij, zeker trouwde ik. Men leest op uw aangezicht, hoe gelukkig uw man u maakt: ge zijt schoon en frisch nog als een twintigjarig meisje.’ Lina had bevestigd, dat Bert de beste echtgenoot ter wereld was en zij slechts voor hem en voor hare kinders leefde. 't Was dwaas van Richard de wang van Lina te streelen, maar geen oneerlijk gepeins was ooit bij hem opgeweld...

Moeder de natuur heeft een groen deken over de laatste rustplaats van Bert en Lina uitgespreid.

Mietje en Leo zijn bij de echtelingen Croes grootgebracht en deze beleven veel vreugde aan hunne twee pleegkinderen, die vreedzaam en gedienstig zijn, als hun vader was, liefderijk als hunne moeder zaliger.

Gele Giele heeft negen jaar *den Leeuw* bewoont. Denk echter niet, dat het er ooit vroolijk toeging. Nooit klonk er een zang en 's avonds was de groote waardkamer ledig en doods.

Niemand voelde genegenheid voor Giele; men wees hem met den vinger achterna, als de oorzaak van den dood van Bert en Lina.

Een worm verknaagde Giele's hart; hij was de ontevredenste en knorrigste man van 't dorp. En toen men met Giele den weg naar 't kerkhof insloeg, strompelde zijne weduwe achter

zijne doodkist en wekte deernis. Vroeger reeds waren hare oogen rood, nu schenen ze bloed te brouwen.

Akelige komedie. In de week nog sprak Mie tot hare beste vriendin:

'Ik voor Giele weenen!... Een uur vóór zijnen dood, als hij zich niet meer roeren kon, heb ik mijne rokken opgeheven en een kwartier vóór zijn bed gedanst. Hij zei geen woord, maar hij was razend, razend, als een razende hond. O, hij zou met plesier zijne ziel gegeven hebben, om mij vijf minuten bij de keel te houden... Niets te doen.. Drie kwartiers later trok gele Giele zijne muil scheef en hij was dood... Toen ik hem daar zoo liggen zag, stak ik hem de vuist onder den neus en 'k zegde: O schelm, gij deugniet, gij moordenaar, wat hebt ge met mij gedaan, wat hebt ge van mij gemaakt?... Hielde ik mij niet terug.. Maar ik werd te kwaad en ik heb hem twee kletsen op zijn leelijk bakkes gegeven, twee kletsen, dat het klonk... Mijn schaap, hij was dood, niet waar, welnu hij liet de tanden zien, of hij mij nog wou bijten... Ik ben naar den zolder gegaan en heb er 'nen ajuin gepeld, om op den dag van de begraving aan mijne oogen te wrijven. Hahaha, ze denken, dat ik geweend heb! Zou er iemand ter wereld zou dom kunnen zijn eenen traan te laten voor gele Giele!'

16 October 1886.

EINDE.

Poëzie

I.
Van honger en van koude.

Een knaapje zwierf in 't eenzaam veld,
Bij ruw en stormig weder;
Door koude en honger wreed gekweld,
Was 't zoo erbarmelijk gesteld,
Door zielepijn nog wreeder!
Want vader was sinds lang niet meer,
Ook moeder heengevaren;
En 't arme kind, zoo lief, zoo teêr,
Was wees en nauw zes jaren.

Aan vreemde handen toevertrouwd
Korts na de dood van moeder,
Zag 't vroeg de ellende reeds ontvouwd,
En daaglijks barsch zich toegesnauwd:
Zoek, als 't gediert', uw voeder!
En 't schamel kind, bij 't windrig weêr
De woning uitgejagen,
Moest met een bitter hartezeer
Het bedelbrood gaan vragen!

Plots daalt op 't aardrijk de avond neêr:
Gestrenger wordt de koude;
Het vlokje sneeuw valt meer en meer,
En kust den ruwen grond zoo teêr,
Waar 't weesje op rusten zoude.
En angstvol dwaalde 't knaapje voort,
Bij nacht en ijslijk weder,
Totdat het eindlijk op den boord
Eens akkers zonk ter neder.

En toen verscheen de morgenstond,
Zag men een grijsaard beven,
Die langs den akker ging en vond,
Ineengekrompen op den grond,
Een lijkje gansch versteven.
Getroffen door een ramp zoo groot,
Riep weenend uit deze oude:
Helaas, het arme kind is dood....
Van honger en van koude!

EDGAR DE WAELE.

Sinay, 25 *Januari* 1887.

II.
Geloof.

Van op het uur,
Dat door natuur
Ons de adem werd gegeven,
Ligt ons in 't brein,
Bevlekt of rein,
't Geloof reeds neêrgeschreven.

't Is 't zielemerk,
Den tijd te sterk,
Dat wijst ons de eeuwge haven;
De bron waar hoop
En spijt uit droop,
Waar liefde zich mag laven.

Voor 't menschlijk hart
In vreugde en smart
Een pand van 't Opperwezen;
Door deugd verwekt,
Door 't kwaad bevlekt,
Een zon van damp omrezen.

Haar vonken doet
Ze in 't vroom gemoed,
Door 't floers des levens, varen.
Heil hem die trouw,
Hoe 't lot vergrauw',
Die scheemring aan blijft staren!

Doch wee, wie snood
De stof vergoodt!
Hem streelt, op loome wieken
In nacht verdwaald,
Geen kust, omstraald
Van 's hemels zonnekrieken!

Eens valt hem zuur
Elk levensuur;
Eens doet de schrik hem beven
En stolt hem 't bloed,
Zal wangebroed,
Geen heilgeest, hem omzweven.

Die smacht niet bang
In 's werelds drang,
Maar baant zich zaalger paden,
Die aan 't geloof,
In 't aardsch gesloof
Verrukt zich mag verzaden!

Hem is geen nood,
Geen ramp te groot:
De doodsbazuin moog' schettren,
Hij houdt zich pal,
Viel ook 't heelal
Om hem de kruin te plettren.

Want over 't graf
Voert gij den staf,
En blijft, Geloof, regeeren,
Zoo lang der ziel
Geen hoop ontviel,
Zoo lang ze een God mag eeren!

Hoe 't noodlot ook,
Vervaarlijk spook,
Ons lucht bedekk' met wolken,
Slechts de onverlaat,
Die God versmaadt,
Verzinkt in wanhoop's kolken.

De ziel dus steeds,
Bij 't woên des leeds,
Met vast geloof beveiligd,
En worde in deugd,
Die 't hart verheugt,
't Geweten ons geheiligd!

Dan zien wij 't uur,
Waarop natuur
Ons wenkt ten hooger leven,
Met vroomheid aan,
Om 's hemels baan
Blijmoedig in te zweven.

GUSTAAF RENS.

Leuven, 1887.

III.
De levensvraag.

Te zijn of niet te zijn - Ziedaar de vraag.
Nu zijn we; wat er volgen zal weet geen.
Onz' wetenschap bepaalt zich bij dat één
en droef besef, dat knelt en groeit gestaag.
Wij zijn; dat 's vast. Ons daarzijn geeft een plicht
die luidt: te leven. Leven is een strijd,
die wel en wee geeft en onz' krachten slijt
en fnuikt, zelfs vóór ons taak nog zij verricht.

Die meer weet, onz' bestemming kent, die spreek':
het heele menschdom zal hem gretig hooren.
Maar duizende eeuwen zijn in 't niet verloren:
Nog kwam geen mensch wien 't licht in 't vraagstuk bleek!
Vergeefs schreit men den heldren hemel aan,
Vergeefs doorkerft men de aard' haar ingewanden,
Vorscht m'in natuur haar diepst verborgen banden:
Onzeker steeds is 't doel van ons bestaan!

Het sterke, wilde dier buigt voor den heer
der wereld; al de schatten der natuur
zijn hem ten dienst; zelfs dwingt hij 't vreeslijk vuur;
hij breidelt 't woest orkaan, 't onstuimig meer...
Maar zelf is hij des levens slaaf... gedwee,
dat toont hem hooger doel, noch hooger streven,
Noch hooger licht, noch hooger loon dan... leven,
Maar voert helaas! ontgoocheling slechts meê.

CONST. DE WAEGENAERE.

Antwerpen.

IV.
Hun element

Feestlied gezongen ter eere van ANTONIUS FR. ED. VAN DER VOORT[1] *en zijne echtgenoote* MARIA THERESIA CLAES, *ter gelegenheid van den vijfentwintigsten verjaardag van hun huwelijk. 17 Februari 1852-1877.*

Ik kan precies wel zoo geen liedjes maken,
Plezant gelijk die van Andries de Weerdt,
Maar 'k zal probeeren om eruit te raken,
Al had ook mijn gezang noch kop noch steert;
Daar waar gefeest, gedanst wordt en gesprongen,
Daar is ne mensch al lichtelijk kontent,
Als er maar iets wordt voor den *truut* gezongen;
Dan zijn wij allen in ons element.

Ook is vandaag het paarken dat wij vieren,
Gelukkig als een vorst en een vorstin;
Ze onthalen ons met vroolijke manieren,
En maken 't ons hier goed naar onzen zin;
't Genoegen staat op 't aangezicht te lezen
Zoowel van 't vrouwken als van haren vent,
En als wij allen nu eens vroolijk wezen,
Dan brengen wij hen in hun element.

Wanneer ‘den Toon,’ vóór vijf-en-twintig jaren,
Aan 't vrijen was met zijn beminde Trees,
Dan kost hij haar maar niet genoeg verklaren,
Hoe ze alle dagen in zijn liefde rees.
Als Trees dan zei: ‘ik ook, ik zie u geeren,
Gij zijt de beste, die mijn hartje kent.’
o Dan kost hij niet beters meer begeeren,
Dan was ‘den Toon’ ook in zijn element!

En Treesken zat soms heel den dag te treuren,
Omdat ze zich zoo gansch alleen bevond;
Ook meer dan eens heeft men het zien gebeuren
Dat zij voor 't vensterraam te wachten stond;
En als ze dan van ver ‘den Toon’ zag komen,
Dan was 't weer over van kontentement,
Dan was 't verdriet in eens weêr weggenomen
En Treesken was ook in haar element!

(1) De Heer A.F.E. Van der Voort is de broeder van den te vroeg ontslapen Vlaamschen strijder Michiel Van der Voort. Thans tien jaren geleden zongen wij dit lied op zijne zilveren bruiloft. De heer Van der Voort en zijne echtgenoote thans nog wakker en gezond zijnde, vinden wij deze tiende verjaring goed geschikt om te hunner eere hier het jubellied mede te deelen dat elders nooit het licht heeft gezien.
A.V.B.

Mij dunkt ik zie ze daar nog gaan te zamen,
Naar *Dikke Mee* of naar den ‘Ouden God’
Of op de foore wandlen rond de kramen,
Of lekker smullen in een wafelkot;
Ook soms naar buiten wel 'nen sprong gaan dansen,
Te Wilmarsdonck of Deuren, in een tent,
En dan, voor 't zweet, gepakt nen borrel franschen,
Dat bracht hen weêral in hun element!

Maar als ‘den Toon’ nu sprak van ‘laat ons trouwen’
Dan zei zijn Trees: - Daar is zooveel vandoen
En 't kost zooveel om deftig huis te houën,
En, Toon, gij weet, ik hoû van wat fatsoen;
Maar als ge denkt den kost te kunnen winnen
Voor mij en voor 't aanstaande regiment,
Dan zullen wij zoo maar stil aan beginnen:
Dan was ‘den Toon’ ook in zijn element!

Dan zag men gauw het paarken zich begeven
Naar het stadhuis en dan naar den pastoor,
Het was de schoonste dag van heel hun leven
En alles kwam hun lief en lachend voor;
Men zag hen bij de vrienden zich verheugen,
Dan per *vapeur* een speelreis doen naar Gent;
o Wat genoten zij met volle teugen:
Wat waren zij toch in hun element!

Dat is nu al zoo langen tijd geleden
En toch zijn zij nog altijd even frisch;
Ziet eens hoe fier en ook hoe weltevreden
Zij naast elkander zitten aan den disch.
Hun jubelfeest deed ons hier al vergâren;
Sa, vrienden, recht van 't een tot 't ander end,
En wenschen wij hun saam nog lange jaren
Te mogen blijven in hun element!

A.V. BULTYNCK.

F.A. Snellaert

Den 3en Juli van het jaar 1872 overleed te Gent een man, die in de geschiedenis der Nederlandsche Letteren, maar bijzonderlijk in die der Vlaamsche Beweging eene eereplaats verdient: wij bedoelen Ferdinand August Snellaert.

Hij werd den 21 Juli 1809 te Kortrijk geboren. Reeds toen hij nog een knaap was, deed de liefde voor volk en moedertaal zijn hart ontbranden, en later als jongeling en als man heeft hij de beste gaven zijns geestes, de schoonste krachten zijner ziel aan de verdediging onzer duurbare rechten gewijd, en met onverzwakten moed gearbeid aan Vlaanderens verheffing en toekomst.

Goedheid en nederigheid, maar tevens vastberadenheid waren de hoofdtrekken van zijn karakter. Geleerdheid had haren stempel op zijn breed voorhoofd gedrukt; menschlievendheid en oprechtheid kenmerkten al zijne handelingen.

Het was in het kollegie van Kortrijk dat hij zijne studiën begon en van toen af onderscheidde hij zich door vlugheid van verstand en gemak van opvatting. Te dien tijde maakte ons vaderland met Holland het schoone koninkrijk der Nederlanden uit. Het toenmalige staatsbestuur wendde alle pogingen aan om onze taal haren alouden luister te doen herkrijgen. De jonge Snellaert begreep al spoedig de noodzakelijkheid en de rechtvaardigheid van dit edel streven en met hart en ziel wierp hij zich in die beweging ten voordeele der moedertaal.

Van 1827 tot 1829 volgde hij te Utrecht de lessen der Militaire Geneeskundige School, en verkreeg er in dit laatste jaar het diploma van gezondheidsofficier, welke betrekking hij eerst bij de 15e Afdeeling Infanterie te Maastricht en later te Antwerpen waarnam.

Na de omwenteling van 1830 volgde hij zijn regiment naar Holland; het was eerst in 1835, toen de beide deelen van Nederland voor goed gescheiden waren, dat hij zijn ontslag als krijgsdokter nam, en zich te Gent kwam vestigen, om zijne geneeskundige studiën voort te zetten.

In Vlaanderens hoofdstad had men weldra bemerkt, dat de nieuwe staat van zaken, uit de omwenteling voortgesproten, onder alle opzichten het bestaan der Vlaamsche nationaliteit bedreigde. Moedige mannen waren opgestaan, om door alle

middelen de verfransching en verbastering des volks tegen te werken. Naast Willems, den Vader der Vlaamsche beweging, traden Blommaert, Van Duyse, Serrure, Rens en anderen op, om de rechten van den Vlaming terug te eischen. Kon het anders dat Snellaert, de overtuigde flamingant, zich bij die geleerde en kloeke strijders aansloot, om met hen aan de bereiking van het verheven doel, dat hij sedert zijne jeugd najoeg, te arbeiden?

En hij kon zulks des te beter, daar hij op verre na geen vreemdeling was op het gebied der Letteren. Reeds vóór de omwenteling had hij zijne ledige uren aan de ernstige studie onzer taal- en letterkunde toegewijd, en het duurde niet lang of de student werd niet alleen de vriend, maar tevens de medewerker van Willems. Hij was dezen laatste behulpzaam in de uitgave van zijn kostbaar *Belgisch Museum;* verder leverde hij gedurende vier jaren, tot aanmoediging en terechtwijzing der jonge letterkundigen, menigvuldige kritische artikels in de *Bijdragen der Gazette van Gent.*

In 1838 voleindigde Snellaert zijne geneeskundige studiën en vestigde zich als dokter in de medecijnen te Gent.

Den 7^{en} Mei van hetzelfde jaar werd hij door de koninklijke Academie van Wetenschappen, Letteren en Fraaie Kunsten bekroond met eene *Verhandeling over de Nederlandsche dichtkunst in België, sedert hare eerste opkomst tot aan den dood van Albert en Isabella*, een groot boekdeel van 288 bladzijden.

Veel heeft Snellaert geschreven en nooit heeft hij uit het oog verloren, dat eigen Taal en eigen Kunst ook eigen leven is. Hij was zoodanig van die waarheid doordrongen, dat hij geene enkele gelegenheid liet voorbijgaan, om te spreken over den strijd voor moedertaal en volksbestaan, en om de verdrukkers van Vlaanderen aan de minachting en den spot zijner landgenooten prijs te geven.

Een aantal vlugschriften heeft hij in de wereld gezonden, allen bondige maar krachtige vertoogen ten voordeele der volkstaal, waarin hij met eigenaardig talent of wel het grootsch verleden en den kloeken strijd der voorvaderen aan zijne taalbroeders ten voorbeelde stelt, of wel hen aanspoort hunne taal en hunne zeden ongeschonden te verdedigen. Ook eenige wetenschappelijke schriften liet hij het licht zien.

Alzoo verscheen van hem in 1839 een boekje van 41 bladzijden over de *Kamers van Rhetorika te Kortrijk*, terwijl hij

het volgende jaar een vlugschrift van 21 bladzijden in het licht gaf, getiteld: *Iets over den toestand onzer Taal- en Letterkunde*, waarin hij onder andere al het wenschelijke doet uitschijnen van het maken van een algemeen Woordenboek der Nederlandsche Taal.

Zoodanig hield de verheffing zijner taalgenooten zijnen geest bezig, dat hij zelfs in eene reisbeschrijving: *Een paar dagen in Luik en in de Ardennen*, schier van niets anders spreekt dan van verdrukte Vlamingen en verdrukkende Walen en deze laatste duchtig over den hekel haalt.

In den aanvang van 1840 trad F.A. Snellaert op als bestuurder van een veertiendaagsch tijdschrift: *Het Kunst- en Letterblad*, onder het motto: '*Syt vrolic, het is gheworden dach!*' Ziehier in welke bewoordingen hij dit blad aankondigde: '..... Sedert eenige jaren heeft men bij ons in dergelijke behoefte (namelijk het oprichten van tijdschriften) trachten te voorzien. De taal namelijk, tegen alle recht en reden verdrongen, heeft zich eensklaps, en op eenen tijd dat men zulks het minste verwachten moest, in eene mannelijke houding gesteld, en betrekkelijk hooger verheven, dan zij in eeuwen geweest was..... De belangstelling voor alles, wat het Vlaamsch grondbeginsel betreft, neemt dermate dagelijks toe, dat ook al wat reeds bestaat te kort schiet om in de aangroeiende behoeften te voorzien..... Eenige kunst- en lettervrienden hebben die taak op zich genomen. Na sedert jaren den openbaren geest als het ware te hebben gepolst, meenen zij thans den weg te zullen inslaan, waarop eenieder hen gewillig volgen zal..... Zoo meenen en vertrouwen zij, vrienden, eens gezamenlijk aan het gewenschte doelwit te geraken, eens zich te mogen verheugen in de wezenlijkheid van nationaliteit, van volksonafhankelijkheid, en voor een later geslacht de baan vrij te laten, waarop met verzekerden stap zal kunnen gereisd worden.....'

Gedurende vier jaren verscheen het *Kunst- en Letterblad* onder de leiding van Snellaert. De meest gekende Zuidnederlandsche letterkundigen van dien tijd werkten eraan mede, onder anderen Blieck, Blommaert, Dautzenberg, Van Duyse, de Saint-Genois, Van Kerckhoven, Kesteloot, De Laet, Ledeganck, Rens, C.P. Serrure en J. Frs. Willems. Op elke bladzijde van die vier jaargangen geeft het Vlaamsche hart zich lucht voor moedertaal en volksrecht, tegen verbastering en verdrukking; streng en onverbiddelijk voor alles wat de

belangen des Vlamings krenkt, kende Snellaert maar ééne leuze, had hij maar één streven, te weten: het behouden van den Nederlandschen stam.

In den aanvang van 1840 ontstond in Vlaamsch-België eene beweging ten voordeele der moedertaal, welke voor dien tijd ontzettend mag heeten. Snellaert, zooals licht te denken is, liet zich hierbij niet zoeken; integendeel, hij was de ziel, die deze poging leven bijzette, hij was de spil, rond welke alles draaide. Reeds in het derde nummer van zijn *Kunst- en Letterblad* besprak hij de zaak onder den titel: *Vertoog aan de Volksvertegenwoordigers*. Daarin lezen wij: 'De kwestie of de taal der Vlamingen als taal van een vrij volk of als taal van slaven in België moet behandeld worden, gaat eerstdaags onder de oogen der Volksvertegenwoordigers worden gebracht..... Nu is er vrede, nu zullen de bedoelingen der Vlamingen voor geene verkeerde uitlegging meer vatbaar zijn. Nu zullen zij toch het recht hebben te toonen, dat zij niet willen voor de paria's van Europa doorgaan.

Neen! de vlaamschsprekende Belg moge, door eene aaneenschakeling van oorzaken, jaren lang gekromd hebben onder den hoogmoed van vreemdelingen; zijn nationaal gevoel moge geleden hebben; hij moge zijne taal hebben verwaarloosd; hij heeft echter geen oogenblik opgehouden Nederduitscher, Vlaming te blijven. De hoogmoed der overheerschers heeft hem het drukkende der dwinglandij doen gevoelen; hun spotlust met al wat hem nog dierbaar is heeft zijn nationaal gevoel heropgewekt, en met zich dagelijks verstooten te zien van posten en eerambten, heeft hij de waarde van de taal der voorvaderen beter leeren gevoelen. Een kreet van verontwaardiging klinkt thans van Noord tot Zuid, van Oost tot West, zoowel in de zalen der vermogenden, als in de schamele woning van den geringsten akkerman.'

Daarop volgt het eigenlijk *Vertoog*, een krachtig pleidooi ten voordeele der taal en ter wedereisching der gekrenkte rechten des Vlamings, dat men zegt door Jan Frans Willems opgesteld te zijn.

Herhaaldelijk kwam Snellaert in zijn blad op het *algemeen petitionnement*, zooals men het noemde, terug, hetzij om het belang der ingezondene vertoogschriften te doen uitschijnen, hetzij om de ongerijmde en kwaadwillige aanvallen der franschgezinde dagbladpers te wederleggen en te bestrijden.

Maar ook buiten zijn blad was Snellaert werkzaam voor de Vlaamsche volkszaak: in maatschappijen en vergaderingen klonk zijn machtig woord, en onophoudelijk wijdde hij zijne beste krachten aan de verdediging van alles, wat met de Vlaamsche Beweging in betrekking stond, terwijl zijn voorbeeld de zwakkeren tot krachtdadigheid aanspoorde.

Zijne werkzaamheid en zijne kennissen openbaarden zich terzelfdertijd op een ander veld: te dien tijde schreef om zoo te zeggen iedereen gelijk hij wilde: er bestond geene geregelde schrijfwijze en de vijanden van het Nederlandsch trokken daaruit natuurlijk hun voordeel en beweerden stoutweg, dat het Vlaamsch geene taal maar alleenlijk een *patois* was. Snellaert begreep, dat het noodzakelijk was die dwaling te keer te gaan; daartoe behoefden slechts eenige wijzigingen aan de gevolgde spelling te worden toegebracht. Het was met dit doel dat hij al zijne pogingen aanwendde tot het inrichten van een taalcongres, waarop de voornaamste taal- en letterkundigen hunne meening nopens sommige verschilpunten der spelling zouden bespreken. Menigvuldige hinderpalen stonden hem in den weg; maar zijne onverpoosde bemoeiingen behaalden de bovenhand, en den 23 en 24 October 1841 werd te Gent het eerste taalcongres gehouden. Daarover schreef Snellaert in zijn blad: ‘De uitkomst heeft onze verwachtingen voorbij gesneld; de Vlaamsche feest is de grootste zegepraal, welke onze beweging tot nog toe behaald heeft; zij is het Waterloo van het Vlaamsch Verbond.’

En verder:

‘Dat is een tijdstip in de Vlaamsche Beweging en een tijdstip dat een geheel tijdvak opweegt. De Vlaamsche feest heeft getoond, wat wij geworden zijn, en wat wij nog worden kunnen. Wij zijn vooruitgegaan in weerwil der beletselen; wij hebben de moeilijkste hindernis overwonnen - ons te doen erkennen. Aan ons de toekomst, aan ons de beschaving!’

Op het eigenlijk congres voerden prof. David, Willems, De Laet, Snellaert, prof. Bormans en Conscience het woord; terwijl op het feest, dat op het congres volgde, Willems eene redevoering las over de taal als eenig middel van volksbeschaving, als kenteeken van eigen volkskarakter. Aan het banket namen deel: de Goeverneur der provincie en de Burgemeester der stad, benevens de Minister van Finantiën en die van Oorlog; verders de gezant van den koning der Nederlanden,

de Voorzitter van het Hooggerechtshof, de rector der Leuvensche hoogeschool, enz.

Het kon niet anders of Snellaert moest de algemeene verslaggever zijn van deze heugelijke vergadering. In het prospectus, dat dit werk aankondigde, zegde hij: ‘Het Taalcongres en de Vlaamsche Feest kunnen, om hun overwegend aandeel in de Vlaamsche Kwestie, niet meer miskend worden. Ze maken, als het ware, het overgangspunt uit tusschen twee onderscheidene tijdperken, - van miskenning en van verrechtvaardiging, - van verdrukking en van vrijheid, - van strijd en van overwinning.’

Het boekje verscheen op het einde van 1841 en bevatte 80 bladz.

In den aanvang van 1842 nam hij eene andere uitgave onder de hand, namelijk die der *Nederduitsche Leesbibliotheek*, waarin de beste gewrochten der Noord-Nederlandsche schrijvers herdrukt werden, met het doel ze hier te lande meer te doen kennen en waardeeren. Het 1e deel bestond uit de *Roos van Dekama*, door J. Van Lennep. Twintig deeltjes zagen het 1e jaar het licht, ten prijze van 12 Frs.

Ook enkele Zuidnederlandsche werken werden er in uitgegeven.

Deze uitgave vroeg hem veel tijd, maar zij bracht er veel toe bij om den leeslust onder het volk op te wekken, terwijl zij krachtig medehielp aan de bestrijding der zedenbedervende Fransche romans, welke alsdan hier te lande zoo veelvuldig verspreid werden.

Intusschen ging hij onafgebroken voort de liefde tot de letterkunde aan te vuren in zijn *Kunst- en Letterblad*, dat hij tot het einde van 1843 bleef uitgeven. Eenige vlugschriften over ons taaleigen, over het Vlaamsch tooneel van vroeger, over rederijkerskamers, enz. zond hij nog in de wereld, terwijl hij in 1846 met Rens, Heremans, Van Duyse en Degerickx, het Tijdschrift de *Eendracht* stichtte, dat meer dan 30 jaren de belangen onzer taal en letterkunde verdedigde. Langs eenen anderen kant bezorgde hij de gezuiverde uitgave van eenige blauwboekskens, als: *De heerlijke en vrome daden van Keizer Karel. - Reinaart de Vos. - De geschiedenis van den Ridder met de Zwaan. - Fortunatus*, enz.

Den 24 Juni 1846 verloor Snellaert zijnen besten vriend, en Vlaanderen den geleerdsten zijner zonen - Jan Frans Willems.

Zal het iemand verwonderen, dat Snellaert rusteloos ar-

beidde ter verheerlijking van den grooten man en dat wij meerendeels aan zijne bemoeiingen het prachtige praalgraf te danken hebben, dat thans op den St. Amandsheuvel te Gent prijkt? Daarbij gaf hij in 1847 eene *Korte Levensschets van J. Frs. Willems* in het licht, welke 46 bladz. telde, en waarin hij den *Vader der Vlaamsche Beweging* op eene waardige wijze herdacht

Men weet dat Willems sedert jaren arbeidde aan de uitgave eener verzameling oude Vlaamsche liederen. Bij zijnen dood was van dezen arbeid slechts de 1e aflev. verschenen en de bouwstoffen voor de volgende waren zeer onvolledig en zonder rangschikking bijeen gebracht. Snellaert nam het op zich dit moeilijk werk voort te zetten en tot een goed einde te brengen en alzoo verzamelde hij een boekdeel van 548 bladzijden *Oude Vlaamsche Liederen*, *ten deele met de melodieën.*

De uitgave dezer eigenaardige gezangen was onder alle opzichten roemwaardig, en zeer veel heeft zij bijgedragen om den rijkdom en de waarde onzer nationale letterkunde te doen uitschijnen en den eerbied voor onze aloude kunst weder op te wekken.

De onvermoeibare werkzaamheid en de veelvuldige kennissen van Snellaert moesten natuurlijk zijnen naam in de geleerde wereld doen doordringen. Ook werd hij in den aanvang van 1847 tot lid der Koninklijke Academie van Wetenschappen, Letteren en Fraaie Kunsten benoemd, en daardoor werd een nieuw en ruim veld aan zijnen werkzamen geest geopend.

Doch dit verhinderde hem niet werkdadig te blijven in de rangen der Vlaamsche Beweging. Hij nam zelfs zijnen toevlucht tot het Fransch, om op die wijze de vijanden onzer taal van de degelijkheid en de groote waarde onzer letterkunde te overtuigen. Hij schreef eene *Histoire de la littérature flamande*, welke hij in 1849 in de *Bibliothèque Nationale* van Jamar verschijnen liet, en die niet minder dan 231 bladzijden besloeg. Hetzelfde jaar gaf hij een *Kort begrip eener Geschiedenis der Nederlandsche Letterkunde* van 160 bladz. uit, terwijl hij in 1850 zijne *Schets eener geschiedenis der Nederlandsche Letterkunde*, van 230 bladz., in de wereld zond, een werk, dat om ‘zijnen klaren stijl, zijne doelmatige volgorde en zijnen rijken inhoud aanzien wordt als het beste van dien aard’ zegt Conscience, en dat in 1866 reeds eene 4e uitgave beleefde en tot 274 bladz. was uitgedijd.

Geene middelen liet Snellaert onaangewend om zijn levensdoel te bereiken. Wij mogen hem beschouwen als de vader der Nederlandsche congressen, waarvan het eerste in 1849 plaats greep. Hij was de voorzitter der regelingscommissie van dit congres, en in de openingsrede, welke hij te dezer gelegenheid hield, ontwikkelde hij zijne denkbeelden tegenover de voornaamste Noord- en Zuidnederlandsche letterkundigen, die, volgens zijne meening, moesten bijeenkomen, om ‘eenheid in de werking der Noord- en Zuidnederlanders te bewerkstelligen, tot behoud van den gemeenschappelijken volkszin en van de gemeenschappelijke volkstaal.’

Van hem kwam ook het denkbeeld tot het opstellen van een algemeen woordenboek onzer taal, denkbeeld dat hij reeds in 1839 in een vlugschrift ter loops had aangeraakt, dat hij ter gelegenheid van het eerste congres ontwikkelde en waarop hij nu dringend de aandacht riep.

In 1850 was hij ondervoorzitter van het 2de congres, dat te Amsterdam gehouden werd.

Den 23 Februari 1851 werd te Gent het *Willemsfonds* opgericht met het doel Nederlandsche boeken van meer practisch nut uit te geven en onder het volk te verspreiden. Snellaert was bij het ontstaan dezer vereeniging haar schatbewaarder (1851-1854), terwijl hij later, na den baron de St. Genois, in 1855, haar voorzitter werd en dit ambt tot in 1861 bleef bekleeden.

Het was hij, die aan het *Willemsfonds* het eerste boek leverde dat het uitgaf, namelijk eene *Vlaamsche Bibliographie*, *of lijst der Nederduitsche boeken sedert 1830 in België uitgegeven*, een werk van 104 blz., dat nog in 1851 in het licht verscheen, en waardoor hij aan onze vijanden toonen wilde, dat de Nederlandsche taal in Vlaamsch-België wel degelijk beoefenaars telde. Vier jaren later verscheen eene tweede uitgave van dit werk, voortgezet en volledigd tot 1855, dat onder n^{r} 26 door het *Willemsfonds* werd uitgegeven.

In 1855 liet hij nog een paar vlugschriften verschijnen.

Maar het was niet slechts met woord en pen, dat hij de Vlaamsche zaak verdedigde; ook andere opofferingen getroostte hij zich voor haar. Toen in 1855 de volksschrijver Eug. Zetternam aan het ziekbed gekluisterd lag, snelde dokter Snellaert zijnen strijdmakker in Antwerpen ter hulp en ging er hem herhaaldelijk zijne belanglooze diensten aanbieden.

Wij hebben gezien, dat meer dan eens door de Vlamingen,

bij middel van vertoogschriften, aan de Volksvertegenwoordigers recht was gevraagd voor onze taal. Deze petitiën waren naar den Minister van Binnenlandsche Zaken, alsdan Mr P. De Decker, verzonden, die den 27 Juni 1856 van den Koning de benoeming verkreeg eener commissie van 9 leden, ‘belast met het opzoeken van middelen om het gebruik der Nederduitsche taal te regelen in hare betrekking met de verschillige gedeelten van het Openbaar Bestuur.’ In zijn verslag aan den Koning zegde de heer De Decker: ‘De instelling dier commissie zal een nieuw bewijs opleveren der genegenheid van het goevernement uwer Majesteit, tot die vaderlandsche taal, welker behoud 's lands toekomst zoo van nabij betreft, en wier levenskracht door de merkwaardige voortbrengsels der Nederduitsche letterkunde gestaafd wordt.’

De leden der commissie waren: Conscience, David, de Corswarem, Jottrand, Mertens, Rens, Snellaert, Stroobant en Van der Voort.

De eerste bijeenkomst had op 8 October 1856 te Brussel plaats, terwijl de zestiende en laatste vergadering den 16 October 1857 gehouden werd.

Aan al de menigvuldige beraadslagingen nam Snellaert een belangrijk deel; bij elke gelegenheid verdedigde hij het recht onzer taal, welke, in het bestuur des lands, voor de Fransche niet behoeft onder te doen, en hardnekkig sprong hij in de bres om het Vlaamsch in alles op gelijken voet te stellen met de andere landstaal.

Het zal dan ook niemand verwonderen, dat Snellaert door zijne medeleden tot verslaggever der commissie werd gekozen. Op die wijze erkenden zij zijne hooge verdiensten en huldigden zij zijn onverpoosd ieveren voor de Vlaamsche belangen.

In 1859 verscheen zijn Verslag aan den Minister. Het besloeg 64 groote bladzijden druks geheel van zijne hand opgesteld, een prachtig en krachtig pleidooi ter verdediging der gekrenkte rechten der taal, waarin op elke bladzijde zijne diepe geleerdheid, zijn schrandere geest en zijne overtuigde Vlaamschgezindheid doorstralen.

Het verslag bevat vooreerst eene merkwaardige geschiedkundige inleiding, waarna opvolgentlijk de taal in het Onderwijs, in het Bestuur, in het Krijgswezen, in het Zeewezen en in de Diplomatie behandeld wordt. Het eindigt met het bespreken van het wederkeerig recht der volkstalen in sommige andere landen, waarna het slot komt, dat wij hier gedeeltelijk volgen laten:

‘Uit dit verslag blijkt genoegzaam, dat de tegenwoordige toestand, waar België ten opzichte der talen in verkeert, gedwongen en onnatuurlijk is, onbestaanbaar met den grondwettelijken levensvorm, gevaarlijk voor de rust en den voorspoed van het land. Wat de Vlamingen vragen, is de opheffing der hinderpalen voor de vrije ontwikkeling van den menschelijken geest: zij bespreken hun aandeel in België's volksbestaan, gelijk de daden hunner vaderen hun aandeel hebben in 's lands geschiedenis; zij bespreken de gelijkheid der rassen en tegelijk de solidariteit van alle standen.

De Vlaamsche Beweging is geene afzonderlijke, kortzichtige poging, zonder wortel in het verledene, zonder vruchten voor de toekomst: zij is het voortzetsel van al wat edel en groot in 's lands geschiedbladeren staat aangeteekend. Hare zending is heilig en op haar rust de plicht die zending te volbrengen, zonder zich te laten afschrikken of ontmoedigen door de hindernissen, welke haar op den weg kunnen voorkomen. De Vlaamsche Beweging is de uitdrukking in ons vaderland van die algemeene behoefte naar zelfstandigheid, waarvan de wereldgeest, in zijne verschillige betoogingen, dagelijks nieuwe veropenbaringen doet....

.... De zaak van de landtaal is eene gewetenszaak, waar niemand recht op heeft dan de eigenaar der taal zelf; het is dus iets, dat geene bepleiting duldt.’[(1)]

Van Snellaert ook kwam het denkbeeld de meesterstukken der Middeleeuwsche Vlaamsche schrijvers te doen herdrukken; reeds vroeger had hij desaangaande in de Koninklijke Academie eenen wensch uitgedrukt, en toen later door dit geleerd lichaam eene commissie tot dit doeleinde werd benoemd, maakte hij er ook deel van.

Alzoo bezorgde hij in 1860 en 1861 de twee deelen der *Alexanders Geesten* van Jacob van Maerlant, met inleiding en aanteekeningen van zijne hand, twee deelen van 447 en 460 bladzijden; terwijl hij acht jaren later, in 1869, de *Nederlandsche Gedichten uit de XIV*^{e} *eeuw*, *van Jan Boendale*, *Hein van Aken en anderen* heruitgaf. Van deze uitgaven zegt H. Conscience: ‘Welken aanzienlijken arbeid Snellaert in de commissie op zich geladen had, zal men kunnen schatten,

(1) Vlaamsche Commissie. - Instelling, beraadslagingen, verslag, officiëele oorkonden. - Bladz. 147-148.

indien men overweegt, dat de drie door hem bezorgde deelen te zamen 1790 bladzijden in groot 8° bevatten, waaronder niet min dan 500 bladz. van zijne hand, tot opheldering van duistere plaatsen of de bepleiting van voor de Vlaamsche Letteren gewichtige taal- of geschiedkundige vraagpunten.'[(1)]

Onverpoosd dus was hij werkzaam op het ruime veld der taal- en letterkunde. Hij bracht de verborgene schatten onzer oude litteratuur weder aan het licht; hij verdedigde de rechten onzer taal in vlug- en tijdschriften, met pen en woord. Maar ook als geneesheer werd hij hoog geschat en voor het lijdende menschdom wist hij zich op te offeren: hij was de dokter van datzelfde volk, voor wiens geestelijke ontwikkeling hij schreef en streed. Is het niet algemeen bekend dat hij tijdens besmettelijke ziekten zijne rust, ja zijne gezondheid ten offer bracht om het lijden zijner broeders van binnen en buiten de stad te verzachten? Het Staatsbestuur verleende hem om zijne zelfsopoffering de gouden medalie.

In 1864 gaf Snellaert eene tweede reeks *Oude en Nieuwe Liedjes* uit, met begeleiding van piano door L. Hemelsoet.

Het volgende jaar verscheen zijn laatste vlugschrift: *Over den toestand van het Nederduitsch in België*, dat hij in de Koninklijke Academie voorlas, en hetwelk hij tevens in het Fransch in de wereld zond.

Snellaert was Ridder der Leopoldsorde en van den Nederlandschen Leeuw; hij was ook gedecoreerd met het Metalen kruis.

Behalve van de Koninklijke Academie van België, was hij lid van het Nederlandsch Instituut, van de maatschappij *de Taal is gansch het Volk*, de *Zuidnederlandsche Maatschappij van Taalkunde*, die van *Nederlandsche Letterkunde* te Leiden, van het *Vlaamsch Comiteit* van Frankrijk, de *Vlaamsche Bibliophielen*, en andere Vlaamsche genootschappen.

'Omtrent dien tijd (1865), zegt Conscience in zijne levensbeschrijving,' verdeelden de Vlaamsche mannen te Gent 'zich in twee gezindheden, welke, ter gelegenheid der kiezingen voor de Kamers en het Gemeentebestuur, scherp tegenover elkander stonden. Dit verwekte eene zoo bitsige tegenstreving tusschen de Vlamingen zelven, dat Snellaert, in zijne overtuiging gekwetst, zich uit den strijd terugtrok,

(1) *Korte Levensbeschrijving van Ferd. Aug. Snellaert*, door H. Conscience. - Bladz. 16 en 17.

en sedert dan zich bepaalde met in zijne studiekamer met evenveel ijver en liefde voor de Vlaamsche belangen te arbeiden.

Het is gedurende deze laatste jaren zijner vrijwillige eenzaamheid, dat hij voor de Koninklijke Academie de uitgave bereidde van de Nederlandsche gedichten der XIVe eeuw, waarvan reeds gewag is gemaakt.'

Dit zijn laatste werk verscheen in 1869; het getuigt van zijne veelomvattende kennissen op taal- en geschiedkundig gebieden dient tot bewijs van zijne werkzaamheid, zijn geduld, zijnen moed om de schatten onzer oude schrijvers weder aan het licht te brengen.

Ook als dichter maakte hij zich bekend; hij leverde enkele gedichten in het *Nederduitsch Letterkundig Jaarboekje* van Rens.

Intusschentijd hadden de krachten van Snellaert, door onophoudelijken arbeid, langzamerhand afgenomen. Zijne zelfsopoffering in de uitoefening van zijn doktersambt had hem reeds een paar malen erge ongesteldheden op den hals getrokken en den 3 Juli 1872 ontsliep hij te Gent in den Heer, als slachtoffer van plichtsbetrachting en zelfverloochening.

Hij werd op het stedelijk kerkhof buiten de Dampoort te Gent ter aarde besteld. Eene menigte letterkundigen en verdedigers der Vlaamsche Beweging des lands waren bij den lijkdienst en de begrafenis tegenwoordig, alsmede eenige leden der Koninklijke Academie en talrijke geneesheeren.

Vijf lijkredenen werden bij het graf van den afgestorven Vlaming uitgesproken. Conscience voerde er het woord in naam der Koninklijke Academie; Heremans sprak er voor de maatschappij *de Taal is gansch het Volk* en het *Willemsfonds;* Dr Inghels herdacht er Snellaert als lid der Gentsche Geneeskundige Maatschappij; de advokaat Jottrand, vader, zeide hem een laatste vaarwel als lid der Grievencommissie, terwijl de advokaat Van Acker in eigen naam, als vriend van den overledene, het woord voerde.

Wij denken deze levensschets niet beter te kunnen sluiten dan met eenige woorden uit de lijkrede, welke Conscience bij het graf uitsprak:

'Weten wij niet, dat Snellaert, juist om zijne koortsige, ik zal maar zeggen onmeedoogende Vlaamschgezindheid, en om zijne rondborstigheid, moeilijk bij voorkeur de dokter der hoogere standen kon zijn... Hij was de geneesheer der

minderen, de helper, de trooster van datzelfde volk, voor welks zedelijk heil hij als kunstenaar en geleerde streed.... En in dit druk en arbeidzaam leven vond de moedige Snellaert nog tijd, om Vlaanderens taal- en letterkunde met schoone werken te verrijken, om op last der Koninklijke Academie zwaarlijvige boekdeelen uit te geven, en in zijn gedurig beproefd hart nog jeugdig vuur genoeg, om met angstige liefde voor Taal en Volk te kampen!

O, wij zouden wel schuldig zijn, indien wij niet eene onvergankelijke herinnering behielden van denman, die alles, tot zijn leven toe, heeft opgeofferd aan zijne, aan onze moeder: het dierbaar en heden nog niet gelukkig Vlaanderen!'

Antwerpen.

JAN BOUCHERIJ.

Kroniek.

Letter- en tooneelkunde.

- Koninklijke Vlaamsche Academie voor Taal- en Letterkunde. - Wedstrijden voor het jaar 1887. - *Eerste vraag. - Oudgermaansche Taalkunde.* - Men vraagt eene verhandeling over de verbinding der volzinnen in het Gotisch. De schrijver zal niet alleen de verschillende wijzen van samenvoeging aanduiden, maar ook het gebruik der tempora en modi in den bijzin onderzoeken en de gevallen aangeven, waarin een bijzin door den infinitief of het participium vervangen wordt.

Tweede vraag. - Middelnederlandsche Taalkunde. - Men vraagt eene stelselmatige lijst van al de uitgaven van Middelnederlandsche werken en van de studiën over Middelnederlandsche Taal- en Letterkunde, verschenen hetzij afzonderlijk, hetzij in uitgaven van geleerde Genootschappen, Tijdschriften enz.

De mededinger raadplege, onder andere, de werken van VON GOEDEKE (KARL). Grundrisz zur Geschichte der deutschen Dichtung aus den Quellen. Dresden, 1862. (Ter Boekenverzameling van de Gentsche Hoogeschool.)

HOFFMANN VON FALLERSLEBEN. Uebersicht der mittelniederländischen Dichtung. (Zweite Ausgabe) Hannover, 1857. (Ibidem).

Catalogus der Bibliotheek van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde te Leiden. (Ibidem).

Men zal, zooveel mogelijk, de openbare boekenverzamelingen aanduiden, waar de aangehaalde werken te vinden zijn.

Derde vraag, - Taalzuivering. - Eene alphabetische lijst opmaken van onnederlandsche of bastaardwoorden, die bij 't volk of in gedrukte schriften meest gebruikt worden; voegende naast elk zulk woord het evenveel beduidend echt Nederlandsch woord, voor zooveel het nog, 't zij in enkele plaatsen, 't zij overal, in levend gebruik te vinden zij.

Vierde vraag. - Letterkunde. - Lofrede op Jan-Frans Willems.

De schrijver zal de diensten doen uitschijnen, door den hoofdman der Vlaamsche beweging aan de taal, de letterkunde en het volk bewezen. De stijl zal vooral in aanmerking genomen worden.

Vijfde vraag. - Vaderlandsche geschiedenis. Een boek, in den volkstrant, waarin bewezen wordt dat de vrijheden, welke het Belgische volk genieten mag, niet te danken zijn aan de Fransche republikeinen van het einde der vorige eeuw.

Zesde vraag. - Vaderlandsch tooneel. - Groot is het belang, dat het Vlaamsch tooneel inboezemt. Echter kan men niet betwisten dat onze schouwburg onder den invloed van

vreemde tooneelen gesticht werd. Ernstige maatregelen dienen genomen te worden om op ons vaderlandsch tooneel eenen oorspronkelijken, eigenaardigen stempel te drukken.

De Academie verlangt eene *verhandeling over het hedendaagsch Nederlandsch tooneel in België.* - De schrijver zal, na eene bondige historische inleiding, de maatregelen onderzoeken, sedert 1830 ter heropbeuring van dit tooneel genomen, en de baan trachten aan te duiden, die de schrijvers dienen te volgen om aan hunne gewrochten eene vaderlandsche, degelijke en oorspronkelijke richting te geven.

VOORWAARDEN. - Voor de wedstrijden worden enkel handschriften en niet te voren uitgegeven stukken aanvaard.

De werken moeten leesbaar in het Nederlandsch geschreven en voorzien zijn van eene kenspreuk of teeken, te herhalen op den gesloten omslag van eenen brief, behelzende den naam en de woonplaats van den schrijver. Volkomt deze aan de laatste bepaling niet, dan kan de prijs hem geweigerd worden.

De schrijver van elk bekroond werk zal namens de Academie eene belooning ontvangen van 600 francs, ofwel eenen gedenkpenning van gelijke waarde.

De mededingende handschriften moeten bij den bestendigen Secretaris (Fr. de Potter, Godshuizendreef, 29) ingezonden zijn voor den 1 *November* 1887. Degene na den voorgeschreven dag ontvangen, of zulke, welker opstellers zich op eenige manier zullen doen kennen, worden uit den wedstrijd gesloten.

De Academie eischt de grootste nauwkeurigheid in de aanhalingen en vraagt uit dien hoofde, dat de mededingers de uitgaven, alsook de bladzijde der door hen aangehaalde boeken, zouden aanduiden.

Eindelijk meent de Academie den mededingeren te moeten berichten dat al de handschriften, aan haar oordeel onderworpen, als haar eigendom in hare archieven bewaard blijven. Niettemin zullen de mededingers er, te hunnen koste, een afschrift van kunnen bekomen, mits overeenkomst met den bestendigen Secretaris.

Gent, 16 Februari 1887.

De bestendige Secretaris,

FR. DE POTTER.

De Bestuurder,

P. WILLEMS.

- Aangekondigd om te verschijnen: *Langs naakte dreven,* schetsen en gedichten door Isidoor Albert. Het boek zal nagenoeg 120 blz. beslaan en den inschrijvers afgeleverd worden tegen fr. 1.25.

- Taal- en Letterkundig Congres. - *De Portefeuille* meldt dat de hhn. J.-N. Van Hall en N. de Roever de noodige stappen aanwenden om te Amsterdam eene regelingscommissie te vormen voor het taal- en letterkundig congres, dat dit jaar in deze stad zou plaats grijpen. Wij hopen van harte dat deze heeren hunne loffelijke pogingen met den besten uitslag mogen bekroond zien.

- Koninklijke Academie. - In de Koninklijke Academie van België, Klas van Letteren, zijn de volgende Nederlandsche werken ingekomen voor den prijskamp 1887:

1. Op de vraag *over Jan van Boendaele*, een stuk met kenspreuk: *Vero pro gratiis.*

2. Op de vraag van *eene geschiedenis of eene monographie eener Vlaamsche stad of gemeente van België* (prijs Anton Bergman): eene Geschiedenis der vrijheid Arendonck, door Th.-Aug. Welvaarts, en eene Geschiedenis der gemeente Berchem, door J.-B. Stockmans.

- De novelle 'Broodnijd' welke wij in deze aflevering mededeelen, maakt deel van eenen bundel novellen: *Schetsen en Verhalen* door R. Stijns, ongeveer 180 blz. groot, die eerlang het licht zal zien tegen den prijs van 1.25 fr. Zooals onze lezers weten, is de schrijver geen nieuweling meer; een groot getal novellen zagen reeds van hem het licht en werden door het publiek gesmaakt. Wij hopen dan ook dat deze nieuwe uitgave veel bijval moge genieten.

- De laatst verschenen *Vlaamsche Bibliographie* voor 1886, uitgave van het *Willemsfonds*, geeft de verdeeling van elk vak van kunst en wetenschap. Aldus verschenen op het gebied van bibliographie, tijdschriften, verzamelingen van gemengden inhoud, jaarboeken en almanakken, 42 nummers; op dat van godsdienst, zedekunde, kerkelijke geschiedenis, 55 nummers; van rechtsgeleerdheid, staatkunde en staathuishoudkunde 17; van aardrijkskunde, reizen, geschiedenis, 32; van reken-, meet-, natuur-, schei- en werktuigkunde, 17; van natuurlijke geschiedenis, land- en tuinbouw, 19; van opvoeding en onderwijs, kinder- en schoolboeken, 54; van geschiedenis der letterkunde, critiek, taalkunde, Vlaamsche beweging, 48; van gedichten, tooneelstukken, romans en verhalen, 126; van schoone kunsten eindelijk, 9; te zamen 419 nummers.

Vlaamsche belangen.

- Op het einde der maand April zal de *Nederduitsche Bond* van Antwerpen den 25sten verjaardag van zijn bestaan feestelijk vieren. Voor deze gelegenheid heeft de Heer Willem van Rijswijck, zoon van onzen volksdichter Theodoor van Rijswijck, een groot gedicht vervaardigd, dat men zegt zeer verdienstelijk te zijn. De heer Aloïs Berghs, oud-leerling van Peter Benoit, heeft een gedeelte van dit zangdicht, onder andere het *Lied van den Bond* in muziek gebracht; het overige van het werk zal door den dichter gedeklameerd worden.

De *Nederduitsche Bond* heeft aan onze Vlaamsche Beweging zoovele en onschatbare diensten bewezen, dat wij niet twijfelen of zijn verjaringsfeest zal door velen met vreugde gevierd worden.

Toonkunde.

- De Brugsche stedelijke commissie der Breidel en de Conincfeesten schrijft een toonkundigen wedstrijd uit, waartoe de toondichters uitgenoodigd worden welke zich in de hierna genoemde vereischten bevinden:

1° De toondichters welke in Brugge geboren zijn;

2° Deze die Brugge bewonen;

3° Degene welke leerlingen of oudleerlingen zijn der Brugsche muziekschool.

Wordt gevraagd: het op toonzetten van het zanggedicht getiteld: *Hymne aan Breidel en de Coninck.*

Het muziek dezer cantate moet:

A. Gansch oorspronkelijk en onuitgegeven zijn:

B. Geschikt om, op de Groote Markt van Brugge, tijdens de onthulling der standbeelden uitgevoerd te worden door koren met begeleiding van orkest. Het is wenschelijk dat de uitvoering ten hoogste een half uur dure De partituur moet vóór den 15 April 1887 vrachtvrij aan den heer Ronse, schepen van Brugge, toegezonden worden. Een prachtig eermetaal en eene som van 500 frank zullen den opsteller van het verdienstelijkste werk aangeboden worden. De plechtige bekroning zal tijdens de Breidel en de Coninc-feesten geschieden.

Sterfgeval.

- Eduard Douwes Dekker, beter gekend onder zijnen schrijversnaam *Multatuli*, is den 19^{n} Februari 1887 overleden te Nieder-Inghelheim in Duitschland. Hij werd geboren te Amsterdam den 2 Maart 1820. In Juni 1837 trok hij naar Java, waar hij weldra in landsbetrekking geplaatst werd, en zich op de hoogte stelde van al de onrechtvaardigheden, die de Javanen te verduren hadden. Ziende dat al zijn pogen om daaraan te verhelpen niet baten mocht, nam hij zijn ontslag, keerde naar het moederland terug, en gaf zijn meesterstuk uit: *Max Havelaar*, dat heel Nederland in opschudding bracht.

De voornaamste werken van Multatuli zijn:

1860.	*Max Havelaar of de Koffieveilingen der Nederlandsche Handelsmaatschappij.* (Vijfde druk).
1861.	*Minnebrieven.* (Zevende druk).
1862.	*Over vrijen arbeid in Nederlandsch-Indie en de tegenwoordige koloniale agitatie.* (Vierde druk).
	Ideeën. 1^{e} bundel (zesde druk).
1864.	*De bruid daarboven.* Tooneelspel in vijf bedrijven. (vijfde druk).
	Ideeën. 2^{e} bundel. (Zesde druk).
1870.	*Ideeën.* Nieuwe bundel. (3^{e} deel).
1871.	*Duizend en eenige hoofdstukken over specialiteiten.*
1872.	*Ideeen.* 4^{e} bundel. (Tweede en derde druk).

	Millioenen studien.
1873.	*Ideeën.* 5e bundel. (Tweede druk).
	Ideeën. 6e bundel. (Tweede druk).
1874.	*Ideeën.* 7e bundel. (Tweede druk).
1875.	*Vorstenschool.* Drama, (overgedrukt uit *Ideeën* bundel IV). Tweede druk.

Nieuwe Uitgaven.

- *Het Loterijbriefje* door JUL. VERNE, Met talrijke houtgravuren. Rotterdam, Jac. Robbers. Antwerpen, Jan Boucherij. Prijs: 2.50 fr.
- *Kerk en Staat* onder de Frankische koningen der 6e eeuw, door ALF. SERESIA. Met teekeningen van Arm. Heins. Uitgave 114 van het Willemsfonds. In 8o, 162 blz. Gent, J. Vuylsteke.
- *In de Val*, blijspel in 1 bedrijf door K.H. DE QUEKER. In 16o, 35 blz. Brussel, N. De Bremaeker. Prijs: fr. 1.00
- *Edelgesteenten.* Bloemlezing. Proza en poëzie uit Zuid-Nederlandsche schrijvers, verzameld door Jan Boucherij. In 8o, 174 blz. Lier, Joz. van In & Co.

Molleke
door Is. Teirlinck.

Mijnen vriende JAN WOUTERS.

I.

Wat voor een jonge flinke kerel, met zwarten knevelbaard, drentelt ginder langzaam over den vlasakker van boer Verdonckt? In de eene handen onder den oksel draagt hij eene spade; in de andere heeft hij een hoopje stroohalmen, welke allen, in eene eindspleet, een wit, vierkant papiertje vasthouden.

Vorschend, traag, zwijgend schuift hij rond.

Ge kent hem zeker toch?... Wel, het is Charles-Louis De Waele, de mollenvanger - naar zijnen stiel altijd ‘Molleke’ genoemd - de fijnste, knapste mollenvanger van gansch Vlaanderen!

O lach niet, omdat de jongen een mollenvanger is: iedereen kan het niet - mollen vangen! 't Is eene heele kunst, die leert hoe men die kleine fluweelharige trompediertjes insluiten en knippen moet. Ja, zoo eens, bij geval, in het voorbijgaan, in tuin of op akker, eenen mol vangen, dat kan de gemeinste boer! Doch naar de echte regels, zeker, zonder falen, te werk gaan, die regels op tijd en stond, daar waar het zijn moet, toepassen, al de wroetelaarkens, welke in een veld of in eene wei verkeeren, betrappen en overmeesteren, zooals Molleke het verstaat, dat is voorwaar geen kinderspel!

Stellig - het mag meer dan eens gezegd worden: Molleke - alhoewel nog jong: vijf-en-twintig jaar! - kent zijn bedrijf op zijn duimke. Hij weet, dat de mollen vooral in de lente werkzaam zijn en alsdan onvermoeid met snuit en voorpootjes, als met boor en hakjes den grond naar alle richtingen doorgraven... dat hunnewoning, steeds goed verborgen, onder eene haag of in eenen barm rust... dat, van daar, zeven of acht lange pijpen - voor onze diertjes groote banen - naar alle zijden uitstralen... dat die pijpen altijd rechtlijnig zijn... Hij

weet, dat die fulpharige snuitdragertjes einde Mei, begin Juni paren en jongskes werpen... dat zij niet, gierig, hunnen voorraad bijeenschrafelen en bijgevolg dag voor dag, als echte roovers, hunne prooi zoeken moeten... dat zij alle drij uren - des morgens om zes en negen, des middags, des achternoens om drij en zes, zelfs des nachts - eten, dus wroeten en graven, daarna rusten.. dat zij een allerfijnst reukorgaan bezitten en allerbest hooren... dat gevolglijk, wil de mollenvanger gelukken, hij zonder gerucht, muisstillekens werken moet... Ja, ja, dat alles heeft eene achtjarige ondervinding hem geleerd - want Molleke begon zijnen stiel van zijn zeventien jaar!... Wat meer is, kan hij de molshoopen, door mannetjes opgeworpen, niet van die der wijfjes onderscheiden?... En wie kan juister en beter dan onze kerel, de woning van eenen mol - mollenkasteel noemt hij ze zeer eigenaardig - beschrijven?

Luister maar:

'Het mollenkasteel,' legt de jongeling uit, 'is zoo rond als een ei en van alle kanten gesloten, uitgenomen langs boven. Van het plafond klimmen drie trappen naar eenen hooger gelegen gang, die als een ring boven het kasteel ligt. Van dien hoogsten gang dalen vijf andere trappen, welke naar eenen lageren ring leiden. Ge begrijpt dan zeer goed, dat die laagste ring langer is dan de hoogste. Nu, van dien ondersten korridor loopen zeven breede straten - echte herrewegen! - naar alle kanten uit. Veronderstel nu 'nen keer, dat kasteel, gangen en trappen, dat het allemaal in eenen berg verborgen ligt en ge hebt een goed begrip van het schoon huis van eene mollenfamilie!... Ge moet nochtans niet denken, dat die herrewegen, welke van Noord, Oost, Zuid, West naar den ondersten gang loopen, juist uitkomen aan die trappen, welke naar den bovensten leiden,... Wel neen! alles schrankt zich, zoodat de heer van het kasteel links of rechts keeren moet, wil hij in den bovensten ring en in zijn huis geraken!... Hebt ge nog hooren spreken van het oud kasteel van Oudenaarde?... Het lag, zoo 't schijnt, op den Kerselaarberg, en ik heb altijd hooren zeggen, dat de bezetting, in tijde van belegering, langs eene onderaardsche pijp te Etichove kon uitkomen en zoo wegvluchten!... Welnu, onze mol heeft dat nagedaan: in den tijd van nood, wanneer hij door den vijand belegerd wordt, kan hij van zijn kasteel, langs eene diepe gelegene pijp, in eene der breede herre-

wegen komen en zoo ontsnappen!... En,' voegde de jongen er lachend bij, 'als de familie verrijkt, wordt natuurlijk het huis te klein, niet waar?... Want de mol koopt drij, vier kinderen in eens!... Gauw, gauw bouwen vader en moeder, daar waar eenige gangen of banen bijeenkomen en niet ver van het ouderlijke huis, eene voedsterkamer voor de kleintjes en ze zachten ze op met malsch gras of droge bladeren... Ja ja, menschen, onze mollen zijn allerslimste beestjes en fijne bouwmeesters... 't En zijn geene uilen!... Zeker niet!

En om voor vrienden en kennissen de zaak nog klaarder te maken, had het schrander Molleke zulk een mollenkasteel nagemaakt: een ledige eierdop, twee biezen ringetjes, eenige stroohalmen verbeeldden woning, gangen, trappen en straten!... Schoon bewaard prijkte dit mollenkasteel thuis, bij Molleke's ouders, boven den schoorsteenmantel!

Zóo, uren en uren, kon de jongeling, in de herbergen, over zijne diertjes, hunne zeden, hunne levenswijze vertellen. Overdrijven deed hij dikwijls, liegen ook al - doch daar bleef het bij: het fijn van zijn ambt, de sekreten, zooals hij dit noemde, bekend maken, neen dàt deed hij nooit. Zoo dom niet!... Men mocht hem concurrentie maken en dat zocht hij niet!

En als hij van zijn mollen vertelde, zoo deed hij het met vuur en met drift; want hij beminde zijne zachtaardige gravertjes, ofschoon hij hun grootste onverbiddelijke vijand was!... Kon hij ze, met eenen enkelen spadeslag, allen verbrijzelen, hij zou niet aarzelen!... Niet uit haat tegen de diertjes - maar om te toonen, dat hij zijnen stiel kende en niemand beter dan hij mollen vangen kon. Hij beminde zijne diertjes, juist gelijk de landbouwer eene schoone koe bemint, welke hij nochtans, zonder wroeging, ter slachtbank leiden zal.

Dacht hij - en de boeren, die zijnen dienst verzochten - eenmaal aan het nut, dat de mol den mensch verschaft?... Aan de duizenden wormen, maden, pieren en engerlingen, welke het diertje driftig opzoekt en onmeedoogend met zijne puntige speldetandjes verknaagt?... Hij had evenwel in een boek gelezen - Molleke kan lezen! - en de meester had het hem dikwijls gezegd, dat de mol een insekteneter is... dat men meermaals de maag van het beestje onderzocht en men er nooit brijzels van planten, altijd overblijfsels van knatwormen en kerfdieren ontdekt heeft... bijgevolg, dat de mol verre van uitgeroeid, dient beschermd te worden... Ja, hij had het ge-

lezen en de meester hem gezegd - maar het geschreven noch het gesproken woord hielp niet - noch voor hem noch voor de boeren!... Het vooroordeel beweerde: de mol eet jonge planten en worteltjes... wroetelt den grond op... graaft de tengere zuigvezeltjes bloot en doet ze verdrogen... zijne onderaardsche gangen en banen dienen de alles verknagende veldmuis tot woning en voorraadkamers... bijgevolg moet de booze schadelijke mol vernietigd... Weg met hem!

En waarlijk op dit uitroeien verstond zich niemand beter dan ons Molleke! Ook zochten de landbouwers hem op; altijd had hij werk, uitgenomen des winters, als het vroos.... En dit stieltje bracht onzen jongen nog al wat geld op - te veel zelfs, want hij had het niet noodig. Was hij de eenige zoon niet van het koeboerke, Tist De Waele, die er nog al warm in zat?... Ook al het geld, dat Molleke won, diende hem tot drinkgeld - en het moest dus niemand verwonderen, dat hij veel de kroegen bezocht en langzamerhand een drinkebroer werd.

* * *

En nu is hij weder bezig met mollen te vangen, ginder op den effengerolden, zachtgroenen vlasakker van boer Verdonckt - zeker van vroeg in den morgen, want op eenen doorntak, die krommig omhoogsteekt, hangen een half dozijn mollen, als zooveel fluweelen kussentjes!

'Er moeten er nog zitten!' ontvalt het hem stillekens, terwijl hij immer behoedzaam en voorzichtig, met groote, gemeten stappen over het veld sluipt, recht naar eenen versch opgewroeten molshoop.

Wordt het hem te heet op dien schoonen Aprilmorgen? Misschien wel: de zon schingt aan den wolkloozen hemel, spreidt haren gouden glans over velden en boschjes, over huizen en straten, of schittert eene wijl in de dauwdroppels, welke aan blad en graspijl hangen en welke zij snel ten hoogen medeneemt. Molleke blijft bij den molshoop staan en werpt zijne pet nevens zich op den grond - een zonderlinge pet van aaneengenaaide pikzwarte mollevellen, zijn gewoon hoofddeksel, dat tevens voor hem als uithangbord dient, daar het aan iedereen zijn beroep kennen doet. Blootshoofds staat hij daar: Zoo ziet men beter zijnen stoppeligen knevelbaard en het tamelijk groote voorhoofd, waar hij met zijne kielsmouw eenige zweetparels wegvaagt.

‘Hier heeft er nog een gewroet!’ spreekt hij, terwijl hij langzaam met zijne spade den molshoop openbreidt, eene der pijpen blootmaakt en er loodrecht eenen stroohalm in plaatst. Waartoe moet dit soort van vlagje dienen? Het zal hem een sein zijn en door zijne bewegingen toonen, dat de mol arbeidt.

De jongeling wacht. In eens plooit zich zijn voorhoofd, en zijn blik valt op eene gouden paardebloem, welke vroolijk tusschen de blijgroene opschietende vlasplantjes hare lintbloempjes openvouwt. Hij denkt na:

Ja, gister avond, Zondag, zat hij in den *Hert.* 't Wierd al laat - bijna middernacht! Door, de twintigjarige smidszoon, de spotvogel kwam er binnen en begon met Molleke te lachen - te lachen met Mence uit den *Potlepel!...* ‘Molleke had - verloren moeite! - er zijne boontjes te weeken gelegd... Molleke zou nooit Mence krijgen!... Nooit!... Hij zou er eene blauwe scheen loopen... Zit boer Theunis er niet altijd, in den *Potlepel?...* Ja, boer Theunis gaat al tegen de vijftig op.... maar Mence kan hem toch goed verdragen.... En al heeft hij niet veel haar meer, toch ligt hij met de spijkers - en met spijkers koopt men de boter!... Molleke, Molleke, ge kunt fijn de mollen vangen.... maar het is ook alles.... van het knippen van meisjes verstaat ge het eerste woord niet!... Ge komt te laat, jongen, altijd te laat!....’ En zoo ging het minstens een half uur!... Molleke trachtte zich wel te verdedigen; doch alhoewel zijn ‘blad’ ook niet vervrozen is, toch kan hij het moeilijk tegen den spotzieken Door uithouden.... Ook gister avond heeft Door hem diep gekrenkt.... Waarom moet die smid altijd van Mence spreken?... Neen, Molleke kan het niet verkroppen; want die Mence, ja, die Mence ligt hem nauw aan het harte.... Wel is waar, ze is nog al brutaal, gemein van manieren en uitdrukkingen, ruw van vorm en gestalte!... Maar wat doet het er aan? Ze blijft toch eene ferme, kloeke meid, met bloed in de wangen en spieren in de armen!

‘Molleke!’ klinkt het eensklaps luid achter hem, op den wegel, die voorbij den vlasakker en de keibeek, een weinig lager, slingert; ‘Molleke, hebt ge er al veel?’

Die stem jaagt eene trilling door het lichaam van den jongeling. Hij snukt zich om.

Wel wel! wie daar staat!... Mence... Mence uit den *Potlepel!...* Voorwaar, Molleke heeft gelijk: 't is eene struische

boerendeerne met welgevormden vooruitspringenden boezem en sterke heupen - van wezenstrekken niet regelmatig en schoon, wat grof en triviaal, doch vol leven en bloed!... Daarbij van de kleinste niet - ten minste zoo groot als Molleke!

Ze komt van het ‘Bruulke’ een stuk land, dat haar vader - hare moeder is dood - in huur heeft van boer Theunis en dat hun toelaat eene koe te houden: Eene koe buiten - een rijkdom! Melk en boter - wie kan ze missen?

Op den rechterschouder draagt Mence eenen zwaren bundel snijrogge, eene gansche vracht, welke zij zelve gesneden heeft: de kromme sikkel steekt onder den stroowrong, die als band dient en het jeugdig groen samen houdt.

‘Of ik er veel heb?’ herhaalt Molleke; ‘dat gaat nog al, Mence... een half dozijntje, geloof ik... Ziet gij ze ginder niet te drogen hangen... op dien doorntak?... Ze zullen geen pieren meer eten, alhoewel zij naar het pierenland zijn!’

En hij lacht om de woordspeling - geestig, naar zijne eenvoudige boerenmeening!

Hij gaat naar het meisje toe, traag, met zware breede stappen - schijnbaar te breed voor hem, want zijne beenen, evenals zijn lichaam zijn van de langste niet.

Zij, met forsigen, gespierden arm, die half uit het korte spannende mouwke keek, werpt de rogge voor zich op den wegel. En daar staat ze nu, met de armen op de heupen, met gullen lach op de roode lippen, met tergenden glans in de bruine oogen - een lokkend beeld tot de wellust!

‘Mag Adam in 't appelke 'nen keer bijten?’ bidt hij, terwijl hij schalks loerend naderschuift.

‘In welken appel?’ vraagt ze domweg; want fijn noch geleerd is ze.

‘In u?’ antwoordt hij; en zonder meer, nijpt hij haar onder den oksel, en voelt er de warmte van vleesch en bloed.

Ze beziet hem met denzelfden uitdagenden blik; doch ze duwt heel traagjes de stoute hand weg en spreekt:

‘Hier... in het bloote veld niet!.. De menschen zouden ons kunnen zien!.. Gaat ginder, op de kassei, de koster niet voorbij?.. Hij zou alles weer gaan overdragen... en 't zou er, mijn zielke, Zondag in den preekstoel, weer op zijn?..’

‘De koster, de koster!... Wat trek ik mij den kosteraan!.. Een schijnheilige krekelaar?.. Meent gij, Mence, dat hij ook de meisjes in het donker niet knipt?.. 't Is toch niet zeker om

zijnen paternoster te lezen of om zijnen *Magnificat* te zingen, dat hij altijd achter Mieke uit den *Bloedpens* zit?.. 'k Zou mijnen kop verwedden, dat hij er weeral naar toe trekt!..'

'Ja, ja - gij zijt een jongen! - Voor u steekt het zoo nauw niet... En als het er op aankomt, hebt gij uwe tong om u te verdedigen, of uwe vuisten om er op te slaan... Maar voor de meiskes is het slechter, en vooral voor mij!.. Ge weet wel, dat de pastoor Zondag op onze herberg gepreekt heeft, omdat wij altijd te laat open houden?..'

'Ge moet met al die sermoenen lachen, Mence!'

'Er mee lachen, Molleke? Ge klapt al wel... In den grond geef ik er niet veel om... maar al dat liegen van die overdragers, dat gebabbel achter den rug hangt mijne rokken uit... Op den duur schiet er niets meer van mijne reputatie over - Mijn zielke, 't en is zoo pleizant niet, jongen!'

Is zij, Mence, zoo teergevoelig, zoo nauwgezet op het punt van eer?

Och neen, voorzeker niet... en Molleke weet het het best. Ruw, brutaal is ze - ruw van lijf, ruw van woord, ruw van zeden! En voor een kleine hap of greep, schrikt zij niet af... Om het al te zeggen, gaat ze thuis nog al gemeenzaam met de jongens om - vooral met Molleke, die er het grootste deel van zijn mollengeld opdoet en met wien ze denkelijk zou willen trouwen. - Maar, op straat, in 't open veld, dàt zoo maar toelaten, neen, het mag niet zijn... Wat haar tusschen vier oogen niet het minste ergert, kan er hier niet door.

En toch doet hij eene tweede poging.

'Hebt gij bijkans gedaan?' vraagt zij, en sneller, barscher duwt ze, voor de tweede maal, de vermetele hand weg.

Hij geeft het op.

'Er moeten er nog een stuk of twee zitten,' is zijn antwoord op de dubbelzinnige vraag van Mence. 'Maar ba ba - 't is maandag, en ik al lang genoeg gewerkt... niet waar, Mence?'

'Dat vind ik ook, Molleke.'

'Brand, brand!' roept hij luide.

'Waar?' En verwondert ziet ze rond.

'In mijne keel?' giegelt hij; 'er moet gebluscht worden!.. Gaat gij naar huis?' En hij pinkt beteekenisvol.

'Recht naar huis... Komt gij misschien?'

'Of ik kom? - 'k vraag enkel den tijd om mijne mollen en mijn gereedschap bijeen te pakken!'

Zij smijt, in eenen krachtigen zwaai, den bundel op haren schouder en tiegt verder.

Hij neemt zijne mollevellen muts, zijne spade en zijne stroohalmen, bindt de gevangen mollen bij de voorpooten met een koordje te zamen, hangt ze, als eene trofee, om zijne lenden, legt de spade op den rechterschouder, fluit bij dit alles een lustig deuntje en - een oogenblik later zit en drinkt hij, in wellust zwemmend, bij de vurige Mence uit den vermaarden *Potlepel*.

II.

Elf uren slaat het traag op het oude uurwerk der herberg den *Potlepel* - en terzelfdertijd luidt men op den kleinen kerktoren, welke, een weinig verder, in de diepte ligt. Dat luiden moet de menschen en dieren, welke op den akker zwoegen, verwittigen dat zij zich voor het naar-huis-komen moeten bereiden en dat het zuinig middagmaal op hen wacht.

En daar, rond een klein tafeltje, of nevens den toog, staan of zitten de gewone maandagvierders van Meirelhem.

Molleke trekt allereerst onze aandacht. Sedert een paar uur drinkt hij als een echte zwitser. Zijne beenen, in het langste uitgestrekt, liggen over elkander gekruist; de linkerelleboog rust op het tafeltje en zijn hoofd op de linkerhand. De drank, eerst bier, nu jenever, heeft zijne mollenvellen klak op zij geschoven en glans op wangen en oog gelegd. Zooals hij daar zit, met kracht dichte dampwolken uit zijne steenen pijp trekkende, is hij gemakkelijk te beschrijven. Gelijkt hij niet eenen zuiderling - met zijne dikke wellustlippen, met zijn halfverzengd gelaat, zijn kort zwart haar - hetgeen, te zamen met zijn beroep, hem den haam van *Molleke* schonk - met zijnen dikken ineengeduwden hals, zijne zware wenkbrauwen over zwarte glimmende oogen hangend, met zijne hoekswijs geplaatste wellustlippen?... Ofschoon hij slechts den borsteligen knevelbaard draagt, toch bewijst de blauwe tint op wangen en kin, dat hij sterk van baard is en hij zich dikwijls scheren moet. Alles, zijn gansch persoontje - Molleke is niet groot - verraadt, dat zingenot en gramschap hem gemakkelijk vervoeren kunnen.

Nevens hem staat, half waggelend, met het jeneverglaasje in de eene hand, de uitgedoofde pijp in de andere, Rikske de Verver - reeds oud van jaren, in de vijftig, doch ongehuwd en, als dusdanig, immer met de jongeren meedoende. Zijn kleurenpot

bedekt eenen hoek van de tafel; de borstels liggen er op. Het mager kereltje, dat men zonder moeite aan zijnen langen grauwen kiel, met verfkladden bemorst herkent, brabbelt een liedje, waarvan het refrein klinkt:

> ‘Van titem titem titerke,
> Schenk ons nog een literke,
> Schenk ons nog een literke!’

Rikske is een oud dronkaardje, die werkt als hij geen geld heeft, en drinkt, als de tesch goed voorzien is. En met den drank kan hij weg, vooral met jenever, die hij per kappers ingieten kan en waarvan hij, als hij op zwier is, gemiddeld een liter per dag uitslurpt.

Aan den toog vinden wij Neel den wagenmaker - jonkman en dertig jaar oud! Jenever drinkt hij nooit - altijd bier, dat hij dan ook bij kannen in de keel laat vloeien. Hij loopt op blokken - hooge ongeriemde holleblokken, immer, tegen het bersten, van een blikken bandje omringd - in zijne ondervest-mouwen, met den gelapten lederen voorschoot vóor buik en beenen!... Een kerel dom en fijn! Dom - in het algemeen; fijn, wanneer hem een eigenaardige zet in den kop schiet. Daarbij een argelooze jongen en een trouw kameraad, dat is gekend!

Wie zit daar, nevens Molleke, met het ernstigste gezicht van de wereld? 't Is de kale boer Theunis - kaal hier in de echte beteekenis genomen - met zijden muts, blauwen kiel, kloeke rijgschoenen, waar de uitgedroogde modder duimdikke korsten op plakt. Zijne spade, die hem slechts des Zondags verlaat, rust tusschen zijne beenen. Hij drinkt insgelijks jenever en alle dagen des voornoens, ook wel des avonds, komt hij op de gloeiende Mence af. Boer Theunis is de type van den ouden vrijer, van een van die buitenridders, wier eenig streven is en blijft: eten, drinken, wèl slapen en meisjes verleiden! Doch juist daarom trouwt hij niet en zal hij het nooit doen, ofschoon hij maar te kiezen deeft, daar, wanneer hij de hand uitsteekt, aan iederen vinger een paar huwbare dochters hangen blijven...

En ze drinken, lachen en babbelen - of jokken met de blozige herbergdeerne, die flink overal tusschen schuift, hier eens meedrinkt, daar eens vastgegrabbeld wordt, ginder een ruw woord nog ruwer beantwoordt en tevens voor koedrank en middagmaal zorgen moet. Nu echter houdt ze zich een weinig in en schijnt ze wat minder onbeschoft. Zit Molleke

in de herberg niet? En Molleke wil ze in haar netje vangen? Is de jongen geene allerbeste partij: Eenig kind van ouders met huis en koe en erfland; daarbij een doorfijne mollenvanger, die een goed oordje te verdienen weet?... Zoo iets mag men niet onbezonnen van kant smijten!

'Ha! ginder komt Krollie, de beste jongen van Vlaanderen!' roept Neel en hij wijst, langs het venster, naar het voorhof. 'Molleke, Molleke,' voegt hij er lachend bij, 'maak u gereed, jongen; want het zal op uwen toren gaan luiden!'

Zinspeelt Neel op de kijvage van gister avond? Molleke fronst de wenkbrauwen en ziet half toornig op.

'Op mijnen toren luiden?' schatert hij evenwel; 'de klok kan er noch kleppen noch luiden, Neelke-jongen; de klepel is al lang gebroken en gister heb ik het klokzeel afgesneden... Op mijnen toren luiden, hahaha!'

Doch zijn lach is gedwongen!.. Want Krollie, eigenlijk Door de smid, naar zijnen prachtigen krollenbos zoo genoemd, heeft toch zoo dikwijls den draak met hem, Molleke, gestoken!.. Spotte hij niet met Molleke, overal, waar zich de gelegenheid voordeed?.. En met Mence dan - met die ging het er nog al erger door. - En dat vooral verbitterde Molleke en deed wrok en nijd in zijn hart zinken.

Daar springt Door de smid binnen.

Voorwaar - een kloek gezel met zwart glanzende oogen, krollend dik geplant haar, sterke schouders en mannelijke borst. Blootshoofds, zooals gewoonlijk, wanneer hij niet naar een vreemd dorp trekt, loopt hij; de mouwen van zijn blauw hemd zijn opgerold en laten de dikke blauwachtige aderen en de ferme spieren van de armen zien. Zijn zwart schootsvel slaat hem tusschen de beenen en, als wapens, draagt hij, in de eene hand, hamer en nijptang. Daarmee geeft hij zich den schijn aan het werk te zijn.

'Wie zoekt, vindt, zegt St-Thomas...' roept hij luide. 'Jongens, jongens, wat heb ik naar u gezocht... in al de kabberdoeskens heb ik mijnen neus gestoken!.. Alles goed?.. Dag, Neelke,.. dag, boer Theunis,.. dag, Rikske... Ha, Molleke, zijt gij hier ook?'

'Dat ziet ge wel!' is het barsch antwoord van den mollenvanger, die zijnen borrel ledigt en eenen anderen bestelt.

'Of ik het zie?..' spot Door. 'Moet ik het zien, jongens, moet ik het zien? Waar de henne krabt, daar kraait immers de haan... 't Wordt hier een oprecht mollenhuis!'

‘Mollenkasteel!’ verbetert Neel.

En allen schokken om het gezegde van den koddigen Krollie. Deze laat Molleke in slechte luim, trekt naar den toog, wrijft Mence onder de kin. Het meisje laat hem begaan: Is Krollie niet de schoonste jongen van het dorp en mag hij niet doen wat men van eenen anderen niet dulden zou?

‘Dag, Vuur-en-Vlam!’ Zoo noemt hij de volbloedige herbergsmeid. ‘Schenk mij nen goelie.’

Een goelie is een druppel.

‘Jongens, op uwe gezondheid!’

En hij tikt met iedereen - zelfs met Molleke, terwijl hij dezen vraagt:

‘Toch niet meer kwaad zeker - voor de ruzie van gister avond?... Gauw gekeven - nog gauwer vergeten!...’

Doch Molleke ziet dat de smid spotten wil; hij bedwingt zich en glimlacht:

‘Waarom kwaad?... In het geheel niet!... Op uwe gezondheid, Krollie.’ En hij steekt zijn glaasje uit.

Maar Krollie wil hem niet los laten.

‘Ge spraakt van mij eens ferm vast te pakken.... 't Was toch niet gemeend, manneke?’

Manneke!... Dat woord stond den mollenvanger niet aan.

‘Niet gemeend?... En waarom spot gij altijd met mij?...

‘Zóo zóo!... ge zoudt mij eens vastpakken?...’ En de smid kijkt, schouderophalend, hem schalks in de oogen.

Molleke's bloed begint te koken.

‘Laat mij gerust, Krollie,’ ontvalt het hem met moeite.

‘Ai, jongens - jongens - toch!... Molleke zou mij eens vastpakken....’ lacht de spotvogel; ‘Hij zou mij eens vastpakken?... Mag ik u eenen goeden raad geven, Molleke?... Pakt gij liever uwe zwarte beestjes, jongen.... die zullen u niet bijten. - Of liever Vuur-en-Vlam ginder.... Maar pas op.... Ge zoudt u kunnen verbranden, niet waar, boer Theunis?’

Molleke's oogen glinsteren en schieten bloedige stralen. Hij knarsetandt. Toorn verhoogt zijne bruine gelaatskleur. Hij springt recht en gaat uitvallen...

In eens klinkt het:

> Van titem titem titerke,
> Schenk ons nog een literke
> Schenk ons nog een literke!

‘Rikske Rommelzang is weer bezig, dat bekske gaat

altijd... is 't niet om te drinken, 't is om te rammelen... 'k hoor nog liever den krekel van den mosselman!' zegt Krollie, terwijl hij zich omkeert.

'Hij doet niemand kwaad met te zingen.. Hebt gij dan zulke fijne ooren?' vraagt Molleke.

'Toch geene ezelsooren zooals de uwe!' is het antwoord.

En daar de mollenvanger voor goed begint gram te worden, komt boer Theunis er tusschen en verbetert:

'Hier niet gekeven, zulle!..' Hij staat op en plaatst zich tusschen de twistenden.' Laat ons liever een keer meezingen... Toe, Rikske-jongen, ga maar voort.'

''k Zal ik beginnen,' spreekt Neel.

'Van titem titem titerke
Schenk ons nog een literke
Schenk ons nog een literke!'

En het is besmettelijk - daar zingen ze nu allen! Molleke's toorn is heengevloden: hij huilt luider dan de andere; want zingen is het waarlijk niet: oorverdoovend, valsch, wanluidend klinkt het alles! De drinkebroers echter worden het niet gewaar: zij vinden het schoon en prachtig.

Middag nadert.

Ze zuipen, huilen, jokken voort.

Wie spreekt daar van eten en drinken?

Krollie vertelt de wonderbare daad van Tiste den schoenmaker - overal gekend om zijnen goeden appetijt - die hij verricht heeft bij boer Verdonckt van het Schaliënhof. Gister achternoen was hij met een paar laarzen van den boer naar de hoeve getrokken. De boer had hem 'getrakteerd' met eten en drinken - en Tiste had zes dikke 'schellen' hesp, een koud kieken binnengespeeld en daarbij nog drij ferme koeke-boterhammen opgekneuzeld!

'Ha!' zegt Neel; 'nu versta ik, waarom zijne vrouw me dezen morgen zei, dat haar man een beetje ziek was!'

'Het verken heeft zich overeten!' lacht Molleke.

Eten en drinken - dat kennen de boeren, als ze 't maar hebben, want velen, helaas, in ons Vlaanderen lijden honger en gebrek... Maar, als ze 't hebben, ze kunnen eten en drinken!.. Ook, wanneer in eene herberg, dát op het tapijt komt, dan volgt de eene historie op de andere.

En boer Theunis vertelt, met lamijnachtige stem, van schelen Dik van Horegem, die onlangs, op klokslag middernacht

- boer Theunis was ooggetuige! - twaalf glazen bier uitdronk, één glas per uurslag op de horloge!

‘Een per slag!..’ brabbelt Rikske; ‘een per slag!.. Dat zijn zulke wonderbare histories niet!.. Ik wil het doen met druppels... ja, ik wil het doen!’

Boer Theunis werpt eenen blik op het uurwerk der herberg: Tien minuten nog vóor twaalf uren!

‘Mence?’ roept hij.

Mence, die in het schotelhuis pataten schelt, vraagt:

‘Wat belieft er u, boer?’

‘Kom eens alhier... En schenk eens twaalf druppels met jenever vol... en zet ze hier vóor Rikske... 't Is voor mijne rekening!

Verdoemd! dat gaat allen! Enkel Krollie, die bij zijne aangeboren en aangeleerde ruwheid, toch een goed hart bezit, beweert:

‘Ge moet het weten, Rikske... 't Is een gevaarlijk spel, jongen, jenever is geen pompwater!’

Mence is al aan 't inschenken en middelerwijl wordt Rikske aangewakkerd om de proefneming te wagen.

‘Allo, Rikske’ de twaalf kerels staan naar u te wachten, verwittigt boer Theunis.

De verver schijnt te aarzelen.

Zou hij het waagspel aanvangen?

‘Baba! ge zijt van uwe twaalf eerste borrels niet geborsten,’ moedigt Neel aan, terwijl hij zijn glas bier ledigt.

‘Dat wil ik zien,’ zegt Molleke.

‘Welnu, ge zult het zien,’ besluit in eens Rikske; ‘ge zult het zien... voor zulke kleinigheid wil ik mij niet achteruit trekken.’

‘Bravo!’ roepen allen uitgenomen Krollie, die zegt:

‘Pas op, Rikske!’

Doch Rikske neemt den eersten druppel vast en preutelt het refrein van zijn liedje:

> Van titem titem titerke,
> Schenk ons nog een literke,
> Schenk ons nog een literke!

Nog vier... nog drij minuten!

Al de maandagvierders scharen zich rond het kleine tafeltje, waar klare jenever in de kleine glaasjes parelt. Zelfs Mence schuift bij en lonkt nieuwsgierig al over de schouders van boer Theunis en van Molleke.

‘Dat is nog niet te zien geweest,’ bevestigt ze en de grootste nieuwsgierigheid gluurt uit hare oogen.

‘Het zijn maar kleine glazekens,’ bemerkt boer Theunis, ‘Mence, ge hebt zeker de kleinste uitgezocht.’

Mence heeft den tijd niet te antwoorden.

Tink! de eerste horlogeslag trippelt door de gelagkamer.

Vlug giet Rikske den eersten ‘goelie’ naar binnen, terwijl hij, smakkend, met de linkerhand over de borst wrijft.

‘Goed!... Suiker en zeem!’ lacht hij en hij neemt den tweeden druppel.

‘Die horloge slaat niet rap!’ ontvalt het Molleke

‘Rap genoeg!’ antwoordt Krollie.

Tink!... Tweede slag!

Rikske zet het tweede glaasje, ledig, op het tafeltje, en grijpt tevens het derde.

‘Uwe horloge is eene oude patrak, Mence,’ pinkoogt boer Theunis; ‘Rikske zal te gemakkelijk winnen!’

Krollie kijkt toe en zwijgt nu; men ziet, dat dit gevaarlijk spel hem maar weinig bevalt.

Het slaat drij, vier, vijf, zes, zeven.. acht... en al de glaasjes worden geledigd!

Niemand spreekt nog... Hooger blos verft het gelaat van den waaghals, die gewoonlijk bleek ziet.

‘De jenever brandt!’ zegt hij met moeite.

Er valt evenwel niet meer achteruit te deinzen!... En daarbij, heeft Rikske zijn verstand nog?... De alkohol bedwelmt zijnen geest!

Hij grijpt den negenden borrel... den tienden!...

‘Bravo! Rikske!’ roept boer Theunis.

De blos der wang van den drinker verandert in blauwachtig rood. ‘Bolachtig puilen hem de oogen uit den kop... Herhaaldelijk loopen huiveringen door zijn gansch lichaam.

‘Houd op!’ vermaant Krollie.

De elfde slag dreunt!

Met uiterste krachtinspanning heft de verver den elfden druppel tot aan den mond... giet, op de beenen waggelend, met bibberende hand, den drank naar binnen... en laat het glaasje op de tafel vallen... Werktuigelijk zoekend vindt hij den laatsten borrel... Vervaarlijk echter is hij om aan te zien: zijn gelaat zwelt op, schrik en angst stralen uit zijne uitpuilende oogbollen, heviger beven zijne ledematen!

En toch, langzaam brengt hij den twaalfden borrel tot aan de

lippen... daar trilt voor de laatste maal de horlogebel... en - Rikske stort als een looden massa ten gronde neder... Het glaasje breekt op den steenen vloer en de jenever bespat de schoenen van boer Theunis..

De sterke alkohol heeft het verwaande Rikske overwonnen!

Dien uitslag heeft voorzeker niemand verwacht - zelfs Krollie niet, die meer dan eens gewaarschuwd heeft... Als bij tooverslag worden in eenmaal al die bedwelmde drinkebroers nuchter en, met vrees in hart en in oog, staren zij op het lijk - het is helaas een lijk! - van den verver.

Deze ligt daar, met opgezwollen, schalieblauw gelaat, opeengenepen lippen, schuim op mond en kin... Eene geraaktheid heeft hem ter neer gebliksemd!

'Och Heere-God toch! Is hij dood?' huilt Mence en ze snelt naar buiten om vader.

Boer Theunis bukt zich over het lijk en trekt aan den arm.

'Rikske?' roept hij; 'Rikske?'

Maar Rikske antwoordt niet en roerloos blijft hij liggen: hij is wel degelijk dood!

'Hij kan toch niet dood zijn!' besluit Theunis, terwijl hij, heel stillekens, langs de achterdeur, henensluipt, gevolgd door Neel den wagenmaker, die van angst geen woord spreken kan.

Molleke en Krollie blijven. Het zijn twee karaktersterke jongens, die met gepraat en gebabbel lachen en, in den hachelijksten toestand, hunnen kop niet verliezen. Ze tillen het lijk op en dragen het in de nevenliggende kamer op het bed van den baas.

'Hij is nog niet stijf!' bemerkt Molleke.

'Hij leeft misschien nog!' hoopt de smid.

Buiten hooren ze Mence roepen:

'Vader!.. Vader!..'

Het baaske komt uit den koestal getrippeld en vraagt:

'Waarom roept ge zoo, Mence?'

'Kom gauw binnen!'

En ze sleurt hem in huis.

Juist komen de twee jongelingen uit de kamer.

'Is hij toch dood?' weent het meisje.

''k Vrees het,' antwoordt Krollie; 'er moet om doktoor en pastoor geloopen worden!'

'Dood?' gilt de baas; 'dood?.. Wie?..' En hij ijlt naar zijne slaapkamer.

‘Heere-God toch! Waarom moest boer Theunis die twaalf druppels doen schenken... En als het te laat is, loopt hij weg!’ jankt de deerne.

Molleke herhaalt de woorden van den smid.

‘Er moet, zonder uitstel, om doktoor en pastoor geloopen worden!’

‘Ik durf niet, Molleke!’ zegt Mence.

‘'t Moet nochtans gebeuren!’ versterkt Krollie.

‘Ik durf niet, Krollie!’ is Mence's antwoord en ze begint overvloedig te schreien.

‘Ik zal bij den pastoor gaan!’ besluit Molleke.

‘En ik bij den doktoor!’ zegt Krollie.

Beiden snellen weg.

‘Twaalf druppels?’ ontvalt het Mence, terwijl zij met haren voorschoot hare tranen wegvaagt. ‘Is het menschelijk?’

De baas, die in de keuken komt, heeft het gehoord, en vraagt:

‘Twaalf druppels? Hij heeft er in zijn leven nog al meer gedronken. En daarvan is Rikske dood?’

‘Zeker dood - van twaalf druppels!.. Maar van twaalf druppels - achtereen uitgedronken! Twaalf druppels - op klokslag twaalf uren!.. Arm, arm Rikske!..’ Doch haar brutaal karakter komt weer boven: ‘Waarom ook moest hij zulke beestigheid beginnen?’

‘Doodgedronken!’ krijt het baaske en hij steekt de armen in de hoogte; ‘doodgedronken!.. En dát in mijn huis?.. Och God, 't zal er Zondag weer óp zijn... 't zal er weer óp zijn, in den preekstoel!..’

‘Ja, 't zal er weer óp zijn!’ jankt de deerne.

Zelfs nevens dit lijk, blijft aan eigenbelang de overhand: het goede baaske en de vurige Mence denken slechts aan hun eigen zelven en niet eens aan Rikske het ververke!

* * *

De pastoor kwam haastig toegeloopen - te laat!
De doktoor kwam haastig toegeloopen - te laat!
De jenever had een slachtoffer te meer gemaakt!

III.

Vriendelijk rustig lag het strooien huisje der Dewaele's tusschen loover en groen verborgen. Met den kareelsteenen on-

gewitten linkergevel paalde het aan de straat, welke lager naar de kleine Keibeek en verder naar de dorpskerk leidde. De vensters - nauwe vensters, met in loodblaadjes gevatte ruiten, achter houten vermolmde staven - en de ingangsdeur keken naar een hofje, waar reeds aurikels en tijdeloozen bloeiden, rozelaars en anjelieren groenden en bott'en, waar, van weerszijden den middenwegel, regelmatige bedden naar koolen, erwten en suikerboontjes als te wachten schenen. Een allerliefst hofje, langs alle kanten door eene immergroene fijngeschoren ijpenhaag omsloten! Nevens dat hofje zag men een leemen gebouw, dat tot stalling en schuur diende. Rechts strekte zich eene malsche weide uit en ze was met de lieve aprilbloemen - de purperen kardaminen, de gouden ranonkels, de paarlende madelieven - alleraardigst opgesmukt. Achter de woning vond men den boomgaard, waar pere- en pruimeboomen met verblindend wil glansden!

Voorzeker een bekoorlijk huisje, dat elken voorbijganger kalm aanlachte en hem in eene vroolijke stemming bracht!

Weinige oogenblikken na het ongelukkig voorval met Rikske den verver, stapte Molleke op het kleine voorhof. De sterke nagels zijner lompe schoenen klonken op het plankier, dat nevens vensters en dorpel liepen het huisje van den hof scheidde.

Wat zag de jongen er ontsteld uit!.. En hoe vaalbleek was zijne gelaatskleur!.. Men zou waarlijk niet durven beweren hebben, dat hij den ganschen voormiddag in den *Potlepel* gevreën en gedronken had! Diep boog de klep zijner mollenvellen pet over zijn voorhoofd en rond zijne lenden hingen de gevangen fluweelen diertjes niet meer: in het loopen naar de pastorij had hij koord met mollen langs de straat weggeroeid! Hij was zeker naar den Potlepel niet teruggekeerd, want zijne spade en zijn ander gerief had hij bij zich niet. Ja, het hamerde angstig in zijn binnenste en, moest hij opnieuw het lijk van den ongelukkigen verver zien, de wreedste verwijten zouden in zijn hart gegalmd hebben. En dan, wat kon hij ginder nog verrichten?.. 't Was een groot ongeluk, 't was waar; doch had hij wel schuld aan dien dood?.. Waarom moest Rikske dat gevaarlijk waagspel aanvangen?.. Twaalf druppels uitdrinken, op den tijd dat de horloge twaalf keeren slaat - was het niet te dwaas?.. En ook, het was middag: zijn eten zou wachten! Neen, neen, onnoodig vond hij het naar den *Potlepel* te gaan; niets kon hij er verrichten: Pastoor en doktoor waren er meer noodig!

Met dergelijke drogredenen trachtte hij zijn geschokt geweten gerust te stellen!... Maar, het zij te zijner eer gezegd, het ging niet! Had hij een enkel woord gesproken, in den kroeg, om de vermetele daad te beletten? Had hij, evenals de anderen, niet nieuwsgierig toegekeken?... Dat riep zijn geweten hem toe; en nu gevoelde hij maar al te wel, dat hij aan den dood van Rikske medeplichtig was!

Hij stak de deur van het huisje open.

Aan tafel zaten reeds vader en moeder: ze hielden eerbiedig de handen te zamen en vaders muts rustte op zijne rechterknie. 't Was oprecht roerend, hoe ze daar, uit den grond van hun hart, den Heer dankten voor het karige voedsel, dat, onder den vorm van dampende karnemelkpap, rookende aardappels en kissend spek op tafel of stoof wachtte.

Hij, vader Lowie, was een afgesloofd ventje, korthalzig en mager, met krommen rug en gebogen kop - niet kaal: buiten behouden de zwoegers voor de korste brood al hunne haren en men kent er de rijken en hunnen rijkdom aan denmin of meer glanzenden schedel! Wat de maag te veel krijgt, moet het haar bekoopen!... Lowie zag er een norsch opschietend kereltje uit en hierin geleek hij zijnen eenigen zoon. Hierin alleen: want spaarzaam en ‘bijhoudend’ was vader De Waele; nooit verteerde hij meer dan een paar druppels en een drietal glazen bier per week; dapper werkte hij op land, in schuur en in hofje - te veel: zijne gezondheid was ondermijnd, eene hartziekte deed hem schrikkelijk lijden en sleepte hem onmeedoogend naar het graf!

Moeder Bello vormdt een echt kontrast met haren man: ze was mollig en vet, en fijnwit van vleesch, van aard gerust en kalm, lierend van harte. Goedheid en gelatenheid straalden uit haar zacht oog en men bemerkte, dat zij gewoon was in alles aan haren man te gehoorzamen. Toch wel, zooals alle vrouwtjes, kon ze wat preutelen en beknibbelen, en de kleinste zaken overdrijven.

Zonder groeten trad Molleke binnen, deed zijne muts af en zette zich bij de tafel, als of er niets gebeurd ware. Lowie zag zelfs niet op - hij deed het nooit, als hij gram werd - en begon de warme melk al blazend af te koelen en dapper naar binnen te gieten. Bello wierp eenen berispenden blik op haren zoon, doch zweeg en at insgelijks. Molleke smeet zich vóor hoofd en borst een onregelmatig kruis en scheen te bidden.

In eens klonk de bijtende, norsche stem van den vader,

terwijl hij de melk, die in zijnen houten lepel rookte, vergat uit te slurpen:

‘Weer uit den *Potlepel* zeker?...’ Hij richtte zijne oogen schuins tot zijne vrouw: ‘Er gezouten en gebraden - bij die sloore van eene Mence!...’ De man sprak altijd zonder hulpwerkwoorden, met afgekapte zinnen en zond zelden blik noch woord tot den aangesprokene.

En Lowie at voort.

‘Sarel, Sarel... die Mence zal uw ongeluk zijn,’ sprak droevig de moeder, die aan het sermoenen viel, ‘ge moet uw hoofd niet schudden: zeker zal zij uw ongeluk zijn... en het onze ook!... Waarom naar vader en moeder niet geluisterd?... Ge zijt jong, gezond... ge zult al erven, wat wij bezitten... wat wij door werken - door ons zweet, gewonnen hebben, jongen... En ge laat u door een pels van een wijf verleiden... ja ja, door een pels!... Doe uwe oogen open jongen, eer het te laat is!’

Geen woord ontviel den mond van den mollenvanger. Zichtbaar geweld deed hij om de melk in de keel te krijgen; doch het lukte hem niet. In eens gaf hij het op; hij lei den lepel neder en ging in den hoek van de keuken, nevens het klein stoof je zitten.

‘Te veel gedronken!... Niet kunnen eten!... Wat jongen, wat jongen!’ grinnikte de vader.

Bemerkte de moeder, eerst nu het ontsteld wezen van Molleke? Ze liep naar haren zoon en troostend liefderijk vroeg ze:

‘Ge zijt toch niet ziek, Sarel?... Jeezus-Maria, waarvan zijt ge zoo bleek?... Kijk eens, Lowie.’

Doch Lowie at immer voort en gewaardigde zich niet eenen blik naar zijnen zoon te werpen... En tusschen het ingieten der lepels melk, sprak hij snappend:

‘Ziek?.. Om te lachen!.. Ja, ja, weeral zat!.. Hoorde ze wel zingen en tieren in den *Potlepel!*.. Kwam van ons veldeke van den Leidries... voorbij dat slecht huis... Welk lawijt... van al die bierbuiken... van al die jeneverlappen!.. Van titem titem titerke... De verver Rikske... en boer Theunis... en Krollie... en Neel... en hij... hij, uwe jongen daar, hij ook al... Moesten beschaamd zijn... Op eenen maandag!.. Ziek?.. Hij - ziek? Al vodden!.. Laat den kerel zitten en kom eten!’

Molleke zei niets; zijne lippen bewogen zich echter, als wilde hij iets zeggen.

En de vader hakkelde verder:

‘En Rikske... Rikske - dikwijls zonder oordjes - ook al... Zingen en huilen als een zat verken... Van titem titem titerke... Schenk nog een literke!.. Schande voor zulk een oud manneke!’

‘Rikske zal niet meer zingen!’ zei stillekens Molleke. ‘Hij is misschien al dood!’

‘Dood?..’ gilde de moeder. ‘Dood? Gij hebt toch zeker niet gevochten?’

Angst lag in hare stem. Stelt eene moeder, wanneer het haar kind geldt, zich niet altijd het ergste voor? En Bello vooral kon zich akeligheden inbeelden. Ze kende te goed de opschietendheid van vader en zoon; ook immer was ze ongerust, als haar ‘Sarel’ niet thuis was. Des Zondagavonds, om negen uren krak, ging Lowie slapen... zij niet - ze bleef óp zitten!.. Op zitten tot haar zoon terugkwam... Om één ure, twee uren, soms drij, vier uren vond de waggelende kerel haar half wakker, half ingedommeld, nog op haren stoel.

Lowie liet zijnen lepel vallen en bezag nu voor de eerste maal den drinkebroer.

‘Zeg - gevochten?’ vroeg hij barsch.

Ofschoon Molleke immer zijne neigingen volgde en naar de raadgevingen zijner ouders niet luisterde, toch vreesde hij zijnen vader Deze was oud en krank en neeg den kop grondewaarts; iedereen wist het: niet lang meer zou hij leven - de man had zich dood gewrocht! - en toch schrikte Molleken vóor den vaderblik - vóor dien scherpen eerlijken blik, welke hem als een pijl hart en ziel doorboorde... Voor moeders gejammer en getraan gaf hij niets. Doch een enkele strenge blik zijns vaders joeg hem een rilling door gansch het lichaam.

‘Gevochten?... Neen, vader... laat mij spreken.’

En aarzelend, met moeite, zonder in bijzonderheden te treden, verhaalde hij, wat er in den *Potlepel* voorgevallen was.

‘Jeezus-Maria... Rikske - dood?... riep de moeder en ze sloeg de handen te zamen.’ Dood - en dát zonder pastoor!... Ongelukkige jongen, en gij waart daar bij?... Wat zullen de menschen zeggen?... Sarel, Sarel!...’ En ze viel op eenen stoel en barst in snikken los

Maar de vader ging vóor zijnen zoon staan. Zijn rug scheen niet meer gekromd; zijne zwarte oogen schoten stralen; het bloed verfde zijne rimpelige wangen vluchtig rood; zijn gansch lichaam beefde. Hij riep.

‘Waarom niet belet?... Waarom laten dooddrinken?... Die ziel - op uw geweten?... Gij - een moordenaar!’

‘Maar, vader...’

‘Zwijg!... Geen woord!.. Gij - een moordenaar!... Boer Theunis, Krollie, Neel - moordenaars!... Hier, in dit huisje - geen moordenaars!... Mag niet zijn!... Uw vader - altijd eerlijk en braaf!... Uwe moeder - altijd eerlijk en goed!... Gij - bedorven en slecht!... Hier - geen moordenaars!.. Wil niet, wil niet!’

Snel greep hij zijnen zoon vast en - wie zou gezeid hebben dat hij nog zoo sterk was? - hij sleurde hem naar de deur - en duwde hem buiten.

‘Hier - nooit meer terug!... Weg - weg voor altijd!’

Dit alles gebeurde in minder tijd dan er noodig is om verteld te worden.

De moeder, die nu eerst scheen gewaar te worden, wat er gebeurd was, liep naar Lowie, stak biddend de handen naar hem uit:

‘Lowie, Lowie, wat hebt gij gedaan? - Ons kind, ons eenig kind hebt gij weggejaagd!’

Ruw stiet hij haar van zich weg.

Bello viel, vóór eenen stoel, op hare knieën en liet, luid snikkend, haar grijs hoofd in hare stramme handen zinken. Ze wist het, honderden malen had zij het ondervonden: braaf was haar man, doch onverbiddelijk!

Eenige oogenblikken verliepen.

Lowie werd kalmer. Doodsche bleekheid toog over zijn gelaat; dieper kromden zich rug en hoofd. Hij wreef de bevende handen vóor de oogen, als wilde hij een akelig vizioen verdrijven. In eens sprak hij:

‘Ons eenig kind weggejaagd?... Ja, Bello... maar een slecht, slecht kind!... Een nagel voor onze doodskist - eerst voor de mijne - later voor de uwe...’

Gesnik en gehuil was het antwoord der arme moeder.

(Slot in volgende afl., blz. 193).

Poëzie

I.
Op de heide
Zingdicht van Frans Willems getoonzet door Edm. van Gelder.

Eerste deel.

Koor voor mannen en vrouwen.

De zonne gloort aan d'oostertrans;
De hemel staat in gloed.
Hij straalt zijn goud- en rozenglans
Op heuvel, beemd en vloed.
Het heidevlak is purperrood
En glinstert t'allen kant,
Als ware elk plantje, dat er sproot,
Bezet met diamant.
De herder drijft zijn blatend vee;
Het dartel schaapje springt.
De landman draagt zijn noenmaal mee
En trekt naar 't werk en zingt.

MANNEN.

Komt, vlijtige makkers, ten arbeid getogen!
De hemel belooft ons een helderen dag.
De nevlige wolken zijn schier al vervlogen;
De zonne begroet ons met vriendlijken lach.
Het gras nu gemaaid en gehooid op de weide!
Den moergrond bewerkt en tot turven gemaakt.
De schadden geplagd en gedroogd op de heide,
Dat 't vuurtje te winter blij knappert en blaakt.
Joeheisa! Joeheisa! Joehei!
Ten arbeid lustig en blij!

VROUWEN.

Komt, snellen wij mee met de wakkere mannen,
En werken wij saam in het geurige hooi!
Door hen wordt het peerd voor den wagen gespannen:
Wij deelen het voeder op 't glimmende strooi.
En kunnen wij 't koetje behoorlijk verzorgen,
Dan geeft het ons mellek en boter en kaas;
Dan wordt er een rijklijke spaarpot geborgen
En 't wakker boerinnetje blijft er de baas.
Joeheisa! Joeheisa! Joehei!
Ten arbeid lustig en blij!

DE DICHTER.

Ja, de arbeid is een bron van zegen;
Hij woekert goud uit dorren grond.
Waar vroeger mos en heide stond,
Lacht nu het welig graan ons tegen.
Uit zand verheft zich 't dennenwoud;
De beemden rijzen uit moerassen;
De weiden uit de waterplassen.
Ja, de arbeid is een mijn van goud.

Koor voor mannen en vrouwen.

Waar vlijtige mannen de velden beploegen
En wakkre vrouwen verzorgen het vee,
Daar spruit het geluk uit het zweeten en zwoegen,
Daar heerscht in de huizen genoegen en vree.
Joeheisa! Joeheisa! Joehei!
Ten arbeid lustig en blij!

Tweede deel.

DE HERDER.

't Is stikkend heet,
De zonne brandt;
Mijn druipend zweet
Rolt neer in 't gloeiend zand.
De schapen hijgen
En grazen met haast;
De krekels zwijgen;
Geen windeken blaast;
De hond ligt ademloos te smachten:
Gewis wij mogen onweer wachten.
Ginds pakken reeds de wolken saam.

BOERIN

Zoo 't onweer komt, in Godes naam!

HERDER

De velden dorsten naar wat regen;
Het onweer brengt der aarde zegen.

BOERIN

Behoede ons God voor hagelslag!

HERDER

Voor brand en al wrat schaden mag!

DICHTER

Donkergrauw
Stijgen de wolken omhoog
Aan 't hemelblauw.
Welk een schoon vertoog!
Ziet, als opgestapelde bergen!

BOERIN

Hoort! daar rolt de donder al.

HERDER

't Werk zal spoed gaan vergen;
'k Breng maar gauw mijn vee op stal.

BOERIN

En wij, we loopen 't hooi vergaren;
't Is nu zoo goed als droog.
Ziet, ginder rijzen gansche scharen
Van oppers al omhoog.

DICHTER

Wat wieling in de wolken!
Hoe dwarrelt alles door elkaar
In 't peilloos diep der hemelkolken!
De donder dommelt hol en zwaar....
En 't heidevlak is doodsch en naar.

Hoe 't in de verte bruist!
Daar rijst de wind, de heide ruischt;
Een stofwolk wervelt op ten hooge;
Het hooi stuift heen wat of men poge.
De herder met zijn kudde vlucht;
De bliksems schieten door de lucht,
Fel kraakt de klaterende donder...
Welk grootsch vertoog
Daar omhoog!
O God! wat is uw almacht wonder!

Gebed der Landlieden.

Bescherm ons, groote Hemelheer!
Van U komt alle zegen.
Behoed ons veld voor 't booze weer
En zend ons enkel regen!

Gij, eeuwig wijs en eeuwig goed,
Die 't voedzaam koren groeien doet,

Zoudt Gij dien rijken oogst vernielen!
Zie, Vader, ons genadig aan!
Verhoor ons smeeken in getraan,
Terwijl we voor uw almacht knielen.

Bescherm ons, groote Hemelheer!
Van U komt alle zegen.
Behoed ons veld voor 't booze weer
En zend ons enkel regen!

Derde deel.

DE DICHTER

Ha! daar lacht de zonne weder
Minlijk zacht en lieflijk teeder
Tusschen de onweerswolken door!
Zoo, zoo lacht het oog der moeder,
Wen haar de eeuwige Albehoeder
't Kind hergeeft, dat zij verloor.

Frisch hergroent nu woud en weide;
Vriendlijk glanst de purpre heide;
Treffend beeld van 't menschlijk hart:
Door de vreugdezon beschenen,
Glanst dit vaak door tranen henen,
Bloedend nog van vroeger smart.

Doch, hoe thans de vogels zingen!
Hoe de vlugge lamren springen!
Harte, wees dus mee verheugd!
Zie, het volk komt weer ter heide,
Spreidt weer 't hooi op beemd en weide.
Hoor, het zingt van levensvreugd.

Koor voor mannen en vrouwen.

Lieve zonne,
Glans nu weder hel en blij!
Warmtebronne,
Schiet uw stralen gul en vrij!
Droog nu schadden, turf en hooi;
Rijp het graan en geel het strooi.

Bron van leven,
Wek de krachten der natuur!
Help ons streven,
Schenk ons voeder, spijs en vuur.
Droog het hooi en rijp het graan,
Dat het goed ter schuur moog gaan!

DUO.

Een pachter en zijne vrouw.

HIJ
Wat is het zoet, naast het vrouwken gezeten,
Te rijden om hooi voor het moedige paard!

ZIJ
Wat is het zoet, zich bemind te weten
En zitten ter zij van den liefste der aard!

HIJ
Zeg, vrouwken, hoort gij dat gonzen der bijen?

ZIJ
Neen, lieve, 'k hoor maar uw stemmeklank.

HIJ
Ze gaan ons den zoeten honig bereien,
Waaruit we maken den kermisdrank.

ZIJ
Uw blik is mijn zoetste kermisdrank,
Uw tale mijn liefste feestgezang.

HIJ
Wat zijn we gelukkig samen,
Sinds wij van 't outer des Heeren kwamen!
Niet waar, mijn vrouwken zoet?

ZIJ
Ja, lieve, God zegene uw rein gemoed!

HIJ
Hier zijn we ter wei, stijg af, nu vriendinne!
Hoe zoet wordt toch 't werk door de zalige minne!

TE ZAMEN
Zoo varen wij, ja, op den levenswagen,
Bestierd door de eedle huwelijksmin,
En zweven, op vleuglen van liefde gedragen,
Door zwoegen en strijden den hemel in.

DE DICHTER

De zonne mildert haren gloed
En daalt naar't zachte westen.
De heidebloemkens geuren zoet;
De kievits lokken hun gebroed
En roeier naar hun nesten.
Het landvolk werkt met iever voort
Om 't droge hooi te garen.
Ziet, ginder komt, geheel omboord
Met gagelkruid en elzenblaren
Een volle wagen aangevaren;
En hoort, de blijde maaiersscharen
Verzellen dien met zangakkoord.

SLOTKOOR.

Mannen en vrouwen huiswaarts keerende.

Den hemel gedankt voor het gunstige weder!
De zonne beglansde ons zoo warrem en teeder,
En droog is nu 't hooi op den wagen getorscht.
Wel plaste te middag een gudsende regen;
Doch 't was voor de velden een dubbele zegen:
Haast worden te rijkere granen gedorscht.
Gij, hemelsche Vader, Gij weet wat wij hoeven;
Gij zegent elk wezen en voedt het op tijd;
En, zendt Ge soms rampen om ons te beproeven,
Na regen komt zonschijn, wie lijdt wordt verblijd!

II.
Filips van Artevelde.

(Kantate.)

RECITATIEF.

De leeuw van Vlaandren slaapt, geklonken
In slavenband;
En 't vaderland,
In leed en kommer neêrgezonken,
Gedoogt het juk
Vol druk
En schand'
Van eenen vreemden dwingeland!

MAAGD VAN VLAANDEREN.

Zijn er geene mannen meer
In Vlaandren?
Die met moed, voor plicht en eer,
Slaan het valsche dwingrenheer
In spaandren?
Slaapt men langs den Scheldekant,
Wijl de vreemde 't heil verbant
Van Vlaanderland?

REI VAN MANNEN.

Wij dwalen troosteloos, verlaten
En hongrig langs de doodsche straten
Geen vrijheid, geene nering meer!
Zal niemand onze smarte lenen,
Onz' vrouwen brood, ons werk verleenen?
o Ruwaart, komt gij nimmer weêr?

REI VAN VROUWEN.

Hoe pijnlik slijten wij onz' dagen!
Wat baat ons wrang en rustloos klagen?
De zon der welvaart schijnt niet meer.
Is alle heil voor ons verdwenen?
Zal niemand bijstand ons verleenen?
o Ruwaart, komt gij nimmer weêr?

MANNEN EN VROUWEN.

o Ruwaart, komt gij nimmer weêr?

FILIPS VAN ARTEVELDE.

Ik heb uw bange stem vernomen
En ben tot u gekomen!
Wat wilt gij broeders? - Spreekt!

MANNEN EN VROUWEN.

Heil aan u, zoon van den Wijze!
Dat door u de zonne verrijze
Der vrijheid, die de boeien breekt!
Aan u, Filips van Artevelde,
Den dank van 't kroost van Lei en Schelde,
Gij, die eens onz' schande wreekt!

FILIPS VAN ARTEVELDE.

Mannen van Vlaanderen, broeders!
Hoort gij den kreet uwer moeders,

Kampend met lijden en nood?
Kiest! - Wilt ge als luiaards en laffen
Sterven den hongerdood?
Of wilt gij als schandige slaven
Kruipen verachtlik en snood?
Of zult gij de lafaards bestraffen,
't Onrecht voor eeuwig begraven?
Wilt gij weêr vrij zijn en groot?
Volgt mij, en weg is de nood!

REI VAN MANNEN.

Gawee! Gawee!
Wij volgen u in wel en wee!
Wij willen ons Vlaanderen groot!
Nering en blijheid!
Vrijheid
Of dood!

MAAGD VAN VLAANDEREN. - VROUWEN EN KINDEREN.

(Solo met koor.)

o Heer der Legerscharen,
Leen hun uw vaderhand,
En wil hun leven sparen,
Tot heil van Vlaanderland!
Ik smeek u, neergebogen
Voor uw gerechtigheid,
Maak dat uw Alvermogen
Hen tot de zege leid'!
o Heer der Legerscharen,
Leen hun uw vaderhand,
En wil hun leven sparen,
Tot heil van Vlaanderland!
Wij smeeken u, gebogen
Voor uw gerechtigheid,
Maak dat uw Alvermogen
Hen tot de zege leid'!

FILIPS VAN ARTEVELDE.

Welaan, vooruit, geen tijd verloren!
Door wil en moed redt gij uw land!
Te Brugge wordt uw heil herboren!
Gij hebt met mij den eed gezworen:
Aan Gent uw roem, uw kracht, uw hand,
Uw liefde aan 't fiere Vlaamsche strand!

REI VAN MANNEN.

Vooruit nu gezellen,
Laat voorwaarts ons snellen
Voor vrijheid en brood!
Wij willen ons rechten
Als braven bevechten:

Gevloekt zijn de knechten!
De zegen of de dood!

(Strijdgewoel - Zegemarsch.)

RECITATIEF.

Het recht verwon, en Vlaanderen werd gered!
De legermacht des vreemden ligt verplet;
De zon des heils is weêr verrezen!
Het kroost van Gent heeft 't heilig pleit beslecht;
Zij streden kloek voor vaderland en recht,
En wonnen vrijheid, nering als voordezen!
Hoezee aan hen, verbrekend boei en band
Van 't eeuwig duurbaar Vlaanderland!

ARIA.

Helaas! het recht moet weer verkracht
Door 's vreemdlings overmacht,
En Vlaandrens vrijheid moet versmacht!

MAAGD VAN VLAANDEREN.

Weest man in beproeving en lijden!
Weest reus in het hopeloos strijden!
Houdt moed wen 't gevaar u omringt.
't Is lafheid 't gevecht te vermijden
Wanneer u de vijand bespringt!

REI VAN MANNEN.

Vereenigd als broeders
Getogen ten strijd!
De vrouwen, de moeders,
De rechten bevrijd!
Wij dulden geen schand
Van 't vreemde geweld!
Voor 't heil van het land
Ten strijde gesneld!

FILIPS VAN ARTEVELDE.

Op! dapper kroost van Lei en Schelde!
Ons vrijheid loopt gevaar!
Volgt als weleer uw Artevelde!
Mannen van Vlaanderen! de vijand is daar!
Vooruit! ten strijde
Voor recht en land,
Gij allen die bevrijdde'
Van slavenband
Ons Vlaanderland!

(Dubbel koor)

MANNEN.

(Herhaling.)

Vereenigd als broeders

Getogen ten strijd!
Onz' vrouwen, onz' moeders,
Onz' rechten bevrijd!
Wij dulden geen schand
Van 't vreemde geweld!
Voor 't heil van het land
Ten strijde gesneld!

VROUWEN.

Met moed als voordezen
Getogen ten stijd!
Sa mannen, geen vreezen,
Uw rechten bevrijd!
Wat duldt gij de schand
Van 't vreemde geweld!
Voor 't heil van het land
Ten strijde gesneld!

MAAGD VAN VLAANDEREN.

(Herhaling.)

Weest man in beproeving en lijden!
Weest reus in het hopeloos strijden!
Houdt moed wen 't gevaar u omringt,
't Is lafheid 't gevecht te vermijden
Wanneer u de vijand bespringt!

RECITATIEF.

Hoort, hoort!
De lucht wordt doorboord
Van kreten en schreeuwen;
Als woedende leeuwen
Kappen en kerven de strijders dooreen!
't Woeste gejubbel en 't jankend geween
Dier golvende menschenzee.
Davert en schettert wijd en zijd!

FILIPS VAN ARTEVELDE.
Vlaanderen den Leeuw! Hoezee!

MANNEN.
Onz' rechten bevrijd
In den heiligen strijd!
Met vast besluit
Vooruit!

MAAGD VAN VLAANDEREN.
Wees reus in den hooploozen strijd!

RECITATIEF

(vervolg).

Ziet! ziet!
De dichte kohorten
Stormen en storten
Vol wraak op elkaar!

MANNEN.
Er is gevaar!
Tallooze scharen
Als steigrende baren
Bespringen
Verdringen
Elkander verwoed!

MAAGD VAN VLAANDEREN.

Strijderen, vreest geen gevaren!
Mannen van Vlaanderen, moed!
Vreemden en vrinden,
Broeders, beminden
Zwieren in 't wilde met sabel en zwaard!

MANNEN.

Er is gevaar!
Stapels van lijken,
Smookende dijken,
Worden vertrapt vermorzeld ter aard!

FILIPS VAN ARTEVELDE.

(gewond)

Mannen!.... wilt niet wijken!....
Blijft moedig.... en groot!....
Vlaanderen den leeuw!.... slaat dood!

(Hij sterft - Treurmarsch).

REI VAN MANNEN EN VROUWEN.

Gij vielt, door de overmacht vermand,
Als martelaar van Vlaanderland!
Maar 't dankbaar kroost van Lei en Schelde,
Verbrekend elken slavenband
En 't onrecht, dat u nedervelde,
Gedenkt u steeds in vreugd en smart,
Bewaart uw beeltnis steeds in 't hart,
Artevelde!

MAAGD VAN VLAANDEREN.

Den kamp niet opgegeven!
Gestreden voor vrijheid en brood!
De roep van gansch uw leven
Is kloek voor 't recht te streven!
Mannen van Vlaanderen, blijft moedig en groot!

JAN BOUCHERIJ.

De passiebloem

Met een zwaarmoedig hert stapte dien avond Emma von Ilmenau heure kamer binnen, de donkerbruine oogen door tranen beneveld. Zij was een dier zachtzinnige wezens, die enkel geschapen schijnen om te beminnen en te worden bemind. Eene tint van weemoed overschaduwde en verzachtte heur karakter; zij ontweek het geschitter van het daglicht en 't gewoel der menschen, en wenschte te kunnen alleen zijn. Der maagdelijke nachtbloeme gelijk, ging heur hert slechts open met het vallen des avonds, maar het bloeide vol zoete geuren in het rustige donker. Heur moeder, integendeel, prijkte slechts in den schitterglans der wereld. Er bestond geene sympathie tusschen moeder en dochter. Nooit ontmoetten of verstonden zich hunne zielen, en meer dan eens waren tusschen beide vrouwen woorden gesproken, die diepe wonden sloegen. En zoo gebeurde 't nog eens, dien avond, dat Emma von Ilmenau met betraande blikken in heure kamer trad.

Ze was gevolgd door heure fransche kamermeid, Madeleine, die in de familie was oud geworden. In heur jonkheid was Madeleine arm geweest - en deugdzaam, omdat ze nooit de bekoringen had gekend; en nu, dat ze grijs was geworden, en nooit eenig voordeel uit hare deugd had kunnen trekken, ging het haar even als zoovelen die arm van geest zijn: zij wanhoopte van de Voorzienigheid en bekloeg het inwendig dat zij nooit was bekoord geweest.

Terwijl dat armzalig schepsel de wassen keersen op de toilettafel ontstak en de bedgordijnen openschoof en babbelend rond de kamer trappelde, wierp Emma zich in 'nen leunstoel neer, en de handen in heuren schoot vouwend en het hoofd op de borst latende vallen, scheen ze weg te dwalen in 'nen droom.

‘Waarom heb ik die fijngevoeligheid ontvangen?’ dacht ze in heur eigen; ‘waarom ben ik met al die warme driften, die brandende zuchten naar al wat schoon en goed is geboren, indien ze maar voeren naar droefheid en ontgoocheling?... O! mocht ik iemand beminnen - een enkele maal en voor eeuwig -, mijzelve aan hem alléen opofferen - voor hem leven - voor hem sterven - in hem alléen bestaan! Maar

eilaas! er is niemand op deze arme wereld die mij bemint zooals ik zou willen bemind zijn, niemand die ik beminnen kan zooals ik bekwaam ben te beminnen.... Hoe ledig, hoe eenzaam schijnt me de wereld rond me! - - Waarom gaf de hemel mij dit gevoel, indien het enkel is om te treuren en te verslensen?...'

Arm kind! ook gij, als zooveel anderen, eilaas! moet leeren dat de Voorzienigheid in 't geheim heure wegen gaat, en geenen uitleg - geen antwoord geeft op onze ongeduldige vragen....

'God bewaar me, kind! wat hapert er u?' riep Madeleine, ziende dat Emma geen acht sloeg op heur ijdel gezwets. 'Toen ik uwe jaren had -'

'Och, praat nu niet, goede Madeleine. Laat me, ik wensch alleen te zijn!'

'Wel,' zoo ging de meid voort, eenen brief uit heuren boezelaar nemende, 'hier is iets dat, naar ik hoop, u een weinig meer leven zal geven. Toen ik uwe jaren had -'

'Ust! Ust!' zuchtte Emma, den brief uit de ruwe hand van Madeleine rukkende, 'nog eens, ik bid u, laat me! Ik wil alleen zijn!'

Madeleine nam de lamp en verwijderde zich traagzaam, hare jonge meesteres menigmaal goeden nacht en zoete droomen wenschend. Emma brak den zegel des briefs. Toen ze begon te lezen, werd heur aangezicht bleek, maar aanstonds met de vlugheid der gedachte - schoot haar een purperen blos op de wangen, en heur handen beefden. Teederheid, medelijden, liefde, gekwetste hoogmoed, de zwakte en de weerdigheid der vrouw, - dat alles vermengde zich in haren blik, daar het, als wolkschaduwen zich afwisselend, over heur fijne gelaatstrekken heentoog. Zij zonk achterover in haren leunstoel en bedekte heur aangezicht met de handen, alsof zij het voor haarzelve en voor den hemel had willen verbergen.

'Hij bemint me!' murmelde zij, - 'bemint me! en is met eene andere getrouwd voor wie hij geene liefde heeft! En hij durft mij dat bekennen! O nooit - nooit - nooit! En toch! hij is zoo vriendloos en alleen in deze onmeewarige wereld, - en een balling en zonder thuis! Ach, ik moet hem beklagen - en toch, ik haat hem en wil hem niet meer zien!'

Die korte droomerij van liefde en haat werd onderbroken

door 't geluid eener klare zachte stem, die, in de algemeene stilte des nachts, bijna de stem geleek eens geestes. Zij zong, zonder begeleiding van eenig instrument, dit lieve versje van Goethe:

Alles rust en ligt te droomen,
't Vogeltje in de kruin der boomen
Slaapt zoo zacht;
't Windje ligt in rust bevangen...
Dra zult ge ook de rust' erlangen,
Wacht maar, wacht!

Emma herkende die stem, en schrikte. Zij sprong naar het venster om het te sluiten. De nacht was schoon - en vreedzaam blonken de sterren over den Allerheilenberg. 't Geruisch van den Neckar was zacht en dof; nachtegalen zongen in 't droomend geruizel des wouds; de groote roode maan glanste, als een robijn, aan den helderen horizont, en goudene lichtdraden zwommen in de trillende golven des strooms. Spookachtig stonden de groote witte standbeelden op de brug. Scherp teekenden zich de heuvelen, het slot, de bogen der brugge, de torens en de daken der stad op den in licht zwemmenden hemel af. Midden in dat tooverachtig tooneel gleed zachtjes en zwijgend een bootje den stroom neer.

Emma sloot koortsig het venster en schoof er de gordijnen voor.

'Ik haat hem! - en toch, ik wil voor hem bidden,' zuchtte zij, daar ze heur moede hoofd op het kussen neerleî, van hetwelk ze, eenige maanden te voren, nimmer meende weer op te staan. - 'O, ware ik dan gestorven! Ik mag hem niet beminnen, maar ik zal voor hem bidden!'

Arm kind! indien de verzoeking zoo dikwerf tusschen u en den hemel komt, dan vrees ik voor uw lot! De plant die uit Helena's tranen sprong vernietigde serpenten; kon uit uwe tranen gerustheid des gemoeds opwassen, konden zij eene plant doen ontspringen die de serpenten in uwen boezem vernielden! Geloof me, op de boorden alleen van hemelsche stroomen groeit het kruid dat de wonden des herten geneest.

En dit beschouwden de zwijgenden sterren des hemels, en vertelden het niet voort. Dit beschouwde ook Frau Himmelhahn, die loerde van uit heur venster; maar ze was niet zoo bescheiden als de zwijgende sterren.

E. v. O.

Naar het Engelsch van H.W. Longfellow.

L'art indépendant.

Bestaat er zulke kunst?

Welzeker. Elk genie is onafhankelijk, ik meen, dat iedere kunstenaar van genie werkt als niemand vóor hem; men kan hem tot geene bepaalde school terugbrengen en wie hem nabootst toont alleen zijne eigene onmacht en de grootheid des meesters. Rubens, Leys, Rembrant, Hals, Murillo, Rafaël, Michel Angelo, Mackart, Delacroix, Courbet... Ziedaar een tiental rijk begaafde kunstenaars, die zich allen zouden kunnen scharen rond den standaard van *L'Art indépendant.*

Immers moet men hier de benaming *onafhankelijk* opvatten in den zin van *onafhankelijk eener school*, zoodat elk individu, in tegenstelling met hetgeen vroeger gebeurde, iets nieuws en eigenaardigs, beter: iets geheel *persoonlijks* zou leveren.

De vraag is nu, of de oudere en jongere schilders, die op dit oogenblik het kunstminnende publiek te Antwerpen bezighouden, hunne fiere leus eer hebben aangedaan.

Steeds klinkt mij de spotlach in de ooren, waarmee de bezoekers de meeste der uitgestalde gewrochten bejegenen, en indien sommige tentoonstellers inderdaad tot zulke luidruchtige vroolijkheid zelven aanleiding gaven, de anderen zullen zich wellicht getroost gevoelen door deze aandoenlijk ware woorden van den genialen Zola: ‘Tout homme qui ne ressemble pas aux autres, devient par là même un objet de défiance. Dès que la foule ne comprend plus, elle rit. Il faut toute une éducation pour faire accepter le génie. L'histoire de la littérature et de l'art est une sorte de martyrologe qui conte les huées dont on a couvert chacune des manifestations nouvelles de l'esprit humain.’[(1)]

Enkele schilderijen van Crabeels, Dierickx, Frederic, Heymans, Marcette, Meyers en Rosseels zijn vrij onbeduidend, en ik lach gaarne met den beschouwer mee vóor de vodden van Ensor (de *lampenverzorger* uitgenomen), Hagemans (behalve zijne *markt* en zijnen *straatkeerder*), Rops, Van de Velde en Vogels. Meenen die heeren ernstig, dat zij schilders of wijsgeeren zijn?... Zij zijn er eenvoudig de spotbeelden van,

(1) Mes Haines, blz. 301.

verleid misschien, ik acht zulks volstrekt niet onmogelijk, door het ietwat paradoxale ‘Vous êtes d'autant plus admiré et compris, que vous êtes plus ordinaire’[1] van denzelfden beroemden schrijver. Zij hebben jacht gemaakt op zonderlingheid, en wij vergeven hun gaarne die dwaze gril, op voorwaarde, dat zij 'nen volgenden keer toonen, wezenlijk talent te bezitten, iets waaraan wij hoegenaamd niet twijfelen.

Alwat de heer Abry inzond, vinden wij fraai, vooral de eigenaardig opgevatte portretten van Dumercy en Hendrik Van de Velde. Zijne zoozeer gewraakte locomotief zelfs durven wij gerust een voortreffelijk stuk heeten.

De zeegezichten van Artan munten uit door malsche kleuren waarheid van toon.

Van Crabeels hebben ons *de landbouwer*, *de koolen* en *Zij komen*, door hun gezond realisme zeer bevallen. *Het altaar des armen* van Dierickx zagen wij nogal gaarne, doch meer nog beviel ons *de oude dienstmeid* van Frédéric, uitstekend geteekend en gemaald, en getuigende van een diep gevoel bij den kunstenaar, die hiervan een ander bewijs gaf in zijne *verliefden*, eveneens een doek van onmiskenbare waarde.

Heymans' *herfst* en *zandige weg* zijn niet slecht, en de landschappen van Luyten goed opgemerkt en weergegeven; wij hadden ze elders nog gezien en door elkeen hooren roemen.

Wat Khnopff betreft, hij is stellig de meest persoonlijke van al zijne makkers, en niemand kan hem een onafhankelijk talent ontzeggen, dat hij ongelukkiglijk soms aan beuzelingen versnippert. Zijn *En écoutant du Schumann* is echter een meesterstuk, geen weergaloos, gelijk een hooggeschatte vriend van me in zijne blakende geestdrift beweert, maar vast een meesterstuk toch. Er steekt ziel in deze schilderij en zij werd vervaardigd door eenen kunstenaar, die zijn penseel hanteert met eene ongelooflijke behendigheid. Zijn allerliefste *kinderportretje* lacht u toe als een eerste lentebloemeke. De schilderij naar Flaubert drukt ja den gegeven toestand uit, doch de heer Khnopff heeft zich wat al te gemakkelijk uit den slag getrokken en bovendien een leelijk, misselijk werk geleverd.

Een *zondagavond* en een *hoekje te Castel* van Meyers zijn beide schoone stukken; ook *Op den Dender* en een paar Kempische gezichten van Rosseels verdienen volkomen den hun toegezwaaiden lof.

(1) Ibid. blz. 311.

Van Rysselberghes krijtteekening *La promenade des nounous* is wonderjuist van kleur en uitvoering, indien men slechts zorgdraagt, zich op drie vier meters afstand te plaatsen. Ik noem dit stuk een van de beste der tentoonstelling.

Met *Meunier - last not least* - sluiten we dit beknopt verslag. Zijne mijnwerkers hebben veel en gunstig van hem doen spreken, hetgeen ik altemaal gaarne erken. Alleenlijk veroorlove hij ons, hem te doen opmerken, dat hij zijne keus gevestigd heeft op personen en zaken, die ongetwijfeld ons aller belangstelling verdienen, doch uit hunnen aard weinig geschikt zijn om tot onderwerp eener schilderij te verstrekken of stof te leveren aan den beeldhouwer. Zulke werken keert men onwillekeurig den rug toe.

Antwerpen.

J. FRANS VAN CUYCK.

Boekbeoordeeling

Reinaard de Vos, Middeleeuwsch dierenepos in zeventien zangen, voor de eerste maal in zijn geheel en in de oorspronkelijke maat bewerkt door Prudens Van Duyse. Met portret van den dichter en platen naar L. Richter. Derde uitgave. Roeselare, De Seyn Verhougstraete. 1887,

Wat is er in de laatste halve eeuw, sedert Jan Frans Willems in 1836 voor de eerste maal den oorspronkelijken tekst van *Reinaert de Vos* uitgaf, niet al geschreven over dat beroemde heldendicht van ‘Willem, die Madok maecte’! En hoeveel menschengeslachten hebben zich niet verkwikt aan de lezing van ons eenig Nederlandsch epos!

Tekst, bronnen, tijd van ontstaan, dichter - alles weid beurtelings onderworpen aan een ernstig onderzoek en eene grondige studie, waaraan de grootste letterkundige geesten onzer eeuw: Willems, Jonckbloet, Jacob Grimm, Hoffmann von Fallersleben, Martin en anderen hunne beste krachten wijdden. Ook in de meeste hedendaagsche talen verschenen er overzettingen en omwerkingen van, waar tusschen wij slechts noemen die van Willems, van De Geyter, Van Duyse en Goethe.

De laatste, geschreven in stijve hexameters, gelijk men weet, bevalt ons het minst - het weze den schepper van *Werther*, *Hermann und Dorothea* en *Faust* niet te na gesproken. Indien men ons nu dwong, onder de drie overige eene keus te doen, dan legde ik zonder aarzelen den vinger op die van.... De Geyter, waarvan onlangs eveneens eene prachtuitgave het licht zag.

Ziehier waarom

Wanneer ik lust gevoel om eenige meesterstukken van Rembrand of Rafaël te zien, dan begeef ik mij naar Amsterdam of Parijs b.v., doch kan mij onmogelijk tevredenstellen met eene kopij of eene min of meer gewijzigde nabootsing, al bezit ik de zekerheid, dat de eerste quasi volmaakt en de laatste zoogezegd verbeterd is. Immers, ik vraag niet naar het werk van Peer of Pauw, maar naar dat van evengemelde genieën, gebreken en feilen inbegrepen.

Willems, en nog veel meer Van Duyse hebben gemeend, het puikgevrocht van den beroemden onbekenden Willem te moeten verbeteren in het opzicht van geest en taal. Deze heeft zich allerlei wijzigingen veroorloofd en schier een nieuw gedicht geleverd, terwijl gene trouwer bij het oorspronkelijke bleef, zonder evenwel zich te kunnen onthouden, met zijne taak van vertaler die van schifter en zedenmeester te paren. Hooren wij hem liever in zijn voorbericht zelven:

‘Zoodra het tweede gedeelte geheel zal bekend wezen, zal ik mij onverwijld ook met de omzetting van hetzelve bezighouden. Ik zeg *omzetting*; want de vergelijking met den grondtekst van dit eerste stuk, zal doen zien, dat ik niet overal en niet alles vertaald heb. De rol van den pastor heb ik, welstaanshalve, aan den koster overgedragen, en menige al te *rauwe* uitdrukking is door mij verzacht geworden. Hetgeen een geestelijke der 13de eeuw dierf schrijven, zou thans aanstoot geven’!![1]

Die angstvallige vader Willems!

Ehwel, ik keur die handelwijs af. Ziet gij de overspelers uit de romans van onzen tijd door de zeloten van latere eeuwen herschapen worden in hartstochtelijke herboriseerders, die in een andermans hof drongen om een kostelijk maar verboden bloemke te plukken?...

(1) Reinaert de Vos, door J.F. Willems. Eecloo. drukkerij van A.B. Van Han en zoon. 1834.

Men late *Reinaert de Vos* zooals het geschreven werd door den genialen Willem omstreeks 1250. Het is geen boek voor kinderen, en volwassenen mogen immers weten, hoe het met spraak, gedachten en zeden gesteld was vóor zeshonderd jaar, in den tijd van Maerlant en Breidel.

Dat alles belet echter geenzins, dat Van Duyses bewerking zich heel aangenaam laat lezen, en dat de derde uitgaaf hiervan, zooeven door den ijverigen en kunstminnenden heer De Seyn bezorgd, hare eigene waarde bezit. Hier heeft men namelijk de twee deelen van den *Reinaert* vereenigd, en bovendien is *dit* wel het boek, waarin Van Duyses luimige, speelsche geest het best tot zijn recht komt.

Dan, ook als drukwerk zou men deze nieuwe uitgaaf koopen. Met het oog op den betrekkelijk lagen prijs, mag men de stoffelijke uitvoering gerust prachtig noemen. De omslag, de titel in twee kleuren, de roode lijstjes om de bladzijden, alles werd om termeest verzorgd; voeg daar de fraaie kop- en eindstukken, de plaatjes naar den beroemden Duitschen teekenaar L. Richter en het portret des dichters bij, en gij hebt een boek vòor u, hetwelk uitmunt boven vele door goeden smaak en sierlijkheid. Het zou in geene bibliotheek mogen ontbreken.

Welke dichter schenkt ons nu de legende van Tijl Uilenspiegel en die van Langen Wapper in een modern, kunstvol kleed? Waarom zou een Vlaming, doorgloeid van het heilige scheppingsvuur, ten onzent niet kunnen verrichten, hetgeen o.a. Julius Wolff voor Duitschland deed? Waarom zou hier geen Wilhelm Jordan opstaan, die het grootsche Nevelingenlied meer genietbaar maakte voor den negentiendeeuwschen Vlaamschen lezer?

Antwerpen.

J. FRANS VAN CUYCK

Over het behoud der h in het schrijven onzer plaatsnamen, die op ghem uitgaan.

Schier algemeen wil men dat de **g** der **ghem**-namen, de oorspronkelijke **h** van **hem** zoude vervangen hebben en besluit men de **h** als overtollig weg te laten. Dit is ook het gevoele van het meerendeel der leden van de Commissie, die gelast is de schrijfwijze onzer aardrijkskundige namen vast te stellen; zoo dat eene nieuwe verminking deze plaatsnamen bedreigt.

Dit valsche begrip, door onomstootbare bewijzen, weerleggen, is het doel van dit opstel.

Men is het eens over de beteekenis van het achtervoegsel **hem,** vroeger, door Frankischen en Duitschen invloed, **heim,** dat thans nog wel nevens ons **heem** gebruikt wordt.

Het is het oud-Saksische **hêm,** Angelsaksische **hâm,** Nedersaksische **heime,** Gothische **haims,** oud, middel, nieuw Hoogduitsche en Zweedsche **heim,** engelsche **home,** die allen door **huis, woonplaats** vertolkt worden.

Van dit **heem** zijn afgeleid: *inheemsch*, *uitheemsch*, *heemraad, heemstede;* van **heim** *geheim*, *heimwee* en *heimelijk.*

Deze woorden schrijven wij met **h,** zoodat dan onze plaatsnamen die op **hem** eindigen, met **h** moeten gesteld worden. Dus niet: *Merxem* maar *Merkshem*, geen *Hemixem* doch *Hemikshem*, nooit *Bellem* en *Vlekem* altoos *Bellhem* en *Flekhem* enz. enz.

Talrijk zijn onze plaatsnamen die op **hem** uitgaan, aan welke soort ontegensprekelijk de **ghem**-namen behooren. Van deze laatste vonden wij er in Vlaamsch-België twee honderd dertig geboekt[1]; doch hun getal zal wel dubbel zijn, waanneer daarbij gesteld worden de niet-aangeteekenden, de afgesletenen en die, welke verbasterd, in Waalsch-België voorkomen.

Van waar nu het verschil in schrijfwijze **hem** of **ghem?**

Zijn de namen op **hem** eigen aan eene landstreek, die op **ghem** aan eene andere; of duidelijker, is het de tongval, die dit onderscheid te weeg bracht?

De ligging onzer plaatsen wier namen op **hem** en **ghem** uitgaan moet deze vraag beantwoorden.

In de Antwerpsche gouwen vinden wij:

*Merks***hem** bij *Wijne***ghem**; *Broec***hem** nevens *Wommel***ghem** en *Oele***ghem**; *Bauters***hem** niet verre van *Ede***ghem;** *Waal***hem** bij en *Geerde***ghem** onder Mechelen; *Doore***ghem** in het gebied van *Born***hem** enz.

(1) In Aug. Jourdain's Dictionnaire encyclopédique de Géographie Historique du Royaume de Belgique.

In Brabant:

*Savent***hem** bij *Nosse***ghem** en *Die***ghem**; *Voss***hem** nevens *Auder***ghem**; *Ross***hem**, *Meuse***ghem**, *Merkt***hem**, *Brusse***ghem**, *Mol***hem**, *Cobbe***ghem** en *Wolvert***hem** in eenen kring enz.

In Oostvlaanderen:

*Bell***hem** in de nabijheid van *Somer***ghem**; *Gott***hem** naast *Pete***ghem**; *Boy***ghem** onder *Mull***hem**; *Laat***hem** bij *Berle***ghem** enz.

In Westvlaanderen:

*Beern***hem**, *Roks***hem**, *Lop***hem** nevens *Ettel*ghem, *Beke***ghem** en *Snelle***ghem**; *Oy***ghem** onder *Pitt***hem**; *Hout***hem** bij *Wulver***ghem**; *Bek***hem** tusschen *Wevel***ghem** en *Rolle***ghem**.

Nevens de **hem**-namen komen thans in Limburg geene plaatsnamen meer voor, die den vorm **ghem** vertoonen.

Dat deze aldaar in de middeleeuwen niet zeldzaam was, zullen wij bij de behandeling der *afgesletene* **heem**-*namen* betoogen.

Uit voorgaande opgave blijkt ten duidelijkste, dat eene gegronde rede de schrijfwijze van **ghem** naast **hem** moet wettigen.

Wanneer wij aandachtig den lijst der **ghem**-namen nagaan, dan vinden wij in die reeks *twee* gemeentenamen, die door hunnen bijzonderen vorm dadelijk in het oog springen. Deze zijn: **Alveringhem** en **Wulveringhem**, namen van een paar dorpen in Veurnambacht gelegen.

Al dadelijk ziet men, dat de **g** niet hoort aan den uitgang **hem**, maar wel aan de voorgaande lettergreep **ing.**

Wat is ing?

Laten wij hier het woord aan L.A. Te Winkel, die, in eene merkweerdige studie '*Over de woorden met den uitgang ing*'[1], onder andere zegt:

'Oorspronkelijk schijnt **ing** afstamming uitgedrukt te hebben, en daarom diende het hoofdzakelijk tot vorming van *patronymica.*'

Het duidelijkst blijkt dit in het Angelsaksisch, in welke taal bijv. de zoon van *Elisa Elis***ing**, die van *Godvulf Godvulf***ing** heet.

Zoo wordt in de Angl. Sax. Chron. de afkomst van Hengist en Horsa, de bekende hoofden der Angel-Saxen bij de verovering van Britannië, op de volgende wijze van *Wodan* afgeleid:

'Heore heretogan woeren twegen gebrothra, Hengest and Horsa, the woeren Wihtgilses suna Wihtgils was Witt**ing**, Witta Wect**ing**, Wecta Wodn**ing.**'

Hunne hertogen waren twee gebroeders, Hengest en Horsa, die waren Wihtgilses zonen, Wihtgils was de zoon

(1) In A. de Jager's 'Archief voor Nederl. Taalkunde'. I D. bl. 104.

van Witta, Witta de zoon van Wecta, Wecta de zoon van Wodan.'

'Uber die teutschen Namen' sprekende zegt Mone[1] 'Die Abstammung vom Vater wurde durch die Sylben **unc - inc** bezeichnet, welche man unmittelbar an den Namen des Vaters fügte. Der Auslaut **c** veränderte sich nach Mundarten in **g**, **ch, cc, h**, **k**, oder fiel auch ganz weg. Beide Sylben schlieszen sich sowol den Wurzeln als auch den Ableitungen an.'

En Jacob Grimm[2] 'Im ags. ist der gebrauch der Ableitung **ing** zu Patronymicis ganz lebendig, jedwedem Mannsnamen kann sie hinzutreten und bildet dann den Namen oder Zunamen des Sohnes oder Nachkommen.'

En niet alleen in het Angelsaksisch, maar in alle Germaansche talen, diende **ing** om van vadersnamen zoonsnamen te vormen.

Dit bevestigt Johan Winkler[3] in deze woorden. 'Deze wijze om toenamen te formen, van den vadersnaam afgeleid is reeds zeer oud. En tevens oorspronkelik Germaansch. In den grijzen voortijd was zij eigen aan alle Germaansche volksstammen. Van daar dat wij zulke patronymika, op **ing** uitgaande, bij alle Germaansche volken, bij Engelschen, Duitschers en Skandinaviërs, zoo wel als bij Nederlanders, nog heden als geslachtsnamen zeer talrijk en in volle gebruik vinden.'

Werd door **ing**, achter den vadersnaam gevoegd, oorspronkelijk de zoon bedoeld; weldra ging dit zoo gevormde patronymikon over op geheel het geslacht, ja op al het volk, zoo magen als slaven, lijfeigenen enz., dat de erve des stamvaders bewoonde en deze naam, op zijne beurt, hechtte zich van lieverlede aan het **heem** door dit volk betrokken.

Vinden wij nu in *Alveringhem* en in *Wulveringhem* zulke patronymika? Door de oude gekende vormen dezer namen zullen wij deze vraag oplossen.

Alveringhem.

Villa Adalfredi (661), *Adalfringahem*, *Alveringhem* (1058), *Alfringhem* (1066 en 1080), *Alvergem* (1147), *Alfringuhem* (1201).

Villa Adalfredi, in de *Acta Santorium* voorkomende, is het landhuis, het heem van Adalfried, dat is: de *Adelijke-vredelievende.* Deze zinsrijke oud-germaansche mansnaam wordt samengetrokken nog dagelijks gebruikt, namelijk *Alfried*[4]. Hier hebben wij geen patronymikon, maar de

(1) Anzeiger fur Kunde des teutschen vorzeit funfter Jahrgang. Seite 253.
(2) Deutsche Grammatik II theil seite 350.
(3) De Nederlandsche Geslachtsnamen in oorsprong, geschiedenis en beteekenis. Eerste stuk. blz. 47.
(4) Op gelijke wijze werd: Adalbert, Albert; Adalwolf, Adolf, enz.

latijnsche stelling geeft den naam niet weer, zoo als hij in den mond van het volk *moet* geklonken hebben, wat overigens door de jongere vormen wordt bevestigd.

Deze *Adalfried* was de stamvader der *Adalfriedingen* en het *heem* dat zij met hem bewoonden, *moet* oorspronkelijk **Adalfriedingaheim** (ingaheim naar oud-vlaamsche wijze) genoemd geweest zijn.

Wie was nu de stamvader der *Adalfriedingen?* 'Een zeer machtig en treffelijk man, overste van Veurnambacht. Hij was de zoon van Saladrun, tiende zoon van de vijftien des eersten forestiers Liederick de Buck.(1)'

In 663 schonk Adalfried 'zyn heim met al synen aenhanck en nog eenige andere plaetsen; als syne landen gelegen in Lampernisse, Dixmuyde, Steenkerke, Oudecappelle, Loo, ende in andere prochien buyten deser Casselrie aan St-Omaers, welke deze heeft toegeëygent aen het capittel ende kerke, die hij gefondeert heeft tot Sithieu, dat nu de stadt van St Omaers is. Dit erfdom behelsde een schoon casteel, vele landen, heerelicke renten, thienden ende andere incommen, benevens eene schoone jurisdictie, vermogende hooge, middel en de neder justitie, ende is de heerelickhede die noch genaemt wort *het vrye van St-Omaers*, daer af de canoninghen, in 't jaer 1604, de principaelste jurisdictie verkocht hebben aen het magistraet van Veurne.'(2)

Ziedaar taal-en geschiedkundig, de bediedenis van *Alveringhem* vastgesteld. Wil men nu veranderen? Hoe schoon ware het niet, het duistere *Alveringhem*, door het klaarsprekende **Alfriedinghem** te vervangen.

Wulveringhem.

Wulfringhem, *Wulfrighem* (1128) *Ulvringehem* (1142) *Herberti de Ulffrighem* (1142) *Wulvringhem* (1284).

Bij gebrek aan duidelijkere oude vormen, is de samengestelde mansnaam, welke aan het verbasterde patronymikon *Wulvering* ten grondslag ligt, niet met zekerheid te bepalen, daar ook aangaande den stamvader niets gekend is. Is het *Wulfert* (*Wolfhart*) of *Wulfried (Wolffried)?* Wij houden het met den laatsten naam, daar de opeenvolging der **i**'s van *fried* en *ing*, de versmelting kan vergemakkelijkt hebben.

De mansnaam *Wolf,* kwam oudtijds op zich zelve of samengesteld zeer veel voor. Förstemann(3) geeft eenen lijst van 378 namen die op *Wolf* uitgaan en een groot getal die er mede aanvangen. Dat deze naam in het grijs verleden zeer geacht was, begrijpt men dadelijk, wanneer men slechts denkt aan de vermaardheid van den wolf, als een der heiligste dieren van den Wodendienst.

(1) Jacobus Malbrancq "de Morinis et Morinorum" Tornaci, 1639. tom 1.
(2) Jaarboeken van Veurne en Veurnambacht, door Pauwel Heinderijcx, Eerste deel, blz. 32.
(3) Altdeutsches Namenbuch 1ste Band.

Wulveringhem was dus het *heem* der *Wulfertingen* of *Wulfriedingen.*

Bij Waasten, in den zuid hoek van Westvlaanderen, ligt de gemeente *Wulverghem,* aan welker naam wel niemand eene andere beteekenis geven zal dan aan den voorgaanden en nochtans blijft er van het oude patronymikon slechts de **g** over. Ook *Alveringhem* toont ons door den vorm *Alvergem* (1147) hoe vroeg de sylbe **ing** afsleet.

Daaruit mogen wij besluiten: Dat **al** de **ghem**-namen, **inghem**-namen zijn, dat is te zeggen: **heem**-namen waar zoonsnamen, van oude persoonsnamen gevormd, aan ten grondslag liggen.

De ontleding van eene reeks dezer namen zal dit nader bevestigen.

Adeghem.

De oudste bekende schrijfwijze van dezen gemeentenaam is *Addingahim* (840). *Addinga* is eenmaagdschapsnaam, waarvan de stamvader *Ade* genoemd was. In het '*Rituale Romanum*'[1] komt hij onder de Friesche manseigennamen voor en beantwoordt den kerklijken naam van *St. Ado.* Förstemann meldt dat de nieuw-hoogduitsche vormen *Ade en Ette* zijn, terwijl hij voor de oude *Atto*, *Ato*, *Atta*, *Aato*, *Attho*, *Addo*, *Adho*, *Ado, Atte en Adde* opgeeft. Volgens Johan Winkler is *Adde* als mansnaam in Friesland *nu* nog in volle gebruik en was het vroeger in alle germaansche landen. Bij Kiliaan[2] vindtmen insgelijks *Atte*, *Atto* en *Hatto.* Ook *Edo* is een andere vorm van *Ado*; zoodat **Edeghem**, oudtijds *Edingehem* (976) en het samengetrokkene **Eeghem** geene andere beteekenis hebben dan *Adeghem.*

Talrijk zijn de plaatsnamen, met dezen mansnaam ten grondslag, over alle Germaansche landen verspreid: b.v. *Adelof*, Zweedsch kerspel, Jonkopingslän; *Addingham* eng. stadje, graafschap York; *Adenbach*, Beijersch dorp, rechtsgebied Kaiserslautern; *Attenbach*, Pruis. dorp, rechtsgebied Dusseldorp; *Attenhofen*, Wurt. dorpje, Jaxtkreits; *Attenhoven*, gemeente in het Luiksch; *Attinghausen* of *Ettinghausen* zwits. dorp kanton Uri; *Ettendorf*, dorp in den Elzas; *Ettingen*, gehucht in Oostvlaanderen, onder Scheldewindeke, enz., enz. Wij vinden ook nog: *Addens, Addinga, Addingh*, *Addink*, *Addisson*, *Atkinson, Edison*, enz., patronymica van dezen ouden mansnaam, als geslachtsnamen gebezigd.

Een verkleiningsvorm van *Ette* is *Ettel* waarvan **Ettelghem,** gemeente in Westvlaanderen, het *heem* der *Ettelingen.*

(1) Rituale Romanum contractum etc..., Accesserunt ad finem nomina Hollandorum & Frisonum accommodala nominibus Sanctorum, qui in Eccelesia celebrantur: Adjunctis plerumque corumdum Festis. Amstelodam 1731.

(2) In 'Colophon Propria Hominum, praecipue Gothorum, Vandalorum, Germenorum, Teutonum, Saxonum, Anglo Saxonum, vetera nomina paucis explicans.' (Dict. Teutonico-Latinum).

Baveghem.

Bavingehen (976), *Bevinghem* (1230). Het *heem* der *Bavingen* of afstammelingen van *Bavo.* Deze verlatijnschte mansvoornaam, welke nog als dusdanig voorkomt, is de oud-germaansche *Boue* of *Bouwe*, waarvan de geslachtsnaam *Bouwens* af te leiden is. Een tegenhanger van *Baveghem* is *Bavikhove* dat in 1120 als *Bavinghove* gesteld werd.

Antwerpen.

J. HELLEMANS.

(Wordt voortgezet).

Kroniek.

Letter- en tooneelkunde.

- Koninklijke Vlaamsche Academie voor Taal- en Letterkunde. - Wedstrijd voor 1888 - *Eerste vraag. - Oudgermaansche Taalkunde.* - Verhandeling over het gebruik der bijvoegende wijs (subjonctief) in het Gothisch, Oud-friesch, Oud saksisch en Oud-hoogduitsch.

Tweede vraag. - Middelnederlandsche Taalkunde. - Men vraagt het opstellen der klank- en vormleer van het Middelnederlandsche dialect der *St-Servatius Legende* van Heynrijck van Veldeken, uitgegeven door Bormans (Maastricht, 1858).

Derde vraag. - Nieuwe taalkunde. - Eene critische verhandeling over de vertaling onzer wetten sedert 1830.

Vierde vraag. - Letterkunde. - Lofrede op Hendrik Conscience. - Voor dit werk, dat de diensten zal doen kennen welke Conscience aan het Vlaamsche volk bewezen heeft, zal vooral de stijl in aanmerking komen.

Vijfde vraag. - Vlaamsche Beweging. - Eene geschiedkundige en critische verhandeling over de drie taalwetten in België.

Zesde vraag. - Vaderlandsch tooneel. - De oorsprong van het burgerlijk blij- of kluchtspel in de Zuidnederlandsche gewesten, en de ontwikkeling daarvan tot omtrent 1500, met bijzonderen blik op de rol van den *Booze* (Lucifer, Satan, Sinneke enz.)

De schrijver zal, ter inleiding van zijn werk, in de geschiedenis der dramatische kunst opklimmen tot aan de eeuwen der Merovingische koningen. Vervolgens zal hij in 't licht stellen in hoe verre de wereldlijke tooneelvoorstellingen zich van de kerkelijke (namelijk kluchtige) tooneelen hebben gescheiden en eindelijk weder daarmede zijn versmolten.

In de Februari-zitting der Academie is besloten dat onder de *prijsvragen later*, *uit te schrijven voor 1 Augustus 1889*, de volgende zal worden opgenomen:

Letterkunde. - Men verlangt eene critische verhandeling betrekkelijk de verdienstenen de strekking der *oorspronkelijke* Noord- en Zuidnederlandsche, zoo geschiedkundige als zede- en karakterschetsende romans, sedert 1780 tot 1887 gedrukt, met uitzondering der levende schrijvers.

Voorwaarden.

- Enkel handschriften en niet te voren uitgegevene stukken worden ten wedstrijd aanvaard.

De werken moeten leesbaar in het Nederlandsch geschreven en voorzien zijn van eene kenspreuk of teeken, te herhalen op den gesloten omslag van eenen brief, behelzende den naam en de woonplaats van den schrijver. Volkomt deze aan de laatste bepaling niet, dan kan de prijs hem geweigerd worden.

De schrijver van elk bekroond werk zal namens de Academie eene belooning ontvangen van 600 franks, ofwel eenen gedenkpenning van gelijke waarde.

De mededingende handschriften ten antwoorde op dezes eerste vragen moeten hij den bestendigen Secretaris (Fr. de Potter, Godshuizendreef, 29) ingezonden zijn voor den 1^{en} Augustus 1888. Voor de zevende vraag is het uiterste tijdstip der inzending de 1^{e} Augustus 1889. Degene na den voorgeschreven dag ontvangen, of zulke, welker opstellers zich op eenige manier zullen doen kennen, worden uit den wedstrijd gesloten.

De Academie eischt de grootste nauwkeurigheid in de aanhalingen en vraagt uit dien hoofde, dat de mededingers de uitgaven, alsook de bladzijde der door hen aangehaalde boeken, zouden aanduiden.

Eindelijk meent de Academie den mededingeren te moeten berichten dat al de handschriften, aan haar oordeel onderworpen, als haar eigendom in hare archieven bewaard blijven. Niettemin zullen de mededingers er, te hunnen koste, een afschrift van kunnen bekomen mits overeenkomst met den bestendigen Secretaris.

Gent, 20 Maart 1887.

De bestendige Secretaris, FR. DE POTTER.

De Bestuurder, P. WILLEMS.

- Groote prijskamp van toonzetting van 1887.

- De minister van landbouw, nijverheid en openbare werken brengt ter kennis der belanghebbenden dat een dubbele prijskamp wordt geopend voor het maken van een gedicht in Nederlandsche taal en van een gedicht in Fransche taal om in muziek gebracht te worden voor den prijs van toonzetting van 1887. (Prijskamp van Rome).

Een prijs van 300 franken, of eene gouden medalie van dezelfde waarde, zal aan de schrijvers der bekroonde gedichten toegewezen worden.

De gedichten zullen niet meer dan drie muziekstukken van verschillend karakter, onderbroken door zangverhalen, behelzen; zij zullen niet meer dan tweehonderd verzen bedragen. Zij zullen tot het lyrische of tot het dramatische vak behooren. In dit laatste geval is het onnoodig dat zij geschikt wrezen voor de tooneelopvoering.

De schrijvers mogen naar believen eene alleenspraak maken of verscheidene personen doen optreden.

De Belgische schrijvers, die aan den prijskamp willen deel nemen, moeten, voor den 1 Mei 1887, hun werk zenden naar

het Sekretariaat der koninklijke akademie van wetenschappen, letteren en schoone kunsten. De handschriften mogen geene enkele aanduiding dragen, die den schrijver kan doen kennen. Zij zullen vergezeld gaan van een gesloten briefje, bevattende den naam en de woonplaats van den schrijver. Het is verboden, op pene van verbeuring van den prijs, een valschen naam te gebruiken.

- Zondag, 8 Mei eerstkomende, viert het Studentengenootschap *Met Tijd en Vlijt* der katholieke Hoogeschool van Leuven zijn vijftigjarig Jubelfeest.

Het Bestuur en de Leden van ons Genootschap hopen dat dien dag een groot getal oud- en buitenleden de plechtigheden van het jubelfeest zullen bijwonen. Hunne tegenwoordigheid zal voor de jongere leden eene machtige aanmoediging zijn, om, in den strijd voor Godsdienst, Moedertaal en Vaderland, op den ingeslagen weg voort te gaan, en den alouden roem van *Met Tijden Vlijt* krachtig te handhaven.

's Morgens, om 11 uren, zal in Sint-Pieterskerk eene Mis van dankzegging gezongen worden.

Om 1 uur 's namiddags, zullen de deelnemende Maatschappijen op de Statieplaats vergaderen, om zich stoetsgewijze te begeven naar het lokaal, waar het letter- en toonkundig feest zal gehouden worden.

Om 5 uren 's namiddags, groot banket, gevolgd van een avondfeest.

Wij koesteren de vaste hoop, hooggeachte Heer, dat gij deze feestelijkheden met uwe tegenwoordigheid zult vereeren, en U, 8 Mei toekomende, om 1 uur 's namiddags, om het vaandel van *Met Tijd en Vlijt* zult scharen. Wij verzoeken U tevens het hierbij gevoegde inschrijvingsbiljet op het banket in te vullen en, vóór 17 April aanstaande, aan het adres des Voorzitters (Brusselsche-straat, 192), weer te zenden.

Aanvaard, Weledele Heer, de verzekering onzer bijzondere hoogachting.

Het Bestuur van *Met Tijd en Vlijt*: De Voorzitter, P. Willems, hoogleeraar. De Schrijvers, Lod. Plessers, student, Ad. Pauwels, stud. De Ondervoorzitters, J. Helleputte en P. Alberdingk Tijm, hoogleeraars. De Leden: E.H. Scheurmans, Pastoor. Jul. Van Neste, student. Jul D'Haenens, stud. A. Laporta, stud. A. Raemdonck, stud.

Nieuwe Uitgaven.

DOOR DE WERELD! Gedichten door P.J. Denijs, met eene plaat door Mej. Louisa De Hem. In-8°, 284 blz. Ieperen, Druk. K. Deweerdt.
Prijs: fr. 2. -

- FERENCZ RENYI. Episode uit den Hongaarschen onafhankelijkheidsoorlog van 1848. Bekroond declamatiestuk door Theodule Van Hauwermeiren. Kl. 8°, 8 blz. Cent, Ad. Hoste.
Prijs: fr. 0.50

Molleke
door Is. Teirlinck.

Zie vorige aflevering bladz. 165.

IV.

Heden is het Beloken-Paschen en kermis ten *Osse.*

De aloude herberg ligt eenzaam in het midden van vette akkers langs de baan, welke van Nederbrakel naar Gent leidt, juist daar, waar ze door de kassei van Sottegem naar Ronse gekruist wordt.

Men heeft een klein uurke noodig om van Meirelhem naar de afspanning te gaan.

Overal, langs de breede, nette kasseibaan, die voorbij de herberg loopt, ziet men troepen volk: forsche jongens, met den blauwen kiel over de schouders, de brandende pijp in den mond; jonge boerinnetjes, met blozende konen, lachenden oogenglans en schaterenden mond; daartusschen, - tusschen dit jeugdig bloed, die juichende jonkheid - een paar ernstige, oudere of bejaarde lieden, door den veldarbeid gekromd, die over hooger schietend koren en bloeiend koolzaad praten.

Komen ginder geen twee kennissen?

Ja zij zijn het: Krollie, de struische smid, en Neel de wagenmaker. Beide rooken en blazen dichte blauwe tabakwolken in het zonnelicht omhoog. Neel heeft korte beentjes: ook schijnt hij met kleine stapjes, op de teenen, voort te trippelen, terwijl Krollie met vasten zwaarderen stap nevens hem gaat. De smid vooral ziet er vroolijk uit. Zonneschijn is het buiten, allerlustigsten zonneschijn; leeuwerikken draaien zingend ten hoogen; de gele koolzaadbloemen, prijken langsheen de baan. Heerlijk, prachtig lenteweder! En echter is het lustiger in het hart van Krollie: de liefde, de zalige liefde huist er - liefde voor Marieken van boer Janssens, voor het schoone kind, dat heden op den drukken kermisdag, hare meter Mie, de kinderlooze weduwe uit den *Os*, is gaan helpen. Ja ja, in het hart van den

onbeschaafden buitenjongen, evenals in het lenteveld, heerscht er zonneschijn, vogelenzangen bloemenpraal.

Met sterken adem blaast Krollie den tabaksrook voor zich, en van tijd tot tijd strijkt hij de vereelte vingeren door den krachtigen krollenden haarbos, welke overal van onder de zijden pet duwt.

‘Zu-zu-zu-zu-zu!-’

't Is Rika Bellens, die uit haar hofje nevens de baan, den haan wegjaagt. Deze vliegt al over de tuinheg, tot voór de voeten der twee jonge lieden en spoedt zich heen.

‘Moeder Rika!... Ge ziet er zoo kwaad uit!...’ zegt Krollie.

Rika blikt op naar de straat.

‘Ha, 't is Krollie... en Nelus!... Ja, jongens, ik ben kwaad; die verduivelde haan krabt al mijne jonge erwten uit!’

En Neel lacht:

‘Steek hem in uwen pot... hij zal niet meer krabben, Rika.’

Doch moeder Rika lacht mede. 't Is een oud besje, dat echter verdragen kan, dat men pret heeft.

‘Ja, 't is al goed en wel, Nelus... 'k Zou hem wel kunnen in den pot steken - maar ik vraag het u: wie zou er onze hennen dan fokkelen?’ zegt ze fijntjes de twee jongelingen beziende. Deze schaterden om den zet van het vrouwke. Doch ze houden niet stil, zijn reeds het klein hofje voorbij. Enkel Neel roept nog:

‘Gaat ge niet mede, Rika?’

‘Jong bij jong en oud bij oud!... Alles op zijnen tijd!’ antwoordt Rika.

Toch denkt ze onwillekeurig aan heilrijke vervlogen dagen, aan haren onlangs gestorven man, Pieter, die zoo menigmaal met haar - 't is meer dan veertig jaar geleden! - naar de kermis ten *Osse* trok en met haar danste!... Ze ziet het verwoeste erwtenbed: al de jonge erwtjes, die uit de vette, mullige aarde kijken kwamen, liggen uitgekrabd. Met hand en voet maakt ze alles weer effen. Gelijkt haar hart aan dit verwoest erwtenbed niet? Jonge plantjes - een jongen en een meisje - kwamen ook lachend uitkijken: de dood heeft ze uitgekrabd, zelfs den hovenier meegenomen - en nu blijft de oude Rika gansch alleen over.

Doch Neel en Krollie stappen verder langs het frissche, geurige veld.

Wie komt daar achter hen?

Zeker is het Molleke, die, zooals ieder jonkman, op dien zonnigen achtermiddag, naar den *Os* moet. Een zijden pet vervangt zijn mollevellen hoofddeksel: 't Is immers Zondag en des Zondags gaan de buitenmenschen anders gekleed dan in de week.

De jongeling denkt na, terwijl hij met de handen in de broekzakken voorttrekt. Zijn onzekere blik dwaalt door de velden. Ernstige gedachten houden zijnen geest bezig.

En geen wonder! Sedert omtrent veertien dagen zond zijn vader hem uit het kleine huisje weg. Nu woont hij in bij Susse den wever, dien hij vijftig centiemen daags voor morgenkoffie en nachtverblijf op den ellendigen zolder betaalt. Des middags en des avonds eet hij bij Mence. In den dag drinkt hij of gaat hij mollenvangen.

Rechtuit gezegd - dat leven stemt hem droevig. Thuis was hij het eenige kind, de ‘Sarel’ van moeder, door de oude vrouw eenigzins bedorven; voor niets moest hij er zorgen: het vleesch lag gereed in pan of schotel, de boter op het brood!... En nu moet hij alléen, als ouderloos, bij vreemden slapen en eten. Neen, neen, die verandering van levenswijze is te groot: het maakt hem norsch en afgetrokken!

En het is nog niet alles! Heeft hij niet vernomen, dat zijn vader sedert het betreurenswaardige voorval, zieker geworden is? Susse de wever heeft verscheidene malen den doktoor naar het kleine huisje zien gaan. En Molleke weet het beter dan iemand anders: vader is van de kloekste niet en de hartziekte zou hem toch eens meerukken! En moeste het nu erger geworden zijn?... Moeste vader eens sterven?... Hij, de zoon, zou dus de oorzaak van dien dood zijn?

Die gedachte jaagt een rilling door zijn lichaam.

En Mence?... Ha, Mence - hij denkt er nu onwillekeurig aan. Sedert hij in den *Potlepel* eet, laat de meid hem niet met rust: ze wil trouwen!... Alle dagen spreekt zij hem van dit huwelijk. Met allerlei dingen blaast zij zijne ooren vol. Waarom langer gewacht?... Is hij, Molleke, niet meerderjarig? Vijf en twintig jaar?... Hij laat zich te veel gelegen aan hartelooze ouders, die hem op straat gesmeten hebben!... Keken zij eens, vader of moeder, naar hunnen ‘Sarel’ om?... Zeker zouden zij hem van honger en gebrek kunnen zien omkomen!... Gelukkig nog, dat zij, Mence, liefderijk voor zijn eten zorgt en hem oppast!...

Dat alles is waar - de jongen moet het bekennen! Zijne ouders smeten hem op straat en Mence past hem op!... Hij vergelijkt de handelwijze der eersten met die der laatste en hij vindt dat de herbergdeerne voor hem toch meer hart en liefde over heeft!... Ook, nu voelt hij het duidelijk, hij houdt veel, zeer veel van Mence. Ze is wel een weinig ruw van manieren, zoo wat gemeen met drinkebroers en klanten... maar voor een kroegmeisje laakt hij het zoo zeer niet: een kroegmeisje mag niet onvriendelijk zijn en vooral niet tegenover die, welke veel drinken en verteren...

De slotsom van zijn onderzoek is, dat hij er mee trouwen zal!

Eene zaak echter pijnigt hem: zijne ouders zullen nooit in dit huwelijk toestemmen, dàt lijdt geen twijfel. Volgens de wet zal Molleke bijgevolg den notaris moeten zenden, 'afvraging' doen, zooals men dàt noemt. Die 'afvraging' speelt hem in den kop... Wat zullen de menschen er weer over babbelen!... En ze babbelen al genoeg over hem, dank aan de opbruisendheid zijns vaders en de ongelukkige dood van Rikske.

En toch blijft zijn besluit vast: hij zal met Mence trouwen!

In eens neemt hij pijp en tabaksblaas, vult een 'horentje,' wrijft op zijne broek een luciferke in brand en ontsteekt al murmelend:

'Ba ba!... Ik sta er veur en ik moet er deur!'

Hij is reeds het hofje van Moeder Rika voorbij en heeft zelfs vergeten deze eenen 'goeden-dag' toe te zenden. Daar, vóor hem, loopt de baan in rechte lijn verder. De jongen slaat den blik vóor zich.

'Ginder gaan Krollie en Neel,' zegt hij. Een nijdige, spijtige gedachte vliegt door zijn brein en jaagt onstuimig het bloed in zijne wangen. Hij bijt op zijne pijp, dat ze knarst. Krollie, Krollie, pas op, jongen!

Juist kijkt Neel om.

Heeft hij Molleke bemerkt?

Denkelijk: want hij steekt de twee duimen in den mond en brengt, al blazend, een heel scherp gefluit te weeg, dat tot bij den mollenvanger voorttrilt. De smid wenkt met de pijp.

De twee voorsten gaan trager; Molleke stapt dapperder door.

'Zou hij weer spotten?' denkt hij. 'Verdoemd! dat moet tusschen ons gedaan zijn!'

Weldra haalt hij de twee jongelingen in.

Doch Krollie voedt geenszins het voornemen met ‘Sarel’ te spotten. Zijn hart is te vol van Marieke!

En ook is het geen kermis?

Al over het groene veld zweeft hun den eigenaardigen, zoeten toon van een akkordeon tegen. Ze naderen: ginder vòor hen, een weinig lager, ligt de *Os*, omringd van bloeiende fruitboomen. Een dikke drom volk wemelt rond de herberg en het half dozijn kramen.

De drij kerels zijn er!

Rechtover de herberg, aan de overzijde der breede baan, staan in rij, de kramen met schol, gedroogde saucissen, peperkoeken, muntebollen en mokken. Er nevens doet de teerlingman de kubieke steentjes uit den kroes op de ton rollen. Daar laat een oud ventje, met eene oude karabijn voor sigaren naar een brandend kaarsken schieten.

‘'k Heb goeste om eene sigaar te rooken!’ zegt Neel; ‘willen we 'ne keer schieten, jongens?’

‘Mij - wèl!’ antwoordt Molleke.

Het oud ventje heeft een soort van klein theaterke, waar, op scene, een cent-kaarske ijselijk dampt. Bij middel van de karabijn, met een weinig poeder en papier geladen, moet men het vlammetje uitdooven. Neel schiet en Molleke ook: ze lukken eens op vijfmaal en krijgen elk twee doorslechte, harde, rimpelige sigaren voor hun verschoten geld.

Krollie schiet niet mede: hij draaft ter herberg. Verduiveld, wat volk in de lage herbergplaats! En welk oorverdoovend geraas! Tabaksrook en bierreuk kittelen de neusholten. En de boeren smakken aan de pijp, speekelen op den vloer en, daar het nog vroeg in den achtermiddag is, spreken betrekkelijk stil met elkander - betrekkelijk stil voor hen, oorverdoovend voor ons. De jongeling moet zich met geweld eenen weg banen om aan den toog te geraken, waar Marieke nevens de bazin Mie dapper aan het tappen is. Maar Door is een hoog opgeschoten kerel en zijn blik vliegt al over de kermisvierders naar de geliefde zijns harten. Zij ook reeds heeft haren struischen jongen met den weligen haarbos bemerkt: Hooger blos overvliegt hare wangen en ze lacht hem tegen.

‘Potvernonde! ge plettert mijnen grooten teen!’ roept een der dorpelingen, terwijl hij toornig naar den smid opziet.

‘Steek hem in uwen zak,’ zegt Krollie en hij duwt zich verder.

‘Ha! ge zijt gij het, Krollie?’ verzacht de gekwetste. ‘Ge

deedt mij toch geen zeer, jongen.' Ja, Krollie heeft macht en vreest niemand, dat is gekend!

Hij geraakt aan den toog. Zijne stem, gewoonlijk ruw en barsch, wordt zoet en zacht.

'Een glas bier, Marieke!' Uit zijn oog schiet liefdeglans.

'Als het u belieft, Door,' spreekt ze, terwijl ze hem glimlachend een vol en schuimend glas aanbiedt. Ze wenschen elkander geenen goeden dag: buiten kent men, tegenover de warmste kennissen, geene beleefdheidsvormen. Doch één blik van hem en één blik van haar, waarin honderden lieve dingen opgesloten liggen, hebben de twee vriendelijkste groeten bliksemsnel overgedragen.

Voorwaar, dit zal een schoon koppel zijn - die gezonde Vlaming en die malsche boerendeerne!

Ze doen met elkaar 'bescheid' en praten over de onbeduidenste zaken. Marieke vergeet te gerieven.

'Toe, Mieke! help eens wat, ik kan er niet meer door - door al dat werk!...' vermaant bazin Mie.

Middelerwijl zijn Neel en Molleke binnen gekomen. De laatste schuift naar den toog; Neel steekt zijn hoofd in de nevenkamer. Hier is niet minder volk dan in de gelagplaats. Overal tegen den muur, op banken, zitten liefjes te vrijen en te blozen, dat het een recht genoegen is te zien! Wild en onstuimig gaat het er toe. Wie of wat kan die sterke bruisende naturen temmen? Ze zitten er hand in hand, oog in oog, dicht tegen elkander geperst. Hunne heete adems vermengen zich en jagen brandenden gloed op de wangenhuid. Veel spreken ze er niet: ze fluisteren zacht; waar de ontembare drift gebiedt, daar zwijgt de tong!

In den hoek, rechtover de deur, zit Piery de mulderszoon, met zijne vrijster. Neel ziet ze en daar Pier de meid wat te hevig prangt, roept de wagenmaker luid:

'Pas op, Pier, ge zult ze zeer doen!'

En giegelend smakt hij aan zijne slechte sigaar, welke hij schier tot tabakspruim verknauwd heeft. Hij wacht naar Piers antwoord niet en trekt naar den toog.

Molleke is er al, en krijgt den inval Door, op zijne beurt, eens goed te tergen.

'Gezondheid, blozerke!' zegt hij tot Marieke en pinkoogend voegt hij er bij, na de helft zijner pint uitgedronken te hebben; 'weet ge 't al, Marieke, Krollie heeft een lief!'

En daar het meisje niet antwoordt en Krollie's oog grammen gloed werpt, gaat hij verder:

‘Hij heeft een lief... en nog al een schoon... Hij was er op tweeden Paaschdag bij, in de *Leerze*, op den Gastenhoek.’

‘Zwijg, Molleke,’ antwoordt ruw de smid.

Doch Molleke schijnt het niet te hooren.

‘Niet waar, Neel?... Gij hebt hem ook gezien met Treze van den watermolen?’

Wil Neel lachen? Hij knikt ja. Marieke wordt rood als een gloeiende pioen.

‘Zwijg, Molleke,’ herhaalt Krollie, en hij grijpt barsch den arm van den mollenvanger.

‘Hooren, zien en - niet zwijgen, is de spreuk,’ zegt Molleke, zonder Krollie te bezien. ‘Ja ja, meiske - 't is een haantje, die Krollie.... hij krabt in alle beddekens,.. hij vliegt in alle hovekens... hij kraait bij alle hennekens.... 't Is iemand!.. Pas maar op.... hij zou u soms ook kunnen verleiden....’

Heeft hij genoeg gezegd? Of ontwaart hij nu voor de eerste maal de brandende oogen van Door?... Hij drinkt haastig zijn glas uit en vraagt aan Neel, die lacht, dat hij schokt:

‘Willen we 'nen keer gaan dansen, Neel?’

En beiden verlaten de herbergzaal en gaan ter schure, welke tot danszaal herschapen is en waar, op eene ton gezeten, de blinde Nollis op zijn akkordeon allerlei trippeldeuntjes speelt

Krollie verlaat den toog niet, waar hij een vervaarlijk getal pinten binnengiet en een nog grooter getal pijpen tabak tot rook vervormt.

En zoo vervliegt de tijd voor die zwoegende menschen: met te drinken, te rooken, te vrijen, in-en-uit te loopen, te dansen, te lachen en te zwetsen! Voor hen - het toppunt van genoegen en wellust!

Gelukkig volk, dat met zóo iets tevreden is!

V.

't Werd avond - negen, tien, elf uren!

't Sloeg twaalf op het uurwerk der herberg - en immer vond men er Krollie, Neel en Molleke, die immer rookten en dronken.

Nu was er zooveel volk niet meer: de grootste hoop der drinkebroers waren naar huis getrokken. Nog een tiental, waaronder onze drie gezellen, zaten rond de grootste tafel;

in den anderen hoek speelden vier whistspelers; nevens den toog, gansch alléén, vond men Jefke den barbier, een alleraardigst manneke, dat immer tegen zijn eigenzelven preutelde.

Molleke vertelde over zijne lievelingsdiertjes, hij beschreef een gevecht tusschen twee mannelijke mollen - eene echte liefdehistorie.

‘Het was verwonderlijk te zien,’ hoorde men hem zeggen; ‘'t kon zes ure van den morgen zijn... Ge kent wel boer Verdonckt's Langeveld? Welnu, daar op den wegel, die nevens den akker loopt, waren die twee mollen bezig met te vechten.’

‘'k Meende, dat de mollen *in* den grond leefden,’ onderbrak Krollie, die weer bijtend en spottend was: het bovenmatige rooken en drinken verergerde nog de zaak.

‘Wat kent gij daarvan?’ was de ruwe vraag van Molleke. ‘Spreek over dingen, welke gij kent... *Op* den grond waren ze, als ik het u zeg!.. En de eene sprong naar den anderen met opgeheven voorpooten... Nu, ge moet weten, dat de voorpooten van eenen mol zeer scherp zijn... het zijn percies fijn getande, scherpe houweelkens... Ze sprongen dus op elkander toe en ze sloegen hunne houweelkens in elkanders snuit, dat het bloed er uit spatte... en hunne oogen schoten stralen...’

‘Schoten stralen!’ schaterde Krollie. ‘Molleke, jongen, ge maakt ons klodden wijs - een mol is blind!’

‘Zegt men niet zoo blind als een mol?’ bevestigde Neel.

‘Wat raast ge?.. Ge kent er alle twee de knoppen van!... Een mol is niet blind... Zijne oogen zijn onder zijn haar geborgen; maar als hij kwaad is en de liefde hem vervoert, dan gaan die haarkens open en ze vormen eenen ring rond zijne oogen, die schitteren als twee karbonkelsteenen... Ja, ja, Krollie-alweter, ge moet zoo niet lachen... oogen, die schitteren als twee karbonkelsteenen...’

‘Ga maar voort, Molleke,’ moedigde een oude boer aan, een gebuur van de bazin Mie. ‘Laat u aan den smid niet gelegen...’ De geschiedenis scheen hem te bevallen.

‘Ik zal mij aan den smid niet gelegen laten,’ riep Molleke met nadruk. ‘Ze vochten dus alsof ze van den duivel bezeten waren, het bloed stroomde al over den wegel... En daar nevens, eenen stap of twee verder, zat heel stil, op haren huk, het wijfje, waarvoor de twee mollen zoo aan 't vechten

waren... En dat wijfje zat op het tweegevecht toe te kijken... Ja, ja, Krollie te kijken... en dat met hare oogen wijd open... Wat kent gij van het mollenleven!.. Marieke, geef mij een glas bier!'

Marieke bracht het gevraagde: Molleke dronk het half ledig en ging verder:

'In eens hoorde ik eenen grooten schreeuw...'

'De mollen kunnen niet schreeuwen,' lachte Door, 'zij zijn doof en stom!'

'Doof en stom!.. Allei dan!.. Gij hebt van uw leven geen mollen gezien zeker?.. Doof en stom!.. Als ik u zeg dat een mol huilen kan, dan moet het wel waar zijn... Ge zult het mij zeker moeten leeren?.. Wel, manneke toch, ik heb heel mijn leven met de mollen verkeerd!.. Doof en stom?.. Bemoei u met uw oud ijzer, dat gij als nieuw verkoopt, dát zal beter zijn!'

Krollie, die tot nu toe kalm zijne pijp smoorde en zich slechts eenige spotachtige onderbrekingen veroorloofd had, zag scherp naar Molleke.

'Wat wilt ge zeggen met dat oud ijzer?'

Doch Neel kwam er tusschen.

'Iets om te lachen, Krollie... Ga voort met te liegen, Molleke...'

'Ik lieg niet, Neel, dat weet ge wel... ik lieg niet... In eens hoorde ik eenen grooten schreeuw, een van de mollen viel neer op den grond... de andere had hem den snuit afgebeten en, met eenen slag der voorpooten, den kop gekloven!.. En wat gebeurde er daarna?.. Het wijfje kwam bijgekropen en scheen iets den overwinnaar te zeggen, die, fier als een held, met bebloeden kop en haar, haar met liefde bezag! Ik was kurieus om te weten wat het wijfje zoo geheimzinnig te zeggen had... Ik bleef toekijken... Daar knikte het mannetje goedkeurend en alle twee begonnen, in het land nevens den wegel, een putje te graven... 't En duurde maar eenige minuten!'

'Leugens!' tergde Krollie.

Molleke wierp eenen woesten blik naar den smid. Waarom liet deze hem niet gerust? Hij ging echter, in schijn bedaard, voort:

''t En duurde maar eenige minuten!.. De put was gemaakt; de gesneuvelde strijder werd er in gelegd, het graf met aarde toegekrabd; de begrafenis was gedaan!... Triomfantelijk trokken de twee lievekens er van door!'

Al de boeren schokten van 't lachen: ja, dat Molleke kon vertellen!

Krollie herhaalde, zonder naar den verteller te zien:

'Leugens!'

In beider hart lag wrok. Had Molleke aan Marieke niet gesproken van Treze van den molen?... De smid had het meisje gebeden niets te gelooven van al hetgene Molleke gezegd had... Zeker, hij was wel bij Treze geweest, doch enkel bij toeval... Zij, Mieke, wist toch wel dat zijn gansche ziel heur en niemand anders toebehoorde!.. Mieke had haren Door geloofd... Doch deze had besloten voortaan den mollenvanger nog meer te tergen, hem nergens in vrede te laten... Daarom had hij den verteller zoo dikwijls onderbroken.

En in het hart van Molleke ging het niet beter toe. De wrok steeg er ten hoogste en het was sedert lang te voorzien, dat die opschietende natuur eens geweldig zou losbarsten... Dat gebeurde toen Door voor de tweede maal zei: Leugens!.. Vloekende sprong Molleke recht.

'Dat spelleke moet hier gedaan zijn... ge zit altijd op mijne kap, gij, fijne smid!'

Kalm rookte Krollie voort. Hij haalde zijne schouders op en gewaardigde zich niet een blik naar den woedenden jongeling te werpen.

'Ge zijt zot, mensch!' sprak hij.

Molleke kwam dichter bij Krollie.

'Zot?' vroeg hij snauwend.

'Ja, zeker zot - ga liever in den *Potlepel* bij Mence zitten...'

Bij Mence zitten!... Waarom moest Mence hier weeral tusschen komen.

Molleke stak de gesloten vuist naar Door uit en blies hem tusschen de tanden toe:

'Hoort ge: geen woord meer over Mence of...'

Krollie zag op. Dát Molleke dierf hem bedreigen!

'En wie zou er mij doen zwijgen?..' riep hij.

'Ik!.. Ik verbied u daar nog over te spreken, ijzerbijter!'

De smid schoot in eenen lach.

'Ik zou moeten over Vuur-en-vlam zwijgen?.. Hebt ge er misschien de vingers verbrand?.. Ha, ik zou moeten zwijgen... en dát voor een klein voddeventje!'

En hij wees met zijne pijp op 'Sarel.'

Voddeventje!.. Het woord bracht den jongen buiten zich

zelven!.. Zijne oogen vlamden en hij sloeg de pijp van den smid aan stukken.

Door schoot recht. Met de rechterhand greep hij den mollenvanger vast en slingerde hem, vooraleer Neel kon tusschen springen, met éénen zwaai tegen den muur der zaal.

Rap echter stond Molleke te poot, sprong terug naar den smid. Hij schuimbekte. Doch Door zwong hem, zonder de minste moeite, ten gronde... Molleke had hem echter vast, liet hem niet los en al vallende, rukte hij den smid mede... Daar lagen beiden, hijgend: Krollie op Sarel.

'Vraag vergiffenis!' riep de smid.

'Laat hem toch gerust, Door,' smeekte Mieke met bange stem.

'Vecht toch niet, jongens!' kreet bazinne Mie.

'Door-jongen, maak u niet kwaad!' zei Neel, die Krollie van den mollenvanger trekken wilde.

Doch Door stiet den wagenmaker weg:

'Hij moet mij eerst vergiffenis vragen... vraag vergiffenis, zeg ik u.'

Molleke antwoordde geen woord; men hoorde hem zwoegend hijgen en zijne tanden op elkaar knarsen.... Hij scheen met eene hand in de tesch rond te tasten.

Mieken vroeg nog eens:

'Laat hem opstaan, Door.'

'Hij moet eerst vergiffenis vragen!' herhaalde de smid.

De bazin jankte.

'Nooit!' kreet Molleke, terwijl hij schielijk de hand uit de tesch trok en eene snelle beweging deed...

Welken gil slaakt Krollie?

'Gestoken!.. Och God... hij heeft mij gestoken!..'

Nu laat de ongelukkige Molleke los, die hem van zich duwt, opspringt en naar buiten ijlt.

'Gestoken!' herhalen de gasten. Allen omringen Krollie.

Bloed, rood bloed verft den blauwsteenen vloer.

'Och Heere-God toch!..' huilt Mieke, terwijl ze Door zachtjes bij het hoofd opheft.

'Och Heere-God toch!' huilt de bazin en wanhopig wringt ze de handen.

'Wat gebeurt er hier?..' vraagt het barbierke, die nu eerst wakker wordt en nu komt toekijken.

Met ontzetting staren de anderen elkander aan. Enkel de boer, de gebuur van Mie, vraagt aan den gekwetste:

‘Gestoken, Door?.. Waar, jongen?..’

‘Hier... hier...’ antwoordt Krollie met stervende stem, en hij legt de hand op de borst. Hij laat het hoofd in Miekes arm zinken. Wat ziet hij bleek!

‘Hij sterft... hij sterft... Om den doktoor!..’ roept het arm kind.

Een der aanwezigen snelt buiten.

Drij anderen nemen den smid zachtjes op en dragen hem in een nevenkamertje op een bed.

Druppelend bloed teekent een roode streep op den vloer.

Dat is het einde der kermis ten *Osse* - eene moord!

VI.

Neel echter heeft Molleke op de hielen gevolgd. De moordenaar, buiten in den maneschijn, beziet half bedwelmd, het bevlekte mes, dat hij nog in de hand houdt.

‘Sarel-jongen,’ zegt Neel, die nu den voornaam van den mollenvanger gebruikt, ‘Sarel-jongen, wat hebt gij gedaan?’

Molleke beziet zijn open mes, huivert, werpt het in het korenveld nevens de baan en bidt:

‘Zwijg, Neel, zwijg.... ach, zwijg toch!’ En onmiddellijk daarna grijpt hij den wagenmaker met bevende handen vast en vraagt stil, heel stil:

‘Hij is toch niet dood zeker?’

‘Misschien!... Bloed stroomt over den vloer,’ klinkt het strenge antwoord. ‘Vlucht, Sarel, vlucht.... ze zullen om den doktoor loopen en.... om de gendarmen!’

‘Om de gendarmen?’ En Molleke staat daar te snikken, te snikken, dat Neel nog meer medelijden met hem gevoelt en hem troostend vermaant:

‘Ge moest hem toch niet steken, Molleke, toch niet steken....’

‘Neen, dàt moest ik niet doen,’ weent de ongelukkige jongeling, ‘dat moest ik niet doen, ik weet het wel, Neel-jongen;... maar waarom moest hij mij altijd bespotten.... altijd met Mence lachen?...’

‘'t Was toch een goede jongen,’ zegt Neel.

‘Een goede jongen?... Zeker, Neel, was 't een goede jongen!... Ga weder bij hem, Neel, ge moogt hem niet verlaten.... ga weder bij hem - en zeg hem, als hij u nog hooren kan, dat het mij toch zoo spijt.... dat het mij toch zoo spijt!’

‘Ik zal 't hem zeggen, Sarel.... doch vlucht nu.... ze zullen gaan komen,’ waarschuwt Neel, die hem zachtjes wegduwt en terug in de herberg gaat.

En Molleke loopt, loopt, loopt... Hij volgt de baan niet, hij draaft al over het slapende veld... De gendarmen!... Ja ja, de gendarmerie staat niet ver van den *Os,* langsheen den breeden steenweg.... en de gendarmen zijn misschien reeds op weg om hem te vangen!... Half zinneloos ijlt de jongen verder.

Waar naartoe?

Hij weet het zelf niet!... de maan giet over het stille en schoone landschap haren zilveren glans!... Overal heimelijke rust en vrede - doch vreeselijke storm in het hart van Molleke!... Reeds meer dan éen uur vlucht hij de plaats van den moord - en eensklaps - zonder dat hij er aan gedacht heeft, staat hij vòor de woning van Sus den wever. Zou hij er binnen gaan?... Neen, neen.... hier zullen ze eerst komen, de gendarmen!... Hij loopt voorbij het stille kerkje, waar het twee uren slaat, en een oogenblik later bevindt hij zich vóor den *Potlepel*.... Neen neen.... hier ook niet.... En nu eerst denkt hij op zijne ouders, op vader en moeder.... Daar, op het kleine hoeveken, zal het misschien nog het veiligst voor hem zijn? Hij snelt naar de vaderlijke woon.... Juist bij de Keibeek vallen zijne oogen op zijnen blauwen kiel.

‘God!... Bloed!...’ ontvalt het hem. Hij ijst. Hij trekt den kiel uit, bukt zich over het murmelende water, waarin zoo lief de maan glanst, en wil de bloedvlek uitwasschen.... Hij wrijft gejaagd, vol onrust, gedurende eenige minuten. Zeker, nu zal de roode vlek wel weg zijn!... Hij trekt weer den kiel aan.

Daar staat hij op het plankier van het boerenhuisje. Brandt er geen licht in vaders kamer?... Ja, de straaltjes pinken door de luikspleten.... Zonder twijfel, vader zal zieker zijn!

Die gedachte vergroot zijn lijden.

Hij gaat naar de deur, voorzichtig, op de tippen zijner schoenen, ten einde geen gerucht te maken. Hij legt de hand op den appel der buitendeur. Zou hij ze open doen.... kloppen?... Neen.... hij huivert!

De schuurdeur is altijd open, hij weet het.... In de schuur zal hij zich verschuilen. Behoedzaam glijdt hij er naar toe, heft traag en voorzichtig de klink op en sluipt binnen, na de deur weer gesloten te hebben.

Hier is het stikdonker. Enkel eenige manestralen dringen

langs de deurspleten binnen. Doch Molleke heeft geen licht noodig, hij kent hier den weg: hij tast eerst rond en hijscht zich op de uitgedorschte schooven, welke nevens den dorschvloer opeengestapeld liggen. Het gereuzel van het stroo doet hem trillen.

Hij legt zich neder en overvloedig rollen de tranen uit zijne oogen. Nu eerst begint hij goed na te denken.

Wat heeft hij gedaan?... Iets ijselijks - eenen vriend vermoord!... O dàt mes, dàt mes!... Waarom moest hij altijd met dat mes in zijnen zak loopen?... Als Krollie op hem lag, voelde hij het in zijne broektesch branden!... En hij heeft het genomen, het met moeite open gedaan - en gestoken,... gestoken om hem, zijnen vriend te vermoorden!... En, nu voelt hij al te goed, Krollie was een doorgoede jongen, een braaf hart... En hij heeft hem vermoord!... Vermoord, want nu moet Krollie al dood zijn!

En Molleke snikt - onderbroken, onderdrukt.

In eens duwt hij de opborrelende tranen terug en luistert aandachtig toe. Daar loopt iemand over het plankier - de huisdeur gaat open en hij hoort zijne moeder vragen:

‘Was Sarel niet thuis?’

‘Neen!’ antwoordt iemand - Molleke hoort dat het de koeiwachter is, die sedert zijn vader den zoon wegjoeg, op het hoeveken werkt - ‘neen, Bello; Sies zei mij, dat hij naar den *Os* getrokken was en maar laat zou thuis komen!’

‘'t Is al laat genoeg,’ zucht de moeder, ‘meer dan twee uren... Och God 't zal misschien te laat zijn - hij zal zijnen vader niet meer levend zien!’

De deur gaat weder toe.

Te laat zijn!.. Niet meer levend zien!.. Vader ligt dus op sterven?.. Moest hij weten, dat zijn zoon een moordenaar is!

Sarel luistert scherper toe. Hij hoort niets meer - enkel de snelle kloppingen van zijn gefolterd hart!

Neen; de jongen weet niet, wat er voorgevallen is... Doch in den avond, rond negen uren, juist toen de oude zwoeger gereed stond om naar bed te gaan, was den man iets overkomen - iets, dat zijn hart om zoo te zeggen gebroken had. De doktoor was reeds geraadpleegd en had met halve woorden laten verstaan, dat alle hoop diende opgegeven te worden. De pastoor was rond elf uren geweest en had hem de H. Olie toegediend. Des mans tanden en lippen waren krampachtig gesloten en alle oogenblikken kon hij den geest geven.

‘Ik zal dus vader niet meer levend zien,’ denkt de jongen. Hij kan niet gerust op zijnen schoovenstapel blijven liggen. Hij woelt zich rond? Een hevige strijd ontstaat in zijn binnenste. Al de liefde, welk een kind voor zijnen vader koesteren kan, vlamt weer in zijnen boezem op. Moet een zoon de oogen zijns vaders niet sluiten?

Het is beslist: hij zal hem nog voor zijnen dood zien!

Beraden laat hij zich van de schooven glijden, komt buiten, trekt naar de deur en steekt ze open.

Moeder, die de deur krijschen hoort, staat reeds in de keuken. Toen ze haren zoon bemerkt, laat ze eenen kreet, grijpt hem vast en fluistert stil:

‘Kom... kom... ge zult hem nog levend zien... maar hij is op zijn laatste...’

‘Is 't waar toch, moeder?’

Ze trekt hem naar de ziekenkamer.

Het rookend licht eener gewijde kaars zendt eenen flikkerenden schijn rond. In eenen hoek, op een schamel bed, ligt de man op wiens wezen de dood reeds zijn merk geplaatst heeft.

Een ijzeren klem prangt het hart van Molleke toe.

Hij ziet het: zijn vader gaat sterven!

Voelt Lowie, dat zijn zoon vóor zijn doodbed staat? Men zou het zeggen, want zijne oogen wenden zich naar den kant der ingangsdeur, en wanneer de flauwe blik op zijnen Sarel viel, zweeft een nog flauwere glimlach over zijn gelaat.

Huilend zinkt de mollenvanger op zijne knieën. Hij neemt de hand van den stervenden vast en krijt:

‘Vergiffenis, vader... vergiffenis voor uwen schuldigen zoon!’

De man kan niet meer spreken. Doch met uiterste krachtinspanning legt hij de hand op het hoofd van den zoon.

Heeft hij dit verwacht - het bijwezen van zijnen zoon om te sterven?

Hij sluit de oogen en - geeft den geest!

VII.

Lang zitten zoon en moeder te bidden - geknield vóor het bed van den gestorven vader. Op eenen stoel, in den hoek tegen het venster, laat de koewachter - een jongen van twaalf jaar - een paternoster tusschen de vingers glijden; doch men

bemerkt aan het hoofd, dat zich soms zwaar en rap op de borst buigt, dat hij met moeite tegen den slaap worstelt.

De morgenschemering gluurt reeds, langs de spleten der slagvensters, naar binnen en verflauwt nog het flauwe licht der waskaars, welke nog altijd op het tafeltje nevens het doodsbed en bij een kruisbeeld flakkert.

Buiten kraait de haan en de zoekende hennen kakelen. In den stal burlt de eenige koe der Dewaele's. Op het voorhof tsirken de grauwe musschen en in het hout der iepenhaag weerklinkt het lustige lied van het winterkoninkje.

Welke zware laarzen stampen op het plankier?

De zoon gilt: ‘Moeder, moeder!’ en springt recht.

Verwonderd ziet moeder Bello naar hem. Roerloos blijft de koewachter zitten: de jongen is in looden slaap gevallen.

Men klopt op de deur van het kleine hoeveken.

Molleke snelt naar de keuken; zijne moeder, angstig, volgt hem.

‘Wat mag er nog gebeuren?’ vraagt ze aan haren zoon. Doch deze zwijgt, bukt het hoofd en wijst naar de voordeur.

Ruw wordt er geklopt. Men draait de klink op; de deur wordt opengestooten en twee gendarmen, met den hoogen kolbak, steken het hoofd in de keuken. De dagklaarte schiet met hen binnen.

‘Gendarmen?’ krijt de moeder; en ondervragend beziet zij haar kind.

Sarel buigt dieper het hoofd. In eens vallen de oogen der moeder op eene vlek, welke eene der broekpijpen rood kleurt. Vervaarlijk roept ze:

‘Bloed?.. Dat bloed?..’

De jongen zwijgt immer en siddert, terwijl hij het bloed beziet.

De moeder grijpt hem vast:

‘Gevochten!.. Sarel, Sarel,.. gij hebt gevochten!’

De gendarmen zeggen geen woord, doch ze schijnen medelijden te gevoelen met het wee der arme vrouw.

Daar valt de jongeling vóor zijne moeder op de knieën en smeekt:

‘Moeder, vergiffenis... Vergiffenis, moeder!.. Ik wist niet, wat ik deed... ik wist het niet!’

‘Gevochten... met messen?’ huilt de moeder; ‘Misschien iemand vermoord?’

‘Vergiffenis, moeder!’

Een der gendarmen treedt nader en legt de hand op den schouder van den mollenvanger:

‘In naam der wet nemen wij u gevangen!’

Die aanraking doet Molleke recht springen.

‘Allei-voort!’ zegt de andere gerechtsdienaar, terwijl hij hem bij den arm neemt en wil naar buiten sleuren!

Molleke toont de oude vrouw, rukt zich los, klemt in de zijne de handen der moeder, die kermt:

‘Och, menschen-menschen-toch!.. Dát is te veel - te veel!.. Lowie - dood!.. En Sarel - Sarel - een moordenaar!.. Och God toch!’

‘Moeder, om de liefde Gods,’ bidt Molleke, ‘schenk mij vergiffenis... ik ben plichtig... plichtig... maar ik zal boeten, moeder, ik zal boeten... Gij, ten minste, schenk mij vergiffenis!’

En daar zij niets zegt, maar immer voortjankt:

‘Och, moeder, laat mij toch zonder uwe vergiffenis niet vertrekken... ik zal u misschien nooit weerzien.’

Bello ziet eensklaps kalm op en spreekt met bevende lippen:

‘Ben ik uwe moeder niet?.. En gij - mijn eenig, eenig kind?.. Wat gij ook gedaan hebt, ik vergeef u: doch Sarel, vergeet het niet: heb berouw en boet.’

‘Dat zal ik, moeder.’

En hij werpt eenen blik rond, als ging hij voor altijd henen. Daar boven den schoorsteen staat zijn mollenkasteel en ligt moeders kerkboek. Bello steekt hare armen open en de arme jongen valt in hare stramme bevende handen, die hem beschutten willen. De omhelzing is lang,

‘'t Is tijd!’ zegt een der gendarmen.

En beiden sleuren hem buiten.

* * *

Als de zon gansch opgestaan was, sloop zij langs de spleten der nog immer gesloten vensterluiken, en ze vond er, op eenen stoel, den koewachter, die sliep, en vóor het bed, de rampzalige moeder, die er tusschen snikken en geween, vurig zat te bidden - te bidden voor den afgestorven echtgenoot en voor den schuldigen zoon.

VIII.

Drie jaren zijn henengekropen, sedert Molleke, als moordenaar, door de gerechtsdienaars werd weggeleid.

En 't is weder lente!

De lieve zonne, alhoewel reeds laag aan den horizont, lacht nog allervriendelijkst. In dien gullen avondglans bloeien de bloemen in de groene weiden, kweelen lustig de vogelen tusschen de zacht wiegelende bladeren, gonzen duizenden kerfdieren overal.

En op de baan, welke van Oudenaarde naar Meirelhem leidt, stapt een jongeling. Denkend, mijmerend ziet hij rond. Ja, al dat licht, dat groen, dat geel, dat rood, dat leven in de natuur bedwelmt hem, verblindt hem... Wanneer men, gedurende drie jaar, in een donker gevang is opgesloten geweest, tusschen vier enge muren, waardoor nooit een zonnestraal glom, waar geen blaadje, geen bloempje het naakte bedekte, waar geen vogelengezang, geen insektengesnor de akelige stilte verlustigden, ja, voorzeker moet men bedwelmd zijn door eenen zoo lieven lentedag als heden.

Soms werpt onze jongeling, verwonderd, eenen blik op eenen bloeienden kastanjelaar nevens de baan, op een witgeel madeliefje op de weggroeze, op eenen goudkleurigen loopkever in het zand; gelukzalig staat hij soms stil, om te luisteren naar den zang van eene grasmusch in eene tuinhaag... en toch vaagt hij van tijd tot tijd eenen traan van zijne bleeke wangen weg.

Want eens - in een noodlottig oogenblik - heeft hij de baan der deugd verlaten, eenen vriend verraderlijk eenen steek toegebracht... eenen goeden vriend willen vermoorden!.. En enkel de sterke lichaamsbouw had dien vriend gered, die gedurende meer dan veertien dagen als dood in den *Os* bleef liggen... Wel was 't waar: de vriend genas; doch bleef het daarom minder waar, dat hij dien vriend had willen vermooiden?.. En hoe heeft die vriend zich gewroken?.. Met den moordenaar te verontschuldigen en zich zelven te belasten!.. Edelmoedigheid der edelmoedigheden: met zich zelven te belasten!.. Had hij, Krollie, niet altijd met het goede Molleke gespot - hem getergd met Mence... hem dwaas aangehitst?.. Was hij, Krollie, dus de eerste oorzaak van alles niet?.. Ook bij ondervraging op zijn ziekbed, en later, na genezing, vóor de rechters, riep Krollie ten voordeele van Molleke alle verzachtende omstandigheden in. Dit legde eenigszins uit, waarom de mollevanger maar voor drie jaar veroordeeld weid.

En als hij in zijn gevang zat, hoe dikwijls dacht hij er niet, hij, de lustige, vrije natuurjongen, aanzijn vroeger leven, aan

zijne aardige fluweelen diertjes, welke nu alle akkers straffeloos doorsnuffelen en doorwroeten mochten... want wie kon Molleke in zijn ambt vervangen? Hoe dikwijls dacht hij er niet aan zijne vrienden van het dorp - aan Neel den wagenmaker, die ook, voor hem, als getuige, ten beste gesproken had, aan den goeden Neel, die toch zoo schreide, als hij Molleke door de gendarmen uit de gerechtszaal zag wegleiden, en die hem toeriep:

'Sarel-jongen, houd u kloek... houd u kloek, jongen!'

Hoe dikwijls vloog er zijnen geest niet naar het ouderlijke hoeveken - naar zijnen armen afgestorven vader, die hij misschien had doen sterven!.. Naar zijne goede, goede moeder, die hem, in den beginne, alle maanden bezoeken kwam, en hem hoop en moed in het harte stortte, hem leerde boeten en berouw hebben... Welke droeve en toch welke zalige bijeenkomsten!.. Welke grenzelooze liefde der moeder voor haren Sarel!.. En hoe schoon toch kon ze spreken: 'Hij moest geduld hebben... en boeten... en berouw gevoelen... ja ja, het was voor hem schandelijk veroordeeld te zijn, maar toch rechtvaardig ook!.. En ze zou komen, zoo lang ze kon, zoolang als hare beenen haar dragen konden!..' Doch hij bemerkte wel, bij ieder bezoek, dat het verlies van haren echtgenoot, de veroordeeling van haar eenig kind, het verdriet haar langzaam doch zeker ten grave sleepten... In gansch haar leven kende de eenvoudige vrouw maar twee zaken: gehoorzaamheid en liefde!.. Blinde gehoorzaamheid aan haren man... hartstochtelijke liefde voor haren zoon!.. Gehoorzaam moest ze niet meer zijn: haar man lag op het kerkhof!.. En haar geest, hoe zwak ook, overtuigde haar, dat haar zoon hare liefde niet meer verdiende... Beminde zij hem daarom te minder?.. Och neen: haar klein verstand kon tegen haar gevoelig hart niet strijden!.. En na één jaar kwam ze niet meer: ze werd zóo krank, dat ze eindelijk het kleine hoeveken niet meer verlaten kon. Regelmatig echter deed ze, door den onderwijzer, aan Molleke schrijven: doch na een viertal maanden kreeg de zoon de tijding, dat moeder Bello zacht, heel zacht in den Heer ontslapen was! Haar laatste woord, schreef de meester, was nog voor haren Sarel!

Zoo bleef de gevangene als wees op de wereld. Hij zond aan Sies den wever de toelating het huisje, voorloopig, met zijne vrouw en drie kinderen te bewonen, koe en land en alles op te passen en vooral te zorgen, dat niets, niets veranderd werd!..

De jongen hield er aan ten minste het huisje te vinden, zooals hij het verlaten had.

En Mence?...

Wie vermag het de liefde voor een meisje uit het hart te rukken? In zijn gevang had hij het zich meer dan eens moeten bekennen, die vrouw beminde hij hartstochtelijk!... Een maal, sedert het overlijden zijner moeder, was zij hem komen bezoeken; ze mocht hem evenwel niet zien noch spreken. Maar ze schreef er, uit de naaste herberg, zoo goed zij kon, eenen brief!... 'Neen neen, zij zou Sarel niet vergeten; hij mocht gerust zijn.... ze zou hem getrouw blijven en geduldig naar hem wachten.... Molleke moest zich troosten en moed hebben!...' Die brief deed hem goed.... Jazeker, als hij vrij werd, zal hij met Mence trouwen!... En geen eens dacht hij er aan, dat die vrouw, met wie hij zich voor altijd verbinden wou, wellicht de oorzaak was dat vader en moeder in het graf lagen en hij hier in het gevang zat!.. Liefde is blind!... En de brief van Mence storte heil en hoop in zijne benauwde zíel.

En op dit alles en op duizenden andere zaken had de jongen tusschen die vier naakte, koude muren gedacht!...

En hij denkt er weer aan, terwijl hij daar op den zonnigen weg voortstapt.... en dat denken doet de eene traan achter den anderen - stille tranen! - over zijne verbleekte wangen rollen.

'Wat zullen de menschen zeggen?' vraagt hij zich af; 'zullen ze mij nog willen bezien?.. Zullen ze mij met den vinger niet achternawijzen?.. Mij niet vluchten?.. Mij den messteek bij de eerste gelegenheid niet verwijten?'

En hij beziet de ondergaande zon, welke hare roode avondstralen op de baan werpt.

''t Zal toch donker zijn, eer ik er ben!' moedigt hij zich aan. 'Niemand zal mij zien!'

Doch tusschen al die droeve gedachten, speelt de vroolijke malsche gestalte van Mence eene lenigende rol... Ja, daar in den *Potlepel* ten minste zal hij goed ontvangen worden! Zij zal hem niet verstooten, hem met lachenden mond welkom heeten... en och God toch, met Mence zal het goed zijn: de wereld is zoo wijd en groot!

* * *

De zon is gansch onder en de duisternis valt langzaam neder.

Molleke nadert zijn geboortedorp. Neen, de groote baan

wil hij niet verder volgen, hij mocht er iemand tegenkomen! Hij slaat eenen zijwegel in, die hem recht naar de keibeek, dan naar een kreupelboschje en zoo ongemerkt naar het kleine hoeveken voeren moet.

Zijn hart komt vol: hier erkent hij alles! Ginder vóor hem verdwijnt het kerktorentje in de avondschemering; hier nevens hem, rechts, ligt de hoeve van boer Theunis; daar spreidt zich de weide van boer Verdonckt open: hij ving er, voor de laatste maal, een dozijn mollen! Links kabbelt lustig de Keibeek en herinneringen uit zijne kindsheid borrelen bij hem op en vervullen zijn gemoed met wonne en lust. Is het de Keibeek niet, die hij, als kind, met opgesloofde broekpijpen en bloote voeten afliep, ten einde er de vogelnestjes op te zoeken?.. Ja, daar onder dien afgeknotten wilgetronk vond hij het kunstig nestje van een winterkoninkje: er lagen tien kleine, gespikkelde eitjes in en hij had ze geroofd. En hij wist nog hoe zijn vader hem berispte - klaar en duidelijk klinkt die stem nu weer in zijne ooren! - omdat hij dit gedaan had, hem zei, dat hij eene vreeselijke ziekte, het ‘koningszeer’ krijgen zou en hem dwong de eitjes terug naar het mossig paleis te dragen!.. Dit alles schiet helder in zijnen geest!

Helaas! thuis zal hij vader niet meer vinden - en moeder ook niet.

Hij ziet vóor zich. Waarom huivert hij en blijft hij als vastgenageld aan den grond staan?.. Ginder, van achter de haag, komt Krollie - Krollie, die zeker op de hoeve van boer Theunis iets gaan verrichten is, want in de eene hand draagt hij hamer en nijptang. De krolharige jongen is weer zoo struisch en kloek als vroeger; hij is getrouwd met het blozende Marieke, die bij zijne moeder-weduwe is komen inwonen...

Zal Molleke op zijne stappen terugkeeren? Onnoodig! Krollie heeft hem zeker bemerkt, want snel stapt hij naar den verslagen mollenvanger toe. Daar staan ze vóor elkander: Molleke buigt het hoofd en het rood der schaamte verft zijne vale wangen; Krollie glimlacht, steekt de hand uit en zijn zwart oog straalt van blijdschap, terwijl hij zegt:

‘Molleke - uwe hand?’

En daar Molleke, gansch onthutst, geen woord zegt en hem niet durft bezien, grijpt de smid zijne hand vast, schudt ze hevig en herhaalt:

‘Vriend - uwe hand!’

Hij noemt hem vriend - hem, den moordenaar!

Molleke staat als van de hand Gods geslagen; stom immer beziet hij Door; hij schijnt niette begrijpen, wat er gebeurt, en laat als gevoelloos de slappe hand vastnemen. In eens plooien zich zijne lippen, tranen ontspringen zijne oogen en luide, luide huilt hij:

‘Krollie!.. Goede, goede Krollie!’

En de sterke Krollie zelf begint te snikken en vaagt met zijne zwarte hand de dikke tranen weg, terwijl hij troost:

‘'t Was mijne schuld, Sarel... dat spótten, dat spótten!’

De brave borst beschuldigt zich weer!

En Molleke huilt immer en niets kan hij zeggen dan:

‘Goede, goede Krollie!’

Doch Krollie wordt meester over zijn gemoed en zegt:

‘Ga maar gerust naar huis, jongen... en zij niet bang... Niemand zal u iets durven verwijten, niemand!.. dat zweer ik u!.. Krollie zal er wèl voor zorgen - Ge moet zoo niet weenen, jongen, neen ge moet zóo niet weenen!.. Ga maar gerust naar huis... alles is er goed!.. Sies de wever heeft op alles goed gepast... de koe is gezond, het land wel bewerkt, den hof bezaaid... Ga maar gerust naar huis, jongen...’

Die troostende woorden paaien den mollenvanger. Hij vaagt zijne tranen weg en doet eenige stappen om zich te verwijderen. Eensklaps denkt hij aan iets. Hij gaat terug naar Krollie en vraagt:

‘Wilt ge, Krollie?.. Ginder eerst?’ En hij toont het kerkhof. ‘Wijs mij waar vader en moeder liggen!’

En Krollie neemt hem bij de hand en leidt hem naar het kerkhof, tot vóor twee heuveltjes, waar, tusschen beiden, een eenvoudig half verbrokkeld en verrot kruis geplant staat.

Sarel valt op de knieën; Krollie buigt eerbiedig het hoofd: de twee jongens bidden bij de graven van Molleke's vader en moeder!

IX.

En nu?

De lezer kan het raden: Molleke is met Mence getrouwd en ik geloof waarlijk, dat ze betrekkelijk gelukkig leven - zoo gelukkig nochtans niet als Krollie, die met het zoete Marieke Janssens de reinste vreugde smaakt. Eene gansch slechte deerne mocht Mence evenwel niet genoemd worden - 't was meer ruwheid en gemeinheid van manieren dan iets anders...

En buiten wordt er zoo nauw niet gezien!.. En daarbij, ze is nu wat ouder geworden en heeft Sarel een paar flinke zonen en een gezond dochtertje geschonken. Ze bewonen het hoeveke der Dewaele's en Molleke heeft het zwervende mollenvangers leven laten varen: hij bebouwt met zorg het kleine erfgoed zijner ouders.

Niemand van het dorp heeft hem ooit het ongelukkig voorval in den *Os* verweten, want hij heeft geene vijanden. Hij zelf echter zinspeelt er dikwijls op en wanneer jonge, opschietende jongelingen naar hem luisteren, hetzij hij vertelt over mollen of over iets anders - want hij blijft vlugge herberg-verteller - mist hij nooit het volgende, als besluit, er bij te voegen:

'En wat zal ik nog meer zeggen?.. Jongens, jongens, als ge naar de kermis trekt, laat altijd uw mes thuis... Een mes bijt in den zak en wie er mede uitgaat, gaat met zijn meester uit... Als het toe is, wil het open... en is het open, zoo wil het bloed zien... 't Is Molleke, die het u zegt en dan moet het wel waar zijn!.. Zeker!..'

Molenbeek, *Brussel*, *1886.*

Poëzie

I.
Bemoediging.

Gewis, het prijkt verheven, 't schoon
Waarop de man van eer blijft doelen;
En 't hart, gestreeld door 't plichtgevoelen,
Geniet der deugden zuiver loon.

Hoe vaak bedorven ook en zwak,
Er ligt veel edels in het leven,
Dat ons aan zijnen stam doet kleven
Gelijk het loover aan den tak.

't Is liefde, minzaamheid en vreugd,
Getrouwheid, eer en plichtbetrachting;
Het is der broedren lotsverzachting,
Die ons de christenziel verheugt.

En als het vuur het stoomgevaart',
Zoo zal de moed den mensch bezielen,
Opdat hij, wie ook nedervielen,
Zijn zending gansch volbrenge op aard'.

Dat hij, in 's levens heilgen strijd,
Het harnas om de borst geslagen,
Zich koen en weerdig blijv' gedragen,
En 't menschdom van verval bevrijd'.

Volvoer die taak, o Adamskroost!
Doe 't paradijs op de aarde bloeien,
En laat er 't vocht den boom besproeien,
Waarop de vrucht der liefde bloost.

Stelt, kindren, in uwe onschuldsbloem,
Gij, vrouwen, in uw tengre wichten,
Gij, mannen, in uw eedle plichten,
Gij, grijzaards, in uw wijsheid, roem!

Dan zegevieren deugd en eer,
En alles ademt blijder luchten!
Dan moet het kwaad zijn schuilhoek vluchten,
Gebanvloekt door de Christenleer.

En doet soms nog een vlotte damp
Het licht der vreugd een poos verdwijnen,
Geen nood, o broedren! 't zal weêr schijnen,
En heengedreven is de ramp!

Dus, laat ons in 't gezalfd gemoed
De bron van ons genoegen vinden,
En als de stormen met de winden
Vervliegen zorg en tegenspoed.

GUSTAAF RENS.

Leuven, *Mei* 1887.

II.
Aan mijn kindje.

Kindje lief, onschuldig lachend
Tot mijn trouwe hartsvriendin,
Mag ik ook uw lach ontvangen
Met uw zoentjes, rein van zin?

Zeg mij, lieve, kleine engel,
Als uw moeder soms u kust,
En zij u in 't donzig wiegsken
Nederlegt ter zoete rust,

Kunt gij haar niet in uw oogskens
Laten lezen mijn gedacht,
Als bij ieder van haar zoenen
Gij voor mij haar tegenlacht?

.....

Engel lief, en kind te zamen,
In wiens oog ik liefde las,
O! ge ontroert me zonder weten.
'k Wou dat 'k ook nog kindje was!...

EDM. VAN STEEN.

Antwerpen.

III.
Avond.

Hij had gewerkt, gezwoegd, genoten en geleden,
Zijns levens avondzon verdween in stillen glans;
Zijn schedel was vergrijsd, zijn hoofd gerimpeld thans.
Hij blikte rondom zich, herdacht zijn lang verleden:
Hoevelen waren heen, met wie hij had gestreden.

Hij had zijn leed, zijn smart met kalmte en moed gedragen!
Zijn leven was één strijd, zijn lot één last geweest.
Thans stond hij gansch alleen - en voor zijn heldren geest
Verrezen één voor één zijn vroegre levensdagen:
Hij had zijn taak volbracht, manmoedig, zonder klagen.

Geen wanhoop in zijn hart, geen wroeging van 't geweten!
Tevreden, rustig na volstreden levenstrijd,
Bleef in het zicht des doods zijn ziel van angst bevrijd.
Hij stierf des braven dood; hij had zijn plicht gekweten!
Heil, die zoo leeft en sterft, ofschoon van elk vergeten!

JAN BOUCHERIJ.

IV.
Herinnering.

De torenklok sloeg twaalf. Het oude jaar was henen,
En vurig zoende zich het echtelijke paar.
De erinnering aan hun kind deed beiden stille weenen,
Een offer voor den dood in't afgeloopen jaar.

Waarom moest God hun schat - een' eerstling! - hemwaarts wenken,
Daar't wicht - hun beider beeld - het echtsnoer nauwer bindt?
Zal 't nieuwe jaar hun hart nu troost en laafnis schenken?
Wordt weer het echtverbond gezegend met een kind!

Misschien schenkt nu dit jaar aan beide een beter leven;
Misschien ook brengt het niets dan kommer en verdriet.
O! mocht het hun opnieuw een tengren zuig'ling geven,
Ze ruilden hunnen schat met dien eens vorsten niet.

ISIDOOR ALBERT.

Beirvelde, 1887.

V.
Aan een kind.

Speel immer voort, mijn kind, bemin het jonge leven:
De schoone prille jeugd vliegt - ach! - zoo snel voorbij;
En wordt gij groot en sterk, dan moet ge moedig streven.
Speel nu maar voort, mijn kind: 't spel maakt u 't harte blij.

O, ware ik zelf nog maar in de eerste kinderjaren:
Dan werd ik, juist als gij, door iedereen bemind....
Eilaas! die schoone tijd is lang reeds heengevaren
En komt nooit meer terug; vergeet het niet, mijn kind.

Want als gij grooter wordt, dan zult gij ondervinden
Hoe boos het menschdom is, dat u op aarde omgeeft;
En wie gij soms aanziet als eenen uwer vrienden,
Dat is misschien ook hij, die naar uw onheil streeft.

De mensch moet hier op aard oneindig veel verdragen...
Ondankbaarheid is 't loon voor 't goede dat hij deed.
Dat valt de mensch te beurt, mijn kind, in later dagen....
O, jong zijn is zoo schoon, dan kent men nog geen leed!

ISIDOOR ALBERT.

Beirvelde.

Zijne eer in gevaar!
Tooneelspel in één bedrijf
door J. Frans van Cuyck. (Voor de eerste maal opgevoerd den 8en December 1886 op den Nederlandschen schouwburg van Antwerpen.)

Personen:

WILLEM PAUWELS, makelaar, 27 jaar	De heer DILIS.
ANNA, zijne vrouw, 24 jaar	Mevr. PHIL. JONKERS.
MIE, hunne meid, 52 jaar	Mevr. LEMMENS.
Mijnheer TACK, 28 jaar	De heer JANSSENS.

Eene smaakvol gestoffeerde zitkamer. Tafel met kleed, kussenstoelen, eene kast, fraaie ingelijste platen tegen de wanden, en een sierlijk schouwgarnituur. Deur op den achtergrond en eene zijdeur links.

Eerste tooneel.

De heer TACK (die een onderhond met Anna heeft gehad en thans op het punt staat, henen te gaan) en ANNA.

ANNA

(haar horloge uittrekkend).

Laat zien, wat uur is 't nu? Bijna half drij. Ehwel, kom tegen zeven ure dezen avond, dan is mijn man zeker niet thuis. Ge blijft natuurlijk hier avondmalen.

DE HEER TACK.

Zeer verplicht, mevrouw. Het zal mij uiterst aangenaam zijn. Tot straks dus.

(Zij reikt hem de hand, en hij vertrekt langs de middeldeur.)

Tweede tooneel.

ANNA

(hare breikous opnemende, die op eenen stoel lag. Zij glimlacht tegen hare eigene gedachten).

Wanneer ik mij het genoegen van dezen avond voorstel, dan zou ik kunnen dansen van pret. Het heeft niet weinig moeite gekost om het gedaan te krijgen, zonder dat

Willem iets gewaar werd! Hij is zoo nieuwsgierig en achterdochtig. Indien hij kon gissen, wat er ophanden is....

(Mie treedt binnen langs de zijdeur).

Derde tooneel.

ANNA en MIE.

MIE.
Ehwel, Anna, hebt genu bepaald afgesproken?

ANNA

(opgetogen).

Ja, Mie; de zaak is geklonken.

MIE.
Zie maar, dat ge u niet verraadt. Pas op....

ANNA.
St! spreek stil. Willem zou kunnen binnenkomen en dan ware 't plezier uit. Mijnheer Tack zal dezen avond stipt ten zeven ure hier zijn. Alle voorzorgen zijn genomen en alle toebereidselen klaar. Zou Willem niets weten, Mie? Gij hebt toch niets verklapt, eh?

MIE

(haalt minachtend de schouders op).

ANNA.
Och ja, 't is gekke praat van mij; maar hoemeer het oogenblik nadert, hoe zenuwachtiger ik word.

(Opstaande).

Kom, Mie; laat ons naar de keuken gaan. Trof hij ons hier samen aan op dit uur, hij zou wellicht argwaan opvatten en een oog in 't zeil houden. Kom.

(Zij verlaten de kamer langs de zijdeur, die nauwelijks dichtging, of Willem opent de middeldeur)

.

Vierde tooneel.

WILLEM.

(Nadat hij zijnen hoed heeft weggezet, neemt hij plaats op eenen stoel).

Ai mij! is dát loopen. Het beroep van makelaar is gezond, zegt men, en tot hiertoe heb ik inderdaad geene reden om daaraan te twijfelen, doch het is bliksems vermoeiend ook. Als ik het nog moest beginnen, ik deed het niet meer. Ik heb mij ongelukkiglijk laten wijsmaken, dat er op korten tijd fortuin mee te vergaren was, maar 't is me niet weinig tegengevallen. Ik ben nu haast acht jaar makelaar en bevind mij nog even rijk als toen ik begon. Rijk!

(Hij lacht).

Ja, aan rhumatisme misschien.

(Anna komt binnen).

Vijfde tooneel.

WILLEM en ANNA.

ANNA.
Dag man! Gij keert zoo vroeg weder?

WILLEM.
Vroeg?

(Het voorhoofd fronsend).

Ah ja! ik begrijp. Wie is die heer, dien ik vóor eenige minuten hier het huis heb zien verlaten?

ANNA

(lichtjes blozend en verlegen glimlachend).

Dat is mijn vrijer.

WILLEM

(ernstig).

Neen, neen! ik scherts niet. Wie is 't? Eenige weken geleden heb ik hem nog eens uit de deur zien komen.

ANNA

(meer blozend en ernstig).

Hoor nu eens, op welken toon hij dat allemaal zegt! Hebt ge ooit zulken jaloerschen mensch gezien? Het was iemand om u te spreken, Willem.

WILLEM.
Ja? Eerlijk? Waarom hebt ge mij dat niet meegedeeld?

Anna

(hem lachend aanziende).

Wat jaloersche zot gij toch zijt! Eenvoudig omdat ik het vergeten heb, anders niet.

(Willem haalt uit zijnen binnenzak eenige pakjes met stalen, welke hij vóor zich op de tafel legt; ook eene brieventasch, waarin hij met een potlood eenige aantekeningen maakt! Zijne vrouw slaat hem glimlachend gade. Na eenige oogenblikken verdiept hij zich in gepeinzen, die, aan zijn gelaat te bespeuren, niet van blijden aard zijn).

ANNA

(die zich intusschen heeft nedergezet).

Gij droomt, Willem.

WILLEM.
Ja, vrouw, ge raadt het. Ik zou zekere dingen willen weten....

ANNA

(schertsend invallende).

Dat ge nieuwsgierig zijt, weet ik reeds lang, en moet ge me dus niet meer vertellen.

WILLEM.
Eene ordentelijke vrouw mag voor haren man geene geheimen hebben.

ANNA

(altijd schertsend).

Gewis niet. Maar ge zijt immers niet vergeten dat elke fatsoenlijke regel eene uitzondering behoeft? Ehwel...

WILLEM

(wrevelig).

Tut, tut, tut! verklaar mij zonder omwegen, wie die heer is.

ANNA

(blozend en ernstig).

Eh, eh! wind u niet op. Het is onnoodig. Hij heeft gezegd, dezen avond te zullen terugkeeren, en dan kunt gijzelf hem naar zijnen naam vragen. Gij zoudt iemand zijn heel plezier bederven. Indien de menschen u hoorden spreken, zij zouden zich gemakkelijk kunnen inbeelden, dat ik mijnen man bedrieg.

WILLEM.

Dat zeg ik niet. Maar ik mag toch niet lijden, dat mijne vrouw buiten mijne weet heeren in mijn huis ontvangt. Waart gij een meisje gelijk een ander...

ANNA

(verwonderd).

En ben ik dat niet?

WILLEM.

Neen! Toen wij verkeerden, waart ge buffet-

juffer, en gijzelve weet bij ondervinding, aan hoeveel gevaren jonge meisjes van dat beroep zijn blootgesteld.

ANNA

(verwonderd en droef).

Maar Willem, heb ik dat aan u verdiend? Heb ik ooit aanleiding gegeven tot zulken argwaan? o! Wist gij...

(Zij begint te weenen).

WILLEM

(opstaande en over en weer wandelend).

Daar hebt ge 't. Weenen is 't eerste en 't laatste bij het vrouwvolk. Daar laat ik mij echter niet door afschrikken. Wel beschuldig ik u niet van booze inzichten, doch sommige uwer handelingen uit den laatsten tijd schijnen mij toe, niet te strooken met het gedrag eener vrouw, die haren echtgenoot niets te verbergen heeft. Ik heb sedert eenige weken het een en ander in u bespeurd, dat mij verdacht voorkomt, en de voorzichtigheid is de moeder van den porseleinwinkel, zegt eene wijze spreuk.

ANNA

(door hare tranen heen).

Willem, Willem!

WILLEM.

St! ik weet, wat ik doe. Beter te hard geblazen dan den mond verbrand. Ons wereldje begint er niet weinig zonderling uit te zien! 't Is *al* overspel en echtscheiding, wat men tegenwoordig in de dagbladen leest. Wat mij betreft, ik ben overtuigd, dat het in de meeste gevallen nooit zoover zou komen, indien de man van eerstaf een waakzaam oog openhield voor de minste kleinigheden, die verdacht bleken.

ANNA

(al schreiend het vertrek verlatend).

't Is schande!

Zesde tooneel.

WILLEM.

(Hij neemt plaats bij de tafel, steunt er met den rechter elleboog op en laat het hoofd in de hand rusten).

Indien ik nog moest trouwen, dan zou ik toch zeker geene buffetjuffer meer nemen, hoe schoon of hoe bevallig zij ook ware. Men leeft nooit gerust, want de halve stad kent haar, en men moet gedurig op zijne hoede wezen om niet bedrogen te worden. Waarachtig, ik heb meer *last* van mijne vrouw dan *plezier.* Ik heb maar werk, dat ik haar bewaak, en als ik er mee uitga, dan kan ik niet eens rustig mijne sigaar oprooken. Gedurig moet ik mijnen hoed afnemen voor de menigvuldige kennissen mijner vrouw, die ons overal en altijd naar mijnen zin veel te vriendelijk groeten.

Ik heb anders over mijne Anna niet te klagen. Alleenlijk, dat zij heeren ontvangt zonder mijne voorkennis en in mijne afwezigheid, dat staat mij volstrekt niet aan.

Hoe zonderling de vrouwen toch zijn! In plaats van mij eene verklaring te geven van haar dubbelzinnig gedrag, begint zij te weenen. Het schijnt, dat alle sterke gevoelens der vrouw zich uiten door tranen, - dat zij geen ander wapen bezitten dan tranen....

Ehwel, zij zijn er des te beminnelijker om! Mij dunkt, eene vrouw, die nooit weent, als een man, moet een harteloos, bedorven, onuitstaanbaar schepsel zijn.

(Mie treedt op).

Zevende tooneel.

WILLEM en MIE.

MIE.

Wat is dat nu allemaal tusschen uw twee? Ge moet van uwe zinnen beroofd zijn om uwe vrouw, de lieftalligheid en onschuld in persoon, zooveel verdriet aan te doen. Ge wordt een lieve jongen, hoor! dat zeg *ik*, uwe oude baker.

WILLEM.

Spaar mij uwe uitvallen, Mie, en vertel mij, wat er hier in huis tijdens mijne afwezigheid omgaat. Het schijnt dat Anna heeren ontvangt.

MIE.

Ja, om u rechtuit te spreken, dat doet zij.

WILLEM

(verrast opspringend).

Ziet ge wel!

MIE

(de handen in de heupen plaatsend en het hoofd schuddend).

Zie, zie! wat haastige zot. Het is net of het u verheugen zou, dat uwe vrouw u tot spot van de buurt maakte.

WILLEM

(wrevelig, terwijl hij de vrouw nadert).

Hoor, Mie, ik verkies geene complimenten van u te ontvangen. Ik ben onder uwe oogen groot geworden, ja, en uit verkleefdheid heb ik u, toen ik trouwde, meegenomen als mijne meid, doch geenszins om mij sermoenen te houden en met mijne vrouw tegen mijne eer samen te spannen. Als ge me niet dadelijk bekent, wie....

MIE.

Nu zult ge stellig niets weten. Foei! schaam u, die goede Anna te verdenken van dingen, waaraan eene eerlijke vrouw als zij niet eenmaal peinst. Oprecht, ge verdient zoo'n vrouw niet.

WILLEM

(terwijl hij terug naar de tafel gaat en de zakjes één voor één in zijnen binnenzak steekt).

Mensch, ge tergt mij, gij maakt mij razend. Dank God, dat ik nog eene heele reeks boodschappen te verrichten heb, want anders zoudt ge.... Doch kom! aan u is het tijd en moeite verspild.

(Hij begeeft zich, voorzien van zijnen hoed, naar de deur, waar hij zich

nog een oogenblik ophoudt om op dreigenden toon te zeggen:)

Bijaldien gij mij dezen avond niet alles vertelt, werp ik u en Anna beiden de straat op.

(Hij slaat de deur achter zich dicht.)

MIE.

Ha, ha! Hij is al zijn leven zoo'n beurzeken met vlooien geweest. Hij begint altoos met dreigen en schelden, en eindigt gewoonlijk met vergiffenis te vragen. Driftig en opvliegend als niet één, maar anders goed als een kind.

(Anna treedt op).

Achtste tooneel.

MIE en ANNA.

MIE.

Ehwel, hoever staat ge met de tafel in 't salon? Is zij nog niet gedekt?

ANNA.

Och zwijg, Mie! ik vind er geenen lust meer in. Willem heeft gansch mijn genot bedorven. Mij dunkt, dat ik zoomin aan de taarten zal smullen als aan het kieken.

MIE.

Ge moogt dat alles zoo erg niet opnemen, kind. Het proces van madame Dermonde spookt hem door het hoofd. Het ware in 't algemeen niet kwaad, dat in de groote steden sommige mannen wat beter op hunne vrouwen pasten.

ANNA.

Jawel. Doch het bedroeft mij, dat Willem zulken geringen dunk van mij koestert. Hij kan maar niet vergeten, dat ik in een koffiehuis gediend heb, alsof al...

(Er wordt gebeld. De spreekster verschiet.)

Dat moest Willem nu eens zijn, Mie? En mijnheer Tack, die straks komt.

(Mie loopt openen, en leidt den heer Tack in, die iets draagt, dat zorgvuldig in eenen linnen doek gewikkeld is; nogal met koordjes rond. Hij plaatst het met eenen zucht van ontlasting op de tafel.)

Negende tooneel.

DE VORIGEN. DE HEER TACK.

MIE.

Gij komt veel te vroeg, mijnheer Tack. Het is nog bijlange geene zeven ure.

DE HEER TACK

(zijn horloge uittrekkend).

Zie! inderdaad. Ik dacht, dat het veel later was.

(Den blik naar Anna gewend).

Het spijt mij, u gestoord te hebben, mevrouw Pauwels.

ANNA.

Wees gerust, het is niet erg. Leg hoed en overjas af, mijnheer Tack, en zet u.

MIE

(hare hand leggende op de zijne, waarmee hij reeds

begonnen was, los te knoopen).

Wacht eens even, mijnheer Tack, en luister eens, vooraleer gij uitschiet. Ge weet, dat ge hier blijft avondmalen, niet waar?

De heer Tack

(den blik naar mevrouw Pauwels gewend).

Madame is inderdaad zoo vriendelijk geweest, mij uit te noodigen.

Mie.

Zeker. Alleenlijk...

(Eenen vragenden blik op hare meesteres werpend.)

Anna

(met eenen zucht).

Spreek op, mensch! Zeg maar alles aan mijnheer. Hij moet het immers toch vernemen?

(Zij gaat op eenen stoel zitten, terwijl de anderen blijven staan.)

Mie.

Ehwel dan. Ge moet weten, mijnheer Tack, dat onze mijnheer zeer jaloersch is. Hij bezit de braafste en trouwste vrouw der wereld, en toch, hoewel hij haar in den grond zijns harten, ik ben er van overtuigd, innig liefheeft, verdenkt hij haar sedert eenigen tijd van iets, dat...

De heer Tack.

Ja, ik versta. Mijnheer Pauwels beeldt zich ten onrechte in, dat mevrouw den kring harer goede kennissen met een mannelijk exemplaar verrijkt heeft. Wederom een bewijs, hoe gevaarlijk de schoonheid is.

Mie

(zij doet hem teeken van te zwijgen, ziende, dat Anna beschaamd vóor zich kijkt).

Gij hebt het geraden. Mijnheer verdenkt inderdaad onze madame van met eenen anderen man aan te houden. En weet ge, met wien? Met u!

(Groote verbazing van mijnheer Tack.)

De heer Tack

(den wijsvinger tegen zijne borst drukkend).

Met mij? Komaan, ge schertst. Hoe kan mijnheer Pauwels jaloersch zijn op mij? Hij kent mij niet eens.

ANNA

(met lachende miene).

Juist daarom!

DE HEER TACK.

Daar begrijp ik niets van, mevrouw.

MIE.

't Is anders niet moeilijk om vatten. Mijnheer moet u namelijk hier 'nen keer of twee hebben zien in- en uitgaan, en, niets vermoedende van de buitengewone verrassing, die wij hem voorbereiden, veronderstelt hij, dat mevrouw in het geheim bezoeken ontvangt.

DE HEER TACK

(lachend de handen ineenslaande).

Heb ik van mijn leven.

ANNA.

Niet waar, mijnheer Tack, 't is dwaas, eh?

DE HEER TACK

(lachend).

Wel ja, mevrouw; een kluchtig geval, inderdaad.

ANNA

(opstaande).

Voor mij ongelukkiglijk niet, en ik ben blij, dat die gekke historie haar einde nabij is. Luister nu,

mijnheer Tack, wat ik u te zeggen heb. Wilt gij mij helpen om mijnen man eens een lesje te geven?

De heer Tack.
Zeker, mevrouw, met genoegen. Beschik vrij over mij.

Anna.
Ik dank u. Gelief u dan in ons salon op te houden, totdat ik u laat roepen. Op de tafel aldaar zult gij het dagblad van heden vinden, waarmede gij u zoolang kunt vermaken. Mag ik u dat verzoek doen?

De heer Tack.
Waarom niet, mevrouw? Ik ben tot uwen dienst.

Anna.
Breng mijnheer eens naar het salon, Mie, en keer dan onmiddellijk hier terug.

Mie.
Wilt gij mij volgen, mijnheer? Ik zal u den weg wijzen.

(Beiden af.)

Tiende tooneel.

Anna en (af en toe) Mie.

Anna.
Kom, Mie, laat ons nu de tafel gaan dekken. Het is hoog tijd. Lang een zuiver ammelaken hier uit de kast.

(Zij neemt het overdekte voorwerp van de tafel en zet het op de kast, terwijl de meid, in- en uitloopende, en door hare meesteres geholpen, tellooren, couverts, flesschen wijn, enz. op den disch plaatst. Middelerwijl keuvelen zij te zamen.)

Mie.
Mijnheer zal niet weinig verschieten, als hij binnentreedt.

Anna.
Later toch nog meer, geloof ik. Ik wou zijne houding al zien, wanneer ik hem... St! ik hoor gestommel in de gang. Goed dat wij gereed zijn, want daar is hij.

(Haar man trekt de deur open en blijft versteld staan.)

Elfde tooneel.

De vorigen. WILLEM.

WILLEM

(blij verrast bij het zien der feesttafel).

Ah! 't Is waar. Morgen zijn wij drie jaar getrouwd.

ANNA

(zij heeft den doek weggenomen van het voorwerp op de kast).

Ja, Willem. En te dier gelegenheid bied ik u uw borstbeeld aan.

WILLEM

(in den beginne stom en beweegloos van verbazing, vervolgens zijne vrouw omhelzende).

Ik dank u, Anna, voor uw schoon geschenk. 't Is net, of gij hebt in mijn hart ge-

lezen. Al zoolang koester ik daar den vurigen wensch, dien gij thans zoo geheel onverwachts vervuld hebt. Welke lieve oplettendheid! Daaraan erkent men de vrouwen.

(Hij kust haar nogmaals op de beide wangen.)

ANNA

(vroolijk).

Bemint ge mij, Willem? Ja? Zou 't eerlijk waar zijn?

WILLEM.

Wat... Ach ja! ik weet al, waarop gij doelt.

ANNA

(vroolijk).

Ge weifelt, ik zie het! Ehwel, rechtuit gesproken, gij hebt gelijk. Eene deugdzame vrouw en trouwe echtgenoote mag inderdaad geene geheimen hebben voor haren man. Daarom wil ik nu ook alles bekennen. Mie, haal mijnen vrijer eens.

(De meid af. Ontsteltenis van Willem.)

Twaalfde tooneel.

ANNA en WILLEM, daarna MIE en de heer TACK.

ANNA

(al lachende haren man den heer Tack voorstellend, die blijkbaar niets van het tooneel begrijpt en beurtelings ieder der echtelingen vragend aanziet).

Ziedaar!

WILLEM

(Hij kruist de armen en beschouwt met verstoord gelaat den heer Tack van top tot teen).

Hoe durft gij...

(Beide vrouwen kunnen zich moeilijk houden van 't lachen.)

MIE

(invallend).

Toe! maak u niet bespottelijk, Willem. Mijnheer is de kunstenaar, die uwe buste heeft vervaardigd. Wat zijt gij in uwe dwaze jaloerschheid toch kortzichtig.

WILLEM

(verwonderd, in plaats van grimmig).

Wat zegt ge, Mie? Mijnheer is dus beeldhouwer?

(De rechterhand aan zijn voorhoofd slaande en beschaamd naar den grond kijkend.)

Nu begrijp ik alles.

ANNA.

En ik vergeef u alles, Willem.

(Hem bij de hand vattend.)

Kom! laat ons allen te zamen een glas wijn drinken op dezen dubbelschoonen dag, Mijnheer Tack, neem plaats, als 't u belieft. Mie, haal nu de soep maar!

WILLEM.

Anna, kind, ge zijt een engel!

Over het behoud der h in het schrijven onzer plaatsnamen, die op ghem uitgaan.

(Vervolg van bl. 190).

Belleghem.

Bellinghem 1320.

Het patronymikon *Belling*, dat aan dezen gemeentenaam ten grondslag ligt, ontspringt den oudgermaanschen mansnaam **Bilo**[1] (Bil-o, de zachtaardige), welke bij Förstemann voorkomt en waar van hij *Behl*, *Beil*, *Bell*, *Belle*, *Beyl*, *Peil*, *Piele*[2] als nieuwhoogduitsche vormen opgeeft.

In de mythologie kennen wij een God **Biel**, door Saksers en Thüringers gehuldigd; deze droeg in Gallië den naam van **Belin.**

Zoo als vele oudgermaansche mansnamen, zal ook deze den gode ontleend zijn Ook, thans nog, wordt **Belle,** als mansvóórnaam, in de Friesche streken gebruikt[3].

Te oordeelen naar het groot getal plaatsnamen, die dezen naam tot hoofdbestanddeel hebben, moet **Belle** en zijne varianten, als mansnaam alom in de Germaansche landen gebruikt geweest zijn. Wij vermelden: *Bell*, *Belle*, *Bellen*, *Bellhem*, *Belheim*, *Bellheim*, *Belum*, *Bellum*, *Belfeld*, *Belsele* (ten onrechte *Belcele* geschreven), Belzeele, *Belzheim*, Bellecourt, (1186 Bielcourt), *Bellestein*, *Beilstein*, *Peilenstein*, *Pielenhofen*, *Bellingen*, *Bellingeweer*, *Bellingham*, *Bellingwolde*, *Belinkhof*, *Pellinge*, *Biel*, *Bielsstein* enz.

Verders kennen wij nog de geslachtsnamen, *Bel*, *Bell*, *Bellekens*, *Bellmann*, *Bellemans*, *Bellen*, *Bellens*, *Belles*, *Pel*, *Pels*, *Pelle*, *Pellens*, *Pellenz*, *Pelman*, *Pellmann*, *Bielen*, *Beylemans*, *Peil*, *Peill*, *Piel*, *Pill*, *Pillen*, *Pilz*, *Bellynck*, *Bellinga*, *Billinge*, *Billunge* enz. van deze mansnaam gevormd.

Caneghem.

Caningaheim 956, *Caningahim* 967.

Het heem der *Caningen*, naar den stamvader **Canne**,

(1) Door breking ging de **i** in **e** over en het *suffixum* **o** verzwakte tot **e.** Achter de onvolkomene **e** van **Bel** moest noodwendig de slotmedeklinker bij de verlenging verdubbelen **Belle**.
(2) Door overgang der zachte **B** in de scherpe **P**.
(3) Johan Winkler. De Nederlandsche geslachtsnamen.

welke oudgermaansche mansnaam in *Canut*[1], den Deenschen koningsnaam, voorkomt. Hij leeft nog voort in de geslachtsnamen *Canne*, *Kan*, *Kann*, *Kannen*, *Kannekens*, *Kaninga*, *Canninga* en in de plaatsnamen *Kanne*, *Canhusen*, *Cannenborch*, *Canning*, *Cannington*, *Canstein*, *Candriesch* (gehucht onder de gemeente Hofstade in Oostvlaanderen) *Canum* enz.

Dieghem,

samengetrokken uit *Diedenghem* (1226) wat oorspronkelijk *Diedinghem* was. De maagschapsnaam *Dieding*, gevormd van den vadersnaam **Diede,** waarvan Försteman een zestigtal varianten opgeeft, is overoud en aan al de Germaansche volkeren eigen. De oudste gekende vorm is **Tiuto**, westgothische koning. Van hier nog de geslachtsnamen *Dieden*, *Diddaert*, *Dietz*, *Tits*, *Dietzmann*, *Dittmann*, *Titz*, *Thiede* enz. en menigvuldige plaatsnamen, als: *Dieden*, *Diedenhoven*, *Dietendorf*, *Dietenheim*, *Dietfurt*, *Dieting*, *Didesfeld*, *Tidenham*, *Tidington*, *Dietigheim* en *Tieghem*, beide laatste tegenhangers van *Dieghem.*

Erenbodeghem.

Herenbaldenghem 1125, *Erenbaldenghem* 1125. Het heem der *Erenbaldingen* of huisgenooten van **Erenbald** of **Erenbout,** dat is de *aanzienlijke onverschrokkene.*

Deze naam behoeft geene nadere toelichting.

Gijseghem.

Gisinghem 1309. Het verblijf der *Gisingen* of volk van **Gizo, Gis, Gijs,** waarvan de verkleiningsvorm *Gisel* of *Gijsel* in den samengestelden mansnaam **Gijselbrecht** voorkomt. Deze laatste hoorde den stamvader der *Gijselbrechtingen*, wier heem *Gijselbrechtingheem* tot ons als **Gijselbrechteghem** gekomen is.

Van **Gizo** hebben wij nog de geslachtsnamen *Gies*, *Giese*, *Giesen*, *Giesgen*, *Giesz*, *Gieszen*, *Giezen*, *Giezing*, *Ghijs*, *Gijs*, *Gijsen*, *Gijssens*, *Gijzen*, *Gijsels*, *Gijssels*, *Gijzels*, *Gijsbrechts*, *Gijselbrechts*, *Gijselijnck* en *Gijselinkx*, en de plaatsnamen *Geisenfeld*, *Geisenheim*, *Giessenburg*, *Giessenheim*, *Gijzenrooi*, *Ghyssignies* (verbastering van Gysingen), *Gijsensele* (in 864, *Gisingasela*) en dus tegenhanger van *Gijseghem.*

Hemelverdeghem.

(1) *Canut* is *Canne-Udo* of *Uto* wat samengetrokken *Cnut* of *Knut* werd. Van *Knut* hebben wij de plaatsnamen *Knutenburg*, *Knutsford* ook *Cannutsford*, *Knutshoved*, *Knudsturp* en de geslachtsnamen *Knuth*, *Knudsen* en *Knudden.*

Emelverdinghem 1222.

Amalfried, de werkzame vredelievende, was de stamvader

der *Amalfriedingen*, wier heemnaam zoo deerlijk misvormd tot ons kwam.

Het eerste gedeelte van dezen samengestelden mansnaam, vinden wij in de gehuchtsnamen *Hamal* in Limburg en *Hemelghem* in Oostvlaanderen, in de dorpsnamen *Emelghem*, dat is *Amalinghem* gemeente in Westvlaanderen en *Hemelum* in Friesland.

Van hier nog de geslachtsnamen *Amelen*, *Hamels* en *Hemeleers.*

Iseghem.

Isenghem 1080. Oorspronkelijk *Isinghem* dat is het heem der *Isingen* of afstammelingen van **Iso, Ise,** in het Rituale Romanum onder de Friesche mansnamen vermeld. Het is de kerklijke nog heden gebruikte *Isidorus.*

Van gelijke beteekenis is **Yseghem**. onder Huysse in Oostvlaanderen. Ook in de geslachtsnamen *Isenbart, Isenbaert* (de oudgermaansche mansnaam *Isanbert*, *Isabert*, *Isbert*), en *Yseboot*, (*Ysabout*, *Ysanbout*, *Ysanbold*,) komt **Iso** voor.

Kooleghem.

Deze gehuchtsnaam *moet* oorspronkelijk *Colinghem* geweest zijn, naar den stamvader **Colo,** stichter van het heem der *Colingen.*

Van dezen oudgermaanschen mansnaam hebben wij nog de maagschapsnamen *Coelen*, *Coelingh*, *Colinck*, *Col*, *Colard*, *Cols*, *Coole*, *Coolen*, *Cools*, *Coolsma*, *Koelinck*, *Koelinga*, *Koelman*, *Köhl*, *Kohle*, enz., als ook den samengestelden mansnaam *Colbert* die insgelijks als geslachtsnaam voorkomt. Verder de plaatsnamen *Colback*, *Colefort*, *Coleneind*, *Collington*, *Colroi*, *Colroy*, *Coolskamp*, *Coolkerke*, *Kohlenstedt*, *Kolham*, *Kollum*, *Kolstadt*, enz.

Morreghem.

In vico Moringhem 1100, dat is in de wijk, het dorp *Moringhem*, naar het patronymikon *Moring*, aldus genaamd.

De oudgermaansche mansnaam welke er aan ten grondslag ligt is **Mor, Moor,** van waar, buiten eenige plaatsnamen, als *Mooringen*, *Moorsele*, *Moorselede*, de geslachtsnamen *Moors*, *Morré*, *Morren*, *Morrens*, *Morrison*, *Morel*, *Moreel*, *Moreels* enz. voortkomen.

Okkeghem.

Okaningahem 877.

Het heem der *Okkingen*, naar hunnen vader **Occo** genaamd.

Deze mansnaam moet vroeger in alle Germaansche landen in gebruik geweest zijn, zoo als blijkt uit de plaatsnamen *Ockenheim*, dorp in Rijn-Hessen; *Ockham*, Engelsche gemeente in het graafschap Surry; *Ockholm* in Sleeswyck; *Ockere*, gehucht onder Nieuwkerke (bij Oudenaarde); *Okken-*

broek, gehucht onder Diepenveen (Overijsel); *Ockenburg*, huis bij Loosduinen (Zuid-Holland) enz. Thans wordt hij nog in Friesland gebruikt als mansvoornaam. Zoo vinden wij te Schraard, een landbouwer met name **Okke** *Rusticus*; te Tjerkwerd, een boer **Okke** *S. Postma;* terwijl de patronymika, *Okma* en *Ockinga*, als geslachtsnamen gebruikt, er niet zeldzaam zijn. **Ocke** komt dan ook nog voor in het Friesch dooplijstje met de Latijnsche vertaling *S. Acca* Episc. wiens feestdag op 30 November gevierd wordt.

Peteghem.

Villam Pettingehem ad Scaldim 864, **Petto** of **Peet** was de stamvader der *Pettingen.* Van hier de geslachtsnamen *Peet* en *Peten* en de verbasterde plaatsnamen *Petignies* en *Petigny* dat is *Pettingen.*

Resseghem.

Rassinghem 1174.

Het heem der *Rassingen* of kroost van **Razo, Raas,** *Rasmus*, *Erasmus.* Van hier de geslachtsnamen *Raas*, *Raes*, *Rasmusen* en *Raskin*, de oude verkleiningsvorm. *Raas* komt als mansnaam op elke bladzijde van Vlaanderens geschiedenis voor, zoodat verderen uitleg overbodig is.

Seeverghem.

Sewaringahim 967.

De stamvader der *Sewardingen* droeg den roemvollen naam van **Seward,** dat is overwinnaar; dus van gelijke beteekenis als den Latijnschen naam *Victor.*

In *Sewardstone* (Sewardsteen), Engelsche buurt in het graafschap Essex, vinden wij nog dezen overouden mansnaam.

De meeste(1) onzer **ghem**namen zouden wij op gelijke wijze kunnen ontleden en daardoor bewijzen, dat aan *allen*, een patronymikon ten grondslag ligt. Doch wij denken onze taak volbracht en den belanghebbenden genoegzaam getoond te hebben, dat de **g**, wel verre van een ander letterteeken te vervangen, het eenig overblijfsel is, van eene afgesletene lettergreep, die, door hare beteekenis, de *zekerheid* geeft, dat wij in deze plaatsnamen een persoonsnaam als hoofdbestanddeel vinden.

Onzes erachtens moet de Commissie, die gelast is de schrijfwijze onzer plaatsnamen vast te stellen, eerst en vooral den oorsprong, de bediedenis van onze namen opsporen en kennen, alvorens zij de spelling naar de huidige taalregels beveelt.

(1) Wij zeggen de *meeste* en niet *alle*, om de eenvoudige reden, dat wij niet alle oude vormen gevonden hebben en vele huidige onkennelijk zijn.

Antwerpen.
J.J. HEELEMANS.

Boekbeoordeelingen

I.
Nevelbloemen. - Nagelaten Gedichten van Mevr. David, geboren Mathilda Van Peene. - Roeselare, Deseyn-Verhougstraete 1886. - Prijs fr. 2.50.

De letterkundige nalatenschap der te vroeg ontslapene dichteres wordt in dit bundeltje door Karel Bogaerd verzorgd, in het licht gebracht.

Zacht, gevoelvol is de toon der stukjes, welke er in voorkomen; eenvoud en goedheid zijn de hoedanigheden, welke er in heerschen. Zeer bevattelijk geschreven, zonder den hoogen toon aan te slaan welke zoo menigen dichter misstaat, vormen zij eene aangename lektuur voor jong en oud.

Mevr. David's lof is sinds lang gevestigd: de uitgave harer *Mirtebladen*, in 1870, verschafte haar eene waardige plaats nevens de vrouwen Van Ackere en Courtmans, waarmede zij eene soort driemanschap uitmaakte.

De verzamelaar Karel Bogaerd voegde er eene korte levensbeschrijving bij en een door Flor. Van Loo gesteendrukt portret der dichteres versiert het boek, dat de uitgever Deseyn in eenen netten omslag in de wereld zond.

P. KEL.

II.
De schat van den uitwijkeling. Roman door Prosper Van Breuseghem, Antwerpen, Florent Melsen, 1887.

'*De Schat van den Uitwijkeling*' niet als een meesterwerk, maar slechts eventjes als een roman vieren, die aan vinding, stijl en karakterschildering het meest alledaagsche te boven komt, ware én der waarheid én der ontwikkeling van den jeugdigen schrijver te kort doen. Zoo er waarlijk talent in hem steekt, dan zal de koude juiste oordeelvelling hem welkom klinken; en zoo wij het over zijne begaafdheid mis hebben....

De hoogstens twintigjarige Prosper van den Br. - maar waarom het *incognito* verraden - onze vriend Prosper Van Breuseghem heeft Conscience gelezen en nogeens Conscience,

en aan de school van onzen grooten dichter geleerd, wat er waarlijk niet te leeren viel: eenen historischen of half historischen roman te schrijven.

Het mangelt hem aan studie - én van onze klasieken én van de vreemde hoofdschrijvers, zoo oude als nieuwere - aan voldoende kennis van den neêrlandschen taalschat; de eerste, platste uitdrukking is hem de beste; zijn onderwerp zelf gaat dikwijls aan onwaarschijnlijkheid en overdrijving, en, wat spijtiger is, aan niet voldoende uitwerking der meest dramatische toestanden mank; zelfs de geschiedenis van de omwentelingsperiode - het boek loopt over de jaren van 1789 tot 1815: oneerlijk rijkgeworden lieden, die zich later voor den zoon van hun slachtoffer bevinden en hunne diep beminde dochter door het noodlot der bedreven misdaad zonder een gelukkig toeval naar het graf zouden voeren - de geschiedenis van het tijdvak is niet op de beste bronnen bestudeerd; en toch, toch hebben wij het boek, trots zijnen huiveringwekkenden titel, met vreugde gelezen! Daar hebben wij eindelijk eenen der jongeren, die noch bij de melkpap van een onbeduidend dichtbundeltje, noch bij het oppervlakkig afkletswerk van novellen schrijven het ideaal zijner kunst denkt te vinden; die eenen roman aanpakt en dien roman, hetzij dan met menige hierboven reeds aangewezen fout, als *intrigue* ten minste - verschooning voor de uitdrukking - op zijn' pooten zet.

En daarom durven wij hopen, dat die jonge man moed genoeg in het hart heeft, om trots het leveren van een proefstuk, zijn stiel van de meet af aan te gaan leeren, en met aanhoudend werken van Anna Bijns, van Vondel, van Breedero, van Hooft, ook van de chorifeën der wereldliteratuur, een deel van het geheim hunner kunst te gaan afbidden.

VICTOR PONOS.

Kroniek.

Tooneel- en letterkunde.

- Naar aanleiding van eene aankondiging in het Brusselsch weekblad ‘Flandria,’ volgens dewelke *Gedenkschriften* van Conscience zouden zijn gevonden en eerlang in het licht gegeven worden, schreef de heer Max Rooses in de N. Rott. Ct. - nadat gemelde aankondiging door *de Zweep* van Brussel gedeeltelijk was tegengesproken - dat iets van voornoemde gedenkschriften toch bestaat en gedrukt worden zal. Met belangstelling zou dat werk door het Vlaamsche volk ontvangen worden. - Zeker is het althans dat tusschen Conscience's letterkundige nalatenschap zich een Roman - ‘*De Duivel*’ getiteld - bevindt.

Verder schrijft de kleinzoon van Conscience, de heer Hendrik Antheunis-Conscience, aan de *Zweep* in naam zijner geachte grootmoeder, mevrouw Conscience, het volgende briefje, dat door alle Vlamingen met groot genoegen zal gelezen worden:

‘Wij hebben met een waar genoegen de terechtwijzing gelezen, die gij in de *Zweep* van heden hebt doen verschijnen, aangaande het werk, dat mijn betreurde grootvader zou nagelaten hebben, volgens de opstellers van *Flandria.*

Uwe denkwijze is gansch juist; doch laat mij toe u eene inlichting te geven, die u misschien genoegen zal doen: *de gedenkschriften*, die wij verbrand waanden, zijn gelukkig teruggevonden en maken ongeveer 500 bladzijden uit.

Gelief uwe bereidwilligheid tot het einde toe te toonen en dit in uw volgend nummer te doen verschijnen.

Aanvaard, waarde Heer Hoofdopsteller, mijne hartelijkste groeten.

In naam mijner grootmoeder,

Hendrik Antheunis Conscience.

- In de zitting van 12 Mei der letterkundige vereeniging Jan Frans Willems te Antwerpen heeft de Heer De Queker, van Brussel, eene lezing gehouden van een aantal gedichten uit eenen bundel, welke eerlang onder den titel *Kaf en Koorn* het licht zal zien. Deze jonge schrijver oogstte met zijne oorspronkelijke, zoetvloeiende en eigenaardige gedichten een welverdienden bijval in.

- Op Donderdag, 5 Mei, spraken de heeren Teirlinck en Stijns, van Brussel, in de Antwerpsche Afdeeling van het Willems-Fonds. De eerste las: *Peetje Slodderbroek* voor, eene aangrijpende schets uit het Vlaandersche volksleven; de tweede las het gevoelvolle stuk: *Miseriën*, en het luimiger *Musschen.* Het muzikaal programma, zeer goed samengesteld, werd niet min goed uitgevoerd, en strekt den inrichters ter eere.

- Te Amsterdam is op de Oosterbegraafplaats, een gedenkteeken onthuld op het graf der gevierde tooneelkunstenares, Mevr. Kleine-Gortman. Het is uit zandsteen vervaardigd en in Griekschen tempelstijl opgetrokken. Op het middenvak is, naar het ontwerp-Binger, een medaillonportret der afgestorvene aangebracht. Vele vrienden en vereerders der kunstenares woonden deze treurige plechtigheid bij, te welker gelegenheid de heer Hofdijk eenige roerende woorden sprak.

- Onze trouwe medewerker Is. Teirlinck zal eerlang een uitgebreide roman in de wereld zenden, getiteld *Cilia.* Wij wenschen hem veel bijval toe.

- In Noordnederland verschijnen: 34 tijdschriften van algemeenen inhoud; 97 id. handelende over godgeleerdheid, kerkgeschiedenis, wijsbegeerte; 23 id. over geschiedenis, land- en volkenkunde, genealogie, enz.; 41 id. over staats- en administratief recht en rechtsgeleerdheid; 59 id. over staathuishoudkunde, handel, financiën, enz.; onder de rubriek opvoeding en onderwijs, tellen we 20 tijdschriften; onder die der natuur- en wiskundige wetenschappen 19; landbouw, veeteelt, visscherij telt er 20; werktuigkunde, fabrieks- en handwerksnijverheid 26; op 't gebied der genees- en heelkunde en gezondheidsleer 16; voor de militaire wetenschappen vinden we er 12; voor de schoone kunsten 18; voor taal- en letterkunde 38; eindelijk de rubriek varia en modetijdschritten bevat 13 nrs.

Zoodat er in Noord-Nederland alleen, in onze taal geschreven, 436 tijdschriften verschijnen!

- Zooals bekend is zal het 20^{e} Ned. taal- en letterkundig congres te Amsterdam gehouden worden. De inrichters zonden, onder dato 2 Mei, eenen omzendbrief uit, waarbij de zittingen van 27 tot 29 September bepaald worden. Het congres zal samenvallen met de 300^{e} verjaring van Joost van den Vondel's geboortedag.

Het lidmaatschap van het congres is op fr. 5, - gesteld.

Het bureel der regelingscommissie is aldus samengesteld: M.J.W.M. Schorer, comm. des konings in N. Holland, en M.G. Van Tienhoven, burgemeester van Amsterdam, eere-voorzitters; M.J.N. Van Hall, voorzitter, M.N. De Roever, secretaris; dr. G. Kalff, tweede secretaris, M.A. Perk en A.C. Wertheim, penningmeesters.

- Met genoegen zagen wij onlangs in Noordnederl. dagbladen en o.a. in het *Nieuws van den Dag* van Amsterdam, eenige waardeerende artikels over onze nationale Vlaamsche beweging verschijnen. Waarlijk dit deed ons goed aan het hart, vooral omdat we daarin een voorteeken zagen dat de onverschilligheid, waarmede de Hollanders onzen taalstrijd tot heden bejegenden, gaat overwonnen worden.

Eene al te verre gaande koudheid onzer Noorderbroeders was toch maar alleen het loon onzer talrijke pogingen tot toenadering met hen op letterkundig gebied. - Hopen wij dat

deze houding weldra in warme belangstelling verandere. Het is immers beter laat dan nooit.

- In de *Volksstem* van Pretoria vinden wij het volgende artikel, dat bewijst hoe krachtig onze broeders in Zuid-Afrika voor de Nederlandsche taal op de bres staan:

'*Hollandsch verplichtend bij den Civielen Dienst.* - Tot dusver werd bij het examen voor den Civielen Dienst in de Kaapkolonie kennis van het Hollandsch wel als iets behandeld dat tot aanbeveling strekte, maar toch op gelijken voet gesteld met kennis van Fransch, Duitsch of Kaffersch. Thans is er bepaald dat, te beginnen met het volgende jaar, die kennis van alle kandidaten zal gevorderd worden, moetende elk in een mondeling examen bewijzen dat hij genoeg Hollandsch spreken kan voor hetgeen in een Magistraatshof of het kantoor van den Civielen Commissaris gevorderd wordt, en in een schriftelijk dat hij vertalingen uit Hollandsch in Engelsch en *vice versa* leveren zal.'

- Uit eene briefwisseling van Leuven aan *Het Recht* van Antwerpen:

Nu wat anders. Gisteren is het bestuur van 'Met Tijd en Vlijt' bij den rektor der Hoogeschool geweest. Zooals men reeds weet toont de Hoogw. Heer Abbeloos zich der Vervlaamsching van het onderwijs zeer genegen. Hij handelt hierin als verstandig man. - Welnu hoogleeraar Willems en andere bestuurleden hebben hem gevraagd dat hij den Eerw. HH. Bisschoppen zou voorstellen met Oktober 1887 eenen leergang van 'strafrecht en rechtspleging bij middel der Nederlandsche Taal' aan de hoogeschool van Leuven in te richten. Naar alle waarschijnlijkheid zal Mgr. Abbeloos die vraag bij de bisschoppen warm ondersteunen. Te Brussel ook is men, met het oog op de toepassing der wet Coremans van 17 Oogst 1873, daarop bedacht. Wij zullen dus eindelijk advokaten krijgen, die iets of wat in staat zullen zijn den beschuldigde in zijne eigene taal te verdedigen!

- *Vondelfeesten.* - Dinsdag avond 10 Mei heeft alhier eene vergadering van Vlaamsche letterkundigen plaats gehad, ten einde maatregelen te nemen voor het vieren van den geboortedag van den grooten Nederlandschen dichter en tooneelschrijver Joost van den Vondel. Het zal den 17 November 300 jaren geleden zijn, dat Vondel uit Antwerpsche ouders geboren werd.

Een 20 tal schrijvers, oudere en jongere, waren tegenwoordig. Een voorloopig komiteit werd gevormd, bestaande uit de heeren P. Genard en Fr. Gittens als voorzitters, Jan Boucherij en Gustaaf Seghers als schrijvers en Hansen, Rosseels en Aug. Snieders, als leden.

In grondbeginsel werd aangenomen het geven van eene kostelooze vertooning van werken betrekkelijk Vondel, op den Nederlandschen schouwburg; een optocht gevolgd van feest in het Paleis van Nijverheid, den zondag 18 September,

en den volgenden dag eene galavertooning van werken van Vondel; verder zal men aan het stadsbestuur de aanvraag doen tot het plaatsen van een marmeren borstbeeld van Vondel in de wandelzaal van den schouwburg.

Er werd tevens aangenomen aan het bestuur der officiëele en vrije scholen te verzoeken, hunne leerlingen met het leven en de werken van den grooten dichter bekend te maken.

Binnen een 14tal dagen zal eene tweede vergadering plaats hebben.

Toonkunde.

- Op 14^{n} Mei gaf de Antwerpsche *Muziekmaatschappij*, onder de leiding van Peter Benoit, eene puíke uitvoering van het groote oratorio *Matthäus Passion*, een der meesterwerken van den Duitschen toondichter J.S. Bach. Tot hiertoe had niemand het durven wagen dit reuzenwerk in ons land ten gehoore te brengen, en reeds daarom verdient onze *Muziekmaatschappij* onvoorwaardelijken lof. Deze machtige schepping van den Duitschen meester onderscheidt zich door schoonheid van harmonie en rythmus; de koren zijn prachtig en de koralen, in den echten stijl bewerkt, treffen diep. Ook de alleenzangen zijn roerend en medeslepend. *Christus*, door onzen baszanger M. Fontaine zoo goed vertolkt, is treffend in zijne aangrijpende gezangen; de *Evangelist* (M.A. Kaufmann) begeestert ons door zijne prachtige recitatieven; kortom, alles in de *Passion* is grootsch en verheven, en getuigt van het genie van Bach.

Wij moeten eene bijzondere melding maken van de overige solisten: Mevr. Emma Weismann, sopraan, en vooral Mej. Maria Flament, alt hebben er veel toe bijgedragen tot het welgelukken dezer uitvoering.

Onnoodig te zeggen, dat de groote zaal der *Harmonie* goed bezet was: alle muziekliefhebbers waren op hunnen post.

Eere en dank aan de *Muziekmaatschappij*, die ons op dergelijke kunstfeesten vergasten kan! Lof en eer aan Peter Benoit, die zijn talent ten dienste stelt, om ons de edelste uitingen der kunst op eene zoo voortreffelijke wijze te laten genieten!

- Het alg. bestuur van het Willemsfonds heeft een Comiteit ingericht ter bevordering van Nederlandschen zang, met den volgenden werkkring:

1° Het uitgeven van oorspronkelijke Nederlandsche zangstukken;
2° Het aanmoedigen van jonge toonkundigen, die Nederlandsche teksten bewerken;
3° Het aanmoedigen van zangers en zangmaatschappijen, die zich op het Nederlandsch gezang bijzonder toeleggen;
4° Het bevorderen van het Nederlandsch zangonderwijs;
5° Het bevorderen van openbare uitvoeringen der uitgegeven zangstukken; en
6° Het behartigen van volksgezang (woorden en muziek).

Die taak, men ziet het, is inderdaad veelomvattend en van het grootste gewicht voor ons volk.

Beeldende kunsten.

- *Tentoonstellingen.* - Manchester. Nijverheid- en kunsttentoonstelling van nu tot October.

Barcelona. Wereldtentoonstelling van September 1887 tot April 1888. Inlichtingen te bekomen bij M.L. De Vriese, 3, Regnessenstraat te Gent.

Le Hâvre. Tentoonstelling van 23 Juli tot 23 October 1887. Opzenden naar Parijs bij Guichard, 11, rue Lepic van 20 Juni tot 1 Juli.

- Het verslag der besturende Commissie van de 6e kunsttentoonstelling te Namen is verschenen. Er waren 388 tentoonstellers en 720 werken, waarvan er 33 aangekocht werden door bijzonderen, 14 voor de tombola, 3 door de provincie Namen, 5 voor het museum der stad Namen, een door het Gouvernement.

- Op Zondag 8 Mei ll. werd het grafmonument van wijlen Eduard Agneessens, kunstschilder te Brussel, op het kerkhof van St-Joost-ten-Oode, ingehuldigd. Heel de Brusselsche kunstwereld was bij de plechtigheid tegenwoordig.

- Naar gemeld wordt zou er in de kerk van Deurne bij Antwerpen eene schilderij van Abraham Van Diepenbeeck ontdekt zijn.

- De tentoonstelling der werken van den heer E. Chappel te Antwerpen in de zaal Verlat, heeft grooten bijval genoten. Er waren prachtige stukken te bewonderen, die van veel talent getuigen. De heer Chappel mag tusschen onze beste stilleven-schilders gerekend worden, Er werden niet minder dan zeventien tafereelen door bijzonderen aangekocht.

- Verschillende Belgische schilders zijn op het Parijzer salon, sedert 1 Mei geopend, goed vertegenwoordigd. We merken onder anderen op de HH. Carpentier, Verhas, Léon Abry, Th. Verstraete, over wiens landschap met veel lof gesproken wordt, Van den Eeden met een groot tafereel uit de Hallen te Brussel, Emil Claus met de Hovenier en zijn Avond met vrouwenfiguur, Edg. Farazijn, met de Landverhuizers.

- De prijskamp voor een standbeeld, op te richten aan Victor Driessens, in de trapzaal van den Nederlandschen Schouwburg te Antwerpen, heeft geen uitslag opgeleverd. De drie beste der vijf mededingers zijn verzocht geworden een nieuw ontwerp in te dienen. Men weet dat het een standbeeld zal zijn, dat moet geplaatst worden in de trapzaal van den Ned. Schouwburg

- Er is eene schilderij van H. Wollens, aangekocht voor het museum van Antwerpen. Ons dunkens had men wel een beteren keus kunnen doen tusschen de werken van dien schilder.

- De hr. Emiel Wouters is gelast geworden de portretten

van den koning en de koningin te schilderen, voor de groote leeszaal in het paleis der natie.

- De hr. Jef Lambeaux is door het gouvernement gelast om voor dezelfde zaal de borstbeelden van Bon J.B. Nothomb en den generaal Goblet te vervaardigen.

- Zoo het schijnt heeft de minister van Schoone Kunsten, het besluit genomen eene algeheele verandering te brengen in de samenstelling van den jury voor de driejaarlijksche tentoonstellingen. Iedere kunstkring, die sinds het laatste Gentsche salon ten minste ééne tentoonstelling ingericht heeft, zal volgens de getalsterkte zijner leden, recht hebben op een, twee of meer afgevaardigden, die in den jury zullen zetelen.

We zijn benieuwd of het nu beter zal gaan en of de uitslag nog niet meer ontevredenen zal maken.

Sterfgevallen.

- De heer Desiderius van Spilbeeck is onverwachts te Antwerpen in den bloei des levens - hij was slechts 55 jaar oud - overleden. De heer Van Spilbeeck heeft heel zijn leven voor de Vlaamsche zaak geijverd; hij was sedert jaren de bestuurder der *Vlaamsche School.* In 1859, toen de stichters van het tijdschrift de *Vlaamsche School* besloten hadden deze uitgave te schorsen, zette hij dezelve voort met den bouwmeester J.M. Coninckx. Dank aan zijne zorgen is dit tijdschrift zijn 32^{e} jaar ingetreden.

- Frans CARIS is den 4 April te Antwerpen overleden in den ouderdom van 47 jaar. Hij was een overtuigde Vlaming en gaf onder den leennaam van den *Vriend Frans* een tweetal bundels volksliederen uit. Ook enkele novellen zagen van hem het licht. Hij was stichtend lid van de maatschappij voor volksvoordrachten *Het Vlaamsche Volk.* Vroeger was hij ook sekretaris van den *Nederduitschen Bond* geweest.

Na den dood van Vleeshouwer zette hij *Reinaart de Vos* voort; dit weekblad verving hij later door *Lange Wapper.*

Nieuwe Uitgaven.

- *Het Kindje*, declamatiestuk door POL ANRI. Gent, Ad. Hoste, 8 blz. Fr. 0.50.
- *Dwars door 't leven*, roman door EDMOND DE GEEST. Lokeren, druk. Wed. De Smet-Themon. 196 en 214 blz.
- *De Schat van den Uitwijkeling*, roman door PROSPER VAN BREUSEGHEM. Antwerpen, druk Fl. Melsen. 196 blz. Fr. 2.00.
- *Twee Vlaamsche Strijders*, (J.F. Willems en F.A. Snellaert), door JAN BOUCHERIJ. 32 blz. Fr. 0.50.

Aangekondigd.

- *Kaf en Koorn.* Gedichten van K.H. DE QUÉKER. Brussel, bij De Bremaeker.
- *Gedachten* door KAREL VAN DE PUTTE, adv. Gedichten, met 4 platen. Prijs: 3 franks.

Een hompje kaas
Blijspel in een bedrijf
door Pol Anri

Personen:
DE BRUYN.
EDMOND, zijn neef.
DE KNEUKEL, koopman in kaas en visch.
GRIETJE, zijne dochter.
VAN BOMMEN, stuurman, vriend van Edmond.
TREES, meid bij De Bruyn.

Het stuk speelt in eene havenstad.
Links en rechts van den aanschouwer.

Het tooneel verbeeldt eene kamer bij De Bruyn; deuren rechts en links, die toegang geven tot den huize, en middendeur, voerende op straat. - Op den voorgrond, links, eene tafel, waarop benoodigdheden voor een ontbijt. - Bij het ophalen van het doek zit De Bruyn, niet ver van de tafel, neer.

1e Tooneel.

DE BRUYN, alleen.

Algemeene regel: de tong der vrouwen staat nooit stil, en op dit kapittel is 't eene Evaskind geen sikkepitje beter dan 't andere. Daar hebt ge nu mijne meid, de babbelkous die zij is!.. Die blijft nu reeds... laat zien... twintig minuten weg, om, pas over de straat, een brokje kaas te halen... 't Is goed dat neef Edmond nog van zijne wandeling naar de haven niet is teruggekeerd; anders zou hij nog naar zijn ontbijt moeten wachten, door de satersche tong van die satersche meid!..

(Trees hoorende komen)

. Ha, daar is zij eindelijk!

2e Tooneel.

DE VORIGE, TREES (met een brokje kaas).

De Bruyn.

Sa, Trees, uwe babbelzucht begint mij te vervelen, hoort gij? Daar zijt ge nu al een half uur van huis!

TREES

(legt den kaas op tafel).

Een half uur! Wel, wel! Waar de tijd toch heenvliegt, als...

DE BRUYN.
Als men aan 't commeeren is, niet waar?

TREES.
Commeeren, commeeren, Mijnheer! Neen, maar ik ben wat blijven praten met de familie De Kneukel.

DE BRUYN.
De familie dan nog? Waren al de kneukels misschien uitgelaten?

TREES.
Zeker, Mijnheer, en dan nog al voor een heel aardig ding.

DE BRUYN.
't Een of 't ander straatnieuws, dat kan ik denken.

TREES.
De hemel behoede ons, als het straatnieuws wordt, want

(bedenkelijk)

het betreft u, Mijnheer,.. en den jongen heer Edmond.

DE BRUYN.
Hoe heb ik het nu? Wilt ge wel eens duidelijk vertellen wat er van de zaak is?

TREES.
Dat ging ik juist doen, maar als Mijnheer mij altijd onderbreekt...

DE BRUYN.
Toe, toe, begin maar!

TREES.
Als ik in den winkel kwam riep ik natuurlijk: ‘Is er iemand?’ iets wat de gewoonte is; dat zal Mijnheer zeker ook wel weten!

DE BRUYN.
Ja, ja, dat weet ik wel; verder!

TREES.
Een van de jongens riep: ‘Moeder daar is iemand!’ Vrouw De Kneukel kwam voren, en vroeg mij met haar kneukelinnengezicht... - onder ons gezeid, want ik zou van niemand kwaad willen spreken; dat weet Mijnheer zeker ook wel?...

DE BRUYN.

Ja, wel, ga maar voort

Trees.
Ze vroeg me dus: ‘Wel, Trees, zal ons dak op uw hoofd niet vallen?’

De Bruyn.
Eene schoone manier om klanten te kweeken.

Trees.
‘Dat is toch zeker niet voor Mijnheers gebruik,’ zei ze, toen ik haar den kaas gevraagd had, ‘want, onder ons gezeid’ ('t zijn hare eigen woorden) ‘hij is veel te groote pezenwever en een beurzeken-toe.

De Bruyn.
Zei ze dat? O, wat feeks! Dat zou iemand wetten durven stellen, dat kaas- en haring- en stokvischgoedje!... Gelukkig dat ik zonder Kneukels leven kan!

Trees.
Ze zei dus: ‘'t Is veel te groote....’

De Bruyn.
Ja, dat weet ik reeds.

Trees.
‘En een beurzeken....’

De Bruyn.
Dat moogt ge voor u houden.

Trees.
Mijnheer weet wel dat ik anders nooit iets voor mij houd. Al vind ik maar een halven cent, ik zal hem nog....

De Bruyn.
.... In tweeën bijten; ja, ja. Ga voort.

Trees.
'Dat zal ongetwijfeld voor dien jongen fies zijn'... (ja, dat zei ze, Mijnheer) 'dien jongen fies zijn, die bij hem verblijft?' En toen ik daarop 'ja' antwoordde, geen woord meer noch min - minder kon ik toch juist niet zeggen, dat zal Mijnheer mij toch ook moeten toegeven, niet waar?...

De Bruyn.
Welnu, juist, babbelaarster, ga voort!

Trees.
Toen ik daarop dus 'ja' antwoordde, hernam ze: 'Het ziet er zoo een poesjenel uit! Dat gaat uit met een stoksken, van 's morgens vroeg, alvorens hij nog de vliegen van zijne billen kan jagen, de losse kwant, daar hij is!'

De Bruyn.
Dierf ze dat?... Vertel verder, Trees.

Trees.
Terwijl ze bezig was met den kaas te wegen, kwam de baas uit de keuken, en Grietje.... - ge weet wel, het dochtertje dat geenen vrijer vinden kan?... -

De Bruyn.
Dat leelijk spook, met een gezicht als de citroenen vóór haar venster!

Trees.
Ja, Mijnheer, onder ons gezegd, ze is te leelijk om te helpen donderen! Nu, Grietje stak eenen langen hals uit de keukendeur, terwijl haar vader naar mij toekwam met de woorden: 'Die jonge heer, die bij u verblijft, heet Emiel?

(Zij knikt neen)

. Edward?

(Zij knikt neen).

Edmond?'

(Zij knikt ja)

. - 'Ha!' riepen in eens al de Kneukels. 'Hij is dezen morgen uitgegaan, hee?' vroeg hij.

(Zij knikt ja).

.... deed ik, noch min noch meer. - ‘Ziet ge?’ riep hij uit! ‘Maar ik zal dien properen kerel wel in 't oog houden! Zulke dingen wagen bij den broeder van den koster!...’ Gij weet toch, Mijnheer, dat zijn broeder....

De Bruyn.

.... Koster is? Dat weet ik. Maar wat zit daar achter?

Trees.

Och, anders niet dan nijdigheid! De menschen kunnen niet verdragen dat de zon in eens andermans water schijne. Ge zult het altijd zien: menschen die gestadig doorbabbelen, stelen altijd iemands *reputatie.*

De Bruyn.

In dit geval, Trees, ga maar aan uw werk. Haast u!

Trees.

Ik ga, Mijnheer.

(Af, links).

3e Tooneel.

DE BRUYN, alleen.

Dat zal nu nog beteren! Men begint maar mijne meid van naaldeken tot draadje uit te hooren over mijnen logeergast!.. 't Is toch vervelend als de buren u bij 't minste voorval op de duimen kijken! Niet dat ik mij stoor aan wat een ander van mij denkt: 'k doe wel en 'k zie niet om... Maar indien ik mij niet bedwong!.. Mijne handen jeuken van verlangen om de kneukels eens duivels op de knokkels te trommelen!.. Maar bah! 't is nog beter dat een mensch zich op zijn fatsoen houdt, en zich niet uit zijn humeur laat brengen, het allerminst door eenen handelaar in aberdaan en gedroogde vijgen!

4e Tooneel.

DE VORIGE, DE KNEUKEL.

De Kneukel

(komt driftig binnen; witte voorschoot; een rozekleurig briefje in de hand; hij spreekt vlug en bijna onverstaanbaar).

't Is eene schande, eene wezenlijke schande, en dan nog bij den broeder des kosters! De schurk!.. Ik ben een deftig man, Mijnheer, maar ik zal het openbaar maken, hem compromitteeren!.. 't Is een schandaal!.. De meisjesverleider!..

De Bruyn.

Ja, baas De Kneukel, als ge zoo in éénen adem duizend onverstaanbare woorden gaat uitkramen, wensch ik u goeden dag. Als ge mij te spreken hebt, spreek fatsoenlijk, maar wees zoo driftig niet.

De Kneukel.

Dat ontbreekt er nog aan, dat ik mij laat aandienen als bij eenen baron!.. Of ik u te spreken heb! 'k Wil het gelooven: 't is een schandaal!

De Bruyn.

't Is mogelijk, maar zet u, wees bedaard, en maak geen nutteloos gerucht; anders heb ik u niet te verzoeken.

(Beiden zetten zich).

Zie zoo. En nu, wat hebt ge mij te zeggen?

De Kneukel.

Niets anders dan dat het eene schande is, dat ik het publiek zal maken, dat het gerecht er zich mede zal bemoeien, dat...

De Bruyn.

Maar spreek dan toch duidelijk! Wat is er eene schande?

De Kneukel

(immer voortvarend, met berekende gramschap).

Dat hij briefjes zendt, rozekleurige briefjes, en dat nog wel bij

den broeder van den koster. 't Is een schurk, een ellendeling, een meisjesverleider!

De Bruyn

(met opzet).

De koster of de broeder van den koster?

De Kneukel

(rechtspringende).

Hoe! gij durft veronderstellen...? Voor wien aanziet gij mij dan?

De Bruyn.
Voor eenen handelaar in stokvisch en voor den broeder des kosters; in 't kort, - voor een deftig man: voor... een' kneukel!

De Kneukel.
Ge durft nog woordspelingen maken op den koop toe?

De Bruyn.
Hoe anders? Want eigenlijk, van wien en van wat is er spraak?

De Kneukel.
Daar, lees dit briefje, lees en oordeel!

(Hij toont het briefje, maar blijft het vasthouden).

Welnu, wat zegt gij?

De Bruyn.
Ik heb het nog niet eens bezien; laat mij vooreerst mijnen bril krijgen.

(neemt zijn brillenhuisje uit den zak en haalt er den bril uit te voorschijn, dien hij met den tip van den zakdoek afvaagt; alles gaat langzaam toe; lezende:)

'Mejuffer, mijn hartelijken dank voor uw antwoord...'

De Kneukel

(voortvarende).

'Heden avond bevind ik mij op het aangeduide *rendez-vous.*'

De Bruyn

(langzaam).

Heden avond bevind ik mij op het aangeduide *rendez-vous.* E.' Welnu, wat zou dat?

De Kneukel.

Durft gij het nog vragen? Dit briefje is geschreven door uwen neef en gericht aan mijn Grietje! Bedenk, Mijnheer, dat ik een deftig man ben, en...

De Bruyn.
.... broeder des kosters!

De Kneukel.
Juist. Welnu, voor dat schandaal wil ik vergoeding hebben, en er is maar ééne mogelijk: dat hij mijne dochter huwe!

De Bruyn.
Kom, ge zijt niet wel bij uwe zinnen!

De Kneukel.
Mijnheer!.. 't Is integendeel uw neef...

De Bruyn.
.... die niet wel bij zijne zinnen *zou* zijn, indien hij ze huwde!

De Kneukel.
Bij alle duivels!..

(Hij bergt het briefje).

De Bruyn.
Niet vloeken, baas De Kneukel, gij zijt immers een deftig man?

De Kneukel.
Juist.

De Bruyn.
Als gij derhalve een ernstig woord wilt spreken, zet u nogmaals neer, en vertel mij hoe de gansche zaak zich heeft toegedragen.

DE KNEUKEL

(zich zettende).

't Is eene schurkenstreek, anders kan ik ze niet noemen. Verbeeld u, gisteren morgen roept hij, uw neef, mijn oudsten zoon, Gustaaf. Hij, uw neef, geeft hem, mijn' zoon, een stuk van tien centiemen. Bedenk, Mijnheer, geld geven voor zoo iets!... Hij, uw neef, geeft hem, mijn' zoon, een stuk van tien centiemen, zeg ik, in de linkerhand, en het rozekleurig briefje in de rechterhand, - neen, 't zal omgekeerd zijn, kortom, ik wil er afwezen - en zegt: ‘Daar, dat is voor u, draag dit aan het mooie Grietje.’

DE BRUYN.
Zei hij *dàt*?

DE KNEUKEL.
Wèl hebt ge 't recht om het te vragen: 't is eene boevenstreek. Nu, mijn zoon, hoewel nog maar negen jaar oud, heeft verstand, al zeg ik het zelf.... Gij gelooft het niet?

DE BRUYN.
Ja toch, ja toch. Verbeeld u een kleinen Kneukel zonder verstand!

DE KNEUKEL.
Mijn zoon nu heeft dit briefje naar huis gebracht en aan mij gegeven. Wat schande voor mij, en voor mijne dochter, wiens peter koster is!... O, hij zal ze huwen, of, bij alle duivels...!

DE BRUYN.
Niet vloeken, baas: dat is te weinig deftig. Is dat nu de gansche geschiedenis?

DE KNEUKEL.
Is 't nog niet genoeg?

DE BRUYN.
Maar ge zijt een Kneukel! Dat briefje was gericht aan het ‘mooie’ Grietje, en op dien naam zal uw nufje toch zeker geene aanspraak willen maken?...

DE KNEUKEL

(rechtspringend).

Mijne dochter kan mee met den hoop! Ze is nog veel te mooi voor uwen neef.

DE BRUYN.
Juist daarom moest zij iemand zoeken, die even mooi is als zij, en aan geen anderen een rendez-vous toestaan.

DE KNEUKEL

(verontwaardigd).

Zóó zal mijne dochter *nooit* handelen, Mijnheer, en daarom is de daad van uwen neef eene lage, gemeene schurkenstreek. Ten andere,

> Van zoohaast als de haan en de leeuwrik te zaam,
> wen 't daagt in het oosten, hem wekken,
> dan springt hij zijn bed uit en loopt naar het raam
> om spoedig het open te trekken.

't Is om van te huiveren! Weet gij, om u maar een voorbeeld te geven, onder duizend, waar hij dezen morgen zoo vroeg is heengegaan?

De Bruyn.

Naar de haven.

DE KNEUKEL.
Ziet ge? Hij wist dat mijne dochter bij Mijnheer Verspinnen moest zijn.

DE BRUYN.
Met stokvisch?

DE KNEUKEL.
Met pekelharing. Maar... ze zal niet gaan, ik zelf zal den pekelharing dragen.

DE BRUYN.
Doe wat ge wilt;

(zich oprichtende)

doch in uw eigen belang raad ik u aan, geen woord over die belachelijke zaak te reppen.

DE KNEUKEL

(recht, ter zij).

Hij vreest voor opspraak; dat is troef in mijn spel!

(Luid).

Zoo!.. En 't is genoeg om mij mijne klanten te doen verliezen en mijn' broeder te doen afzetten. Uw neef zal mijn Grietje huwen, of ik maak alles ruchtbaar!

DE BRUYN.
Daar ben ik niet bang voor.

(Op een afdoenden toon).

In alle gevallen kunt gij eens met mijnen neef zelven spreken; die kan - als er iets van aan is - alles goed maken.

DE KNEUKEL.
Dat is geen slecht gedacht: ik zal uwen neef zelven spreken. Maar huwen zal hij ze!.. Bij alle duivels, ik ben een deftig man, en als broeder des kosters moet ik...

(Brommende af).

5e Tooneel.

DE BRUYN, alleen.

Dat gaat voortreffelijk. Mijn neef is pas vier dagen hier, en reeds laat hij mij zijne grillen boeten door mij dien rommelpot van eenen Kneukel op te disschen, die nog meer zagen kan dan mijne meid.

(Verachtelijk).

Met zijne deftigheid, zijn kosterschap en zijnen pekelharing!.. Maar ik zal Edmond toonen dat hij wel *rendez-vous* kan hebben, al ben ik daar niet in gemengd op mijn ouden dag!..

(Den stap van Edmond hoorende)

. Daar is hij. Hij zal wel aan mij kunnen merken dat er iets scheef zit.

6e Tooneel.

DE VORIGE, EDMOND.

EDMOND

(Noordnederlandsche uitspraak).

Goen morgen, oom.

(stelt zijnen stok in een' hoek).

DE BRUYN.

Is uw morgendwandelingetje geëindigd?.. Gij hebt u zeker dol vermaakt met het tellen der masten en het spellen der namen van de schepen?

EDMOND.

Och, ziet u, ik ben eigenlijk naar de haven gegaan om er stuurman Van Bommen, een' vriend van me, aan te

treffen. Ik heb hem niet gevonden, maar ik heb last gegeven aan den waard uit ‘Liverpool’ hem hierheen te zenden. Overigens is eene wandeling langs de dokken nog al aangenaam; vindt u dat niet?

De Bruyn.
Vooral als er jonge meisjes op te merken zijn...

Edmond.
Daar was niet bijster veel gelegenheid toe.

De Bruyn.
Waarmede men in briefwisseling is en *rendez-vous* heeft.

Edmond.
Oom, ik merk dat u alles weet.

De Bruyn.
Gij zijt openhartig, gij... Ja, zeker weet ik alles; althans weet ik er genoeg van om niet te hoog met uwe liefde-historietjes op te loopen.

Edmond.
Heusch?

De Bruyn.
En als uw toekomstige schoonvader nog hier komt, maak maar dat ge te huis blijft; hoort ge?

Edmond.
Maar oom, u maakt dat ik heelemaal de kluts kwijt raak. Kom, u wilt een loopje met mij nemen, is 't niet zoo?

De Bruyn.
Niets daarvan: hij is hier geweest.

Edmond.
Wie *hij?*

De Bruyn.
Wel haar vader!

Edmond.
De vader van Grietje?!

De Bruyn

(ter zij).

Het is dan toch waar?

Edmond.
En hij heeft u alles gezegd?

DE BRUYN.
Verscheidene keeren.

EDMOND.
Oom, wat maakt u me gelukkig! Indien u wist hoe ik haar bemin!

DE BRUYN

(ter zij).

Zulke nuf? O, wat is de liefde!

EDMOND.
En hoe ziet haar pipa er uit?

DE BRUYN.
O... heel deftig!

EDMOND.
Wat ben ik tevreden, oom, wat ben ik tevreden!

DE BRUYN

(zuchtend).

Ik ook, Edmond,.. ah bah!.. Als uw aanstaande schoonvader strakjes terugkeert, dan kunt ge 't hem zelven zeggen.

(ter zij)

't Is goed dat ik mij bedwing!

(Luid).

Zet u maar aan het ontbijt.

EDMOND.
Dat behoeft geene tweemaal gezegd te worden; want zoo'n uitstapje scherpt den eetlust, weet u?

DE BRUYN.
Ik heb een hompje kaas bij het ontbijt laten halen.

EDMOND.
U zijt wel goed, oom. Kaas, dat eet ik gaarne.

DE BRUYN.
Oh, als ge getrouwd zijt kunt gij zooveel kaas eten als gij begeert:

(uitvallende)

alle dagen, twee, driemaal daags, altijd kaas, anders niets dan kaas... Ah bah!

(Driftig af, rechts).

7e Tooneel.

EDMOND, alleen.

(Hij zet zich aan het ontbijt, en praat intusschen door).

Edmond, jongen, als je nu nog den moed laat zakken, dan ben je een domoor, een driedubbele domoor; ja, dat ben je... Goede kaas!.. Wie zou nu ooit in de verste verte hebben durven droomen, dat je aanstaande schoonpapa je zelf komt opzoeken en niet vertoornd is op je, en terug zal keeren om met je een onderhoud te hebben?.. Ik vind hem - lekker, dien kaas!.. Edmond, Edmond, wat ben je gelukkig! Je bent nog maar een viertal dagen hier en reeds tref je die mooie meid aan, die te Rotterdam reeds je hoofd op hol bracht, maar ongelukkig verdween, zonder dat je er de minste notitie van genomen hadt... Ja wel, het heeft zoo wat van... van... Smakelijke kaas!.. Van een sprookje... Zie, thans, sakkerloot! ik zou... nog wat kaas willen... Haar pipa moet de brompot niet zijn, dien ik me had voorgesteld; anders ware het met mij uit en amen.

(Rechtspringende).

Kijk, ik zou wel willen dansen van genoegen. Grietje m'n vrouw! Warempel, ik zal stapelgek worden!

(In zijne uitgelatenheid loopt hij de kamer rond en werpt eenen stoel omver. Op dit gerucht komt Trees geloopen).

8e Tooneel.

DE VORIGE, TREES.

TREES.

Mijnheer heeft geroepen?

EDMOND

(verstrooid).

Grietje m'n vrouw, het bevallige, goddelijke Grietje!

(Hij loopt naar Trees en omhelst haar).

TREES.

O Mijnheer, wat doet ge?

(Er wordt geklopt).

EDMOND.

Men klopt? Goddank!

TREES.

O Mijnheer, laat mij los! Wat zouden de menschen wel peinzen? Daar wordt al genoeg gebabbeld, en wij hebben niets anders dan onzen goeden naam.

EDMOND

(kust haar).

Daar, Trezeken, peins dat je Grietje bent.

TREES

(ontsnappende).

Hemelsche deugd!

(Zij neemt de tafel af, en loopt heen).

EDMOND

(stelt den stoel recht en poogt bedaarder te zijn).

Binnen!

9e Tooneel.

EDMOND, DE KNEUKEL.

DE KNEUKEL

(sierlijk opgeschikt, met berekende manieren).

Goeden morgen, Mijnheer.

(Wederzijdsche buigingen).

Ik heb toch de eer tot Mijnheer Edmond De Bruyn te spreken?

EDMOND

(ter zij).

't Zal haar vader wezen.

(Luid).

Ja wel, Mijnheer; dienaar!.. Wilt u zoo goed zijn plaats te nemen?

(Beiden zetten zich).

En waaraan heb ik de eer van uw bezoek te danken?

DE KNEUKEL.

Ziet ge, jonge heer, 't is eene zaak van zeer gewichtigen aard: vooral als het geluk van mijne dochter op het spel staat, moet ik mijnen plicht als vader doen.

EDMOND

(ter zij).

't Is *hij* wel.

(Luid; rechtstaande).

Vooraf moet ik u verschooning vragen, Mijnheer. U moet het zeker al heel weinig delicaat vinden, dat ik in correspondentie ben geweest met mejuffer uwe dochter?..

DE KNEUKEL

(ter zij, beteuterd).

Het is dan toch gemeend? Zou Grietje dus...?

EDMOND.

Maar ziet u, Mijnheer, als je bemint, dan zijn alle middelen geschikt, indien ze je maar in betrekking brengen met het voorwerp van je liefde.

DE KNEUKEL

(ter zij).

Hij zal mij nog schoon gaan spreken om ze tot zijne vrouw te krijgen; maar bruidschat zal er zijn!..

(Luid)

Gij hebt dus mijn Grietje wèl lief, Edmond?

EDMOND,

(ter zij).

Noemt hij me daar geen Edmond? Ik herleef!

(Luid)

O, ik zou voor haar door een vuur loopen!

DE KNEUKEL.
Nu, zooveel zal er zeker wel nooit gevraagd worden.

EDMOND.
O, indien u mijn hart voelen, indien u m'n geheimste gedachten volgen kondet, u zoudt uitroepen: ‘O, Edmond, wat ben je gek van je Grietje!’ 't Is overigens een aanbiddelijk meisje.

DE KNEUKEL

(ter zij).

Hij heeft veel smaak. Ik heb hem in 't net!

(Luid)

Daar hebt ge gelijk aan.

EDMOND.
Niet het minste gebrek heb ik er in ontdekt.

DE KNEUKEL.
Dat is er ook niet in te vinden, zou ik denken: zij is eene goede, gehoorzame dochter, zedig en godvruchtig; dat hebt gij zeker ook reeds kunnen opmerken, want waarschijnlijk hebt gij ze voor de eerste maal aan het wijwatervat ontmoet?

EDMOND

(zonder bedenken).

Ja zeker.

DE KNEUKEL.
Ja, dat kon ik denken.

EDMOND

(ter zij).

Wat hoor ik daar van wijwatervat? Neemt hij een loopje met mij?

DE KNEUKEL.
Nu, ik kan u geruststellen voor de toekomst.

EDMOND.
U schenkt me dus de hand van...

DE KNEUKEL.
Dat is te zeggen... indien mijn broeder, de peter mijner dochter er niets heeft tegen in te brengen; gemoet weten, hij is een deftig man, hij is koster.

EDMOND.
Ha zoo!

(ter zij)

Koster! Drommels!..

DE KNEUKEL.
Op het oogenblik wil ik zijnen raad gaan inwinnen, en met hem afspreken over den bruidschat.

EDMOND.
O, om bruidschat is het me niet te doen, Mijnheer.

DE KNEUKEL

(ter zij).

Dát zou er nog aan ontbreken!

(Luid)

Worden wij het eens, dan kom ik u het blijde nieuws met mijne dochter mededeelen.

(ter zij)

Laat zien, zondag het eerste gebod, dat zal dan voor... zaterdag en acht dagen de bruiloft wezen!

(Rechtstaande)

Nu ga ik heen, Edmond. Ongetwijfeld kan ik u binnen kort als mijnen schoonzoon begroeten.

EDMOND

(bewogen).

Ik dank u, Mijnheer,

(Handdruk)

Breng m'n groete over aan uwe beminnelijke dochter.

DE KNEUKEL.

Dat zal ik, Edmond. Tot straks

(Af).

10e Tooneel.

EDMOND, alleen.

Wat gaat hier om? Ben ik wel wakker? Ik zou er bijna aan twijfelen. Hoe, er bestaan hoegenaamd geene bezwaren tegen m'n huwelijk? Drommels, jongen, je kunt van geluk praten... Je hebt de toestemming van je schoonpapa. Ja, hij, dien je voor zoo'n brompot nam, is nog een grappenmaker op den koop toe - met zijn wijwatervat, ha, ha, ha!.. En je hebt voor echtgenoote het aanbiddelijke Grietje? O, 't is zeker, daar wordt je stapelgek van!

(In zijne uitgelatenheid loopt hij de kamer rond. en werpt eenen stoel omver)

.

11e Tooneel.

DE VORIGE, TREES.

TREES

(loopende op).

Mijnheer heeft geroepen?

EDMOND

(in gedachten).

Zij mijne vrouw, die bevallige, goddelijke meid!

TREES.

O Mijnheer, zegt ge dat op mij?

EDMOND

(loopt naar Trees en omhelst haar).

TREES.

O Mijnheer, wat gaan de menschen wel peinzen?

EDMOND

(vervoerd).

Ze kunnen maar peinzen dat ik zot ben!

TREES

(zich loswringend, naar het publiek, geheimzinnig)

Ik geloof geheel zeker dat hij een oogsken op mij heeft!

EDMOND

(neemt haar weer vast).

Och Trezeken, ik ben zoo welgezind! Daar!

(kust haar)

peins dat je Grietje bent!

(Er wordt geklopt).

TREES

(rukt zich los)

Hemelsche deugd!

(Zij wil weg)

.

EDMOND.

Trees! Pst! Pst!.. Doe open.

(Hij stelt den stoel recht en tracht eene ernstige plooi aan te nemen).

12e Tooneel.

DE VORIGE, VAN BOMMEN.

VAN BOMMEN

(als stuurman, Noordnederlandsche uitspraak; haastig, nog buiten zijnde).

Ha, mijn beste, trouwe mensch!

(komt binnen met opene armen en sluit er Trees met kracht in)

Wat doet het me plezier dat ik u eindelijk heb!

(kust haar).

TREES.

Wel, Mijnheer, wat doet ge?

VAN BOMMEN.
Kijk, kijk, 't was eene verkeerde lijn!.. Verschooning, beste meid!

TREES.
't Is niemendal, Mijnheer.

VAN BOMMEN.
Ha zoo, 't is niemendal. Ge waart zeker al blij zoo iets te krijgen van morgen?

(pakt haar bij de kin).

TREES

(zedig de oogen neerslaande).

O Mijnheer!..

(Vertrouwelijk)

't Is reeds mijn derde keer vandaag.

VAN BOMMEN.
Zoo-oo? Drie is scheepsmaat, kind; alle goede dingen zijn drie.

EDMOND.
Trees, laat ons alleen, meid!

TREES.
Ja, Mijnheer.

(Ter zij, in 't heengaan)

Ik geloof dat Mijnheer Edmond al jaloersch is, omdat die andere ook een oogsken op mij heeft.

(Af).

13e Tooneel.

DE VORIGEN, ZONDER TREES.

VAN BOMMEN

(naar voren).

Welnu, wakkere maat?

(Handdruk)

.

EDMOND.

Best, man; de meid vliegt ge in de armen, en mij drukt gij alleen de hand.

VAN BOMMEN.

Is dat niet verstaanbaar? De krachtigste stoom is verspeeld; mijne vaart is gestuit, ik moet stoppen. - Maar zeg mij eens, hoe stel je 't?

EDMOND.

O, ik ben de gelukkigste sterveling der wereld!

VAN BOMMEN.

Je maakt me nieuwsgierig, jongen. Dat hoef je me toch wat klaarder te maken. Spreek dan toch, ik zet alle zeilen bij om je te hooren.

EDMOND.
Ik ga trouwen, Van Bommen!

VAN BOMMEN.
Heusch? Proficiat, jongen; ik wenschte wel in je vaarwater te zijn. En wie is het Evaskind, dat met je den tocht op de huwelijksbaren ondernemen gaat?

EDMOND.
O, het liefste bakkes dat je kunt droomen!

VAN BOMMEN.
Ei zoo!

EDMOND.
Een *beeld* van een meisje, - een engel!

VAN BOMMEN.
En ze woont hier in de stad?

EDMOND.
Zeker. Ik ben pas vier dagen hier, en - alles is reeds klaar.

VAN BOMMEN.
Hoe zoo? Je hebt je liefje nog maar pas in 't zicht, en je wilt ze reeds op sleeptouw nemen? Je moest ze dan toch vroeger gezien hebben?

EDMOND.
Dat 's klaar, te Rotterdam; maar eerst hier is het tot eene verklaring gekomen, en haar pipa heeft me hare hand toegezegd. Je zult ze straks zien.

VAN BOMMEN.
In dit geval licht ik nog het anker niet; 'k zal maar liever wat laveeren.

EDMOND.
Je zult me benijden Van Bommen, dat is zeker!

VAN BOMMEN.
Best mogelijk, want ik zou ook zoo gaarne eene vrouw hebben! Reeds lang zit ik op den uitkijk, maar er valt niets te signaleeren. Dat ik maar eene vrouw kon vinden!.. Maar ze zou schijven moeten hebben, versta je? Je moet weten dat m'n lievelingsdroom is, eens voor eigen rekening te kunnen varen.

EDMOND.
Misschien is er nog wel kans voor je.

VAN BOMMEN

(treurig glimlachende).

Wie zou me willen? Of 't moest de juffrouw zijn met haar mandje sprot.

EDMOND.
Wie is dàt?

VAN BOMMEN.
Een meisje dat waarschijnlijk door niemand wordt gewild, en misschien juist daarom *mij* zou willen.... Ik zag ze, bij mijne laatste afvaart, op de haven; ze zag zoo vriendelijk op naar mij, en het werd me zoo week aan het hart. Ware ik dichter geweest, ik hadde gewenscht te ruilen met het lot - van den sprot.

EDMOND.
Hemelsche God!

VAN BOMMEN.
Maar daar luidde de bel voor de afreis, en zij, en de sprot, en ik, en ons schip en mijn droom, - 't was alles in eens verdwenen....

EDMOND.
Arme jongen!

(Men klopt)

Binnen!

14e Tooneel.

DE VORIGEN, DE KNEUKEL, GRIETJE.

De Kneukel

(stil tot Grietje, haar vooruitduwende).

Ge moet niet bang zijn! Toe, wees vriendelijk!

(Luid)

Edmond, mijn broeder stemt toe, en...

Edmond.

Hoe, Mijnheer? U meent...?

(Uit de hoogte vallende)

Is dàt Grietje?

Van Bommen

(ter zij).

Sapperlot, zij, de sprot?!

De Kneukel.

Ja wel, Mijnheer, mijne dochter.

Grietje

(kijkt schuchter op, doch slaat het oog weer ten gronde).

Ja, Mijnheer.

Van Bommen

(ter zij).

En ik moet die nu voor mijn' neus zien wegknappen?

Edmond

(verdrietig).

Er heeft hier een misverstand, een vreeselijk misverstand plaats. Uwe dochter is mij onbekend, Mijnheer; ik heb de eer u te groeten.

De Kneukel.

Niet zoo, Mijnheer, niet zoo. Ik ben een deftig man... Mijn broeder is koster, Mijnheer.

GRIETJE.

(schuchter).

't Is mijn peter, Mijnheer.

DE KNEUKEL.

En ik wil het voorwerp niet zijn der algemeene bespotting:

(gebiedend:)

ge zult mijne dochter huwen!

EDMOND.

Ben je mal, man? Ik zou een meisje huwen dat me totaal onbekend is?

DE KNEUKEL.

Maar aan wie gij briefjes zendt, niet waar? Het is een schandaal!

GRIETJE

(als voren).

Ja, papa.

VAN BOMMEN

(ter zij).

Wat beteekent dat alles?

EDMOND.

U zegt dus dat ik briefjes heb gezonden naar uwe dochter, naar dàt Grietje?

GRIETJE.

Ja zeker, Mijnheer; dat briefje sprak van een *rendez-vous*, en dàt...

(ze blijft steken).

DE KNEUKEL.

Dat was gelogen!

EDMOND.

Juist Mejuffer; ik moet u recht laten wedervaren: u zijt me totaal onbekend.

DE KNEUKEL.

Ge zult nog loochenen? Ik zal alles bekend maken, of gij zult Grietje huwen!

(het rozekleurig briefje te voorschijn halend).

Hier is het briefje dat gij met mijn eigen zoon naar mijn huis hebt gezonden!

VAN BOMMEN

(ter zij).

Een niet onaardig meisje, - voor mij toch!..

EDMOND.

Maar zeg me dan toch, waar woont u?

DE KNEUKEL.
Wel, hier rechtover.

GRIETJE.
In den kaaswinkel.

EDMOND

(geheel ontgoocheld).

Maar nu is mij alles duidelijk: het briefje was bestemd voor het huis naast het uwe, voor Margaretha Witberghens.

DE KNEUKEL en GRIETJE.
Hoe?

VAN BOMMEN.
Maar dan was 't voor m'n nichtje!

EDMOND.
Voor je nichtje!

VAN BOMMEN.
Ja wel.

EDMOND.
Eenieder zal dus begrijpen, en Mejuffer niet het minst, dat...

DE KNEUKEL.
Ik wil niemendal begrijpen, ik!.. Voor wien aanziet ge mij dan?

15e Tooneel.

DE VORIGEN, DE BRUYN.

DE BRUYN.
Voor een deftig man, baas De Kneukel!.. Wat gebeurt hier?

DE KNEUKEL.
Wel, een schandaal! Uw neef vraagt mij de hand mijner dochter, en nu is zij hem onbekend!

DE BRUYN

(luidkeels lachend).

Ha, ha, ha!

DE KNEUKEL.

Maar vergeet niet dat mijne dochter veel te goed is om in opspraak te komen.

VAN BOMMEN

(ter zij)

Ik weet niet, maar ik zou het nog durven wagen.

DE KNEUKEL.

Daarom ook zult gij haar huwen, of de duivel zal de kaars houden!

(hij grijpt den dichtsbijzijnden stoel en stampt dien met kracht tegen den grond, - Op dit gerucht komt Trees toegesneld).

16e Tooneel.

DE VORIGEN, TREES.

DE BRUYN.

Uitlaten, Trees.

EDMOND

(in antwoord op een dreigend gebaar van De Kneukel).

Maar laat me toch met rust! Weet u dan niet dat ik protestant ben?

DE KNEUKEL.

Hoe, een ketter, een smous, een Schismatiek!.. Zoo'n huwelijk... 't ware eene heiligschenderij!

GRIETJE

(weenende).

Zeker, papa; moeder zou het besterven en ik ook, hi, hi, hi!..

DE KNEUKEL.

Kom, mijn kind, ontvluchten wij die hel!..

GRIETJE.
Ja, papa.

(Zij willen zich verwijderen).

VAN BOMMEN

(ze terughoudende, besloten).

Mijnheer, *ik* vraag u de hand uwer dochter, ten minste indien Mejuffer...

DE KNEUKEL

(Grietje raadplegende).

Welnu, mijn kind...?

GRIETJE

(ter zij).

Die zeeman!

(met een veelbeteekenenden blik).

Oh papa!..

VAN BOMMEN.
Ik ben stuurman, en hoop eerstdaags voor eigen rekening te zeilen.

GRIETJE

(fluistert iets aan vaders oor).

DE KNEUKEL.
Welnu, Mijnheer...

VAN BOMMEN.
Van Bommen.

DE KNEUKEL.
Mijnheer Van Bommen, ik stem toe; zij stemt toe; wij stemmen toe als gij toestemt.

(Handdruk).

EDMOND.
Hoe, vriend?

VAN BOMMEN

(lachend).

Waarom niet? De liefde komt immers altijd *op* van het eerste oogenblik *af*? Ten andere, een *zwak* voor den pekel, dat is mijn *fort*....

DE BRUYN.
Zeeman, gij hebt gelijk. En gij, buur De Kneukel, moogt van geluk praten, want zoo komt uw Grietje toch eindelijk aan den man, hee? hoewel gij het met het aan den man brengen van aberdaan beter aan boord legt. Voeg daarbij dat ge nu voor schoonzoon een' pekbroek hebt, die u desnoods den pekelharing van het Noorden, zoowel als de vijgen van het Zuiden uit de eerste hand zal kunnen leveren.

DE KNEUKEL.
Och kom, ge schertst altijd, gebuur.

TREES

(ter zijde)

En ik die meende dat hij een oogsken op mij had! 't Is waar dat Mijnheer Edmond, die mij twee keeren gekust heeft, een veel schooner jongen is.

EDMOND.
Vriend Van Bommen, ik *feliciteer* je van harte, Geluk in je nieuwe loopbaan.

VAN BOMMEN.
Vaarbaan, as je belieft... Arme, brave jongen!

EDMOND.
Ik zal voor mijne liefde den loop der omstandigheden moeten afwachten. Mijn schoonste droom is wellicht vandaag vervlogen.

VAN BOMMEN.
Wie weet? Het is niet te betwijfelen of je bemint m'n nichtje.

TREES

(ter zij).

Ook al? Oh! wat zijn de mannen toch deugnieten!

VAN BOMMEN.
Dus kan ik bij haar' vader, die, ofschoon uiterlijk een Isegrim, toch een best man is, een handje aan je roer steken, en geloof me, je zult je Grietje hebben.

GRIETJE.
Ik althans, Mijnheer, wensch u veel *succès*.

EDMOND

(pogende te glimlachen).

Ik dank u, Mejuffer.

DE KNEUKEL.
Schoonzoon, zondag hebt gij uw eerste gebod!

GRIETJE

(verrukt).

Oh, beste vriend!

(Zij onderhoudt zich stil met Van Bommen).

DE BRUYN.
En wanneer viert gij bruiloft?

DE KNEUKEL.
Zaterdag en veertien dagen. Ik noodig u allen uit. En aangezien ik, toen uwe meid kaas kwam halen, dezen morgen inlichtingen heb genomen over uwen neef; en aangezien het bewezen is dat daardoor Van Bommen mijn schoonzoon wordt...

TREES

(ter zij, zucht).

Och Heere!

DE KNEUKEL.
... Wil ik bij de bruiloft dezen heuglijken dag voor onze herinnering roepen. Daarom krijgt ieder bij 't *dessert*...

DE BRUYN.
Hazelnootjes en vijgen?

DE KNEUKEL.
Neen, maar

EEN HOMPJE KAAS.
(*Gordijn).*
GENT.

Bladvulling.

Aan de muze

Helaas! ik stem vergeefs de snaren
mijner lier,
Haar tonen klinken valsch en varen
Zonder zwier
Van 't speeltuig, dat mijn' handen drukken.
Uw' troon, o muze! lijkt wel... een paar krukken.

P. KEL.

Poëzie

I.
Het gevlekte kleed.

(Fabel).

De kleine Pol, een losbol zoo van zes tot zeven,
Had zijn nieuw kleed met stroop gevlekt,
Die uit een drinkglas was gelekt,
En op zijn kiel en broek bleef kleven.
Zijn moeder had dit schaars bemerkt,
Of zij schoot los in eene storremvlage:
'Zie nu dien schurk, dien vuilen *vage*!..[1]
Wat helpt het, dat men zwoegt en werkt
Van 's morgens vroeg tot 's avonds late?..
Het kan niet baten:
't Moet al gescheurd zijn en besmeurd!..'
En wijl het rood heur 't aanzicht kleurt,
Stelt zij de buurt in rep en roere:
'Zie, Wanne! roept zij, dat zijn toeren:
Mijn jongen heeft alweer zijn kleed bevuild!..
Zie, Thriene! zie die kleêren!..' huilt
En schreeuwt zij voort, tot dat de wijven
Naar buiten komen op heur hevig kijven!..
'Wat zal ik nu daarmede doen?
- Neem water met het sap van een citroen!'
Zegt de eene; - 'Neen, 't zal beter gaan met zeepe.'
Roept de andre, wijl een' derde schreeuwt: 'Een grepe
Fijn zout, erop gestrooid, zal 't beste zijn!'
Een' vierde raast: - 'Neem termetijn, neem termetijn!'
En nu valt men aan 't wasschen
En 't plassen!..
En past maar al die middlen toe,
(Men weet *waarom*, noch *hoe*!..)
Zoodat de vette stropevlekken
Ten minste een dubble plaats bedekken,
En nu met zeep noch termetijn,
Niet meer te kuischen zijn!..

* * *

Wat had die moeder nu gewonnen?
- Eenieder wist de fout van Pol:
De buurt was nu er heel van vol!
En 't kind was *slecht* en *onbezonnen!*

(1) Vagebond (W.-Vl.)

Daarbij de vlekke bleef in 't kleed,
En 't was maar wel besteed!..[1]

* * *

Aan vele moeders past een raad:
Indien een kind een' fout begaat,
Verzwijgen wij voor vreemden 't kwaad.
Wat kan het baten alles uit te bellen,
En het aan Wanne en Thriene te vertellen?..
Het is een werk van mindren stand,
En een bewijs van klein verstand!
Want zegt, wat ziet men in de goê gezinnen!
- *Men wascht daar zelf het vuile linnen*
Ten huize binnen!..

P.P. De Nys.

Komen, 26 *Mei* 1887.

II.
De eikel en de pompoen.

(*Vrij naar La Fontaine*).

Aan Leeraar LEO VAN DEN KINDERE, te Brussel.

Het hoofd al schuddend, diep ontsteld,
Trok Gazo door het veld,
En deed als op zich zelf geweld,
Als kon hij iets niet goed bevatten!..
'Hoe is 't toch mooglik? riep hij uit,
Dat men zoo hoog Gods wijsheid nog wil schatten?
Voorwaar, ik zeg het luid:
Ik vind zijn werken vol gebreken!..
Welja, het is nog eenszins te verstaan:
Hij heeft dit alles *in 't begin* gedaan!..
Ik wil hier enkel van twee dingen spreken:
Bezie daar op den eik, *den eikel* staan!..
En den *pompoen*, hier, aan een ranke slepen!..
Wat heeft zich God hier fel misgrepen!..
Wat dwaas gedacht!..
Had Hij gewacht,
Tot ik ter wereld was gekomen,
En bij mij raad genomen,
Men zag Hem vele dingen anders doen!..
Dan had b.v. die pompoen, -
Die groote vrucht, daar, aan den eik gehangen,
En de *eikel*, hier te gronde, den pompoen vervangen!..'

(1) Zeer gebruikte uitdrukking bij 't volk (W.-Vl.)

* * *

Om zijne luim wat tegen 's Scheppers misverstaan
Te stillen, zou hij slapen gaan!..
En zoo gezeid, en zoo gedaan,
Hij vleide zich ter neder
(Het was in brandend zomerweder!)
In 't frissche lommer van 'nen eikenboom...
Hij sluimerde in, - en in een wonderdroom,
Herschiep hij alles, hier op aarde,
Wat hij in zijn bereik ontwaarde!..
.....
Terwijl hij dan, in droom! zijn wonderwerk aanstaarde,
Schiet hij op eens uit zijne rust:
Een *tik* op zijnen neus heeft zijnen lust
Tot breken en herscheppen plots gebluscht!..
Hij grijpt naar 't voorwerp, dat hem kwam bezeeren,
En vindt '*nen eikel* op zijn kleêren!..
- 'Zie nu! roept hij, die prulle doet mij bloên!..
Oh! oh! Goddank!.. was 't een pompoen,
Mijn hoofd was heel veranderd van fatsoen,
En 'k werd, na twee, drie dagen,
Naar 't stille Piereland gedragen!..
Voortaan laat ik Gods werken lijk zij zijn;
Want al mijn wijsheid was maar schijn!..
Hierbij, om mijn verwaandheid te herstellen,
Wil ik aan Lafontaine(1) dit geval vertellen,
Die het in fabel op zal stellen,
Tot lesse van het nageslacht, -
Al was het maar voor die hervormers
En staatsbestormers,
Die alles willen naar een nieuw gedacht,
En die vergeten,
Of wel niet weten,
Dat al hetgeen '*Vooruitgang*' heeft volbracht,
Of eens de *Toekomst* ons zal geven,
De vrucht is van een *kalm* en *rustloos* streven!..

P.P. De Nys.

Komen, 26 *Mei* 1887.

(1) Bij Esopus en Phèdre vond ik deze fabel niet.
P.P. De Nys.

III.
Zoete stonden.

Hoe schoon is 't in den zomer,
als 't rustuur heeft geheld,
Met mijn vriendin te dwalen
langs 't open, groene veld.
De nachtegaal slechts stoort nog
de stilte der natuur...
Met haar is 't zoet te wandelen
op zulk een plechtig uur,
Te spreken van de liefde
aan 't lieflijk maagdelijn,
Den schoonen tijd te wenschen
om altijd saam te zijn,
Geheimnisvol te fluisteren
schoorvoetend wand'len voort...
O, niets bestaat op aarde,
dat meer de ziel bekoort!

* * *

En als ik in de verte
de klok hoor negen slaan,
Dan keeren we op ons stappen,
om weer naar huis te gaan...
Wij hooren 't windje ruischen
in 't nabijstaande riet.
Hoe kijken wij in 't ronde
of niemand ons bespiedt.
Dan scheiden wij vol liefde,
zooals wij 't zijn gewoon,
Ik zoen haar... en een kusje
van haar is dan mijn loon!
Ik wensch een goeden nacht dan
aan 't goddlijk lieve kind,
Want zij is de een'ge vreugde,
die ik op aarde vind.

* * *

Maar ik, ik kan niet slapen;
ik mijmer gansch den nacht,
Want hare lieve beeltnis
zweeft steeds mij in 't gedacht.

Als 't rustuur weer zal slagen,
dan is 't weer wonderzoet
Met haar langs 't veld te dwalen,
met mijnen liefdegloed.
En eer de bloem zal sterven,
en eer de sneeuw valt neer,
Dan zijn we reeds vereenigd
en scheiden nimmer meer;
Wij zullen vreugde smaken,
wij worden straks een paar,
Daar zij voor mij zal leven,
en ik dan ook voor haar.

ISIDOOR ALBERT.

Beirvelde.

Lamme Nelis
door René Vermandere.

Geheel het dorp kende hem. Hij deed al de ambachten waartoe een lamme in staat is, en moet er wel twaalf uitgeoefend hebben, want dertien ongelukken had hij voor 't minst. Hij was koeiwachter, visscher, boodschapdoener, vogelvanger, en daar de eerzucht van eenen mensch immer afgemeten is naar de eer welke hij geniet, was zijne vurigste begeerte eens orgerblazer te wezen.

Hij was arm en bijkans ouderloos; nooit had hij eenen vader gekend, zijne moeder die bedelen ging, noemde men Zotte Bella en woonde met haren zoon, in eene hut van klei en riet, die reeds lang veroordeeld was om afgebroken te worden, wanneer Bella over 19 jaar er met een zuigeling haren intrek nam. Bij dezen droeven toestand waren er voor Nelis nog vele andere ongelukken gevoegd, waarvan het bijzonderste was, dat hij beminde. En niet als zijne eerzucht was zijne liefde naar zijnen maatschappelijken toestand afgemeten: Neen! Nelis had zijne oogen laten vallen op den perel van het dorp, des burgemeesters achttienjarige dochter, tot op de naburige dorpen als mooi Daaltje bekend. De liefde is eene gevaarlijke plant, die vele smerten kan lenigen, maar menig hert kwetst met hare doornvolle bloem.

't Was onder de gedaante van een nieuw ongeluk, dat zij haren intrek nam in 't gemoed van den jongen, wiens hert zij met droefheid en lijden vervulde; want Nelis had besef en gevoel genoeg om te begrijpen, hoe onmogelijk het was zijne liefde eens beloond te zien. Niemand kende den koeiwachter anders dan hij scheen. Men wist alleenlijk dat hij lam was, trouw en gedienstig, maar zijnen diepen oogslag ontging den ruwen boer, die hem tegen wat stuivers ter week de zorg zijner koeien oplegde; en zijn stilzwijgen werd als domheid aanzien. En nochtans, onder de vodden die zijn kleedsel uitmaakten klopte een hart vol rechtschapenheid en goede gevoelens. Hij had een helder begrip en was in natuurlijk verstand en gezond oordeel de meesten van 't dorp

vooruit. Geleerdheid bezat hij niet en zijne opvoeding was hij geheel en gansch aan Gods vrije natuur verschuldigd. Zijne moeder had hij immer onnoozel gekend. Hij wist geheel weinig over hare geschiedenis en had door de meiden der hoeve moeten vernemen, dat zij van 't dorp niet afkomstig was. Volgens de weinige woorden, die zij sprak, scheen zij van Vlaanderen te zijn.

Onopgemerkt sleet de knaap zijne kinderjaren en wijl hij door zijne lamheid de andere schooiers niet achterna kon, werd hij 't huis gelaten gansch afgezonderd van alle speelgenooten, leerde hij de taal der bosschen, der heide, des velds, voor hij deze der menschen verstond en was bekend met dingen die hij niet noemen kon, met bloemen en planten, met den zilveren bliek uit het beekachtig rivierken, maar bijzonderlijk met Gods lieve vogels, die voor den ongeleerde het schoonst en verstaanbaarst zongen als hij in de eenzaamheid der bosschen onbemerkt hunnen liefdezang beluisterde.

Zoo half wild werd hij zekeren dag door boer De Beij opgemerkt en daar deze juist eenen koeiwachter noodig had, trad de knaap onmiddellijk in dienst, veel meer uit genegenheid tot de koeien dan met het doel een verdienstelijk lid der samenleving te worden. Van dan af slechts kreeg hij besef zijner lamheid: tot hiertoe had hij gemeend, zoo afgezonderd leefde hij, dat alle jongens gelijk hij waren; maar de bespottingen der hertelooze boerenknechten brachten hem haast op de hoogte van zijnen toestand.

De wereld scheen hem daarvoor niet onrechtveerdig. Zij was hem te volstrekt onbekend. Zijne lijdzaamheid, die de straffloosheid aan de beleedigers verzekerde, deed nog de vervolging vermeerderen en welhaast was lamme Nelis het mikpunt van al de kwade jongens, die met eenen aarden kluit of eenen kei hunne behendigheid in 't werpen beproeven wilden. Ten andere zijn lamme arm en been maakten hem tot alle verweer onbekwaam. Waaraan was hij dit ongeluk verschuldigd? Wie zou het eens weten? Het sombere drama, waarin deze twee wezens wellicht vroeger betrokken waren, bleef voor ieder een geheim, de zoon wist niets, de moeder had vergeten en 't was wellicht zoo best. Een heiden was Nelis toch niet, hij had zijne christelijke plichten gekweten, hoewel er eenige toegevenheid van wege den dorpsherder noodig was geweest en nu ging hij trouw alle zondagen naar de vroegmis.

Hoe zijne genegenheid voor mooi Daaltje een begin had genomen was hij zelve geheel onwetend. Eens - dat wist hij nog - had Daaltjes tusschenkomst belet dat men hem met steenen wierp; later had hij met haar in de Catechismusles gezeten; zij alleen noemde hem Nelis en wenschte hem goeden dag. Ook had hij haar immer leeuwerikeiers en musschenjongen aan te bieden, de eenige vogels wier nest hij bereiken kon, en op den dag zijner eerste communie was zijne meeste vreugde geweest te zien hoe schoon zij was. Als hij later aan Daaltje dacht, tijdens hare afwezigheid, wijl zij hare opvoeding in de kostschool ging voltrekken verscheen zij hem altijd in haar zijden eerste communiekleed uitgedoscht; en zijn hemel op aarde was te veronderstellen dat hij zoo rijk, neen... dat Daaltje zoo arm was als hij en hem broeder noemde. Gansch de schat van genegenheid, dien God in elk menschenhert stort, was voor haar en zijne moeder voorbehouden.

Hij was nu man geworden met al de menschenschuwheid zijner eerste jeugd. Zijne meeste vreugd was zijne moeder t'huis te vinden en daar eene gansche wereld vol inbeelding te bespreken, die hij niet kende en nooit kennen zou, en dikwijls kwam den naam van Arnoldine plaats tusschen het gesprek nemen, en menigmaal werd het verhaal harer edelmoedige tusschenkomst daar vernoemd; en hoe schoon zij was den dag dat zij voor 't eerst ter heilige tafel naderde! En moeder ook sprak dan onsamenhangende woorden die heel weinig licht op haren vroegeren levensloop verspreiden; dikwijls weende zij te midden harer vreugd of eindigde met tranen een onwaarschijnlijk verhaal in vreugde begonnen, en Nelis troostte haar dan, streelde hare wangen of weende met haar mede zonder te weten waarom.

Eens had zij een ware aanval van razernij gekregen, toen de knaap vroeg of hij ook eenen vader had. Sinds had Nelis zich wel gewacht dit teere punt aan te raken en vergenoegde hij zich met te weten, dat hij eenen Vader in den hemel bezat voor wien hij elken morgen bij zijn strooien leger de knieën boog en waaraan hij de zingende vogels en de melkkoeën en boschbloemen was verschuldigd. Deze was ook de Vader van Daaltje en dit deed hem nog het meeste goed.

* * *

De zon is nog wel waterachtig, de lucht is nog wel koud, maar de lente is in aantocht en zal als ieder jaar den on-

vriendelijken wintervorst het land uitjagen. Langer en langer worden de dagen, bedrijvigheid heerscht alom op de akkers; overal ontstaat er leven en het groen dat zich reeds vertoont, vult de herten met hoop op een gezegend jaar.

Nelis is op de heide, daar is hij liefst. 't Is geen leelijke jongen. Zwart is zijn verward haar, donkere wenkbrauwen omspannen zijne oogen, teer en uitgemergeld zijn zijne gelaatstrekken en daar de baard tot nu toe nog geheel achter is gebleven, schijnt hij wel vier jaar jonger dan hij werkelijk is. Aan den boord van het beekje heeft hij zich neergezet; een beekje in den zomer zoo klein, dat de dorstige koeiën van boer De Bey het alleen vonden. Nu liep het, buitenmate gewassen door de laatste sneeuw welke 't eerste lentezonnetje deed smelten, nu spoedde het zich naar de rivier, met zooveel gedruisch en geratel als ware het een stroom geweest. De jongen droomt; hierin vond hij tot nu toe zijn meeste genoegen, een bewijs dat de eenvoudigste genuchten het langst aangenaam blijven. Nog was de smoor niet geheel opgetrokken, maar de warmte welke het zonneken medebracht, voorspelde eenen schoonen dag.

Langs den weg, die naar de kerk leidde, kwam eene vrouw, nog zoo verwijderd dat men nauw zien kon of ze jong of oud was. Nelis richte zijn oog op de naderende, zijn hert klopte: Och, hij kende ze wel, 't was Daaltje! Indien het nu eens bij hem kwam, tegen hem sprak. Hadde zij nu maar dicht genoeg genaderd om haar zijnen groet te zenden, roepen ‘dag Daaltje,’ mocht hij toch alle dagen niet; tenzij stil, stil, als hij alleen was en nog keerde hij bezorgd het hoofd om, als had hij het ook maar inwendig gedacht. De jongen wilde maar niet bemerken dat de meid ondertusschen groot geworden was; in deze struische boerendochter zag hij nog altijd het kind van vroeger en had iemand haar juffrouw geheeten in zijn bijzijn, de jongen zou eerst geheel verwonderd en dan geheel bedroefd geweest zijn.

En zij naderde. t' Was een schoon kempisch boerinnetje; zij droeg de muts der streek en hare kleeding was keuriger dan deze der overige meisjes des dorps. Voor Nelis scheen zij de lente zelf, en door zulke engelen bewoond zal de hemel hem voorgekomen zijn. Ook zij was daar dus, het voorwerp zijner gepeinzen, zijner gedurige droomerijen; voor hem bestond er geen eenzaamheid als zij ze vervulde, en had men hem gezeid dat zij zijne zuster was, hij ware gestorven van

vreugde. En waarom richtte zij haren blik niet tot hem? Zij moest toch wel weten dat hij haar beoogde. Waarom, als zij nu haast weer zou verdwenen zijn, voor verschillende maanden wellicht? Waarom mocht hij niet gaan langs waar zij gekomen was, en zijn hinkend lijf slepen daar waar zij vlug als de wind was voorbij gehuppeld! Nog slechts eenige stappen was zij van hem verwijderd. Zou zij hem niet bemerken. Strak hield hij zijne blikken op haar gericht, zoo strak dat hij het meisje niet zag dat van den anderen kant van den weg tot de maagd naderde. De jongen had een enkel oogenblik geloofd dat de glimlach, die Daaltje op de lippen had, tot hem was gericht en juist ging hij zijnen groet uiten, als de twee meiden bij elkander gekomen waren. Zij hadden hem niet bemerkt. De meisjes spraken luid, luid genoeg om door den koeiwachter verstaan te worden. Het vreemde meisje was over van nieuws, zij schetterde, sloeg in de handen en lachte nu nog meer omdat Daaltje zoo rood geworden was als... Ik vind geene vergelijkenis; niets is zoo rood als eene jonge boerin uit de kempen die voor 't eerst wordt aangekondigd dat zij gekocht is.(1) Zij scheen het in 't begin niet te gelooven:

(1) In het zuidelijk gedeelte van Hollandsch en Belgisch Limburg, bijzonderlijk langs de aldaar schoone en schilderachtige Maas, bestaat er de eigenaardige gewoonte in de buitengemeenten van op den 1sten Zondag van Mei voor elke deerne eenen beschermer of bewaker te kiezen onder de jongelieden van het dorp. Ten dien einde vormen deze een maatschappij, waarvan de leden zich in de volgende voorwaarden moeten bevinden.
I. Zij moeten meer dan 18 en min dan 40 jaar oud zijn.
II. Hun zedelijk gedrag moet onberispelijk zijn. Deze laatste voorwaarde is de eenige belangrijke, want het is in haar dat zich het doel der maatschappij eenigszins doet uitschijnen. Zij heeft inderdaad geen ander oogwit dan de zedelijkheid der jongelieden op te wekken, gaande te houden en te verheffen. Ook rekenen het zich de welhebbende jongelieden tot eer deel te maken van deze vergadering; en zij zijn wel te beklagen, die voor hun losbandig gedrag er van worden verwijderd. Dit zij voldoende om het prijzenswaardige doel dier maatschappij te kennen te geven en haar bestaan met fierheid te mogen aanstippen.
Ziehier nu op welke wijze het eerepunt bestatigd en den beschermer eene beschermelinge aangewezen wordt: Op den dag der vergadering die door plakbrieven aangeduid en bekend gemaakt is, vereenigen zich de jongelieden; niet eene jonge dochter wordt op deze vergadering gezien. De oudste der leden, die recht heeft op het eerevoorzitterschap kiest zijn bureel bestaande uit eenen Voorzitter, Schrijver, Schatbewaarder en Uitroeper.
A) De klachten worden gehoord van degenen, die iets slechts aan te brengen hebben over het gedrag der gedurende het verloopen jaar hem toevertrouwde deerne. In geval de feiten klaar bewezen zijn wordt de aangeklaagde verwittigd zich te komen verrechtveerdigen; indien hare schuld niet klaar bewezen is wordt zij in hare eer hersteld met door den voorzitter als meilief genomen te worden, in het tegenovergestelde geval wordt zij uit de maatschappij gesloten Zoo ook gebeurt dit voor de jongelieden, wier gedrag gedurende het jaar iets zou te wenschen hebben gelaten.
B) Dan worden de jonge dochters op prijs gesteld, maar dit alleen om in de onkosten der maatschappij te voorzien en brood aan de armen te verschaffen voor eene week.
Zeer dikwijls gebeurt het dat alzoo vriendschappelijke betrekkingen tot stand komen, die welhaast in een meer teeder gevoel overgaan en door een gelukkig huwelijk bekroond worden.

Och toe, men koopt de meisjes zoo jong niet. Maar haar blik smeekte weder: Zeg toch ja, dat men ze zoo jong koopt. En dan Frans Groenen, de notariszoon, die in stad studeerde en zijn vader opvolgen zou moest die geen jufvrouw uit de stad, *koopen*? Maar Daaltje wist toch wel dat weinig steedsche juffertjes zoo vele kronen mede krijgen zouden als des burgemeesters eenige dochter, en wie telt en rekent er toch als de notarissen het niet doen. Hare bedeesdheid was nu over; zij wilde nieuws over de verkooping en hoe het al gegaan was en wat deze en deze van de vriendinnetjes zegde. En eindelijk beiden kakelend als hennetjes, met al het geluk hunner achttien jaar in hunne heldere oogjes, vervorderden zij hunnen weg nu eens stilstaande dan traag vooruitstappende of huppelende als jonge schapen, doch nimmer klappend en knetterend, als wilden zij bewijzen dat zij nu voor goed vrouwen geworden waren.

* * *

De meisjes waren verdwenen; sinds een uur misschien; Nelis wist het niet. Was het hunne stem die hij door 't einde der dreef hoorde? En hinkend deed hij eenen stap, het oog op een verre punt gericht. Hij ging verder en verder. Niets! Och 't was al zoo lang dat hij had hooren spreken. Was het gisteren niet? Hij was weer in het bosch; maakte zich nat aan den dauw van struik en heester en deed de regen die op de sperren lag bij zijn aanraken op hem rengelen! Hij zocht geenen boom waarop hij twee namen had gesneden. Zoo geleerd was hij niet. Hij zocht daar zijne kinderjaren weder en de gelukkige stonden, waarop hij aan haar had mogen denken. Voor de eerste maal des levens voelde hij zijn ongeluk, en wist *nu* waarom hij dikwijls met zijne moeder weende! Voortaan had hij niemand, niemand meer op deze wereld, tenzij haar die hij dikwijls eene gansche week niet zag als zij

uren van daar haar brood zoeken moest. O! hij had willen heengaan verre, verre van hier; in gansch de wereld eene borst zoeken waarop hij weenen mogt; een wezen dat hem verstaan zou en dat ook veel had geleden.

Des noens bibberde hij van de koorts en kon niets eten; maar hij deed zijn best omdat men het niet bemerken zou, en hunkerde naar de vrije lucht om ongestoord zijne smert aan God te klagen. En voor de eerste maal zijns levens gevoelde hij ten volle, hoe hij beminde en vroeg er tevens aan God vergiffenis over, want dit scheen hem eene heiligschennis. En hij bedacht hoeveel geld de notaris wel hebben zou en hoe Daaltje zou gekleed gaan, als zij met Mijnheer Groenen haar huwelijk liet in zegenen. En te midden zijner droefheid daagde er een straaltje hoop. Als Daaltje zou kinders hebben zou hij wellicht iets voor hen kunnen doen en hen vogels mogen geven, die hij gevangen had. Och! waarom wilde hij weggaan, was hij hier niet best, had hij hier zijne moeder niet en was het zijne heide niet, en waren het zijne vogelen niet die haast weer zoo schoon zingen zouden; in 't bosch waar hij de eenige toehoorder was?

En met pijn onderdrukte hij de snikken die uit zijn en boezem stegen en smachte ze in de keel. De avond kwam; een koude wind blies uit het Noorden en joeg de regenwolken met buitengewone snelheid voor de volle maan, die als bedwelmd vruchteloos poogde tusschen de buien uittekijken. En als gansch de hoeve reeds rustte, lag de arme lamme zich nog vruchteloos op zijn leger om te woelen. In zijn hoofd voelde hij hevige pijnen en nooit, scheen het hem, was het zoo warm geweest. Och! indien hij nu maar een slok water had. Hij kleedde zich aan, dronk uit de houten pomp en 't docht hem dat de buitenlucht deugd doen zoude. Zie daar lag het dorp. Daar was des notaris huis en datgene van den burgemeester. Och! indien hij eens de dreef uitwandelde. Maar waarom leefde hij toch zoo. Nu en dan vielen er regenvlagen, die den jongen als doorgeeselden; en toch wilde hij verder. De wind huilde akelig in de takken der boomen, en verre, heel verre van daar ruischte het verdoofd geratel van een koopwarentrein. Zie, nu stond hij juist op de plaats, waar Daaltje stond als zij blij en onwetend zijn hert tusschen hare klappende handjes morzelde. Wat was het koud. Waarom stond hij toch hier te midden den nacht. Alle gerucht was verdwenen, de wind zelve was eenigszins bedaard, maar nu viel de regen regelmatig en aanhoudend. Zie, daar was eene poort, daar zou hij

onder schuilen. En dat zeer in dat hoofd dat maar altijd aanhield. Waarom ging hij niet naar huis? Zijne tanden klebberden tegen elkander, zijne knooplooze vest drukte hij zoo hard hij kon op de borst te zamen en legde er beide handen op om zich te verwarmen en het kloppen te onderdrukken, dat daar van binnen aanhield. Eentonig kletste de regen op de muren en de wind joeg hem vol kwaadaardigheid langs de gebroken ruit van den arme de hut in. Onrustig kreesch het uitsteekberd der afspanning aan zijnen ijzeren arm als een geknelde gevangen, en volgens de grillen van den wind zond de dorpsklok hare slagen naar de vier gewesten. De jongen bad voor de zielkens, gelijk hij het geleerd had en dit deed hem goed; middernacht verschrikte hem niet; hij bad ook voor zijne moeder, voor Daaltje: deze troost bleef hem nog over! Kom, nu zou hij naar huis gaan, wat was hij toch gek, voor een weinig hoofdpijn zijn bed te verlaten. Wat zouden de menschen wel denken, als zij wisten hoe vreemd hij te werk ging. Maar zijne beenen wankelden, hem docht een oogenblik dat alles draaide, gelijk dien keer, dat men hem op den peerdenmolen rijden deed... Stil, was daar niemand?... Eene kat misschien... Niets... Zou hij wel ziek zijn? Waarom ook niet geëten dezen noen of dezen avond? En angstig werd het hem als hij dacht, dat hij nu wel sterven kon; zoo aardig was hij nog nooit geweest; zijn hoofd draaide en zijne borst klopte hem als een smishamer. Stil! nu heeft hij zeker hooren klappen, fluisteren! Daar bij hem staan twee mannen, dicht bij hem... zouden zij hem niet bemerken? Een versnelde stap laat zich hooren.. De aankomende schuifelt alsof het de wind ware... Nu hast een hond en de jongen hoort grove godslasteringen aan den mond der mannen ontvallen... ‘Hij is daar, zegt er een’ en met eene krampachtige beweging opent hij een mes, schijnt het den jongen.

‘Berg uw mes, onze vuisten zijn er goed voor...’

‘Dat zal hem leeren, die steedsche windbui...’

‘Berg uw mes, zeg ik u...’ Dat alles hoorde den jongen als in eenen droom: zijne wijdopen gespalkte oogen doorboren de duisternis, hij erkent zich, hij is aan het huis des notaris en begrijpt alles. De beminde van Daaltje is in gevaar. ‘Moord!’ roept hij, ‘moord!’ en zoo gauw het zijn krank lichaam toelaat loopt hij den toekomende te gemoet die maar tien stappen van hem meer verwijderd is. Zonder een gil is iemand daar ineen gezonken, twee mannen ver-

dwijnen in de duisternis, en de notariszoon, door doodelijken angst overvallen, klopt, stampt woedend op de deur, roept ‘doe open’ en eindelijk de sleutel vindende, stormt hij binnen en werpt de deur toe dat het huis er van beeft. Nu bassen er drie, vier honden te gelijk. Een dakvenster wordt opengedaan, in notaris huis wordt licht ontstoken; 't schijnt dat men buiten komen wil; vrouwenstemmen die schreien, mengen zich tusschen het gesprek. t' Licht verdwijnt, verschijnt weer aan de eerste verdieping, een venster wordt geopend... ‘Is daar iemand?’ roept eene stem... geen antwoord... weer wordt het luik gesloten. De gebuur die zoo even zijne dakvenster opschuift, is reeds in rust en nu zwijgt de hond, die 't langst met bassen aanhield. De regen duurt voort; nog immer is de maan onzichtbaar. Traag kruipt een mensch langs den weg, die naar het bosch leidt. Kreunend vervolgt hij zijne stappen, staat dikwijls stil, als koste hem ieder voet, dien hij vervoorderde, eene marteling; eindelijk komt hij aan de woning van zotte Bella.

Moeder, schreit hij, zijne laatste krachten gebruikend om haar te wekken; moeder, doe open, moeder! ik bengestoken.

* * *

De nacht vervolgde kruipend zijn weg en buiten woelden de winden als op een sabatfeest. Eene oliepit was in de woning der zinnelooze ontstoken en wierp juist licht genoeg in den hoek der hut om een wezen te laten bemerken, dat daar op eenige vodden ingeslapen scheen. In den heerd schuifelde de wind, de eenige getuige van beider marteling. Het moederlijk gevoel was in de zinnelooze ontwaakt. Haar kind was gewond, haar kind zou sterven!

Huilend was zij in nachtgewaad buiten geloopen, hulp geroepen als eene helsche furie, de moordenaren bedreigd, en eindelijk God en zijne moeder smeekend, weenend en klagend weer naar huis gesneld, en haren jongen zonder bewustzijn gevonden ineengezakt op de klamme steenen, die den grond der hut uitmaakten. Zij deed licht ontbranden, tilde met mannenkracht den jongen van den grond op, legde hem op hare slaapstede en scheurde hare kleederen om het bloed te stremmen en de ijselijke wonde te sluiten, langs waar des jongens leven leek voor leek uitdroop. En zij legde haren mond op de bleeke lippen van den zieltogende, noemde hem kleinen Nelis en als

hij eindelijk weer bekomen een dronk water vroeg, had zij de kruik aan zijne lippen gebracht, en gesmeekt dat hij toch niet heengaan zou, haar hier gansch alleen latend te midden van den donkeren nacht des levens. En als zijn hoofd weer op de borst was gezonken, zijne oogen zich sloten, en de rilling des doodstrijds hem weer overviel, had zij nog eens medelijden afgesmeekt aan de duisternis en de winden. Zij liep weer de heide op, hare bloote voeten kwetsend aan de keien van den weg en de wortels der uitgeroeide boomen. Niemand hoorde hare schorre stem, nergens daagde er hulp, en eindelijk, als ware er daar eene ijselijke verschijning af te weren, ijlde zij weer naar het ziekbed van haar kind. Zij viel, rechtte zich weer op, herviel weer in modder en plassen, hervatte hare wilde vaart en stortte eindelijk ademloos voor den lijder neder; bloed droop van haar voorhoofd, hare tanden klapperden tegen elkander en hare grijze haarlokken hingen verwilderd langs haar aangezicht. Wilde zij de dood zelve bij haar aanblik van schrik doen achteruit wijken?

‘Moeder’ steunt de lijder, ‘Moeder, zijt gij daar?’

- Zij zullen komen, Nelis, zegt ze: ‘hoort! hoort gij jongen, daar bassen honden.’

- ‘Moeder’ vervolgt de gekwetste... ‘ik ga sterven.’ - De vrouw antwoordt niet. ‘Ze komen’ zegt ze nog immer. ‘Nelis ze komen.’ En zij gaat tot de deur en roept met heesche stem: ‘Langs hier!’

Bevend van de koû sluit zij de deur en poogt eenige stukken hout in den heerd aantesteken. ‘'T is hier toch zoo koud,’ zegt ze. ‘Blijf nu maar hier moeder’ zegt de lijder... hier dicht bij mij en een magere arm brengt hij van onder de dekking te voorschijn, legt hem op zijn moeders schouders en brengt haar aangezicht zoo aan zijne lippen.

Moeder moet het vuur aansteken, zegt Bella met iets lastigs in de stem, als weerstond zij de streelingen van een kind.

- ‘Moeder, gij weet niet;’ en er blinkt een straal in 's jongens oogen; ‘zij wilden Frans Groenen vermoorden, die Daaltje gisteren avond gekocht heeft... Och... Oei... 't is over moeder. De jonge ondervindt ijselijke pijnen: 't Is als een gloeiend ijzer dat zijne ingewanden doorsteekt. Och, hij gevoelt het wel aan het afnemen zijner krachten... hij zal heengaan naar het vaderland van alle ongelukkigen! Hij zal de zon niet meer zien, en een zucht ontsnapt zijne gepijnde borst

als hij op zijne moeder denkt, die daar nu op de knieën voor den heerd gezeten de viersprankels aanblaast. Gods water en vuur was 't eenigste wat zij haar kind geven kon. Men had aan deze twee wezens alles ontzeid, wat door menschenhand moet geschonken worden. Zelfs geen dompelaar, arm en ongelukkig als zij, betuigde hun medelijden. De nacht zonderde hen af van alle menschenhulp, en de wind die de hut dreigde mede te voeren in zijne wilde vaart, scheen te juichen over hunne verlatenheid.

- Moeder, hervat de lijder, als ik daar liggen zal... zoo alleen, zoo alleen... vaag mijn voorhoofd af moeder...

De moeder heeft zijn verzoek voldaan.. ‘Slaap nu Nelis’ zegt ze, ‘morgen zult gij geene pijn meer hebben,’ en zij lacht hem vriendelijk toe, neemt hem bij de kin, en knikt hem tegen. De jongen schijnt geruster. God zal haar de smart niet laten gevoelen, die hij zou ondervonden hebben, had hij zijne moeder overleefd.

Nu heeft zij op een oud koffer plaats genomen, het voorhoofd op beide handen laten rusten en, den rug naar den zieke gekeerd, begint zij eene samenspraak met een ingebeeld wezen dat zich daar in den donkersten hoek der kluis bevinden moet. Zij lacht, weent, wringt hare handen, balthare vuisten, drukt ze op hare uitgedroogde borst en schijnt schimmen van vroeger dagen te zien, die haar veel kwaad moeten gedaan hebben. Nu is zij kalmer, haar oog is op den lijder gericht, en langzaam aan vormt zich in haren geest een verward denkbeeld van het nieuw ongeluk, dat haar komt te treffen.

‘Hebben zij u gestoken, kind,’ vraagt ze met belangstelling.

- Komt, laat ons bidden, moeder, zegt de jongeling, dat gij spoedig bij mij moget komen, daar.... De lijder kan niet voort... tranen wellen uit zijne oogen, en zijne borst hijgt onrustig, als verhaastte zich zijn hert om een zeker getal kloppen te bereiken, voor het voor goed stil vallen zou.

Ook de moeder weent; dat zal haar, zoo het altijd gaat, het gebruik harer zinnen voor een oogenblik weerschenken.

- ‘Zoo jong, moeder,’ zegt de jongen tusschen zijne tranen.... Kom laat ons bidden...’

De zinnelooze weent voort.

‘En waarom moest de wereld ons zoo onrechtveerdig bejegenen, vervolgt de knaap, slechts éene was goed voor mij.... O Zij.... Weet gij 't nog, hoe schoon zij was dien dag, moeder....

‘Daaltje....

‘Bedrog, bedrog, alles bedrog, borst de zinnelooze uit; zie hoe ze u gesteld hebben.... mij en u in schande gedompeld.... dikwijls heb ik dagen honger geleden, en mijne tanden gezet in de schors der boomen en koude met u geleden.... mijne jonge jaren zijn lang, lang vervlogen; sinds is het altijd nacht geweest hier en daar.’ En de ongelukkige drukt haren vinger op voorhoofd en borst. ‘En daar ook’ vervolgt ze, wijl zij de deur wijst; ‘daar waren mannen met zwarte baarden... een met eenen zwarten baard.... uw....’

Hare nagelen drukt zij in hare wangen, haar lichaam is ineengestuikt; eene beving overvalt haar, strak richt zij haar oog op de deur, als weerhield zij eene vervloeking om dezen te begroeten die binnen komen moet.

- ‘Laat ons bidden, moeder, zegt de jongen angstig.’

- ‘Och ja’ hervat de vrouw nu weer eensklaps kalm geworden... ‘Onze Vader die in de hemelen zijt... En als gij daar komt, groet mijne moeder, die van verdriet dood viel en mijn vader die ik nooit, nooit meer gezien heb... nooit meer heb zien zitten onder de groene linde, waar ik hem zoo dikwijls gezien heb.’

- ‘En zult gij dan dikwijls komen, moeder, voor een enkel oogenblik maar, waar ze mij gelegd hebben, en zult gij aan boer De Beij voor mij een klein kruisken vragen? Zij zullen dan zeggen: daar ligt Nelis.. moeder hoor mij eens goed aan.. ge weet wel Daaltje, ik... zij was zoo goed voor mij; dan zal zij ook wellicht een vaderons bidden voor den lammen Nelis... Zeg haar, moeder zult gij 't doen, dat ik ook voor haar bidden zal; zult gij 't doen, moeder? zeg haar dat Nelis haar dankt voor hare genegenheid en zij op de wereld gelukkig zijn zal... och zeg haar veel, veel van mijnentwege... zeg haar moeder, zult gij 't doen? dat ik weende als ik van haar sprak en nog immer dezen glazen bol heb, die ik in de catechismus van haar heb gekregen; hij zit daar in mijne kleederen... Laat ons nu bidden moeder.

* * *

Zij baden dus, de zinnelooze moeder en haar stervend kind. Menigmaal vroegen zij aan God de vergeving hunner schulden en een dagelijksch brood, dat de jongeling voortaan ontberen kon, en de moeder sinds jaren als aan een hond

werd toegeworpen. Het onze-vader en wees-gegroet waren de eenige gebeden der stervenden, welke daar gelezen werden. Zoo lang hij kon, beantwoordde hij het gebed. Zijn doodstrijd was kort en zacht. Daar aan dit plechtig oogenblik eindigde zijne laatste schuld, die hij de rechtveerdigheid Gods betalen moest, en den kus der dood, verre van hem afteschrikken, bracht een lach op zijne lippen en onophoudelijk moest zijne moeder zijne oogen toedrukken als gunde hij zijn arm levenloos krank lichaam de gelegenheid te zien, hoe schoon hij nu reeds was.

* * *

Twee dagen later werd Nelis begraven zonder klokgelui of volkstoeloop; alleen zijne moeder was aanwezig en als de put gevuld was, plantte zij een kruisken, gekocht van geschooide duiten; des avonds van de begraving vergaarde de moeder een klein pakje van haar kinds kleeren, legde een vuur aan, en na dat het uitgebrand was, verliet zij zonder omzien de woning. Haar laatste woord was eene vervloeking tegen dat geheimzinnig wezen uitgesproken, wiens naam nooit over hare lippen kwam; dan trad zij met verhaasten stap de duisternissen in, als zocht zij angstig eene plaats in Gods wijde wereld, waar zij nog iets lijden kon.

Koninklijke Vlaamsche Academie voor Taal- en Letterkunde.

Zitting van 20 *April* 1887.

Zijn aanwezig: de heeren P. Willems, bestuurder; J^r^ Nap. de Pauw, onderbestuurder; Frans de Potter, bestendige secretaris.

Alberdingk-Thijm, Claeys, Daems, J. De Laet, Delcroix, Am. de Vos. Galliard, Genard, Gezelle, Hansen, Hiel, Mathot, Micheels, J^r^ Nolet de Brauwere van Steeland, Obrie, August Snieders, Stroobant, F. van der Haegen, van Droogenbroeck.

De heeren Coopman en Roersch zijn, eerstgenoemde wegens ongesteldheid, de tweede uithoofde van beroepsbezigheden belet de zitting bij te wonen.

Aangeboden boeken.

'Glossarium van verouderde rechtstermen, kunstwoorden en andere uitdrukkingen uit Vlaamsche, Brabantsche en Limburgsche oorkonden,' door K. Stallaert (1^e^ en 2^e^ aflevering).

'Oud en Nieuw op het gebied der schoone Letteren,' door Servatius Dirks.

'Twee Vlaamsche Strijders: Jan Frans Willems en Snellaert,' door Jan Boucherij.

'Palfijn's leven, werken en verdiensten,' door Th. Sevens.

Bestendige commissie.

De bestendige commissie, ingevolge het 4^e^ artikel der Wetten van de Koninklijke Vlaamsche Academie gelast met het bevorderen van de studie der oud germaansche en middelnederlandsche talen, met het uitgeven van middelnederlandsche werken, met het bevorderen van de studie der gewestspraken, wordt samengesteld uit de heeren Alberdingk-Thijm, de Pauw, Gailliard, Genard, Gezelle, Roersch, Stallaert, van Droogenbroeck, van der Haeghen en Willems.

De Academie beslist deel te nemen aan de feesten, welke dit jaar in Noord-Nederland zullen gehouden worden ter eere van Vondel, bij gelegenheid der driehonderdste verjaring van 's dichters geboorte; de Academie zelve zal den grooten dichter in hare eerste openbare zitting plechtig herdenken.

Lezing.

De heer Claeys leest een gedeelte van een opstel, getiteld: *Terugkeer tot Vondel.* Na het oordeel van verschillende hedendaagsche schrijvers over den prins der Nederlandsche dichters te hebben medegedeeld, besluit hij aldus:

'De wijze waarop men, een vijf en twintigtal jaren geleden, over VONDEL sprak, zijn we nog niet geheel te boven. Men zocht eenige epitheten; men vond den dichter verheven, stout en gemoedelijk vroom; men rakelde daartoe een handvol citaten uit

zijne werken op, en schikte ze onder de verschillende rubrieken in de naieve overtuiging, dat men eene bijdrage tot “billijke” waardeering van 's dichters genie had geleverd.

Maar de goede weg was reeds lang gewezen. Dr R.-C. Bakhuizen van den Brink had in zijn kernachtig artikel: *Vondel wet Roskam en Rommelpot*, eene geheele periode uit Vondel's leven en schriften kritisch en historisch toegelicht in een der vroegste jaargangen van *De Gids* (1837). In een opstel van E.-J. Potgieter: *Het Rijksmuseum te Amsterdam*, eenige jaren later (1844), viel eene

bladzijde te lezen, die door zinrijkheid met den keurigen vorm om den voorrang dong, die een aanschouwelijk beeld van Vondel's streven op lyrisch en dramatisch gebied zonder eenig misbruik van épitheten aanbood. De uitgave van Mr J. van Lennep rondde, wat hier en elders aangewezen was, volkomen af. Ze wierp een helder licht op duistere plekken in 's dichters leven en werken; ze verhaalt met haren aangenamen, bevattelijken, zaakrijken stijl de eigenaardige belangwekkende ontwikkeling van den dichter en van den denker Joost van den Vondel.

Trots dit alles (zeiden we), bleef de “billijke” waardeering van dien meest bevoorrechten zoon der Nederlandsche Muzen nog altijd iets onbillijks, iets conventioneels, iets ploertigs aankleven. Men ging telken jare *Gijsbrecht* zien vertoonen, tot onkenbaar wordens toe verminkt in zijne gekastigeerde tooneeluitgave, meestal ongenietbaar, bovendien door gebrek aan smaak bij de Nederlandsche tolken van den treurspeldichter. Men las op school de eene of andere rei uit den *Lucifer* of den *Palamedes*: men leerde haar zelfs van buiten; maar vergat haar even spoedig en met even weinig gewetenswroeging, als men de zooveelste ode uit het zooveelste boek van Horatius' *Lierzangen* uit het geheugen verloor, VONDEL was en bleef impopulair.

Impopulair is wat erg; het woord klinkt hatelijk... Laat ons aannemen, niet populair; en vragen: Kon dat wel voer iemand eene teleurstelling zijn dat VONDEL niet populair is geworden? Heeft iemand ooit zich voorgesteld VONDEL als volksdichter uit te roepen, of zelfs uit enkele zijner werken een volksboek saam te kiezen? Is 't geen verkeerd standpunt nemen, de zaak uit die richting te beschouwen! Sprak men van eene volksuitgave zijner gedichten, dat wilde toch eenvoudiglijk eene goedkoope uitgave beteekenen, waarbij de mildste bron van taal- en dichtgenot voor iedereen genaakbaar worden zou.

VONDEL is het edelste sieraad van Nederland's letterkroon. Onze beroemde prozaschrijvers en dichters bewonderen hem en verrechtvaardigen hunne bewondering in merkwaardige studiën; zij spreken tot het volk over de verdiensten, de vruchtbaarheid, de kracht, de gemoedelijkheid, de frissche taal en poëzie, het lustige lied, de hoogere vlucht der bespiegelingen, het geeselend spotvers van den alles omvatteden geest; zij wenken de jongelingschap tot dagelijkschen omgang met VONDEL, en wijzen haar met geestdrift de wegen en paden in zijne onmeetbare dichtwaranden; zij leeren Noord en Zuid hunne oude volkseenheid herdenken en erkennen in dat eeuwig gedenkteeken de ongekrenkte gemeenzame moederspraak, waar Noord en Zuid zijn eigen taal in verneemt.

En hunne rechtzinnige overtuiging zou miskend worden, en van geveinsdheid beschuldigd, en van der hand gewezen bij 't slotvonnis: niemand zal van die gemaakte geestdrift dupe zijn; terwijl men anderzijds in VONDEL'S dichthof den eersten blijden bloei, de eerste deugdelijke vruchten onzer schoone rijke moedertaal begroet, en niet achteruit wijkt om te bevestigen dat, wie bij hem ter school gaat, uit zijne aanhoudende lessen, goedbeslagen taalkenner, geleerde en schrijver zal wederkeeren.

Wij stellen de volgende vragen, die we ons voorbehouden naar onze zienswijze en naar getuigenis van anderen te beantwoorden: Hoe komt het dat VONDEL een tijd lang bijna uitsluitend heeft in den roem van zijnen naam geleefd, niet meer in de kennis zijner werken! Hoe verre is de terugkeer tot de ernstige studie dier werken

gevorderd? Onder welke voorname opzichten dient VONDEL bestudeerd te worden? Welk deel zal hem toekomen in het onderwijs en in de vorming der jonge talenten?...'

De zitting wordt om 4 ure een kwart geheven.

Vijftigjarig jubelfeest van ‘Met Tijd en Vlijt.’

De aloude hoofdstad van Brabant, de zetel der *Alma Mater* was op Zondag 8 Mei ll. volop in feest. Aan het huis van den werkman, evenals aan den gevel van den rijke, prijkte de nationale driekleur. Zelfs de zon scheen meê te willen deelen aan de algemeene feestvreugde; het schoone weêr wedieverde met de versiering.

Immers 't kwam er op aan het vijftigjarig jubelfeest te vieren der stichting van het Vlaamsche studentengenootschap: *Met Tijd en Vlijt.* En wie zou er te Leuven willen achterblijven, wanneer het een studentenfeest geldt!

Van in den vroegen morgend leverde het statieplein een levendigen aanblik op. Met alle treinen kwamen er feestvierenden aan, genen afzonderlijk, anderen in korps, met vaandel of kartel aan het hoofd. Talrijke muziekkorpsen hadden er insgelijks aan gehouden door hunne tegenwoordigheid de feesten op te luisteren en trokken weldra, onder de vroolijke tonen der muziek, de stad in.

Onnoodig te zeggen dat er dan ook reeds van vroeg in de gansche stad eene buitengewone beweging heerschte. In de straten, die den stoet zou doorkruisen, maakte men nog volop toebereidsels voor de versiering, terwijl de kleine kinderen bloemen of program's der feestelijkheden te koop aanboden. Voeg daarbij die honderden studenten die, in afwachting, ook eens een blik kwamen geven in de stad, en gij zult u de drukte kunnen verbeelden die Leuven in den morgend vertoonde.

De eigenlijke feesten namen een aanvang ten 10 ure, met eene plechtige mis van dankzegging gezongen in de St-Jozefskerk. Tal van genoodigden, leeraars der Hoogeschool, studenten, bijna al de leden van *Met Tijd en Vlijt*, Mgr. Abbeloos, rector der Hoogeschool enz., woonden de Mis bij, om den Hemel te danken voor de bewezene weldaad en den verderen bloei en vooruitgang van het genootschap af te smeeken.

De Stoet. - Aan het Statieplein hadden ondertusschen al de deelnemende maatschappijen plaats genomen.

De 24 kommissarissen, onder de leiding van M. Laporta, die zich den ganschen dag voor zijne taak letterlijk heeft opgeofferd, hadden de handen vol, om ieder op de plaats te brengen, die hem in den stoet was aangeduid. Eindelijk was alles gereed; doch, zooals dit altijd gebeurt, en wij willen het der kommissie niet ten kwade duiden, één uur na het vastgestelde uur. Ten 2 ure zette de stoet zich in beweging. Vooraf reden 6 ruiters, onmiddellijk gevolgd door 6 herauten in middeleeuwsch kostuum die op thebaansche trompetten het volk de feestvreugde schenen te verkondigen.

Daarna volgde de stoet van maatschappijen, onderverdeeld in vijf afdeelingen, voorstellende de vijf provinciën van het Vlaamsche land. Voor elke provincie werd een doek gedragen met een toepasselijk opschrift; onmiddellijk achter het doek kwam de studenten gouwgilde, en dan de overige maatschappijen. Van Antwerpen was de *Nederduitsche Bond* goed vertegenwoordigd, alsook de tooneel en letterkundige maatschappij *De Punt.*

Achter de maatschappijen der vijf provinciën volgden de leden en de oud-leden van *Met Tijd en Vlijt* en daarna, omgeven met ruiters, een prachtig rijtuig met vier paarden bespannen, waarin de heeren hoogleeraren, bestuurleden van het genootschap hadden plaats genomen.

Wij hebben in gezelschap van een lid der kommissie getracht het aantal deelnemers aan den stoet te tellen; zonder overdrijven mogen wij dit schatten op 1200 a 1500. Ongeveer 40 maatschappijen waren opgekomen, De toejuichingen der ontelbare menigte, die zich op den doortocht verdrong, zeggen meer dan allen lof dien wij zouden kunnen maken en is ook de schoonste belooning voor het inrichtingskomiteit in het algemeen, en voor M. Ad. Pauwels, de ziel der onderneming, ín het bijzonder.

Plechtige zitting. - Na afloop van den stoet, begon ten half vier, in den de Beriotschouwburg, de toon- en letterkundige zitting, onder het voorzitterschap van Mgr Abbeloos, *rector magnif.* der Hoogeschool.

Het toonkundig gedeelte was toevertrouwd aan een symphonie-orkest en den Kring Pius IX. Koren en orkest kweten zich goed van hunne taak; de *Piuskring* stond onder de leiding van M. Vander Linden.

M.P. Willems, hoogleeraar, opende het letterkundig gedeelte door een welkomgroet, waarin hij, met het talent dat men hem kent, hulde bracht aan de stichters van *Met Tijd en Vlijt*, waarvan de eenige overlevende thans nog is Dr L. Delgeur, te Antwerpen. Spreker had ook een hartelijk woord voor die moedige Antwerpsche strijders de Laet, Coremans, De Beucker, den *Nederduitschen Bond* en wenschte ten slotte al de Vlaamsche maatschappijen te Leuven welkom.

Daarna aanspraak door den Hoog. eerw. h. Abbeloos, die ten slotte, ter gelegenheid van dit jubelfeest, het diploma van doctor *honoris causa* in wijsbegeerte en letteren uitreikte aan:

M. Jos. Alberdingk-Thijm, een der beste letterkundigen van Noord Nederland.

Mgr Everts, bestuurder van het klein seminarie van Rolduc.

Dr Renier Snieders, van Turnhout, den gekenden letterkundige, een der oudste leden van *Met Tijd en Vlijt.*

Den eerw. h. Guido Gezelle, den uitstekenden taalkundige en begeesterden dichter.

Den eerw. h. Claeys, pastoor te Oostacker en lid der koninklijke Vlaamsche Akademie.

Midden van geestdriftige toejuichingen werden deze diplomas uitgereikt; de nieuwe doctors werden langs alle kanten geluk gewenscht.

Een woord van dank werd daarna uitgebracht door Mgr Everts en door M. Jos. Alberdingk-Thijm, door dezen leste in eene zeer humoristische en diep gevatte rede. De eerw. h. pastoor Claeys droeg met onuitsprekelijk gevoel een gedicht voor, de Wijding der Zee, dat een perel te meer is aan de kunstkroon van dezen dichter.

M. Plessiers, eerste schrijver van het genootschap wierp daarna in eene keurige redevoering eenen blik op de geschiedenis van het genootschap en bracht eene warme hulde aan de nagedachtenis van wijlen A. Rodenbach.

Met de uitreiking der eeremetalen aan de deelnemende maatschappijen eindigde deze belangrijke zitting.

Het Banket. - Onmiddellijk na de zitting - het werd reeds laat - had in de groote zaal der *Algemeene Studentenmaatschappij.* Vaartstraat, een luisterrijk banket plaats.

Ongeveer 300 deelnemers verdrongen zich rondom de vier rijen tafels, terwijl de eere-tafel ingenomen werd door de hoogleeraren-bestuurleden en de nieuw benoemde doctors *honoris causa.*

De spijskaart was goed gevuld en de dienst wel verzorgd.

Een incident, dat de gansche zaal in geestdrift bracht, was de onverwachte intrede van Mgr. Gibbons, kardinaal-aartsbisschop van Baltimore, die te Leuven de inrichting komt bestudeeren der Hoogeschool.

Mgr. Abbeloos stelde Z. Em., eene innemende en krachtvolle figuur, in het Vlaamsch aan de aanwezigen voor, waarna hij in het Fransch den kerkvorst toesprak. Mgr. Gibbons antwoordde in eenige welgepaste woorden in het Engelsch en bedankte zijne toehoorders voor het geestdriftig onthaal dat hem te beurt viel.

Prof. Willems opende de reeks der heildronken met dengene aan Z.H. den Paus, aan Z.M. den Koning en aan Prins Boudewijn, wiens naam hij in verband bracht met de Vlaamsche beweging en hij als den toekomstigen Vlaamschen Koning begroette. Per telegram werd Z.H. Paus Leo XIII en Z.M. den Koning van dezen heildronk bericht gegeven.

In een tweeden heildronk stelde M. Willems de gezondheid voor van den hoog eerw. h. Abbeloos, rector magnificus der Hoogeschool en eere-voorzitter van het genootschap. Daverende toejuichingen onthaalden dezen dronk, dien door Mgr. Abbeloos in eenige treffende woorden beantwoord werd.

Achtereenvolgens werden nu nog heildronken ingesteld door M. Plessiers aan prof. Willems, den beroemden geleerde en voorzitter van *Met Tijd en Vlijt*; M. Ad. Pauwels, MM. Alberdingk-Thym en Helleputte, hoogleeraren en ondervoorzitters van het genootschap; in dezen laatste begroette hij den toekomstigen Vlaamschen volksvertegenwoordiger van Leuven; M Helleputte aan de aanwezige Volksvertegenwoordigers en Senateurs; MM. De Laet, Stroobant en Van den Bemden; M. Alberdingk-Thym aan de nieuwe doctors honoris-causa, enz., enz.

Toen kreeg de studentenaard de bovenhand en terwijl het late uur ons, Antwerpenaren, dwong de zaal te verlaten, werd een krachtig Vlaamsch lied aangeheven. Een paar dozijn officieele toosten moesten achterwege gelaten worden. Men zou overigens getoost hebben tot den anderen dag 's morgends.

Een koncert in het Donatuspark en een prachtig vuurwerk sloten deze reeks van feestelijkheden, die bij de deelnemers een onvergeetlijken indruk zullen nalaten.

(Volgens het *Handelsblad.*)

Boekbeoordeelingen

Door de wereld, gedichten door P.P. Denys. Ieperen, De Weerdt, Prijs: 2,00 fr.

Een werk, getiteld '*Door de Wereld*' viel ons zoo even onder de hand. Wij lazen aandachtig van bladzijde 1 tot bladzijde 275 - een schoon cijfer! - en wij namen de vrijheid een oordeel te strijken, dat we, zonder doekskens noch omwegen, hier uitdrukken.

'*Door de Wereld*' verraadt bij den schrijver veel aanleg en werkzaamheid, een doordringend gezond verstand, een rijke voorraad ondervinding, de kunst van alle omstandigheden te benuttigen, om zijnen naaste en inzonderheid de jeugd te onderwijzen en treffelijke gevoelens in te planten.

Is dit juist de rol niet, welke de ware poëzie najaagt?..

De schrijver heeft in zijn leven veel doorsnuffeld en veel onthouden: dit getuigen zijne omwerkingen van Bilderdijk *(Eerlijk zijn)* Rens *(de vaderlandsche Vlag)* Conscience *(de twee Engelen)* V. Hugo *(Moederliefde)*, La Fontaine *(de Magister en het Kind)* enz. - de navolging moge nog weleens onvrijwillig geschied zijn.

Dit bewijzen ook zijne deugdelijke en zuivere vertalingen uit Fransch en Duitsch *(de doode Zwaluw, Vrienden in den Nood*, enz.)

Verder, zijn *Oogstlied* doet ons aan Van Droogenbroeck's *Molen* denken; zijn *Kermisavond* heeft iets van de gemoedelijkheid eener Loveling; *Rozen* en *Op wachtgeld* herinneren door hunne verhalende wendingen den schrijftrant van meester Van Beers; *Voorheen en Nu* (althans in zijne drie eerste strofen) komt ons zwart en machtig somber voor, als de *Nachten* van Young; *Vuile zang* spreekt en bijt gelijk de hekelversjes van Cats en Huyghens; in een woord, op menige plaats is het klaar gebleken, dat de letterkundige opvoeding van dichter Denys op stevigen grond rust, namelijk op studie en verstandig lezen, iets wat bij onze jonge rijmelaars nog al eens verzuimd wordt.

Die aangewonnen hoedanigheden sluiten daarom de natuurlijke, ingeborene niet uit. Warmte van gevoelen en rijkdom van verbeelding zal men den schrijver niet durven ontkennen: zie en smaak het prachtige kunsttooneel *der Bloemen Konin-*

ginne; de frissche en lichte zangpoëzijen, *Ontwaking de Herders*, *Morgendlied*, *Avondlied*; de diepgedachte *Huldekransen* aan lettervrienden. Ieder kan zoo niet spreken, juist omdat ieder zoo niet denkt!

Wat de fabelen betreft, die in '*Door de Wereld*' voorkomen, toon en vorm zijn gepast, nabootsend, waar, verstaanbaar voor den gewonen kindergeest. Dat zijn zeker onbetwistbare en tevens onmisbare schoonheden; ook zal, ons dunkens, op dit gebied dichter Denys het verre brengen: een bewijs dat hij zijne 'kleine wereld' kent, en als onderwijzer op goed onderricht, doelmatige methode en aangename voordracht mag aanspraak maken.

Dit ter beschaving van de kleingeestigen, welke zijne bedoelingen, zijnen iever en zijne bekwaamheid miskenden...

Wil de dichter echter eenen welklinkenden naam verwerven in de fabelliteratuur, hij weze op zijne hoede voor platte uitdrukkingen, voor stroeve zinbouwen, voor onkeurige, uitheemsche of lokale wendingen. Het zij ons genoeg hem te verwijzen naar de volgende:

De vrouw van eenen man (?) schoolgaan, zangen losschieten, den vorst glorie wijden, paardenrijders, voetendwang, in een stoel gelegen zijn, *het* leven lang (gallic.), blijdig, onverschilligaard, preutsch, enz.

Door taalzuivering, door herhaalde oefening, door volherding in den strijd voor taal- en volksvrijheid - wel juist niet gelijk in 't fragment van *de vrije Staat v.d. Kongo!* - zal dichter Denys zich verder verdienstelijk maken, en later met ontegensprekelijk recht eene eervolle plaats innemen onder de halstarrige verdedigers onzer schoone Moedertaal, wien hij zoo ruimschoots en in zulke kernachtige woorden lof toezwaait in zijn '*Door de Wereld*': Blieck, Cosyn, Van Beers, Rodenbach en anderen.

In 't belang van Vlaanderen, 't is ons vurigste wensch!

Oudenaarde, *17 Mei 1887.*

E. VAN DEN BERGHE.

II.
Christina Borluut, Drama in 5 bedrij en en in verzen, door Hendrik Baelden. Gent, Ad. Hoste.

In een drama, deels op geschiedkundige feiten berustende, deels op daadzaken, enkel in de verbeelding des schrijvers be-

staande, wilde de Heer Baelden ons eene episode voorstellen uit die rampvolle dagen der zestiende eeuw, ten tijde der beeldstormerij.

Hij kiest tot personnaadjen, mannen als de Borluuts, wier naam glansrijk schittert in de jaarboeken onzer geschiedenis en doet hun daden bedrijven, waaraan wellicht geen enkel lid dier doorluchtige familie zich heeft plichtig gemaakt. Anderzijds stelt hij eenen ingebeelden naam, Jacob Martens, voor als president van den Raad van Vlaanderen, een man, die trouw gezworen heeft aan Koning en wet, niets kent dan zijnen plicht en hem altijd en tegenover iedereen wil volbrengen.

Daaruit ontstaat eene mengeling van waarheid en verdichting, gelijk wij ze ook in zoogenaamde geschiedkundige romans tegenkomen, mengeling die door den gewonen lezer niet kan ontward worden en die de geesten op den doolweg brengt.

Schrijvers van eersten rang, beroemdheden op letter- en tooneelkundig gebied zijn onzen dichter hierin voorgegaan; niettemin willen wij onder dit opzicht alle voorbehoudingen maken.

Ziehier eene zeer korte samenvatting van 't stuk.

Willem van Haver, jong schilder van buitengewonen aanleg, beminde Christina Borluut, gevoel, dat door deze innig gedeeld werd. Ridder Borluut wilde in geene echtvereeniging toestemmen en dwong zijne dochter in een klooster te treden.

Willem treurt, vergeet palet en penseel, nog immer droomend aan haar, die thans voor hem verloren is. - Aangezet door Lucas d'Heere, zijn leermeester, en Jacques Martens, zijn boezemvriend, die denken, dat eene tweede liefde hem op 't pad der kunst zal terugbrengen, komt hij ten huize van den president van Vlaanderens Raad in betrekking met dezes dochter Martha, die den jongen schilder sinds lang in 't geheim beminde. - 't Komt zoo verre, dat de verloving heeft plaats gehad, dat het meisje stralend van geluk, aan haar toekomstig huwelijk denkt, hoewel Willem's hart gansch met Christina's beeld is vervuld. Soms wil hij zijne verloofde alles bekennen, doch zijn vrienden weerhouden hem.

Nu breekt de beeldstormerij over Vlaanderen los. Het klooster, waar Christina zich bevindt wordt geplunderd. Zij geraakt vrij, komt bij Willems moeder te Gent, waar zij haren geliefde wederziet.

De schilder, die zich te midden der beeldstormers had geworpen, om zijn tafereel de H. Magdalena, (Christina's beeltenis) te redden, wordt van tempelschennis beschuldigd en vlucht met zijne moeder en Christina in 't geheim naar een landhuis.

Christina keert later terug naar Gent, met het doel eenige nieuwsgezinden die ter dood veroordeeld waren te redden en valt in heurs vaders handen. - Deze aangeraden door eenen monnik, aan wien de dichter eenen zeer hatelijken rol heeft opgelegd, gelijk dat vroeger bij alle protestantsche schrijvers de mode was, besluit haar terug naar een klooster te voeren. - Doch Willem en zijne makkers, van dit voornemen onderricht, bewaken alle wegen. - Tusschen Gent naar Deynze wordt Borluut overvallen. Een gevecht heeft plaats. De Ridder smeekt zijne dochter met hem te vluchten, zij weigert. Op de dubbelzinnige woorden van den monnik, doorsteekt hij zijn eigen kind. Willem, Jacques en hunne makkers zweren te strijden, tot dat in Nederland de vrijheid van geweten zal heerschen.

Het werk biedt treffende toestanden en flink geschilderde karakters aan. Een paar voorbehoudingen echter. Herman Stricker, de predikant, treedt in 't eerste bedrijf op als een onbeschofterik, kiest later niet heel moedig het hazenpad, terwijl hij de beeldstormerij zoekt te verrechtvaardigen op eene wijze, die sterk aan de zedeleer van den wolf uit de fabel gelijkt.

In die dubbele liefde van Willem, jegens Christina en Martha ligt iets schokkends. Martha, 't goede, onschuldige kind, onbekend met alles wat vroeger gebeurd was, die lang in heur hart de genegenheid tot den schilder verborg, zal de belangstelling, de deelneming der toeschouwers opwekken, hetgeen niet anders dan nadeelig kan werken, ten opzichte van Willem, iets, wat de schrijver zeker niet gewild heeft. Wij weten wel, dat hij op verschillende plaatsen Willem woorden in den mond legt, die zijne handelwijze moeten verklaren. Zal 't publiek die aannemen? Wij betwijfelen het. Willems zwakheid is onverschoonbaar.

Het werk is geschreven in eene rijke, gespierde, vloeiende taal. Er steekt begeestering in die verzen, zonder dat de schrijver tot hoogdravende woordenkramerij overgaat.

De gesprekken zijn natuurlijk, levendig, loopen vlot van stapel, sommige ‘tiraden’ schijnen ons echter wat lang,

vooral met het oog op ons Vlaamsch publiek, dat een geweldigen hekel aan langdradigheid heeft. Bij eene mogelijke opvoering zullen flink geleide repetitien den dichter desaangaande best inlichten.

Ziehier ten slotte een proefbeetje. 't Is Willems moeder, die spreekt.

'... Toen ge nog een kindje waart
En in uw wiegje laagt te slapen, naast
Het ouderlijke bed, en toen gij in
Uw kinderdroomen, blootgewoeld, een kreet
Of maar een zucht liet hooren, werd ik wakker
Om weer met zachte hand U toe te dekken.
Zoo scherp is 't moederlijk gehoor; ja, wat
Geen mensch kan hooren, voelt zij in heur hart,
Alsof nog de adem van heur kindje leefde
In haren boezem. Lijk een Argus waakt
De moederliefde rustloos over 't kroost:
Nu gij zijt opgegroeid tot man, beloert
Haar zorg U nog met duizend oogen en
Al poogt gij - om haar 't leed te sparen - diep
In eigen ziel Uw droefheid te verbergen,
Gij kunt haar niet bedriegen. Elken zucht
Door U in eenzaamheid geslaakt, heb ik
Gehoord. Een tenger halmpje gras gelijk,
Dat trilt bij 't lillen van een vlinderwiek,
Zoo is het moederhart zoo licht bewogen
Als 't minste leed een dierbaar kind bedreigt;
Maar ook gelijk den reuzeneik, die kloek
Den sneeuw der berglawinen sluit en torscht
Wanneer de nood gebiedt...

E. VAN LANGENHOVE.

Kroniek.

Letter- en tooneelkunde.

- Ziehier de lijst der kantaten, die bij het gouvernement zijn ingekomen voor den prijskamp van dit jaar:

1. De Aardbeving te Niza; 2. De Zang der Belgen; 3. Het Nieuw vaderlandsch lied der Belgen en Nederlanders; 4. Halewijn; 5. De Winter; 6. Savitri; 7. Judith; 8. Stemmen uit het Zuiden; 9. Groeningen; 10. Het Koren; 11. Brugge's Hallentoren; 12. Storm op zee; 13. Bertina in het woud; 14. Galeswintha; 15. Een Droom; 16. Vaderland; 17. Breidel

en de Coninc; 18. De Morgen; 19. Liefdelicht; 20. De verdelging van Pompeï.

- *Koninklijke Akrtdemie.* - De koninklijke vlaamsche Akademie heeft, in hare laatste zitting, kennis genomen van eenen brief van den heer minister, meldende dat de uitgaaf der werken van oud-nederlandsche letterkunde voortaan aan haar zal toevertrouwd zijn.

De *Académie royale* heeft deze uitgaaf sedert vele jaren laten rusten. De heer minister is verzekerd, zegt hij, dat de uitgaaf van den ouden letterschat, die een zoo schoonen glans over de belgische geschiedenis verspreidt, door de koninklijke Vlaamsche Academie met iever zal behartigd worden.

Ook de betrekkingen, namens het Belgische gouvernement, met de uitgaaf van het groote *Woordenboek* van D^{r} De Vries, zijn door den heer minister in handen gesteld van de koninklijke Vlaamsche Akademie.

- Op Zondag, 5 Juni l.l. is te Antwerpen eene nieuwe maatschappij gesticht, onder de benaming *Het Taalverbond*, met het doel: de loutering en ontwikkeling der Nederlandsche taal, beschouwd als voertuig in alle vakken der wetenschap, alsmede de beoefening van fraaie Letteren, Tooneel en Geschiedenis.

Alle beoefenaars der Ned. Taal kunnen als leden aangenomen worden. Het ligt in den wensch der stichters, door aansluiting bij eene Hollandsche maatschappij van gelijke strekking, aan het *Taalverbond* een algemeen Nederlandsch karakter te geven.

In dezelfde vergadering werd het Bestuur volgenderwijze samengesteld: Voorzitter, Jan van Beers; Ondervoorzitter, Max Rooses, Sekretaris Pol de Mont en Schatbewaarder Jos. van dert Branden, allen van Antwerpen. Aan dit bestuur wordt verder toegevoegd één vertegenwoordiger van elke afdeeling.

- Onzen medewerker Jacob Stinissen, Schoolopziener te Borgerhout, is eene schoone onderscheiding te beurt gevallen. Voor zijn onlangs uitgegeven boek *Gedachten over opvoeding en onderwijs*, werd hem een der prijzen De Keyn, 1000 frs. door de Koninklijke Akademie toegekend. Onze welgemeende gelukwenschen!

- De heeren J. Lebègue et Co te Brussel en A. Sijthoff te Leiden zijn eigenaars geworden van het kopijrecht der volledige werken van Hendrik Conscience. Van de nagelaten werken van dezen geliefden schrijver zal in 't najaar verschijnen de *Geschiedenis mijner jeugd.*

Het andere werk: *De Duivel van het Slangenbosch*, moet nog voor de pers gereed worden gemaakt en bevindt zich te dien einde, in handen van mevrouw Antheunis, dochter van den grooten novellist, die daartoe als van zelve is aangewezen.

- De April-aflevering van *De Gids* bevat eene uitgebreide studie van den heer Max Rooses over *Sleeckx* en de zeventien

deelen van zijne volledige werken. Sleeckx wordt er vooral geroemd als den schrijver, die de eerste in onze Zuid-Nederlandsche letteren opkwam tegen de gevoelerigheid en de idealiseering onzer Vlaamsche zeden. Dit gezond realisme vond zijne volkomene uiting in zijne romans *In 't Schipperskwartier (1861), Tybaerts et C*^{o} en de *Plannen van Peerjan.* Onder zijne talrijke novellen roemt de heer Rooses vooral *Miss Arabella Knox*, *Hoe Engel zijn Bientje kreeg* en *Jol.* Ook *De visschers van Blankenberghe* onder zijne blijspelen, alsmede *Gretry* en *Zannekin* onder zijne drama's worden zeer hoog gesteld.

- Dezer dagen verschijnt bij Hoste te Gent de reeds aangekondigde dichtbundel van Hélène Swarth. Het werk bevat drie afdeelingen: *Aquarellen* (Uit de kinderwereld, Woud en Weide, Dorp en Stad); *Lied en Leven* en *Sonnetten.*

Wij kunnen het boek der talentvolle schrijfster bij onze lezers aanbevelen en zijn verzekerd, dat het alom gunstig zal onthaald worden.

Vlaamsche belangen

- BRUGGE. - Feesten ter inhuldiging van de standbeelden Breidel en de Coninc. - Programma der feesten:

Maandag 11 Juli 1887. - Optocht van Vlaamsche Maatschappijen en plechtige overgave der standbeelden aan de overheid der stad.

Maandag 15 Augustus. - Eerste uitgang van den merkwaardigen historischen stoet. - Uitvoering der inhuldigings-cantate (gedicht van D^{r} van Oye). Plechtige officieele onthulling en inhuldiging van het Breidel gedenkstuk door het stadsbestuur van Brugge (in bijzijn - waarschijnlijk - der Koninklijke Familie en der Heeren Ministers). 's Avonds algemeene verlichting der stad en muziek feest op de Groote Markt.

Zondag 21 Augustus. - 's Morgens, grootsche optocht van Vlaamsche maatschappijen en huldebetooging ter gedachtenis van Hendrik Conscience. 's Namiddags opening der plechtige oudheidskundige bijeenkomst, ingericht door de letterkundige maatschappij *l'Emulation.* - 's Avonds verlichting der Groote Markt, muziekfeest en 2de uitvoering der inhuldigings-cantate.

Maandag 22 Augustus. 's Morgens, in de groote zaal der stadshalle. Vlaamsche Landdag. - 's Namiddags, 2de uitgang van den merkwaardigen historischen stoet. - 's Avonds, prachtig Venetiaansch feest op stads-leien. -

Gedurende de feestelijkheden zullen al de merkwaardigheden der openbare gebouwen, kerken en museums kosteloos door het publiek mogen bezichtigd worden. -

P.S. - De Commissie kondigt voor 14 Augustus a.s. een internationaal festival aan en verzoekt de maatschappijen zich vóór 15 Juli te doen inschrijven.

Het roept alle Vlamingen op tot het bijwonen van eenen

Vlaamschen Landdag en een openbaar huldebetoog aan de nagedachtenis van Hendrik Conscience.

- Op 4 Juni gaf de 'Vlaamsche Kring' van Antwerpen eenen letterkundigen avondstond en vierde den 5^{den} Juni zijn tweejarig bestaan, ter welker gelegenheid dichter Pol De Mont eene redevoering hield. - De 'Vlaamsche Kring' is een der wakkere studentengenootschappen wiens leden ijverig kampen voor onze taalbeweging.

- Het onlangs heringerichte 'kunst en lettergenootschap.' *Eigen kunst is eigen leven*, te Brussel streeft de 'Distel' wakker op zijde. Regelmatig worden letterkundige zittingen gehouden en den 22 Mei o.-a. was de beurt aan dichter Hiel - welke eenige brokken uitzijn 'Zannekin' las en aan Prof. Brans - die hoofdstukken uit 'de Koning en de Lattenzager' voordroeg. -

Dergelijke Kringen bestaan te Gent ook, maar te Antwerpen kennen wij er slechts eenen: het Jan Fr. Willems genootschap. Wenschelijk is het dat zulke vergaderingen ondersteund worden door welmeenende Vlamingen.

- Volgens het verslag van den Secretaris-Schatbewaarder voorgedragen op de jongste zitting van den Bond der oud-Leden van *'t Zal wel gaan*, is het getal bijtreders van 64 tot 73 geklommen. Twee studiebeurzen van fr. 100 ieder werden gedurende het afgeloopen jaar aan Vlaamsche Studenten der Gentsche Hoogeschool verleend. - Er werd besloten voor het volgend studiejaar eene som van fr. 1000 als studie beurzen toe te kennen, waar onder fr. 800 bestemd voor de leerlingen van de Vlaamsche Normale afdeelingen der Gentsche Hoogeschool.

Nieuwe Uitgaven.

- *De Taalstrijd.* Jubel-cantate ter gelegenheid van het 25jarig bestaan van den *Nederduitschen Bond* van Antwerpen, door WILLEM VAN RYSWYCK. Antwerpen, Henri Claes. In 8°, 16 blz., - fr. 0.50.
- JOOST VAN DEN VONDEL. *Jozef in Dothan.* Treurspel in 5 bedrijven. Taal- en letterkundig verklaard door A.M. Verstraeten, S.J. Schooluitgaaf. In 8°, 136 blz. Gent. Leliaert, Siffer & Co. - Fr. 1.-
- *Studiën over Vondel en zijn Jozef in Dothan*, door A.M. Verstraeten, S.J. In 8°, 316 blz. Gent, Leliaert, Siffer & Co. Fr. 3.-.
- *Huiselijke Godsdienst* onzer voorvaderen, geschreven naar familiepapieren, wettelijke en andere echte oorkonden van vroegeren tijd, door FRANS DE POTTER, tweede, merkelijk vermeerderde uitgave. In 8°, 142 blz. Gent, Leliaert, Siffer & Co, - Fr. 1.-
- *Uit het Leven*, Novellen en Gedichten door M.E. Belpaire. In 8°, 132 blz. Antwerpen, Druk Van Os-De Wolf. (Uitgave van het Davidsfonds).
- Beknopte Klimaatleer voor den liefhebber en den Belgischen landbouwer door F. Folie. Klein 8°, 216 blz Brussel, F. Hayez.

Onze Mas

Lezer, hebt gij ooit onzen Mas gekend, onzen goeden, trouwen Mas? Waarschijnlijk niet; daarom wil ik u het een en ander van hem vertellen, indien gij belang kunt stellen in de geschiedenis van... eenen hond, - een hond voor hen, die hem niet of slechts oppervlakkig gekend hebben, maar een vriend, een echte vriend voor mij, mijne bloedverwanten en anderen.

In het hok, dat zijne moeder hem later *als erfdeel* achterliet, werd hij geboren en bepaaldelijk in de maand Mei van het jaar 1866, toen wij, mijne broeders en ik, nog kleine jongens waren.

Met ons was hij opgegroeid, was hij kloek en sterk geworden.

Van de eerste dagen zijner jeugd had mijn vader hem voor zijnen dienst bestemd, want tusschen al zijne broeders en zusters - zij waren met hun zessen - was Mas de best gevormde, de fraaist gevlekte en de kloekst gebouwde. Om die hoedanigheden werd hij ook liever gezien dan zijne nestgenooten, die, na zich drie weken lang aan den moederlijken schoot te hebben gekoesterd, aan buren en kennissen werden weggeschonken.

Toen Mas drie jaar oud was en volgroeid, was hij een der flinkste trekkers der gemeente. Hij droeg den schedel eenen meter hoog, kop en lijf hadden zich in verhouding met zijne grootte ontwikkeld, en sterk gespierd waren zijne ledematen.

Zijn haar was kort en over 't algemeen grauw van kleur, inzonderheid was het zwart op den rug, sneeuwwit alle vier zijne pooten, alsmede de top van zijnen opgekrulden pluimstaart. Terwijl hij op de borst eene deskleurige ronde vlek droeg, was tusschen zijne mannelijke bruine oogen eene evenwitte streep getrokken, die over het neusbeen afdaalde en wegsmolt in de zwarte haren van zijnen sterkgetanden muil.

Zoo was onze Mas.

En eene recht hartelijke, eene innige vriendschap droeg hij ons toe; deze betoonde hij meestal op eene onbesuisde doch welgemeende wijze. Voornamelijk wanneer de band van zijnen hals werd losgemaakt en hij in vrijheid werd gelaten,

sloeg die vriendschap in eene wilde vreugde en dankbetuiging over. Ja, telkens zijnen loop halende, sprong hij ons drieviermaal uit al zijne kracht op het lijf met zulk geweld, dat wij ons slechts met moeite konden staande houden; en ofschoon wij met een zeker genoegen die vriendschappelijke bestorming ondergingen, omdat ons jeugdig hart in zijne uitgelatenheid deelde en wij daarbij de sterkte konden meten van dien goeden, trouwen gezel en verdediger, toch moesten wij ons ten laatste tegen zijne goedaardige aanvallen verzetten, waarna hij in duizelende vaart den grooten moestuin ronddraafde en ons eindelijk hijgend, kwispelstaartend en vragend kwam staan aankijken als wilde hij zeggen: Wat is er van uwen dienst?

En werd hem dan het gareel aangestoken om uit te rijden, niet zoodra was hij ingespannen of rukkend en scharrelend schoot hij vooruit, zoodat zijn begeleider al zijne krachten noodig had om hem in toom te houden. - Hij toog naar buiten, naar de groote, wijde vlakte, waar de onbeperktste vrijheid heerschte en waar, tusschen allerhande frisch loover en vruchten, de onnoozelste hazen, konijnen en patrijzen op hem zaten te wachten! Die denkbeelden ten minste moest zijn onstuimige loop voor drijfveer hebben, anders was zijne drift niet uit te leggen.

Daarbij, sterk was hij: op den steenweg trok hij alleen eene aanzienlijke vracht eene halve mijl verre, zonder verpoozen; daarvan was hij niet meer vermoeid dan van, zooals het hem soms naar zijne vurige begeerte werd toegelaten, een poosje in volle vrijheid den kouter, den wildrijken kouter naar hartelust te doorkruisen. O, dat was hem eene vreugde, zoo ongestoord door rapen en klaver te mogen wippen, daarin de sporen na te snuffelen van hazen en konijnen, waarbij hij den kop soms luisterend opstak, om daarna weer ongeduldig rond te zoeken onder het ruischend en krakend raaploof, tot dat hij eindelijk het een of ander wild had opgejaagd, hetwelk hij wel in vollen draf achterna vloog, doch spoedig uit het oog verloor.

En om dan niet onverrichter zake van zijne jacht terug te keeren, zocht hij steeds voort, speurde na en vond ten slotte eene pijp die hij begon op te dabben met zoodanigen iever en inspanning van krachten, als wilde hij zeggen: Ditmaal zult gij mij niet ontsnappen! Dan, kostelijk was het om aanzien met welken grooten ernst op het aangezicht hij dat werk ver-

voorderde, hoe wijsgeerig hij de blikken liet rusten op de dabbende voorpooten, die beurtelings eene handvol aarde onder zijnen zacht hijgenden muil weghaalden. En een niet onaardig uiterlijk verkreeg hij door het danig snorken en blazen in den dabkuil - in welks diepte hij soms geheel geborgen zat - en door het achteruit werpen van den opgedolven grond, waarbij hij zich derwijze kop en lijf met aarde poederde, dat hij, wanneer hij uitscheidde, er net uitzag als een die uit zijn graf verrijst. Wat hij gewoonlijk met al dien moeitevollen arbeid had gewonnen, was - aanzienlijke vangst! - een nest jonge muizen, wezels of mollen!

Met dien buit tusschen de tanden keerde hij dan terug, lei hem voor zijns begeleiders voeten, stond er over te asemen, terwijl hij zijn meester vergenoegd en ondervragend aanblikte, als hadde hij eenen opgelegden plicht vervuld. En zoolang over zijne vangst geene uitspraak was gedaan, zou hij geenen poot verzet hebben om er zich van te verwijderen; hij zou zelfs zijnen begeleider niet hebben gevolgd zonder zijne muizen, wezels of mollen mede te nemen!

En wanneer zich dan eene hand bewoog, die ten teeken van goedkeuring die diertjes zou aanraken, zag hij de zachte beweging dier hand met zooveel oplettendheid aan, dat hij oogen en ooren spande, geen lid verroerde en den adem inhield, om zich wel te kunnen vergewissen van wat er mede ging gebeuren. Werden nu, buiten zijne verwachting, de beestjes niet aangeraakt en hem die roof op minachtenden toon verweten, dan maakte hij zich van kant, onthutst en beschaamd over zijne daad; maar werden de muisjes, wezeltjes of mollekens met een aanmoedigend woord in een stuk papier gewikkeld en medegenomen, dan liep hij u van pret rond en door de beenen, gedurig glimlachend opziende en fier met den staart hoog in de lucht, omdat hij weer iets gedaan had, waarover zijn meester tevreden was.

Doch de tijd van jaren bracht bij hem, evenals bij alle wezens, menige verandering te weeg. Hij was langzamerhand kalmer en achtzamer geworden. Zoo, wanneer hij, zelfs na verscheidene dagen aan band te hebben gelegen, werd losgelaten, veroorzaakte dat in hem niet meer die uitspattende, zotte vreugde van vroeger; neen, eens vrij, was zijn eerste werk zich te spoeden naar de koer en daar eens gauw de knevels in al de eemers of potten en pannen te steken, om te

zien of niemand vergeten had hem het een of ander overschotje te brengen, al was het dan ook maar het schoteltje van poes. - Want hij liet niets verloren gaan!

Wanneer hij dan weer eens los kwam, hield hij wel - na het bezoek op de koer - de gewoonte, uit zuivere nieuwsgierigheid, eens den tuin rond te loopen, en daar riekend, snuivend en metend den muil eens te leggen in de geheime gaten der hagen, langswaar nog kort te voren katten of hoenders zich aan hem tergend hadden durven vertoonen, doch op zijne dreigende toeschietingen spoedig weder waren afgedropen, - maar, zooáls gezegd is, die bezichtiging deed hij thans met bezorgdheid voor de planten en vruchten, die toevertrouwd waren aan zijne bewaking, welk ambt hij met strengen nauwgezetheid vervulde.

O! er was niet te vreezen dat hij zich zou hebben laten omkoopen door die gemeene katers of slordige hennen, die met hunne heele bende veelvratige kiekens wilden komen azen op het goed zijner meesters; ze liever een voor een eens bij den rug gevat en eens duchtig geschud, dan aan al dat onbeschaamd gespuis hier toegang te verleenen! dacht hij bij zich zelven. Ja, vooral op katers had hij het gemunt, op die luie vetbroers met hunne dikke borstelharige jas, hunne wantrouwende oogen en hun diefachtig gezicht, die voor niets goed zijn dan om van tijd tot tijd hunnen ruigen kop in eenen melkpot te laten vangen, waarmede zij dan achterwaarts van de tafel springen en natuurlijk den pot aan stukken knotsende, er met eenen van melk zijpelenden zaankop van onder stuiven door de kleine gaten, over deuren en blinde muren, om ergens ongezien op eenen hooischelf of tas te klauteren, waar zij zich - niet zonder vrees voor eene steeds verwachte houten of steenen kastijding - het krachtig toegediend melkdoopsel met wrijven en lekken van den snoet gaan kuischen! O, als Mas zulk eenen tafelgast zag vluchten, zou hij wel tweemaal zijne *biskwis*(1) ten beste gegeven hebben, om dien kerel eens uit zijne huid te schudden.

Eens, wanneer de gelegenheid zich aanbood, werd hij op zoo eenen zich wegpakkenden melkdief losgelaten en hij ging

(1) Toen hij nog in vollen groei was, had hij eenen tijd lang honden beschuit voor voedsel gekregen, dat hij had leeren kennen onder den naam van *biskwis* (BISCUITS). Nadien werd zijn maaltijd hem gewoonlijk voorgezet onder de verzekering dat het ‘biskwis’ waren, die hij met veel smaak zou *soeken.* En dan had hij er meer deugd van ook!

er op af met zulken jachtigen stormloop, dat hij de opening in de haag, langswaar de kater hem toch maar met de grootste moeite ontsnapte, ondanks zich zelven voorbij schoof, ofschoon hij met al zijne nagels tegelijk half den hofweg doorploegde om zich in te houden. Wel sprong hij dan onmiddellijk naar het gat terug, maar te laat. Jammerend van spijt en tevens kwaad en blij, stond hij daar ter plaatse te trappelen van ongeduld en de opening te bezien en er den snuit in te steken, als kon hij er niet wijs uit worden hoe zulk een groote loefer van een kater zich desnoods door zoo een klein gat kan schieten; wel hingen er vlokken haar aan stammen en takken, en moest de kater zich nogal fel gekneusd hebben, ‘maar hij was er toch door, de schavuit, en dat is zeer spijtig’ - scheen Mas te willen zeggen, terwijl hij nog een poosje rondliep en blafte en zocht naar eenen uitweg om desnoods zijne vervolging voort te zetten; doch nergens eenen doorgang vindende, kwam hij aldra met blijde sprongen terug, waardoor hij beduidde, dat uitgesteld niet kwijtgescholden was.

Zóo was hij van aard.

Later, toen wij er aan dachten het ouderlijk huis te verlaten, om elk zijn gekozen levensweg te volgen, moest, bij onze verandering van verblijf, ook het lot van Mas eene andere wending nemen.

De goede, de trouwe, aan wien wij zóo gehecht waren, hij zou heengaan, neen, wij zouden hem en ons zelven van onze gemeenschappelijke geboorteplaats verwijderen, omdat onze bijzondere verlangens er ons toe dreven.

Wel bleven wij elkander getrouw, o ja, levenslang, tot aan den dood, maar wat wij met leede oogen te gemoet zagen, was het onherroepelijk afscheid.

‘Scheiden’ dat woord verstond hij niet; alleen de ondervinding kon het hem leeren en die ondervinding zou *lijden* zijn, *zielelijden.*

Die gedachte deed ons zeer aan het hart, te meer omdat wij daarbij vreesden, dat het hem later niet meer zoo wel zou gaan als hij het bij ons had, omdat hij misschien honger en onrechtvaardige slagen zou te verduren hebben en wij niet dàar zouden zijn om hem te beschermen en te verdedigen...

En toch moest hij vertrekken, de arme Mas moest bij vreemden gaan...

Alwat wij voor hem nog konden doen, was hem eenen post

zoeken bij brave lieden, die hem niets zouden laten ontbreken; daarvoor werd dan ook gezorgd en veertien dagen daarna was voor onzen gezel, onzen onvervangbaren vriend eene plaats gevonden.

Maar het vertroostte ons niet weinig wat de nieuwe meester van Mas ons verzekerde, namelijk dat hij hem braaf zou behandelen en het hem, onder geen opzicht, aan iets zou laten mangelen, er bijvoegende dat wij hem overigens zoo dikwijls konden komen bezoeken als wij 't verlangden.

En niet wetende wat hem was geschied, vertrok hij blijde huppelend en springend aan de hand zijns nieuwen meesters, alsof hij zich enkel verwachtte aan een uitloopje in het veld.

En mij zwol het hert van een diep gevoeld wee, want het afscheid zou zeker van langen duur, misschien voor eeuwig zijn...

Doch geene week was voorbij gegaan, wanneer op zekeren morgen, heel vroeg, terwijl nog alles sliep, Mas reeds stond te snuffelen en te krabbelen aan de achterdeur van ons huis, die hij zoo doende deed rammelen om ons te wekken.

Nadat dit gerammel eenigen tijd had geduurd, werd hem opengedaan en hoorden wij eensklaps het geroep: Mas is hier! Van boven hoorden wij dat hij haar, die hem had binnengelaten, weer bestormde met zijne uitgelaten vreugde van voorheen, die hij tevens uitdrukte met in allerhaast heel het huis eens te doorloopen en het lijf krachtig tegen wanden en meubels aan te wrijven. En dan kon hij ons aanzien met zijne fluweelen blikken en met half geopenden, van zelfvoldoening zacht hijgenden muil, als wilde hij zeggen: ‘Hier ben ik nog altijd thuis.. Gij zijt nog altijd goed... Ik heb u allen nog altijd zoo lief...’

En nog dikwerf heeft hij ons aldus aangenaam verrast, totdat wij hem eindelijk in 't geheel niet meer te zien kregen.

Intusschen waren wij van huis vertrokken en later vernamen wij dat zijn meester hem verkocht had aan eenen bewoner van een verafgelegen dorp, waar hij voor ons schier onbereikbaar was geworden, ofschoon wij meer dan eens het plan hebben gevormd om hem te gaan opzoeken.

Dacht Mas dáar nog aan ons? O, voorzeker zal hij, van heimwee, meer dan eens gehuild en des nachts ons wellicht in zijne droomen gezien hebben, want zeer ontwikkeld waren zijne vermogens van hert en geest.

Arme Mas!..

Dat alles is lang geleden, maar de herinneringen aan het leven met onzen onvergetelijken gezel, zullen wij immer trouw bewaren.

Ja, kon men mij nu nog - want thans zal hij waarschijnlijk niet meer zijn - met zekerheid de plek aanwijzen waar hij begraven ligt, ik liet op zijne rustplaats eenen jongen eik planten, in welks schors ik deze letteren zou snijden:

HIER RUST ONZE GOEDE, ONZE EENIGE MAS.

Brussel, 1887.

JAN SLACHMUYLDERS.

Poëzie

I.
De jonge matrozen.

Lyrisch tafereel in twee deelen voor Jongens, Meisjes en Kinderen[1].

I.

EENIGE MEISJES.

De zonne streelt
de spelende baren;
het koeltje kweelt
- in 't dartelend waren
over de zee -:
'Wien lust het te varen?
Komt meê! Komt meê!
Wie volgt er mij?'

ALLE.

Wij! Wij! Wij!
O mochten wij,
als 't windeken vrij,
op de wiegende baren
lustig en blij
gaan varen, -
volgend uw grillige veder,
meeuwen, die daar in de lucht
wiegelend weg ende weder,
hangt als een droomende zucht!

JONGEN

(schertsend).

Gij?!....
Haha! Wat is dat voor een gekkernij?
Aan óns, de jongens, aan óns de zee!
De meidekens blijven thuis, Ohee!

MEISJES

(even).

O jee! O jee!

(1) In muziek gebracht voor soli, koren en orkest, door Jos. Michel, Bestuurder der Muziekschool van Oostende, en aldaar den 19 Juni ll. uitgevoerd.

JONGENS.

Aan ons de zee! Aan ons het rijk der waatren!
Aan ons de ruimte! Aan ons de onmeetlijkheid!
Hoort gij de stem der blijde golven schaatren?
Ziet gij de zee die ons heure armen openbreidt?

EEN MEISJE.

'k Hoor uwer moedren stem in stille klachten breken;
'k zie tranen op hun wangen leken...

JONGENS.

Een moeder is 't die roept ons aan heur herte!
Zij giet ons kracht in 't jeugdig, warme bloed...
Gezongen dus - luid galme 't in de verte! -
ons dreunend lied, ten blijden kindergroet!

Wiegewagend, zwiepende, zwellend,
juicht de vloed
ons blij te gemoet,
trotsch aan 't hert ons, kinderen, knellend:
‘'t Zijn mijn vlaamsche matrozen!’

EEN MEISJE.

Moederherten breken,
stille tranen spreken...

JONGENS.

Neen! Neen! Neen!
Geen laf geween!
Wij zijn de jongen, de sterken!
Wij willen de zeeën beploegen,
en voor onze moeders werken
en zwoegen,
gelijk onze vaderen deên!

MEISJES.

Op woeste, wilde zeên?

EEN JONGEN.

Door 't onbekende heen!

JONGENS.

Daar ligt het fier van ongeduld te stampen,
ons heerlijk schip, met opgezwollen zeil!
Hei, jongens, op! Komt vlug aan boord u klampen!
De kabels los! Hoera! Vooruit in zee! - Goedheil!

Want, neen! wij zijn geen kreupel ras van dwergen!
Wij bieden eens, tot mannen opgegroeid,
den vaderlande, als 't onze kracht zal vergen,
de rijpe vrucht die nog in bloesem bloeit!

Stormen, raast! Gij huilende wolven,
dooft toch niet
ons daverend lied:
'Leve 't kroost der schuimende golven!
Heil ons, vlaamsche matrozen!'

MEISJES.

{ Het zij! - O duurbeminden,
{ God leide u bij der hand
{ door wilde weer en winden
{ terug naar 't vaderland!

JONGENS.

{ Vaarwel! Vaarwel, beminde,
{ ons dierbaar vaderland!
{ De vlugge wiek der winden
{ ontvoere ons aan uw strand!

JONGENS.

En dolen wij, gezusters, van u verre,
door de eindelooze zeên, -
uw beeld is ons de blijde sterre
die ons geleidt
door de eenzaamheid
der lange nachten heen!

JONGENS.

{ Welaan, O kameraden!
{ De zonne blinkt zoo hel....
{ In zee! Op Gods genade!
{ Lief vaderland, vaarwel!

MEISJES.

{ Vaarwel, - weest kloekberaden!
{ De hope straalt ons hel....
{ In zee! Op Gods genade!
{ Tot wederzien! Vaarwel!

II.

MEISJES.

Lange, trage weken, maanden,
moeders, zijn voorbijgekropen,
leverend uwe herten aan de
knagende onrust, ingeslopen, -
ebbe en vloed erover slaande,
ebbe en vloed van angst en hope.

EEN MEISJE.

Gij, op de duinen daar, kinderen! Staat er
niets uit de kim op! Ziet gij daar iets?

KINDEREN (*van uit de verte*).

Niets....
Niets dan water - water - water...

MEISJES.

En zóo, zóo is het alle dagen,
sinds weken lang, sinds maanden lang!
O God, aanhoor ons biddend klagen!
Wat maakt ge ons toch het eenzaam hert zoo bang?

KINDEREN (*even*).

Niets in het ruim,
dan hemel en water, - wolken en schuim....
.....

EEN KIND.

Een zeil! Een zeil!

MEISJES.

O heil!
Waar is het? Waar?

KINDEREN.

Dáar! - Ziet! - Dáar!

MEISJES.

Een kiel, in hakende ongestuim,
doorsnijdt het sneeuwig golfgeschuim
bij juublend wimpelwaaien....

Daar klautert men de touwen op
en werpt ons van der masten top
een juichend hoedenzwaaien....

O vreugd! O heil! Ze zijn het, zij!
Hun broedergroet herkennen wij
aan 't zegezingend praaien!

EEN MEISJE.

Kinderen, vliegt! Roept vaders en moeders!
Daar zijn ze, hun zonen! Daar zijn onze broeders!

JONGENS.

Gegroet, O land, daar uit den schoot der baren
verrijzend als een droom, betoovrend zoet en zacht!
U mag dan weer ons vochtig oog bestaren,
geliefde vlaamsche kust, vol heerlijkheid en pracht!

EEN JONGEN.

Wij droegen uw beeld in ons herte meê
verre over de zee;
maar - hebben wij naar u gesmacht
bij dage en nacht,
wij wisten niet dat op dien stond
ons hert zóo kloppen zou, O vaderlandsche grond!

JONGENS.

Hoezee! Hoezee!
Daar wuift men ons van op de reê
het blijde welkom toe!

MEISJES.

Gebroeders!... - Ach, hoe is ons hert te moê! -
Weest wellekom! - Hoe lief nu lacht
de milde zee
die u terug ons bracht!

JONGENS.

Ei, zustren, zegt! wat is u wedervaren -
hoe is 't met u vergaan, -
terwijl we daar aan 't zwalpen waren
op den wilden oceaan?

MEISJES.

Onze ouderen leden....
Wij hebben voor hen gewerkt en hebben voor u gebeden.
En gij?

JONGENS.

Wij? -
Geheven op 't welvende staalblauw schild
der machtige wateren hoog,

in zege togen wij heen met wild
en duizelig stralend oog.
Vooruit! - De wereld zwijmt.... Waarheen? -
Wij voelen ons met God alleen!
Wij leeren het boek van Zijn wonderen lezen,
een denkende geest, een mensch te wezen, -
wij voelen ons groot in de groote natuur! -
Vooruit, met ontvlammende jongelingsvuur!
Vooruit!... Maar
ook ramp en gevaar
moesten ons vormen:
wij leerden er man zijn, strijd om strijd
ten kampe staan met den bandloozen nijd
der saamgedromde stormen...
Hoera! Wij hebben ze in boeien gekneld
en hebben den hongrigen Dood geveld! -
En zegevierend zagen
wij vol bewondering dagen
en verre uit de nevelen rijzen
tooverlanden en paradijzen.
Wij leerden er, God! dat elk op aard
naar éenen zelfden hemel staart!
Wij hebben gezien - en gevoeld - en gedacht,
en hebben er hulde aan den Mensch gebracht,
hulde aan de kunst, aan het werk, aan den moed,
hulde aan den Geest, die wonderen doet!
Wij hebben er onze vlag
met eerbied en ontzag
doen groeten,
en leggen ze thans, O vaderland!
met fiere borst en kloeke hand,
aan uwe voeten.

JONGENS EN MEISJES.

Vaderland, hier staan uwe zonen.
Zeg ons! bloost
gij over uw kroost?
Op! Gij moet der wereld ons toonen!
Groet uw vlaamsche matrozen!

Dr. EUG. VAN OYE.

II.
De leieboorden zijn nu schoon!

Aan vriend V.A. DE LA MONTAGNE, te Antwerpen.

(Tot aandenken van zijn bezoek).

De Leieboorden zijn nu schoon!..
Een jublend dal van groen en loover
Spreidt zich voor 't juichend oog ten toon,
Vol blijheid en vol lentgetoover.

Miljoenen bloempjes staan daar zacht
Te midden van het groen te fleuren,
En luisteren, als in diep gedacht,
Naar 't geen ter Leie gaat gebeuren!..

In hooge rijen staan daar fier
De reuzen van de Leieboorden:
Hun ruischend loover zingt vol zwier
Der liefde wonderbaarste akkoorden!

De vogels nestlen vol van min
In 't gras en in het loof der boomen;
Zij zingen liedren, blij van zin,
Wijl zij van lieve jongskens droomen!

De koeien grazen in de wei,
Of vlijen zich ter ruste neder,
Zij denken blij aan Lente en Mei,
En aan het gras zoo malsch en teeder!

En midden dit bekoorlijk dal,
De Leie slingert zich in bochten;
Heur boorden, vol van vreugdgeschal,
Staan bont met bloemenkrans omvlochten!

En op heur spiegel, heen en weer,
De schepen met hun masten varen;
En menig schipperintje teer
Staat men bewondrend na te staren!

Ja, langs de Lei is het thans schoon!
Geen liever oord zocht ik op aarde,
Spande eigen schoon hier nog de kroon,
En was het Vlaamsch hier nog in waarde!.

Helaas! wat Vlaamsch is, heeft hier uit!
Men spot hier luid met ons verleden;
Want alles komt hier van het Zuid!
En men lacht wel met Vlaamsche zeden!..

Edoch, ik min mijn Leiekant,
Spijts alles wat ik hier moest lijden:
Het is een boord van Vlaandrenland, -
Een boord vol vreugd en bloemge weiden!..

En als mijn taak is afgedaan,
Ik ga met vrouw en kind op wandel,
En alles juicht, en lacht mij aan,
Lijk eertijds op den boord der Mandel.(1)

Ja, 'k min mijn lieven Leieboord,
Als Lente komt met groen en blijheid;
En 'k zing, dat Vlaandrenland het hoort,
Een lied van liefde, hope en vrijheid!

P.P. DE NYS.

Komen, 1887.

III.
Kinderen.

Ik min zoo diep, dat ik niet durf beminnen...
Wat zwoer ik vaak: ‘Nog heden wil ik 't wagen!’
Stondt ge eens vóor mij, nauw wist ik, wat beginnen!

Nog gist'ren, toen wij in uw tuintje lagen
op 't malsche gras, ontvlamden al mijn' zinnen,
zoo vaak uw' pikzwarte oogen mijwaart zagen...

Zoo schoon als gij was nimmer vrouw of engel!
Nu zou ik spreken, aan uw' voeten knielen....
Daar springt, op eens, een kleine, blonde bengel

't priëeltjen uit: hem zaten op de hielen
twee meisjes, even blond, die met een' stengel
vol bloemen dreigend op den vlucht'ling vielen.

Wanneer nu 't meisjespaar, van vreugde dronken,
uw' hals omvlocht, begreep ik eerst de reden,
waarom hunne oogen straks zoo nijdig blonken:

het gold een' gunst, waarvoor veel groot'ren streden!
- ‘Door wie wordt moeken de eerste kus geschonken?’
- ‘Gij deedt het *gist'ren...*’ zeiden zij; ‘wij *heden*!’

Dat stond den knaap niet aan. ‘Ik doe het weder,’
riep hij beslist... - Toen was de kamp begonnen,
de mondjes keven, vuistjes vielen neder,

zoo lang, tot ‘booze broeder’ was verwonnen,

(1) Te Roeselare, waar ik de schoonste dagen mijns levens sleet.
P.P. DE NYS.

en *zij*, victorie kraaiend, hemelsch teder
u streelden, kusten, aaiden, wat zij konnen.

Dán kwam de beurt ‘aan broêr...’ De lip gezwollen,
't voorhoofd gefronst, zoo trad hij tot u henen...
Zacht gleed uw' rechter door zijn' gouden krollen.

Ach, nader dan het lachen stond hem 't weenen. -
Daar kustet gij zijn' wangen rood, als kollen,
én traan, én droefheid, zie - 't was al verdwenen. -

Toen moest ik 't hoofd naast u vol schaamte bukken...
‘Verleider,’ ruischte 't dreigend in mijne ooren!
Die armpjes van den moederboezem rukken -

ik mocht, ik zou het niet!... En 'k heb gezworen:
De wang, die kinderlippen koozend drukken
is voor mijn' kussen eeuwiglik verloren...

POL DE MONT.

IV.
Breydel en De Coninck. 11 juli 1302 - 11 juli 1887.

RECITATIEF.

Het waren bange tijden:
De vrede ontvlood den lande;
Het was een sleep van lijden,
Van rampen, smaad en schande.

De vrijheid was gestorven,
En Vlaanderen lag te zuchten;
Doch 't zaad bleef onbedorven
En schonk weer bloem en vruchten.

Weer vruchten goed en gave,
Aan 't lijdend volk ten spijze.
Geprezen zij de Brave![1]
Verheerlijkt zij de Wijze![2]

Hun moed, hun tooverwoord
Bezielden Vlaandrens scharen;
En 't bloed der martelaren
Bracht nieuwe helden voort.

(1) Jan Breydel, deken der beenhouwers, was onversaagd en van ieder bemind om zijne ongemeene dapperheid.
(2) Pieter De Conink, deken der wollewevers, was verstandig en welsprekend.

KORTRIJK.
Het korzelig Zuiden ontbond zijne riddren;
Zij dorstten, als tijgers, naar wraak en naar moord:
Een ziedende branding, die dijken doorboort;
Een gloeiende lava, die steden versmoort;
Een rollende donder, die de aarde doet siddren.

BRUGGE.
De duisternis klom en het gromde in haar schoot;
Het sombere zwerke was zwanger van dood.
Van Maerlant, de Ziener, verrees uit zijn graf,
Gewekt door de kreten der kinders en moeders:
‘Staat op, mijne Braven en redt uwe broeders;
Het geldt er het dierst, dat de Hemel u gaf:

Het geldt er uw tale, die Godlijke vonk;
Het geldt er het heil uwer kinderen en vrouwen;
Het welzijn, het leven van Vlaandrens gouwen,
Waar 't eerste gezang aan de vrijheid weerklonk!’

KORTRIJK.
Zij werden ten strijde geroepen, ten strijde!

BRUGGE.
Er donderde een angstvolle kreet door het land;
Zij vlogen naar Groening, het zwaard in de hand.

KORTRIJK.
Zij werden ten strijde geroepen, ten strijde;
En moediglijk kwamen ze herwaarts gesneld.
Zij zongen victorie op 't Groeningerveld,
En Vlaanderen aamde weer rustig en blijde;
Weer lustig omstraald van gelouterden roem,
Gelijk na den regen, de geurende bloem.

DE ENGEL DES VREDES.
De orkaan is uitgewoed;
En langs de Lei,
De groene wei
Te dampen ligt in d'ochtendgloed;
De wei, doorweekt van 't bloed,
Dat gutst uit mond en wond.
De jonge moeder, 't zwaard
In 't hart, en 't wichtje teer
Aan de uitgedroogde borsten, waart
Gelijk een schimme rond,
En roept den echtgenoot, den vader weer,
Den steun van kroost en vrouw;
O ramp! o rouw!...

DE GEEST VAN 'T VADERLAND.

De zomer tooit met zoet
Gebloemt' de bosschen en de velden;
De hope bloeit, de liefde brandt;
De zomer gloeit in 't vroom gemoed
Van Brugge's koene helden.
Zij hakten 't brallend monster neer;
Zij wroken waarheid, recht en eer
En brachten dapper 't heiligst pand
Ten offer voor het Vaderland.

AAN BRUGGE.

O Heldenstad,
O Bakermat
Van Vlaandrens moed, van vrijheid en van geestesleven!
Gij werdt geprezen heinde en ver;
Gij blonkt gelijk een reine ster,
Door de eeuwen heen, zoo vaak met duisternis omgeven;
Tirannen deedt gij beven op hun vorstentroon;
Gij schonkt het rijkst gesteente aan Vlaandrens eerekroon.

Gij zonkt ter neer;
En zonder weer,
O Edel Brugge, als prooi door gieren uitgezogen.
En laagt gij stil, met kroon en staf,
Te sluimren in een marmren graf,
Toch waart gij niet met eeuwge neevlen overtogen;
Verrijs en bloei, gelijk de bloem uit 't dorre gras!
Verrijs en groei, gelijk de feniks uit zijne asch!

SLOTKOOR.

Gegroet, o Heldenpaar, hier zweeft uw fiere geest!
Uw geest, die 't Vlaamsche harte beurt in 't lijden!
Die moed ons schenkt en kracht om voort te strijden,
En ons bezielt, bij rouwgezang en jubelfeest.

Gij hebt voor 't dierbaar Vlaandren goed en bloed verpand;
Gegroet, o Gij, die streedt voor de eedle vrijheid;
Die milde bron van fierheid, macht en levensblijheid;
Gegroet, gegroet, Verlossers van Kerlingaland!

Bezield door uwen geest, wordt eigen schoon geteeld;
Bezield door uwen geest, blijft hier de vrijheid gloren;
Bezield door uwen geest, wordt 't Vaderland herboren;
Dat zweert het juichend Vlaandren plechtig bij uw beeld!

JACOB STINISSEN.

Borgerhout-Antwerpen 1887.

De lotgevallen van een verzamelaar

(Zie jaargang 1886, blz. 393 en volgende).

De derde schuif.

Laat uwe blikken eens met mij eenige stonden over den wereldbol wandelen, en wij zullen eenpariglijk bekennen, dat er voor de bewoners van de beide halfronden geene sterkere verleiding bestaat dan die, welke te boek komt onder den naam van ‘presenten’ of ‘presentjes’. Wil een koning eenen hoveling een paar voeten dieper doen buigen dan hij gewoon is, hij geeft hem een ‘kruis’ tot ‘present.’ Wil een verliefde zijne hartsvlam doen flikkeren in de oogen van het voorwerp van zijn welbehagen, hij geeft haar eenen ruiker tot ‘present.’ Verlangt een afgestrafte in welke omstandigheden ook, de gunst eener weerbarstige ziel te herwinnen, hij geeft haar het een of het ander sieraad tot ‘present’.

Dit laatste was het geval met Mozes Latro en onze goede Kaat.

Oh! hoe verleidelijk is toch een ‘present’. Wat tooverkracht oefent het niet op de gemoederen! Het temt tijgers en maakt hen tot lammeren!

Dit ook was het geval met Kaat Crauwels. Al hare afgunst ten opzichte van Mozes viel, verdween, stierf uit bij het ontvangen van de borstspeld. Hemel toch! wat blinkt, wat schittert dit juweel prachtig op haren boezem! Zij staat voor eenen spiegel, en men weet het, dat eene vrouw voor eenen spiegel, de uren niet telt. Zoo verliep er tijd en meer en meer tijd, en Kaat vergat dat zij eindelijk de lang gewenschte sleutels in handen had, en hare vroegere zoo ontembare nieuwsgierigheid nu zonder moeite kon voldoen...

Het present van Mozes had haar geheel en gansch ‘uit haar lood geslagen’ en iemand, die haar daar voor den spie-

gel zag staan, kon lichtelijk denken eene begeesterde, eene *gemagnetiseerde* vrouw voor oogen te hebben.

Eindelijk de begoocheling ging over. Er werd geklopt op de deur. Kaat wierp eenen laatsten blik op den spiegel en ging zien wie er zich aanbood. Zij was niet meer bevreesd voor Mozes, den indringer; hij had reeds in hare verbeelding het voorkomen van eenen hartsvriend. De brievendrager! Een brief van Zoersel! Het geschrift van Jans, hare zuster, die thans bij den burgemeester, notaris Jonckers woont!

Kaat viel op eenen stoel neder, opende den brief en las: ‘hoe Mr de Notaris gisteren na het ontbijt aan Jans gezegd had dat hij eens naar Antwerpen wilde rijden en Mr Berk zien en spreken. Jans zou hem vergezellen en zoo een bezoek brengen aan hare zuster Kaat. Zij zouden komen met het rijtuig van Mr Jonckers en Donderdagavond de gastvrijheid van Mr Berk genieten...’

‘Donderdagavond? Wel, dat is overmorgen...’ besloot Kaat en reeds was zij in haren geest aan 't overleggen, hoe zij met alle blijken van vreugde hare zuster en den Notaris ontvangen zou, wat spijzen zij voor de bezoekers zou bereiden, in wat kamers zij zouden vernachten, welke schoonheden van Antwerpen zij aan Jans zou toonen, hoe Mozes diamanten borstsieraad nu juist van pas zou komen, enz. enz.

En immer verliep er tijd, en Kaat dacht niet eens meer aan de geheimvolle vijfde schuif... en hoor, de sleutel draait in 't slot; Mr Berk treedt binnen.

De man ziet er nog altijd even bekommerd uit als toen hij zijne woning verliet. Hij sloeg nauwelijks acht op hetgeen Kaat in blijde woorden verhaalde over Mozes bezoek, en het kostelijk geschenk dat zij op hare borst droeg. Toen zij echter gewaagde van Jans' brief en er de woorden in voorlas, dat ‘Mr Jonckers Mr Berk wilde zien en spreken’ werd hij schielijk uit zijne treurige mijmering opgewekt, en als Kaat hem deed opmerken dat er geen tijd te verliezen was, dat men nog heden de schuiven moest ruimen om Donderdag met alles in orde te zijn, was hij bereid onmiddellijk den trap op te klimmen en het werk voort te zetten. Doch Kaat keek hem in de oogen: - ‘Meester, riep zij als verrast, wat ziet gij er toch zwak en ziekelijk uit! Geloof mij, de duffe reuk der schuiven ontstelt u; als gij de wreede typhuskoorts maar niet op den hals haalt!’

Dit was genoeg om de zenuwkoordekens van Mr Berk in

volle beweging te brengen: zij snukten zijn hoofd zoo ellendig heen en weder, dat Kaat er bevreesd over werd. Nu begon zij te denken dat haar list kwade gevolgen zou hebben. Kaat, om haren meester aan te zetten tot het spoedig ruimen der schuiven, (en haar eenig doel daarin, gelijk men weet, was hare nieuwsgierigheid te kunnen voldoen) had zich voorgesteld Mr Berk bang te maken van de typhuskoorts die zijne ouders naar het graf sleepte en waartoe zij eene aanleiding scheen te vinden in de verdufdheid der oude papieren. Daarom, telkens zij hem ontmoette, maakte zij hem opmerkzaam dat hij er ziekelijk uitzag en wekenlijk ziek was; Mr Berk, ingezien zijnen zenuwachtigen toestand, nog aangehitst door zware bekommernissen met welke wij u later zullen bekend maken, stemde gereedlijk in dit gedacht toe en was weldra zelf overtuigd, dat hij met eene doodelijke ziekte bedreigd werd. Ook had hij op zijne korte wandeling tot aan de woning van Notaris Kneukelmans, dien hij niet te huis vond, besloten zonder uitstel de schuiven te ruimen en te kuischen.

Toen Kaat hem nu zoo ongesteld en geschokt zag, kreeg zij berouw over hare handeling, en zij stelde voor, haren meester beneden te laten rusten en boven alleen het werk voort te zetten. Dit voorstel werd afgeslagen; beiden gingen den trap op en onmiddellijk werd de derde schuif geopend.

Die schuif behelsde niet veel, een honderdtal pakjes, die echter onschatbare waarde hadden in de oogen van Mr Berk. Het waren brieven geborgen in dikke grauwe omslagen, gelijk de Notarissen er gebruiken om hunne ‘oorkonden’ en ‘minuten’ te bewaren. Die brieven waren allen, zoo verzekerde Mr Berk, eigenhandige stukken geschreven door de beroemdste mannen van den ‘modernen’ tijd, dat is, sedert ongeveer drie eeuwen. Mr Berk aanschouwde die schuif als de kostelijkste zijner verzameling. Daarin lagen geene stukjes of snippertjes; elke brief was volledig en wel bewaard; de oudste waren geschreven op perkament, de volgenden op papier door den tijd vergeeld en de twee laatste pakjes waren gevuld met door postbeamten gestempelde brieven; zij waren van hedendaagsche beroemdheden; men zag er daar eenen van Lamoricière naast eenen van Bismark en eenen van Von Molkte. Laat ons daarover niet verwonderd zijn, Mozes had er zich bijzonderlijk op toegelegd, dit verklaarde hij wel duizendmaal, om Mr Berk eene keurige verzameling te verschaffen van eigenhandige brieven, voortkomende van de

grootste veldheeren en de fijnste staatslieden dezer tijden. Karel V, Marnix van St Aldegonde, Lodewijk XIV, Kardinaal Richelieu, Robespierre, Lord Palmerston enz. enz. al die beroemdheden vonden door eenen brief van hunne hand plaats in die derde schuif van Mr Berk, en zoo was deze eene kostelijke, eene onvergelijkelijke 'specialiteit' geworden, dank aan de onvermoeibare zorgen van Mozes Latro.

Laten wij Mr Berk die 'schatten' bewonderen, die een voor een uit de schuif halen en op de tafel leggen, waar Kaat's oogen hen beurtelings gade slaan, Kaat's handen hen allen uit de omslagen halen om ze af te stoffen; intusschen zullen wij het schrijfboek doorbladeren dat in den hoek ligt en voor opschrift draagt: 'Aanteekeningen op mijne jongelingsjaren.' Dat is een eigen handschrift van Mr Berk en daarin verhaalt hij het vervolg van zijnen levensloop.

Alhoewel het lichaam van Mr Berk zich slechts op ééne wijze ontwikkelde, te weten, dat hij als eene dunne sper opschoot van de voeten tot aan den top van het hoofd, toch breidde zijn geest zich regelmatig uit in alle richtingen en de Notaris had zich niet te beklagen over de moeite, welke hij zich gaf voor den weesjongen. Zijne lessen droegen goede vruchten en als Kareltje Karel geworden was, en zestien jaren telde, had Mr Jonckers in hem eenen behendigen en getrouwen kantoorklerk.

In dien tijd spraken de jonge dochters van Zoersel veel over Karel Berk en die gesprekken kwamen altijd op het volgende neer:

'Karel Berk heeft veel verstand...'

'En hij is netjes gekleed...'

'Maar hij is een boomstaak...'

'Hij zal moeielijk aan de vrouw geraken...'

'Kaat Crauwels schijnt zeer met hem ingenomen...'

In dien tijd ook - want het is in de jeugd dat het zaadje wordt in het hart gelegd dat later tot eenen boom opgroeit - ontwaakte in Mr Berk de eerste drift tot het verzamelen van eigenhandige geschriften, drift die later gansch zijn leven zal innemen en de bovenhand houden op al andere driften. Notaris Jonckers, als een gewetensvol beambte, leerde zijnen klerk zorgvuldig alles bewaren en rangschikken wat tot het kantoor behoorde, en dit bestond uitsluitelijk uit geschriften: oorkonden van verkoopingen, eigendomsverwisselingen, regelingen van grensscheidingen, huwelijksvoorwaarden, overeen-

komsten van handels- en andere maatschappijen, eigenhandige testamenten, enz enz. De nauwgezetheid met welke Karel Berk de zaken zijns meesters waarnam, maakten van hem als een slaaf van handschrift, handteeken, enz. en weldra had niets in zijne oogen nog eenige waarde behalve het eigenhandige, en dit eigenhandige was alles voor hem.

Hier vertelt Mr Berk in zijn handschrift eene gebeurtenis die veel licht werpt op ons verhaal.

Op zekeren dag was hij door zijnen Meester uitgezonden om eene gewichtige boodschap te doen; een pachter uit de nabuurt moest eene rent vernieuwen. De Notaris had den rentebrief opgesteld en Karel zou naar den pachter gaan om dezes handteeken te vragen en het terug op het kantoor te brengen.

De reis was meer dan een uur verre; het had sinds dagen geregend en het regende nog. Karel begaf zich moedig op weg en na alles voleind te hebben, droeg hij het handteeken van den pachter naar huis.

Uit voorzorg dat het stuk niet nat zou worden, hield hij het gesloten in eenen omslag onder zijnen open regenscherm in de hand. Van verre reeds zag hij de hoeve staan van pachter Crauwels, en plonsende door water en modder kwam hij aan het weiland waar hij, kind zijnde, met den hoorn om den hals, de koeien wachtte. De grachten rond den ‘dries’ waren gezwollen door den regen, en tot kleine rivieren gegroeid. Karel stapte moedig voort, maar zie! een rukwind blies onder zijnen regenscherm; deze draaide zich om tot eenen waterkelk, en terwijl de jongeling al zijne krachten inspande om dit zoo onontbeerlijk gerief weder tot dienstbaarheid te brengen, ontsnapte het handschrift aan zijne vingeren, werd door den wind weggeslingerd en dreef op het water der gracht pijlsnel voort. Een angstkreet ontsnapte aan Karels borst... Die angstkreet werd door iemand gehoord die in het schaarhout onder eenen wilg te schuilen zat, en twee koeien met touwen vasthield. Het was Kaat Crauwels. De kreet van Karel, ofschoon met eene zwakke stem geuit, heeft in hare ooren geklonken; zij springt recht, en ondanks wind en regen snelt zij hem te gemoet.

‘Ach Kaat! roept de jongeling, wat eene ramp voor mij! De wind heeft een kostelijk geschreven stuk uit mijne handen gerukt!..’

‘Langs waar, vraagt Kaat, is het gevlogen?...’

‘Ginds ligt het in de spoelende waters der gracht!..

Kaat haast zich derwaarts en laat den regen vrij op haar aangezicht zweepen; zoo snel echter vliet het water in de gracht, dat het geschrift reeds verre van daar moet gedreven zijn.

Verre? denkt Kaat, dat kan niet: ginds ligt eene brug die de waters weerhoudt; daar moet het verloren stuk zeker haperen en te vinden zijn...

Karel was Kaat achterna geloopen en hoorde haar weldra roepen:

'Daar zie, Karel, daar drijft de brief...' Met eenen stok poogde Kaat het verloren voorwerp naar kant te doen drijven. Inderdaad, het kwam dichter en dichter, en Karel dacht slechts den arm te moeten uitsteken om het te vatten. Eilaas! zijn voet schoof uit op den doorweekten grond; hij verloor het evenwicht en stortte kop over hals in het schuimend water. De moedige Kaat aarzelde geen oogenblik; zij sprong hem achterna, vatte met de eene hand den zwemmenden brief, en met de andere den druipenden jongeling en bracht beiden behouden aan kant.

Karel was meer bekommerd met zijn handschrift dan met zijn eigen behoud. Gelukkiglijk vond hij het wel bewaard in den doorweekten omslag.

'Kaat! riep hij, daarvoor zal ik u eeuwig dankbaar zijn!.. Was ik nu maar rijk...'

'Wat zoudt gij dan doen?.. schertste Kaat.'

'Ik gaf u wel duizend franken voor uwe belooning,'

'Dat zal ik onthouden, Karel; zie nu maar, als gij eens rijk wordt, dat gij uw woord niet intrekt...

In afwachting tot dat de regen wat verminderd was, gingen Karel en Kaat schuilen in het schaarhout onder eenen wilgenboom. Daar hielden zij eene samenspraak, van welke wij hier slechts het slot mededeelen:

'Wat zoudt gij daarover zeggen, Kaat? vroeg Karel.

'Ik geloof dat vader daar nooit zal in toestemmen, Karel.

'En gij Kaat?

'Ik wel, Karel.

'Wij zullen wachten, de tijd zal het overige doen, Kaat.

Tegen den avond kwam de jonge notarisklerk te huis met natte kleederen. maar met een blij gemoed omdat hij den geteekenden rentebrief, die zooveel gevaar had geleden, ongehinderd zijnen meester kon voorleggen... en ook omdat hij de gelegenheid gevonden had om aan Kaat Crauwels iets te zeggen, wat hij niet langer in zijn hart bewaren kon.

Tot twintigjarigen leeftijd bleef Karel Berk in dezelfde betrekking en werd een ervaren klerk, een langopgeschoten jongeling en een hartstochtelijke liefhebber van geschrevenen oorkonden. Dan bestemde Mr Jonckers hem tot wat anders. Een zoon van den Notaris was nu opgegroeid en kon op het kantoor zijns vaders de taak waarnemen, van welke Karel zich zoo gewetensvol gekweten had.

De dorpsschoolmeester was overleden. Die gebeurtenis hoe eenvoudig zij ook was, bracht Zoersel in opschudding.

Lange jaren, wel is waar, stonden de ‘Hoeden’ daar aan het hoofd der bestiering, toch bleef de partij ‘Klakken’ immer in leven, en poogde vruchteloos bij iedere kiezing aan het bewind der zaken te geraken. De oude burgemeester Wouter lag op het kerkhof te rusten, maar pachter Crauwels bewoog zich krachtig aan het hoofd der tegenpartij. De twist ontstond opnieuw zoo vurig als hij ooit geweest was, want Notaris Jonckers wilde zijnen klerk Karel aanstellen als onderwijzer in de gemeente. Dit geschiedde. Maar nu viel de haat der tegenpartij op Karel, die den titel aannam van Meester Berk, welke hij dragen zou, in voor- en tegenspoed tot aan het einde zijns levens. Nu werden hem verweten, letterlijk verweten zijne geboorte in de hut onder den berkenboom, zijne vroegere hoedanigheid van bestedeling, ja tot zijne lichaamsgebreken toe.

Eens vooral moest hij hartscheurende woorden hooren. Zij kwamen uit den mond van pachter Crauwels, op den dag dat Mr Berk het stout besluit nam, Kaat, zijne goede vriendin, ten huwelijk te gaan vragen. Dan regende het scheldwoorden op zijn hoofd, en een donderend: ‘Neen! verduiveld nooit!’ klonk hem toe uit den mond van dien hij tot schoonvader poogde te winnen...

‘Wel verdiend, zegde lachende Mr Jonckers, als de schoolmeester met tranen in de oogen hem zijn droevig wedervaren vertelde, in deze zaak hebt gij zonder verstand gehandeld, Karel; maar het is zoo, de liefde is blind en maakt blind. Als die liefde nu waarachtig is van wederzijde, wees dan gerust, gij zult ondanks Crauwels uw doelwit bereiken.

Later, bij hunne eerste ontmoeting, verklaarde Kaat: ‘Vader mag zeggen wat hij wil, als ik ooit trouw dan is het met u...’

Verder vinden wij niets merkwaardigs aangestipt in de eigenhandige gedenkschriften der derde schuif. Twintig volle jaren bleef Mr Berk het ambt waarnemen van onderwijzer en

dan kwam eene blijde omstandigheid eenen ganschen ommekeer brengen in zijnen levensloop. De nauwkeurige berichten daarover liggen in de vierde schuif.

Vlijtig en welgemoed onderwierp Kaat de derde schuif aan haren schuimenden zeepborstel, terwijl Mr Berk zijne kostbaarheden rangschikte en terug in de grauwe omslagen verborg. Eens schudde hij zijn hoofd, toen hij op eenen dier omslagen las: 'Napoleon, 2 stukken, ontbreekt het derde.'

Meester, zegde Kaat, lang zal het niet meer licht zijn; de vierde schuif kunnen wij vandaag niet meer reinigen; willen wij de vijfde nog kuischen, die is veel kleiner...

'De vijfde schuif, Kaat?...

'Ja, Meester, zie deze; op het papiertje staat 'eigendoms-brieven.'

'Wat staat er op, Kaat?'

'Zie maar, meester, ik lees hier eigendomsbrieven.' Zoo verbaasd keek Mr Berk op, zoo hevig schokte zijn hoofd op zijne schouders, dat hij scheen aan eene beroerte te lijden. Er volgde als eene bezwijming en de ontstelde Kaat hoorde niets meer uit zijnen mond dan den naam van Kneukelmans. Kaat werd meer en meer bevreesd; zij meende de oorzaak te zijn van deze diepe ontsteltenis. Had zij niet eenen list gebruikt en het briefje, dat haar meester in het vuur dacht te werpen, bewaard en op nieuw op de vijfde schuif geplakt? Zij gevoelde berouw over hetgeen zij gedacht had, met het inzicht van de bijgeloovigheid haars meesters op te wekken, en hem zoo aan te zetten de vijfde schuif te laten openen. Met eene vochtige spons wreef zij het briefje weg.

Zij bedroog zich. De aandoening haars meesters had maar grond in 'Kneukelmans' gelijk wij later zullen vernemen.

Weldra werd Mr Berk opgewekt door eenen hevigen ruk aan de bel der straatdeur.

Kaat liep naar beneden. En wie was de bezoeker? Mozes Latro, de nu zoo vriendelijke Jood in Kaats' oogen.

Hij groette haar met uiterste minzaamheid en Kaat zonder de minste tegenspraak, bracht hem boven bij Mr Berk, waar hij een luid Hoerra! liet hooren, alsof hij eene schitterende zegepraal kwam te behalen, en roemrijke palmen in te oogsten.

Lachend zag hij Mr Berk in de oogen, die hem nieuwsgierig aanstaarden.

Wees niet verwonderd, dierbare vriend, sprak hij, dat ik mijne vreugde zoo luid laat schallen! De schat der schatten

is gevonden, de parel der parels, waar ik sedert jaren naar zocht om er mijnen boezemvriend, Mr Berk mede te vereeren, ja eindelijk is hij gevonden, hij is in Mozes handen! Heere-jé! Heere-jé! wat gelukkige dag was die dag van gisteren? Maar, goede jufvrouw, zegde hij, zich naar Kaat wendende, eerst moet ik aan u verschooning vragen, ik gaf u gisteren wezentlijk - o! vergeef mij die domheid - een belachelijk presentje, iets dat geene waarde heeft omdat het onvolmaakt is. Wat is toch eene diamanten speld op de borst, als er geene gelijksoortige bellen in de ooren steken? Hier, zie, edele jonkvrouw, ik kom volledigen hetgeen ik gisteren te kort gaf...

En Mozes handigde haar met eene diepe buiging een verguld doosje over; hij deed een veertje springen, en zij stond uiterst te vreden een paar schitterende oorbellen te bewonderen...

‘Aanvaard dit, edele jonkvrouw, ging Mozes voort, als een blijk mijner diepe achting.’

Meester, riep Kaat, nu zal het te laat worden, om heden de vierde schuif nog te ruimen!...

Te laat, ja, Kaat, dit werk zullen wij morgen doen, sprak Mr Berk, die brandend van nieuwsgierigheid de oogen gevestigd hield op eene brieventesch, welke Mozes uit zijne jas haalde.

‘Maar, Meester, vervolgde Kaat, als ik nu het avondmaal bereidde, dan kon Mijnheer Mozes het met ons nemen...

‘Wel gedacht,’ zegde Mr Berk.

Verschooning, oh, verschooning, riep de Jood, zulke eer kan mij niet gejond worden!..

‘Doe ons dit genoegen Mijnheer Latro,’ vervolgde Kaat.

‘Genoegen? Als gij zulks als een genoegen aanschouwt, edele jonkvrouw, dan zal ik mij waarachtig graag in die eer verheugen...

En Kaat snelde naar de keuken, min, om voor het avondmaal te zorgen, dan wel om die schitterende lange oorbellen te bewonderen, ze in hare ooren te hangen, de borstspeld op te steken, en zoo voor den spiegel te staan pronken. Ja, zegde zij, wat zal Jans verwonderd staan zien!

Boven schoof Mozes zijnen stoel dicht bij Mr Berk en begon aan dezes nieuwsgierigheid te voldoen, zoo nochtans dat hij haar eenen tijd lang op de proef stelde.

Gij herinnert u, mijn dierbare vriend, zoo sprak hij met veel belangstelling, dat ik u over een twaalftal jaren, door bemiddeling van mijnen kunstgenoot, Mr Benjamin Fur van

Londen, twee kostbaardheden bezorgde, twee pareltjes die elke liefhebber u benijdt en wier waarde onschatbaar mag genoemd worden. Het is om die waarde te verdubbelen, om dien schat te volledigen, dat ik en mijn vriend Fur twaalf jaren lang op loer lagen, en eindelijk zijn onze onvermoeide pogingen, als door een toeval met eenen gunstigen uitslag bekroond...

'Meent gij de brieven van Napoleon?' onderbrak Berk met klimmende zenuwachtige gejaagdheid.

'Dezelfde, mijn dierbare oudheidskenner. Door degeschiedenis is het bestatigd, dat Bonaparte op het bloedig slagveld van Waterloo driemaal, juist driemaal de pen in de hand nam om berichten te schrijven aan generaal Grouchy die, zoo hij hoopte, weldra langs Waver zou aanrukken om de twijfelachtige oorlogskans ten zijnen gunste te doen keeren. Twee dier onwaardeerbare handschriften wist ik u over twaalf jaren te bezorgen, niet zonder moeite, gij weet het, mijn dierbare vriend. Op zijne vlucht verloor Grouchy eene brieventesch; zij viel in de handen van den Engelschen kapitein James O Brien, in wiens sterfhuis mijn kunstbroeder Benjamin ze voor u wist te ontdekken... die geschiedkundige schat kostte mij honderd pond sterling...

'En dit is een spotprijs, vergeleken bij de eigentlijke waarde, vooral nu die schat volledigd is met het derde stuk, het laatste dat Bonaparte schreef te Waterloo...

'Hebt gij het hier, Mozes?'

'Ja waarachtig, geachte vriend, na ontelbare omwegen heb ik er de hand kunnen op leggen, en nog wel bij een louter toeval. Ik vernam door eenen mijner kunstbroeders uit Atrecht, heer Ruben Mendax, gij kent dien naam, dat er in het Noorden van Frankrijk hier en daar op de pachthoeven eene zeldzaamheid te vinden was, voor weinig geld, bijzonderlijk in het vak van 'antieke' meubelen en ouderwetsch pottenwerk. Dit laatste was mij gevraagd door eenen heer, die er verzameling van houdt. Ik deed daar een reisje en vond er menige dingetjes die mij eenen mooien stuiver zullen doen winnen. Op zekeren dag trad ik in de omstreken van Valencijn eene groote pachthoeve binnen, waar, naar men mij meldde, eenige oude Sèvres te vinden waren. Ik vond er een gansch tafelstelsel, kocht het aan gematigden prijs en zette mij eenen oogenblik bij den haard neder, waar de pachter, een reeds bejaard man, zijne pijp rookte. Als van lieverlede

viel ons gesprek op Bonaparte en weldra vernam ik dat de pachter onderofficier was van de Fransche ruiterij in het gevecht van Waterloo, waar hij de wapenen droeg onder het bevel van Maarschalk Ney. Omtrent den middag, zoo verhaalde hij mij, zond Bonaparte eenen adjudant tot onzen bevelhebber, met de boodschap eenen zijner beste ruiters te zenden naar het hoofdkwartier, dat hij hield op de hoeve 'Belle Alliance.' 'Serjant,' zegde de Maarschalk, 'gij zijt daartoe de man, volg den adjudant.' Toen ik op 'Belle Alliance' aankwam, zag ik de keizer aan eene tafel zitten schrijven. Hij vouwde haastig den brief toe en wierp op mij eenen doordringenden blik. 'Serjant,' sprak hij, 'rijd den Waverschen steenweg op: daar zult gij generaal Grouchy ontmoeten, geef hem dit, aan hem alleen.' Hij reikte mij den brief over, en zoo snel mijn paard maar draven kon, sloeg ik den weg in naar Waver. Nog geen uur had ik gereden of ik ontmoette krijgsbenden. Jammer genoeg, het waren de Pruisen die aanrukten onder bevel van generaal Blucher. Ik sloeg eenen zijweg in, en besloot kost wat kost Napoleons berichten te redden uit de handen zijner vijanden. Daarin gelukte ik. Ik doolde langs bosschen en weiden, en reeds begon de avond te vallen toen ik langs alle zijden Fransche soldaten zag heenvluchten, die poogden de grenzen te bereiken. De veldslag was voor ons verloren. Ik vluchtte met de andere weg, kwam behouden in Parijs aan, en bewaarde als eene gedenkenis Napoleon's brief, naar welken mij niemand vroeg. Vele jaren was hij een voorwerp van vereering en van bewondering voor mij en voor mijne vrienden. Eensklaps verdween die brief... Waarschijnlijk werd hij gestolen...

'Die laatste woorden, geachte vriend Berk, vielen zwaar als lood op mijn gemoed... Eilaas! dacht ik, ik zal het genoegen niet mogen smaken de verzameling van mijnen boezemvriend te kunnen volledigen met dien kunstschat! Twee derdrie brieven heb ik hem bezorgd, de derde schijnt voor altijd verloren te zijn!...

Wat spijt! zuchtte Mr Berk, die zich door de woorden van Mozes liet medeslepen.

'Weldra begon ik mijne Sevres in eene mand te pakken en keerde met hen naar Antwerpen terug. Gisteren in den avond, na wat uitgerust te zijn, opende ik de mand en begon mijn koopje eens na te kijken. In bijna elken pot vond ik iets verborgen, papiertjes zonder waarde voor mij, pakjes met

bloemzaden, enz. enz. Het is zoo een gewoon gebruik bij de buitenlieden alles mooi weg te stoppen, dat zij het later niet meer wedervinden... Heere je' toch! inden theepot vond ik eenige brieven verborgen, die ik nauwkeurig onderzocht met eene bevende hand en een levendig voorgevoel... Hoera! ik ontdek den langgewenschten, den derden, den eigenhandigen brief van Bonaparte op het slagveld van Waterloo...

'Is hij daar?' smeekte Mr Berk, naar de brieventesch wijzende.

'Waarachtig, hier is hij, dierbare oudheidskenner! Ik veronderstel, en niet ten onrechte misschien, dat er op de Fransche pachthoeve wat veel bezoek kwam om het gedenkstuk te bewonderen, dat derhalve de huisvrouw het papier verborgen heeft in den theepot, om van het onaangenaam geloop bevrijd te zijn, en dat zij zelve later het geheugen er van verloren heeft. Ja, ja, hierin moeten wij nogmaals uwe gelukster herkennen, Mr Berk!.. Proficiat, mijn waarde vriend, geen liefhebber van de gansche wereld kan in zijne verzameling iets zoo volledig toonen als uwe briefwisseling van Bonaparte op het slagveld van Waterloo. Driemaal nam de Keizer daar de pen in de hand, en alles wat uit de pen vloeide is thans de eigendom van mijnen boezemvriend Mr Berk...

Vreeselijk schokte nu het hoofd van den verzamelaar, wagenwijd stonden zijne oogen open en staarden met eene onbeschrijfelijke zelfvoldoening op den eigenhandigen brief welken de Jood hem overhandigde.

'Wat is de prijs Mozes?' vroeg hij.

'Ik herhaal het u nogmaals, Mr Berk, zoo iets heeft geenen prijs; ik moet het u tot geschenk geven, omdat het onwaardeerbaar, ontschatbaar is. Alleenlijk voor een deel der reiskosten, en om u tevreden te stellen, zou ik mij durven veroorloven u twintig gulden te vragen.'

'Zeker, die geef ik u geerne...

En dan nam hij den grauwen omslag, in welken Napoleon's twee andere brieven staken, en dan begon Mozes woord voor woord, letter voor letter te vergelijken om de echtheid van het handschrift te bestatigen (men mag dus niets kwaads vermoeden, en zich inbeelden dat de brief het werk was van Ruben Mendax, die wel eens voor valsch geschrift veroordeeld werd, maar niet voor dezen brief), en tot laat in den avond toe zou de bewondering der twee vrienden geduurd hebben, maar uitlokkend kwamen de aangename geuren der spijzen, die

Kaat bereidde, langs den trap naar boven gekropen, en weldra hoorde men haar roepen:

‘Heeren, als 't u belieft, de tafel is gedekt!..’

EDW. IPERS.

Tentoonstelling van Arte et Labora.

Er is een tijd geweest, dat onze jonge schilders geene klas van werkende menschen zoo belangwekkend vonden als die der meiden en knechts, en geene gebeurtenissen zoo merkwaardig als die, welke voorvielen binnen den kring der dienstbodenwereld. Men kon toen geene tentoonstelling bezoeken, of men kreeg eene doorloopende reeks van dienende lieden te aanschouwen van beiderlei geslacht, op elken leeftijd en in al de schakeeringen van schoon- en leelijkheid, terwijl hunne min of meer droevige of vroolijke lotgevallen het voorwerp uitmaakten van de meeste schilderijen.

Op een ander tijdstip, begonnen in 1877, werd er niet gemaald dan gezichten uit het Plantijnmuseum, en wie dàar zijne bezieling niet ging zoeken, vond geene genade bij zijne kunstgenooten.

Ehwel, tegenwoordig zijn de werkplaatsen aan de dagorde, en geen beroep is er, of het wordt uitgebaat om een onderwerp te leveren voor een paneeltje. Ik geloof, dat de schilders onderling wedijveren in het opsporen van den akeligsten zolder, het geheimzinnigste achterhuis, den wonderlijksten ouden rommel en het meest ongewone bedrijf. Men zou zeggen, dat zij zich nergens zoo recht op hun gemak gevoelen dan in een vuil, stofferig en muf vertrek, vol donkere hoeken, vermolmde balken en spinnewebben, in gezelschap van allerlei werklieden, die er liefst heel grijs en rimpelig moeten uitzien.

Zonderlinge voorliefde! Doch 't is waar, *de gustibus non est disputandum*, en het onbetwistbare talent, waarmee de meeste binnenhuisjes worden gepenseeld, doet ons nogal gemakkelijk het gebrek aan levensfrischheid en aantrekkelijkheid over het hoofd zien. Overigens, kan men geen opgetogen bewonderaar wezen van Rubens en Rembrandt, en toch heel veel houden tevens van Brauwer en Teniers, van Maes en De Hooch?

De tentoonstelling van *Arte et Labora*, bevat verscheidene zeer verdienstelijke stukken.

Van den heer De Bruyn een fraai landschap, *Maand Maart* getiteld, benevens een veelbelovend binnenzicht, eene timmermanswerkplaats.

Een poosje rust, het atelier van eenen schilder, door den heer De Smet, is bevallig van kleur, doch als opvatting alles behalve nieuw.

De heer Dierckx blijkt een veelzijdig ontwikkeld jong kunstenaar. Zijn *mannenportret* is in- en uitwendig zeer gelijkend, terwijl hij door zijnen *visscher* ons schijnt te voorspellen, dat hij eenen eigen weg wil bewandelen. Zijn *werkhuis van steenhouwers* is uitstekend van toon.

Zeer uitvoerig en met zorg getoetst is het stukje van den heer Geerinck, de *Oude Olieslagerij*, doch niet minder ook de *Smid* van M. Mortelmans, die bovendien nog eenen *wagenmaker* tentoonstelde, voortreffelijk van kleur en licht, doch schetsachtig uitgevoerd.

Een kunstenaar van M. Nahon, dat is te zeggen, een arme vioolspeler onder de hanebalken, oud en grijs, maar toch gelukkig nog door zijn instrument, is een uitmuntend paneeltje, met talent en gevoel geschilderd.

De heer Timmermans had eene heele verzameling uitgestald, zoo schoon als verscheiden, en geen stuk, of het legde getuigenis af voor den ernst, waarmee hij zijne kunst opvat. Hier geene schetsen, geen haastig afgekletst werk; maar zorg en degelijkheid. De *koestal* is een uitmuntend stuk, zoowel als het grootere, de *beeldhouwer*, volgens ons de parel der tentoonstelling. Doch ook de *Smis*, de *borstelmaker*, de *verfwrijver*, en *de daken van oud Antwerpen*, maken aanspraak op hooge waardeering, die hun ook geenszins onthouden werd.

Van de twee binnenhuisjes van M. Van Groeningen, beide rijk aan verdienste, was de *klooster apotheker* best.

Eindelijk kregen we van den heer Verdonck een groot doek te zien, *bloemen en vruchten*, dat reeds een geoefend en krachtig penseel verraadt en ons naar meer van dien aard en die hand doet verlangen.

Antwerpen.

FRANS VAN CUYCK.

Een bange nacht.

Het is al lang geleden - ik was slechts een knaap van twaalf jaar - doch ik herinner het mij nog zoo goed, alsof het gisteren gebeurd ware.

‘Ik ben den Zeeduivel tegengekomen,’ zeide vader tot moeder, toen hij 's middags te huis kwam; ‘en hij heeft mij ge vraagd, of hij, voor een enkelen keer, hier mocht vernachten.’

Zeeduivel!... Iedereen begrijpt gemakkelijk dat ik, bij het hooren van dezen naam, vreemd opkeek en nieuwsgierig de ooren spitste.

‘Is hij weer in de stad!’ riep moeder uit, en sloeg van verbazing hare handen ineen. ‘Hoe durft hij het wagen!’

‘Hij scheen in 't geheel niet op zijn gemak, hoewel hij mij verzekerde, dat hij niets te vreezen heeft. Bij middel van valsche papieren doet hij zich voor een Amerikaan, met name John Curter, doorgaan. In alle geval, hij zal ons niet lang lastig vallen, want morgen reist hij terug naar Nieuw-York.’

‘En hoe ziet hij er uit? Is hij veel veranderd?’

‘Neen, hij is nog altijd hetzelfde ruw beest,’ antwoordde vader wrevelig. ‘Ik had grooten lust om vlakaf te weigeren hem te ontvangen.

Geheel dien middag rolde het gesprek mijner ouders over den Zeeduivel, zoodat ik, toen vader terug naar zijn werk moest, eenigszins bekend was met den stichtelijken levenswandel van onzen toekomstigen gast.

* * *

Hij heette eigentlijk Frans Senters, en was een verre bloedverwant mijner moeder.

Frans was nog bitter jong toen zijn vader overleed, en zijne ziekelijke moeder was te zwak om den wilden bengel in toom te houden. Op zestienjarigen ouderdom ging hij als kajuitjongen naar zee, en er verliepen eenige jaren, zonder dat men in zijn geboortedorp Aardegem, dat een paar uren van Antwerpen ligt, iets van hem hoorde of zag. Er begonnen reeds geruchten te loopen dat zijn schip met man en muis vergaan was, en zijne moeder, die een winkeltje had opgericht en goed den kost won, was sinds lang ongerust over hem, toen hij eensklaps voor den dag kwam. En hij zette het dorpje, waar het anders zoo vredig toeging, geheel in rep en roer.

Grijsaards bespotten, jongelingen tergen en meisjes beleedigen, daarin vond hij zijn grootste genoegen. Zelden ging dan ook een dag voorbij, zonder dat hij twist kreeg en slag leverde. Hij dronk als een Pool, en braakte zulke helsche godslasteringen uit, dat menige dorpeling stellig geloofde, dat hij van den duivel bezeten was. Algemeen werd voorspeld: ‘Hij zal niet op zijn bed sterven: vroeg of laat geraakt hij aan de galg!’

Iedereen was blij toen hij vertrok, en sommigen wenschten uit den grond van hun hart, dat de Zeeduivel - zoo had men den dolleman gedoopt - spoedig door de haaien mocht verslonden worden.

Doch de haaien moeten daartoe de gelegenheid niet gehad hebben, want twee jaar later deed hij opnieuw zijne intrede binnen Aardegem. Hij scheen zeer in zijn voordeel veranderd. Nooit zag men hem dronken, het schimpen en plagen scheen hij verleerd te hebben, zelden ontsnapte hem een vloek. Zijne moeder kon den lof van haren voortreffelijken zoon niet genoeg verkondigen.

Helaas! zekeren morgen vond men de brave vrouw dood in hare slaapkamer - opgehangen aan den stijl van haar bed!

Frans werd aangehouden, als verdacht de misdaad gepleegd te hebben, doch aldra weer losgelaten, wijl het gerechtelijk onderzoek had bewezen, zoo 't scheen, dat de dood van vrouw Senters aan zelfmoord moest worden toegeschreven.

De Zeeduivel maakte al wat zijne moeder naliet te gelde, en trok naar Antwerpen, waar hij eenige weken vroolijk teerde en smeerde. Wat hij in 't vervolg misdreef, ben ik nooit recht goed te weten gekomen, doch zeker is het, dat hij voor langen tijd in de gevangenis zou geraakt zijn, indien hij er niet in geslaagd ware zich door de vlucht aan zijne straf te onttrekken. 't Was derhalve niet zonder rede, dat hij zich van valsche papieren voorzien had, eer hij opnieuw de Antwerpsche kaaien betrad.

* * *

De tafel stond dien avond juist gedekt, toen onze gast binnenkwam. Hij begroette mijne moeder met een onverstaanbaar gebrom, terwijl een soort van grijnslach zijn mond vertrok. Mij scheen hij in 't geheel niet op te merken. Hij was een lange, struische kerel, met een ouden zuidwester op en een versleten pijjakker aan; zijne broek stak in hooge, smerige laarzen.

Onder het eten zat ik rechtover den Zeeduivel, zoodat ik hem goed kon opnemen. Dat hij dien dag veel jenever gedronken had, rook ik terstond aan zijn adem. Op zijn gelaat, door weer en wind gebruind en met een ruigen rosachtigen baard bezet, lag een norsche uitdrukking. Zijne wenkbrouwen waren gefronst, en daaronder rolden zijne oogen woest en onrustig als die van een roofdier. Ik kon mijne blikken niet van hem afwenden, en hoe meer ik hem bezag, hoe meer vrees hij mij inboezemde. Hij moest verbazend sterk zijn, want zijn hals was dik als die van een stier, en de handen mijns vaders waren, in vergelijking met de stevige knuisten des Zeeduivels, slechts kinderhanden.

'Wanneer denkt gij nogmaals naar Antwerpen te komen, Frans?' vroeg mijne moeder.

'Ik geloof niet, dat ik er nog ooit een voet zal inzetten,' antwoordde hij grimmig. 'Nergens heb ik zulke vervloekte rakkers ontmoet als de Antwerpsche policiemannen. Ik kan hier niet door de straten gaan, of zij bezien me, alsof ik iets gestolen hadde. Als zij maar zoo slim zijn uit mijn vaarwater te blijven, of, bij den duivel! zij zullen van mijn mes proeven! Ik kan dat volksken niet lijden. Het moet u niet verwonderen, als gij den een of anderen dag hoort, dat ik een van die snaken den hals heb omgedraaid.'

Hij zegde dit met zulke vaste overtuiging, er lag een zoo diepen haat in zijn toon, en zijne oogen vonkelden zoo wild, dat ik er kippenvleesch van kreeg.

'Zijt gij niet te Aardegem geweest, Frans?' vroeg mijn vader na eene poos.

'Te Aardegem?... Ik ging nog liever naar de hel!' riep hij woest, en at gulzig voort.

* * *

Wij gingen vroeg naar bed.

Onze gast sliep in het vertrek dat naast mijn slaapkamerken lag. Dat hij zich zoo dicht in mijne nabijheid bevond, was mij verre van aangenaam. Rechtuit gezegd, ik was vol angst. Ik had mij in mijn bed zoo vast mogelijk tegen den muur aangedrongen, en durfde mij niet verroeren. Gedurig stond de Zeeduivel met zijn vervaarlijk gelaat voor mijn geest, en ik kon onmogelijk in slaap geraken.

Ik hoorde het op den naburigen toren middernacht slaan, en nog had ik geen oog gesloten.

Opeens ging een geweldige schok door mijn lichaam. Nooit in mijn leven ben ik zoo hevig verschrokken. Ik hoorde een zacht gewrijf tegen mijne deur, als zocht iemand de kruk om ze open te doen. Vol bange verwachting hield ik mijn adem in...

Het was tamelijk duister in mijn kamerken; alleen op de deur viel het bleeke schijnsel der maan, dat tusschen de venstergordijnen binnendrong.

Zonder eenig gedruisch werd de deur geopend, en het maanlicht bescheen - den ruigen kop van den Zeeduivel! Zijne oogen keken loerend naar mij.

Ik kan niet begrijpen hoe het komt dat ik geen schreeuw gaf. Mijne tong was verlamd, ik lag als van den bliksem geslagen. Mijn hart klopte alsof het uit mijn boezem ging springen, en ik voelde het zweet langs mijne leden biggelen.

Zachtjes sloop de Zeeduivel tot vóór mijn bed, zoo behoedzaam als een tijger, die zijne prooi gaat bespringen. Eensklaps boog hij zich voorover, en sloeg zijne beide klauwen op mijn oorkussen, ten hoogste één span van mijn aangezicht.

‘Oude, gierige heks!’ knarste hij, ‘geld moet ik hebben, geld!’

Zijne borst zwoegde geweldig. En ik hoorde zijne vingers kraken, als spande hij al zijne krachten in, om iemand de keel toe te schroeven. 't Was verschrikkelijk: ik ril nog als ik er aan denk.

‘Gierige heks!’ herhaalde hij hijgend, ‘gij stondt mij al lang genoeg in den weg!’

En toen zweefde hij, even stil als hij gekomen was, de kamer uit.

De doodelijke angst, dien ik had doorstaan, had mij zoodanig afgemat alsof ik den zwaarsten arbeid verricht had, en ik viel al spoedig in een onrustigen slaap, een koortsigen sluimer, waarin allerlei schrikbeelden mij onophoudelijk folterden.

Tegen den morgen schoot ik eensklaps wakker.

‘Hebt gij goed geslapen, Frans?’ hoorde ik mijn vader vragen.

‘Neen,’ antwoordde onze gast knorrig, ‘ik heb akelig gedroomd, verdoemd akelig!’

Hierop ging hij naar beneden, en toen ik opstond was hij reeds vertrokken.

Toen ik mijne ouders verhaalde wat mij des nachts wedervaren was, hoorden zij mij ongeloovig aan, en wilden mij overtuigen dat ik enkel gedroomd had.

‘De nachtmerrie heeft hem bezocht,’ zegde vader glimlachend tot moeder.

Doch ik wist het wel beter.

* * *

Jaren en jaren verliepen, en wij zagen den Zeeduivel niet weer, noch kregen een woord van hem te hooren. Op een avond, dat ik een dagblad doorsnuffelde, vond ik eindelijk daarin het volgende bericht:

‘Verleden week werd te Nieuw-Orleans zekere John Curter opgehangen. Hij had een zeeman, die in eene naburige kamer sliep, gewORGd, en een der policiebedienden die hem wilden aanhouden, met zijn dolkmes doorsteken. John Curter was niet de echte naam van den misdadiger, maar men heeft niet kunnen ontdekken hoe hij eigentlijk heette. John heeft desaangaande alle bekentenis geweigerd, en hardnekkig staande gehouden, dat hij den matroos niet vermoord had, of indien hij het gedaan had, zulks in zijn droom moest geschied zijn. Verder heeft hij verklaard de doodstraf als eene weldaad te beschouwen, want het leven was hem sinds jaren een zware, ondraagbare last.’

Toen ik dit bericht gelezen had, twijfelde ik geen oogenblik of hier was sprake van den Zeeduivel, wiens valsche papieren, gelijk men weet, den naam John Curter droegen.

‘Hij zal niet op zijn bed sterven: vroeg of laat geraakt hij aan de galg!’ Die voorspelling was uitgevallen.

Ik geloof, dat hij de waarheid sprak, toen hij beweerde den zeeman niet met opzet vermoord te hebben. Hij zal hem verworgd hebben, terwijl hij slaapwandelde, zooals hij het mij vroeger bijna gedaan had. Maar niemand zal het mij uit het hoofd praten, dat hij, ééns in zijn leven, met zijn volle verstand een mensch de keel heeft toegeknepen, namelijk zijne arme oude moeder!

Het moet de herinnering aan die gruweldaad geweest zijn, die zijn leven tot eene bestendige kwelling maakte, hem zelfs in zijn slaap rust noch duur liet, en eindelijk zijn hals in den strop bracht.

CONSTANT VAN DE MOER.

De Provençaalsche Beweging in betrekking gesteld met de Vlaamsche.

De Conferencie der ‘Félibres’. - Pol de Mont.

In het zuiden van Frankrijk leeft er een volk, wiens miskende rechten heel natuurlijk aan den toestand der Vlamingen doen denken. Wonderlijk mag het verschijnsel wel genoemd worden: evenals België zijnen rang op het gebied van letteren, kunsten en wetenschappen aan Vlaanderen verschuldigd is, zoo heeft Frankrijk zijnen op de beschaving betrekking hebbenden roem bijna gansch aan Provence te danken! En niettemin zijn de bewoners van Provence, ondanks den tegenstand der *Félibres*, nog immer gedwongen, evenals de Vlamingen, eene taal, welke nochtans merkelijk van de hunne verschilt, in alle officieele zaken te gebruiken. De toestand der Provençalen is dus bijna ten volle dien der Vlamingen gelijk, en derhalve zal het niemand verwonderen, dat er tusschen beide volken eene soort van toenadering is tot stand gekomen.

Van den kant der Vlamingen heeft een enkele man, die misschien niet ten onrechte het hoofd der Antwerpsche Flaminganten genoemd wordt, door zijne ieverige pogingen, welke door die van Wattez, Van Beers, Swarth en eenige anderen, ondersteund werden, voornoemde toenadering reeds grootendeels bewerkt: wij bedoelen den zedigen leeraar, den edelen flamingantenkweeker, den verdienstelijken dichter Pol de Mont. Terwijl hij in het Vlaamsche kamp de grootste diensten verrichtte, terwijl hij onze letterkunde, en vooral onze Poëzie, met zijne meesterlijke werken verrijkte, arbeidde hij onverpoosd, om het snoer, dat Vlamingen en Provençalen verbindt, meer en meer in te krimpen. Zijne schriften, waarin hij onderhavige toenadering beoogde, verschenen niet alleen in Nederlandsche, maar tevens in Fransche en bizonder in Provençaalsche tijdschriften en nieuwsbladen. Zijne studiën over het *félibrige* werden deels in ‘*Nederland.* (Redactie Schimmel en Ten Brink), deels in *De Toekomst*, (Redactie Cornette, Pol de Mont en Temmerman, jaargangen 1886 en 1887), deels in *Los en Vast*, (Leiden) opgenomen. Vooral op Jasmin, (wiens beste idyllen onze Van Beers zoo meesterlijk vertaalde), Ronmanille, Mistral,

Aubanel en A. Fourès liet hij het licht vallen. Over Paul Arène's allerliefste roman, *Jean des Figues*, schreef hij eene beoordeeling in het *Nederlandsch Museum*, (1885). In *Le Monde poétique*, (van 1884, jaargang I), een geïllustreerd dagblad te Parijs verschijnend, behandelde hij: *La Poésie neérlandaise en Belgique. Son Passé.*

Verder wijdde Mej. Hèl. Swarth, Nederlands allereerste dichteres, in *La Revue provinciale* (1884), een paar uitmuntende opstellen aan onze jongere Nederlandsche dichters, als Pol de Mont, Delamontagne, Sauwen, Jaques Perk, Marcellus Emants, Waalner, Fiore della Neve enz. Omer Wattez, de knappe schrijver en ieverige Doorniksche leeraar van Nederlandsch, zette de studie, door Pol de Mont in *Le Monde poétique* begonnen voort, door in de jaargangen II, III en nu IV van dit tijdschrift *La poésie neérlandaise en Belgique. Son présent* te behandelen, d.i. Ledeganck, Van Duyse, Dautzenberg, De Cort, Van Beers, De Geyter, Hiel, Vuylsteke, Antheunis, de Mont, Swarth, Delamontagne; terwijl hij nog in twee afzonderlijke studiën Vuylsteke, en *Pol de Mont et sa poésie épique* deed kennen. Paul Bergmans besprak in *Le Monde poétique* (1886) de werken van Antheunis afzonderlijk.

Deze Nederlandsche en Fransche schriften moesten natuurlijk het antwoorden der Provençalen ten gevolge hebben. Auguste Fourès, hoofdman der republikeinsche Félibres, (in tegenstelling met de catholieke en behoudsgezinde), schreef eene reeks artikelen over *Le mouvement flamingant* in *La Revue provinciale* (1884). In de uitstekend opgestelde *Revue lyonnaise*, behandelde Paul Mariéton de Vlaamsche zaak in een ook als brochuur verschenen opstel *Les Flamands*, waarover de *Nederlandsche Dicht- en Kunsthalle* destijds eene beoordeeling heeft bevat. Later verschenen nog talrijke andere Félibrische schriften over onze zaak.

Zoo verbroederden dus allengskens twee volken, die door eene gelijksoortige verdrukking gekneld worden.

Nu ongeveer eene goede maand geleden, hielden de Félibres van Parijs eene conferencie in het groote *Café Voltaire.* Een talrijk en puik publiek was opgekomen.

Onder de aanwezigen zijn te bemerken: Paul Arène, de gevierde romanschrijver en dichter van Provençaalsche liederen, die ook werken in *Nouveau Décaméron*, *Gil Blas*, *Voltaire* en andere voorname bladen doet verschijnen; Fran-

çois Fabié, wiens *La poésie des Bêtes* zooveel vrienden telt; Guy Valvor, schrijver van *La Chanson du pauvre homme;* Maurice Faure, pittig liederdichter, declamator en voorzitter der Félibres van Parijs; Sextius Michel, meier van het XV^{de} arrondissement; verder de minder bekende Provençaalsche schrijvers Champavier, Albert Tournier, Pénavaire, Perrier, Gourdoux, Fabié, enz.; beeldhouwers als Amy; schilders als Maziès, vertegenwoordigers van Parijzer dagbladen, als van *Le Matin*, *L'Evènement*, enz.; en eindelijk onze Vlaamsche Pol de Mont, die naar het hartje van Frankrijk was gekomen, om tegen de al te groote voorrechten der Fransche taal te prediken!

Tegen verschillige onrechten verklaarde zich Pol de Mont in zijne redevoering. De bewoordingen, waarin hij de onverstandige spotternijen van zekere Brusselsche geestigaards naar waarde beoordeelde, niet zonder daarbij het bewijs te leveren, dat onze taal wel degelijk eene *taal* is, welke zeer geschikt is, om als voertaal te dienen voor elke wetenschap, dat zij eene alleroudste letterkunde bezit, en sedert eeuwen de eenige ware, de eenige natuurlijke factor der beschaving is geweest in ons land, - werden vooral warm toegejuicht.

Wij zijn onderricht van al wat op die zitting besproken werd, en volgaarne zouden wij er het gansche verslag over mededeelen; maar wij denken, dat het beter is, eens een artikel van *Le petit Toulousain*, een geïllustreerd dagblad uit het Zuiden van Frankrijk, over te nemen, ten einde onzen lezers te laten zien, hoe een verdienstelijk Vlaamsch dichter als Pol de Mont in Frankrijk beoordeeld wordt:

‘M. Pol de Mont, leeraar in Nederlandsche taal aan het Koninklijk Atheneum van Antwerpen, gaf heel onlangs, in de vereeniging der Félibres van Parijs, eene zeer belangrijke voordracht over de Vlaamsche beweging in België. Eenige. Parijzer dagbladen hebben van die voordracht gewaagd, maar weinig dagbladschrijvers zijn op de hoogte der zaak. Het doel des heeren de Mont was, enkele verkeerde meeningen tegen te gaan. Het verdrietigste misverstand is wel de meening van veel lieden, door voornoemde beweging door Duitschlands snoode en geniepige hand tegen Frankrijk gericht is.

Met veel kracht heeft M. Pol de Mont zich verklaard tegen het onrecht, zijnen taalgenooten aangedaan; hij vraagt voor de Vlaamsche taal en de Vlaamsche bevolking dezelfde rechten als voor de Walen en hunne taal. Hij wil noch verdrukt, noch verdrukker zijn. Ziedaar de waarheld.

Reeds in 1884 bestatigde M. Aug. Fourès, in eene merkwaardige studie over de Vlaamsche beweging, de billijkheid en rechtvaardigheid der Vlaamsche eischen, welke men dikwijls aan de eischen der Félibres vergeleken heeft, die voor het "Langue d'Oc" eene meer broederlijke bejegening vergen van den kant der onderwijzers, der hoogeschool en der Fransche academies. Die vergelijking is misschien niet ten volle nauwkeurig. De Vlaamsche beweging stelt in den grond een verschil van ras en nationaliteit daar, terwijl de Félibrische beweging geenszins tegen de eenheid van Frankrijk gericht is; de Gascogner en Provençaal gevoelen zich zoo Fransch als de Picardiër, de Normandiër, Bretoen, Champagnier en Parijzenaar. Ten hoogste bestaat er slechts bij eenige Félibres de wensch of droom, van eenen nijverigen en vruchtdragenden bond der herlevende oude provinciën in de plaats te zien komen van de hedendaagsche sombere en vervelende centralisatie, welke zoo eentonig en zoo schraal is, en de krachten van een heel volk ten uitsluitelijken voordeele eener enkele stad opslokt.

M. Pol de Mont heeft een kort doch meesterlijk verhaal gegeven van de Vlaamsche beweging, te beginnen van haren oorsprong, d.i. te beginnen van het tijdstip der heldhaftige krijgen der groote Vlaamsche gemeenten, tot heden, d.i. tot den tijd, dat de beroemde volksgezinde romanschrijver, Hendrik Conscience, het bewind over die beweging over laat aan zijnen jongen vriend, den dapperen heer Pol de Mont, die terzelvertijd dichter van zeer groot talent, en bewonderenswaardige taalkenner is.

Hij heeft in een veelgelezen Hollandsch tijdschrift *Nederland*, een lang artikel doen verschijnen *La rénovation occitanienne*, over de "Renaissance" van Provence en Langue d'oc, over Frédéric Mistral, Aubanel, Auguste Fourès, Paul Arène, enz. Het is dit punt vooral, dat zijne voordracht bij de Félibres verklaart.

Door zijne verbazend schoone wijze van voor te dragen, en door een uitgelezen keus van dichtstukken, doet hij de buigzaamheid en klanknabootsing der Nederlandsche taal kennen, welke, juist zooals het "Langue d'oc," langen tijd miskend, en als grove boerentaal aanzien werd. Hij zegde, met nog weinig gehoord talent, zijne heerlijke "*Koewachter-Idylle*" op, welke eene schitterende, eene overprachtige schildering der landelijke zeden behelst. Er is in dit stuk een tafereel, (eene flinke deerne, Roosje, tegen eenen boom geleund, voorstellend,) dat zoo schoon is als een meesterstuk van Rubens.

M. Pol de Mont geeft in poëzie het groote eenvoudig en natuurlijk weer; hij is voor het epos geboren, evenals onze medegezel, de Félibre Félix Gras, die insgelijks van natuur epopeeëndichter is.

Een Parijzer tijdschrift, dat zeer fraai uitgevoerd is en alle uitheemsche letterkunden zeer gastvrij bejegent, ik bedoel *Le*

Monde poétique van M.A. Lanier heeft de ontleding gegeven van een zijner voornaamste gewrochten *De Kinderen der Menschen*, waarop de *Kaïn* of *Qaïn*, volgens de laatste schrijfwijze, van M. Leconte de Lisle, een weinig invloed schijnt te hebben uitgeoefend.

Door zijne krachtige en grootsche verven roept het ons den tijd van het ijzer en den vuursteen voor den geest; het zet dien tijd in verband met de bijbelsche legenden van Kaïn, Nimrod en Noë. Met minder barbaarsche verven malend en met minder wetenschappelijke aanspraak dan M. Leconte de Lisle, maar met driftigere en meer menschelijke ziel, had Lord Byron bijna de pessimistische wijsbegeerte van die diepzinnige volksoverlevering uitgeput, welke ongetwijfeld nog lang de scheppingskracht der dichters tot zich zal lokken. M. Pol de Mont heeft eenen ruimeren kreits genomen, en volgens de allerlaatste opgaven van het positivismus geredeneerd; de eenige Meester der Natuur is de mensch: hij eindigt met de vreeselijkste elementen te gebieden, en met de waarheid vast te stellen, dat de echte bron des geluks, dat het heroverde Eden, de arbeid is. Al het overige is hersenschimmig.

M. Pol de Mont is niet alleenlijk een groot dichter, hij is ook een volbloed volksgezinde, wien de maatschappelijke en politieke vraagstukken zeer op het hart liggen. Hij zou willen, dat men, door zijn land reizend, nog aan het gezegde van Johanna van Navarra denken konde, die uitriep, toen zij de schitterende kleêren der Brugsche vrouwen zag: “Ik meende hier alleen koningin te zijn, en ik zie er wel honderd rond mij!”

M. Pol de Mont wordt door zijne taalgenooten als een der eerste dichters zijns lands aanzien. Hij werd den 15 April 1857 te Wambeke, in Brabant, geboren, en is bijgevolg nauwelijks dertig jaar oud. Van hem zagen het licht: in 1876 en 1877, *Klimoprankskens* en *Waarheid en Leven*, in 1878 *Jongelingsleven*, in 1879 *Rijzende Sterren*, en in 1880, eene bloemlezing uit de vier eerste bundels, *Gedichten* betiteld, welke den vijfjaarlijkschen prijs van 5000 frs. behaalde, dien de Staat toekent aan het beste gedichtenboek in België verschenen. Dezen prijs behaalde Hendrik Conscience in 1855 en in 1870.

M. Pol de Mont heeft eene biographie des grooten romanschrijvers gemaakt, welke Mej. Hél. Swarth, die in zulke zaken zeer ervaren is, als een kunstgewrocht beschouwt. Buiten dat gaf hij nog drie dichtbundels uit: in 1881, *Lentesotternijen*, in 1882, *Drij Idyllen* en *Loreley.* (Later nog: *Op mijn Dorpken* (proza) *Idyllen en andere gedichten* en *Fladderende Vlinders* (dichtbundels).)

Hij is van middelmatige gestalte, heeft eenen kastanjebruinen baard in punt uitgaande, een fijn aangezicht, eene trillende en warme stem, evenals een echt Toulousain; door zijne levendige, vranke oogen, boezemt hij elkeen op 't eerste

zicht samenneiging in; dan, wanneer hij kunsten, letteren, politiek, reizen, enz. bespreekt; als hij geestige vertelsels over zijnen vriend Hendrik Conscience verhaalt, die een gulle geest was evenals onze Dumas; wanneer hij spreekt van zijnen anderen vriend, Hamerling, den grooten Weenschen dichter en schrijver van een grootsch drama over *Danton et Robespierre*, en van het schitterend dichtstuk *Néron;* wanneer hij lange stukken opzegt van onze minnezangers, Pierre Cardinal, Bertrand de Born, enz. en van onze Félibres, Mistral, Aubanel, Gras, Auguste Fourès, Paul Arène, enz. enz., wanneer hij zijne meening uit over Leconte de Lisle, Hugo, Th. de Banville, Heine, Sully Prudhomme, Fr. Coppée, Paul Bourget, Carmen Sylva, Wagner, Berlioz, Gambetta, Bismarck, enz. dan is men verstomd over zijne veelomvattende geleerdheid, welke van de kern der zaken gevoed wordt, en nog vermeerderd is door een zeer zeker en onafhankelijk oordeel, en een hart, dat tegelijkertijd gansch gul, gansch edelmoedig, gansch dapper is.

Niemand zou met meer moed en gezag de Vlaamsche zaak kunnen verdedigen. Als men hem verlaat, moet men onwillekeurig het beroemde gezegde herhalen, dat nog eens op eenen anderen vreemdeling, op Goethe, toegepast is: "Ziedaar een man!" Zelden hebben wij in Frankrijk het genoegen gesmaakt, ons in tegenwoordigheid te bevinden van een zoo volmaakt zedelijk en verstandig wezen als M. Pol de Mont.

Na de voordracht heeft Maurice Faure ons in de vergadering van het *Café Voltaire* zeer welsprekend het eigenlijke verschil aangewezen, dat er bestaat tusschen de Vlaamsche beweging, die verscheidenheid in ras en nationaliteit daarstelt, en de Félibrische, die, zooals wij reeds hooger zegden, hoegenaamd niet tegen de eenheid van het Fransche vaderland gericht is. M. Maurice Faure haalde het volgende gezegde van Jules Simon aan: "*La langue provençale n'est pas la langue française*, *mais c'est une langue française.*"

Om de kunstzitting te eindigen, welke door M. Sextius-Michel voorgezeten werd, hebben de heeren Fr. Fabié, A. Tournier, P. Arène, G. Perrier, Champavier, Gourdoux, Ségnier en Gardet, dan eens in 't Fransch, dan eens in 't Provençaalsch, verzen opgezegd of gezongen.

Le lion d'Arles van Mistral werd hartelijk toegejuicht; het werd trouwens met veel vuur door M. Faure uitgegalmd.

M. Pol de Mont heeft, benevens de *Koewachter-Idylle*, ook nog dit schoone lied van den Vlaamschen dichter Antheunis opgezegd:

Van 't wiegsken in 't graf.

Er blies een nijdige rukwind,
en knakte een bloemeken af.
Een kindeken is gestorven;
van 't wiegsken naar het graf.

Wie zal zijn graveken dekken?
De madelieven blank.
Wie zal het stillen en sussen?
De vogels met lied en zang.

Wie zal hem sprookjes vertellen?
De linde in den maneschijn.
Wie zal het trouw bewaken?
Het blikkerend starrekijn.

Wie zal het kindeken drenken?
De dauw valt lavend neer.
Wie zal het 's morgends wekken?
Och, niets en niemand meer.

Wij hebben dit gedichtje aangehaald dewijl het terzelvertijd kort en allerfijnst is. *Voorzeker dient eene taal te leven, die zulke dichters telt!*'

ELIE FOURÈS.

Kroniek.

Letter- en tooneelkunde.

- Het Letterkundig Congres, dat den 26e September en volgende dagen te Amsterdam zou gehouden worden, is, ter wille van de Vlaamsche bezoekers, voor wie genoemde dagen minder geschikt bleken te zijn, tien dagen vervroegd. Het zal nu plaats hebben op Donderdag 15, Vrijdag 16 en Zaterdag 17 September e.k.

De plechtige ontvangst is bepaald op Woensdag 14 des avonds.

Men rekent er op dat een groot aantal Vlaamsche letterkundigen en geleerden naar Amsterdam zullen komen. Zij zullen er, te oordeelen naar de belangstelling, die zich in verschillende kringen voor de zaak openbaart, hartelijk ontvangen worden.

Verschillende feestelijkheden zijn in voorbereiding: tooneelvoorstelling, muzikale bijeenkomst, enz.

Zij die lid van het Congres wenschen te worden (aan 5 franken), hebben hun naam en woonplaats slechts op te geven, aan den Secretaris van het Congres, Mr N. de Roever, 21 P.C. Hooftstraat te Amsterdam.

- *Breidelfeesten.* - Brugge was verleden Maandag 11 Juli in volle feest.

Van alle kanten uit het land en zelfs uit den vreemde waren duizenden personen opgekomen, om de onthulling bij te wonen der standbeelden van Breidel en De Coninc.

't Was de 11 Juli, dus de 585e verjaardag van een der

roemrijkste feiten onzer vaderlandsche geschiedenis, gekend onder den naam van *De slag der Gulden Sporen*, waarin de Vlamingen, aan wier hoofd Breidel, de maceclier of beenhouwer, en De Coninc, de wever, het Fransche leger van Filips den Schoone in de vlakten van Groeningen bijna totaal verdelgden, en aldus Vlaanderen redden van het vreemde juk, van de uitheemsche dwingelandij.

Al wie Vlaming is en wat gelezen heeft, kent deze heugelijke geschiedenis, zoo prachtig en overheerlijk afgeschilderd in Conscience's *Leeuw van Vlaanderen.*

Niet minder dan 219 maatschappijen waren in den stoet vertegenwoordigd met hunne vaandels of kartels. Die stoet was dan ook overheerlijk.

Achter het muziek der Burgerwacht stapten de officiers der beide bataillons; de Breidel-Commissie met haren voorzitter M. Coppieters 't Wallant, sloot den stoet.

Op de Markt had men verscheidene verhoogen opgericht, waarvan het middenste voorbehouden was aan de personen door de Breidel-Commissie uitgenoodigd, en onder welke men bemerkte den heer Ridder Ruzette, goeverneur van West-Vlaanderen; graaf A. Visart de Bocarmé, burgemeester van Brugge; M.E. Jooris, arrondissementcommissaris; de generaals en kolonels der bezetting; M. Herman, procureur des konings; M. Scheridan, provinciale greffier, en meer andere overheden der provincie, als M. Coupy de Beauvolers, gouverneur van Limburg.

Vergeten wij Mevr. Conscience niet, die naast den heer burgemeester zat, en de dochter van H. Conscience, Mevr. Antheunis, die zich nevens den heer gouverneur bevond.

De heeren De Vigne en De la Censerie, die 't Breidelgedenkstuk gemaakt hebben, waren insgelijks aanwezig.

Het was omtrent 4 ure en half toen al de maatschappijen met vaandels en eereteekens op de Markt vereenigd stonden, rond het gedenkstuk geschaard, en omgeven door eene dicht opeengedrongen menigte, derwijze dat de ruime vlakte heel en al vervuld was met feestvierende Vlamingen; men mag het getal aanwezigen op 's minstens twaalf duizend schatten.

Die jubelende menigte, de schitterende standaarden, die wapperende vlaggen, die geestdriftig spelende muzieken, - dit alles vormde een verrukkelijk geheel, onvergeetbaar voor allen die 't mochten aanschouwen; van op den Halletoren moet het uitzicht bijzonder aangrijpend geweest zijn.

Al met eens heerscht er eene groote stilte; het plechtig oogenblik der onthulling nadert.

Heer Coppieters 't Wallant neemt het woord en verhaalt in bondige zinsnede den heldenstrijd van 1302; hij herinnert de heugelijke gebeurtenissen tijdens dewelke Breidel en de Coninc leefden, werkten en streden voor 't behouden van eigen Taal en Bestaan; hij doet welsprekend uitschijnen welke rechten die Volkshelden hebben op onze eeuwigdurende

erkentelijkheid; hij toont dat het oprichten van een gedenkstuk hun tot waardige en welverdiende hulde verstrekt.

Ten slotte verklaart M. Coppieters de beelden plechtiglijk door de Breidel-Commissie ingehuldigd.

Het doek dat dezelve omhulde valt, onder de luidruchtige toejuichingen van het gansche volk, en fanfarenspelers, op den Halletoren geplaatst, heffen het lied aan '*Vlaanderen.*'

Meester Peter Benoit, den maatstaf in de hand, staat gereed; de muzieken en koorzangers zien aandachtig naar hem toe; op het door hem gegeven teeken, spelen twaalf muzieken en zingen twaalf duizend stemmen dit schoone, beteekenisvolle lied, alsook vervolgens het *Lied der Vlamingen.*

Deze weergalooze uitgalming is zoo indrukwekkend dat men verzaken moet dezelve te beschrijven, want de pen is onmachtig om de gevoelens te vertalen welke in aller harten ontstaan.'

- De *Nederduitsche Bond* van Antwerpen vierde den 24^{n} Mei ll. den verjaardag van zijn 25jarig bestaan, met een prachtig muziekfeest, dat in de groote zaal van de koninklijke Harmonie plaats had. Als zangers traden op Mev. de Give-Ledelier, Mej. De Saeger en de Heer Fontaine. Muziekstukken van Peter Benoit en Blockx werden er voorgedragen onder luide bijvalsbetuigingen. Het merkwaardigste van den avond was echter de *Jubelkantate*, te dezer gelegenheid door Willem van Rijswijck gedicht, en door Aloïs Berghs getoonzet. Honderden zangers en muzikanten namen deel aan de uitvoering van dit puike gewrocht, dat dan ook de luidruchtige toejuichingen der duizenden toehoorders mocht inoogsten.

Onder de aanwezigen bevonden zich de Goeverneur der provincie, verscheidene volksvertegenwoordigers en senateurs van Antwerpen, de vertegenwoordigers der Vlaamsche drukpers, de heeren Peter Benoit, Jan Blockx, Emiel Wambach, enz., enz.

De voorzitter J. van den Bemden, senateur, verhinderd zijnde de feestrede uit te spreken, zoo werd deze gehouden door den heer Peeters-Verellen, lid der Bestendige Afvaardiging van den Provincieraad. Deze gekende flamingant besprak het ontstaan van den *Ned. Bond*, zijne werkingen op taal- en staatkundig gebied, zijne menigvuldige pogingen tot vervlaamsching van stedelijk en provinciaal bestuur, zijne medewerking aan alles, wat de rechten der Vlamingen moest doen eerbiedigen; hij bracht in herinnering wat door het toedoen van den Bond zooal verkregen was, en bepaaldelijk de wetten van Coremans en Jan De Laet, de Vlaamsche muziekschool, den Nederlandschen Schouwburg, enz.

Het feest, dat eenieders goedkeuring wegdroeg, mag als ten volle gelukt beschouwd worden, dank vooral aan de leden van de feestkommissie, die zich van hunne moeilijke zending bijzonder goed hebben gekweten.

- Het Bestuur van het *Taalverbond*, welks oprichting

wij in onze vorige aflevering mededeelden, is volgenderwijze samengesteld: Voorzitter, D. Sleeckx; Ondervoorzitter, Max Rooses; Schrijver, Pol de Mont; Schatbewaarder Frans van Cuyck.

- De uitgever Sijthoff te Leiden zal nu ook de romantische werken van J.J. Cremer in volksuitgaaf laten verschijnen in 12 boekdeelen, formaat en druk als de werken van J. van Lennep, waarvan nu reeds over de 11,000 ex. van elk deel geplaatst zijn. Het eerste werk zal zijn: *Dokter Helmond en zijn Vrouw.* Het telt over de 400 bladzijden en kost ook maar een frank. Van heden af kan men voor België inteekenen bij Jan Boucherij, te Antwerpen.

- Van de pers gekomen: *Langs naakte dreven*, schetsen en gedichten door Isidoor Albert. Het boek bevat een vijftigtal stukken, in gebonden en in ongebonden stijl. Het bundeltje behelst 136 blz. en is als drukwerk ook zeer wel verzorgd.

- Met genoegen vernemen we, dat binnen kort een nieuw deel van *Grootmoeders Vertelboek,* door J. Sabbe en A. Vermast, het licht zal zien.

- Aangekondigd wordt een bundel *Schetsen en Verhalen* door Reimond Styns: *Broodnijd*, *Een kijkje*, *Arme Mina*, *De kraaienhoeve*, *Regina Coeli.* Het werk zal circa 190 blz. beslaan.

- De heer Edm. Hendrikx is bestuurder benoemd van den nieuwen Vlaamschen Schouwburg te Brussel.

Beeldende kunsten.

- De aanstaande tentoonstelling te Brussel zal op 1 September geopend worden. Al de werken moeten voor 1 September ingezonden worden. Er is al heel wat rumoer onder de kunstenaars over die tentoonstelling. De kommissie heeft besloten geene enkele onderscheiding meer toe te kennen. Heel wel. Het komt ons nochtans voor dat zij, die vroeger onderscheidingen bekomen hebben, nu zedelijk verplicht zijn de opsomming hunner eeretitels achterwege te laten. Dit schijnt ook de meening van de inrichtings-kommissie te zijn, want op het inzendings-bulletijn komt geen vak voor, dat dienen moest om de ontvangene onderscheidingen te vermelden. Een andere maatregel, die velen minder aangenaam zal voorkomen, is het aannemen van slechts vier à vijf honderd schilderijen. Dit, zegt men is de wil der kommissie, want aan het te kort van plaats zou het niet te wijten vallen. Er zou der kommissie ruimte genoeg ter beschikking gesteld zijn, om zeker het dubbel getal schilderijen te plaatsen. Arme kommissie, wat verwenschingen zullen haar naar het hoofd geslingerd worden! Maar ze zal het gewild hebben.

Onder de leden der inrichtings-kommissie bemerken wij de HH. Buls, voorzitter, Biot, Claeys, Balat, Joris, E. Le Clerq, A. De Vriendt, de Groote, Edm. Picard, Schadde, Verlat, Drion en Wauters, leden, Stiénon, sekretaris. De HH. Vander Haeghen, en L. De Cock van Gent hebben voor het lidmaatschap bedankt.

- De fontein van Jef Lambeaux zal tijdens de kermisfeesten, te Antwerpen ingehuldigd worden.

- De laatste steen is op het nieuwe Musaeum van Antwerpen gelegd. De werken gaan goed vooruit en het is te hopen dat de inhuldiging niet lang meer uitblijven zal. We kunnen het niet nalaten, te dier gelegenheid eens te vragen, hoe het met de herstellingswerken van het Steen is. Er wordt daar zoo maar niets meer van gehoord. Er zal dit jaar zeker niets meer uitgevoerd worden, nog twee maanden, dan staat de winter voor de deur. Er zal wel zoolang gewacht worden tot men zeggen zal dat herstellen niet meer helpen kan en het Steen moet afgebroken worden.

Vlaamsche belangen.

- Met genoegen vernemen wij, dat de Minister van Oorlog, al de stukken, welke tot de soldaten gericht worden, in de twee talen doet drukken. Ziedaar een nieuws, dat in Vlaamsch België zal toegejuicht worden.

- Onze lezers zullen zich nog herinneren, dat wij over drie jaren, in ons bijvoegsel aan ons tijdschrift, getiteld *De Boekhandel*, herhaaldelijk de aandacht hebben geroepen op de hooge vracht, welke de verzending van drukwerken naar Holland en wederkeerig kost. Wat wij toen te vergeefs hebben gevraagd, heeft thans in Holland eene beweging doen ontstaan van uitgevers, boekhandelaren en bijzonderen, die een vertoogschrift tot dit doel aan den Koning hebben gestuurd. Ook hier te lande is de zaak der portvermindering aan de orde gekomen. De *Bond der Belgische Drukpers* hield er zich reeds mede bezig, en thans heeft de Antwerpsche afdeeling van het *Willemsfonds* aan den Minister van posten en telegrafen een verzoekschrift gezonden, om te vragen ‘dat voor dagbladen en drukwerken de posttaks verlaagd worde tot het tarief, dat België thans binnen zijne eigene grenzen vordert.’

Wij ondersteunen, natuurlijk, ten volle dit vertoog en dringen bij andere kringen en vereenigingen aan, dat zij zich met hetzelfde doel tot den Minister zouden wenden.

Sterfgeval.

- Karel-Lodewijk Ternest, oud-Hoofdonderwijzer der Gemeenteschool van Wetteren, Ridder der Leopoldsorde, Lid der Maatschappij van Nederlandsche Letterkunde te Leiden en van andere taal- en letterkundige genootschappen, geboren te Dentergem den 19 October 1812, is op 21 Juni l.l. te Wetteren overleden.

Hij heeft verscheidene schoolwerkjes geschreven, die overal gebruikt worden, alsook menigvuldige bijdragen in tijdschriften, vooral in ‘*De Toekomst.*’ Zijne *Hoogduitsche spraakleer* is een zeer gezocht boek. Zijn werkje *Uitspraakleer der Nederlandsche Taal*, door het *Willemsfonds* bekroond en uitgegeven, beleefde verschillende uitgaven en wordt nog voortdurend geraadpleegd.

De lotgevallen van een Verzamelaar

(Zie vorige aflevering blz. 307).

De vierde schuif.

Het was Woensdag, 's morgends omstreeks acht ure, toen Mr Berk zijne vierde schuif opentrok. In eene zijdekamer was Kaat bezig met tapijt, bed, tafel, stoelen en andere meubelen te schikken. Het was daar dat morgen nacht Notaris Jonckers zijn verblijf zou nemen. De lang verwachte zuster van haar kreeg een bed in Kaat's eigene kamer.

Met Mr Berk had zij afgesproken dat in den voormiddag de twee laatste schuiven zouden verweerd worden; terwijl hij zijne papieren uitlaadde zou zij de kamers voor de bezoekers in orde brengen; 's namiddags zou Kaat uitgaan en voor de noodigespijzen zorgen; het mag nu wel eens feest zijn, dacht ze, en niets moet er aan het onthaal ontbreken.

Die vierde schuif had Mr Berk sedert jaren bestemd voor de aloude geschriften, en moest men hem en Mozes Latro gelooven, dan was daarin te vinden een wezenlijke schat, waarvan de waarde niet zou te bepalen zijn.

Als wij zachtjes opklimmen van de middeleeuwen tot aan het beschaafde tijdvak van het heidendom, denk dan maar eens dat Mr Berk in eigendom heeft, talrijke opgeluisterde handschriften door monniken, met vlijt en kunst vervaardigd; eigenhandige, echt eigenhandige schriften van Aloïsius, Albrecht de Groote, Thomas van Aquinen, en naast deze ‘rariteiten’ geene geringe brokken eigenhandig geschreven door Jacob van Maerlandt, Van Heelu, Jan de Clerck, Thomas van Kempen, en als gij u door hem wilt laten overtuigen, gansche reeksen verzen van, ‘Willem die den Madoc maakte,’ en later den onvergelijkelijken ‘Reinaert de Vos’ dichtte. Wilt gij nog hooger opklimmen? Ziehier eigenhandige stukken van Homerus, Demosthenes, Virgilius, Horatius en tal van anderen, en naast die, een blad eigenhandig geschrift van Flavius Josephus uit zijn Joodsche oudheden.

Geen geloovige kan voor de relikwiën zijner heiligen meer achting, meer eerbied, meer godsvrucht toonen als Mr Berk voor zijne dierbare eigenhandige overblijfsels der oudheid. Wel! wel! wat een schat!

En die schat gaat nog verrijkt worden, want Mozes is op weg naar de woning van Mr Berk. Hij moet niet aanbellen, want Kaat heeft hem van boven door het raam gezien en zij loopt naar beneden om de deur voor hem te openen. Hare beleefdheid wordt onmiddellijk vergeld:

'Goede Jonkvrouw, roept Mozes haar toe, mag ik nog rekenen op uwe verschooning? Hoe onbezonnen ik toch ben! Ik moet mij zelven kastijden voor mijne domheid. Toen ik gisteren avond te huis kwam, na uwe gulle gastvrijheid genoten te hebben, bemerkte ik tot mijne groote schaamte, dat ik in plaats van een present u tweemaal een nietig brokwerk had geschonken. Eene diamanten borstspeld, diamanten oorbellen, kunnen toch nooit een volledig *paruur* uitmaken. Waar waren toch mijne zinnen?... Ik vergat u den ring te schenken, die toch zeker wel tot het stelsel behoort, een schitterende diamanten ring, die zoowel zal passen aan uwe vlijtige hand. Met de twee andere stukken kocht ik hem in het sterfhuis van eene Poolsche barones!... Verschoon mij, edele Jonkvrouw, reken mij die onbezonnenheid niet aan, en ontvang uit mijne hand den ring tot teeken mijner hoogste achting!... Eenen handelaar moet men al veel vergeven, Jonkvrouw, ik heb het hoofd steeds opgevuld met duizende bekommernissen.'

En hij reikte Kaat het doosje met den ring toe.

'Wat zal Jans, mijne zuster, verwonderd staan te kijken! riep Kaat.

Jans? Hebt gij eene zuster, edele Jonkvrouw, eene zuster die Jans heet?

Ja, mijnheer Latro, en zij komt mij morgen bezoeken,...

Die zuster moet even als gij belangrijk zijn, Jonkvrouw, Heere-jé! wat zou het mij aangenaam zijn haar te mogen ontmoeten!...

Kom morgen, mijnheer Latro, gij zult ze hier vinden.

En ik zal niet nalaten, edele Jonkvrouw, ook een presentje voor uwe zuster te kiezen.

Hiermede liep Mozes den trap op en Kaat verborg zich in hare kamer, opende het doosje, paste den ring aan haren vinger, speette nogmaals de speld op hare borst, hing de

oorbellen in, ging voor haren spiegel staan, en bewonderde den rijkdom van hare schitterende juweelen; in hare oogen was het al goud en diamant wat er blonk. Zij vergat haar werk....

Toen Mozes bovenkwam wierp hij eenen eerbiedigen blik op al de oude handschriften die Mr Berk uit zijne vierde schuif op de tafel gelegd had. Hij stond daar met den hoed in de hand en bereid, zoo het scheen, om eenen diepen knieval te doen uit achting voor zooveel kostelijks 'ouds.'

'Ja, ja, riep hij, ja, Mr Berk, uwe verzameling van het eigenhandige uit de eerbiedwaardige oudheid is volledig, vollediger dan elke andere in de vijf werelddeelen, zoo volledig dat men nauwelijks plaats vindt om er nog iets in te lassen. Stukken geschreven met den oorspronkelijken "stylus," stukken geschreven met de zwane- en ganzenveder van de eerste tijden, dat men haar gebruikte tot dit verheven doel... Alles is hier volledig: wastabel of wasplankje, papyrusschors en perkament!.. Ik heb iets zeer belangrijks in het vak ontdekt, maar ik zie wel dat ik het Levi Cuculli moet terugzenden... Alles is hier zoo keurig, zoo veeltallig dat ik mijnen vriend en handelsgenoot van Napels moet verzoeken, met zijnen nieuwen vond het een of ander Muzeum van oudheden te verrijken...

Zeg, Mozes, piepte Mr Berk, zeg mij toch wat gij bedoelt.'

'Ach! het is op zich zelve een echte, een onwaardeerbare kunstschat; hier echter komt hij niet meer van pas; mijn vriend Levi Cuculi heeft vergeten, dat gij ruimschoots voorzien zijt van kostbaarheden der oude Romeinen.

Van de oude Romeinen, Mozes, verlang ik nog meer zeldzame handschriften...'

'Die oude schatten, mijn achtbare Heer Berk, moeten niet allen door dezelfde handen in dezelfde landstreek bewaard worden. Andere volken genieten ook waarachtig graag zulk eervol voorrecht... Toch wil ik niet nalaten mijnen hartsvriend die kostbaarheden te laten bewonderen...

Mr Berk liet zijn hoofd langs den kant van Mozes schokken, en aanschouwde hem met een soort van verwijting.

'Indien ik wist, mijn achtbare vriend, dat het bezit van die twee kunstsnippertjes - want "snippertjes" zijn het enkelijk, maar kostelijke "snippertjes" - u genoegen kon doen, oh! nooit kwamen ze in de handen van eenen vreemdeling!...

Verklaar u Mozes, wat is het toch!'

'Gij weet, mijn geleerde kunstvriend, dat de beroemdste aller veldheeren, de Romein Julius Cesar, die met zijne legioenen zegevierde in al de toen bekende deelen der wereld die hij doorkruiste, ook een befaamde geschiedschrijver was. Van zijne hand had ik tot hiertoe nog niets kunnen ontdekken. Nu eindelijk heeft een toeval gewild dat een mijner vrienden van Napels, die u bijna al het eigenhandige Latijnsche dat gij bezit heeft gezonden, op eene gansch ongewone wijze iets van Cesar 's hand mocht ontdekken, en wetende dat ik van zulke stukken eene specialiteit maak, heeft hij het mij doen geworden met den volgenden brief, die aldus luidt.

'Het beste in zake van oud romeinsch handschrift dat ik ooit ter inzage kreeg, is dezer dagen mij bij toeval in de handen gevallen en het kostte mij betrekkelijk weinig geld. Een boekbinder onzer 'natie' is hier in Napels werkzaam voor de boekerij der stad. Over eenigen tijd gaf de bestierder hem eenen ouden folio gansch in 'antiek' leder gebonden; de rug was gebroken en in zoo slechten staat dat hij gansch vernieuwd diende te worden. Toen de man de herstelling begon, bemerkte hij dat van de vier binders die de zijdeboorden samenhielden, er twee waren van echten 'papyrus' beschreven met eenige Latijnsche woorden nog goed leesbaar, maar voor hem, oningewijde, waren ze onverstaanbaar. Nog niet lang geleden had ik hem opmerzaam gemaakt op de foliantenruggen en hem bewezen dat zij dikwijls kostelijke oudheden in zich dragen. Dit was de reden waarom hij de twee binders losmaakte en ze bij mij bracht. Wat meent gij nu dat mijne oogen ontdekten? Eigen handschrift van Julius Cesar; twee volledige regels door hem geschreven, de eerste luidt: *quorum omnium forsissimi sunt Belgae* (de Belgen zijn de dappersten van al deze volkeren), de tweede: *veni*, *vidi*, *vici,* drie woorden met welke Cesar aan den romeinschen Senaat de snelheid zijner overwinningen te kennen gaf: *ik kwam*, *ik zag*, *ik zegepraalde.*

Die kostelijke ontdekking baarde mij een onuitsprekelijk genoegen. Ik toonde de handschriften aan de talrijke deskundigen dezer stad en zond die dan naar de ervaren kenners van Rome. De vergelijkenis werd gemaakt met andere oorkonden van Cesar, en eenpariglijk werd er besloten dat ik twee eigenhandige brokken van den gevier-

den romeinschen historieschrijver en veldheer in mijn bezit had.

Veel geld werd er mij voor aangeboden; kunstliefhebbers en bestierders van Muzeums wedijverden om die zeldzaamheid tegen hooge betaling in handen te krijgen. Ik dacht echter, vooraleer een koop toe te slaan, er u te moeten over schrijven en te vernemen of uw kunstvriend de achtbare Heer Berk, voor welken ik meermalen echt oud romeinsch handschrift afzond, deze gelegenheid niet zou waarnemen om zijne rijke verzameling met deze kostbaarheden te volledigen. Indien zulks het geval was zou ik mij, vriendschapshalve met eene kleine winst getroosten, den boekbinder betaalde ik tien scudi's, voor twintig scudi's sta ik u de twee handschriften af ten dienste van Mr Berk. Voor andere is de prijs honderd scudi's.

Indien mijn aanbod niet aanvaard werd, gelief onmiddellijk mij de twee kostbaarheden weder te zenden

Levi Cuculli.

Verbaasd, ja, opgetogen en begeesterd zat Mr Berk naar de lezing van dien brief te luisteren, en Mozes bemerkte genoeg, dat hij voor zijne twee kostbaarheden eenen koopman gevonden had.

'Twintig scudi's, riep hij Mr Berk toe, dat is slechts vijftig gulden voor zulken oudheidsschat!..'

'Maar uwe moeite dan, Mozes? merkte Berk aan.'

'Mijne moeite? Waarde Heer, mijne moeite? zou ik daarvoor iets willen rekenen als ik handel met eenen vriend, met eenen kenner gelijk Mr Berk?.. Mijne moeite is O.

Hij trok weder zijne brieventesch uit den zak en legde Mr Berk de twee strookjes papyrus voor de oogen... Dezes zenuwen begonnen ellendig te werken... Toen de bewondering, eene ware ontsteltenis, wat over was, werd er door de twee vrienden besloten, omdat Mr Berk tijdelijk in tekort van beschikbaar geld was, deze een wissel zoo teekenen ten voordeele van Mozes, met het volle bedrag van hetgeen hij gisteren en heden van hem kocht of liever kreeg, met de intresten aan tien ten honderd, dit was volgens het bepaald handelstelsel van Mozes Latro.

Daar deze de goede luim van zijnen vriend bemerkte, nam hij de stoutheid hem eene kleine hartversterking te vragen, die hem van harte gegund werd. Kaat kwam vroolijk met het likeurkarafje naar boven geloopen en wilde haren meester

eene aangename verrassing doen; de diamanten ring fonkelde aan haren vinger en toen zij de glaasjes nederzette, schitterde hij Mr Berk in de oogen. Maar de goede man, die geene andere kostbaarheden als handschriften waardeerde, bemerkte het niet, al zijne aandacht, zijn gansch geestvermogen viel te zamen op een punt: de stukjes papyrus, Cesar's handschrift.

Mozes had dien morgen wat tijd, en terwijl hij eer aan Berk's karafje deed, bracht hij een uurtje door met zijnen boezemvriend, om over ‘de kunst’ te praten.

Dit uurtje nemen wij te baat, om eens den bundel brieven te doornuffelen dien Mr Berk zoo zorgvuldig bewaarde in zijne vierde schuif.

Het zijn allen brieven, die hem uit Amerika toegezonden werden, en eigenhandig geschreven zijn door zijnen broeder kreupelen Geert.

Dien man hebben wij eenen geruimen tijd uit het oog verloren; thans treedt hij weder in ons verhaal op, en zoo zullen wij den sleutel van het raadsel vinden: hoe het weezenkind Kareltje, later Karel kantoorklerk en schoolmeester aan de gelden geraakt is, die hem in staat stelden om aan zijnen onverzadelijken drift tot het verzamelen van oude handschriften te voldoen.

Krenpele Geert, zoo lezen wij in zijne brieven, was na eene gelukkige overvaart te Boston aangekomen, en vandaar naar San-Francisco vertrokken, de beginnende hoofdstad van California, waar zoo het scheen. men het goud slechts op te scheppen had. Met duizenden anderen begaf kreupele Geert zich aan het werk in de goudmijnen en won er eenig geld, dat de grondslag van zijn toekomend fortuin was. Dit goud zoeken beviel hem echter niet lang. Ingezien zijne eerste degelijke opvoeding en de vatbaarheid van zijnen geest, had hij een buitengewoon gemak om vreemde talen aan te leeren, en het was zeker eene gewichtige zaak, van verscheidene talen te kennen, te midden van dien samenloop van menschen uit alle landstreken. Alras sprak hij het Engelsch, dat zoo gemakkelijk plaats neemt in eenen Vlaamschen mond, weldra volgde het Duitsch en het Fransch, later kon hij zelfs met de Spanjaards tamelijk wel spreken. Drie jaren bleef hij in de goudmijnen werkzaam, dan had hij een rond sommeken vergaderd, en waagde het een handelsverdrag aan te gaan met zekeren Engelschman Tom, die sedert lang zijn vriend geworden was.

De eerste koopwaar die zij ten toon stelden, bestond in laarzen en schoenen. Een jaar later verplaatsten zij zich in eenen ruimeren bouw, en voegden gemaakte manskleederen bij hunnen handel, die dank aan de vlijt en de behendigheid der twee deelgenooten weeldrig toenam. Hun geldvermogen groeide zoo spoedig aan, dat zij weldra hun verdrag braken en ieder voor zijne eigene rekening zaken ging doen.

Kreupele Geert had een Duitsch meisje tot zijne vrouw genomen. Ongeveer twee jaren leefde hij met haar in het huwelijk en dan kwam de dood haar weghalen. Hij bleef weduwenaar zonder kinderen, het verlangen van een tweede huwelijk aan te gaan, had geen tijd om zich in zijn hart te wortelen, want zijne bedrijvigheid werd grooter en grooter en zijn handel spreidde zich zoo verre uit, dat hij gedwongen was, tot twaalf winkelbedienden te nemen. Ook was zijn handel uiterst winstgevend, de mijnwerkers die bij hem kwamen koopen, betaalden meestal in goudzand, en uit elke 'grein' van die metaalstof trok hij een groot voordeel. Zoo dreef hij ruim dertig jaren handel, gaf dan zijne zaken over, en bereidde zich om naar België weder te keeren, en er zijnen ouden dag met zijnen broeder Karel in goeden welstand over te brengen.

Eilaas! de ziekte, de dood, kwam op zijne deur kloppen. Hij stierf op zijne terugreis in New-York en liet zijn gansch fortuin na, aan zijnen broeder Karel. Deze erfenis beliep tot 90.000 dollars.

Toen dit nieuws in Zoersel aankwam stond iedereen verbaasd. Schier niemand kon zich een denkbeeld vormen van eene som van ongeveer vijf honderd duizend franken, en het scheen allen toe dat Mr Berk nu de rijkste man van de geheele wereld geworden was.

Onmiddellijk verliet hij het ambt van schoolmeester. Door iedereen werd hij nu gevierd en hoog geacht. De 'Klakken' groetten hem eerbiediglijk 'Mijnheer' zoowel als de 'Hoeden.' Nog hooger klom hij in achting toen hij door toedoen van den burgemeester aan de gemeente eene gift schonk van tien duizend franken, opdat zij eenen verbindingssteenweg met de naburige dorpen zou kunnen aanleggen... Ook Kaat kreeg onmiddellijk hare beloofde belooning van duizend franken die te recht kwamen in de beurs van pachter Crauwels. Het kostte deze geene moeite om Kaat als dienstmeid te doen afstaan aan Mr Berk, (de jaren om van een huwelijk te spreken

waren voorbij) destemeer daar hij beloofde, haar een goed huurgeld te geven, en, zou zij hem overleven, dan zou zij een ‘potje’ vinden voor haren ouden dag.

De gunstige stemming van pachter Crauwels kwam grootendeels voort uit zijne begeerte naar geld, doch ook eenigszins uit eene zekere toenadering, die plaats had het jaar te voren tusschen hem en den burgemeester. De strijd tusschen de ‘Hoeden’ en de ‘Klakken’ was overgegaan tot openbaren twist, en de rust kon in de gemeente nog slechts met geweld gehandhaafd worden. Dit maakte de bestiering van Mr Jonckers niet alleen lastig maar zelfs vervelend. Hij besloot er in eens een einde aan te stellen, en toen er de verledene maand October eene gemeente kiezing moest plaats hebben, besloot hij de eerzucht van het opperhoofd der ‘Klakken’ pachter Crauwels te voldoen, en gaf zich geene moeite om hem tegen te werken; hij verzeker de zijne benoeming tot lid van den raad. Hij alleen, zoo dacht Mr Jonckers, kan niet beletten dat de gemeentezaken naar den zin der ‘Hoeden’ zullen geregeld worden, en de ‘Klakken’ zullen geene reden meer vinden om de openbare rust zoo dikwijls te storen. Eenige weken later zat pachter Crauwels als eerste schepene aan de zijde des Burgemeesters.

Na rijp overleg besloot Mr Berk, zich te Antwerpen te gaan vestigen, waar hij meer genot zou vinden, en zijnen lust tot het verzamelen van eigenhandige schriften beter zou kunnen involgen. Die lust was in hem een tweede natuur geworden, en in niets anders kon hij nog behagen vinden.

Mr Jonckers had hem aanbevolen aan zijnen ambtgenoot en vroegeren studiemakker, den Notaris Kneukelmans. Op diens aanraden kocht Mr Berk in de Korte Nieuwstraat het huis met de trappekens en viel.... eilaas! weldra in de handen van Mozes Latro, die de kunst bezat om deel voor deel, het vermogen van Mr Berk in Joodsche handen te doen overgaan.

Keeren wij nog een oogenblik weder tot de vierde schuif. Mozes was vertrokken en Kaat was onmiddellijk met hare waschgerieven naar boven gegaan. De verdufdheid der schuif vluchtte weg voor den geur der zeep. Kaat stofte de oude papieren af, en bemerkte dat deze schuif niets inhield, dat hare nieuwsgierigheid kon voldoen.

Mr Berk, zegde Kaat, nu nog de vijfde schuif en die is veel kleiner.

Maar hoor... daar houdt een rijtuig stil voor de deur... Kaat loopt, piept door het raamglas en roept verrast: Jans! het is Jans die afstapt.

Op eenen oogwenk was zij de trappen af. Mr Berk hoorde beneden geroep. gepraat, geschater, gelach en het duurde eenen geruimen tijd eer hij mocht te weten komen wat er gebeurde.

Eindelijk kwam Kaat met hare zuster naar boven, en na de gewone plechtpleging vernam hij, dat de Notaris ook in de stad was en zich bij Mr Kneukelmans bevond. Weldra zou hij hier zijn. Het was eerst besloten Donderdags te komen, maar de Notaris had zijn plan moeten veranderen, en dezen morgen vroeg was hij uit Zoersel vertrokken.

EDW. IPERS.

Bladvulling

Die *niets* te doen heeft, heeft een zwaarder last te dragen,
Dan zij, die over al te zwaren arbeid klagen.

> Een papegaai kan praten leeren,
> Maar wat hij zegt, verstaat hij niet;
> 't Is treurig, dat men onder menschen
> Ook zulke papegaaien ziet.

Het spreekwoord past op menigeen in onze dagen:
Het zijn niet allen koks, *die lange messen dragen.*

> Met elken wind te waaien,
> Met elken haan te kraaien,
> Met elken wolf te huilen,
> Bij alleman te schuilen -
> Het eten van twee wallen
> Dat wil mij niet bevallen.

De landbouw klom van trap tot trap
Van sleurwerk op tot wetenschap.
U.P. GOUDSCHAAL.

Poëzie

I.
Breydel en De Coninc. (11 Juli 1302-1887.)

't Hoogtijdslied uit Brugges beiaard
Klinkt voor Breydel en De Coninc;
Vreugd in elk vlaamsch harte wekkend,
Feest in ieders woning.

Brugge, wijdvermaarde stede,
Toegelaten is 't u, heden
Weer te denken aan 't verleden,
Aan 't geslacht
Van uw veertiendeeeuwsche helden,
Die in Groeningweî- en velden
Vlaandren over Frankrijk stelden
En diens macht.

't Hoogtijdslied uit Brugges beiaard
Klinkt voor Breydel en De Coninc;
Vreugd in elk vlaamsch harte wekkend,
Feest in ieders woning.

Vlaandren lag dan in de banden
Van den Gal. - In alle standen
Bloedde 't hart der overmanden,
Wraakgezind.
Clauwaarts dorsten de edellieden,
't Hoofd aan lelievaandels bieden:
‘Walsch is valsch! slaat dood die vlieden!
Schild en vrint!’

't Hoogtijdslied uit Brugges beiaard
Klinkt voor Breydel en De Coninc;
Vreugd in elk vlaamsch harte wekkend,
Feest in ieders woning.

Goedendags en knodsen vallen
Op der Franschen duizendtallen;
Angstgeschreeuw bij zegeschallen:
Vlaanderen den Leeuw!
‘Geen genade, geen verschooning’
Schreeuwen Breydel en De Coninc,
‘Uit is thans der vreemden hooning,
Frankrijk, Frankrijk, wee!’

't Hoogtijdslied uit Brugges beiaard
Klinkt voor Breydel en De Coninc,
Vreugd in elk vlaamsch harte wekkend,
Feest in ieders woning.

Vóór den grijzen Halletoren
Rijzen zij thans - weer herboren
Zooals ze in den slag der Sporen
Stonden pal:
Breydel, zwaard en knodse zwierend,
Coninc, wijzend en bestierend
Vlaandrens heir, en zegevierend
Overal.

't Hoogtijdslied uit Brugges beiaard
Klinkt voor Breydel en De Coninc,
Vreugd in elk vlaamsch harte wekkend,
Feest in ieders woning.

VICTORIEN VAN DE WEGHE.

Antwerpen, 1887.

II.
Het was lente. (Getoonzet door Albrecht De Sutter.)

Het was lente daarbuiten,
Het zonneken glom,
En het danste op het loover
Al dartelend om.
En het ruischte in de waatren,
En het suisde in de blaadren
Van lente, van leven en liefde.

En het windeken kuste
Der bloemekens wang;
En de velden weergalmden
Van vroolijk gezang.
En de vogelkens speelden,
En de gorgelkens kweelden
Van lente, van leven en liefde.

En zij zagen en hoorden,
Doch spraken geen woord,
Maar er ruischte in hun binnenst
Een wonder akkoord.
In hun harteken klonk het
In hun harteken zong het
Van lente, van leven en liefde.

D.V.

III.
Uit Kaf en Koorn[1]
door H. De Quéker.

I.

Märchen.

Gij, kroeslige kopjes, de blijheid der straat,
Eer, dat gij te droomen in 't beddeken gaat,
Vereenigt uw' maatjes, in minlijke groep,
Om Joris, den blinde, aan de hobbelige stoep.
- Wel oudje, wat ziet ge zoo dubbend en treurig?
Och, zoen eens het blonde Marieken, het fleurig....
- Kom, blozertjes, 'k wil u een mareken leeren!
De blozertjes hooren het geren.

Uit 't steegje, dat oud is en donker als kool,
Kwam daaglijks het arme Karlientje ter school.
Hoe leed het aan honger! En was het ook net,
Hoe beefde 't van koude: 't had mantel noch bed!
Zijn vader verliet het, - een zwelgenden rijke -
Zijn moeder, ze mochte van kommer bezwijken,
Zijn moeder, verleide, verlatene deerne!
De blozertjes hooren het geerne.

En toch was het braaf en behaaglijk als gij,
O dartele vlinders, daar allen om mij;
Het leerde zoo vlijtig en 't minde zoo teêr
Zijn moêken, zijn maatjes en God, onzen Heer.
Waarom toch kan onschuld en deugd niet bevrijden
Hierneder van kommer, van nood en van lijden?
Gebrek kwam den stengel der bloem ondermijnen...
Zij vragen een traantje, de kleinen.

(1) Onder den titel *Kaf en Koorn* zal eerstdaags een bundel gedichten verschijnen van H. De Quéker.

Verzaad van de wereld, die vroeg haar verstiet,
Ontsnapte de moeder aan 's levens verdriet...
De nacht was betrokken en killig het weêr,
En 't bedelend weesje zonk klagend ter neêr
Bij de ijzige zuilen der prachtige poorte
Van 't hooge paleis, dat aan iemand behoorde,
Die 't meisje moest minnen en helpen en eeren.
De vallende traantjes vermeêren.

Daar klonken op eens, uit de schittrende zaal,
Verrukkende akkoorden in dansenden praal,
En 't maagdelijn, zwak en verlaten en moê,
Sloot stille voor eeuwig de wimperkens toe...
Daar binnen... - O, Vader der schuldlooze weezen,
Hoe moet het om wrake tot U zijn gerezen! -
Daar juichte haar vader, van wellust aan 't hijgen.
De kinderen snikken en zwijgen.

Terwijl hij nu leegde het schuimende glas,
En 't grimmige Noorden nog snerpender was,
Terwijl hij nu vierde met 't razende koor,
En 't magere lijkje aan de zuilen vervroor...
Daar neigden de wolken eerbiedig en zwichtt'en,
Daar gleden twee geesten met zonnegezichten...
Zij tilden hun zusterke in de armen, en richtt'en
Hun hemelsche vlucht tot de woning des Heeren!...
De blozertjes hooren het geren.

II.

In 't Zuiden.

Wen der mane gulden glans
Zich in 't vluchtend beekje spiegelt,
En aan 's boschjes looverkrans
De avondwind zich stervend wiegelt,
Dan, door heimwee overmand,
Tuur ik in de diepe verte
En het wordt mij eng om 't herte,
Want aan gindschen noorderkant
Zoek ik 't lieve Vaderland.

O, gij zijt verrukkend zacht,
Toovervlucht van 't schilderig Spanje,
Waar, bij zoele wellustnacht,
Gloed en zucht om laving smacht,
Onder 't duister der oranje..,
Andaloesie, liet Gods hand
Wijn en honig op u neder,
Nog min ik u niet zoo teeder
Als het Vlaamsche Vaderland!

Wen de avondzon haar beeltnis kust,
Die waar het zeiltje wiegelt,
Zich in de golven spiegelt,
Dan voel ik 't hart mij voortgetogen
Daarheen waar de asch der helden rust,
Uit grootscher eeuwen lang vervlogen,
Naar 't zalig, nooit volprezen oord,
Dat reeds mijn kindsheid had bekoord.
Daar klinkt mijn gouden moederspraak,
Waarmêe geen zuidsche zich kan meten,
Zij moge nog zoo vloeiend heeten.
Haar loflied zwelt mijn jongen boezem
En zal ontluiken, lief als bloesem,
Zoohaast ik Vlaandrens bodem naak!

O, streek, waar zegen 't veld doorvloeit,
O vlakten, die 't geheugen boeit,
Waar koren, hop en garste groeit,
En waar de paaschbloem in de weide
Naast Vlaandrens maagd mijn ziel verleidde,
'k Vond nooit uw heil, noch smaakte uw wonne
Bij 't zingen van Hiberiëns zonne!...
En komt de dag en zinkt hij hêen,
En bloeien geurig de citroenen,
Mij wil het hart niet mede groenen,
Één beeld vervult het gansch alleen:
Het vaderland, vol zalighêen!

III.
De eik.

A

Op eenen wannen morgen vroeg, stak een kiemende eikel zijn schuchter, groenend spruitje boven eene dorre en onvruchtbare zandvlakte.
En er scheen dien morgen juist nog eene weldadige sterre aan den hemel, en er stapte pasjes een goedhertige wandelaar over de vlakte.
En de sterre lachte goedig het plantjen aan, en de wandelaar blikte naar de sterre, en zag ook dààr, waar heure stralen heênwezen.
En, het boompje bemerkende, kreeg hij medelijden met deszelfs standplaats.
En hij ontgroef het voorzichtig, en hij verplaatste het in de vruchtbare aarde.

En daar tierde het welig op, en de sterre blikte het elken
nachte aan, en de dauw laafde het iederen morgen.
En het werd een forsche eik, in wiens loof de tortels
huisden, en die de gansche streek beheerschte.
En de stemme van den wind zong eene onbekende melodij
op zijne trillende bladeren.
En het nederige kruipgewas, door dien wind ook bewogen,
blikte bewonderend naar omhoog en fluisterde voorzichtig:
‘Wat is hij groot!’
En de afgunstige struiken en heesters, die gaarne zelf
wilden bewonderd zijn, schudd'en twijfelachtig hunne onmachtige
takken, en zegden vol waanwijsheid: ‘Hij is
tamelijk groot, ja, maar hij kon wat rechter zijn!’
Maar de zwaarstammige boomen des wouds hoorden ook
de windmelodij door zijne kruine, en zij luisterden met aangename
verwondering, en zij groett'en hem met hartelijke
deelneming.
En hunne indrukwekkende stemmen verheffende, spraken
zij: ‘Hij is waarlijk groot, en ons aller, aller meester!’
En dies stemden kruipgewassen en heesters onmiddellijk
bij: ‘Hij is waarlijk groot, en ons aller, aller meester!’
En de eik zag eindelijk ook nederwaarts, en hij aanhoorde
het lofgetuit, en zijne ijdelheid voelde zich gevleid, en hij
dacht: ‘Ik ben waarlijk groot, en uw aller, aller meester.
En langen, langen tijd baadde hij zich in dat streelende
luchtgezoef van roem en eer, dat het gansche woud hem
toewalmde.

B

En..... Op eenen warmen morgen vroeg, zag hij, onder
zijn looverdak, eene vreemde vrucht hare zwachtels breken,
en er werd een' tros guldene blaadjes uit die vruchtgeboren.
Doch er scheen dien morgen geen weldadige sterre aan
den hemel, en geen goedhertige wandelaar stapte juist op de
vlakte.
En de vreemde plant groeide, in éénen nacht, eenen ganschen
vadem op en de wind bewoog insgelijks hare bladerkens,
en er stegen vreemde, o zoo vreemde klanken op.
En geen kruideken in het hein trilde meer, maar luisterde
vol verwachting.

C

En - plots werd de groote eik ongerust en afgunstig.
En geen voedend sap, maar bruisend venijn woelde nu
door zijne krimpende vaten.
En hij zwoer innerlijk: ‘Dat vreemd geluid zal met die vreemde plant versmacht worden!’
En hij schudde al de kankerbladen, welke de galvlieg hem
gestoken had, op het jonge plantje neder.

En de zwakke loot werd door den machtigen eik verpletterd,
en niemand durfde ze beklagen en toen werd de duistere
vergetelheid haar deellot.
Doch een laatste bladje bleef het licht zien, en daarop las
een dichter deze fabel.

D

Eiken uit het menschenwoud! gij, die de opkomende telgen
aan uwen voet met den dauw uwer takken verkwikt, hun uwe
zalvende schaduw leent, en hen tegen de noodlottige Noorderbuien
wilt beschutten - op u is dit voorbeeld niet
toepasselijk. Maar ach! waar zal ik u ontmoeten? Versiert
gij wellicht de woestenijen in het hart des Grooten Eilands?
Want in mijn beschaafd en kristelijk Vaderland zijt gij niet te
vinden!

IV.
Volksontwaking.

Er sprak een stemme tot de volken:
‘Verheft het hoofd uit ramp en nood,
Ontwaakt! ja beurt u uit de kolken,
En wordt door vrijheid sterk en groot!..’
Nu ook, in Vlaandren klinkt: ‘*Herleving!..*’
En 't volk ontwaakt op deze taal,
Begroet het licht der heilge streving
Naar volkesrecht en zegepraal!!.

De nacht maakt plaats voor 't morgengloren;
En Vlaanderen rijst weer uit den nacht,
Waarin zijn grootheid scheen verloren,
En voelt verbaasd zijn eigen kracht!..
Het wil herleven in zijn vrijheid!..
Het roemt zijn helden van weleer,
En vindt reeds, in der hope blijheid,
Zijne oude macht en grootheid weer!..

Wie Vlaandren mint, moet zich nu toonen
Bij 't vrij verrijzend Vlaamsch geslacht!..
Herleving! klinke in slot en wonen
En bare blijheid, moed en kracht!..
Dan zal voor goed de nacht verdwijnen,
Die ons bedreigd heeft met den dood;
Dan zal weer Vlaandrens zonne schijnen,
Dan wordt de Vlaming sterk en groot!

P.P. De Nys.

Komen, 1887.

De schouwvager
Zangspel in één bedrijf
door Isidoor Albert
Muziek van Oscar Roels.

Personen:

MIJNHEER VAN HOEFEL, rentenier.
MEVROUW VAN HOEFEL, zijne vrouw.
LEONTINE, hunne dochter.
FRANS GOETHALS, schouwvager.
VROUW GOETHALS, moeder van Frans.
JAN, knecht ten huize van Van Hoefel.

Het tooneel verbeeldt eene rijke gestoffeerde kamer, ten huize van Van Hoefel. - Tafel, stoelen, enz.

1e Tooneel.

LEONTINE.

Vruchteloos is het gepoogd hem uit mijn hart te bannen. Heden komt hij naar hier, en sinds moeder het gisteren zegde, heb ik geen oogenblik rust meer genoten. Een huwelijk met hem zal nooit kunnen plaats grijpen. Het verschil van stand is immers te groot, en de schoone kinderjaren zijn voorbij. Dan kon ik nog eens met hem spreken. Arme jongen, hij was wel diep ongelukkig; nauwelijks zestien jaren moest hij de school verlaten om zijne brave moeder te ondersteunen. Wat kon hij beter aanvatten dan den stiel zijns vaders. Hij werd schouwvager. Ja, hij is alles behalve lieftallig, als gij hem door de straat ziet trekken, maar toch is hij een goede ziel, en ik zal hem eeuwig blijven beminnen.

Ik denk aan hem bij dagen, nachten,
Hij staat hier altoos voor mijn geest.
't Is vruchteloos naar hem te trachten,
Al min 'k hem onder allen 't meest.
Waarom liet God mij rijkdom deelen?
Wat baat mij geld, wat baat mij goed?
Ik vraag noch rijkdom, noch juweelen.
Ik wensch naar Frans, den armen bloed!

'k Zal nooit in 't leven vreugde smaken,
Wanneer hij niet de mijne wordt.
't Is vruchteloos dien wensch te slaken...
'k Heb vele tranen reeds gestort.
Zal niemand dan de wonde heelen,
Die mij zoo innig lijden doet?
Ik vraag noch schatten, noch juweelen:
Ik wensch maar Frans, den armen bloed!

(Ze ziet aan het venster).

Ja, daar is mijne moeder, zetten wij ons aan het werk. Ze zal mij misschien weder spreken van den zoon van mijnheer Troch, en waarlijk ik kan van hem niet hooren spreken. En zeggen, dat ze het reeds aan gansch de familie heeft bekend gemaakt. Ik zou moeten gehoorzamen, 't is waar, maar in een huwelijk met Troch zal ik nooit toestemmen.

(Ze neemt haar breiwerk, en zet zich te werken).

2e Tooneel.

DE VORIGE, MEVROUW VAN HOEFEL.

MEVROUW VAN HOEFEL.
Dat is een perel van eene dochter: altoos aan het werk. Ze is nog maar eenige dagen aan een paar kousen bezig en ze zijn bijna af. Gelukkige man, die zulke vrouw zal bezitten.

LEONTINE.
Maar mama, hoe wilt ge mij zoo plagen?

MEVROUW VAN HOEFEL.
Ik plaag u niet, Leontine. 't Is zeer ernstig gesproken, de zoon van Troch zal eene goede partij aan u doen.

LEONTINE.
Mama, zwijg daar liever van, en laat mij met vrede.

MEVROUW VAN HOEFEL.
O, meisje, gij denkt dat ik geene oogen heb. 'k Zie zeer wel dat gij op den zoon van den heer Troch zeer verliefd zijt. 'k Weet wat er van is, 'k ben ook jong geweest.

LEONTINE.
Maar, mama, hoe kunt gij zoo iets denken?

MEVROUW VAN HOEFEL.

Kom, kom, mijn kind, wees rechtzinnig, verberg ons niets, wij hebben daar immers niets tegen. Hij is een knappe jongen en heeft nogal een schoon fortuintje. O ja, Leontine, 'k zou het bijna vergeten, 'k heb goed nieuws voor u. Kunt gij 't raden?

LEONTINE.

Wel neen, mama!

MEVROUW VAN HOEFEL.

Zie, ze gebaart zich onwetend. O, die jonge meisjes, zij kennen het, om iemand langs den tuin

te leiden. Ehwel, ik zal het u zeggen: Van avond gaan wij naar den schouwburg, met vader en... zeg gij het, Leontine.

LEONTINE.
Met vader en u.

MEVROUW VAN HOEFEL.
Ja, maar ik bedoel nog iemand anders.

LEONTINE.
'k Vat het, met nicht Elvire.

MEVROUW VAN HOEFEL.
Mis, kind, met den zoon van Troch.

LEONTINE

(pruilend).

Och, is het dat, dat goed nieuws?

MEVROUW VAN HOEFEL.
Zie, ze herleeft! Ik ben toch wel braaf, zoo voor u te zorgen, niet waar?

LEONTINE

(ernstig).

'k Geloof het wel!

MEVROUW VAN HOEFEL.
En een schoon stuk! ‘Schietepoes op zoek achter 'nen hoed.’ Zeg, Leontine, verlangt gij niet te ontbijten?

LEONTINE.
Neen, mama, ge hebt me nog niet eens laten zeggen, dat ik mij ongesteld gevoel.

MEVROUW VAN HOEFEL.
't Is de liefde, kind, die in uw hoofd speelt. En daar is maar een geneesmiddel tegen: vlug trouwen. Wilt ge een potje chocolade hebben? Dat zal u wel opbeuren!

LEONTINE.
Ik verlang niets, mama.

MEVROUW VAN HOEFEL.
't Is waar, 'k moet de kaarten zenden halen, want anders hebben wij geene plaats.

(zij belt)

3e Tooneel.

DE VORIGEN, JAN.

JAN.
Mevrouw verlangt iets?

MEVROUW VAN HOEFEL.
Stel mijn ontbijt gereed.

JAN.
Goed, mevrouw

(hij wil heen).

MEVROUW VAN HOEFEL.
Zeg eens, Jan, hebt gij al mijne boodschap gedaan!

JAN

(peinzend).

Bij wien, mevrouw!

MEVROUW VAN HOEFEL.
Wel verduiveld, bij Frans Goethals, den schouwvager.

JAN.
Ja, mevrouw, hij heeft mij beloofd dadelijk hier te zijn.

MEVROUW VAN HOEFEL.
't Is goed, Jan, Jan, kom eens terug. Ik zou bijna 't voornaamste vergeten.

JAN.
Wat dan, mevrouw?

MEVROUW VAN HOEFEL

(tast in hare zakken en neemt haren geldbeugel).

Als gij mijnen koffie gereed gezet hebt, ga dan

onmiddellijk naar den schouwburg. Eene loge 1e rang. Goed begrepen, niet waar?

JAN.

Zeker, mevrouw, eene loge 1e rang.

(Jan af).

MEVROUW VAN HOEFEL.

Dat is een knecht! Ik wed dat hij binnen eene halve uur reeds terug is. De menschen noemen hem den zeerlooper. Binnen kort zijn de kaarten hier. Ik hoor mijne vrienden al zeggen: Madame Van Hoefel met haren schoonzoon.

JAN

(terug).

Mevrouw, de schouwvager is daar reeds.

MEVROUW VAN HOEFEL.

Laat hem binnen komen, Jan, en doe uwe boodschap.

LEONTINE

(ter zijde).

God! daar is hij.

4e Tooneel

DE VORIGEN, FRANS GOETHALS.

FRANS.

Dag mevrouw, dag mejuffer.

MEVROUW VAN HOEFEL.

Kom nader, vriend. 't Is veertien dagen geleden dat gij deze schouw hebt gereinigd, niet waar?

FRANS.

't Moet omtrent zoo iets zijn, mevrovw.

MEVROUW VAN HOEFEL.

Ehwel, de meid verklaart geen vuur te kunnen maken of gansch de kamer is vol rook. Ik heb dus om u gezonden om ze nog eens goed te reinigen. Maar maak niet te veel stof, hoor!

FRANS.

Wees gerust, mevrouw, alles zal in regel gedaan worden, en ik verzeker u dat gij over mijn werk zult tevreden zijn.

MEVROUW VAN HOEFEL.

Leontine, ik ga ontbijten, zend gij de meid met een glas bier.

(Mevrouw Van Hoefel en Leontine af).

5e Tooneel.

FRANS, alleen.

FRANS.

Hier is het nog al goed om de schouwen te kuischen: een frank en half en eene kruik bier. En ik mag u verzekeren dat er hier nog al veel schouwen te reinigen zijn, want over het algemeen trekken zij allen even slecht. Zou het Leontine zijn, die maakt dat ik hier zoo goed mijn brood win! Als ik aan haar denk, geloof mij, dan is mijn hart vol. Toen ze jong was, was ik haar beste vriend ter wereld. Nu wil men haar

doen trouwen met den zoon van den heer Troch! Had ik geld bezeten, zij ware de mijne geweest? Maar nu, bezie mij eens!..

Ik ben altoos zoo zwart als git,
't Zou velen niet behagen...
Maar als men 't brood daarmee bezit,
Dan valt er niet te klagen.
Ja, trek ik soms door eene straat,
'k Zie knapen die mij vluchten:
Ze hebben schrik van mijn gelaat,
Mijn zwartzien doet hun duchten.
Vuil is mijn werk, rein is mijn ziel;
Van mij moet niemand vreezen,
Veracht mij niet om mijnen stiel...
Wij moeten ook er wezen!

(Gerucht).

Ik hoor eenen voetstap, begeven we ons aan 't werk.

6e Tooneel.

DE VORIGE, LEONTINE.

LEONTINE.

Zie, Frans, hier ben ik met een glas bier; de meid is afwezig, dus heb ik de taak op mij genomen. Drink nu maar een teugje, jongen, dat zal u versterken.

FRANS.

Duizendmaal dank, mejuffer.

LEONTINE.

Noem mij geene mejuffer, zeg Leontine, zooals gij mij vroeger noemdet.

FRANS.

O, hartlik dank
Voor dezen drank;
Hij doet mij 't hart ontvonken.
Ja, 't drankje zoet
Smaakt mij zoo goed;
'k Heb nooit zulk bier gedronken.

LEONTINE.

Drink het maar uit,
Vlug, brave guit,
'k Wil nog een glaasje u schenken.
Kuisch dan al gauw

Met moed de schouw;
Wil dan aan werken denken.

(zij schenkt in)

FRANS.
O, hartlik dank enz.
Nu ga ik aan den arbeid. Ja, het werk verjaagt kommer en smart.

'k Wil altoos moedig zwoegen,
Voor 't dagelijksche brood.
Het werk schenkt mij genoegen,
Het werk verbant den nood.
Het doet den weemoed stillen
Die soms het hart verscheurt....
Ja, zij die werken willen
Valt vlug de vreugd te beurt!

En zie, terwijl ik werk, denk ik het liefst aan onze gelukkige kinderjaren.

I.

O, schoone kinderjaren
Wat zijt gij snel voorbij!
Toen wij nog samenwaren,
Wat was ik altijd blij!
'k Zal nooit den tijd vergeten,
Toen wij steeds bij elkaar,
Een uurtje samen sleten...
Gij weet het nog, niet waar?

II.

Ja, onder al de kind'ren
Waart gij mijn hartedief....
En niemand mocht u hindren
Want 'k had u innig lief;
En 'k durf 't u thans verklaren,
Al zijn die tijden heen,
'k Wist liefde te bewaren
Voor u, lief kind, alleen!

SAMEN.

FRANS.
Wat zijt gij vlug voorbij
O jeugd!
Gezeten aan elkanders zij, -
Wat vreugd!

LEONTINE.
Wat zijt gij vlug voorbij
O jeugd!
Gezeten aan elkanders zij, -
Wat vreugd!

FRANS.

En gij, Leontine?...

LEONTINE.

O... Frans, zwijgen wij daarover, want in dien mijne ouders het moesten vermoeden...

Laat ons daar niet van spreken,
O, zoo iets kan niet zijn.
Het doet mij 't harte breken!
Verban uw liefdepijn.
Gij moet wel innig lijden,
Veel smart valt u ten deel;
Ik kan u niet verblijden:
Gij vraagt, gij wilt te veel!

FRANS.

Leontine, ik weet alles. Uw hart hebt gij aan eenen andere geschonken. Wat is het geld toch machtig? Maar ik.... Ik kan u uit mijn hart niet jagen,

Uw beeltnis blijft mij immer bij,
Voor mij zal nooit vertroosting dagen,
't Verschil van stand scheidt u van mij.
O, kon ik schatten samengaren:
Ik bracht die, engel, aan uw' voet,
Dan zouden wij wel samen paren...
Wat soms het geld in 't leven doet!

SAMEN.

FRANS.

Do zoon van Troch zweeft voor uw zinnen,
't Is voor hem dat ik zwijgen moet...
Hij kon uw schuldloos hartje winnen,..
En geld heeft hij in overvloed!
Mij zal niets anders overblijven
Dan eene ziele diep gewond.
En wie zal mijne smart verdrijven,
En 't beeld, dat plaats in 't harte vond?

LEONTINE.

O, Troch zal ik toch nooit beminnen.
Nooit schenk ik hem mijn liefdegloed,
Mijn harte zal hij nimmer winnen,
Al heeft hij geld in overvloed!
Mij zal niets anders overblijven
Dan eene ziele diep gewond...
Hij zal de beeltnis niet verdrijven,
Van hem, die plaats in 't harte vond.

FRANS.

Beken het mij maar openhartig, Leontine, gij bemint den jongen heer Troch, niet waar?

LEONTINE.

En wie durft u zoo iets vertellen?

FRANS.

Uwe moeder heeft het alom bekend gemaakt.

LEONTINE.

Nooit zal zulk huwelijk plaats grijpen.

Ik moet voor u mijn liefde stillen;
Want gij bezit alleen mijn hart.
Voor u voel ik mijn harte trillen,

Wij lijden aan een zelfde smart,
Door rijken word ik aangebeden,
Maar ik verstoot hun pracht en glans...
Nooit zal ik in een huwelijk treden,
Als 't niet met u is, goede Frans.

SAMEN.

LEONTINE.

Gij kunt alleen mijn ziel bekoren,
En 'k zweer het u op dezen stond:
Als gij mij niet kunt toebehooren,
Nooit stem ik toe in 't echtverbond.

FRANS.

Gij ook kunt mij alleen bekoren,
Ik zweer het ook op dezen stond:
Als gij mij niet kunt toebehooren,
Nooit stem ik toe in 't echtverbond.

FRANS.

O dank, Leontine, dank! Gij maakt me zoo gelukkig!

SAMEN.

FRANS.

Zij mint mij, ik min kaar;
O, ons lijden is wel zwaar.
Ik ben arm, zij heeft geld,
En dat scheidt ons met geweld.
Welk groot wee voor ons hart,
Niets stelpt er onze smart.
Was zij arm, 't maagdelijn,
Zij zou wel de mijne zijn.

LEONTINE.

Ik min hem, ja, 't is waar;
O, ons lijden is wel zwaar.
Hij is arm, ik heb geld,
En dat scheidt ons met geweld.
Welk groot wee voor ons hart,
Niets stelpt er onze smart.
Was hij rijk, 'k leed geen pijn,
Hij zou wel de mijne zijn!

FRANS.

Leontine, wat hebt gij mij gelukkig gemaakt! Ik ook, ik bemin, ik aanbid u!

(Hij werpt zich op zijne knieën en kust hare hand. - Mevrouw Van Hoefel staart dit met verbazing aan.

6e Tooneel.

DE VORIGEN, MEVROUW VAN HOEFEL.

MEVROUW VAN HOEFEL.

Wie heeft in zijn leven zoo een schouwspel gezien? De leelijkste mensch van de wereld kust de hand mijner dochter. Dat is waarlijk te veel. Ik loop om uwen vader. Leontine; dat is te veel! Wat schurk, hij durft mij nog zeggen dat alles in regel zal gedaan worden?

(Mevrouw Van Hoefel driftig af). (Bij het verschijnen van Mevrouw zijn beiden ver van elkander gevlucht).

7e Tooneel.

DE VORIGEN, MIN MEVROUW.

LEONTINE.

Wat zal er van ons geworden?

FRANS.

Ik zal geene schouwen meer moeten komen vagen.

LEONTINE.

Men zal mij opsluiten.

FRANS.

Men zal mij schandig wegjagen.

SAMEN.

FRANS.

Hoe zal ik uit dien strik geraken?
Wij zijn betrapt op heeterdaad.
Verschooning valt er niet te maken..
Uw moeder was te woedend kwaad.
Maar toch ik zal u blijven minnen,
Al scheidt men ons - wie weet! - voor goed.
Mijn hart is gansch voor u, vriendinne,
Gij zijt het die het kloppen doet.

LEONTINE.

Hoe zal ik uit dien strik geraken?
Wij zijn betrapt op heeterdaad.
Verschooning valt er niet te maken...
Mijn moeder was te woedend kwaad.
Maar toch ik zal u blijven minnen,
Al scheidt men ons - wie weet! - voor goed.
Mijn hart zal niemand ooit verwinnen,
Gij zijt het die het kloppen doet.

8e Tooneel.

DE VORIGEN, MEVROUW EN MIJNHEER VAN HOEFEL.

MEVROUW VAN HOEFEL.
Ja, hij zat daar op zijne knieën, en kuste de hand van Leontine.

MIJNHEER VAN HOEFEL.
Ja, ja, vrouw, schouwvagers in huis hebben wil al iets zeggen. 'k Zal in mijn oudendag nog zelf de schouw moeten kuischen. En wat zal de zoon van Troch daarvan zeggen?

LEONTINE.
Ik min hem niet, vader.

FRANS.
Neen, mijnheer, zij mint hem niet.

MIJNHEER VAN HOEFEL.
Ik vraag u niet!

MEVROUW VAN HOEFEL.
Zij mint dien vuilbaard!

FRANS.
Die vuilbaard - dat ben ik!

MEVROUW VAN HOEFEL.
Zie hem daar eens staan! Die menschen hebben geen schaamte in hun lichaam.

MIJNHEER VAN HOEFEL.
Vrouw, betaal hem!

MEVROUW VAN HOEFEL.
Om de hand te kussen van Leontine zeker?

MIJNHEER VAN HOEFEL.
Wel neen, om de schouw te kuischen.

FRANS.
Ik wil niet betaald worden, mijnheer.

MEVROUW VAN HOEFEL.
Wat? Hij heeft nog niets gedaan ook! Zie, jongen, dat ik mij niet inhield, gij zoudt er niet wit van afkomen.

MIJNHEER VAN HOEFEL.
Bedaar vrouw....

(opgewonden)

Was ik niet bang mij aan u zwart te maken, 'k wierp u de straat op!

LEONTINE.
Maar vader toch!

MIJNHEER VAN HOEFEL.
Ongelukkige, zwijg, of....

MEVROUW VAN HOEFEL.
Ziet gij niet dat uw vader woedend is, Leontine?

MIJNHEER VAN HOEFEL.
Bedaar vrouw...

(opgewonden)

En gij zult hier geen voet meer op den drempel zetten. En onze meid zal u volgen, zij was het eens met onze dochter. Nu begrijp ik waarom de schouwen zoo slecht trekken. Indien ze nu nog moeten gekuischt worden, 'k zweer het u, *gij* zult het niet meer zijn, want 'k zou nog liever in den rook versmachten.

(Op dit oogenblik komt de knecht op het tooneel).

JAN.
Mevrouw, moeder Goethals vraagt of haar zoon hier nog is.

FRANS.
Mijne moeder hier?

MEVROUW VAN HOEFEL.
't Blijspel is haast ten einde! De moeder komt zien of de liefdeverklaring van haren zoon goed

afgeloopen is.

(tot den knecht)

Laat haar binnenkomen.

(Jan af).

Ze heeft er hem misschien toe gedwongen. Voor het geld zouden die lieden alles doen.

FRANS.
Mevrouw, gij beleedigt mijne moeder!

MEVROUW VAN HOEFEL.
Hoe vindt gij dien gast?

MIJNHEER VAN HOEFEL.
Bedaar vrouw...

(opgewonden)

Gij doet mijn bloed koken, weet ge? Ik zal u onder mijne handen verpletten.

LEONTINE.
Vader, hij is zoo goed, doe hem geen kwaad.

MEVROUW VAN HOEFEL.
Voorzichtig, Leontine.

MIJNHEER VAN HOEFEL.
Bedaar vrouw.

(opgewonden)

Als gij nog een woord durft spreken, dan vervloek ik u.

9e Tooneel.

DE VORIGEN, MOEDER GOETHALS.

MEVROUW VAN HOEFEL.
Vrouw, gij verlangt uwen zoon, niet waar? Daar staat hij druipneuzend te zien. Hoe vindt gij hem, hij zou willen trouwen met mijne dochter. Hij heeft het gemunt op ons geld.

MIJNHEER VAN HOEFEL.
Hij is niet zot, een knap vrouwtje met vijftig duizend franken.

VROUW GOETHALS.

En zou hij uwe dochter niet waardig zijn?

MEVROUW EN MIJNHEER VAN HOEFEL.

Ha! Ha!

MIJNHEER VAN HOEFEL.

Vrouw, die lieden worden stapelzot.

VROUW GOETHALS.

(gestoord)

En, mijnheer, indien ik u zegde dat mijn zoon rijker is dan uwe dochter?

MIJNHEER VAN HOEFEL.

(balt de vuisten)

Houdt ge me voor den aap?

VROUW GOETHALS.

(bitsig)

Ik zal u niet langer storen, mijnheer. Maar gij kunt toch uwe dochter geen honderd duizend franken bruidschat medegeven.

FRANS.

(verschrikt.)

Wat zegt gij, moeder?

VROUW GOETHALS.

Ja, kind, gij zijt honderd duizend franken rijk. Ik ben opzettelijk naar hier gekomen om u die goede tijding mede te deelen. Van dezen namiddag nam ik 't dagblad in de hand. En zie, ons actie is uitgekomen met het groote lot van honderd duizend franken.

FRANS

(leest). (Tot mijnheer Van Hoefel loopende).

Mijnheer, lees, bid ik u.

MIJNHEER VAN HOEFEL

(aangedaan).

O ja, jongen, 't is waar.

VROUW GOETHALS.

Kom, Frans, wij gaan heen. Laat Van

Hoefel zijne dochter maar aan den jongen heer Troch uithuwen. Gij zult voor uwe duiten ook wel een knap vrouwtje bekomen.

FRANS.
Neen, moeder, al was Leontine van morgen af arm, nog zou ik haar boven alle vrouwen kiezen.

MEVROUW VAN HOEFEL.
Een perel van een jongen!

VROUW GOETHALS.
Ehwel, Van Hoefel, stemt gij toe in het huwelijk van uwe dochter met mijnen zoon?

MEVROUW VAN HOEFEL.
Wel zeker, niet waar, man!

(ter zijde)

100000 franken.

MIJNHEER VAN HOEFEL.
Dat is goed en wel, maar beminnen zij elkander!

MEVROUW VAN HOEFEL.
Wel zeker, waarvoor zou hij op zijne knieën hare hand kussen?

FRANS.
O ja, niet waar, Leontine, wij beminnen elkander?

LEONTINE.
Zeker vader, en 'k zou nooit in een ander huwelijk willen toestemmen.

MEVROUW VAN HOEFEL.
Ik heb het altijd gezeid: zij zijn voor elkander geboren.

MIJNHEER VAN HOEFEL.
Als het zoo is, sla ik toe.

LEONTINE.
Dank vader! wat maakt gij ons gelukkig!

FRANS

(wil haar omhelzen).

'k Ben te zwart om u te omhelzen.

MEVROUW VAN HOEFEL.
Toe, toe! wees niet bang.

(Zij omhelzen elkander).

Een lief koppel, hee?

(Na eene poos).

Schoonzoon, kom in mijne armen, dat ik u omhels.

MIJNHEER VAN HOEFEL.
Bedaar vrouw! Maar nog iets, vrouw, wat gaat gij van avond doen met den zoon van Troch?

MEVROUW VAN HOEFEL.
Aan de deur zetten.

MIJNHEER VAN HOEFEL.
Zoo handel ik niet. Ik zal alleen met hem naar den schouwburg gaan, en hem doen begrijpen, dat Leontine haar hert aan een ander heeft geschonken.

LEONTINE.
Zoo zal het goed zijn, vader.

VROUW GOETHALS.
Dus binnen kort hebben wij het huwelijk?

VAN HOEFEL EN ZIJNE VROUW.
Zeker!

(Zij drukken elkander de hand).

FRANS EN LEONTINE.
Wat zoet geluk!
Weg is de druk?
Niets zal ons nu nog scheiden...
Ons smart is been:
Wij zijn bijeen,
Gelukkig zijn wij beiden!

Wij danken God
Voor 't zoet genot,
Dat hij ons wist te schenken.
Nu is voortaan
Ons wensch voldaan...
Wie had het kunnen denken?

LEONTINE.

Gaat gij nu de meid wegzenden, vader?

MIJNHEER VAN HOEFEL.

Neen, kinderen, zij mag blijven; ik ben overtuigd dat de schouw voortaan goed zal trekken.

FRANS.

En als wij getrouwd zijn, nemen wij haar tot ons, want een groot deel van ons geluk hebben wij aan haar te danken.

MIJNHEER VAN HOEFEL.

En nu, kinderen, laat ons maar een goede flesch ontstoppen, ter eere van het aanstaande huwelijk.

Slotzang.

(Allen).

Wie had ooit toch kunnen denken,
Wat zij voelden voor elkaar...
Niets zal nog hun vreugde krenken,
Weldra worden zij een paar.
't Is een raadsel 't menschenleven,
Dat nooit iemand zal verstaan.
Kon dit huwelijk vreugde geven,
Dan is aller wensch voldaan.

GORDIJN.

Beirvelde, 1887.

Een Dag uit het Leven van een' Student.

Klop! Klop! ‘Dolf, vriendje, rap! 't is tijd!’ klonk het 's morgens reeds vroeg aan de deur zijner slaapkamer.

En de jongen, plots uit den diepen slaap gewekt, wreef zijne oogen, rekte zich eens uit, geeuwde nog van vaak.

Doch, hij wist het, 't was tijd! Spoedig zou zijn professor van viool daar zijn, en hij mocht hem niet laten wachten.

Een milde zonne zond hare gouden stralen over de pas ontwaakte natuur, de vogelen zongen en sjirpten in den tuin. Dolf opende 't venster; de frissche morgenlucht drong in zijne kamer samen met den geur der bloemen, die prijkten in den hof. - Hoe gaarne zou hij nu een wandeling gedaan hebben, maar.... men belt reeds beneden.... Haastig gewasschen en gekleed en dan het goddelijk tuig in de hand, eens door Paganini bespeeld!

Aanleg voor de muziek had de jongen weinig. Eventwel wilden zijne ouders hem die grondig doen aanleeren. Adolf's vader meende, dat men in onze eeuw niet op eene volmaakte opvoeding mag bogen, of men moet zich ten minste de grondbeginselen aller kunsten en wetenschappen hebben aangeëigend. En zijn zoon zou in alles een toonbeeld worden. Dat had de vader gezworen, dat zou hij ten uitvoer brengen; want de middelen ontbraken hem niet.

In 't vroege morgenduur dan, als Papa en Mama nog in zoete rust sluimerden, was Dolf een uur lang aan 't strijken, meest zoo valsch, dat 's Professors ooren als van verontwaardiging trilden. Wat duurde ze lang, die les. Wat was het eene marteling voor zijnen geest, zoo honderdmaal dezelfde oefening opnieuw te moeten krijschen en met den besten wil der wereld geene welluidende tonen aan 't weerbarstig instrument te kunnen ontlokken.

De heer Professor verloor wel eens zijn geduld en maakte den heer Jovers opmerkzaam op de weinige vorderingen zijns zoons. Zonder opentlijk te zeggen, dat Adolf geenen aanleg had, deed hij hem toch met bedekte woorden verstaan, dat het misschien beter ware, de lessen te staken. Doch daar wilde Jovers niet van hooren. Hij was rijk, hij kon betalen; zijn zoon zou muziek leeren, zou de viool spelen; ta, ta, ta, dat

moest maar gaan.... En 't ging voort, stellig, gelijk nen kruiwagen, die niet gesmeerd is.

Was de les ten einde, dan stond het ontbijt te wachten. Onder 't eten der versche boterkoeken, had Dolf een studieboek nevens hem op tafel liggen. Hij had nog eene les te overzien, nog zooveel van buiten te leeren, en 't zou spoedig tijd zijn, om zich ter klas te begeven.

Dolf volgde de leergangen van 't koninklijk atheneum. Hij had een helderen geest, een levendig geheugen. Zijne eerste studiejaren deed hij met buitengewonen uitslag. Vader Jovers was trotsch op zijnen zoon en koesterde van hem de schoonste verwachtingen. Niets zou hij onbeproefd laten om dit droombeeld te zien verwezenlijken. Nochtans scheen dit verlokkend beeld zich van jaar tot jaar te verwijderen. In elke hoogere klas ging Adolf in rang achteruit. Niet dat het den jongen aan goeden wil ontbrak. Hij studeerde gansch den dag, geen oogenblik ging verloren en bij dat al was de uitslag mager. De vader begreep er niets van. Geruimen tijd had hij zelf te huis de dagelijksche werkzaamheden van zijnen zoon nagezien en hem wel eens behulpzaam geweest. Nu deed hij professors aan huis komen, om Adolf wat vooruit te brengen in de moeilijkste vakken. De uitslag beantwoordde nog niet aan de verwachting.

Juist om 8 uren zette Adolf zich op de banken neder. Professors van wiskunde, latijn, historie, scheikunde, enz. 'k weet niet wat al, volgden elkander in den leerstoel op. Aan dezen was een ellenlang huiswerk af te geven, gene gaf eene nieuwe oefening voor de volgende les, oefeningen vaak zoo uitgebreid, zoo moeilijk, dat iemand, in 't vak beslagen, moeite zou gehad hebben om ze op tijd af te krijgen.

Schrijven, schrijven, schrijven maar: dat 's de leus van den tijd, het nee plus ultra van de broeikasmethode!

't Is middag. Ernstig als diplomaten die eene conferentie hebben bijgewoond, eenigszins bleek van opzicht, verlaten de jeugdige studenten de school en treden huiswaarts, terwijl verscheidene het wagen eene cigarette op te steken. Ah! deliciosa!

Vader Jovers ondervroeg altijd zijnen zoon over de lessen van den voormiddag, hij wist er zijne beoordeeling over te geven: hij was immers ook op den athenee geweest; zijn geheugen was nog sterk. Nochtans klapte hij over sommige dingen, als een blinde over kleuren, en gelukte er enkel in

zijnen Dolf in de war te brengen en zijn geest te verlammen.

Door die gedurige redekaveling vorderde het noenmaal zoo langzaam, dat meer dan eens de professor van piano reeds aanbelde, eer Dolf naar behooren de eischen zijner maag had bevredigd.

Die pianoles, daar wist mijnheer Jovers wat van te vertellen. Hij had dat toch zoo fijn gevonden, zei hij. Hij was er fier op. Luister: ‘Toen ik besloten had mijn zoon de piano te doen leeren, waren wij in de moeilijkheid over de uur, waarop de les zou gegeven worden. 's Morgens kon het niet zijn, 's avonds heeft de jongen zijne handen vol, 't scheen onmogelijk. Maar, dacht ik op eens; de lessen eindigen 's middags om 12 en beginnen om 2. Eene halve uur voor gaan en komen, eene halve uur voor 't noenmaal, blijft juist eene uur, die kan benuttigd worden. Zoo gaat er geen oogenblik verloren.’ Zoo gebeurde het en Jovers lachte altijd van voldoening, wanneer hij bedacht, dat hij het toch zoo fijn had uitgerekend. Heel fijn, inderdaad!

'k Zal u geen les van piano doen bijwonen, schrik niet. Dat instrument, door velen vervloekt, gezegend door onze hedendaagsche mamakens en demoisellekens, heeft zonder zich om verwenschingen of zegeningen te bekommeren, ongestoord zijne veroveringen voortgezet en is overal ingedrongen.

Het hatelijk speeltuig jaagt vreedzame burgers in 't harnas, brengt de hoofden van moeders en dochters op hol, maakt de geburen zinneloos, brengt deugdzame meisjes ten val, berokkent den ondergang van deftige huisgezinnen, en de nietswaardige speeldoos lacht duivels, terwijl een luchtige wals van Strauss uit hare ingewanden rammelt.

't Was een warme namiddag. De lucht was drukkend, de zon stak: ongetwijfeld was er onweer op handen. Dolf, die van den ganschen dag nog geen oogenblik rust genoot, was slaperig en kon maar met moeite de lessen volgen. Ze waren nochtans zoo bijzonder *intéressant.* Denk eens, de heer professor van Dierkunde handelde over de kerfdieren of insecten. Na hunne algemeene kenteekens aangeduid te hebben, verdeelde hij ze in acht orders, waarvan hij de namen in al hun majesteit op 't bord schreef. Hier zijn ze, doch wij zullen er tevens de Vlaamsche vertaling bijvoegen, wat in de klas niet gebeurde

1. De coleopteren (schildvleugeligen b.v. meikevers)

2. de orthopteren	(rechtvleugeligen	b.v. sprinkhanen)
3. de nevropteren	(netvleugeligen	b.v. waterjuffers)
4. de hymenopteren	(vliesvleugeligen	b.v. biëen)
5. de hemipteren	(halfschildvleugeligen	b.v. krekels)
6. de lepidopteren	(stofvleugeligen	b.v. vlinders)
7. de dipteren	(tweevleugeligen	b.v. vliegen)
8. de apteren	(ongevleugelden	b.v. vlooien)

Onze held begreep er maar niets van. Die barbaarsche namen, die niets aan den geest zeggen, dansten akelig voor zijn oog. 't Wierd zoo ijdel d a a r binnen. 't Was of heele zwermen bieën, vliegen, sprinkhanen en vlinders voor hem zweefden, hem lachend bespotten en uitdagend toeriepen: êp! êp! êh! en râ! râ! râ! hoe heet ik nu? En zij hadden gelijk. Dolf zou onmogelijk hun raadsel hebben kunnen oplossen; want de onderwijskunde heeft het in België zoo pyramidaal hoog gebracht, dat ze de kunst bezit om alle wetenschappen aan Vlaamsche jongens in eene vreemde taal te onderwijzen, Vlaamsche hersens op zijn Fransch te boetsen en flinke koppen in potsierlijke misbaksels te hervormen.

Schande, eeuwige schande over haar! Moge de vloek van duizenden nageslachten haarden verwaanden kop vergruizen!

Dolf droomde dus. En zelfs 't zonnestraaltje, dat door een hoek van 't venster juist op zijnen lessenaar speelde, scheen hem uit te lachen. Zie hoe het huppelt, trilt en beeft van wonne! Wat moet het daarbuiten toch goed zijn! Maar zie, daar heeft eene vlieg het speelzieke zonnestraaltje bemerkt. Wat een kansken! Hoe zal ze zich vol wellust dompelen in die warmte! Ze daalt neder op den lessenaar, recht voor Dolfs aangezicht, ze trippelt vol blijdschap en levenslust heen en weder, rept de pootjes, wascht het kopje dartel en vlug en laat hare vleugeltjes blinken. Dolf vindt hier de schoonste gelegenheid om een kerfdier naar de natuur te bestudeeren. Voorzichtig opent hij de hand, stelt ze op de bank en vlug beschrijft hij.....

'Jovers Adolf, wat was mijn laatste woord?' klinkt het op eens den verbluften jongeling in de ooren. Hij schiet op, ziet verbaasd rond zich als viel hij uit de wolken en kan geen enkel woord uiten.

'Jovers Adolf, schrijf tegen morgen 500 maal de spreuk:

Aquila non capit muscas.

Een arend houdt zich niet bezig met vliegen te vangen.'

Beschaamd buigt hij het hoofd, terwijl zijne medeleerlingen in eenen langen schaterlach uitbersten.

Wij zullen de les haren gang laten gaan en onzen student afwachten, als hij rond vijf uren te huis komt.

Nu begint zijne taak eerst voor goed: Thème grec, traduction latine; devoir de géométrie et d'algèbre; discours de Périclès aux Athéniens, dan eene vlaamsche beschrijving van een onweder en op den hoop toe 500 keeren die gelukzalige spreuk:

Aquila non capit muscas!

Neen, Heer Professor, de jongen zal vandaag geen vliegen meer vangen. Spijtig maar, dat door zulk aangejaagd cultuurstelsel, gij er in gelukken zult, den arend de wieken in te korten en hem, die bestemd was, om wellicht eens fier en onafhankelijk in de sfeer der gedachten op te stijgen, zult noodzaken te kruipen, te wroeten, tot in 't slijk misschien!

Adolf begint aan zijne reuzentaak met bewonderensweerdigen moed. Zijne pen vliegt over 't papier, woorden schrijft hij, maar nadenken over de beteekenis van hetgeen hij neerzet, daar heeft hij waarlijk den tijd niet toe. - De vragen van wiskunde en algebra, had hij nooit klaar gekregen; doch rond 7 uren komt professor X. om Adolf de taak een weinig te verlichten, hem den weg te wijzen, hem gansch in 't spoor te zetten, zoodanig dat de jongen zich de moeite niet hoeft te geven eens zelfstandig te denken, zich een eigen weg te banen. Vooruit, roept de geest der eeuw, vooruit met vollen stoom, stook op, jaag aan, belast de veiligheidskleppen en.... vlieg de lucht in.

Na het avondmaal gaan Papa en Mama, om van de vermoeinissen van den dag uit te rusten, een wandelingsken doen, een muziekfeest of vertooning in den cirk bij wonen, terwijl hun zoontje maar immer voortkribbelt, uren nog!

Eindelijk krijgt hij krampen in de hand, zijn hoofd wordt zwaar, hij kan niet meer... Hij gaat ter rust, doch zijn slaap is onrustig, hij droomt van arenden, die vliegen vangen; afgrijselijke insekten met reusachtige pooten, die hem akelig toegrijnzen; droomt van hypotenussen en equaties, Periclessen en Cesars, donder en bliksem; dat alles loopt in zulke bonte mengeling dooreen, dat woelt zoo zonderling door elkander, dat de oorspronkelijke bajert of chaos er een Engelsch hofken tegen was.

En zóó worden sommige onzer kinderen afgebeuld! Gezond verstand, waar zijt gij heen? Uit de diepte, roep ik tot u, keer, keer op aarde weder!

Leer toch aan de menschen, dat het eene misdaad is de

zwakke hersens onzer kinderen zoo te overspannen, dat vroeg-rijpe vruchten spoedig aan verrotting onderhevig zijn, dat zulke aangejaagde kweek geene kloeke hoofden vormen kan. Laat, o laat de jongens toch ook eens spelen, vrij en ongestoord, in 't ruime veld, dat hunne borst versterkt, hunne lichaamskrachten ontwikkeld worden. Naar buiten er meê, uit de muffe stad; naar buiten in de schoone natuur, waar ze in verrukking met den dichter mogen uitroepen: ‘o buiten, buiten gaat het hart zoo heerlijk open, en geurt en bloeit en zingt: met bloemenhof en woud!

Dan zal 't spoedig gedaan zijn met verwaande halfgeleerden, miskende genieën, verloopen artisten en andere kwalen van onzen tijd.

Mocht het gezond verstand mijne bede niet aanhooren, mocht men voortgaan met de hersens onzer jeugd te overspannen, dan zie ik met schrik de twintigste eeuw te gemoet en vraag mij onrustig af: wat moet er van ons nageslacht worden?

Borgerhout.

E.J.O.

Breidel en De Coninc

Redevoering van den heer Coppieters *op het Breidelfeest*

Mevrouwen, Mijnheeren,

Betaald is de schuld der eeuwen, volbracht is de heilige plicht, die sedert lange, lange tijden woog op het nageslacht en waarvan het verdere verzuimen niet onachtzaamheid, maar schandige ondankbaarheid zou heeten....

Rond de jaren 1300, heerschte in Frankrijk een koning - zijne vleiers noemden hem Philips den Schoone; onze voorvaders schandmerkten hem met den naam van Munteschrooder; - nevens hem, en wellicht over hem, heerschte er eene trotsche, wraakzuchtige vrouw, Johanna van Navarre, de kwade Johanna.

Beiden hadden het voornemen opgevat al de landen eenigszins afhangende van de Fransche kroon in een machtig saamgebonden maar eenvormig en eentonig lichaam te versmelten, aan die landen alle eigenzelvigheid te ontnemen, alle eigen zeden, alle eigene taal, alle eigene vrijheden.

Zoo verviel Normandië, zoo Champagneland, zoo Languedoc en zoo Picardië; en van dan af gingen de zonen van Normandië, van Champagneland, van Languedoc en van Picardië, ten voordeele van den vreemden meester en tegen vijanden die zij niet kenden, hun bloed vergieten en hunne beenderen strooien op al de slagvelden van Europa.

En zoo ook moest het met Vlaanderen verkeeren, moesten onze vrije gemeenten getemd worden en moest onze reeds dan zoo schoone moedertaal - de taal van Jacob van Maerlant - verdwijnen voor de nieuwe sprake, die toen ‘aan den boord der Seine ontstond.’

En des te meer was de hebzucht van het Fransche koningpaar op Vlaanderen gevestigd, dat van die tijden af Vlaanderen rijk en machtig was, en dat er tusschen graaf en volk oneenigheden bestonden, omdat graaf en volk het welvaren des lands op verschillende wijs verstonden en op verschillende wegen betrachtten.

Reeds was Gwijde Dampierre, na zijne ongelukkige dochter Philippina, in de kerkers van Frankrijk geworpen.

Reeds waren de Munteschrooder en kwade Johanna als overwinnaars en overweldigers Vlaanderen komen bezoeken.

Reeds had de wreede Châtillon met snooder Flotte het bestuur over Brugge genomen; reeds had hij zijn werk begonnen van dwingelandij, van uitplundering en van ontmanning; reeds hoopte hij weldra de helsche taak te zullen voltooien, welke hem zijne nichte - Johanna van Navarre - opgelegd had....

Doch een man bestond er in Brugge, reeds gevorderd van jaren, eenoogig, minderachtig van uitzicht, maar vaderlandsminnend, kloekmoedig, verstandig en bijzonder welsprekend in zijne moedertaal.

Hij had den naam Pieter De Coninc; bijna alleen in den beginne dorst hij de vreemde overmacht tegenkanten, de neerslachtige gemoederen opbeuren en het volk met zijne graven verzoenen.

Later kwam er aan zijne zijde een koene gezel, een onvermoeibare medewerker - Jan Breidel - veel jonger dan hij, groot, sterk, onversaagd, in alles het gezag ondergaande en den raad volgend van zijnen vriend. Te zamen droomden zij de bevrijding van hunne geboortestad, van geheel het Vlaanderland, en te zamen, dwars beproevingen en gevaren, brachten zij hunnen droom tot uitvoering.

In de lente van 1302 werden zij door de Fransche beheerschers gedwongen met het grootste gedeelte der Klauwaarts Brugge te verlaten; zij trokken naar Damme, en daar vormden zij het heilige leger der verlossing, de gelegenheid afspiedende om Brugge te verlossen.

Op eens werd hun bericht, dat Châtillon, in weerwil van zijn gegeven woord, nieuwe legerbenden in Brugge gebracht had; dat hij den volgenden dag de Vlaamschgezinde bevolking zou verpletteren en de stad ter plundering overleveren.

Groot was het gevaar, maar groot was ook hun moed en spoedig hun besluit.

Het verraad zou niet gelukken, het schelmstuk zou niet geschieden.

Te midden van de donkere nacht brengen zij het klauwaartsleger voor Brugge en, toen het zonnelicht verschijnt, staat Pieter De Coninc met zijne mannen vóór de Kruispoort, Jan Breidel met de zijne vóór de Speiepoort.

Bij hun zicht vallen stads zware deuren open, de grachten worden gevuld en onweerhoudelijk als de baren van de rijzende zee rukken de vaderlanders Brugge binnen en, op het luiden van de morgenklok en onder ‘het machtig sein van een paar Vlaamsche woorden’ randen zij de overweldigers aan, verrassen de verraders, overwinnen de overwinnaars en vernietigen ze tot den laatsten, ter uitzondering van enkelen - waaronder Châtillon en Flotte - die in de vlucht hunne veiligheid zochten om eenige weken later hunne welverdiende straf bij Kortrijk te vinden.

Na afgedanen arbeid ontmoetten de beide Helden elkander op de Groote Markt en vóór de reusachtige Halle - steenen getuigen en heilige bewaarplaats der vrijheden van den lande - vereenigen zij zich in die geestdriftige en zegevierende houding, welke de kunstenaar zoo zielroerend in het brons heeft weten te scheppen en welke binnen eenige stonden vòòr onze verrukte oogen zal verschijnen.

Hij - Jan Breidel - de machtige met den arm, hoog verheffende den standaard met den zwarten leeuw, den standaard, die wappert in de lucht en schijnt leven aangevat te hebben om in de algemeene vreugde deel te nemen.

Hij - Pieter de Coninc - de krachtige met den geest, vertrappende het zinnebeeld der overwonnenen, den Franschen helm en de leliebannier. Beiden broederlijk steunende op het slagzwaard, dat Brugge vrijgevochten heeft, en nu rusten mag, totdat nieuwe gevaren het vaderland bedreigen.

Het was de Vrijdag 18 Mei 1302, de onvergeetbare dag der Brugsche Metten.

Ja, het slagzwaard zou rusten, totdat nieuwe gevaren het vaderland bedreigen: maar niet lang zal die ruste duren, niet lang de reine vreugd der Vlaamsche moeders en vrouwen: de Munteschrooder zou de hoon zijner ridderen wreken; Johanna van Navarra had geboden dat men ‘de Vlaamsche evers zou verwurgen en de Vlaamsche zeugen ontweiden.’

Een ontzaglijk Fransch leger verzamelde zich, het prachtigste, het krachtigste, dat men tot nog toe gezien had; het trok naar de Vlaamsche grenzen op en roemde zich op voorhand van geheel de streek te zullen zuiveren en reinigen.

Maar onze Helden waakten en voor de tweede maal zou de vreemde overmacht voor hunne burgerdeugden moeten buigen.

Breidel hervatte zwaard en bijl, riep zijne maceclierS

bijeen en na zijne macecliers, de mannen van al de ambachten en neringen.

De Coninc hernam zijn werk van opbeuring en van verzoening.

En toen de dageraad van 11 Juli verscheen, ze knielden op den Groeningerkouter, God biddende om de zegepraal en bereid om voor het vaderland te sterven; de poorters van de steden benevens de lieden der dorpen, de burgers benevens de ridders, de prinsen van grafelijken bloede, te voet en den goedendag in de hand, benevens de mannen der ambachten; burgers, '*die vroem waren*, *arm ende rihe*', zooals het Lodewijk van Velthen verhaalt, waaronder Pieter de Coninc en vele anderen, gelijk de Gentsche Minderbroeder (Minorita Gandevensis) het te kennen geeft, eenige stonden vroeger zelve tot de ridderlijke weerdigheid verheven.

Treffend voorbeeld van wederzijdsche achting en betrouwen.

Doorslaande bewijs der gelijkheid in rechten en plichten, welke reeds in die tijden op den Vlaamschen bodem heerschte, en noch dan noch later door zuidelijke lessen aangeleerd of door Fransche grootsprekerijen ingevoerd moest worden.

De strijd begon, hadnekkig en bloedig, strijd van reuzen, gevecht van leeuwen. Tijd en macht ontbreken ons om er van al de wisselvalligheden, al de heldendaden te beschrijven.

Hetzij genoeg te zeggen dat, na uren worstelens, geheel het schitterend Fransche leger vernietigd lag onder de slagen der Vlaamsche mannen;

Dat over 585 jaren, op gelijke dagen en bijna op gelijk uur als heden, de blijde, de betooverende mare der overwinning zich als een zegen des Heeren over het ontroerde land verspreidde;

Dat onze voorouders op die zalige stonden en onder de heldere Juli-zon in reine geestdrift en eindelooze dankbaarheid jubelden, gelijk wij nu jubelen rond het gedenkteeken der verlossers;

Dat van dan af aan de gansche wereld bewezen was: dat Vlaanderen niet gemaakt is voor inpalming, verdrukking en slavernij, dat dwars wel en wee, strijden en lijden misschien, Vlaanderen altijd Vlaanderen zal blijven, steeds vroeg of laat de ketenen zal verbrijzelen en het juk afwerpen, welk de vreemden zouden pogen op te leggen, dat, zonder de dappere en schrandere legeroversten te vergeten - Gwyde en Jan van Namen en Willem Van Gulik, Jan Van Renesse en Jan Bor-

luut - de roemrijke, nooit te volprijzen overwinning, zoo wel in het geduldige voorbereiden, als in de prachtige uitvoering, grootendeels te danken is aan onze twee Brugsche helden, aan onzen Breidel en aan onzen De Coninc.

Er is dus wel reden om, zooals hun tijdgenoot, de Italiaan Villani het geschreven heeft, wel reden van hen gedachtenis te maken, wel reden om hun - laattijdig genoeg - te midden onzer oude stad dit uitmuntend kunstwerk en die zielroerende beelden op te richten; wel reden om hun gedenkteeken met opgetogenheid te begroeten, wel reden om alhier uit te roepen: *Sursum corda*, hert en geest omhoog!

Gij, die uwe moedertaal bemint en uwe Vlaamsche zeden, juicht en biedt eer aan diegenen, die ze belet hebben in de Fransche kolk verloren te gaan.

Gij, die de vrijheid lief hebt, juicht en brengt dankaan hen, die ze met doodsgevaar herwonnen hebben en voor het nageslacht bewaard; gij die ons vaderland aanbidt, juicht en zwaait lof aan de eerste ware stichters van het vrije, het onafhankelijke Belgenland.

Hulde, hulde, driemaal hulde aan de redders van Brugge, de verlossers van Vlaanderen!!!

In naam der Breidelcommissie en in uitvoering van de zending, welke zij te dien einde ontvangen heeft,

Verklaar ik plechtig ingehuldigd het gedenkteeken opgericht aan Jan Breidel en Pieter De Coninc.

Tentoonstelling van ‘Als ik kan’.

Al de schilderijen van eenen zelfden kunstenaar waren ditmaal bij elkander gehangen en vormden eene groep, eene invoering, die ik gelukkig heet, zoowel voor den artist als voor den bezoeker. De mannen van talent komen nog beter voor den dag, en de minder ontwikkelden loopen minder gevaar van niet opgemerkt te worden.

De tentoonstelling was zeer belangwekkend.

Nooit heeft de heer Adriaensens zulke verdienstelijke stukken ingezonden als zijne twee landschappen, het kleine vooral. Ge ziet, door studie komt men ver, en willen is kunnen.

Ook de heer Albracht heeft zichzelven overtroffen. Alle vier zijne paneelen getuigen van veel aanleg, geduld en zorg, en stellig hebben we van hem nog heel wat schoons te verwachten. Ongelukkiglijk doet hij alles niet even goed, of, 't is misschien zóo juister, bewerkt hij de verschillige deelen zijner lieve schilderijtjes niet alle met dezelfde kalmte en den eigensten lust. Zoo bijvoorbeeld is 't figuur des vaders in de *Berisping* onverbeterlijk, maar dat van den zoon?... In de binnenhuisjes zijn het gewoonlijk de figuren, die te wenschen laten. *Het hofje der armen* vonden wij, alles bijeengenomen, het beste der vier.

Niemand, die zoo levend de honden en hondjes schildert als de heer Boland, en zijn penseel wordt met elken keer meer en meer ervaren.

De heer Boudry werkt immer gewetensvol, dat bewijst o.a. opnieuw zijn *Liefdenestje.* Die timmermanswerkplaats werd stellig door eene geoefende hand gemaald, en daarom was 't jammer, dat het meisjesfiguur niet beter gekozen werd.

‘Prachtig!’, zoo noemde ieder de bloemen van den heer Chappel, die inderdaad in dat teedere vak, onzes dunkens, nooit iets beters heeft geleverd. Hij moet zich echter wachten voor effectbejag.

Het *Minnebriefje* van den heer Delehaye is zeer fraai, doch niet op de hoogte van *Eene onderbrokene lezing*, door den heer Gorge, volgens ons een echt pareltje. Die lichtspeling op de schouwplaat met hare versiering, op de kasten, de deur en den vloer, dat was met het oog eens dichters gezien en uitmuntend weergegeven.

De heer Fritz Hanno en jufvrouw Rosa Leigh hadden ieder verscheidene stukken tentoongesteld, niet zonder verdiensten, maar zwakker in velerlei opzicht dan hetgeen we van beiden vroeger te zien kregen.

Een schoon doek is dat van den heer Luyten, getiteld: *Een bezoek op 't atelier.* De twee figuren zijn onberispelijk van houding en uitdrukking, terwijl hunne omgeving, tot in de minste bijzonderheden, de bekwaamheid en den smaak des schilders verraadt.

De heer Pieters heeft met *Vóór den stal* en nog meer met zijnen *Hoenderhof* eene plaats veroverd tusschen de beste werkers van *Als ik kan*, hetgeen wij echter nog volmondiger kunnen getuigen van den heer Proost, wiens *Kaartspelers* voortreffelijk gelukt mogen heeten, en wiens *Binnenzicht te Calmpthout* vooral, uitmunt door teekening, kleur en perspectief.

De landschappen van den heer Rul staven de reeds gevestigde faam van hunnen maker, alhoewel hij vorige keeren gelukkiger was. Zijn *Sneeuweffect* is zeer fraai, doch het grootere stuk, de dreef, al te eentonig en te mat van kleur.

De vogels, het wild en de bloemen van den heer Piet Van Engelen waren puik, terwijl ik niet aarzel den *Hekelaar* van M. Van Snick een der allerbeste schilderijtjes van heel de verzameling te noemen.

De beeldhouwkunst was vertegenwoordigd door een kinder- en een mannenportret, beide in gebakken aarde en van de geoefende hand des heeren Van Beurden, die ons sedert lang aan voortreffelijke en bevallige dingen heeft gewoon gemaakt.

FRANS VAN CUYCK.

Twee Karakters uit Vondel.
door Gustaaf Segers.

I.

Het lust mij heden twee karakters uit Vondels werken te ontleden, die, vooral hier te lande, meer dienen gekend te zijn, dan thans het geval is.

Beschouwen wij in de eerste plaats *Vosmeer*, den *Spie* uit *Gysbreght van Amstel.* Zijn naam alleen is een gelukkige vondst. In het meest bekende treurspel onzes dichters speelt hij slechts eene ondergeschikte rol; doch hij wordt ons zoo aanschouwelijk voorgesteld, zijne woorden en daden verraden zoo wel een scherp afgeteekend karakter, dat men er een der schoonste zijden van Vondels vernuft in bewondert.

In eene lange alleenspraak heeft Gysbreght zich geluk gewenscht over het opbreken van het beleg zijner stad. Broer Willebrord, ‘Vader van 't Kathuysers Klooster,’ bevestigt den aftocht: Arend van Amstel zat de belegeraars scherp op de hielen.

> Sy stoven algelyck
> Voor-uyt, als voor den wolf een kudde onnoosle schapen.

Een krijgsgevangen wordt door den overste aangebracht; de Amstelheer doet hem een verhoor ondergaan. Vosmeer haast zich te verklaren, dat hij eene zware straf heeft verdiend. Hadde het aan hem gelegen, zoo ware Amsterdam lang ingenomen. Hij aarzelt niet zijne afkomst en zijn vroeger leven bloot te leggen. Vosmeer is een Goyers kind. Slecht gedroeg hij zich in zijns vaders huis. Nog jong verliet hij het, ‘volgde lang vreemde Heeren, doch moest buiten wel leeren, hetgeen hij binnen niet wilde. Vele schade heeft hij anderen berokkend om zelf fortuin te maken, doch het geluk heeft hem altijd den rug gekeerd. Veel sterker dan de mensch is het lot, want ‘of ons brein yet bout, dit stoot het al om verre met eenen dartlen voet.’ Hadde men hem, Vosmeer, het schip laten sturen, hetwelk voor den aanslag gereed was, zoo ware de stad, die men in een jaar niet door geweld had kunnen nemen, in een uur door list overrompeld geweest. Vosmeer kan niets anders denken, of de hoofden van het

insluitingsleger waren blind of betooverd. Zijn gansch vertrouwen stelt hij in Gysbreght; ‘gij kunt me’, zegt hij:

> Een vriend, een vader strecken,
> Nadien ick u 't verraed volkomen wil ontdecken,
> En hoe 't geschoven lagh in 's kryghs geheymen raed,
> Tot ondergangh van u, en uwen heelen Staet.

Gysbreght doet de boeien slaken. Dan is Vosmeer nog uitvoeriger.

Reeds lang wenschten de hopliên het leger op te breken,

> Nadien met storm op storm en endeloos gevecht
> Het heele ronde jaar niet meer was uytgerecht,
> Dan moeite en volck gespilt, en onnut tyd versleten,
> Het welck soo menigmael den veldheer wert verweten,
> Een smaed, die lastigh viel.

Voor eene maand had Vosmeer aangeraden de stad bij verrassing in te nemen.

> En soo hij was gesint een luttel volx te wagen,
> Ick wou hem in de stad op bey myn armen dragen,

aarzelt hij niet te bevestigen.

Reeds dikwijls was de rappe gast den stadswal overgezwommen; hij had dan bemerkt, dat het mogelijk was den muur te doorboren. Men zou eenige der dapperste mannen uitkiezen en ze onder in een schip verbergen. Dit vaartuig, met rijsthout geladen, zou men op Kerstnacht herwaarts sturen, met de lading ‘de graft dammen’, den muur en de poort bestormen, terwijl de burgerij zich in de kerk of kapel zou ophouden. Aldus zou de overrompeling gemakkelijk kunnen gebeuren. Wel werd het schip: *Het Zeepaerd* geladen, zelfs ligt het in de nabijheid; doch men zag van het voornemen af, onder voorwendsel, dat Vosmeer ‘menschenvleesch goedkoop had!’

> Ick wist niet wat ick dreef, sy soudent niet gehengen,
> Dat ick het volck soo licht sou op de vleeschbanck brengen,
> En jaegen in hun dood.

Anderen stemden met Vosmeer. De meerderheid veroordeelde hem echter ter dood.

> Dus ging 't aen d'eene sy:
> Aen d'andre stemdemen eendraghtelyck met my;
> Terwyl verliep de kans, en d'aenslagh die bleef steecken.
> Doen sochtender een deel hun leed aan my te wreecken:
> Daer quamen, sonder slot veel klachten 't mijnen last.
> Ick was een tovenaer, en daerop raeckte ick vast,

En most, door pyn geparst, al 't opgedichte melden.
Men doemde my ter dood, en heden sou 't my gelden:
Maer gistren avond brack een vriend myn boeyen los.
Ick vlughte langs den dyck gelyck een hollend ros.
Doch hiel' er niet, uyt angst van 't leven te verliesen.
Ick sloegh ter syen af, en schoot er in de biesen,
En stack in diep moerasch al den verleden nacht.
Sy trocken my voorby. Ick hielme stil, en sagh 't;
Tot dat uw burger quam, de kermers na gevlogen.
Ick riep om hulp, en werd uyt het moerasch getogen:
Want anders was ick daer gebleven en versmoort.
Doch soo ick sterven moet, 'k wil liever voor uw poort
Aen wie ick 't heb verdient, dit lastigh leven laeten,
Dan by myn eyge volck, die my met onreght haeten.

Gysbreght is door zooveel openhartigheid jegens Vosmeer ingenomen; hij schenkt hem de vrijheid. Hij gelast hem *Het Zeepaerd* in de stad te sleepen. ‘In 't Wachthuys en op 't slot is hout- en brandgebreck;’ het rijst zal dienen om de getrouwe verdedigers der stad te verwarmen.

Men zal gewis denken, dat de openhartigheid van Vosmeer niets te wenschen overliet. De man was echter de doortrapste bespieder, waarop een legerhoofd zich mag beroemen. Wonderwel gelukt zijn list. Dat hij bij de uitvoering van zijn plan zoo behendig te werk ging, als hij bij de uitvinding van hetzelve schrander geweest was, bewijst ons eene samenspraak van den sluwen kerel met het hoofd van het insluitingsleger.

Vosmeer toont er zich ontevreden, daar Egmond hem zoo lang doet wachten. Weer is hij over de gracht gezwommen; zijne kleederen zijn doornat. Hij klappertandt van kou, en dat te middernacht. Men bemerkt, dat Vosmeer, hoe nederig hij ook zij, den kam voelt groeien, naarmate hij bemerkt, hoe zeer zijne diensten aan zijnen Heer te stade komen. Eindelijk treedt Egmond op. Hij verklaart, dat zijn spie een brave borst is; ‘een krijgsman, op wiens woord men wel een kerk mag bouwen.’ Gysbreght's soldaten hebben zelven *Het Zeepaerd* binnengehaald, ‘met zangen en triomf.’ Beneden liep het krijgsvolk echter niet weinig gevaar. ‘De bodem slorpte het nat door het stooten op een paal, waardoor ieder tot den knie in het water zat; gelukkig werd het lek gestopt. Een ander gevaar dreigde de onderneming te doen mislukken. Men begon te hoesten, de Amsterdammers konden aldus alles ontdekken. Vosmeer, die aan het roer stond, hield, om de stemmen te verdooven, eens rustig aan

Te singen, dat het klonck, schoon hart en nieren krompen,
Dan trantelde ick van kou, dan viel ick eens aen 't pompen.
Soo raeckten wy in stad, daer als een waterval
Al 't volleck schoot na 't schip van straet en burreghwal.
De geest van oud en jong door een scheen uytgespannen,
Men broght het Vosmeer toe met kroesen en met kannen.
Maer 't sagh er deerlyck uyt, doen Gysbreght liet gebien,
Men sou de naeste poort, en 't slot van rys versien:
Want door het lang belegf, en door de koude daegen
Was al de torf verbrand.

Doch Vosmeer droeg zijnen naam niet te onrechte:

Ick holp se rustigh draegen,
En scheen de gaeust van al, in 't bangste van dien nood;
Want, had het lang geduurt, de solder waer ontbloot
Waer onder 't krygsvolck lagh gedoken in syn laegen:
Doch d'avond viel heel kort, en ick begon te klaegen,
En hielme gansch vermoeyt, en riep: van daegh genoegh
Geslaeft, men staeck het werck, en valt er morgen vroegh
Met nieuwe kracht op aen, het is nu tijd van vieren,
Nadien ghy van den schrick der Hollandsche banieren
Genaedigt syt verlost, en ick er 't lyf af broght.
Ick schonckse vry gelagh, en gafse geld en socht
Geveynst den tyd tot 's morgens uyt te stellen.

Nog was alle gevaar niet geweken:

De tyd en lyd nu niet u alles te vertellen:
Hoe slecht het in het schip en onder 't kryghsvolck stond,
En elck verscheelde, en wat een yeder raedsaemst vond:
Hoe ickse menighmael door dreygement dee swygen,
En konse, om 't leven self, niet aen 't bedaeren krygen:
Hoe Arckel seer verkoud, syn eyge ponjaard bloot
Geset had op de strot, en trooste sich de dood,
Om al syn mackers niet door 't hoesten te verklicken.
Nu schort er dat wy elck ons werreck voort beschicken.
Het Zeepaerd, zwanger van gewapenden, sal gaen
In arbeyd, en van vracht, voor 't opgaen van de maen,
Omtrent ter middernacht, verlossen, als de kercken
Op 't hooghtyd syn gepropt van menschen, die 't niet mercken:
Dan sal de laegh in twee gedeelt, eer 't yemant hoort,
Terstond vermeestren gaen de Haerelemmer poort,
En rammense met kracht: en ick om u te lichten
Van veer, sal daedlyck brand in 't holle *Zeepaerd* stichten,
Dat midden in de stad by d'andre schepen leyd.

De rol van Vosmeer is hier ten einde. Zijn karakter is hoogst merkwaardig, hoewel hij slechts eene ondergeschikte plaats in het treurspel bekleedt.

Het levert ons vooreerst een doorslaand bewijs van de nauwgezette zorg, waarmede Vondel zijne typen schetste. De list, die de spie aanwendde, werd niet door onzen dichterkoning uitgedacht. In 1480 nam Jan Van Egmond bij middel van een schip, met rijshout geladen, bij verrassing de stad Dordrecht in; in Vondels dagen werd de stad Breda bij middel van een turfschip veroverd.

Onze dichter nam uit beide feiten die omstandigheden, welke best schilderen, en stelde er het verhaal van Vosmeers onderneming mede te zamen. Hij wendde aldus hetzelfde middel aan, waarvan onze romanschrijvers zich met den besten uitslag bedienen.

Vosmeer is de sluwe, doortrapte kerel bij uitmuntendheid. Voor geene moeilijkheid wijkt hij achteruit, en verstaat de kunst van veinzen zoowel, dat hij niet alleen Gysbreght, maar zelfs den aandachtigsten lezer verschalkt. Zijne taal is in volkomen overeenkomst met zijn karakter: adel en ridderlijkheid zijn hem vreemd; hij is een man uit het volk; men hoort zijnen schaterlach; immers hij slaagt erin een Edelman als den Heer Van Amstel in slaap te wiegen; hij mag getuigen, dat hij ‘beroofd van stoffelijke goederen, doch begaafd met een vindingrijk vernuft, gelukt,’ daar waar de saamverbonden pogingen der machtigste Ridders van den lande te kort schieten; dat hij den ondergang van den Amstelheer bewerkt, die zeker menschlievend, openhartig en dapper is, doch dien men van al te verregaande goedwilligheid en bekrompenheid niet kan vrijpleiten.

Te Amsterdam wekt de rol van Vosmeer de geestdrift der toeschouwers van de vierde plaats op: ik houd mij overtuigd, dat de groote Joost geen enkel zijner talrijke karakters met meer voorliefde heeft geschetst, dan dit van den doortrapten bedrieger, dien niemand gaarne hadde zien mislukken.

II

Willen wij een diepvoelend vaderhart, eene liefderijke, onderdanige dochter gadeslaan, zoo zullen wij die nergens meer kunnen bewonderen dan in *Jeptha* en *Ifis*.

Wat den inhoud van het treurspel betreft, zoo heeft Vondel zich tamelijk getrouw aan het verhaal gehouden, gelijk dit in het Boek der Rechters voorkomt.

Jephta heeft Gode beloofd hem het eerste wezen te slachtofferen, dat hem zal te gemoet komen; zijne dochter Ifis verwelkomt hem vóór alle anderen.

Nergens worden de vadersmart en de kinderlijke onderwerping schooner beschreven. Indien dan ook een treurspel den grooten man diep hebbe aangegrepen, dan is het wel datgene, hetwelk wij thans behandelen. Vondel was toen twee-en-zeventig jaren oud; sinds vijf jaren arbeidde hij aan de Bank van Leening. Men mocht hem den beklagenswaardigsten aller vaders noemen. Hij had eenen zoon, die hem de grievendste smart had berokkend; deze was op zijne reis naar de Indiën omgekomen, zonder dat de dichter stellige narichten over den dood van zijnen lieveling kon inwinnen. Zijne dochter Anna daarentegen verpleegde hem metde liefderijkste zorg: wat wonder, dat de diepvoelende man onovertroffen tonen vond, welke het vaderhart ontsnapten van hem, die door eigen roekeloosheid eene deugdzame, beeldschoone dochter moest verliezen.

Hoewel ik er verre van af ben, voor dit meesterstuk aan te nemen, hetgeen ik voor andere treurspelen verwerp, namelijk dat Vondel er bij wijze van allegorie, eenen verborgen zin aan wilde hechten, schijnt het mij duidelijk, dat zijn eigen toestand hem onbewust, doch niettemin onweerstaanbaar de hoofdkarakters uit Jephta heeft doen scheppen. Daarin zoek ik het geheim van de ongemeene innigheid waardoor zij zijn gekenmerkt. ‘On ne peint bien que son propre coeur,’ zegt een beroemd Fransch schrijver, ‘et la meilleure partie du génie se compose de souvenirs.’

Overdreven mag men deze stelling, in algemeenen zin, wel noemen; menigmaal echter bevat zij eene onloochenbare waarheid.

Als Ifis haren vader vraagt, of het leven dan toch zooveel bekoorlijkheid oplevert, geeft hij haar het diepgevoeld antwoord:

> Het scheelt toch veel of iemant op zijn jaeren
> Bedaeght en out en stram te grave gaet;
> Of een, die jong, in 's levens dageraet,
> Het sterflyck kleet ontydigh af moet leggen.

Zijne vergelijking om te doen verstaan, dat de afgeleefde grijze zonder pijn sterft, dat de jeugdige mensch integendeel eenen harden doodstrijd heeft, is treffend. ‘Een licht, dat olie en lemmet mist, dooft van zelf uit; wordt het echter uitgebluscht, zoo lijdt het geweld.’

Van rouwkleederen wil Ifis niets hooren:

> Op blyden galm van vedel en schalmey
> Gelyck een bruit bekranst,

wil zij ten offer treden. Deze woorden zijn het gevolg niet van een in overijling genomen besluit. Op de vraag des Priesters hoe de jonkvrouw zich kleedt, antwoordt de Hofmeester:

> In bruitsgewaet, als eene die haer trou
> En blyde hant den bruidegom zal schencken.
> Hier komt noch doot, noch leven in bedencken.
> De leliën van gout, in 't sneeu gespreit
> Van 't onderkleet der maeght, haer zuiverheit
> Onnoselheit, en vast geloof afmaelen.
> Het opperste gewaet, vol zonnestraelen
> In purper, en doorgloeit van 't zonneroot,
> Sleept achter na, vloeit met zyn' rycken schoot
> Van vore om laegh. Geen ring, noch halskarkanten
> Van perlen, noch onschatbre diamanten
> Ontbreken hals en hart. Het blonde haer,
> Met geur gepoèrt, vloeit neder, als een baer
> Van gout in zee, van achter met zyn glanssen,
> Waerop de kroon om 't hooft sluit met dry transsen
> In top, gelyck een myter opgehaelt,
> Die met gesteente en met karboncklen praelt.
> Hier toonen deught en schoonheit haer vermogen.
> Onsterflyckheit ziet haer alree ten oogen
> En aenschyn uit. Wat ziel wort ingetoomt!
> Wie spat niet uit, zoo zy ten voorschyn koomt!

Ik vergenoeg mij hier op den onvergelijkelijk schoonen kleurenrijkdom de aandacht te roepen, dien Vondel er ten toon spreidt; daaraan zijn wij overigens gewoon, sedert wij met den Rubens onzer letterkunde zijn vertrouwd.

Ifis kan in sommige oogen den schijn hebben met al te veel onderwerping het vreeselijk lot te aanvaarden, hetwelk haar te wachten staat.

Te onrechte. Ik wil een oogenblik bij dit punt stilstaan: wij zullen de gelegenheid hebben andermaal het verbazend genie van Vondel te bewonderen; hij vertoont ons daarbij eene zijde van zijn karakter, die bij mijn wete, nog niet werd aangetoond.

Die edele onderwerping, dit schikken van een jeugdig en schoon meisken in een ijselijk lot, is inderdaad de welsprekendste oproep, de verontwaardigste aanklacht tegen een blind vooroordeel, hetwelk men zich voorstellen kan.

Vondel, die in zijne hekeldichten, ongenadig alle vergrijp tegen de zedelijkheid aan de kaak stelde, is insgelijks in zijne treurspelen, de meest overtuigde prediker van rechtvaardigheid en menschelijkheid. Andere groote dichters, Eschyles, Schil-

ler, Lord Byron, Victor Hugo hebben met edele verontwaardiging hunnen afkeer van 's menschen boosaardigheid uitgedrukt; de werken van onzen meester Antoon Van Dijck, zijn mede heerlijke vertoogen tegen de logen en de onrechtvaardigheid. Vondel die, als dichterlijke geaardheid, oneindig van al die onsterfelijke mannen verschilt, heeft de behoefte om de zedelijkheid te wreken met hen gemeen. In *Lucifer*, Gysbrecht Van Amstel, Maria Stuart, Palamedes, en zooveel andere meesterstukken treedt hij op om het oordeel der nakomelingschap over gepleegd onrecht in te roepen. Soms moge hij dwalen, doch altijd kiest hij voor de goeden, voor de zwakken partij; hij aanziet het als zijnen plicht tegen alles wat slecht en laag is, als ridderlijken kampvechter op te treden.

Geene heldin beklaagt men zoo rechtzinnig als Ifis; zij kan den man doen weenen, evenals Iphigenie van Racine.

Weinigen dichters is het dan ook gelukt een karakter te scheppen, waar zooveel jeugdige ongeveinsdheid en naieveteit, zooveel bekoorlijkheid en waar gevoel vereenigd zijn als in de dochter van Jephta. Een kind, dat zich voor zijne ouders opoffert, vervult, in het dagelijksch leven, het hart van goeden en boozen met het reinste geluk, evenals het scheppen van dergelijke figuren, zoowel in de letter- als schilderkunde, een der dankbaarste onderwerpen is, die men kunne behandelen.

Jeptha is in de oogen des lezers veel ongelukkiger dan zijne dochter. Van den eenen kant is hij Rechter der Joden, en

> Een vorst leeft meest tot heil van 't algemeen.

Hij heeft beloofd Ifis op te offeren; vervult hij zijne belofte niet, zoo zullen de zwaarste rampen over het vaderland nederstorten.

Doch, hij is ook vader. Hoe zal hij kinderbloed plengen!

> De weerelt zyt ghy moedigh doorgestreden;
> Uw vaeder blyft in traenen hier beneden,
> Dus kinderloos en zonder erfgenaem.
> Nu kan noch staet, zeeghaftigheit, noch faem,
> Noch heerschappy hem troosten, en genoegen,
> De lantman hoopt, na zweet, en lastigh ploegen,
> En zaeien, op den zegenrycken oogst,
> Die hem in 't endt met aeren kroont en troost;
> En ick helaes, zie hier, na d'oorloghsvlaegen,
> Myn korenbloem gezenght, en neêrgeslaegen,
> Myn huwelyckshoop en vreught te leur gestelt.

Het is vooral de tweestrijd, die in het hart des rampzaligen

mans ontstaat, welke ons vooral zijn karakter als kunstschepping doet bewonderen.

Nu leve ick eerst, te recht beklagens waert,
Of sterve, en voel al levende het zwaert,
Het zwaert des doots, door mynen boezem dringen.
Geen vyant durf van buiten my bespringen:
Hy zitme in 't hart: de stryt gaet aen in my;
Daer kiezen myn gedachten elck haer zy,
Beginnen 't zwaert om stryt op zy te gorden.
Zy zetten zich gewapent in slaghorden,
Het vadershart is al te naeu een velt,
Voor zulck een stryt en gruwelyck gewelt.
Waer heul gezocht! waer vinde ick troost en bystant?

Als krijgsman kende de dappere Koning geene vrees, als vader doet de naderende dood zijner dochter hem ijzen.

Noit schroomde ick onder 't horten
Der heiren, daer geheele benden te storten
Rontom myn lyf; nu treftme schrick op schrick,
Geen vader leeft rampzaliger dan ick:
Zoo 't leven heet alle oogenblick te sterven,
Versteecken van zyn hoop, en bloet en erven.
Wat 's Jepthaes huis? een lichaam zonder hooft.

Ik ben verplicht hier de overgroote droefheid van Jephta te doen uitschijnen, daar ik eene zienswijze van Van Lennep te wederleggen heb, aangaande het karakter van Israels rechter. Deze, ik heb het reeds gezegd, en ik druk erop, lijdt meer dan zijn dochter. De Slotvoogd, de Hofmeester, de Hofpriester bemerken het, en laten geene gelegenheid voorbijgaan zonder hunnen Heer te troosten. Hierbij zij gezegd, dat deze personaadjes ware typen uitmaken. De Hofmeester heeft eenen helderen geest, hij redeneert zeer juist:

Geen blyschap is volkomen.
Geen druck mistroost: en tusschen hoop en schroomen
Verslyt de tyt des levens, quaet en goet,
Elck heeft zyn tyt en beurt, als eb en vloet.

Hij wil Jeptha overtuigen, dat hij ongelijk zou hebben Ifis te slachtofferen.

Een zelve zaeck heeft menig aengezichten,
Naer datse wort gedraeit, gewert, gekeert,
Op 's menschen oogh, dit wort met rou geleert,
En schande en scha. Zoo leert men al zyn leven.

Niet minder ijvert de Hofpriester om den Rechter van zijn

voornemen te doen afzien. Krachtige bewijsgronden voert hij aan; doch Jeptha durft het niet wagen Jehovah het offer te weigeren. Zijne antwoorden zijn treffend.

JEPTHA
Wie kan my dees schuit vergeven?

WETGELEERDE,
Godts priester, hij ontslaet u; laatze leven.

JEPTHA
Ontsloeg me myn geweeten!

HOFPRIESTER
Wat 's dit?
Geweeten, dat wyt afdwaelt van Godts wit?
Men magh geen quaet met schyn van goet verbloemen,
Onweetentheit een rein geweeten noemen.

Vooral lijdt de ongelukkige man, die voor de knagingen van zijn geweten vreest, diep, wanneer Ifis niet meer leeft. Zijne woorden, in het begin van het vijfde bedrijf, behalve dat ze als taal en stijl echte wonderen zijn, doen ons het akeligste zielelijden beseffen, waarvan wij getuigen kunnen wezen:

O avontzon, die steil aen 't overleenen,
Uw straelen, nu vermoeit, en afgescheenen,
Zult zincken, en in 't westen ondergaen;
Jaegh voort, jaegh voort; indien ghe stil bleef staen,
Of deisde voor dit outer, ras aen 't zincken:
Hael in 't verzuim, om andren toe te blincken,
Die waerdiger verdienen 't heiligh licht,
Den glans van uw gezegent aengezicht,
T'aenschouwen dan dees schelmsche dochterslachter,
Aertsmoordenaar, bloetschender, wetverachter,
Die naer den mont der Wetgeleerden, noch
Godts priesters niet wou luisteren. Och, och,
Nu gaen te spa, te spa myne oogen open.
Dit outer heeft godtvruchtigh bloet gezopen.
Dees handen zien besmet van 't kuische bloet.
Geen havieksnest verslint zijn jong gebroet:
Geen wollefshol vernielt zyn eige jongen:
En ick, die 't woên des Heidens heb gedwongen,
Afgryslyckheen, en tigers leide aen bant,
Bedwong my niet, noch deze dolle hant,
Dus rood geverft in 't bloet der zuivere aêren.
Ick zie den geest der maeght rondom my waeren,
Daer staetze: zie hoe zij noch waert en spoockt.
Legt af dit zwaert, het gruwzaem zwaert: het roockt
Van edel bloet. Och breng het uit myne oogen,
Dat drywerf uit vertsaeghtheit en medoogen,

> En schrick ontzagh te treffen, toe te slaen
> Op 't marmelbeelt, helaes, het is gedaen,
> Mijn eer, mijn staet, mijn bloet, en al verloren.
> Wat klaegh ick! och de hemel heeft geene ooren.

Van Lennep, gelijk men weet, een der schranderste verklaarders van Vondels werken, en tevens een der meest overtuigde bewonderaars van onzen dichter, hekelt hem echter om het karakter van Jeptha. Hij keurt het af, dat de held naar den raad van wetgeleerde, hofmeester, noch hofpriester wilde luisteren. Volgens onzen beroemden romanschrijver lijdt het stuk aan dramatisch belang, juist omdat de Rechter der Joden, van het begin af, onwankelbaar blijft, wat het naleven zijner belofte betreft: ‘Had Vondel de rollen omgekeerd,’ zegt hij, ‘en Jeptha als nog weifelende voorgesteld, met een hofdiener aan de eene zijde, die hem aanspoorde zijne gelofte niet te achten, en aan de andere zijde, een gestrengen priester, die hem met Gods straffen dreigde, indien hij den eed niet hield, aan Dezen gezworen, de uitwerking had geheel anders, en vrij wat treffender kunnen zijn.’ Van Lennep voegt hierbij, dat Vondel dertig jaren vroeger waarschijnlijk aldus zou gehandeld hebben, doch dat hij: ‘uit eerbied voor de Roomsche geestelijkheid, in zijne stukken van lateren leeftijd, geen Priesteren ten tooneele voerde, dan om hen als toonbeelden van deugd en heiligheid voor te stellen.’

Ik kan deze meeningen niet bijtreden. Om op het laatste punt te antwoorden, bepaal ik mij te zeggen, dat ik hoegenaamd niet begrijp, waarom Vondel zich aan oneerbiedigheid jegens de Roomsche geestelijkheid hadde plichtig gemaakt, indien hij zijnen Hofpriester hadde voorgesteld, gelijk hij dit, volgens Van Lennep, hadde moeten doen. Iedereen weet immers dat dergelijke offers bij de Joden in het gansch niet zeldzaam waren; zelfs durf ik zeggen, dat de Priester meer naar de begrippen van Jepthas tijd hadde gehandeld. Thans is hij meer menschelijk. Is het mogelijk roerender woorden te lezen, dan die hij als laatste troost aan de schoone Ifis toestuurt?

> Geen aertscheit kan den rycksten mensch meer geven,
> Dan aertsch genot, een kort, onzeker leven
> Vol zwaerigheên. Men pluckt geen roos, of voelt
> Den doren, die de hant quetst. Hoe men woelt
> Om ryckdom; hoe men zweet om eer en staeten;
> 't Genoegen vlught, al laegen al de straeten

Met kroonegout en scepteren bezaeit,
En diamant, en perlen; schyngoet paeit
Geen gierigaert; geen wellust wulpsche zinnen.

Wat den hoofdheld aangaat, zoo vind ik, dat, hadde Vondel den raad van zijnen bewonderaar gevolgd, zijn karakter alledaagscher, en aldus min treffend zou geweest zijn, dan thans het geval is. Als tooneelgewrocht hadde het stuk wellicht aan afwisseling gewonnen; als karakterschildering, hadde het verloren. Want, zijne persoonlijkheid ware meer gewoon, zonder meer waar te wezen. Van hardvochtigheid kan men Jeptha niet beschuldigen; evenmin kan men hem ten laste leggen, dat hij den dood zijner dochter wil, hoewel iedereen het afraadt. Dit ware hoogst onnatuurlijk, en kon niet nalaten walg in te boezemen. Doch, men vergete niet, dat het vooruitzicht van den dood van Ifis, Jeptha onuitsprekelijk doet lijden. Zijne smart is thans veel grooter, dan indien zijn geweten hem hadde toegelaten, aan dit vreeselijk offer te kunnen ontsnappen. Maar, opgevoed in de vooroordeelen van zijnen tijd, die tot godsdienstige begrippen waren gerijpt, was hij innig overtuigd, dat hij niet mocht weigeren zijne gelofte te vervullen.

Hij was koning en vreesde, dat de schrikkelijkste rampen zijn vaderland zouden teisteren, indien hij zijn woord durfde breken.

Maar, hij was ook vader, en hij beminde zijne dochter boven alles. Vandaar die schrikkelijke strijd, die ons zoo innig treft en zoo diep roert. Veronderstellen wij een oogenblik, dat Jeptha de overtuiging had, dat het zonde was zijne dochter te slachtofferen. Hij doet dit echter ten gevolge der raadgevingen der priesters en wetgeleerden. In dit geval ware zijn toestand veel min ijselijk. Want hij kon zichzelven gemakkelijk troosten; zijn geweten ware licht gerustgesteld. Immers, hij zelf ware altijd van meening geweest zijne dochter te sparen, de Priesters, vertolkers van Gods woord, of de Geleerden, verklaarders zijner wet, hadden hem onder het oog gehouden, dat hij, met het dooden van Ifis, den uitdrukkelijken wil van Jehovah ten uitvoer bracht, en voorschriften volgde die het staats- en godsdienstig leven der Hebreeuwen regelden. Hij hadde geen bloed aan de vingers gehad; immers hij ware niet vrij geweest in zijne daden.

Hoe geheel anders is nu de toestand? De rechten van het vaderhart nemen op alle bijbeschouwingen de overhand;

Jeptha beseft, dat zijne eenige dochter, die hij als het licht zijner oogen beminde, is gedood, op zijn bevel, niettegenstaande de ernstigste vermaningen zijner meest beproefde vrienden. Een enkel feit blijft slechts over: Ifis is niet meer, door de schuld des vaders.

Neen, indien er ergens een karakter bestaat, dat den geest treft en het hart roert, is het wel zeker dat van Jeptha. 'Wat het genot betreft, zegt Van Lennep, die men bij de lezing.... van het treurspel smaakt, zoo heeft men dit te danken aan de tooverkracht van Vondels poëzy, die zich nergends zoo wegsleepend vertoont als hier. De vorm is overal niet alleen onberispelijk, maar ongelijkbaar schoon; de versifikatie overheerlijk, en de dialoog, als altijd, uitmuntend.'

Elkeen zal dit oordeel onderschrijven.

Lier, 15 Juli 1887.

Lichtbeelden
Een schetsje

Op zekeren dag van den buiten naar de stad terugkeerende, scheen de lucht die ik inademde, mij buitengewoon zwaar en dof, vergeleken met de frissche lucht, die mij eenige dagen in de vrije natuur op het land ten deel viel.

Te huis gekomen, was ik zonder lust, zonder moed; en alhoewel het blijde terugzien van vrouw en kinderen mij verheugde, begreep ik niet hoe het kwam, dat ik slaperig werd.

Op mijnen uitstap had ik nochtans veel genoegen gesmaakt; niettemin was het mij te veel de nieuwsgierige vragen mijner huisgenooten te beantwoorden.

Op reis was het mij gelukt eenige ouderwetsche zaken op te doen.

Onder andere een spiegel, waarop ik de hand had gelegd, deed bij mijne wederhelft meer dan eene vraag op de lippen komen. En niet zonder reden: het meubel was oud en vuil; de jaren hadden de kwik, van zilverblank, zwart en stroef gemaakt. De spiegel bestond uit een boven- en een ondervak, zoodat twee vlakke platen het geheele uitmaakten; vorm en glas sprongen in het oog door het bevallige, waarop het oude dikwijls mag bogen.

De kunstig geslepene en fijn geteekende versiersels, die aan den glazen kader prijkten, de grootte der stukken, waren de kenteekens van den Venetiaanschen spiegel.

Achteloos een boek voor mij open slaande, bleef ik misschien het antwoord schuldig op eenige vragen mijner vrouw, want zij stond van hare zitplaats op, wenschte mij goeden nacht, en verdween met de kleinen.

Het scheen mij toe dat ik onhebbelijk was geweest; ook werd ik lastig op mij zelven; ik vroeg mij af hoe het toch mogelijk is, zoo naar te zijn jegens diegenen, die men lief heeft.

Het boek, dat voor mij lag, handelde over *Spiritisme*, eene zoogezegde wetenschap waarvan ik niet veel ophef maak, en waaraan ik weinig, zoo niet geen geloof hecht, ofschoon het zeer geheimnisvol is opgetimmerd.

Het oproepen van geesten uit het verleden werd in het

boek behandeld, ten minste op die bladzijden, welke voor mij opengespreid lagen en waarvan ik den inhoud onwillekeurig las.

Hoelang ik de lezing er van voortzette, zou moeielijk te bepalen zijn. Indien gij mij echter uwe aandacht wilt verleenen, en luisteren naar hetgeen mijn geheugen mij thans nog levendig voor den geest brengt, dan zal ik u mijne herinneringen mededeelen.

Nu dan, de lust bekroop mij te beproeven iets uit het verleden te laten opdoemen.

Maar wie of wat zou ik aanroepen?

Terwijl ik al sumpende dacht, wie toch dien ouden spiegel in gindsch dorp gebracht kon hebben, verbeeldde ik mij in het bovengedeelte stilaan eene figuur te zien verschijnen, met een rond, blozend gelaat, op het hoofd eene bruine ottervellen muts met eene zware klep, waaronder zwarte vurige oogen blonken. Verders bedekte een oude schanslooper de schouders en eene zweep voltooide het portret.

Deze verschijning deed mij onwillekeurig schrikken; doch meteen mij verstoutend, vroeg ik of hij soms de persoon was, die gevraagd werd.

Een toestemmend knikje was alles wat ik ten antwoord kreeg.

Ik vroeg toen waar hij het meubel van daan gehaald had en op welke wijze het op gindsch dorp gebracht werd.

Onbeweeglijk bleef mij het figuur aanstaren. Toen bemerkte ik dat het onderste glas, van zwart en vuil als het was, in een schoon landschap veranderde, doorsneden met eene breede heirbaan.

Deze scheen mij uit eene versterkte en met wallen omringde plaats te loopen.

Spoedig erkende ik aan de torenspitsen, die zich hoog in de lucht boven de vestingen verhieven, het oude Antwerpen. Op de baan zag ik duidelijk eenen wagen, en daarnaast erkende ik den voerman, die het paard mende.

Stilaan veranderde het Panorama en op eens, daar stond alles stil voor een huis met grooten hof omgeven.

Ik zag alles wat den wagen bevrachtte binnen brengen, waarna het schijnbeeld verdween. De spiegel stond daar in den staat voor mij zoo als ik hem gekocht had.

Dit scheen mij zeer bevreemdend, doch het maakte mij nieuwsgieriger, en naarmate ik het verschijnsel zocht uit te

leggen, kwam er bij mij eene vraag op: voor wiende spiegel in dat huis mocht zijn?

Een man en eene vrouw, beide prachtig gekleed, kwamen in het bovenste glas te voorschijn. Het onderste gedeelte stelde eene kamer voor, welker wanden met gouden leder waren bedekt; aan den eenen kant hing een spiegel van denzelfden vorm als dien, waar ik in staarde.

Een kristallen luchter met waskaarsen hing te midden der kamer en versierde de plaats, welke rijk bezet was met eiken houten meubelen.

Aan de tafel, waarop in zilveren schalen allerhande fruit en vruchten pronkten, zaten in breede stoelen man en vrouw. Deze laatste schonk eenen roomer vol, uit eene glazen kanne, die buitengewoon kunstig met fijn metaal scheen bewerkt te zijn.

Ik aanschouwde met lust dit voor mij nieuwe, doch tevens prachtig tafereel, en vroeg mij af, welk tijdvak zulk een rijkdom aan den dag legde!

Daar veranderde op eens het gezicht der kamer en de spiegel gaf een kamp te aanschouwen, waarboven de Oostenrijksche vlag wapperde.

Geheel een legertros met tenten, wagens, en het onmisbaar oorlogstuig kreeg ik te zien, waartusschen het wriemelde van drommen voetgangers en paardevolk. Tusschen de ruiters, op zware paarden gezeten, erkende ik alras den man, die daar straks met zijne vrouw verscheen, doch deze was thans uit het bovenvak verdwenen.

Dit verraste mij, derhalve verlangde ik te weten waar zij verbleven was.

Eensklaps staat dezelfde vrouw, maar in eene veel eenvoudigere kleeding dan daar straks, en met treurigen aanblik in de oogen voor het wonderglas.

Beneden geeft het een tafereel weer, zooals er alleen in oorlogstijd of wen de vijand nadert kan plaats vinden.

In het huis, dat ik voor mij zag, is alles in rep en roer; alles staat overeind: pakken, kisten staan gereed om geladen en weggevoerd te worden.

Langzaam wordt dit volbracht en ik zie langs binnen- of afgelegene wegen, wagens met allerhande goeds beladen, de sporen volgen die naar het diepste der bosschen voeren. Het alles afgewisseld met vrouwen en kinderen, die schapen, koeien of ander gered vee voor zich uit stuwden.

Op het zicht der overhaasting, waarmede die groepen bezeten schenen, vroeg ik wat de reden van dit alles was. Eene groote verandering greep daarop plaats.

Boven verscheen een roode haan met geopenden snavel, en van onder kwam eene bende lieden te voorschijn, die plunderden al wat in de woningen overgebleven of achtergelaten was. Dat woeste volkje verplichtte daar grijsaards zware lasten op de schouders te torschen, jonge maagden en vrouwen werden gekweld en het op stal gevonden vee werd gekeeld, of diende het roovend gespuis tot buit. Het roode schijnsel van in brand gestokene woningen verlichtte met hellen gloed het tooneel vol verwoesting, dat mij de oude spiegel te bezichtigen gaf. Op de vraag, wat er uit die ellende zoude voortspruiten, verscheen er boven alles een engel, het ‘vrede aan de menschen die van goeden wil zijn’ ontrollende.

Daaronder lag het dorp met heropgebouwde woningen te midden zijner akkers, waar de landman met de ploeg verroeste kogels, gebroken klingen, musketten en allerlei oorlogstuig, tot kanonnen toe, blootlegde, als moest zulks bewijzen, dat daar de grond door het bloed gedrenkt werd, dat eens voor vrijheid of overheersching gestroomd had.

Het landschap was thans rus ig, met het kleine kerkje in 't verschiet, te midden der rustplaats waar zich nederige kruisen boven de groene zoden verhieven; het was, in een woord, het vreedzaamste tooneel, det men in den lande ontwaren mocht. Het gezicht daarvan trof mij zoo zeer, dat ik uitriep, dat op die plaats wel gelukkige menschen moesten verblijven. En zie, daar verschijnt een klein liefdewicht, niet met pijl en boog gewapend, maar met een blik in de blauwe oogjes, die eenieder verplicht het welkom toe te roepen.

Het ondervak des spiegels geeft het binnenste eener eenvoudige, doch nette woning weer, met roode vloersteenen en enkele bruine stoelen met gele matten; koperen ketels en tinnen schotels blinken en schitteren op de breede schouw-plank. Kleurige sitsen gordijnen vallen in breede plooien rond den heerdrand, gordijnen van dezelfde stof omringen een ledekant, waarop het helderwitte linnen krakend afsteekt tegen peluwen met witte en roode ruiten. De helder gekalkte muren geven aan het zonnige licht eene weerspiegelende kracht, en evenaren bijna den spiegel aan den wand, waaronder het hagelwit geschuurde rek met glimmende vorken en lepels

pronkt. Klein en nietig schijnen die bijhoorigheden, wanneer ik de hoofdfiguren nagaan.

Een eersteling, het kerstenkind, ligt wellustig aan de zwellende borst der jonge moeder; deze schept vermaak in het zachte drukken der kleine gemollige handjes, als wilde ze den gulzigen lieveling de moedermelk, haar hartebloed, nog overvloediger doen toevloeien.

Ja, daar zijn gelukkige wezens en indien ik kon twijfelen, dan zou mij zulks onmogelijk zijn bij het zien van den zaligen blik, die uit het oog straalt van den vader, want die jonge boer, daar bij zijne gade en kind staande, is rijk aan geluk, hetgeen men niet inruilen kan voor schatten der wereld.

Tevredenheid huist er, al moest het poesje op de vensterbank in het zonneken het bewijzen.

Nu sprak ik: Zulks moest bestendig zijn! Wat zou daar aan verandering moeten brengen?

En eene vrouw met roode muts vertoonde zich in 't bovenglas, waar vurige woorden: vrijheid, gelijkheid, broederlijkheid de godin der rede schenen te omkransen. Onder aan zag ik eerbiedweerdige ouderlingen met geschoren kruinen op het hoofd, het truweel, den steen en de mortel hanteeren, om eene achterkamer door eenen muur in twee plaatsen te scheiden.

Stilaan werd het werk volbracht en benam aan het oog, de goederen, die in den schuilhoek verdoken werden. Ondervragend liet ik mijn blik verder op het glas wijden, tot dat ik een der grijsaards uit eene bussel hooi kerk- en autaarsieraden zag ontpakken.

Deze werden op de armoedige schapraai of kas geplaatst; eenige bijgekomen personen woonden godvruchtig de H. Mis bij, die door gevluchte of vervolgde priesters daar op verdoken wijze gelezen werd, ter herinnering aan den kruisdood van den Zaligmaker.

Ik wilde mijne verwondering lucht geven over het tafereel uit den beloken tijd, daar voor mij gespiegeld, toen ik zekere overijling bij die liedeh opmerkte.

IJlings langs voor- en achterdeuren verdwenen de aanwezigen, alleen de ouderlingen, met de gewijde voorwerpen beladen, zag ik achter de kas in de geheime plaats verdwijnen.

Voorzeker is er onraad ophanden, dacht ik. Het wonderglas gaf eerst een doffe wolk als opstuivende stof, waaruit alras eene bende te voorschijn kwam.

Blinkende geweerloopen schitterden in de verte en een blauw-wit-rooden lap zwaaide ten top boven den troep uit.

Met snellen tred rukte het sansculottenleger aan en vatte post te midden van het dorp. Geen enkel persoon der plaats kwam voor den dag om te zien, wat er plaats ging grijpen.

Hierop zie ik den aanvoerder van zijn paard afstappen, hij neemt een pistool uit zijnen gordel en richt er den loop van naar mij. Ik wil vluchten, doch een knal weerklinkt; vuur en rook meen ik te zien, maar ik val neder.

Daar lag ik uitgestrekt op den vloer; een benauwde reuk en walm van de uitgedoofde petroollamp vervulde de kamer.

Op het gerucht van den val, kwam mijne vrouw toegesneld.

Ziende wat er gaande was, rukte zij een der vensters open en de frissche nachtlucht drong verkwikkend de kamer binnen.

In mijnen slaap had de oude spiegel mij weergekaatst al die schimmen of schaduwen van feiten, die de tijd in de eeuwigheid slingerde, en waarvan alleen de geschiedenis nog bestaat. Zoo ook stond de oude spiegel daar op de plaats, waar ik hem gezet had, als herinnering aan hetgeen hij destijds weerspiegelde en mij eens in lichtbeelden weergaf.

8 *September* 1886.

J.B. VAN DEN OEVER.

Poëzie

Weemoed

'k Hoorde een zoeten orgeltoon,
Jublend aangeheven,
Die met klanken wonderschoon
Mij omhoog liet zweven;
Maar dit heelde niet de smart
Van mijn wreedgefolterd hart.

'k Hoorde eene englenmelodie
Die mijn ziel mocht roeren,
En, in teedre harmonie,
Van deze aarde voeren;
Maar ik bleef bedroefd van zin,
En onvatbaar voor de min.

'k Hoorde een stemme, gul en zoet,
Die van vreugde kweelde;
't Was eens meisjes minnegroet,
Die mijne aandacht streelde;
Maar mijn hart bleef vol verdriet
Bij den toon van 't liefdelied.

GUSTAAF RENS.

Leuven 1887.

De weerhaan en de zonnebloem

(Fabel)

Een weêrhaan riep, van op zijn hoogen toren,
Tot eene zonnebloem, die in den tuin
Des kosters stond te gloren:
‘Gij simple sloor!... gij draait de kruin
Gestadig naar dezelfde streken:
Van Oost naar West!...
En is de zon ontweken
Op welke gij uw zinnen vest,
Gij valt daar aan het treuren,
Als waart Gij niet meer op te beuren!
Kom, kom!
Dat is te dom.

Verzoek uw hovenier, dat hij u op een pinne
Verplaatse; ja, gij zult er veel bij winnen,
Want dag op dag,
In eenen slag,
Zult gij u kunnen draaien,
Al waar de wind wil waaien!...'

Vol medelijden zegde dan de bloem
Tot onzen ijdlen weerhaan: 'Gij zoekt roem
In u te wenden en te keeren op uw spil,
Gelijk de wind wil blazen,
En daarom ook zijt gij het *beeld der dwazen*,
Die heel beroofd van eigen wil,
Maar altoos draaien naar eens anders gril!...
Ik heb mij zelve niet te prijzen;
Nochtans, mijn hovenier
Beziet mij hier, met veel pleizier,
Als 't *sprekend zinnebeeld der wijzen*,
Omdat ik steeds het aangezicht
Van 't Oosten naar het Westen richt,
Waar ik verrukt, in diepe wonne,
Het glansend licht volg van de zonne, -
De milde bronne
Van hoop en leven op deze aard',
Die heil en zegen baart!...'

Och! God toch van den hoogen hemel!
Wat kluchtgewemel
Van weêrhaans ziet men thans,
Die, uit den hoogen trans
Van hunnen toren,
Vol ijdlen waanzin staan te gloren!
En dan, hoe menig man, die trouw de waarheid zoekt,
Staat slechts als zonnebloem, - of *sukkelaar* geboekt!..,

P.P. De Nys.

Komen.

Amelberga Truyman[1]

Is 't grootsch voor 't vaderland te sneven,
Nog grootscher is 't, er voor te leven.

Op wreedheid tuk en zegedronken,
Zag men de Fransche buiters pronken
In Vlaandren, door den krijg verneerd;
De vreemdling was aan 't ommezwerven,
Hij stichtte brand of viel aan 't kerven,
Geen landzaat bleef er ongedeerd;
Men zag hen tempels nedervellen,
Het weerloos volk moedwillig kwellen
Van dood noch 's hemels wraak verveerd.

De vredezon was neêrgezonken,
De zon, die elkeen deed ontvonken
Van vreugde in Steken's vruchtbre streek,
Waar, dank aan wakkre dorpsgenooten,
Dagaan de welstand mocht vergrooten,
Doch nu aan 't lentseizoen geleek,
Dat goud voorspelde en weeldrig groeien,
Tot 't al, op eens, bij 't stormenloeien
In heldren glans en pracht bezweek.

Daar rukken ze aan, belust op moorden
In woede, en nadren Steken's oorden
Als roovers, 't oog gericht op buit;
Zij vergen 't goud der ingezeetnen,
En wee, ja wee hun, de vermeetnen,
Die niet voldoen aan 't wreed besluit;
't Zij rijkaards, 't zij behoeftige armen -
Niets zal hen voor den eisch beschermen:
Hen wacht vervolging, 't doodend kruit.

(1) Ten jare 1798, den 26 October, om elf uren des morgens, viel eene compagnie Fransche soldaten, aangevoerd door Generaal Hoste, in Stekene. De soldaten eischten, dat er hun aanstonds levensmiddelen zouden toegediend worden, en wel in zulke groote hoeveelheid, dat de meier er niet in bewilligen kon. De bevelhebber Hoste had dit nauwelijks vernomen, of hij werd schier razend van woede en liet het schrikverwekkende nieuws rondloopen, dat men de gemeente ging overleveren aan de plundering en daarna aan de vlammen. De compagnie stond gereed het bevel uit te voeren, toen eensklaps eene jonge maagd, glanzend van schoonheid den generaal nadert; hare prachtige blonde haarlokken verward over de schouders zwierende en de handen hemelwaarts geheven, viel zij voor den aanvoerder ten gronde en snikte voor hare medeburgers om genade... Dit meisje was Amelberga Truyman, geboren te Stekene op 8 Januari 1776, dochter van den meier Joost Truyman. De smeeking van Amelberga, en hare buitengewone schoonheid maakten zoo veel indruk op het gemoed des krijgsmans, dat de generaal haar van den grond opheffende, beloofde Stekene te zullen sparen. De heldhaftigheid van Amelberga Truyman redde dus de gemeente van eene zekere vernieling, misschien van menige doodslagen. Zie verder, de geschiedenis van de gemeenten der Provincie Oostvlaanderen, door M. Frans de Potter en Jan Broeckaert. D. 27. bl. 63 en v.-

Dra eischt m'al meer; de Steknaars beven,
Welk antwoord zal de dorpsraad geven?
Het groot rantsoen valt hem te zwaar.
Men doet een aanbod tot bevreedgen,
Ja, is bereid de schuur te leedgen,
Doch wat men biedt den plunderaar -
Hij luistert naar geen vredewenken....
Wie zal nu hulp den dorpers schenken?
Wie leent nu uitkomst in gevaar?

Doch zie, een maagd, zoo koen als schoone
Aan deugdbetrachting, plicht gewone,
Zoekt redding, na een lang gebed
Voor 't vadererf; zij zal het wagen
Den veldheer gaan genâ te vragen:
En trots wie 't haar ontzegt, belet,
Knielt zij voor hem, ter aard' gebogen,
Heft smeekend de armen beî ten hoogen,
En Stekene is, voorwaar! gered.

Aan u onze hulde, spruit der Belgen!
Nooit zal de tijd uw roem verdelgen,
Gij, redster in den bangen nood;
Want slechts niet u en dorpers mede
Vergundet gij en rust en vrede,
Maar dreeft van elk 't moorddadig lood;
U kan geen grootspraak dan beloonen,
Daartoe behooren lauwerkronen,
In duur trotseerend graf en dood.

Te recht dan is 't dat 't land u roeme
o Schoone, kloeke Waasche bloeme,
Tweede Esther, Mardocheüs schat.
Was aan Berlijn, Rachel geschonken,[1]
Mocht Holland, met Jacoba pronken,[2]
Juicht Frankrijk dat 't Renée bezat -[3]
De Vlaming blijft fier en hoovaardig,
Als al zijn hulde en eerbied waardig,
Op u, o Truyman, eeuwig prat.

KAREL DELMOTTE.

Gent, 1887.

(1) Rachel, Antonia, Frederik Robert. Zie Woordenboek der Zamenleving voor vrouwen, door M. Witsen Geysbeek, D. VII. bl. 297.
(2) Jacoba van Beieren. Zie levensbeschrijving van eenige voorname meest Nederlandsche mannen en vrouwen. D. V. bl. 294.
(3) Renée van Frankrijk, Hertoginne van Ferrare. Bij Johan van Beverwyck, van de uitnementheyt des vrouwelicken geslachts. D. II. bl. 270.

Weet gij....

Weet gij, liefste, waarom 's avonds
't Lied des vogels treurig zwijgt?
Weet ge, waarom dan het bloempje
Naar den grond het hoofdje nijgt?

't Is omdat de wereldminner
Aan de westerkim verdween:
Met de laatste zonneglansen
Vlood hun zieleleven heen.

En zoo ook is 't mij, mijn dierbre,
Na het droeve scheidensuur;
Jozefine, zon mijns levens!
Liefdestar aan 't rein azuur!

D.V.

Uit ‘Kaf en koorn’

Poëzie en Proza.

I.

Prachtig versierde de Lente de bloemen,
Gaf haar van hemelsche kleuren een kleed,
En hield haar den roem en
De zege gereed;
Maar ach! - verwijderd van de zonne
Zij tooien 't akelig, donker woud,
Zij kennen geen wonne,
Zij blijven zoo koud....
O, bloemen, o, voellooze bloemen!

Bontige verwen en streelende gorgels
Vielen zoo kwistig den vogels ten deel,
Levendige orgels
Voor 't minnegestreel;
Maar ach! - in 't diepe groen der hagen,
Zij tjirpen hun eentonig lied;
Van vrijen en vragen
En weten zij niet...
O, vogels, o, ziellooze vogels!

Godlijke schoonheid, nog nimmer beschreven,
Legde Natura mijn meisjen in 't oog,
Zoo helder, zoo even
Als d'hemelenboog;
Maar ach! - wen zieleleed mij griefde,
Zij kende nooit de medesmart
Der heilige liefde:
Zij voelde geen hart....
O, maged, o, hartelooze maged!

II.

Sehnsucht (Rückert.)

Zweef ik soms in bloeiende oorden,
't Meisje zoekend, lief en trouw,
Dat mij sloeg in gouden koorden,
Welke ik nooit ontwijken wou, -

Welk een wenschen, wat verlangen
Voert de ziele naar omhoog,
Naar de wolk, met fulp omhangen,
Naar den blauwen hemelboog!

Met den vogel wou ik vliegen,
Op de sterre wou ik staan,
Mij op windes vlerken wiegen,
Bruizend over bergen gaan, -

Tot ik landde aan 't zalig oordje,
Waar, uit 't diepe bosschelijn,
Wenkt het zacht ontsloten poortje
Van haar eenzaam huizekijn....

Snel ontweken, snel vervlogen
Zijn die wenschen groot en kleen,
En de ‘Sehnsucht’ keert bewogen
In haar huisjen, stil, alleen!

Een Avondstond in Versailles
4 mei 1789
door Fautor

Een lenteavond doorgebracht in de vorstelijke parken van het koninklijk kasteel te Versailles, wat al streelends en genotrijks hebben beide, oog en hart, van den gelukkige gesmaakt, die in de heerlijke lustwaranden van Frankrijks paradijs eenige uren al mijmerende mocht ronddolen!

Zoo *Le Nôtre* met *Mansard* en *Le Brun* om den eereprijs dongen, wij weten niet, wien hunner die door de kunstrechters zou toegewezen worden; want heeft niet het penseel van den laatste het lustslot des tweeden den grootsten luister bijgezet, en, waar beiden wedijverden, ter wille van den grooten en prachtlievenden Lodewijk, zich zelfs overtroffen, heeft daar Le Nôtre dit juweel van architectuur en schilderkunst niet bekroond, door het ruwe oord zijner omgeving te herscheppen in een lachend eden? Waarlijk de groote tuin- en landbouwkundige verdiende, zoo niet reeds de parken van Versailles en der Trianons hem de onsterfelijkheid verzekerden, op een der schoonste terrassen door een beroemd beeldhouwer vereeuwigd te worden.

Maar wat spreken wij van vergelijken der drie vermaarde ontwerpers en uitvoerders van dit weêrgaloos lustoord, een even dorre als ondankbare arbeid, en dat, terwijl de laatste stralen der ondergaande lentezon, in de kristallen wateren spelen, de marmeren beelden rondom de bassins meer gloed en leven geven, dan de beitel van Desjardin en Le Gros het schonken, en bloemen en planten en heesters en bosschen met goud overgieten! Dunkt het u niet als ons, lieve lezer, die gewis ook de voortreffelijke schilderijen, door de teekenstift van menig beschrijver dezer roemrijke stichting van den Veertienden Lodewijk gemaald, hebt aanschouwd, wellicht met eigen oogen mocht genieten, dunkt het U niet, dat het nutteloos schrijven heeten zou, zoo wij eene zwakke poging waagden, een nieuw paneel te willen voegen bij de vele keurige, ons in schier alle talen geschonken? Vergeef het ons

ditmaal, dat wij u eene wandeling door die heerlijke parken onthouden, wij u niet naar de kunstig aangelegde bronnen voeren, geen blik mogen laten werpen over het schitterend panorama, dat zich voor uwe oogen ontrolt, wanneer gij, staande in het midden van den zeshonderd meters breeden zuilengang des kasteels, ze laat waren over terras bij terras, waar, tusschen de geurigste bloemen, fontein na fontein in de meest fantastische vormen haar duizendkleurige waterstralen werpt, - neen als uit een wolk van smaragd en saphier doet neerregenen, totdat uwe oogen zich verliezen in het hoog opgaand geboomte, waarachter de beide Trianons zich verschuilen; - vergeef ons zelfs, dat wij U slechts één enkele zaal van het monumentale paleis binnen voeren, en u thans geen geleide geven mogen ten bezoeke van al wat het als museum kunstrijks bezit.

Wat wij aanvoeren ter onzer verontschuldiging? Gij hebt het toch begrepen, schrandere lezer, gij wist u reeds verplaatst, de titel van het opstel voorspelde het, verplaatst in het rampzalig jaar 1789, verplaatst op den avond van den 4^{den} van bloeimaand, verplaatst, voegen wij er ten slotte bij, in den avondstond van een roemvol koninklijk geslacht.

Of er voor de hooge vensterramen van de *salle du Sacre* in den tijd waarin wij thans voor een oogenblik leven, of er toen voor de zware damasten, ook rijkgeborduurde staatsie-gordijnen neerhingen; wij zouden het u moeilijk kunnen bewijzen, - vóór vijftig jaren althans, bij het leven van den grooten Lodewijk, waren zij niet aanwezig, ze zouden hem het gezicht op groot Trianon en op al wat zich daarheen of van daar begaf, maar belemmerd hebben, en eene belemmering van welken aard ook gedoogde die monarch niet.

De laatste stralen van de allengs ondergaande zon kunnen zich nog een weg banen langs de damasten gordijnen en voor een deel het hoog plafond der zaal, waar goden en godinnen de hulde brengen aan den hoogsten god van den Olympus, voor een oogenblik met goud overladen, welhaast vallen zij lager op het prachtig gobelijn, eene koningskroning; geen goud, maar een rooden purper gloed werpen zij op de kroon van den koninklijken voorzaat, wien in Reims die hoogste eere te beurt viel. - O nomen - omen!!

II.

Wij verzuimden veel, lieve lezer, wij verzuimden u in kennis te stellen met den eerbiedwaardigen persoon, die op een der hooge stoelen *à Louis quatorze* aan het middenraam der kroningszaal gezeten was. Starend ziet hij naar buiten, zijn oog blijft gericht op de lange laan, die het klein Trianon vereenigt met de tuinen van het kasteel.

'Zou zij nog niet komen', zoo vraagt hij zich zelven af. 'Och, of zij voor een wijle zich konde verwijderen van haar bekoorlijken lusthof, zich ontdeed van haar geliefkoosd landgewaad en nu ten minste zich tooide, gelijk het eener koninginne van Frankrijk voegt.' Een zwaarmoedig zuchten volgt deze pijnlijke uitboezeming des harten; - andermaal blikt hij naar buiten en, schoon de neervallende avond hem belet verder dan eene halve mijl te kunnen zien, zucht hij alweder, 'ach, kome zij toch spoedig!...' Een herhaald geklop op de deur breekt zijn alleenspraak af.... 'Treedt binnen' klinkt zijn stem, en aanstonds opent een kamerdienaar de deur, en vraagt:

'Sire, Madame *de Lamballe* verzoekt een oogenblik gehoor?'

'Dat Madame *de Lamballe* binnenkome,' luidt het antwoord des konings.

Een zacht geruis, veroorzaakt door het zwart satijnen kleed der prinses, kondigt haar binnentreden aan.

'Sire,' spreekt de prinses al neigende den koning toe, 'Sire, hare majesteit, mijne meesteresse, biedt U door mij hare groetenis en laat uwe majesteit verzekeren, dat aan uw hoog verlangen stellig zal voldaan worden; - nog dezen avond zal de koningin ten uwen paleize verschijnen en morgen u vergezellen naar de vergaderzaal, ten einde tegenwoordig te zijn bij de opening van de zoo hoogst gewichtige algemeene vergadering der Staten.'

Het schemerlicht, waarin de prinses geplaatst is, belet den koning den pijnlijken trek te ontwaren, die zich bij deze laatste woorden rondom den mond van het innemend gelaat dier vrome en grootmoedige vrouw vertoont. Denkt zij misschien aan de mogelijke gevolgen dier statenbijeenkomst? ducht zij rampen? voorziet haar helder oog in Necker's doorgezette plannen een droeve uitkomst voor het haar zoo dierbaar vorstenpaar? Wij trekken deze al te gegronde onderstellingen slechts noode in twijfel; wie getuige geweest was

van het gesprek, door de drie edelste vrouwelijke slachtoffers der Fransche revolutie in het kabinet der koningin op klein Trianon gehouden, op den vooravond van de uitvaardiging des koninklijken besluits, waarbij de afgevaardigden der drie standen van Frankrijk ter vergadering te Versailles werden opgeroepen, - hij zou niet geaarzeld hebben de grootmoedige dochter van prins Lodewijk de Carignan meer staatmanswijsheid toe te schrijven dan den al te voortvarenden minister van staat; hij zou, - wij haasten ons het er bij te voegen, - de trouw bewonderd hebben, waarmee zij den koning verdedigd, vergoelijkend diens beslissing door den neteligen toestand, waarin vorst en land verkeerden; hij zou bovenal haren opofferenden moed hebben geroemd, toen zij zich ten slotte bereid verklaarde en aanbood, persoonlijk de tusschenkomst der Europeesche hoven te zullen inroepen, wanneer van de zijde der vergadering gevaar voor de monarchie moest dreigen.

De voortreffelijke! Zij bleef haar woord gestand, toen het schaamteloos geweld zijn heiligschennende hand uitstak naar de kroon des rampzaligen konings; de bewonderenswaardige! ondanks de smeekingen der gevangen koningin, ondanks gevangenschap en dood haar wachtten, keerde zij terug van hare vruchtelooze zending naar Duitschland en Engeland, om in den *Temple* den hoon en het lijden der doorluchtige martelaren te deelen, om het eerst het smetteloos hoofd onder de bijl van den beul te leggen...

Eerste hofdame van Marie-Antoinette, werd zij door de koningin met de teederste vriendschap bejegend, was zij voor 's konings zuster, madame Elisabeth, de vertrouwdste raadsvrouw, haar deelgenoote in alle liefdewerken, waardoor deze edele dochter der Bourbons zich een onsterfelijken naam verwierf. Is het wonder dat ook Lodewijk XVI prinses de Lamballe hoogschatte, gaarne haar oordeel afvroeg over moeielijke staatszaken en menigmaal zich voegde naar de bescheiden meening dezer wijze vrouw.

Ook thans was haar komst den koning hoogst welkom; vrijelijk kon hij nu zijn opgekropt gemoed voor haar uitstorten, want hij wist zich overtuigd van hare warme belangstelling in zijn pijnlijken toestand.

Gelukkig dat de schemering hem belette op het schoone gelaat der prinses eene gewaarwording van bezorgdheid in zijn lot bij haar binnentreden te lezen; zijn gesprek zoude waarschijnlijk een anderen loop genomen hebben, al wist hij

dan ook aan zijne aandoeningen weinig weerstand te bieden.

‘Uwe tijding verheugt mij, Mevrouw,’ liet hij daarom op het antwoord der prinses volgen, ‘ik hield mij van de bereidwilligheid der koningin vast overtuigd. Maar neem hier over mij plaats, Mevrouw,’ ging de Koning voort, op een gemakkelijker zetel, dan waarvan hij zich bediend had, wijzende, ‘laat ons te zamen hier de komst der koningin afwachten, terwijl wij de gebeurtenissen van morgen kunnen bespreken.’

‘Van harte gaarne, sire, doch veroorloof mij, Uwer majesteit allereerst kennis te geven, dat uwe koninklijke zuster, Madame Elisabeth, hare majesteit zal vergezellen.’

‘Het is mij hoogst aangenaam, zulks te vernemen,’ geeft de koning met een vriendelijke hoofdbuiging tot de prinses hierop ten antwoord; ‘ik hoop beiden in welstand te ontmoeten; de hofmaarschalk is immers van de komst en het tijdelijk verblijf der hooge gasten onderricht?’

‘Voor alles is de meeste zorg gedragen, Sire,’ verzekerde hem de prinses met eene beleefde neiging.

‘Ongeveer een uur geleden,’ vangt thans de koning het gesprek aan, ‘heeft Necker mij verslag gegeven van de voorbereidende maatregelen, die de ministerraad met mijne goedkeuring noodig oordeelde te moeten nemen, ten einde mogelijke wanorde in de aanstaande statenvergadering bij tijds te kunnen onderdrukken. Ik koester de beste verwachting van zijn doorzicht en beleid; zijn kennis van 's lands finantieelen toestand wordt algemeen geroemd en zoo iemand, dan acht ik Necker bekwaam, door wijze spaarzaamheid de rijksschatkist te vullen, zonder mijn arm volk drukkende lasten op te leggen.’ Een zucht, ter nauwernood onderdrukt, ontsnapte 's konings borst.

Noch die zwakke zucht, noch de blik, dien Lodewijk bij die laatste woorden naar buiten wierp, als wilde hij eene smartelijke herinnering, die zich in zijn open gelaat deed lezen, verbergen, ontgingen der prinses.

‘Het is dan waar, Sire,’ dus vulde zij de laatste zinsnede des konings aan, ‘het is dan zeker, wat een gerucht deed vermoeden; Monseigneur de Aartsbisschop van Sens heeft Frankrijk verlaten, heeft uit de handen des Pausen den kardinaalshoed ontvangen, heeft dit een hooger eer geacht, dan zijn koning te dienen, met raad en daad bij te staan, en de gevaren, die hem in zijne hoedanigheid van eersten minister bedreigden, kloekmoedig het hoofd te bieden....’

‘Hij is mij ontvlucht,’ zoo viel de koning met eenige drift haar in de rede; ‘reeds in het Zuiden aangekomen, zond hij mij zijn ontslag, als beweegreden aangevende, dat zijne persoonlijke tegenwoordigheid aan het Romeinsche hof noodzakelijk vereischt werd..’

‘Dat ik op raad van dien Maurépas mijn getouwen Necker ontsloeg,’ vaart Lodewijk een oogenblik later als in gedachten voort, ‘dat ik aan onbekwame handen zoo moeielijk eene ambtsbetrekking moest toevertrouwen! - maar mijn jeugd moge verschooning vinden voor een al te blind vertrouwen op de staatsmanswijsheid van den grijzen vriend mijns vaders...’ ‘Toch verheugt het mij en zegen ik het oogenblik, waarop de edele Necker, alle verongelijking vergetende, mijn verzoek inwilligde en zich sedert met onverdroten ijver van de dubbel moeilijk geworden taak heeft gekweten.

Leeren wij uit het verledene, Sire, maar laat het ons tevens eene waarschuwing voor de toekomst zijn.’

Voorzeker geen ander, dan Mevrouw de Lamballe zou zich verstout hebben, zoo op eens den koning, ook al was hij de goedheid zelve, de les te lezen en hem zijne illusiën omtrent de bekwaamheid van zijn eersten minister zoo niet geheel weg te nemen, dan toch zooveel mogelijk te verminderen.

Blijkbaar begreep de koning de bedoeling der prinses; haar zinspeling gold Necker, dit was hem duidelijk. Een vluchtig rood overtoog zijn gelaat en niet zonder zichtbare ontroering sprak hij:

‘Mevrouw, zoowel uw trouw als uw gehechtheid aan onzen persoon zijn mij een waarborg voor uwe goede inzichten, doch vergeet niet, dat *ik* mijn eersten minister gekozen en aangesteld heb; weet, dat Necker als getrouw onderdaan en beproefd staatsman boven alle verdenking bij mij verheven is.’

Al laat de schemering niet toe, den indruk op haar gelaat waar te nemen, dien 's konings wederwoord op de prinses maakte, het schijnbaar achteloos rangschikken van het kostbaar parelsnoer, dat, viermaal om haar blanken hals geslingerd, tot op haar borst neerhing, bewijst genoegzaam, dat 's konings woorden daarbinnen doel getroffen hadden. Zij wist zich echter te beheerschen - hoe menigmaal had trouwens de gemalin van den hertog de Penthièvre tijdens haar kortstondig en ongelukkig huwelijk dit geleerd! - spoedig herstelt zij zich en herneemt op kalmen toon, schoon niet zonder nadruk:

‘Sire, voor wat er uwer majesteit onaangenaams in mijne laatste woorden mocht gelegen zijn, bidde ik u nederig om verschooning; verre was het van mij, daardoor mijn goeden koning er een verwijt van te willen maken, dat het hem behaagd heeft, een verdienstvol man tot de hooge weerdigheid van eersten minister te hebben verheven; integendeel, Sire, ik zal de laatste zijn, om Necker te miskennen, die zich in hachelijke tijdsomstandigheden grootmoedig aan den wil van zijn vorst onderwerpt en zonder dralen den zwaren last op zijn schouders neemt, door zijn koning hem opgelegd. Waaraan ik twijfele, Sire, niet aan de bekwaamheid, niet aan den wil van Necker, van het eerste gaf hij reeds vroeger bewijzen, voor het tweede staat zijn persoonlijk karakter borg. En toch mag ik de bezorgdheid, die mijn hart prangt, voor uwe majesteit niet verhelen; zij betreft echter minder Necker, dan wel de vergadering, wier werkzaamheden morgen een aanvang zullen nemen. Er valt niet aan den goeden uitslag van Neckers plannen te twijfelen, wanneer de afgevaardigden in de inzichten des ministers zullen treden, wanneer bij de laatsten 's lands welzijn het eerste en hoogste doel en alle verkeerde naiever daarvan uitgesloten zal zijn. Zullen evenwel bezadigdheid en kalme beraadslaging in die vergadering voorzitten; zullen hartstocht en geestdrijverij niet den hoogsten toon voeren en, prat op verkregen invloed, het doel verijdelen, waarvoor de koning de afgevaardigden der drie standen ter vergadering had opgeroepen?’

Was het met oogmerk, om den koning tot een antwoord uit te lokken, dat de prinses haar gesprek hier onderbrak? Wij gelooven het, ofschoon ook innige deelneming in de smart, die deze bekentenis haren koninklijken meester zou kunnen veroorzaken, daaraan niet vreemd was.

‘Gij vreest dus meer, Mevrouw,’ beantwoordt Lodewijk eveneens vragende hare vrage, ‘meer dan gij goede verwachtingen koestert van de algemeene vergadering?’

Dat de prinses liever eene krachtige geruststelling voor haar gevoede vrees uit den mond des konings hadde vernomen, dat de moedige vrouw 's konings verzekering, des noods door lood en staal de taal eener muitziekte en oproerige vergadering te zullen beantwoorden, aangenamer ware geweest, wie, die dit billijk en al te gegrond verlangen in deze even liefdadige als fiere vrouw zoude wraken? Wij vergeven het haar dan ook van harte, dat zij haar woorden meer klem bij-

zet, nu zij zich gedwongen ziet ten volle te beamen, wat de koning reeds vermoedt.

‘Inderdaad, Sire,’ bevestigt Mevrouw de Lamballe 's konings vrage, ‘mijne vrees is grooter, - moge zij, helaas, beschaamd worden! - dan mijne hoop op het welslagen der vergadering. De immer voortwoekerende kanker van misnoegdheid, van verzet tegen iederen maatregel, door uwe regeering in het welbegrepen belang des volks genomen, tegen elk besluit zelfs, Sire, dat gij zelf uitvaardigt ter onderdrukking van dien verderfelijken geest van teugelooze vrijheid, die zich onder de volksklasse der groote steden, met name van Parijs, al sterker en stouter openbaart, die vreeselijkste aller volksziekten is ook uwer majesteit geen geheim. Zal ook de vergadering, waarin de volksklasse voor een zeer groot deel vertegenwoordigd is, door diezelfde ziekte niet aangestoken zijn? Zal de adel, zal de geestelijkheid bij machte zijn, paal en perk te stellen aan de overdreven eischen van den derden stand? En zoo die beide machten, indien zij al eenstemmig samenwerken, haar gewicht in de schaal der gerechtigheid werpen, zal het verhoeden, dat tweespalt in den boezem der vergadering uitbreke? Wat, indien zij te zwak, erger nog, zoo zij verdeeld mochten zijn? - Waarlijk, Sire, mijne vrees is groot. Is zij misschien te ver gedreven, schijnt het niet dat ik wanhope aan de mogelijkheid, dat het dreigend gevaar kunne afgewend worden?’ dus besloot de prinses op zachten toon deze uiteenzetting van de redenen harer vreeze.

Lag het in de daling harer stem, of in de rustige gemoedelijkheid, waarmede zij die laatste vraag uitte, dat het haar met wanhopen geen ernst was? De schrandere vrouw, voor wie Lodewijks staatkunde geen geheimen had, wist te wel dat alleen van een doortastend handelen des konings heil te wachten, dat alleen door een krachtdadig optreden van het koninklijk leger de toestand te redden was. Neen, zij wanhoopte niet, want zij kende het wisse middel ter voorkoming van alle onheilen; er was slechts ééne zaak, waarvoor zij beducht, waarvoor zij meer bekommerd was, dan de vergadering haar vrees aanjoeg; maar juist dat ééne te voorkomen eischte meer dan overredenskracht, eischte een hoogere, een nauwere, een inniger betrekking tot dien vorst. Mevrouw de Lamballe mocht op de gevaren wijzen, die er werkelijk dreigden van de zijde der vergadering; alleen der koningin en Madame Elisabeth betaamde het, den koning tot een ander, tot een strenger regeeringsregiem te bewegen.

Vader des vaderlands verdiende Lodewijk te heeten, ware het genoeg voor een vorst, liefde voor zijn volk te bezitten, medelijden te toonen met de rampen, die het treffen, zich zelven voor zijn onderdanen ten offer te brengen; doch ook de roede niet te ontzien, waar getuchtigd moet worden, zich met kracht te verzetten tegen aanmatiging en verzet; tranen, zelfs geen bloed te sparen, waar het koninklijk gezag dreigt verloren te gaan; ook onverbiddelijk rechtvaardig te zijn vergt die hoogste eeretitel eens monarchs.

In weerwil echter zijner laakbare zwakheid, schoon zij uit zijn edelen gemoedsaard ontsproot, zeggen wij het gaarne een beroemd Fransch historieschrijver na:

Qu'il était de moeurs simples après Louis XIV, *de moeurs pures après Louis XV.*

III.

Wanneer het geheugen ons niet bedriegt, dan hangt op de tweede galerij van schilderijen in het paleis van Versailles en wel boven de breede deur, die de raadzaal van het slaapvertrek van Lodewijk XIV scheidt, de voortreffelijke uitgevoerde buste van Lodewijk XVI. Hadden wij den uitgebreiden Catalogus des kasteels hier voor ons opengeslagen, wij zouden U met zekerheid zoowel de plaats, als den naam des schilders, die haar maalde, kunnen melden, want ook deze laatste is ons ontgaan. Wat wij ons echter levendig herinneren, - en dit is van grooter belang - wat nog helder is voor het oog onzer verbeelding, - de zoon van den dauphin, de twintigjarige, op wiens zwakke schouderen het zware juk van het koningschap is gelegd; de jeugdige telg uit een achthonderd jaren oud geslacht, in wien de deugd zonder de kracht zijner roemrijke voorzaten vertegenwoordigd is; de zestiende Lodewijk, op 19 jarigen leeftijd te Reims gekroond, na een regeering, als zulk een foltering dien naam mag dragen, na een regeering van 20 jaren te Parijs onthoofd!...

Zoudt ook gij niet; lieve lezer, eenige oogenblikken voor die schilderij, ook al kan het penseel van den kunstenaar die haar wrochte niet wedijveren met dat van Le Brun of David, zoudt ook gij niet langer er voor vertoefd hebben, dan voor menig meesterstuk in dit museum? Vergeef het ons daarom, dat wij er nog eenige stonden bij verwijlen.

Dat ook bij dezen achterkleinzoon van Lodewijk XIV de herinnering aan zijn roemzuchtigen voorganger voortleeft; in

weinig meer dan in den haartooi, schoon de gepoeierde krullen nauwelijks tot aan de schouders reiken, zoudt gij het beeld, de gelijkenis van den oorlogzuchtigsten der Bourbons terugvinden. Biede de vorm van neus en mond al eenige overeenkomst tusschen beiden, in oog en gelaatstrekken ligt meer verschil dan er tusschen de toestanden van 1672 en 1775 bestaat.

Welk een beeld van grootheid en macht rijst er uit de gedachte aan het glorievol tijdperk, dat Frankrijk onder den ijzeren scepter van Lodewijk XIV doorleefde, voor onze verbeelding op!

Van matelooze eerzucht, van verregaande wuftheid, van niet te verzadigen heerschzucht, van gruwzaam despotisme zelfs heeft men dezen koning beschuldigd; hem wordt het verweten door roekeloozen krijg het land ten gronde gevoerd en het volk, uitgeput door schier ondragelijke lasten, tot het toppunt van verbittering te hebben gebracht, die in de omwenteling van 1793 tot uitbarsting kwam en niet rustte vooraleer de laatste mannelijke telg der Bourbons was uitgeroeid.

Zoo ooit onrechtvaardiger vonnis over een vorst geveld is, dan beklagen wij dezen, wanneer hij ook in groote deugden dien Franschen koning evenaarde. Wie dus oordeelde en veroordeelde, toonde wel dat hij onbekend was met den toestand van het Fransche koninkrijk in den tijd van Lodewijk XIV, indien althans geen lager drijfveeren hem het goede, dat deze in zich bezat en tot stand bracht, deden over het hoofd zien.

Foei van den geschiedschrijver, die op zulk een wijze de waarheid loochent en een onder vele, onder zeer vele opzichten grooten koning miskent en veracht!

Niemand meer dan deze vorst bezat, wat wij noemen mogen, *les défauts d'une qualité*, en zoo hij er toe kwam zijn persoon meer als den eersten vertegenwoordiger, zich zelven als den staat te beschouwen; wanneer bij hem zijn woord gold als een bevel, zijn bevel als eene wet; wanneer zelfs zijn onbeperkte macht menigmaal handelingen en feiten wettigde, waaraan onrecht niet vreemd bleek; wanneer hij, in één woord, vaak den despoot geleek, wiens hoogste roem - eer en grootheid - wien niets heilig of onschendbaar is, waar dat doel moet bereikt worden, ja, het een glorie voor zijn volk acht daaraan te mogen medewerken

en het te noodzaken daarvoor van zijn hoogste rechten afstand te doen, - dan voorzeker is hij te laken, en geene edele hoedanigheden, geene grootmoedige daden kunnen de vlek uitwisschen, door Lodewijks trotschheid op het historieblad zijner veeljarige regeering geworpen.

Wij noemden de misstappen en gebreken van Lodewijk *les défauts d'une qualité*, zouden wij *d'occasion* er niet aan toe mogen voegen en zou dit laatste niet veel in de eerste vergoelijken, niet ten deele ter verontschuldiging zijn bij te brengen? Wie werd ooit bewonderd, gevleid, aangebeden, zonder daarvan de nadeelige gevolgen te ondervinden? Wie, zonder zich te verhoovaardigen, zag zijn stoutste plannen verwezenlijken? Wie eindelijk zou zich sterk genoeg gevoelen om eene weelde te dragen, in onze eeuw zonder weergâ, niet eenmaal bezwijmeld worden door den lethedrank der hoogste verfijning?

Al bezaten wij slechts het ware afbeeldsel van Lodewijk XIV bij een zwarten lijst zijner ondeugden en waren wij onkundig van de omstandigheden, die dit koninklijk genie hadden gevormd, ook dan zelfs zou er uit dat zielvol oog een groote en edele geest tot ons spreken, een moed, die geen gevaren telt, waar het doel zeker door krachtig optreden kan bereikt worden; een beleid, dat wikt en weegt, vooraleer het genomen plan ten uitvoer gelegd wordt; eene zelfbeheersching, die zich nooit verraadt, waarvoor het een geheim blijft wat er omgaat, wat er rijpt in zijn geest voor wien het tracht uit te vorschen; een juiste blik, die zich maar zelden vergist in de keuze van personen en zaken, waaraan niets ontgaat aan het hof, bij het volk of op het slagveld. Waarlijk dat oog, dat u tot in de ziel ziet, heeft niets wufts, evenmin als de scherpe trekken om den wel wat breeden mond van zwak- of weekelijkheid tuigen.

Wij schetsten U den koning krijgsman. Verwondert het U dat hij zijn zegevierende legioenen over den Rijn, door den Paltz, binnen ons Vaderland zelfs voerde? Dat hij als triumphator de oude bisschopstad intoog? Slag op slag werd na 1672 door hem verloren; stadhouder Willem III bleek even bekwaam veldheer als zijn Condé en Turenne; maar al had Johan de Wit alreeds zijn staatmanswijsheid door de *Triple-Alliantie* verschalkt, toch was zijn plan slechts ten deele verijdeld, want de Fransche koning had de vergrooting van rijksgebied bij den vrede bedongen en den Elzas als een nieuwe provincie verkregen. - Schuilt er ook onder dien in lange witte krullen neerhangenden haarpronk geen ervaren staatsman?

De veder der historie heeft den Veertienden Lodewijk ook recht gedaan als koning van zijn volk, - door hem te brandmerken misschien als den opheffer van het edict van Nantes, vraagt gij met een kwaadaardig lachje? Ei lieve, verplaatst U in 1685, toen die opheffing plaats had, en zoo die vingerwijzing niet voldoende is, - heeft Noord- en Zuid Nederland, heeft Engeland, heeft Amerika geen voordeel gedaan met de handel- en fabriekkennis der uitgeweken Hugenoten? Wraakt, zoo gij wilt, het onrechtvaardige der opheffing, maar werp niet den eersten steen op den in die dagen door gemoedsonrust gefolterden vorst. Wat al sterren van de eerste grootte schitterden aan den letterkundigen hemel in Frankrijk tijdens de regeering van Lodewijk! Kunsten en wetenschappen, door dezen koning op het voortreffelijkst beschermd en bevorderd, bereikten een voor dien tijd schier ongeëvenaarden trap van volkomenheid, terwijl zelfs onder het drukkend juk van den oorlog de handel bloeide en der nijverheid nieuwe wegen geopend werden.

Schijnt het niet, dat wij geen oog hebben voor de keerzijde der medaille, dat wij alles, tot zelfs des konings ondeugden vergoelijken? Een wedervraag beantwoorde U. Wat zoudt gij winnen bij eene schilderij der *Mystères de la Cour?* Indien onze kenschetsing der *fautes d'occasion* niet mocht voldaan hebben, wij betreuren het, doch in nadere bijzonderheden treden, men rekene ons dit ten goede, wij onthouden er ons volstrekt van, minder met het oog op plaatsruimte, dan uithoofde van het doellooze der poging.

Lodewijk XVI, op wiens afbeeldsel wij andermaal het oog gevestigd hebben, hoe luttel gelijkenis in trekken, hoeveel minder nog overeenkomst in karakter met den vorst, dien wij U zooeven voorstelden, biedt hij ons aan. Goedhartigheid, die aan zelfopoffering grenst, oprechtheid, die zich in al zijn daden openbaart, grootheid van ziel zelfs, maar die zich voornamelijk kenmerkt in het vergeven van beleedigingen, zijn persoon en gezag aangedaan, al die edele eigenschappen leest gij in dat helder blauwe oog, op dat open gelaat; tijd, teleurstelling en beproeving hebben in het hoog gewelfd voorhoofd nog geen voren geploegd; gij verlangt die ook niet te zien, want ze zouden u maar getuigen van smaad, van verguizing, van een naamloos lijden, met onderwerping, geduld en moed gedragen, het is waar, doch niet met kracht het hoofd geboden, niet stoutmoedig bestreden, toen het gunstig oogenblik ter

breideling van de ontketende hartstochten des volks verloopen was.

Juist wat Lodewijk XVI ontbrak, had zijn overgrootvader in te ruime mate bezeten; een eigen zelfstandigheid, uit een scherp verstand en onweerstaanbare wilskracht geboren, was dezen laatste de bron van vele ondeugden en talrijke staatkundige misslagen, maar zij deed hem ook alle hinderpalen uit den weg ruimen, alle moeilijkheden overwinnen, gaf hem een overwicht over al zijn raadslieden, en een overwegenden invloed op alle Europeesche vorsten, omringde hem met een vreeselijke majesteit, boezemde grooten en geringen adel en geestelijkheid ontzag en eerbied in, bracht hem tot het toppunt van roem en glorie, maar maakte hem grooter nog onder de menigte van rampen, die hem tijdens zijne lange regeering en vooral in zijn laatste levensjaren troffen.

Gemis van deze, een staatsman, een vorst onontbeerlijke eigenschap, van wat al misstappen op de gladde baan der staatkunde was zij oorzaak; van hoeveel misgrepen in het staatsbestuur de noodlottige aanleiding, van hoe menige jammer en traan de bittere bron! De goede, de deugdzame, de edele - de heilige schreven wij haast - Koning Lodewijk XVI heeft zijne onschuldige zwakheid, zijne onzelfstandigheid op het smartelijkst geboet.

Waarom wij in dezen beklagenswaardigen vorst die zwakheid betreuren? Omdat hij deel noch schuld had aan den ontredderden toestand, waarin zijn grootvader, Lodewijk XV, 's lands bestuur en finantiën gebracht had; omdat hij vóor zijn troonsbestijging en nog lang daarna onder de verderfelijke leiding stond van den sluwen en verachtelijken Maurépas; omdat hij, toen de hachelijke staat van zaken hem bekend was, zijn eigen uitgaven en die der hofhouding verminderde, tot verduisterens toe van den luister des troons, zich niet ontzag een aanzienlijk deel zijner lijfwacht af te danken, zelfs den afkeer en haat van den adel trotseerde, door eene menigte jaarwedden der hovelingen op te heffen, ten einde de drukkende lasten des volks zooveel mogelijk te verlichten.

Lodewijk had zijn volk lief; dieper dan iemand zijner omgeving gevoelde hij het leed, dat zijne onderdanen drukte; niet enkel op bezuiniging van 's lands middelen bedacht, trachtte hij ook den gruwel der lijfstraffen te doen ophouden, hervormde daarom het strafwetboek, verbood het gebruik van de pijnbank, ging zelfs zoover, dat hij, gedreven door de

liefde voor zijn volk, den staatsgevangenen de vrijheid schonk.

Betreurt ook gij, lieve lezer, het niet met ons, niet dubbel, dat juist die te verregaande liefde voor zijn volk, de schoonste en edelste onzelfstandigheid, de oorzaak werd van Lodewijks val? Vinden wij weinig punten van overeenkomst tusschen de karakters van Lodewijk XIV en den zestienden van dien naam; de te vroeg gestorven Dauphin, de vader des laatsten, is het trouwer beeld van het rampzalig slachtoffer der duivelsche revolutie; zoowel op den zoon als op den vader pasten de verzen van Voltaire, waarin deze den verscheiden troonopvolger den lof toezong:

Comme par ses vertus plusque par ses travaux,
Il sut penser en sage, et mourut en héros.

(Slot in de volgende aflevering).

Vlaamsche Landdag te Brugge.

Maandag 22 Oogst, werd in de groote zaal van Brugge's stadshalle, de reeds van over maanden aangekondigde landdag gehouden.

Aan het bureel zaten de heeren Jan De Laet, eere-voorzitter; Dr Van Steenkiste, voorzitter; De Beucker, Claeys, E. Van Mullem, Verhoef, F. De Potter, Daniels, Stock, Julius Obrie, Ed. Fabri Schoiers, Jaak Van den Bemden (senator), pastoor Brouwers (Amsterdam) en P. Alberdingh-Thym.

In de zaal bemerkten wij de heeren E. Hiel, pastoor H. Claeys, Mad. wed. Conscience, hare dochter Maria, Jan Broeckaert, Th. Sevens en een aantal letterkundigen van naam.

De heeren Napoleon De Pauw, Julius Van Herendael, kanunnik Maertens, Jules Lammens (senator), Stroobant (volksvertegenwoordiger). Van Put (senator), Julius Planquaert en Me Courtmans, deden zich per brief verontschuldigen.

Op klokslag 9 ure, opent de voorzitter de vergadering en legt de verklaring af, dat, ingezien de landdag kost wat kost vóór 1 uur moet geëindigd zijn, de heeren sprekers, die zich ten getalle van twintig hebben doen inschrijven, elk maar gedurende tien minuten het woord zullen mogen voeren. Alwie langer spreekt, zal door de bel des ondervoorzitters verwittigd worden dat hij uitscheiden moet.

De heer D^{r} VAN STEENKISTE opent het vuur met eene welkomsrede die krachtig uitgesproken, goed gedraaid en wel doordacht is, en eenen allergeestigsten indruk maakt op de toehoorders, die meer dan eens onder donderende bravos de krachtige klanken van het moedig Brugsch gemeenteraadslid verdooven. Hij spiegelt ons gansch het verleden voor het oog, en toont aan wat al onrechtvaardigheden den Vlaming heden nog worden aangedaan, zoowel in onderwijs en in bestuurzaken, als in leger en gerecht.

Doch de heer Voorzitter, in het vuur der improvisatie, vergeet zelf het artikel dat hij den Landdagers daar straks heeft medegedeeld, en de ondervoorzitter, de heer Verhoef moet hem verwittigen dat de verleende spreektijd verstreken is. De bel werkt voor de eerste maal. *(Algemeen gelach).*

De heer HENDRICKX, student te Leuven, geeft verslag over de werkingen der Vlaamsche studenten in de stad der Alma Mater. Vol leven, draagt hij een kloek en gespierd verslag voor over de verschillende gouwgilden welke sinds korte jaren onder de Vlaamschgezinde studenten der Leuvensche Hoogeschool werden gevormd.

Die mannen gaan goed, overal stichten zij vereenigingen en houden feesten op feesten, om het Vlaamsche leven in gang te

houden. Zoo hadden er dit jaar twee prachtige zittingen plaats, ter gelegenheid der inhuldiging van de vaandels der gilden van de Brabantsche en de Oostvlaamsche studenten.

Hij zegt dat de jonge studenten, alhoewel katholiek van overtuiging, nochtans in zake van Vlaamsch niets dan vrienden of vijanden kennen, en loven en prijzen als het verdiend is, maar duchtig zweepen dat de bloedige striemen 's vijands gezicht oploopen als het noodig is, die vijanden noemen zich dan ook klerikalen of liberalen.

Wij zijn katholieken, ja, maar ook Vlamingen, en dat nog al *radikale* Vlamingen, roept hij geestdriftig uit. (*Langdurige toejuichingen.)*

Hij geeft vervolgens verslag over den toestand van het Vlaamsch in sommige kollegiën der Vlaamsche provinciën.

Hij meldt ons, onder andere, dat in het St-Jozefskollegie te Hasselt het *Vlaamsch* zelfs niet meetelt voor den prijs van uitmuntendheid. (Krachtige teekens van afkeuring). Men ziet van hier, roept de geestdriftige jonge spreker uit, hoe het daar moet gesteld zijn met het Vlaamsch in dit door en door verfranscht nestje.

In het kollegie te Kortrijk zijn er in de bibliotheek 454 Fransche boeken en maar 111 Vlaamsche! *(Hoe*, *hoe).*

Hij spreekt nog over een zestal kollegiën, en eindigt de verklaring afleggende dat het Klein Seminarie te St. Nikolaas het Vlaamsch in eere houdt, en dat de Normale school aldaar een volkomen Vlaamschminnend gesticht mag heeten. (*Langdurige toejuichingen).*

De heer VAN DEN BERGHE, leeraar te Maaseik, spreekt over de prijsboeken en drukt erop dat het eene schande is dat bijna geene Vlaamsche prijzen aan de scholieren worden gegeven. Men geeft er, wel is waar, eenige, doch het zijn in Vlaamsch vertaalde Jules Vernes en Coopers, dus geene Vlaamsche, maar wel Engelsche en Fransche werken.

Hij weidt verder uit over zekere misbruiken in het staatsonderwijs, en eindigt, de hoop uitdrukkende, dat men voortaan geene vertaalde, maar oorspronkelijke Vlaamsche werken zal uitdeelen; hij stelt ook voor het gouvernement te bewegen tot het zenden van oorspronkelijke Vlaamsche werken naar alle scholen; die werken er in de bibliotheken geplaatst zouden wat meer nut stichten dan al die vertaalde lucht- en landreizen, die wel is waar goed geschreven maar bitter weinig geschikt zijn om onze jeugd haar Vlaamsch karakter te behouden. *(Toejuichingen).*

De heer JAAK VAN DEN BEMDEN, senator te Antwerpen, brengt hulde aan de Vlaamschgezinden senators, kamer- en gemeenteraadsleden die voor de Vlaamsche belangen altijd op de bres springen. Degene onder die mannen die het meest onze erkentelijkheid waardig is, is de moedige Vlaming, Dr Van Steenkiste, aan wien wij de Vlaamsche herleving van het roemrijk Brugge te wijten hebben.

Hij drukt den wensch uit, dat de Vlaamsche partij meer en meer veld zal winnen op het stadhuis, en dat, bij de kiezing, men voortaan zorg zal dragen Vlaamschgezinde mannen naar den stedelijken raad te zenden. *(Langdurig handgeklap bij zijn op- en aftreden).*

De heer J. DE BEUCKER begint met eenen blaam voortestellen voor de mannen van zekere pers, die gedurig het Vlaamsche volk in zijne rechten en plichten aanranden, bespotten en beschimpen.

In eene flinke taal, trekt hij te velde tegen de bastaardvlamingen, tegen de vijanden van den Dietschen stam, tegen de edelen, de geldaristokraten en de burgers, die ons edel streven met minachting aanstaren en bejegenen.

Onder de priesters zijn er ook, zegt hij, nog veel verdwaalden; onder die edele dienaars Gods hebben wij ook vijanden, en groote vijanden, men treft ze aan onder de diocesane geestelijkheid, maar bijzonderlijk in het leeraarskorps, doch, tot de eer der geestelijkheid dient gezegd, dat wij er ook vele vrienden en uitnemend goede medestrijders onder hebben; eere dus aan de geestelijkheid aan wie wij zooveel verschuldigd zijn, want, wij mogen het nooit vergeten, dat het priesters zijn die gedurende lange jaren den Vlaamschen geest in ons volk onderhielden door hunne Vlaamsche sermoenen en leeringen; zij hebben dus voor ons den grond in staat van vruchtbaarheid behouden.

Benevens de woorden van dank, moet ik er ook eenige van bemoediging zeggen, want sommige jonge geestelijken worden door kortzichtige franschgezinde vrienden meer dan eens schrik aangejaagd, onder voorwendsel dat hunne bemoeiing met Vlaamsche beweging en Vlaamsche belangen, heel ongunstig in het Bisdom wordt aangekeken.

Men moet zich niet laten afschrikken door zulke drogredenen, maar desnoods tot bij den bisschop dringen, om hem de zaak klaar en duidelijk voor oogen te leggen. Als men voor eene heilige zaak als de onze strijdt, mag men voor niets achteruit deinzen.

Wij hebben het wel gedaan te Antwerpen, roept de vervoerde spreker uit; toen de plaats van Aartsbisschop te Mechelen was opengevallen hebben wij een vertoogschrift naar Paus Leo XIII gezonden, om ons toch in godsnaam geenen Waalschen maar toch eenen Vlaamschen bisschop te geven.

Onze vraag werd aanhoord! *(Langdurige toejuichingen).*

Onze leiders, onze bestuurders, zoowel geestelijke als wereldlijke, moeten 's lands taal machtig zijn; het is uit met bisschoppen en koningen die het volk niet verstaan! *(Langdurige en herhaalde toejuichingen).*

Mevrouw CORTEBEECK, leeraarster te Brussel, spreekt met eene klare en duidelijke stem over het Vlaamsch in het onderwijs. Zij is gelukkig en tevreden in deze vergadering over dit onderwerp te kunnen spreken, omdat zij de verzekering heeft

dat hier ten minste, bij de katholieke Vlamingen, hare stem weerklank zal vinden, want het kan niet geloochend worden, dat, in zake van vervlaamsching van het onderwijs, de Vlamingen veel meer van de rechterzijde dan van de linkerzijde te verwachten hebben. Ook was, toen in de Wetgevende Kamer de heer Coremans rechtsprong en naar het hoofd der liberale partij die smaadwoorden '*Vous êtes le parti de la France*' toewierp, deze schandige benaming maar al te wel verdiend. *(Geestdriftige toejuichingen)*.

In de school, zegt zij, wordt door het verfranschend onderwijs het werk, welk de moeder heeft gesticht, afgebroken.

Al onze scholen zijn verdorven door den kanker der verfransching; er zijn veel meer Fransche normaalscholen dan Vlaamsche; geen wonder dus dat het getal Vlaamsche leeraars en leeraarsters veel kleiner is dan dat der Vlaamsche.

Voornamelijk drukt zij ook op de vervlaamsching der normale scholen voor juffrouwen omdat, zegt zij, de vrouw eerst en vooral Vlaamsch moet wezen; zij moet de kiem leggen van het Vlaamsch zaad, zij moet den geest van 't kind vormen, kortom, als de vrouw Vlaamschgezind is, zal de rest wel volgen, want de mannen zijn toch maar hetgeen de vrouwen ze maken! *(Gelach*, *teekens van goedkeuring en langdurige bravos)*. Zij eindigt met te vragen dat bij den minister zou aangedrongen worden, opdat nog, vóór 't begin van October, de normaalschool voor regentessen te Brussel, in eene *Vlaamsche Normale school* zou herschapen worden. *(Algemeene goedkeuring)*.

De eerw. heer BROUWERS, pastoor te Nieuwer Amstel bij Amsterdam, de gekende geleerde historikus en knappe redenaar, vangt zijne rede aan met een hulde aan de moedertaal; hij zegt: eene taal kan om hare welluidendheid schoon klinken in het oor, maar nooit zal zij zoo goed tot in 't hart dringen dan de moedertaal.

Hij beknibbelt verder het gezegde des heeren de Beucker, en vindt dat het niet betaamt, dat men zich rechtstreeks tot den Paus wende; men moet eerst en vooral zich tot de bisschoppen wenden, en hij is verzekerd dat deze waardige prelaten, waaronder de Vlamingen niets dan vrienden tellen, gereedelijk de eischen der Vlamingen zouden inwilligen; hij gelooft niet, en wil niet aannemen, dat er bisschoppen zijn die onze taal vijandig zijn.

Spreker tracht ook de Fransche redevoeringen bij de inhuldiging der standbeelden van Breidel en de Coninc uitgesproken, te verschoonen. Niet allen, zegt hij, die Fransch spreken zijn onze vijanden.

Deze woorden zijn nauwelijks uitgesproken of een oorverdoovend geroep, getier, geschuifel doet hooren en zien vergaan; de heer Bouwers wil weer het woord nemen, doch nauwelijks heeft hij eenige woorden uitgebracht, om zijne eerste verklaring te verduidelijken en uit te leggen, of hij

hervalt opnieuw in dezelfde verklaring, daarop; nieuw geroep, geronk en geschuifel, en de heer Brouwers is gedwongen het spreekgestoelte te verlaten.

Wij bekennen ronduit, dat wij, voor den heer Brouwers, eenen van Hollands beste redenaars, dit incident ten zeerste betreuren; maar wie toch heeft zich in den bol gestoken eenen Noord-Nederlander, die hoegenaamd niet op de hoogte is van onzen strijd voor taal en recht, hier in België uittenoodigen om op eenen Landdag te spreken.

Het was te voorzien dat de goede man nevens de kwestie zou geklapt hebben. Enfin, het is eene harde les, die wij den geleerden redenaar en schrijver niet jonnen.

De heer PAUWELS, student te Leuven, bekomt het woord en spreekt in 't lang en in 't breed over het wetvoorstel Coremans. - Wij moeten de stemming van dit voorstel eischen en zeggen tot onze wetgevers: indien gij weigert ons deze billijke wet te schenken, dan zijt gij onwaardig het land te besturen, en zoudt gij beter doen er maar dadelijk van door te trekken! *(Donderende toejuichingen)*.

Hij besluit zijne rede met den wensch dat in het begin van den aanstaanden zittijd, het wetvoorstel Coremans worde voorgedragen en gestemd.

De heer REINHARD van Brussel betreedt het spreekgestoelte en zegt eraan te houden, eerst en vooral eene politieke geloofsbelijdenis af te leggen, en luidop te verklaren dat hij liberaal is. Die verklaring leg ik hier, zegt hij, te midden van katholieken met des te meer genoegen af, daar ik mij, zoo doende, wreek op den franskiljonschen vijand, die mij bij mijne Vlaamsche vrienden hatelijk poogde te maken, mijne politieke overtuiging zocht in twijfel te trekken, ja, die zelfs poogde mij in mijne innigste belangen te benadeeligen, en dat enkel omdat ik op den katholieken Landdag, verleden jaar te Antwerpen gehouden, ook het woord had gevoerd. *(Langdurige toejuichingen)*.

Hij houdt zich aan deze verklaring, omdat hij blijken van onafhankelijkheid wil geven, en bedankt de katholieke Vlamingen voor hunne verdraagzaamheid en het gul onthaal welk hij onder hen geniet. (*Toejuichingen*).

Hij raakt vervolgens een aantal punten aan en zegt dat nog niets veranderd is in het verfranschend onderwijs te Brussel; hij vraagt dat de meisjes-normaalschool te Brussel vervlaamscht worde en dat men ze brenge op gelijken voet met die van Brugge.

Hij spreekt vervolgens over de wet Coremans en over het Vlaamsch in het leger, en vraagt dat het ontwerp Wagener en Visart toch eindelijk weêr aan de dagorde der tweede Kamer zou komen, waarvan het zoo plotseling verdwenen is, zonder dat men eenige reden deed kennen om die afschrabbing te wettigen of te verschoonen.

De geestdriftige spreker roept uit: Niemand mag voortaan

den graad van officier bekomen indien hij de twee talen niet machtig is, en indien men ons dit jaar de wet-Coremans niet geeft, dan stel ik voor te Brussel eene monsterbetooging in te richten, om aan onze bestuurders te bewijzen, dat mannen die ons onze rechten weigeren, de achting der Vlamingen niet meer waardig zijn en wij vrijheid en onafhankelijkheid genoeg bezitten om ons tegen die laffe beleediging te verzetten.

Alwie eene officiëele plaats wil bedienen, moet de twee talen machtig zijn, wij moeten wel Fransch leeren, dat de Walen dan ook Vlaamsch leeren! gelijkheid voor allen! Zij moeten het voelen, de Walen, dat zij niets meer worden zullen bij ons als zij onze taal niet kennen. *(Langdurige toejuichingen).*

Spreker zegt gelukkig te zijn hulde te mogen brengen aan twee katholieken, aan twee Vlaamsche mannen op bestuurlijk gebied; deze zijn, de heeren Dubois, gouverneur van Antwerpen, die den provincieraad met eene Vlaamsche redevoering opende, en dr. Van Steenkiste, die in den verfranschten klerikalen gemeenteraad van Brugge tegen politieke vrienden den strijd heeft aangegaan voor onze duurbare taalrechten. *(Algemeene goedkeuring en luide toejuiching.)*

Hij raadt de studenten aan zoo gauw mogelijk in den politieken strijd te treden en er hunnen invloed te doen gelden; overal, in Senaat, Kamer, Provincie- en Gemeenteraad moeten er Vlamingen maar geene bastaards zetelen; mannen zooals eenen Lippens, burgemeester van Gent, die bij de onthulling der standbeelden van Lieven Bauwens en Dr Ghuislain fransche redevoeringen uitspreekt, en gelijk Visart, burgemeester van Brugge, die aan de voeten van Breidel en de Coninc, van de overwinnaars op het grijpzieke Frankrijk, een fransch *discours* komt uitburrelen, zulke mannen, roept hij uit, zijn niet waardig nog langer aan het hoofd van door en door Vlaamsche steden te staan! Men moet ze bij de eerste gelegenheid vervangen door Vlaamsche kerels. *(Toejuiching.)*

Hij breekt ook nog eene lans voor de Vlaamsche opschriften en drukt den wensch uit dat al de Fransche uithangborden in Brugge binnen kort zullen verdwijnen,

(De spreker verlaat het gestoelte onder luid gejubel).

De heer DE VISSCHER, advokaat te Brugge, bedankt de provincieraadsleden die zich van de moedertaal bedienen; hij verhoopt ook dat in 't vervolg, velen het niet zullen laten bij den eed in het Vlaamsch af te leggen, en verder zich in het Fransch uit te drukken, maar dat allen zich *uitsluitend* van de moedertaal zullen bedienen. De spreuk 'In Vlaanderen Vlaamsch' moet daar in den provincieraad meer dan elders bevestigd worden. *(Toejuichingen).*

Spreker vraagt ook hoe lang het nog duren zal eer wij het staatsblad in twee talen zullen zien verschijnen, en kondigt aan dat een voorstel is neergelegd om den leergang van Vlaamsche letterkunde bij de Hoogescholen af te schaffen.

Zulks is een waar schandaal, en, al is het te denken dat dit voorstel zal verworpen worden, toch moeten wij van nu af aan krachtdadig protest aanteekenen tegen dien beraamden aanslag op de heiligste onzer rechten.

Hij klaagt ook over de door de officiëele beambten, slechte naleving, of beter gedurige overtreding der Vlaamsche wetten. De bureelerij, roept hij uit, is onze ergste vijand, de bureelerij is machtiger dan de ministers, dan de Koning zelf! De bureelerij is onze gezworen vijand, daarom moeten wij al onze krachten vereenigen, om dien moedwilligen verkrachter onzer rechten, te vellen. *(Toejuichingen.)*

Hij verhoopt dat welhaast Vlaamschgezinde mannen, die den moed zullen hebben zich van hunne moedertaal te bedienen, naar de Kamer zullen gezonden worden, om er het Vlaamsch woord te doen klinken tot spijt van Walen en Franskiljons.

Hij eindigt met den wensch dat onze Koning, die te Londen bewezen heeft zoo volmaakt Engelsch te kunnen spreken, ook Vlaamsch leere, ten einde zich tot zijn volk te kunnen richten in eene taal die het verstaat, en aan den voet van Vlaamsche helden geene Fransche redevoeringen meer te houden.

Als hij zoo goed eene uitheemsche taal spreekt, moet hij zich veel beter nog in de taal van zijn volk kunnen uitdrukken, dat is niets meer dan recht! *(Toejuichingen).*

De heer Voorzitter kondigt aan dat prins Boudewijn dit spoor volgt en reeds zeer goed, vloeiend Nederlandsch spreekt. Het is geen Waalsch of Fransch-Vlaamsch, het is zuiver en beschaafd Vlaamsch, hij zelf heeft er zich kunnen van overtuigen, want hij heeft de eer gehad gedurende eenige oogenblikken zich in 't Vlaamsch met den prins te onderhouden. *(Langdurige toejuichingen. Leve prins Boudewijn! Leve den Vlaamschen prins! Leve onzen toekomstigen Vlaamschen Koning! weerklinken door de zaal.*)

De heer D^{r} VAN STEENKISTE stelt voor eenen telegram van gelukwenschen aan den prins te zenden.

Dit voorstel wordt met algemeene stemmen aangenomen.

De heer THEELEN van Hasselt spreekt eene dichterlijke redevoering uit, waarin hij den harden strijd der Vlamingen huldigt, en hun aanspoort met moed te volharden tot het herlangen van onze heilige rechten, voor het heil van volk en land.

De heer SCHOIERS van Antwerpen geeft verslag over den toestand der kas van den *Vlaamschen penning.*

Uit dit verslag blijkt dat de twee jaren bestaans sluiten met een batig slot van 1321 fr.

De bijtredingen komen dapper toe, echter mag de werking nog niet algemeen genoemd worden.

Westvlaanderen heeft zich van den algemeenen bond afgezonderd, doch keert jaarlijks 100 fr. terug aan den algemeenen bond.

De algemeene bond heeft eene toelaag van 200 fr. aan het komiteit van den Landdag te Brugge verleend, ten einde de kosten te helpen dekken, veroorzaakt door het drukken van plakkaten.

Hij eindigt met eenen warmen oproep tot alle Vlamingen, hen bezweerende, zich als lid van den Vlaamschen penning aan te geven.

De heer PEETERS van het *Vlaamsch verbond* van Antwerpen, zet in korte bewoordingen het doel van dezen bond uiteen, en toont aan wat al voordeelen zij reeds bekomen hebben en nog hopen te verkrijgen,

De heer VANDE PUTTE, advokaat te Antwerpen, spreekt over de rechten en de plichten der Senators en Volksvertegenwoordigers. Hij toont aan welke hunne gedragslijn wezen moet in zake van Vlaamsche belangen.

De heer STOCK, letterkundige, te Brugge, treed al de vorige sprekers bij; hij is ook van gedacht dat het onderwijs moet vervlaamscht worden; ongelukkig zal het uitwerksel daarvan zich maar na eenige jaren veropenbaren; daarom moeten wij ons vastklampen aan eene vaste reddingsplank, die ons wordt toegesteken, en die reddingsplank is te allen stonde opkomen en zich verzetten tegen de misbruiken en overtredingen, en, om de zaak met goed gevolg doortedrijven, is het noodig van, in de grootste steden tot in de kleinste dorpen, grieven-komiteiten interichten, in den aard van die welke reeds te Brussel en te Brugge bestaan. *(Toejuichingen.)*

De heer LAMB. VAN RIJSWIJCK, van Antwerpen, juicht ten volle de verdienstelijke Vlamingen toe, en brengt hun uit ganscher harte eene welgemeende en welverdiende hulde; hij is echter van gevoelen, dat wij zoo uitsluitend niet mogen zijn, en ook de Walen die de rechten der Vlamingen erkennen en huldigen moeten dank wijten; hij stelt voor den Waalschen minister de Moreau eenen telegram te zenden om hem te bedanken voor de stichting der Vlaamsche Akademie, waarmede hij ons heeft begiftigd.

Dit voorstel wordt luidruchtig toegejuicht en met algemeenheid aangenomen.

De volgende telegram werd opgesteld en gezonden:

Aan Minister de Moreau te Brussel,

De Vlamingen op den Brugschen Landdag vergaderd, danken U voor het stichten der Vlaamsche Akademie.

De Voorzitter,

D^{r} VAN STEENKISTE.

De heer HELLEMANS van Antwerpen teekent protest aan tegen de Fransche redevoeringen welke door den Koning en den burgemeester Visart aan den voet der standbeelden van Breidel en de Coninc de verleden week werden uitgesproken.

De heer COSTENOBLE, van Brugge, toont aan dat het streven der Vlamingen edel, grootsch en rechtvaardig is, en dat al wat zij vragen billijk moet genoemd worden.

De heer VERMANDERE, van Kortrijk, drukt zich uit in levendige en kluchtige bewoordingen; hij zegt dat Kortrijk jaloersch is van Brugge en ook een monument wil oprichten in 't midden der groene velden, waar de Gulden Sporenslag in 1302 werd geleverd.

Te midden dier vruchtbare akkers, moet een kolossale Leeuw opgericht worden om de glorierijke zegepraal te herdenken; te dien einde is er te Kortrijk een Breidelpenning gesticht en hij verhoopt dat de vrijgevige Vlamingen, die voor het Brugsch monument zoo gereedelijk in den zak gingen en zoo veel gaven, ook ditmaal hunnen penning zullen storten tot het oprichten van den zegepralenden Leeuw. *(Donderende toejuichingen*).

De heer VERHOEF, ondervoorzitter van den Landdag, overhandigt aan den heer Vermandere 20 fr. als eerste bijdrage van eenen milden gever, die onbekend wil blijven!

De heer VERMANDERE zegt zijn best te zullen doen om dit goudstuk te verduizendvoudigen. (*Salvos van toejuichingen).*

De heer HAERYNCK, leeraar te Brussel, zegt dat groote veranderingen, in het programma van het onderwijs op touw gezet, binnen kort zullen openbaar gemaakt worden; hij roept de aandacht der Vlamingen op die zaak, en spoort hen aan een oog in 't zeil te houden.

De heer VAN STEENKISTE kondigt aan dat de heer De Beucker het woord heeft gevraagd om de woorden van pastoor Brouwers te weêrleggen; hij is echter van gevoelen dat hij hem zulks moet weigeren, daar deze vergadering geene plaats is waar men redetwist, maar alleenlijk de grieven van het volk blootlegt en zijne belangen bespreekt. (*Teekens van goedkeuring*).

Tot slot neemt de heer JAN DE LAET, eerevoorzitter, het woord, en bedankt in korte, doch gepaste woorden de zoo talrijke vergadering, en roept hun een hartelijk en welgemeend *tot weerziens!* toe.

De Vlamingen verlaten de zaal onder het zingen van den *Vlaamschen Leeuw.*

Deze vergadering mag aanzien worden als een ware zegepraal voor de Vlaamsche beweging, want van 9 ure 's morgens tot half een 's namiddags, werden er onze belangen zoo vrank, zoo vrij, zoo rechtzinnig en zoo praktisch besproken, dat ongetwijfeld deze bijeenkomst de beste vruchten voor den dietschen stam zal afwerpen.

In den namiddag kwamen te Brugge de twee volgende telegrammen toe in antwoord op de twee, welke door den Landdag naar Brussel werden gezonden:

Brussel, (ministerie) 22 Augustus 1887.

Dokter Van Steenkiste, Voorzitter van den Vlaamschen Landdag, te Brugge.

‘Z.K.H. prins Boudewijn heeft met geluk de uitdrukking uwer dankbaarheid ontvangen. De prins heeft mij belast u te zeggen, hoe tevreden hij geweest is gister eenige uren onder de Vlamingen door te brengen.

De kapitein ordonnans-officier

O. TERLINDEN.

Bruxelles Législatif, 5 h.

Dokter Van Steenkiste, Voorzitter Brugschen Landdag, Brugge.

Zeer dankbaar over de erkentenisbetuigingen der Vlamingen, bid ik U mijne geluk- en voorspoedwenschen aan den Brugschen Landdag uit te drukken.

RIDDER DE MOREAU.

Zoo verliep een dag die getuigenis gaf van onbeperkte vaderlandsliefde, en eigenaardige eigendommelijkheid.

KAREL LYBAERT J^te^.

Gent, 23^n^ Oogst 1887.

Kroniek.

Tooneel- en letterkunde.

- 20e *Nederlandsch taal- en letterkundig kongres* - Dit kongres wordt van 15 tot 17 September te Amsterdam gehouden. Ziehier de namen van de verschillende sprekers in de eerste afdeeling:

Mr Julius Obrie (Gent). De Nederlandsche rechtstaal in Noord- en Zuid-Nederland.

Prof. Dr Jan Ten Brink (Leiden). 1o Al te groote belangstelling in de studie der Noord- en Zuid-Nederlandsche dialekten leidt tot een partikularisme, dat voor den bloei onzer moderne Nederlandsche taal allernoodlottigst kan worden.

2o Het gebruik van bastaardwoorden is minder af te keuren dan het stellen van Nederlandsche volzinnen naar de voorschriften van de Fransche of Duitsche zinleer.

3o De studie der Nederlandsche lettergeschiedenis kan zonder gestadige vergelijking met vreemde litteraturen geen blijvende uitkomsten opleveren.

4o De geschiedenis der Nederlandsche letteren in de XIIIe eeuw is een hoofdstuk uit de geschiedenis der Middenfransche letteren in hetzelfde tijdvak.

Dr D.C. Nijhoff (Den Haag). Men moet instemmen met de uitspraak van de *Saturday Review* van 28 Augusti 1886 omtrent Jonckbloet's oordeel over Vondel: 'We are sorry to see, that Mr Jonckbloet's realistic taste has induced him to depreciate the beautiful works of Vondel, the great ideal poet of the Netherlands.'

Taco H. de Beer (Amsterdam). Over realisme, naturalisme en objectiviteit in de poëtische litteratuur.

Victor de Veen (Brussel). Welke middelen zouden dienen aangewend te worden, om het gebruik van Fransche doopnamen - van die althans waarvan een dietsche vorm bekend is - bij het Nederlandsch publiek en zelfs bij Nederlandsche letterkundigen van beiden geslachten bestaande, doelmatig te bestrijden?

Mr C. Bake (Den Haag). Over de spelling der Noord- en Zuid-Nederlandsche plaatsnamen.

Prof. Dr Paul Alberdingk Thijm. (Leuven). Over volks- en gewesttaal, met het oog op België.

P.J. Scherpenzeel (Brussel). 1. Welke zijn de oorzaken, dat de Nederlandsche taal, waarvan het gebied in de helft der XVIIIe eeuw, zelfs uitgebreider was dan dat der Engelsche, zich niet op gelijken voet als de Duitsche, Fransche en Engelsche talen gehandhaafd heeft? Bestaan er nog middelen, om dien voor ons zoo ongunstigen toestand, althans gedeeltelijk, te verhelpen?

2. Geldt onze taal nog als zeemanstaal, en kan zij het nog zijn in de leste helft der XXe eeuw, zij die tusschen de Europeesche zeemanstalen nog de voornaamste was in de leste helft der XVIIIe eeuw?

A.A. Vorsterman Van Oijen (Den Haag). Over de schrijfwijze der familienamen.

Alfried J.H. La Gravière Jzn. (Meenen). De kritiek en onze jongste schrijvers - naar aanleiding van een door Mej. Hélène Swarth in de Nederlandsche Dicht- en Kunsthalle gesteld artikel over de laatste dichtbundels in België verschenen.

In de 2e afdeeling:

Prof. Paul Fredericq (Gent). De inquisitie in de Nederlandden vóór keizer Karel V.

Mr N. De Roever (Amsterdam). 1. Over den invloed door de Zuid-Nederlanders uitgeoefend op den bloei van het Noorden, en bijzonder op Amsterdam. 2. Meêdeelingen over Vondels sterfhuis.

A.J. Servaas van Rooyen (Den Haag). Enkele punten betreffende het archiefwezen.

In de 3^{e} afdeeling:

Peter Benoit (Antwerpen). Over de inrichting van Nederlandsche Muziekscholen.

Mr A. Wm. Jacobson (Den Haag). Over de redenen, die in ons land eene goede tooneelkritiek altijd moeilijk, vaak onmogelijk maken.

S.J. Bouberg Wilson. Over de opleiding van den Nederlandschen tooneelkunstenaar.

Em. Rosseels (Antwerpen). Over de valsche richting van het tooneel in Holland en België.

In de eerste algemeene vergadering zullen spreken:

Mevr. Lina Schneider, uit Keulen, zal in deze zitting hare ‘Geschichte der Nederländischen Literatur’ het congres aanbieden.

Prof. Dr C.B. Spruyt (Amsterdam). Over de belangen van den Nederlandschen stam in Zuid Afrika.

Dr Max Rooses (Antwerpen). Over de wenschelijkheid dat tusschen Noord- en Zuid-Nederlandsche letterkundigen een verbond worde gesticht ter bestendige behartiging onzer taal en letteren.

Dr A. von der Linde. (Wiesbaden). Over Nederlandsch taal- en stijlbederf.

Prof. Jan ten Brink (Leiden). Over Isaac da Costa, een der aanvoerders van de Nederlandsche romantiek.

Dr. H.J. A M. Schaepman (Rijsenburg). Over Vondel.

Dr. J. te Winkel (Groningen). Over letterkundige kritiek.

Dr L.A.J. Burgersdijk (Deventer). Over het vertalen van Shakespeare, voordracht van gedichten uit zijne Shakespeare-vertaling.

Dr. E. Laurillard (Amsterdam).

's Avonds voert men op *Macbeth*, treurspel van Shakespeare, vertaald en voor het Nederlandsch Tooneel bewerkt door Dr. L.A.J. Burgersdijk.

In de tweede algemeene vergadering (vrijdags) zal men uitvoeren de ouverture, tusschenspelen en reien van *Lucifer*, van Joost van den Vondel, voor soli, koren en orkest, muziek van J.A. van Eyken.

- We vernemen, dat de hr. Edm. Hendrickx tot bestuurder van den nieuwen Vlaamschen Schouwburg, te Brussel, benoemd is geworden.

- Te Amsterdam bestaat er sinds verleden jaar eene Nederlandschen opera-troep, die goede zaken schijnt te maken. Men speelt er operas van Nederlandsche komponisten, en vertalingen van beroemde Duitsche, Italiaansche en Fransche stukken.

Onder de zangers bevinden zich nog al Vlamingen. Zoo vernemen wij dat onlangs een Gentenaar, de heer Désiré Pauwels, is opgetreden als zware tenor in het belangrijk stuk de *Vledermuis* (eene opera van Strauss, zoo wij meenen). De grootste onderscheiding is hem te beurt gevallen, de toejuichingen schenen geen einde te zullen nemen en tot drijmaal is hij terug geroepen geworden. Den volgenden dag moest de heer Pauwels voor de tweede maal optreden in *Il Trovatore* van Verdi (Nederlandsche tekst).

Wij wenschen onzen landgenoot en gunstig gekenden artist geluk met zijnen eersten bijval en hopen dat de heer Désiré Pauwels eene schoone loopbaan te wachten staat. Ook de *Portefeuille* van Amsterdam spreekt met lof over den Vlaamschen zanger Désiré Pauwels.

- *Vondelsfeesten.* - Het is den 18^{n} en 19^{n} September dat te Antwerpen de feesten ter eere van Joost van den Vondel zullen gevierd worden. Den eersten dag, Zondag, zal een optocht van maatschappijen met vaandels en bannieren 's middags plaats hebben; hij zal gevormd worden op de Groote Markt, en zich door de oude stad en langs de leien naar het Paleis van Nijverheid begeven, alwaar een borstbeeld van den dichter zal gekroond worden. 's Avonds muziekfeest en vuurwerk in den tuin van het Paleis, alsook eene vertooning van het drama *Vondel* van H. van Peene, door het Nederlandsch Tooneel.

Den Maandag avond heeft eene vertooning van de *Leeuwendalers* van Joost van den Vondel plaats; drij muziekstukken op woorden van Vondel, getoonzet door Peter Benoit, Jan Blockx en Emiel Wambach zullen worden ten gehoore gebracht, terwijl in de apotheose eene ode aan Vondel, gedicht van Pol de Mont, door eene tooneelspeelster zal voorgedragen worden.

- Met het oog op de Vondelfeesten, die den 18 en 19 September gevierd worden, zal het niet onbelangrijk zijn hier mede te deelen, dat in de Vlaamsche Academie nogmaals een

opstel over den grooten dichter ten gehoore gebracht werd, door pastor Claeys en dat de heer Archivaris Genard, over den dichter en zijne familie authentieke en belangrijke stukken mededeelde.

Verder vernemen wij dat de Academie binnen kort de volgende uitgaven gaat ter pers geven:

Glossarium op: '*Der Natueren Bloeme*' van V. Maerlant door prof. Roersch. - Glossarium op '*De Spieghel der Wysheit*' van Jan Praet.

'*De Chyrurgie*' van Jan Ypermans.

'*De zevende blijdschap van Maria.*'

het alles volgens oorspronkelijke handschriften.

- Van de '*Histoire de la littérature Néerlandaise en Belgique*' van hoogleeraar Stecher van Luik, wordt veel lof verkondigd door verscheidene bladen en tijdschriften. Het is ook waarlijk allen beoefenaren en liefhebbers onzer letter kunde ten zeerste aan te bevelen.

- Bij Ad. Hoste is een werkje verschenen: *Vondel herdacht* in de normaalschool van den Staat te Lier. *Gedenkboek* 1587-1887. Het is het overzicht der feesten, op 19^{n} Juni laatst gevierd, onder leiding van den heer H. Temmerman, bestuurder en den heer Gustaaf Segers, leeraar van Nederlandsche taal, Benevens de openingsrede van den eersten en de feestrede van den tweeden, bevat het werkje den tekst der liederen en der gedichten, door de leerlingen voorgedragen, alsmede de redevoeringen gehouden door de heeren De Brabanter en Tersage, beiden leerlingen van het 2^{e} studiejaar.

De uitgave van dit gedenkboek bewijst, welke goede Vlaamsche geest er te Lier in de normaalschool huist. Werd die aangekweekt in alle onderwijsgestichten zonder onderscheid, hoe spoedig zou de flauwhartige onverschilligheid voor de Vlaamsche zaak een einde nemen!

- Wij hebben onlangs het overlijden gemeld van den taalkundige K.-L. Ternest. De verspreide en nagelaten studiën over taal en letterkunde van den onlangs ontslapenen schijver van de *Uitspraakleer der Nederlandsche taal* en van zoovele andere verdienstelijke werken, zullen verzameld worden door zijnen schoonzoon, den heer Jan Broeckaert, en eerlang in eenen bundel worden uitgegeven.

Vader Ternest - men weet het - was een onzer geleerdste taalkundigen. Zijne opstellen over taal- en stijlzuivering dragen den stempel van eene diepgrondige kennis en kunnen niet genoeg onzen onderwijzeren en aankomenden letteroefenaren ten richtsnoere worden aanbevolen.

Het aangekondigde werkje zal nagenoeg alles bevatten wat, buiten zijn afzonderlijk, uitgegevene werken, gedurende de laatste jaren zijns levens uit de keurige pen van Ternest gevloeid is. Het zal versierd zijn met dezes fraai gesteendrukt portret.

- Aan het zangspel *Vader Pluimsteen*, van Emiel Van Goethem en Karel Miry, is de hoogste premie toegekend.

- Prof. J. Vercoullie te Gent zal in de eerste maanden uitgeven een Beknopt Etymologisch Woordenboek der Nederlandsche Taal, in den aard van het Concise Etymological Dictionary of the English Language, van Skeat.

- Omer Wattez heeft in den boekhandel Julius Vuylsteke, een nieuw werk in't licht gegeven, waarvan de prijs fr. 1.25 is. Het heet *Stemmen uit het hart*, en bevat eenige kleine stukken en zeven dichterlijke verhalen, waarvan een paar reeds in tijdschriften verschenen. Het net gedrukte boekje telt 92 blz.

- Wij vernemen van verschillende zijden dat de onderwijskommissie der stad Antwerpen er ernstig aan denkt om met de heropening der betalende meisjesscholen het onderwijs op Vlaamschen voet in te richten. Wij wenschen van harte dat die maatregel worde gestemd.... en toegepast, overtuigd als wij zijn dat de voertaal van het onderwijs de natuurtaal der onderwijsbehoeftigen moet zijn.

- Tusschen de prijsvragen uitgeschreven door de koninklijke Akademie van België bevinden zich de volgende onderwerpen, die voor de Vlamingen van eenig belang zijn: Wedstrijd voor 1889 - *eene studie over Jan van Boendale.*

Wedstrijd voor 1888 - *eene critische en wetenschappelijke studie over den invloed van de Fransche letterkunde op de Nederlandsche dichters der XIII*e *en XIV*e *eeuwen; eene studie over de mystieken der oude Nederlanden vóór de hervorming der XVI*e *eeuw, hunne propaganda*, *hunne werken*, *hun maatschappelijken en staatkundigen invloed.*

Bestendige wedstrijd - prijs de Saint Genois: *eene letterkundige en wijsgeerige beschouwing van Coornhert's werken*; prijs Teirlinck: *de geschiedenis van het Nederlandsch proza vóór Marnix van St-Aldegonds.*

Vlaamsche belangen.

- Wij lezen in 't *Burgerwelzijn* van Brugge:

Een Vlaming als soldaat geweigerd, verstooten! - Men schrijft ons het volgende:

'Den 18 juli 1887, ging Julius Wybaux, oud 17 jaren, wonende te Blankenberghe, zich engageeren voor 8 jaar, om onderwijs in eene krijgscompagnie te nemen. In het bureel van den colonel van het 4e linieregiment te Brugge gekomen zijnde, werd hij geweigerd. Waarom? Gij zoudt het nooit kunnen raden: misschien omdat hij niet geleerd is; neen, hij kan zeer goed lezen en schrijven; maar, gelukkig of ongelukkig, kent hij geen Fransch, reden waarvoor hij kortweg en zonder ondervraging wierd geweigerd!

Het Brusselsch Grieven-Comiteit zal zonder twijfel dit feit voor oogen brengen aan minister Pontus.

Het is dus toch waar, dat een Vlaming nog geen soldaat kan worden, in zijn eigen vaderland!!

- Vlaamsche bladen hekelden nog al veel op den heer goeverneur van Oost-Vlaanderen, dien de provincieraadszittingen met eene Fransche rede opende. Als de grooten de

handhaving van de wet op het Nederlandsch versmaden, wat zullen de kleinen dan wel doen? Hoe verschillend met de handelwijze van den heer Goeverneur van Antwerpen, die zijnen raad in 't Vlaamsch verwelkomde!

- Dr Guislain, de in Gent zoozeer beroemde geneesheer en die voornamelijk door den onsterflijken dichter Ledeganck in schoone Vlaamsche verzen, wegens zijne menschenliefde vereerd werd, kreeg een standbeeld in hooger gemelde stad. De inhuldigingsfeesten werden echter alweder door Fransche redevoeringen aangevangen. Het is een vrome wensch dat Vlaamsche steden, vooral waar het eigen, plaatselijke zelfstandigheid betreft, het Vlaamsch karakter huldigen mogen, maar 't is bedroevend dien wensch maar altoos een wensch te zien blijven.

Sterfgeval.

- NICAISE DE KEYSER. - In den nacht van 16 tot 17 Juli ontviel aan de Vlaamsche schilderschool een harer waardigste en oudste zonen, een verleden van werk en roem achter zich latende.

Nic. de Keyser was op 26 Aug. 1813 te Santvliet geboren. Van den vermaarden kunstschilder en bestuurder der Antwerpsche Akademie, van Brée, wiens leerling hij was, leerde hij die juistheid van vormen en rijke faktuur, die zijne schilderijen kenschetsten. In 1836 reeds plaatste zijn: *Slag der Gulden Sporen*, op de Brusselsche tentoonstelling, hem in de rei dier mannen, zooals De Braekeleer, Lies, Leys, en anderen die nog leven en wier heele toekomst zich door één gewrocht raden liet. Sinds dien bracht hij eene groote verscheidenheid van gewrochten voort: historie- en genrestukken, portretten, enz.

De Keyser was wereldberoemd en vooral aan de vorstelijke hoven, waarvan de meeste werken van hem toonen. Hij was tevens lid van vele ridderorden.

Gedurende 24 jaren bestuurde hij, op zijne beurt, de Antwerpsche Akademie, en vormde aldaar een aantal leerlingen, die naam mochten verwerven.

Wij willen hier enkel herinneren dat de trapzaal van het Antwerpsch Museum door hem werd geschilderd.

Antwerpen droeg hem op eene waardige wijze te ruste. Het gemeentebestuur bracht eene stemming uit waardoor het in naam der bevolking hulde bracht aan het talent des afgestorvenen. Eene overgroote schare vrienden en bewonderaars waren bij de begrafenisplechtigheid tegenwoordig en vergezelden den lijkstoet tot Santvliet.

Nieuwe Uitgaven.

- *Stemmen uit het Hart.* Gedichten door OMER WATTEZ. Gent, J. VUYLSTEKE. Kl. 8°. 92 blz.
  Prijs: 1.25 fr.
- **1302.** *Hymne aan Breidel en de Coninc.* - Twee gedichten van D^{r} EUG. VAN OYE. - Brugge, F. CLAEYS. In 8°. 24 blz.
  Prijs: 0.50 fr.

De lotgevallen van een verzamelaar

(Zie vorige aflevering blz. 337).

De vijfde schuif.

Mozes Latro stond treurig in zijnen winkel te mijmeren, de blikken naar den grond geslagen, en met den elleboog geleund op eenen ouden klaviercimbel. Hij, de steeds zoo vroolijke en vlugge handelaar, was nu droevig, en de grievende bekommernissen van zijn gemoed waren in duidelijke trekken op zijn aangezicht te lezen.

Eensklaps maakte hij eene beweging, als wilde hij zich wakker schudden uit zijne nare mijmering; doch weldra vielen zijne beide armen moedeloos naast zijne lenden neder en met een teeken van bittere teleurstelling het hoofd bewegende, stamelde hij deze woorden uit:

'Ik dacht waarachtig dat zijn geldvermogen grooter was...'

Hij nam hoed en wandelstok en strompelde voort langs de straten, door welke hij vroeger zoo vroolijk heentrippelde, om met een doosje in de hand of eene brieventesch in den jas 'zaken' te gaan doen.

In de korte Nieuwstraat aangekomen bleef hij staan voor het huis met den trappekensgevel. De vensterluiken waren er gesloten; men hoorde daarbinnen geen teeken van leven meer; op de deur hing op een gedrukt plakkaartje te lezen: 'Huis te huren terstond'.

'Die vruchtbare handelsbron is gedempt'... zuchtte Mozes.

Wat is er dan toch voorgevallen? Waar is Mr Berk? Waar is Kaat gebleven?

Luister, gij gaat verwezentlijkt zien hetgeen het voorgaande van ons verhaal u reeds deed gissen.

Op dien Woensdag, toen Notaris Jonckers van het kantoor van Mr Kneukelmans zich naar de Korte Nieuwstraat begaf,

scheen hij zeer bekommerd en gejaagd. Hij stelde voor dat Kaat zich niet veel moeite zou geven om een groot middagmaal te bereiden, en dat men zich tevreden zou stellen met de spijzen die voor handen waren. Na het eten zou Kaat aan hare zuster Jans de merkwaardigheden van Antwerpen, vooral de scheepvaart laten zien, en ondertusschen zou hij met Mr Berk over gewichtige zaken spreken.

Alles geschiedde naar zijnen wensch, behalve dat de goede Kaat, kost wat kost, de kip en de twee patrijzen wilde braden die zij gekocht had, en ter eere van Jans en M^{r} den Notaris bij het gewoon middageten voegen. Jans hielp haar in het vervaardigen van alles wat er noodig was, en ofschoon het werk gedurig onderbroken werd door het een of het ander praatje over de gebeurtenissen te Zoersel, toch was het eten op tijd klaar en de Notaris voorzag, dat hij zijne zaken zou kunnen afdoen om nog denzelfden dag huiswaarts te keeren...

Kaat en Jans draafden de straten van Antwerpen rond. Notaris Jonckers en Mr Berk klommen den trap op en namen plaats in de kamer der ‘Oudheden.’

Mijn goede vriend Berk, sprak Mr Jonckers, ik kom u eenen dienst vragen en ik hoop er u tevens eenen te mogen bewijzen. Arthur, de eenige zoon die mij is overgebleven van mijn talrijk huisgezin, staat op het punt een huwelijk aan te gaan met eene notarisdochter van Turnhout, en zijne toekomende vereischt dat zij in die stad zouden gaan wonen. Dit baarde mij eerst veel ongenoegen. Daar echter de vader der bruid zijn ontslag indiende ten voordeele van Arthur, heb ik gedacht het voorstel te moeten inwilligen...

‘Ik wensch u proficiat, Mr de Notaris’ onderbrak Mr Berk.

‘Weduwenaar zijnde, vervolgde deze, en zonder kinderen in huis, was mijn eerste besluit ook mijn ontslag te nemen en mijne overige dagen in rust door te brengen. Doch na lang overwegen versterkte zich in mij het gedacht, dat het beter ware mijn kantoor nog eenige jaren open te houden, want een leven zonder bezigheid zou mij vervelen, en daarom kom ik u vragen, goede vriend Berk, of gij bij mij niet het ambt van klerk zoudt willen hernemen, dat gij vroeger met zooveel vlijt en zorg bekleed hebt...’

Mr Berk beefde, verbleekte en stamelde eenige onverstaanbare woorden...

‘Het is niet noodig, vervolgde Mr Jonckers, nog langer

voor mij uwen geldelijken toestand verborgen te houden. Notaris Kneukelmans lichtte mij sinds eenige maanden in door brieven, en vandaag maakte hij mij teenemaal met dien ongunstigen toestand bekend. Die ‘vijfde schuif,’ mijn vriend, die vroeger uwe eigendomsbrieven bevatte, ligt nu vol schuldbekentenissen. Uwe schulden zijn waarschijnlijk grooter dan uwe bezittingen. Uw geest, in andere zaken zoo helder, is in geldzaken duister en kortzinnig geweest. De helft van uw aanzienlijk fortuin liet gij in de handen van eenen makelaar in fondsen, die u ongeldige aandeelen in alle soorten van nijverheidsmaatschappijen wist op te dringen, en die later met schande beladen de stad heeft moeten verlaten. Die stukken berusten nog wel in uwe ‘vijfde schuif’ maar zij hebben geene waarde meer. De andere helft hebt gij eenen Jood toegeworpen... Toomloos hebt gij uwen drift ingevolgd tot het verzamelen van eigenhandige geschriften, en daarin heeft men u schandig bestolen en bedrogen.

Mr Berk schudde het hoofd en toonde op zijn gelaat, dat hij het niet eens was met zijnen vriend.

‘Ik toch hecht er veel prijs aan...’ zegde hij met vastberadenheid.

‘Dat verwondert mij niet, vervolgde Mr Jonckers; gij hebt die verzameling duizende en duizende franken betaald; gij gaaft soms vijftig, tot honderd pond sterling voor een snippertje papier, dat uit Londen kwam en met doortrapte behendigheid u als een kunstschat werd aangeboden... Doch, laat ons verder daarover niet meerspreken. Dat verlies is even onherstelbaar als het eerste. Stem toe in mijn voorstel, goede vriend, kom weder bij mij inwonen en gelukkig zijn... Uwe “oudheden” moogt gij naar Zoersel brengen als gij zulks verkiest, en daar kunt gij die in rust blijven bewaren en bewonderen.’

‘En Kaat dan?.. vroeg Mr Berk met een traan in ieder oog.’

‘Kaat komt met ons wonen. Zij zal voor u en voor mij zorgen. De vrouw van pachter Crauwels is zoo ziek en zwak geworden, dat zij haren zetel niet meer kan verlaten. Daarom is het besloten dat Jans naar de pachthoef zal wederkeeren en Kaat zal bij ons hare plaats vervangen.....

Ja, dat was een harde slag voor Kaat, toen zij acht dagen later den weg naar Zoersel met Mr Berk weder moest inslaan.

Het was dan toch de waarheid! dacht zij, terwijl zij in het rijtuig van Mr Jonckers over den steenweg rolden... Ik had het gevreesd sedert lang!.. De ‘vijfde schuif’ is uitgeplunderd door Mozes... Al mijne hoop op eene erfenis is vervlogen!.. En de juweelen met welke ik eenige dagen gepronkt heb!.. Het was gelijk de Notaris het zegde, enkel klatergoud en glas dat geschitterd heeft in mijne oogen.....

Er ontstond in Zoersel eene groote opschudding toen Mr Berk er met Kaat wederkeerde. De ‘Klakken’ roerden dapper hunne tongen en weldra was het dorp vol geschiedenissen betreffende Kaat en Mr Berk. Pachter Crauwels, een oud maar nog kloek man, was uiterst verbitterd en bromde geheel den dag, niet omdat Mr Berk zijn fortuin, maar wel omdat Kaat hare erfenis verloren had. De smeulende wrok herleefde in zijn hart en in de bitterheid zijner woede hoorde men hem zeggen: ‘dat zal hij later wel eens betalen!’

Kaat gaf hij echter tot dienstmeid aan den Notaris, met het vooruitzicht op een goed huurgeld.....

Drie jaren woonden Mr Berk en Kaat bij den Notaris. Het kantoorwerk werd even vlijtig en zorgvuldig waargenomen als vroeger. Wel is waar kon Mr Berk zijne voorliefde voor het zoogezegde ‘eigenhandige’ niet onderdrukken. Meermalen in den dag, als zijne bezigheden zulks toelieten, klom hij zijne kamer op en verlustigde zich in het bezichtigen van hetgeen hij zijne ‘schatten’ noemde. Mr Jonckers wederstreefde hem daarin niet zoomin als Kaat... Hij kon nu toch zijn geld aan die beuzelarijen niet meer verkwisten... Nog eens had Mozes Latro gepoogd bij hem binnen te komen, zijn inzicht was niet, zegde hij, om iets te verkoopen, maar enkelijk een stuk te ruilen met een ander, dat vuriglijk verlangd werd in een Museum van oudheden en alleen in de verzameling van Mr Berk te vinden was. Mr Jonckers onthaalde hem onvriendelijk, betaalde den wissel dien Mr Berk over drie maanden onderteekende en zond hem dan weg met nadrukkelijke bevestiging, dat er voortaan voor hem niets meer te verdienen was.....

Na drie jaren trof Mr Berk den hardsten slag, dien hij in zijnen levensloop gevoeld had...

De vreeselijke tijphuskoorts, die verpestende dampen en

uitwasemingen tot oorzaak heeft, en daarom zoo dikwijls de hoogliggende dorpen onzer kempen bezoekt, kwam alweder de gemeente Zoersel teisteren. Een tiental lijken lagen reeds op het kerkhof. Burgemeester Jonckers, die geene moeite had gespaard om zijne onderhoorige lijders bij te staan, en op hun ziekbed te bezoeken, voelde schielijk dat zijn hoofd duizelig werd, dat zijn eetlust verdween, dat zijne lidmaten beefden en plotseling koud werden. Eenen dag nadien lag hij op zijn ziekbed; tien dagen later lag hij op het kerkhof... zijne woning werd geschuwd als een pesthuis, zijn zoon en zijne schoondochter waren het lijk komen vergezellen tot het graf; ijlings waren zij vertrokken, aan Mr Berk zeggende:

'Bewaak het huis en het kantoor; binnen eenige dagen zal het testament van vader zaliger gekend zijn, dan komen wij hier weder om alles te verkoopen...

Die schikking viel niet in den smaak van pachter Crouwels. Hij had vast besloten zich te wreken op Mr Berk, en op de 'Hoeden' of niet-besteders, die Mr Berk verkleefd bleven. Daartoe had hij nu de kans, en die kans zou hij niet laten varen. Vernomen hebbende dat de jonge Notaris Jonckers verlangde de goede Kaat tot dienstmeid te nemen, deed hij haar onmiddellijk met hem vertrekken met de belofte, dat hij Jans tot Mr Berk's dienst zou stellen. Die belofte volbracht hij niet. In zijn oud berimpeld hoofd, onder dien schedel bedekt met eenige zeldzame witte haren, ontstond er een helsch plan van wraak, dat hij nu, als dienstdoende burgemeester, onmiddellijk wilde uitvoeren. Dat was, dacht hij, de genadeslag gegeven aan de 'Hoeden,' en voor Mr Berk een verdiende loon.

Het was Zondag. Voor de hoogmis fluisterde de schepene Crauwels den veldwachter iets in de ooren, dat dezen ambtenaar deed schrikken en verbleeken.

'Als gij aan uw ambt houdt, snauwde Crauwels hem toe, herinner u dan, dat ik dienstdoende burgemeester van Zoersel ben. Gij zult mijn bevel volbrengen, het is wettig gelijkvormig aan de verordeningen en oude gebruiken dezer gemeente... Zorg vooral er niets van te zeggen vóor de mis...

Hoe verbaasd stond iedereen die uit de kerk kwam, als de veldwachter aankondigde, dat men dien dag na het lof zou overgaan tot de openbare besteding van Karel Berk, die zich thans zonder middelen van bestaan bevond!..

Op dit bericht juichten de 'Klakken' van vreugde, en huilden de 'Hoeden' van gramschap. Pachter Crauwels grinnikte

van duivelachtig genoegen. Hij voorzag niet dat zijn bevel zoo erge gevolgen zou hebben, en vleide zich met het gedacht, dat het openbaar gezag zonder moeite de overhand zou houden en zijn plan van wraak zou uitgevoerd worden.

‘Hij heeft te kiezen tusschen het bedelaarsgesticht of de besteding; het laatste zal voor hem nog het eerlijkste zijn...’ spotte hij met bitterheid.

Bliksemsnel vloog de tijding geheel de gemeente door. Sommige vreesachtige lieden raadden Mr Berk aan, de woede van den boozen Crauwels te ontvluchten en het dorp te verlaten. Daarvan wilden de ‘Hoeden’ niet hooren, ‘vandaag, zegde zij, verspeelt Crauwels zijne sjarp van schepene...’ Zij hielden eene korte vergadering en zwoeren bij hoog en bij laag dat er geen haarpijl zou geschonden worden op het hoofd van Mr Berk. De ‘Klakken’ zwoeren dat het gezag van den dienstdoenden burgemeester zou gehandhaafd worden, al moest het bloed vlieten....

Het lof was uit. Wat onstuimige vergadering van volk rond den ouden lindeboom op het dorpsplein. De veldwachter heeft de tafel aangebracht. Pachter Crauwels doet hem den sabel trekken en hij zelf omgordt zijnen schepensjarp.

Toen de ‘Hoeden’ opmerkten, dat de verordeningen aangaande de bestedingen tijdens het bestier van Mr Jonckers afgeschaft waren, zegde hij morrende, dat de oude gebruiken der gemeente zouden gehandhaafd worden, en dat deze de beste zijn.

Rechtzinniger zou hij zijne gevoelens uitgedrukt hebben met deze woorden:

‘Karel Berk zal vernederd en beschaamd worden, en de ‘Hoeden’ zullen zijne schaamte deelen...

Op een zijner wenken stapt de veldwachter heen om het slachtoffer van Crauwels wraak te gaan halen.

Mr Berk verschijnt meer dood dan levend en wordt voor de tafel gebracht.

Eensklaps ontstond er een razend gewoel en geroep.

‘Het is schand voor Zoersel!... riepen de vrouwen der ‘Hoeden’ en menig een vaagde een traan uit hare oogen.

‘Het is de wet! De wet voor alles!... riepen de vrouwen der ‘Klakken’ met eenen spotlach op de lippen.

‘De steenweg waarop wij staan, ondankbaren, is eene gift van hem!... riep een oude ‘Hoed’...

‘Niet van hem, maar van zijnen broeder, den kreupelen Geert, huilde een oude ‘Klak’

‘Hij zal op de tafel staan, volgens onze oude dorpsgebruiken... riep pachter Crauwels..

‘Hij zal er op!... schreeuwden de jonge ‘Klakken’ die zich strijdvaardig voor de tafel schaarden.

‘Hij zal er af! tierden nog luider de jonge ‘Hoeden’ die in eenen dichten drom gesloten tot de tafel wilden doordringen.

Weldra verhieven zich de stokken en bonsden de vuisten... De vrouwen en kinderen gilden van angst en namen de vlucht.

‘Kap er op!’ riep pachter Crauwels tot den veldwachter; en tweemaal sneed de sabel blikkerend door de lucht; toen hij voor de derde maal zich verheffen wilde, was hij in de handen der ‘Hoeden.’

Een grijze stofwolk steeg op over de vechtende menigte, en boven het gedruisch van den strijd hoorde men roepen uit hijgende borst:

‘Hij zal er op!...’

‘Hij zal er af!...’

Erge, ja bloedige gevolgen zou die twist gehad hebben; van kneuzingen ware men alras tot wonden gekomen, indien niet eensklaps de aandacht van allen ware afgetrokken van de ‘tafel der besteding’ door het dommelend gerol van een rijtuig over den steenweg en het herhaald geklets eener zweep.

Als bij eenen tooverslag hield het gevecht op, en allen, ‘Hoeden’ en ‘Klakken’ schaarden zich rond de koets, uit welke een bejaarde heer stapte, die op de menigte verbaasd keek. Mr Berk ziende staan naast den schepene, gaf hij hemde hand, en zegde tot den tweede:

‘Ik ben de Notaris Kneukelmans uit Antwerpen, en ik kom Mr Berk bekend maken met de schikkingen van het testament van wijlen mijnen ambtgenoot Mr Jonckers. Zijne dienstmeid Kaat heeft er ook groot belang bij; kan ik haar hier vinden?..

‘Kaat, vroeg Crauwels, heeft Kaat, mijne dochter er belang bij?...

‘Kaat is dus uwe dochter, Heer schepene?

‘Ja, Mijnheer, maar zij woont thans te Turnhout, verre van hier...

‘Als ik haar verblijf maar ken, dan zal ik haar schrijven en haar ontbieden...

‘Willen wij in de herberg ‘De Bijl’ gaan, Mijnheer de Notaris, gij zult toch wat moeten rusten.

‘Ja en daar zal ik Mr Berk bekend maken met de voorrech-

ten welke het testament van wijlen Mr Jonckers hem gezamentlijk met Kaat toekent.

De tafel onder den lindenboom verdween; van het gevecht was er weldra geen spoor meer te vinden, en toen pachter Crauwels, na een kort gesprek met den Antwerpschen Notaris huiswaarts keerde, bromde hij van spijt. Sommigen lachten achter hem, anderen spraken dreigende woorden, en alles deed voorzien, hetgeen ook gebeurde, dat men in de naaste kiezing een einde aan zijne bestiering zou stellen.

‘Ik wilde mij wreken, morde hij, en zie, Berk is gewroken.

De overgeblevene.

Donkerblauw is de hemel, de zon glanst boven het dorpje. Zij laat hare stralen over de daken rijzen, en spiegelt zich hier en daar in een dakraam. Een frissche lentewind zorgt dat het nog niet te warm zij voor het einde der Meimaand. Hij ruischt door boomen en eikenkant, door de hagen en de bloeiende bloembedden, verder vliegt hij over de onmetelijke heide, en door de mastenboomen, die rond het dorpje liggen.

'T is nu elf ure; hooger rijst de zon, om weldra schuins over de kerk heen te schijnen, en een huis in 't helle licht te zetten waar tot nu toe de schaduw der kerk overviel.

Het staat iets achteruit van den straatweg, om plaats te laten voor een klein hofje dat er voorligt en met eene haag omringd is. Eene zorgzame hand moet de bloemen en planten oppassen, want het hofje ziet er goed onderhouden uit. Het huis is niet nieuw, wel een honderd jaar moet het oud zijn. 't Is tamelijk hoog en steekt, alhoewel het zonder bovenverdieping is, boven de nevensliggende huizen uit, met zijn puntig schaliëndak. Hoe oud het ook zij, toch ziet het er vriendelijk en kraaknet uit met zijne witte muren, en de helgroengeverfde luiken en ingangdeur, waartoe een paar arduinen treden toegang verleenen. Nu werpt er de zon ten volle hare stralen op en doet de witte muren schitteren, als om het voor al de andere huizen door den voorbijganger te doen opmerken.

Ook binnen heeft het een vriendelijk uitzicht. Een breeden gang leidt langs heen het huis door, naar een grooten tuin, vol vruchtboomen en bloemen, waarachter een moestuin.

Links voor den gang ligt langs voor aan den straatweg eene slaapkamer. Eenvoudig gemeubeld is die plaats, gebloemde katoenen gordijnen hangen aan het groote bed; op den schoor-

steen nog in den stijl van het laatste der achttiende eeuw staat een kruisbeeld en een paar oude tinnen kandelaren, aan den wand een viertal landschappen van een gelukkig onbekenden **meester**. Een zestal stoelen met biezen zittingen en een lijnwaadkast maken de geheele versiering dier kamer uit. Daarachter eveneens links van den gang, een tweede slaapkamer, mogelijk nog eenvoudiger gemeubeld dan de eerste. Twee bedden staan er hier, een paar stoelen en een koffer. Dat echter deze plaats door vrouwen schijnt bewoond te worden, die alle gevoel voor pronkzucht en allen smaak voor opschik nog niet varen lieten, bewijzen de kleine spiegel, die voor den schoorsteen hangt en eenige linten en strikken, en een paar oorringen, die op het schoorsteenblad liggen. Tegenover deze kamer langs den anderen kant van den gang, ligt de tamelijk groote keuken met den wijden schoorsteen, op welks kap een stel gebloemde tellooren uitgestald is. Eene deur nevens den waschsteen leidt in den tuin. Eene andere deur verleent van uit de keuken toegang tot het voorvertrek, dat door twee vensters met opschuifraam licht ontvangt. Door de groene ruitjes heen vallen de zonnestralen, die een vroolijk licht verspreiden over al de voorwerpen, op den met biezenmat bedekten vloer schitterende vierkanten teekent, en schuins op de staande klok een glanzende lichtstreep werpt. ‘Rust, rust’ schijnt ze met haar getiktak te roepen, die oude klok, die nu er een zonnestraal op valt eens zoo luidt schijnt te tikken, als of ze door de warmte en het licht verjongd werd. Een breede maar lage eikenkas, die glimt van het gedurig poetsen, staat in het midden van den muur, links van den schoorsteen. Er is veel op de kast uitgestald. Rond een groot liefvrouwenbeeld staan, als eene trouwe wacht er om heen geschaard, al de kopjes, bordjes en kannen van een koffijservies, met nog een viertal blinkende koperen kandelaren er tusschen. Langs de andere zijde van den schoorsteen staat een ouderwetsche kas.

In die kamer vinden wij in een zetel zitten, een oud man, en naast hem, twee bejaarde vrouwen van welke de eene in een boek leest, terwijl de andere met een grooten bril op den neus eenig naaiwerk doet. De grijsaard, alhoewel zijn hoofd en zijne handen aanhoudend beefden, was bezig met eenige oude papieren te onderzoeken.

Wilt gij weten, wie deze drie personen zijn?

Kijk maar eens naar die ouderwetsche kas; het is de vermaarde kas met vijf schuiven van Mr Berk.

Die oude bevende man is Mr Berk. De vrouw die zit te lezen is Jans Crauwels, en de vrouw die naait is hare zuster Kaat.

Kaat heeft thans het beheer over de ‘vijfde schuif’ en gij moest er haar eens hooren in rammelen om te weten dat zij niet ledig is. Neen, onder Kaat's bestier is zij, God dank, weer goed gevuld en een Mozes Latro, hoe slim en behendig ook, zou vruchteloos pogen ze nog uit te plunderen. Kaat draagt den sleutel op zak.

Alles is zoo vreedzaam, zoo rein, zoo toelachend in dit huisje, dat men het vergelijken mag met een ‘aardsch paradijsje’ voor het genot dier drie zielen geschapen.

Zij zijn gelukkig, die goede ouwkens, en al dit geluk hebben zij te danken aan Mr Jonckers, die bij zijn afsterven een groot vermogen achterliet, en al zijne roerende en onroerende goederen aan zijnen eenigen zoon maakte; op voorwaarde dat zijn gewezen kantoorklerk Karel Berk en zijne getrouwe dienstmeid Kaat, zoolang een van beide leefde, het huis in de Zandstraat zouden bewonen en dat ze eene jaarlijksche lijfrente zouden genieten van twee duizend franks, zijnde de opbrengst van twee hoeven met landerijen in de omliggende dorpen gelegen.

Pachter Crauwels en moeder Crauwels waren den gewonen weg ingeslagen, die iedereen naar het andere leven leidt. Jans had de pachthoef verkocht en haar ‘potje’ versmolten, en haar lot vereenigd met dit van Kaat en van Mr Berk.

Zoo leefden zij gelukkig en vreedzaam, geacht en geëerd door gansch de bevolking van Zoersel, dat sedert Crauwels dood door geene oneenigheden meer verdeeld werd.

Wel mocht Mr Berk de ‘rariteiten’ van zijne vier schuiven, (want niemand kon hem overtuigen dat het geene echte oorkonden waren) naar lust behandelen en bewonderen, van de ‘vijfde schuif’ had hij echter den sleutel niet meer.

Die was en die bleef in Kaats handen.

EDW. IPERS.

Een Avondstond in Versailles
4 mei 1789
door Fautor

(Zie vorige aflevering blz. 403).

IV.

De waterdampen, die gedurende den zonnigen voor jaarsdag waren opgestegen, hadden zich aan de westerkimme tot zware wolken opeengestapeld, waarachter de zonneschijf allengs dieper neerzonk; doch terwijl de ondergaande zon het grootsch paleis in steeds dichter schemering hulde, goten hare stralen door de nevelen aan den trans nog een zee van vuur en licht, omzoomden de wolkgevaarten met een breeden witten lichtrand, kleurden tusschen deze het luchtruim in goud en karmozijn, waarmede zich het smaragdgroen van het hemelgewelf op wonderschoone wijze vereenigde. Grillige speling van licht en schaduw, welk een hart- en zinnenbetooverenden indruk maakt zij op den minst begaafde zelfs onder de menschen; hoe onnavolgbaar tevens vermag natuur zich te tooien in kleurenpracht, eenvoudig, bekoorlijk, stout en verheven, als nooit op het palet der onsterfelijke meesters voortgebracht, veel minder door hun penseel zijn weêrgegeven! Ligt niet onder den westerhorizont Phetis' paleis, waar Apollo zich des nachts te rusten legt, vermoeid van het mennen van den zonnewagen?

Gij verklaart gemakkelijk onze onweerstaanbare aandrift, om te midden van natuurschoon, van groenend gewas en ontluikende bloemen, dat grootsch tooneel ga te slaan, om hooger te klimmen en de Apollogrot te bestijgen, opdat het geboomte ons uitzicht niet belemmere, gij verklaart onze verwijdering uit het kasteel te gereeder, daar kort na madame de Lamballe ook de koning de Salle du Sacre verlaten heeft, ten einde met zijne ministers eenige oogenblikken te beraadslagen.

Een zoele zuider wind waait een stroom van balsemgeuren naar ons op, om ons heen ruischt het geklater der fonteinen,

herhaaldelijk overstemd door de immer stijgende orgeltoonen des nachtelijken zangers, in gindsch kreupelhout verborgen, - hoe het ons hier niet te moede wordt te zien, te luisteren, het zaligst en reinst genot te smaken, niet te moede worden zou, verkeerde de zachte zephyr niet welhaast in een koelen avondtocht, die een langer toeven ongeraden maakt op deze plaats.

Wij kunnen nauw het kronkelpad door het kreupelhout volgend, de overwelfde heirlaan die langs de oranjerie naar het kasteel voert, bereikt hebben, of plotseling reikt een paardgetrappel ons oor en nog voor wij den tijd hebben het hoofd te ontblooten ijlen twee amazonen, op vurige rossen gezeten, in pijlsnelle vaart ons voorbij. Te spoedig zijn zij in de schemering verdwenen, dat wij in staat werden gesteld een opmerkzamen, schoon bescheiden blik op beide te werpen. De weg leidt van de twee Trianons naar het kasteel, - zouden het misschien de lang verbeiden hooge gasten zijn, die ons met zoo ongewonen spoed voorbijsnelden? Maar begeeft zich dan de koningin zonder hofstoet naar het paleis, - behoorde zij niet begeleid te worden door een keur van cavaliers, - paste een der rijkgetooide rijtuigen uit de koninklijke stallen van groot Trianon niet veeleer harer hooge waardigheid?

Gij vernaamt straks uit den mond des konings eene klacht, - dat gij U die thans herinneret; vergeef het haar, die liever *pauvre bergère* geweest ware dan koningin van Frankrijk. De schemering bedekt thans deze tekortkoming; die Marie Antoinette morgen aan de zijde haars gemaals aanschouwt zal harer dit weinige ten goede houden, zal het niet meer gedenken, getroffen door den stillen eenvoud en indrukwekkende majesteit dezer edele vorstinne.

De afstand, die ons scheidt van het kasteel, is juist groot genoeg om niet, onbeleefd, de eerste te zijn, die andermaal de kroningszaal betreden, om, schoon ongezien, tegenwoordig te zijn bij het belangrijk onderhoud der drie voornaamste leden der koninklijke familie, nadat de hofbeambte zich verwijderd en de doorluchtige personen nabij hetzelfde venster, waar wij den koning in het begin van den avond aantroffen, hebben plaats genomen.

Waarom niet eerst uwen lezer binnengeleid in de kleine maar keurige appartementen der koningin, beschuldigt gij ons misschien? Waarom, vaart gij in uwe ontevredenheid

voort, nadat het amazonnenkleed door een sierlijker en statiger verwisseld was, zij het ook bij kunstlicht, geen bescheiden blik gegund, minder nog op beider vorstelijke kleedij, dan op haar gelaat, in welks oogen zooveel te lezen, uit welks trekken zooveel te begrijpen viel? Geloof ons, noch het overladene van den style Pompadour, noch zelfs het minder opgesmukte van den tijd, waarin madame Du Barry den toon aangaf, zoudt gij in de garderobe der koningin aantreffen, - statige, smaakvolle eenvoud moogt gij bewonderen en op dezen avond kunt gij noch der vorstin, noch harer schoonzuster de voortreffelijke keuze van haar toilet ontzeggen. Het blauw satijn stemt zoo geheel met de hoog opgebonden vergrijsde haarlokken, door een kleine met diamanten omzetten gouden diadeem bedekt, overeen, dat gij het bijna voorbij ziet, dat het hoog aan den gevulden hals sluitende keurslijf schier ongeplooid, dat alleen de op een lange sleep uitloopende rok van tallooze strookjes voorzien is; behoeven wij er bij te voegen, dat het kostbaar collier, - gij kent immers de treurige geschiedenis van het geroofde parelsnoer? - thans weder haar blanken hals versiert, opdat gij in dezen dosch de koningin herkennen zoudt?

Ook het zijden kleed van madame Elisabeth, even effen als het satijnen van Marie-Antoinette, doch parelgrijs van kleur, verraadt een zelfde voorliefde voor eenvoudigen tooi, al getuigt het lager uitgesneden lijf, dat aan de lange kastanje bruine krullen meer speling laat, van jeugdiger leeftijd.

Deden wij boete, lezer? Wij durven er ons niet mede vleien, - want de terecht ontevreden opmerker vergde een toiletschildering minst van al, eischte meer dan dit, verlangde een blik op het gelaat, in het oog, erger nog in het hart dier beide vrouwen. Wij bidden U, vergezel ons in de schemerdonkere zaal, - te veel zelfbeheersching bezitten beiden, dan dat zij in tegenwoordigheid van staatsiedames en hovelingen uitwendig aan den dag zouden leggen, wat er omging in haar bedrukt gemoed.

‘Gij hebt gewis reeds de tijding van de aankomst der meeste afgevaardigden vernomen,’ breekt de koning de kortstondige stilte af, die op de wederzijdsche hartelijke begroeting gevolgd was, ‘ik begaf mij na het bezoek van prinses de Lamballe naar de vestibule der kapel, van waar ik, ongezien, een groote schare volks op het voorplein des kasteels kon gade slaan, waaronder zich, volgens de verze-

kering van Necker, een groot aantal gedeputeerden bevonden.'

'Het waren ongetwijfeld vertegenwoordigers uit den tierce état' beweert de koningin, 'waarom hen niet verhinderd, hier onder de vensters van het paleis den volke hunne goddelooze vrijheidsstellingen te verkondigen? besluit zij meer spijtig dan scherp hare geuite bewering.

'Uwe veronderstelling is hoogst overdreven, Mevrouw,' beantwoordt Lodewijk zijne gemalin, 'van opwindende taal, van onruststokende stellingen in den mond der afgevaardigden is niets gehoord; het volk mocht al eenige vreugdekreten doen hooren, zij vonden geen weerklank bij de eersten, - waarom zouden wij hun dan den toegang tot het voorplein moeten afsluiten, waarom hunne belangstelling in dit monument van bouwkunst, dat velen met bewondering aanstaarden, te keer gaan? Eene welwillende ontvangst is het geschikste middel tot toenadering der verschillende partijen, de beste verzekering voor een welwillend gehoor.'

Er scheen voor het oogenblik luttel kans op slagen, indien die schijnbaar rustige en vredelievende stemming der volksvertegenwoordigers den koning werd voorgesteld als de onheilspellende kalmte, het ontzettend staatkundig onweder, dat binnen weinig tijds binnen de muren van ditzelfde paleis zou losbreken, voorafgaande. Beide schrandere vrouwen begrepen dit volkomen; nutteloos zou haar pogen zijn, zoo zij niet met omzichtigheid een anderen weg insloegen, die toch even zeker tot haar doel voeren kon. Geleidelijk daarop bracht haar de jongste ministerraad, waarbij de koning voor weinige oogenblikken had voorgezeten en waarin voor kroon en land hoogst gewichtige zaken besproken en behandeld waren. Met welken uitslag? - Wij zouden het u meêdeelen, indien Madame Elisabeth ons niet voorkwam, ons het niet ten plichte maakte, haar gaarne het luisterend oor te gunnen.

'Heeft de hertog Lemoignan de Malesherbes zijn vroeger aan den ministerraad voorgelegd en uiteengezet krijgsplan verwezenlijkt mogen zien?' zet vragende de zuster des konings het door ons onderbroken gesprek voort. 'Het zoude eene waardige kroon plaatsen op de krijgsverrichtingen van dien bekwamen generaal,' vervolgt zij, 'er ligt zelfs in zijn vroeger uitgewerkt plan meer staatsmansvernuft, dan men achter een onverschrokken veldheer zoeken zou; ach! of zijn doel bereikt ware!' eindigt Elisabeth in een zucht haar vurigen wensch.

‘Gij bedoelt, mijne zuster, de versterking der Parijsche bezetting, waarvan voor eenige maanden sprake was,’ brengt Lodewijk eenigszins wrevelig uit;... ‘schoon Furgot geheel met het voorstel van de Malesherbes instemde,’ vaart de koning na eene wijle bedaard voort, de overige ministers waren het gevoelen van Necker toegedaan, en meenden dat zulk een maatregel gevaar voor den staat kon opleveren, dat de burgerij het als een blijk van wantrouwen aan hare gehechtheid aan onzen persoon beschouwen en als een onrechtvaardig middel om druk op de algemeene vergadering te oefenen opnemen zou.’ Dat echter de koninklijke sanctie aan het tegenvoorstel van den eersten minister, dat geheel met de vredelievende intentiën des vorsten strookte, gehecht, het met juistheid berekend en met kracht van redenen gesteund plan des scherpzienden ministers van oorlog voornamelijk had verijdeld, de koning verzweeg dit wijselijk.

Zou ook de ingeslagen weg niet tot het gewenschte doel voeren, zou dan iedere poging, om den koning tot krachtdadig handelen aan te sporen, op diens thans gevaarlijk geworden zachtmoedigheid schipbreuk lijden, moest de laatste redplank van het bijkans zinkend schip van staat en dynastie dan noodlottig weggeworpen worden? Smartelijke, bittere vragen, die zich beide vrouwen met ongerustheid, met weemoed ter beantwoording voorstelden! Haar oog reikte verder dan dat des konings; haren blik waren de woelingen niet ontgaan, waarvan nog onlangs tijdens de verkiezingen voor de volksafgevaardigden Parijs, Marseille, Bordeaux en Lyon het tooneel waren; haar waren meer dan de namen, waren vele afgevaardigden uit hunne geschriften bekend, mannen, die zij wisten dat tot de encyclopedisten behoorden, wier streven de beperking was der koninklijke macht bij uitbreiding van die des volks; mannen, niet gekomen om door eenparige samenwerking het land uit zijn hachelijken toestand te redden, en door wijze wetten het volk van drukkende lasten te verlossen, zonder de eer, zonder het prerogatief van de kroon in het minst te schaden, neen, maar om als rechters op te treden voor eene verongelijkte natie tegen een vrijheiddoodend regeeringsstelsel, maar om als wrekers te verschijnen over de oneer, over den smaad der laatste algemeene vergadering aangedaan, toen 's konings *lit de justice* aan iederen eisch, aan elke tegenspraak een einde maakte, eene wet werd bekrachtigd, werd uitgevaardigd,

ondanks de verwerping van het grootste deel der afgevaardigden, toen tengevolge dier hoogste machtsuitoefening kerkerstraf en verbanning velen der leden getroffen had. - Duid het der koningin niet ten kwade, dat haar vurig oog een oogenblik van verontwaardiging tintelt, dat haar, nu vooral, het voorbeeld harer kloeke moeder voor den geest komt, Maria Theresia, de van al zijden door vijanden bestokene, de door bijna al hare vrienden verlatene vorstin, hare kinderen den Hongaren aanbiedende, meer dan hulp verkrijgende, zegevierende aan het hoofd dezer uitgelezen keurbenden, - duid het der dochter dier onverschrokken keizerin niet euvel, dat zij zich geraakt acht over de gemoedelijkheid des konings, zich ergert over de zwakheid van haren toch zoo innig beminden gemaal.

'Sire,' geeft zij aan haar geschokt gemoed lucht, 'Sire het schijnt dat uwe majesteit weinig vrees koestert omtrent den uitslag der staten vergadering, - Parijs niet versterkt, waar zelf, volgens ingewonnen narichten, het bevel der bezetting aan La Fayette is toevertrouwd; Versailles zonder voldoende krijgsmacht; uw paleis zelfs door minder lijfwachten bewaakt, dan er leden zullen verschijnen op de algemeene vergadering! Sire, uw vertrouwen op de goedgezindheid der volksafgevaardigden is te groot, is vermetel; ontbied, ik bid het u, ontbied, des noods zonder voorkennis van uw ministerraad, ten spoedigste uw Rhijnleger, waarop gij het veiligst rekenen kunt, de grenzen van uw rijk behoeven thans niet bewaakt, de vijand dreigt van meer nabij, alleen het kanon aan de poorten der stad, aan den ingang van het paleis kan uw gezag handhaven en den eerbied bewaren voor de koninklijke waardigheid.'

Naar den indruk te oordeelen, die deze stoutmoedige terechtwijzing en raadgeving der verontwaardigde koningin op den vorst maakte, moet een gloeiend rood op zijn gelaat voor eene doodsche witheid gevolgd zijn, moet toorn voor spijt over het vruchtelooze zijner vertrouwelijke meedeeling hebben plaats gemaakt; hij draalt dan ook niet lang met zijn antwoord en voegt zijne gemalin op ongewoon hoogen toon toe:

'Het heeft er al den schijn van, mevrouw, dat gij U te veel aan staatszaken laat gelegen liggen; in overleg met bekwame staatslieden heb ik het besluit tot het beleggen eener algemeene statenvergadering op den dag van morgen

uitgevaardigd; toen reeds heeft uwe majesteit alle pogingen aangewend, om mij op het genomen besluit te doen terug komen; en nu, terwijl ik van uwe zijde zoo geen instemming verhoopte, ten minste belangstelling verlangde in de handelingen, tot bestwil van mijn volk verricht, nu verneem ik slechts klachten uit uwen mond, tracht gij zelfs mij tot daden op te zetten, die ik voor het oogenblik als hoogst gevaarlijk beschouw.'

De koning had zich voortdurend onrustig bewogen, was ten laatste van zijnen zetel opgerezen en had de zaal doorwandeld met gebogen hoofde, de handen achter den rug samenhoudend; op die wijze klonk het slot van het zoo krachtig aangeheven antwoord schier onverstaanbaar in het oor der koningin. Was het om eene ontroering te verbergen, waaraan de vorst ten prooi was, dat hij zijn plaats aan het venster verlaten had en met bijna loome schreden het gladde parquet der zaal mat?

De omstandigheid, dat de maan, reeds vroeg opgegaan, thans met volle maar stille pracht boven het park prijkte en met gulle mildheid haar zilveren stralen binnen de vensterramen der kroonzaal wierp, gaf der onderstelling de meest mogelijke zekerheid - om zijne ontroering te verbergen, zeiden wij. Ontroering? Toen wij Lodewijk bij het vallen van den avond, bij het venster zittende, bespiedden, hoorden wij hem niet onder een zucht naar de komst der koningin verlangen? en nochtans wist hij haar warsch van alle zachtmoedige maatregels, door hem genomen; kende hij haar te wel, dat zij niet in bittere verwijtingen tegen een staatkunde zou uitvallen, waar door zij land, natie en koning ten ondergang gebracht meende; was hij overtuigd, dat hare komst het pijnlijk tooneel van october des vorigen jaars vernieuwen zou, toen Neckers nieuwe optreding, in het uitgevaardigde besluit, haar eerste overwinning vierde; - dit alles was zich de koning bewust, en niettemin verlangde hij naar de tegenwoordigheid zijner gemalin en zijner teergeliefde zuster, waarom?

Ook op het gelaat der koningin waren de zachte stralen der maan gevallen; hij had in diepe groeven op haar blank voorhoofd de smart gelezen, waaronder die groote vrouw gebukt ging, - de stralen klommen hooger en hij zag dat schoon, innemend gelaat omkransd, niet door ravenzwarte lokken, als toen hij haar in de aangrenzende slotkapel naar het altaar voerde, hij zag het sneeuw, niet der grijsheid van

jaren, maar van met moed, met trouw en liefde doorstaan zielelijden, - en hij verweet haar en hij beschuldigde die brave gade van inmenging in zijne staatkunde, verdacht haar zelfs van gemis aan belangstelling in zijn schier hopeloozen toestand.

Wel mocht hij ontroerd zijn zetel verlaten, en in een wandeling door de zaal eene afleiding zoeken voor de droefheid, die zijn hart beknelde en toch alleen zijne getrouwe gemalin hem verschaffen kon.

Vraagt gij nu nog, lezer, waarom Lodewijk de koningin met ongeduld dezen avond verbeidde? Wij durven het nauw gelooven, anders... Maar ook Marie-Antoinette heeft haar fauteuil verlaten, heeft zich, spoediger dan wij het deden, tot haar echtgenoot begeven, heeft vertrouwelijk haren arm om zijnen hals geslagen, heeft het hoofd des bedroefden tot zich getrokken en hare liefde en trouw door een kus andermaal verzegeld, - want ook zij gevoelde schuld, ook bij haar had voortvarendheid het wijs beleid verschalkt. Dat ook Madame Elisabeth al dadelijk het voorbeeld harer vriendin volgde, dat ook zij thans hare stille tranen droogde, wie kan het betwijfelen?

Evenwel, indien het ons vergund ware, niet deze, maar de vorige groep zouden wij van harte gepenseeld zien; want waarlijk, wij betreurden het diep, noch in den Louvre, noch zelfs te Versailles zulk een oogenblik op doek te zien gebracht.

Dat de opgeruimdheid, op de geschetste vriendschapsbetuiging - van verzoening kon geen sprake zijn - volgende, niet van langen duur was, dat de gedachte aan de gebeurtenissen, die de vergadering der staten kon na zich slepen, loodzwaar op de harten dezer doorluchtige personen drukte, dat een onheilspellend voorgevoel die smartelijke gewaarwording nog verhoogde, - de koning, die meer tot geruststelling zijner dierbaren dan uit eigen overtuiging eene openhartige bekentenis zijner vreeze weerhouden had, en met gemoedelijkheid - al weersprak alles in hem deze gesteltenis der ziel - het welslagen der vergadering had besproken, - de koningin, al spoedig 's konings geheime vrees bespeurend, die deelende, beducht als zij was voor het lot van haar gemaal, voor de toekomst harer beide kinderen, de koningin, die minder zelfsbeheersching behoefde om niet weder in tranen uit te barsten, dan de teere snaar van kracht en onverzettelijkheid

in 's konings gemoed aan te roeren, - Elisabeth, in beider toestand verplaatst, in beider lot deelende, beider leed gevoelende, terwijl ook zij terugschrikt, voor de herhaling van een tooneel, dat haar hart met droefheid had overstelpt en zoo gemakkelijk door een hervatting der eerste woordenwisseling kon uitgelokt worden, - wij beseffen het volkomen, waarom een pijnlijk stilzwijgen die vriendschap suit boezeming volgde, waarom het beiden vrouwen thans leed doet, het mes niet dieper in de wonde te hebben gezet, niet te hebben doorgetast toen de omstandigheden haar gunstig waren, toen er meer dan mogelijkheid bestond, toen er zekerheid bijna van slagen was, en de koerier met 's konings lastbrief reeds ver van het paleis zou kunnen verwijderd zijn. - Stemt gij thans met onzen wensch in, lezer, die treffende en aangrijpende gevoelsuiting niet gepenseeld te zien?

‘Sire,’ breekt andermaal, nadat op de zetels weder is plaats genomen, de koningin het stilzwijgen af, ‘Sire, heeft minister de Malesherbes geen poging meer gewaagd na de eerste, om nog eens te beproeven of zijn vroeger voorstel in deze veranderde tijdsomstandigheden welwillender ontvangst mocht te beurt vallen?’ ‘Mij dunkt,’ vergemakkelijkt Marie-Antoinette 's konings antwoord, ‘mij dunkt, zulk een onversaagd krijger, als wij den hertog kennen, moet na een eervol geleden nederlaag de hoop op een volgende zegepraal niet zoo spoedig opgeven en van de eerste gunstige gelegenheid de beste gebruik maken, om, zoo noodig met frontverandering, een nieuwen aanval te wagen.’

Hoe geheel anders is thans de toon en de inkleeding der juist gekozen vrage! Zij billijkt wel den glimlach, die de militaire slotperiode over het gelaat des konings verspreidt.

Het succes der koningin, schijnt Madame Elisabeth onbetwistbaar toe; wat zou die bewonderenswaardige vrouw er niet voor gegeven hebben, ware het mogelijk nog meer af te staan, dan zij gedaan had en later doen zou, wat er niet voor ten offer gebracht hebben, hadde het woord harer vorstelijke vriendin meer macht, meer invloed op Lodewijk gehad, hadde bij dezen de liefde voor gade en kinderen eene andere, eene zwakke en laakbare voor zijn volk opgewogen!

‘Al schertsende, mevrouw,’ vangt de koning zijne meêdeelingen uit den jongsten ministerraad, de koningin beantwoordende aan, terwijl hij niet zonder moeite den zelfden luchtigen toon poogt aan te slaan, ‘al schertsende hebt gij

juist geraden, of moet ik “voorzien” zeggen, mevrouw? Wat er weder onder mijne raadslieden besproken is’... Nooit,’ gaat Lodewijk, eenige oogenblikken rustende, als schijnt hij naar den vorm te zoeken, om het resultaat van zijn gunstige zijde voor te stellen, voort, ‘nooit heb ik de Malesherbes meer bewonderd dan dezen avond, met kracht, met vuur verdedigde hij nogmaals zijne eerste stelling, de warme vaderlandsliefde, waarvan zijn oog en woord tintelden, dwong ons aller achting voor zijn persoon af. Hij verheelde evenmin het hachelijke van 's lands toestand, misschien een weinig overdreven, als hij met klem de wenschelijkheid betoogde, dat beide, Parijs en Versailles tijdens de statenvergadering door eene sterke troepenmacht bezet wierde.’ Of zijn woord heden ingang vond?’ vervolgt de koning met minder beschroomdheid, gesterkt door den goeden indruk, door het eerste gedeelte van zijn antwoord op de twee met gespannen aandacht toeluisterende vrouwen gemaakt, ‘ingang? ‘Ik zelf was de eerste, die hem gelukwenschte met den zeldzamen moed, door hem en zijn vriend Turgot getoond in de vernieuwde voorstelling van de wijze en middelen tot 's lands verdediging en veiligheid.’

Een kort oponthoud was Madame Elisabeth eene welkome gelegenheid voor eene betuiging van dank aan haren koninklijken broeder en van instemming in het voorstel des moedigen hertogs; de vraag echter of er gevolg gegeven zou worden, of er reeds een besluit genomen was, om ten spoedigste het plan van den doortastenden minister uit te voeren, die vraag had te lang op hare lippen gebrand, dat zij dralen zou haar te uiten.

‘Niet waar, Sire,’ besloot zij daarom, ‘uw voorbeeld heeft ongetwijfeld uwe overige raadsleden tot aanneming van het voorstel genoopt en zeker zullen de eerste maatregelen ter verwezenlijking van Malesherbes' plan reeds genomen zijn?’

‘Kunt gij daaraan nog twijfelen, ma chère Elisabeth? Het zou mij zelfs verwonderen, indien nog niet dezen nacht een van zijn majesteits lijfsofficieren met een verzegelde volmacht naar het hoofdkwartier des Rijnlegers zou ijlen, want geen anderen uitslag mogen wij van dezen gunstigen keer der zaken verwachten.’

Gij bemerkt het, lezer, Marie-Antoinette verstond de kunst haren gemaal in weinig woorden den weg te wijzen, die, te

lang door de vasthoudendheid zijner goedertierenheid versperd, in het eind tot redding, tot behoud nog voeren kon.

Gelooft ook gij niet, dat het pleit gewonnen, dat er geen vrees meer behoeft gekoesterd te worden, dat er zelfs geen twijfel aan de zegepraal der koningin over de staatkunde des konings meer rest? Wij misduiden ze dien goeden dunk in het minst, doch ontkennen moeten wij het, dat in uw geloof op dat oogenblik de koningin deelde, bekennen tot onze smart, dat juist 's konings stellige verzekering haar hart te dieper griefde, daar zij in zijne woorden, in zijne toejuiching maar eene halve overwinning door hem over zijne zachtmoedigheid behaald zag, het gevolg, vreesde zij, van halve maatregelen.

Golden dan hare laatste woorden een satyre op het door den koning onderteekend besluit, waren zij er op gemunt, de zwakheid des konings in al haar naaktheid bloot te leggen, of moesten zij eene laatste poging bevatten, meer nog, een beroep op de ridderlijke geaardheid van haren gemaal? Wij gelooven liefst het laatste, schoon teleurstelling bij een vurig karakter ook wel het eerst veronderstelde zou kunnen wettigen. Beschuldig haar echter niet van voortvarendheid, van gemis aan doorzicht, noch noem het oordeel van 's konings zuster vermetel, omdat hare vraag een bedekten twijfel aan het welslagen van Malesherbes' ijverige bemoeiingen verried. De toekomst bewijst, helaas! beter dan Lodewijks woorden, de juistheid van beider blik.

‘Wat gij mij vraagdet, mijn waardste,’ richt zich de koning tot zijne zuster, ‘kan ik ten deele bevredigend beantwoorden; alle ministers stemden hierin met mij omtrent het voorstel van Malesherbes overeen, dat er meer voorzorgen moesten genomen worden ter beteugeling van mogelijke wanorde in de algemeene vergadering; doch wat de versterking van de Parijsche bezetting betrof, achtte men het vooralsnog niet noodzakelijk, daarvoor de gemoederen van de burgerij onzer hoofdstad te verontrusten.’

‘Ook uw verlangen, mevrouw,’ en hiermede wendde zich Lodewijk tot de koningin, ‘zal grootendeels vervuld worden; het Rijnleger zal van Straatsburg opbreken en westwaarts optrekken; een gedeelte zal op eenigen afstand van Parijs zich neerslaan, het overige een zestal mijlen bezuiden Versailles het legerkamp betrekken. Turgot zelf zal morgen, na afloop der eerste zitting, naar Straatsburg

vertrekken en den veldmaarschalk met onze lastgeving bekend maken.' 'Er zullen echter, eindigde de koning met gedempte stemme, als wist hij vooraf, hoe luttel bijval deze laatste kennisgeving zou vinden, 'er zullen eenige weken voorbijgaan, vooraleer de uitvoering van het gegeven bevel zal geschieden,' 'omdat,' en hier werd zijn stem vaster, wijl hij uit de volste overtuiging sprak, 'omdat het den staatsminister en mij onverantwoordelijk voorkwam, dadelijk over te gaan tot gestrenge maatregelen, alvorens beproefd te hebben wat zachtmoedigheid en overreding op de vergadering vermogen.'

Indien gij verwacht, dat deze woorden door een nog heftiger tooneel van hartstochtelijke bitterheid, dan waarvan gij uws ondanks voor eenigen tijd getuigen waart, werden gevolgd, dan zoudt gij U zeer vergissen. In het onvermijdelijke te berusten, na niets onbeproefd gelaten te hebben om het noodlot te bezweren, met een hart vol weemoed wreede teleurstelling te ondervinden, zonder in vergeefsche klachten het lucht te geven, te sparen waar aanvallen slechts schaden kan, dit is de groote en zeldzame deugd der zelfbeheersching. En bewondert gij, als wij, de diep beklagens waardige vorstin niet meer, rijst de adel van haar karakter bij U niet tot de hoogste waarde, brengt gij ook der vijfentwintigjarige prinses, grooter thans in onze oogen daar zij, trots hare jeugd, in staat blijkt zelfs hier het voorbeeld der koningin te kunnen volgen, brengt gij ook Elisabeth geen oprechte, geen warme hulde, beiden zich met de edelste zelfverloochening op dit oogenblik onderwerpende?

'Ik bedank U, Sire,' is het met moeite uitgebracht antwoord van Marie Antoinette, 'ik bedank U voor het vertrouwen ons dezen avond geschonken, moge God, waar menschenkrachten te kort schieten, uwe pogingen doen slagen, Hij U sterken in den strijd, dien gij zelf verwacht; moge, wat wij allen vurig wenschen, de overwinning aan uwe zijde zijn en blijven. Reken, Lodewijk, reken op onze trouw; wij zullen U bijstaan door raad en daad, wij deelen in lief en leed, dat de toekomst U beschoren heeft; niets zal ons scheiden, mocht zelfs het bitterst lijden ons treffen. Slechts ééne zaak, bidde ik U, mijn wel beminde, dat gij volbrengen zult: U sterk, U onverbiddelijk te toonen in de aanstaande vergadering, dat gij indachtig blijven zult, de nakomeling, de tweede troonsopvolger te zijn van den grooten Lodewijk.'

‘Dit beloof, dit bezweer ik U bij den Heiligen Lodewijk,’ bevestigt de koning met aangedane stem het hartroerend verzoek zijner heldhaftige gade. Een hartelijke omhelzing besloot zijn koningseed; het oogenblik van scheiden volgde; nog een enkele herinnering aan het uur der bijeenkomst in de salle de conseil, vooraleer de koning met de koningin en een deel van den hofstoet de zaal der vergadering zou binnentreden, en de koning verliet de salle du sacre, terwijl Madame de Lamballe, inmiddels ontboden, beide hooge vrouwen naar de appartementen der koningin begeleidde.

V.

‘Een avondstond’ schreven wij aan het hoofd van ons opstel, een avondstond, en het is vast nacht geworden en de maan reeds achter het *bois Satory* schuil gegaan, - een volslagen duisternis treedt weldra in, want ook de heldere sterrenhemel wordt allengs met een wolkfloers bedekt.

U thans nog eens naar buiten, naar den heuvel te voeren, dien gij straks met ons besteeg, al is het ook om U van af die hoogte een verrukkelijk gezicht op klein Trianon bij het helder schijnsel der maan te doen genieten, wij zullen aan die onbeleefdheid ons niet schuldig maken, al waren wij overtuigd dat een warme pels U van de nadeelige gevolgen van een voorjaarsnacht zoude vrijwaren; immers de terugtocht bood bezwaren, waaraan wij ons zelven, laat staan een welwillenden gast, niet mochten blootstellen. Wilt gij echter nog een wijle naast ons plaatsnemen in de verlaten zaal? - het vroolijk knapperend haardvuur, dat bij het vallen van den avond ontstoken, nog kort voor het scheiden der doorluchtige personen door de fijne hand der schoone prinses Elisabeth aangewakkerd en gevoed was, - het noodigt u zoo vriendelijk uit, dat gij er zelfs onze langwijligheid om vergeten zoudt. ‘Geene verontschuldiging!’ voert gij ons toe, en wij begrijpen den wenk, die voor ons eene beschuldiging inhoudt. Wij zullen nochtans niet onbescheiden zijn haar te formuleeren, zij mocht misschien ongegrond blijken, - van de rechtvaardiging echter ontslaat gij ons niet.

Toen de hertog de Vauguyon op last der Regentes, de Dauphine, zich naar het hot van keizer Frans I begaf, ten einde voor den vijftienjarigen zoon van Maria-Josepha van Saksen de hand te vragen van de beeldschoone Marie-Antoi-

nette, de tweede dochter van Maria-Theresia, bekroop dezen vertrouwden edelman in geen geringe mate de vrees, dat zijn opdracht van de zijde der uitverkorene tot geen gewenscht resultaat zou leiden. Hare jeugd, die van haar aanstaanden echtgenoot evenarende, hare vurige geaardheid, hare voorliefde voor alles wat landelijk eenvoudig was, hare gehechtheid daarom aan haren geboortegrond, aan hare keizerlijke ouders bovenal, hoeveel hinderpalen moest de gezant nog overwinnen, zelfs nadat het hem gelukken zou mogen den keizer en de keizerin voor de aanneming van het huwelijksvoorstel te winnen?

Bij de laatste slaagde hij spoedig, wie beter trouwens dan de voormalige gouverneur des prinsen kon van het goede en edele karakter des toekomstigen konings getuigen, wie een getrouwer schildering geven van diens uitstekende deugden en koninklijke hoedanigheden? Noch Frans, noch Maria-Theresia vonden in den toestand van Frankrijk eene voldoende reden de hand hunner dochter den koninklijken prins te weigeren, beiden waren het voorstel toegedaan, door deze verbintenis de banden tusschen Habsburg en Bourbon hechter te maken.

En de jeugdige Aartshertogin? - Te beschikken over hare hand vermocht zij niet, - wreede onrchtvaardigheid, wordt gij, en wij misduiden het U niet, waar althans zulk een vrije beschikking niet tot oneer eener vorstelijke familie strekte, - de aangeboden hand weigeren, en hiertoe was zij in haar volste recht, wilde zij niet. Was het uit achting voor hare doorluchtige Ouders, of was liefde voor den jeugdigen prins, wiens handel en wandel ook harer niet onbekend waren, de drijfveer harer instemming? Van het eerste, als van het laatste legt haar verdere levensloop het schoonst getuigenis af.

‘Gemakkelijk overwonnen hinderpalen, zoo moeielijk in den beginne geschetst!’ voegt gij ons wellicht toe. Wij geven het U ten volle toe, mits gij met ons hierin meer de grootheid van ziel der jeugdige verloofde dan de kracht der welsprekendheid van den hertog de Vauguyon bewondert.

Wist gij wat al bittere tranen er uit die schoone oogen vloeiden, toen Marie-Antoinette de reis naar Frankrijk ondernam; waart gij met dien gelukkigen afgezant getuigen geweest van het hartstochtelijk heimwee, dat zij in de smartelijkste klachten uitte, toen zij haar geliefkoosd Tyrol verlatende, een laatsten blik wierp op haar dierbaar Vaderland, dat zij

nimmer zou weêrzien.... gij zoudt als dien edelman het geluk van zijn welslagen versmaad hebben, kondet gij de weemoedige naar Weenen hebben teruggevoerd.

Niet meer dan zestien jaren telde de gevierde dochter van keizer Frans I, toen zij den 16^{den} Mei 1770 in de Slotkapel van hetzelfde paleis, waarin wij haar na negentien jaren terugvonden met besneeuwde lokken, in den echt verbonden werd met den zoon van den overleden Dauphin. In welk een onschuldig landelijk vermaak bracht zij de vijf jaren vóór hare kroning te Reims op haar klein Trianon door, waar alles haar herinnerde, tot zelfs de laiterie, aan wat zij zoo noode verlaten had? Daar gevoelde zij zich gelukkig, daar knelden haar niet de zijden boeien - het woord is niet te sterk, lezer! - van hoofsche vormen en stipte étiquette, mocht zij zich met hare lieve vriendin Elisabeth in de vrije natuur bewegen, de schoonste veldbloemen plukken en tot een welriekenden ruiker saambinden, om er 's namiddags haren geliefden prinsgemaal meê te verrassen.

'Hoe zij veranderde, toen den 11^{den} Juni 1775, den dag der kroning, Lodewijk de teugels van het bewind zelf in handen nam!' Het kan U geen ernst zijn met deze bewering, gij zinspeelt immers op haren invloed op den koning, op het al te groot deel, dat zij nam in de staatkunde? - het kan U geen ernst zijn, herhalen wij, en wij wijzen ditmaal noch op 's konings karakter, noch op het lijden der koningin, neen, wij verzoeken U slechts een tijdperk in de geschiedenis der Fransche koningin aan te geven, dat uitzondering maakt op het *l'Ancien régime* der vrouwen; te vergeefs zult gij van Clotildis tot Marie-Antoinette, een tusschenruimte van maar 800 jaren, een koning aan treffen, wiens bestuur niet gedeeld werd, menigmaal uitsluitend in handen was hetzij van edele, hetzij van hoogst verachtelijke vrouwen; en of Frankrijk er onder leed, dat een zachter hand vaak de teugels van het bewind bezat, dat menigmaal het harde, het gestrenge eener alleenheersching getemperd werd door vrouwelijken invloed; wij zijn zeker van het tegenovergestelde, al weten wij dat meer dan ééne vrouw rampen over Frankrijk gebracht heeft.

Al ons schrijven zou ons luttel gebaat hebben, lezer, zoo gij zelf Marie-Antoinette niet reeds in uwen geest eene eereplaats onder de invloedrijkste koninginnen, die tevens de deugdzaamste waren, had geschonken, zoo die edele vorstin niet juist door die hoedanigheid in uwe achting, in uwe bewondering gestegen ware.

Wij voerden louter vrouwen op; mogen wij ons met het welslagen onzer rechtvaardiging vleien? Madame de Lamballe schetsten wij U, ook de koningin poogden wij in beeld te brengen; - wie anders rest ons dan 's konings zuster; verdient ook Madame Elisabeth in een adem met beide voorgaanden genoemd te worden, zij, schoon niet minder lieftallig dan hare vriendinnen, nauwelijks elf jaren oud toen Marie-Antoinette gekroond werd? Dat wij de jeugdige prinses bij de gewichtige beraadslaging een weinig op den achtergrond plaatsten, vergemakkelijkt onze taak voorzeker niet; meer voordeel verschaft ons haar vertrouwelijke omgang met de koningin, bewijst ons het feit, dat de koning ook voor zijne vijfentwintigjarige zuster geen geheimen had op dien merkwaardigen avondstond.

Lodewijk had zijne zuster in 1781 het landgoed Montreuil ten geschenke gegeven; is onze gissing gewaagd, als wij het als eene belooning voor hare gehechtheid aan haren koninklijken broeder beschouwen; als wij meer dan dit, het maar een geringen blijk van zijne liefde noemen voor het offer, dat zij hem en der koningin gebracht had?

Jeugdig, schoon, bevallig, even schrander als deugdzaam, zuster des konings, wat ontbrak er nog aan, dat niet elk der Europeesche vorstenzonen er geen hoogen prijs op stellen zou naar de gunst, naar de hand dezer prinses te mogen dingen.

Niemand wilde Elisabeth toebehooren dan den koning en hare zusterlijke vriendin; reeds vroeg kende zij het zielelijden der laatste en hare opmerkzame geest behoefde de rijpheid van jaren niet om te begrijpen, te gevoelen, hoeveel haar liefdebetoon en later hare wijze raad er toe bijbracht, den zwaren last des bestuurs bij haar veel beminden broeder te verlichten. De infant van Portugaal spiegelt de schoone prinses eene gelukkige toekomst voor aan zijne zijde, stelt alles in het werk haar te bewegen met hem zijn aanstaand koningschap te deelen, - vergeefsche moeite, zij bedankt voor die eer en weigert hare hand.

Wij noemden Montreuil een gering blijk van 's konings liefde voor het offer, dat Elisabeth hem bracht; wij voegen er bij, ook de betoonde vriendschap der koningin was slechts weinig in vergelijking van de liefde, die de prinses Marie-Antoinette toedroeg.

De aartshertog troonopvolger, de broeder der koningin,

Jozef, dong naar de hand van Elisabeth. - Keizerin van Oostenrijk te worden, beheerscheres van drie rijken, welk een schitterend aanbod, wat kon eene prinses van Frankrijk meer verlangen, wat zij vooral, die door zulk eene verbintenis nog nauwer verwant werd aan hare hartsvriendin? En weder weigerde Elisabeth, weigerde, ofschoon hare dierbaarste betrekkingen op de toestemming aandrongen, weigerde, terwijl het te vreezen was, dat de vriendschap tusschen Oostenrijk en Frankrijk er door verkoelen zou!

Meer dan bewondering, achting, eerbied vragen, eischen wij van U, lieve lezer, voor zulk een edel en groot karakter, als die bewonderenswaardige en toch zoo jeugdige prinses bezat. - Haar plaats, en zij is die overwaardig, haar plaats is aan de zijde van den koning en de koningin, beiden zal zij steunen, sterken in den strijd, die hun wacht.

'Uwe plaats, mevrouw, is aan de zijde uwer kinderen,' sprak die onverschrokken en liefdevolle vrouw in het bange uur der koningin toe, en alleen vergezelde zij haren diep geschokten broeder naar de menschonteerende rechtbank der Conventie!

Wat is zij schoon in onze oogen, als zij daar in den Temple neerzit, de kleedingstukken der gekerkerde koninklijke familie herstellende!

Wat is zij groot, als zij met een van droefheid doorboord hart, toch nog moeds genoeg bezit, den koning uit de armen der koningin los te maken, de laatste nog op te beuren, te troosten, toen het hoofd van den koning-martelaar vallen ging onder de bijl van den beul. Waardig drietal dat honderden uwer vrouwelijke voorzaten in wijsheid, deugd en grootheid overtreft!

Vele geschiedschrijvers, vooral de Engelschen onder hen, vergelijken het noodlottig uiteinde van Lodewijk XVI met het niet minder rampzalig lot, dat Karel I van Engeland getroffen heeft. Er moge in de ramp, die beiden trof, overeenkomst zijn gelijk in de geschiedrollen van die twee landen door dien koningsmoord een onuitwischbare bloedvlek geworpen is, tusschen beide ongelukkige vorsten ligt een onmetelijk verschil. Waar Lodewijk niets onbeproefd liet, ja zich zelven het grootste onheil berokkende om zijn volk te sparen en, naar hij zeker meende, gelukkig te maken, deed Karel al het mogelijke om zijn land in het ongeluk te storten. Evenmin als de Fransche koning wist de Engelsche zijn volk te leiden,

beiden waren zwak, doch waar de laatste lafhartig en trouweloos zich toonde, bleef Lodewijk immer edel en grootmoedig. Nimmer heeft hij zich te verwijten gehad, een vertrouwd staatsdienaar, een vriend ter dood te hebben gebracht, om eigen leven te redden. Lodewijk XVI was zwak, doch dit was het gevolg eener verkeerd begrepene en in oefening gebrachte liefde tot zijn volk; dubbel bitter heeft hij zijne zwakheid geboet; hij is bezweken, maar zijne nagedachtenis is bij allen in zegening gebleven; Karel I, wij moeten het bekennen, had schuld; doch nooit kan de misdaad van Cromwell die schuld opwegen; ook Karel heeft geboet, en in dat opzicht mag hij vergeleken worden met den beklagenswaardigen Lodewijk mag met het volste recht op beiden de woorden van Churchil, worden toegepast, toen deze dichter in zijn 'Gotham' zong:

> What though thy faults were many, and were great -
> What though they shook the fabric of the state,
> In royalty secure thy person stood,
> And sacred was the fountain of thy blood.

20e Nederlandsch Taal en Letterkundig Congres

Wij nemen uit het *Algemeen Handelsblad (Nieuwe Amsterdamsche Courant)*, de volgende berichten over het Nederlandsch Congres (donderdag 15en September):

Het twintigste Nederlandsch taal- en letterkundig congres is heden alhier in het gebouw *Felix Meritis* geopend.

De heer Van Hall, voorzitter der regelingscommissie, leidde de voorbereidende vergadering. De heer De Roever deelde eene lijst van ingekomen stukken mede, waaronder de officieele mededeelingen van de benoeming der heeren Jozef Alberdingk Thijm en Désiré Delcroix tot commissarissen der Nederlandsch en Belgische regeeringen, welke met toejuichingen werden begroet. Van den dichter Klaus Groth is een schrijven ingekomen, dat hij wegens ongesteldheid tot zijn groot leedwezen het congres niet kan bijwonen, met betuiging van warme sympathie, waarvoor de vergadering hem dank betuigt.

De vergadering begroet met toejuiching, op voordracht der regelings-commissie, als algemeenen voorzitter prof. Quack, als ondervoorzitters Jan van Beers, prof. Beets, Vuylsteke, Hofdijk, prof. M. de Vries en Max Rooses.

De heeren Hasebroek, Schimmel en Schaepman, evenzoo als ondervoorzitters aangewezen, zijn verhinderd het congres bij te wonen.

Tot algemeene secretarissen werden benoemd de heeren mr. De Roever, dr. Kalff, H.L. Berckenhoff en mr. Van Hall.

Het bestuur der *eerste afdeeling* (Nederl. taal- en letterkunde) wordt samengesteld uit de heeren Prof. J. Verdam, J. de Geyter, prof. Jan ten Brink, J. van Ryswyck, dr. R.A. Kollewijn, T.H. de Beer; dat der *tweede afdeeling* (geschiedenis, oudheidskunde enz.) uit de heeren prof. Paul Fredericq, prof. P. Alb. Thijm, W.H. de Beaufort, mr. M.L.G. van Logchem, R.W.P. de Vries en A.A. Vorsterman van Oyen; dat der *derde afdeeling* (tooneel- zang- en toonkunst, boekhandel) uit de heeren: prof. A.G. van Hamel, D. Sleeckx, M.A. Perk, S.J. Bouberg Wilson, J.H. Rössing, Tj. van Holkema.

Het definitieve bureel van het congres nam zijne plaatsen

in en door den algemeenen voorzitter, prof. Quack, werd de eerste algemeene vergadering geopend met een toespraak, die aldus begon:

'Ik heet u welkom in Amsterdam. In het Amsterdam onzer dagen, het hart van ons land waar statig en sierlijk de grachten zich ronden, waar achter het groen der iepen de bruinroode huizen schuilen der handeldrijvende, voorwaarts strijdende burgermaatschappij: - in het Amsterdam der 19de eeuw, dat u en ons des te meer waard is, omdat het nog altijd de trekken en lijnen, de kleuren en schaduwen bewaart van de stad der zeventiende eeuw, waar de reeders en kooplieden hun stoute zetten waagden, waar der schepen vloten uitzeilden, waar de mannen der wetenschap hun denkkracht inspanden, waar de schilders tooverden met licht, waar Vondel zong.

Inderdaad, omdat het welhaast driehonderd jaren geleden is, sinds Vondel het levenslicht zag, zijt Gij allen juist *hier* gekomen, om, bij het herdenken van het derde eeuwgetij van Joost van den Vondel's geboortedag, hier het twintigste Nederlandsche taal- en letterkundig Congres te houden.

In Vondel's naam komen wij hier samen aan Amstel en IJ. En over Vondel peinzende, denken wij aan onze taal, aan de veerkracht en frischheid, die zij in Vondel's mond bezat, en zij - God lof - behouden heeft en voor altijd bewaren kan.

Ter opening van dit Congres wensch ik eenige oogenbiikken uwe aandacht te bepalen bij die taal. Ik wensch eenige opmerkingen in het midden te brengen over hare macht. Wat de taal vermag, doch tevens wat zij van ons eischt, is het onderwerp mijner zeer korte toespraak.'

Met deze woorden brengt de hoogleeraar zijne toehoorders dadelijk *in medias res*. Uitgaande van de stelling, dat de Germaansche taal, en dus ook de Nederlandsche, een eigen inwendig leven heeft, wijst hij er op, dat van dit leven eene voortdurende wording en vervorming onafscheidelijk is. De taal is geene verzameling van gemaakte woorden, geen kabinet van afgepaste en afgesloten klanken en vormen: neen, dat alles leeft en wordt en groeit. Onze groote dichters zijn te gast gegaan bij het volk; zij luisteren de woorden af van de lippen hunner tijdgenooten.

Doch niet slechts is de taal eene bezielde, levende schepping, maar in haar ligt eene natuurlijke scheppingskracht, die sterker werkt dan berekening of overlevering van kamergeleerden. Zij ondergaat den invloed der tijden, maar de vormende kracht, die in haar is, drijft haar vooruit. Geen natuurlijker wensch dus, dan dat wij onzen rijkdom willen kennen en eene schatkamer van onze taal willen bezitten. Onze congressen hebben het begrepen en den stoot gegeven tot het tot stand brengen van een Woordenboek der Nederlandsche taal. Zulk een wetenschappelijk Woordenboek, zulk een taal-museum, zou evenveel waarde hebben als een tooverachtig rijksmuseum.

De spreker vindt hier als vanzelf de aanleiding om eene warme hulde te brengen aan den Leidschen hoogleeraar Mathijs de Vries, die trots allerlei tegenwerking eener in ons land in dit opzicht zoo kortzichtige staatkunde, het werk kloekmoedig heeft begonnen. De grondslagen en muren van het gebouw verrijzen reeds boven den grond, en één eerste, machtige zaal staat reeds in al haren luister gereed en schittert ons in de oogen. Wat De Vries daar bij elkander brengt, is de ziel der natie, de natie zelve.

Maar het Woordenboek geeft geen regels, slectts vormen. Het zegt slechts bij uitzondering: zoo moet het zijn; gewoonlijk vermeldt het: zoo was het, zoo is

het. Voor de toekomst vertrouwe men op het scheppingsvermogen onzer taal, die wij, met den schoonsten naam, die wij kennen, moedertaal noemen. Die moedertaal is de uitdrukking en het onderpand onzer nationaliteit. Wat ons, Vlamingen en Hollanders, als twee zonen van één stam doet erkennen, dat is de moedertaal. En voor gansch Europa, voor geheel de wereld willen wij het weten, dat wij broeders zijn.

Wat eischt nu de taal van ons? Zij heeft slechts één eisch. Zij verlangt, dat wij zelven leven. Wij moeten leven, wil onze taal waarlijk voeruitgaan en bloeien.

Het is Pieter Cornelisz. Hooft geweest, die de uitdrukking gebruikte van ‘de spraakmakende gemeente’, en die, door dat kernachtig woord, als met éénen trek het onderwerp omschreef en verduidelijkte. Het volk, die gemeente, moet een bedrijvig, oorspronkelijk volk zijn, geest en gemoed hebben. Dommelt het in, gaat het half wakend, half slapend zijnen gang, dan kwijnt ook de taal Is er echter een geest van kloeken, noesten arbeid ovçr het volk gevaren, dan is het verwonderlijk hoe de taal in eens gaat bloeien en tieren. Dat is gebleken aan den rijkdom van termen, die ons volk voor zeewezen en waterstaat heeft gevonden.

Onze schrijvers en dichters moeten van de spraakmakende gemeente *drie* eigenschappen overnemen. Vooreerst den eenvoudigen kinderlijken zin, die zich bepaalt de natuur af te luisteren. In de tweede plaats volkomen oprechtheid en waarheid. En eindelijk, naast de oprechtheid, moet er liefde of haat zijn. Want wij zijn te conventioneel geworden; wij zien dikwijls scheef en scheel; wij hooren slecht, omdat ons gehoorvlies aan allerlei geschetter gewend is. Het volk vraagt gevoel en desnoods drift.

In dien zin dan werken volk en taal op elkander in. Op die wijze ontvangt de taal van het volk, dat haar hanteert, stevigheid en kracht.

Maar er is nog meer noodig: de taal roept telkens naar geesten van grooter afmeting, naar eersten in rang, naar mannen van hoog allooi, naar leiders; zij vraagt het leven in zijn sterkste spanning, zijn diepste innigheid, zijn breedsten zwaai. De taal vraagt: ‘Geef mij één groot man, één slechts, en ik zal u ontwikkeling van spraak en letterkunde geven’.

In welsprekende trekken schildert de redenaar de eischen, waaraan zulk een man, die een edelen hartstocht in de ziel van ons volk weet te wekken, zal moeten voldoen. Zulk een man heeft de zeventiende eeuw gehad in Vondel, den oudsten en rijksten van onze dichters, wiens geboortejaar (1587) wij herdenken. ‘De adel van zijn karakter wedijvert met den rijkdom van zijn genie. De gloed en de lieflijkheid zijner dichtergave wordt begeleid door zijn scherp vernuft en zijn degelijke kennis. Maar niets haalt bij zijn tooveren met de Nederlandsche taal.’

Het begrip ‘moedertaal’ is van wijderen ontvang dan dat van vaderland. Het moet onze leuze zijn, den kring van die moedertaal uit te breiden, met volle eerbiediging der staatsgrenzen. Met het oog daarop kunnen wij zeggen, dat onze taal nog eene schoone toekomst heeft.

Ons taalgebied is zoo klein niet, al is het in Europa in omvang afgenomen, sedert in de zeventiende eeuw onze regenten, tegenover de landpolitiek der Oranje's, de staatkunde der zee, de heerschappij van den Oceaan, met het bezit der koloniën in het verschiet, deden zegevieren. Nieuw-Amsterdam heeft zich niet kunnen staande houden tegenover Nieuw-York; maar in Zuid-Afrika staan de kansen weder schoon.

Wanneer in de Transvaal een groot en vrij volk bloeiend zal leven; wanneer daar een dichter opstaat om de daden van dien

volksstam te bezingen: dan zal het ons duidelijk worden, wat wij, waarlijk niet door eigen werken en inspanning, gewonnen hebben. De macht der taal zal dan eenen triomf vieren.

Maar ook naderbij kan men op triomfen wijzen. In 1847 schreef Gerrit de Clercq: ‘dat in een democratisch land als België de Vlaamsche beweging *moet* zegevieren, behoeft bijna geen betoog.’ En in Augusti 1887 sprak voor het eerst een Belgisch troonopvolger, de jonge prins Boudewijn, te Brugge de Vlamingen in het Vlaamsch aan. Dit is een teeken des tijds, dat wij hier in Holland met vreugde begroeten.

‘Terwijl wij soms, wanneer wij aan zekere eigenliefde toegeven, onze meer ingetogen karaktertrekken zouden willen dekken door den naam van onzen grootsten schilder Rembrandt, die wel is waar met licht penseelde, maar overigens zoo weinig kleuren op zijn palet gebruikte, die vooral in concentratie zijne kracht, zijn kunstgeheim zocht: - hebben wij steeds in u, o Vlamingen, de zonen van den kleurrijken Rubens begroet.’

Deze gelukkige tegenstelling wordt door den spreker op schitterende wijze uitgewerkt en toegepast op de letterkunde in Noord- en Zuid-Nederland. In ons Holland is men soms wel eenigszins bang voor den luidruchtigen Vlaming, en de Vlamingen zijn ook weleens bang voor den ietwat stemmigen Hollander. Beiden hebben gelijk; de beide richtingen vullen elkander aan; de Noord- en Zuidnederlandsche geest naast elkander, zullen, elk voor zich werkend, eendrachtig, te zamen, het heerlijk kleed van onze Dietsche taal gaan ontrollen.

Tot die taal wendt de hoogleeraar zich in zijne slotwoorden:

‘Wij willen, moedertaal, u blijven dienen met al ons vermogen. Wij willen uwe wenken opvangen, aan uwe frischheid ons verkwikken, aan uwe kracht ons sterken, aan uwe teederheid ons overgeven. Help gij ons, waar wij voorwaarts ons spoeden. Gij leeft immers, frisscher en rijker, naarmate wij zelven met wat meer bezieling voortschrijden. Herinner ons, dat gij in uwen bloeitijd ons op elk gebied der letterkunde wist te verrassen. Dat geene bede te innig, geen bevel te dringend, geen zucht te zacht, geen lach te gul was, of gij wist eene diepe, barsche, smeltende of schalke uitdrukking daarvoor te geven. Herinner u, dat gij het vroolijke oorspronkelijke lust- en blijspel ons gaaft, als verpoozing na het inspannend dagelijksch werk. En voorts: verblijd ons allen weder met zang en klank. In Vlaanderen en in Holland zal dan onder het werk, aan den disch, aan den huiselijken haard, uwe taalmuziek weêrklinken.’

Juist toen prof. Quack in zijne rede tot de kernachtige hulde aan prof. M. de Vries was genaderd, kwam de hoogleeraar binnen. Hem werd door geheel de zaal eene hulde gebracht vol geestdrift, en de hoogleeraar, die staande het verdere deel der aan hem gewijde woorden aanhoorde, was blijkbaar diep aangedaan door deze verrassende openbare vereering van zijn grootschen arbeid in het belang onzer Nederlandsche taal.

Herhaaldelijk weerklonken de levendigste toejuichingen tijdens de keurige rede, schitterend voorgedragen, en die in het *Gids*nummer van October e.k. in haar geheel zal verschijnen. Een aanzienlijke schare dames en heeren volgde haar met stijgende belangstelling. Zoo deden de her-

innering aan de voorspelling van Gerrit de Clercq in 1847, dat de Vlaamsche beweging in België moest zegevieren, in verband met de toespraak in 1887 door den Belgischen troonopvolger in de Vlaamsche taal gehouden, de schets van den arbeid van Rubens, de eigenaardige aanstipping van het bezoek door Leopold II onzen Koning gebracht, telkens en telkens de bravo's losbarsten. Krachtig klonk uit 's redenaars mond de veroordeeling van het Nederlandsch, dat in ons Parlement wordt gehoord, en van de landgenooten, die uit grootheidszin hunne werken in eene vreemde taal schrijven, in plaats van door hunnen arbeid vreemden te dwingen Nederlandsch te leeren, zooals wij nu Noorsch moeten kennen om Ibsen en Bjornson te verstaan.

Nadat de toejuichingen eindelijk waren verstomd, begroette prof. Quack de beide Regeerings-commissarissen, prof. Alb. Thijm ‘den edelman onzer letterkunde’, en den heer Delcroix, ‘den ouden, warmen vriend der Vlaamsche taal’.

Prof. Alberdingk Thijm antwoordde ook namens den heer Delcroix, herinnerende aan zijne werkzaamheid voor het congres van 1850, met de opmerking dat spr. in zijne benoeming tot Regeringscommissaris de erkenning zag zijner sedert zoo vele jaren beleden beginselen op letterkundig en kunstgebied.

Met een ‘hoffelijken groet’ aan den Belgischen gezant bij ons hof, die de vergadering bijwoonde, werd deze eerste algemeene bijeenkomst gesloten.

In de afdeelingen

Eerste afdeeling.

Na een korte inleiding van den hoogleeraar dr. Jan ten Brink, verkreeg de Heer Julius Obrie het woord tot het doen van eenige mededeelingen over de Nederlandsche rechtstaal in Noord- en Zuid-Nederl. Spr. toonde aan de belangrijkheid van 't onderwerp door hem ter sprake gebracht: immers, is het niet hatelijk voor den Vlaming, dat in het Fransch zijne zaak voor den rechter behandeld wordt? Gemakzucht en onwil hebben den Belgischen rechter gebracht tot bestendiging van dien toestand. Voor een deel is echter ook oorzaak, dat de balie de Nederlandsche rechtstaal niet kent, hetgeen grootendeels te wijten is aan het feit, dat de lessen aan de hoogescholen in het Fransch worden gegeven, en aan het gemis van Nederlandsche rechtslitteratuur in de Academische boekerijen.

Het is den Zuid-Nederlanders niet uit het hoofd te praten, dat het Noordnederlandsch met tal van bastaardwoorden overzaaid is en dat vooral de rechtstaal daardoor bedorven wordt.

Indien het echter waar was, dan acht spr. dit toch minder erg, dan dat barbarismen onder een vreemd kleurtje onze taal binnensluipen. Overdreven ijver tegen vreemde woorden bracht ons tot een vertalingsmanie, en wij Zuid-Nederlanders vertaalden slecht. Zoo b.v. vertaalde Ledeganck 'jugement contradictoire' door 'wedersprakelijk vonnis', terwijl de Noord-Nederlanders dit zeer juist 'vonnis op tegenspraak' noemen. Dezelfde vertaalde 'exceptie' door 'uitneming'; het behoeft niet gezegd te worden dat dit geheel onjuist is.

Altijddurende rente noemt men eeuwige of eeuwigdurende (perpétuel) rente, men zegt eeuwigdurende (!) dwangarbeid. Voor solidair schreef Ledeganck 'elkheel'. Was 'hoofdelijk' dan niet goed?

In de strafrechtspleging heet een *procès-verbal de descente* een proces-verbaal van ter plaats begeving, enz. Zulke barbarismen zijn nog erger dan bastaardwoorden.

Met de beste wenschen voor den vooruitgang der taal eindigde speker zijne bijdrage.

De heer Bake bracht hulde aan den heer Obrie voor hetgeen hij reeds voor de Nederlandsche rechtstaal heeft gedaan. Spreker meent echter, dat de heer Obrie niet vrij van overdrijving is. 'Betichte' noemt spreker beter dan 'beklaagde'. 'Aftroggeling' in het Belgisch wetboek van strafrecht noemt spreker een zeer juiste weergeving van het bedoelde denkbeeld.

'Strafbaar feit' in onze eigen nieuwe strafwet acht spreker minder gelukkig.

Den uitgang rechtelijk (volkenrechtelijk, beklemrechtelijk, enz.) in onze rechtstaal zoo vaak voorkomend, droeg ook de goedkeuring van spreker niet weg. In ons huidige strafrecht noemt men concursus, mehrthätige concursus en einthätige concursus beide samenloop. In een Nederlandsch tijdschrift heeft men de beide beteekenissen nu willen onderscheiden door meerdaadsche en eendaadsche samenloop! Dan acht spreker omschrijving beter.

Mr. Katz noemt in tegenstelling met mr. Bake de Nederlandsche rechtstaal in Zuid-Nederland niets meer dan eene caricatuur van het Nederlandsch.

In het begin van onze eigen rechtsgeschiedenis krioelde

onze rechtstaal van bastaardwoorden. Dit gaat thans beter, maar het kan nog veel beter. Er is echter eene goede verontschuldiging voor al die vreemde woorden, in de rechtstaal gebruikt. Wij hebben steeds gesteund sinds de receptie van het Romeinsch recht, op dit recht. Onze rechtsgeleerden hebben eene Romaansche rechtsopvoeding ontvangen. Geen wonder dat zij tal van vreemde woorden half aan het Latijn ontleend, half met Fransche vormen bekleed, gebruiken. Het nieuwe strafwetboek heeft gelukkig met al dat vreemde gebroken, dank zij der hulp van den bekwamen taalgeleerde Matthijs de Vries.

Wij moeten bovendien den Zuidnederlandschen geleerde en in het bijzonder den boekenbewaarder van het Brusselsche rechtshuis (paleis van justitie) den heer Van de Sande, dankbaar zijn om hetgeen zij gedaan hebben tot verbetering van den treurigen toestand der Nederlandsche rechtstaal.

Prof. Nicolaas Beets, thans het woord nemende, herinnert aan een werk van *Thomas de Quincy*, waarin deze verklaart innig veel van een woord, maar vooral van een niet alledaagsch woord, een woord met voorbedachten rade, te hooren. Toen spreker dat las, rezen hem de haren te berge, maar ditzelfde geschiedde hem toen hij in een rechterlijk vonnis las, dat ‘de voorbedachten rade’ niet bewezen was. Die derde naamval in de plaats van een eerste, ergert spreker ten zeerste.

De heer Gondry verzekert den vorigen spreker, dat de Zuid-Nederlanders aan dit euvel zich niet schuldig maken. Maar spreker heeft een voorstel: dat ook de Zuid-Nederlandsche rechtsgeleerden zullen uitgenoodigd worden tot bijwoning van den Nederlandschen juristendag. Dit voorstel zal morgen behandeld worden.

De heer mr. H.H. van Capelle klaagt er over, dat hij voor zijne betrekking ‘advocaat en procureur’ geen Nederlandsche titel heeft, maar bovendien, dat indien een Franschman hem schrijft en hem ‘advocat et procureur’ noemt, dit hem alles behalve vleit. Deze en dergelijke bastaardwoorden in onze rechtstaal zijn door de kwakzalvers in het rechtsvak ingevoerd. Die onzin wordt door onze jongere rechtsgeleerden gelukkig er uitgeworpen. Niet alle leelijke woorden zijn echter verdwenen: voor rechthuis zeggen wij nog steeds paleis van justitie, voor voorzitter president, voor verstek vraagt men thans gelukkig geen défaut, maar voor défaillant zeggen wij nog niet ‘verstekkeling’ of iets dergelijks. Hoe zullen wij défaillant vertalen? Aan het congres de beslissing.

Voor hypotheek geeft ons B.W. de ongelukkige vertaling ‘onderzetting’. Dat woord deugt in het geheel niet. Geef ons nu een woord daarvoor, vraagt spreker.

Prof. Ten Brink herinnert spreker er aan, dat in enkele provinciën voor hypotheek ‘kusting’ wordt gezegd.

Daar de debatten over dit onderwerp ten einde zijn, verdaagt de voorzitter de afdeelingsvergadering tot morgen.

Tweede afdeeling.

Voorzitter was hier gekozen de heer Paul Fredericq van Gent, die voorstelde als zoodanig aan te wijzen òf den heer Paul Alberdingh Thijm òf den heer mr. W.H. De Beaufort. Beide heeren bedankten en stelden der vergadering voor, zich te bepalen bij den reeds gekozen voorzitter prof. Fredericq.

Prof. Fredericq verkreeg nu het woord om te spreken over *De inquisitie in de Nederlanden vóór keizer Karel V.* Spreker wees er op, dat de bronnen der geschiedenis voor de inquisitie onder Karel V en Philips II zeer talrijk zijn. De kettervervolging vóór den tijd dezer twee vorsten is echter minder bekend. Zooveel is zeker, dat keizer Karel V de kettervervolging niet heeft in 't leven geroepen, daar die reeds lang bestond vóór hem. De Rijksarchieven te Brussel en 's Gravenhage bezitten tal van stukken daarop betrekking hebbende, en daaruit en elders heeft spreker met eenige ijvervolle studenten aan de Gentsche hoogeschool voor zijne studie over dit onderwerp geput.

De toepassing van de inquisitie in het laatste der 16e eeuw stichtte heel wat beweging, om de eenvoudige reden, dat de herinnering aan de kettervervolging vóór dien tijd scheen uitgewischt. Eenige 17e eeuwsche schrijvers, waaronder Hooft, deelen dan ook ter goeder trouw mede, dat men in de Zuid-Nederlanden zelfs geen eigen inquisiteur had en dien of van Parijs, of van Keulen moest doen komen. Na hem komen vele schrijvers de inquisitie in de 18e en begin 19e eeuw als 't ware ontdekken; maar prof. Acquoy van Leiden in deze eeuw is de eerste, die de kettervervolging van dien tijd eenigszins volledig behandelt. Hij wordt gevolgd door het werk van prof. Willem Moll, *De Kerkgeschiedenis van Nederland vóór de Hervorming,* die daarin dat onderwerp 't eerst wetenschappelijk opvat.

Spreker ging hier de kerkelijke verdeeling na van de Zuidelijke Nederlanden, bisdommen, waarin de bisschoppen de

eigenlijke inquisiteurs waren, die eerst later door aanstelling van den H. Stoel, met behulp van pauselijke inquisiteurs, de ketterij hielpen onderdrukken. De Schelde was de afscheiding van de landen onder de kroon van Frankrijk of onder die van het Duitsche Rijk, waar of Fransche of Duitsche inquisiteurs werkzaam waren. Dat begint in de Nederlandsche gewesten omstreeks 1230, maar reeds in de eerste helft der 14e eeuw zijn die pauselijke inquisiteurs, waarschijnlijk door de groote macht der gemeenten, verdwenen, om opnieuw te verschijnen, na de fnuiking van de macht dier gemeenten, in 't einde der 14e eeuw.

De spreker ging hier de werking na der inquisitie, zooals die in 1232 door Paus Gregorius IX voor de Nederlanden aan de predikheeren werd opgedragen. De laatsten vatten hunne taak in allen ernst op en de predikheeren hadden druk werk in hunne uitroeiing der ketterij. Spreker eindigde hierbij voor heden zijne rede, om die morgen te vervolgen.

De heer J. Anspach, van Kampen, drukte den wensch uit dat het werk van prof. W. Moll in het Fransch wierd vertaald. De vergadering werd daarna gesloten.

Derde afdeeling.

In deze afdeeling, onder voorzitterschap van prof. A.G. van Hamel sprak de heer S.J. Bouberg Wilson over de opleiding van den Nederlandschen tooneelkunstenaar. Spreker bestreed de bewering van zoovelen, dat opleiding voor het tooneel aan eene school niet noodig is, omdat er kunstenaars zijn van naam en talent, die niet aan eene school zijn gevormd. Leiding hebben zij toch in elk geval gehad. Het ware ontluikende talent zoekt leiding. En zouden deze kunstenaars, op eene school gevormd, er minder om zijn?

Tooneelspelers kunnen niet worden gekweekt, zegt men. Maar de tooneelschool is geene kweekplaats voor geniën. Zij is de inrichting, die de sluimerende vonk tot een heilig vuur aanblaast, waar jongelieden met roeping en aanleg technisch worden voorbereid, waar hun geest en gemoed worden beschaafd, om hen tot zelfstandig denkende menschen te maken. Het programma der tooneelschool is tot het bereiken van dit doel ingericht, gelijk spreker dit uiteenzet met de onderdeelen van dit programma zelve, er bij opmerkende dat ook de wijze, waarop het onderricht wordt gegeven, geheel is ingericht naar de speciale eischen. Geheel gereed levert de

school niet af en dit behoeft zij niet te doen, evenmin als de militaire akademie helden *tout fait* aflevert. De practijk vormt. De opleiding tot het met succes bewandelen van den weg der practijk is het doel der school. Opleiding niet ten aanschouwe van het publiek in het kennen en kunnen dat de tooneelspeler moet weten, is beter dan dat hij geheel die opleiding op het tooneel ten aanschouwe van het publiek, moet ontvangen. Beschaafde vormen, goede manieren, zuivere toon en taal worden in de leerlingen der Tooneelschool geroemd; welnu, is dit niet reeds zeer veel? en men mag aannenemen dat de school veel heeft bijgedragen tot de grootere belangstelling in ons tooneel, dat zij een middenpunt is geworden van de dramatische beweging in ons land.

Prof. Van Hamel deelde in aansluiting aan deze woorden mede, dat Emile Marck hier eene *conférence* zal komen houden over *L'éducation du comédien.*

De heer Jan C. de Vos zeide dat 't hem steeds in de Tooneelschool heeft gehinderd, dat de eigenlijke tooneelspeler er niet tot zijn recht komt. De ruimte is veel te klein. In plaats dat de meeste eischen der inrichting het tooneel gelden, is dat bijzaak. De ontslagen leerling heeft daarmee te kampen. De regisseur roept hem herhaaldelijk toe: ge zijt niet op de school, ge staat niet op eene stoof. Waarom komt daarin niet verandering? De eigenlijke tooneeleischen behooren meer in aanmerking te komen. Waarom geene studie in de morgenuren op een groot tooneel?

De heer Bouberg Wilson hoorde met genoegen, dat de eenige grief van den heer De Vos tegen het gebouw is, niet tegen de opleiding. En inderdaad, van deze grieve is veel waar; maar men tracht de nadeelen zooveel mogelijk te voorkomen, door de leerlingen te laten optreden, door het examen in grootere ruimte, enz. Het laatste denkbeeld van den heer De Vos is zeker der overweging waard.

De heer L. Simons meende, dat aan het conservatoire te Parijs practische opleiding nagenoeg ontbreekt, waarop de voorzitter antwoordde, dat daar declamatie hoofdzaak is, elke leeraar heeft daar zijne leerlingen die niet van meester veranderen. Aan de Tooneelschool zijn wellicht te veel meesters, die elk eene andere methode hebben. Ook te Parijs hebben de lessen plaats op een klein tooneel, de examens op een groot. Een en ander zal door den heer Marck worden behandeld.

De heer M.A. Perk deelde mede, dat de aan de tooneelschool gevolgde methode slechts na vele besprekingen en besluiten der algemeene vergadering is gehandhaafd, waarop de heer De Vos zegt nog niet te hebben vernomen, waarom de opleiding zoo is als zij nu is, hetgeen de voorzitter nu minder ter bespreking noodig achtte.

De heer Rössing steunde de meening des heeren De Vos, dat bij de tegenwoordige opleiding wordt te weinig aandacht geschonken aan spel.

Na enkele opmerkingen van den heer Simons werden het debat en de vergadering gesloten.

Eerste Algemeene Vergadering.

Te half drie hield het congres eene algemeene vergadering onder voorzitterschap van prof. Quack. Zij werd o.a. bijgewoond door den commissaris des Konings in Noord-Holland.

De voorzitter deelt o.a. mede, dat het voorgaande bezoek aan Vondel's standbeeld officieel van het programma vervalt omdat de sprekers, die daarbij het woord zouden voeren, verhinderd zijn het congres bij te wonen. Men zal zich bij een bezoek aan het Vondelpark bepalen tot de ingevingen van het oogenblik.

Van de commissie voor de Vondelfeesten te Antwerpen, op 18 en 19 dezer, is eene uitnoodiging ingekomen die feesten bij te wonen. Daartoe worden als vertegenwoordigers van het congres aangewezen de heeren Max Rooses en Jan van Rijswijck, waarbij de hoop werd uitgesproken dat ook Noord-Nederlanders zich daarbij zullen aansluiten. Van Mr. J.E. Banck zijn tal van exemplaren van zijn *Vondel herdacht* ter beschikking voor de leden ontvangen.

Mevr. Lina Schneider betrad vervolgens de tribune en bood hare *Geschichte der Niederländische Literatur* het congres aan, met herinnering aan de medewerking daaraan van wijlen Ferdinand von Hellwald, wiens broeder Friedrich niet gevolg had kunnen geven aan zijn voornemen hier tegenwoordig te zijn. Mevr. Schneider verhaalde de wordingsgeschiedenis van het werk, dat opgedragen is aan 's Konings zuster, de groothertogin van Saksen-Weimar, die het middenpunt is der Goethe-vereering en ook de Nederlandsche letteren hoog in eere houdt.

Dat werk komt uit Keulen, Vondel's geboortestad, naar Amsterdam, waar hij gewerkt heeft en rust, bij eene gelegenheid, die als voorfeest aan de herinnering van de driehonderdste verjaring van zijn geboortedag kan worden beschouwd. Ter herinnering daaraan zal - behalve wellicht officieele blijken van vereering - in November e.k. in den schouwburg van Keulen, de directeur Hoffmann Vondel's *Jephta* in de vertolking van mevr. Schneider doen opvoeren, gelijk voor 200 jaren reeds Vondel's *Maria Stuart* te Leipzig vertoond werd.

De aanbieding en de echt gemoedelijke toespraak werden met luide toejuichingen ontvangen en de Voorzitter was in zijn warm woord van dank de tolk der vergadering.

Prof. C.B. Spruijt sprak vervolgens over de *belangen van den Nederlandschen stam in Zuid-Afrika.*

Na een schets van de eigenaardigheden van den Germaanschen stam, deed spreker uitkomen dat de Zuid-Afrikaansch Nederlanders, al hebben zij van hunne letterkunde nog weinig doen blijken, wel degelijk recht hebben op de belangstelling van het congres, al was 't maar alleen om de prachtige wijze waarop zij hunne taal en instellingen handhaven. Uit de geschiedenis der Transvaal haalde spreker een aantal voorbeelden aan, die daarvan ten bewijze strekken, met de opmerking dat diezelfde geest in de Kaapkolonie heerscht, waar eene krachtige beweging is ontstaan ten behoeve der eigen taal, niettegenstaande de Boeren aldaar al twee eeuwen onder Engelsch bestuur stonden. Al de Boeren, deels van Hollandschen, deels van Franschen oorsprong, spreken het Afrikaander-Hollandsch. In het Parlement te Kaapstad, waar de Afrikaanders de meerderheid hebben, hoort men evenveel Hollandsch als Engelsch; een Afrikaander-Bond heeft reeds verscheidene overwinningen behaald door het verplichtend stellen van de Hollandsche taal in ambtelijke bescheiden.

Behoort die beweging niet meer gesteund te worden dan tot dusverre het geval was, vooral ook door de Vlamingen, die gelijken strijd moesten strijden? Wij Noord-Nederlanders hebben de Boeren verwaarloosd, b.v. in 1853, toen men in Nederland voor een hoogeschool te Stellenbosch vergeefs een hoogleeraar zocht, die toen uit Schotland moest worden geroepen. Wij hebben geen consul te Kaapstad, Bloemfontein of Pretoria. Onze scholen stonden niet voor de Kapenaars open. Onze verloren zonen zonden wij er heen, anders niet;

sedert Harting's optreden en den vrijheidsoorlog is dat wat beter geworden.

Alléén trouwe handhaving der moedertaal en nationale zeden kan het onafhankelijk volksbestaan der Afrikaners bevestigen. In dezen strijd moeten zij worden gesteund, en hun wapenkreet moge een echo vinden bij dit congres. *(Toejuiching)*.

Prof. Jan Ten Brink zeide dat de Afrikaanders een soort van taal spraken, die zóóver van de onze is, dat er al zeer veel moet geschieden, eer wij van eenige verwantschap kunnen spreken en op de verdere ontwikkeling invloed oefenen.

Prof. Fredericq antwoordde dat vóór 30 jaar de Vlamingen ook een Nederlandsch spraken, dat, volgens de Hollanders, op niets geleek. Neen, verlaten wij de Boeren niet, volbrengen wij onzen plicht tegenover de broeders in Zuid-Afrika. (*Luide toejuiching.*)

Prof. J. Alb. Thijm is 't eens met prof. Ten Brink. Dat men de letterkundige vorming in Zuid-Nederland voor zoovele jaren met die van de hedendaagsche Transvaal wil vergelijken, kan hij niet begrijpen.

Daarentegen steunde de heer T. de Beer het gesprokene van prof. Fredericq, tevens mededeelende dat reeds veel voor de zuivering der taal in Zuid-Afrika wordt gedaan.

De heer J.W. Brouwers meent, dat het de vraag niet is, of de Afrikaanders mooi Hollandsch spreken of schrijven, maar of er eene deur open staat, waar wij binnen moeten treden, of er iets te veroveren is, dat wij moeten bemachtigen. (*Luide toejuichingen.*) De Kaap moet veroverd worden voor de zuivere Nederlandsche taal. Laten alle Nederlandsche schrijvers exemplaren hunner werken er heen zenden.

De heer A. Ising meent, dat de sympathie voor de Zuid-Nederlanders in Noord-Nederland niet zóó groot is als ze moest zijn. Laat ons die vergrooten en versterken, alvorens aan de Afrikaanders te denken.

Prof. Fredericq is niet bang voor deze concurrentie. Hoe meer het hart opengaat voor taal- en stamverwantschap, hoe meer alle belanghebbenden ervan zullen genieten. Voorts zegde spreker dat het Vlaamsch vóór 50 jaar wel degelijk werd beschouwd als nu het Afrikaansch. *De Gids* sprak toen van een onbekenden knutselaar (Conscience); misschien is er nu reeds een dergelijk knutselaar in Transvaal. (*Gelach en toejuiching.*)

Prof. Thijm houdt vol dat het Afrikaansch van nu niet in de verte gelijk staat met het Vlaamsch vóór 50 jaar.

Prof. Spruyt doet den heer Ten Brink opmerken welke opvoeding de Transvalers hebben gehad, die de heer Ten Brink toch ook hier heeft hooren spreken. De Staten-Bijbel in zuiver Hollandsch wordt in Transvaal gebruikt. Laat men de Afrikaanders aan zichzelven over, dan kan de heer Ten Brink gelijk hebben; maar als men hulp biedt en meêwerkt van hieruit over het taalonderwijs daar, dan zal 't beter worden, behoudens het dialect wellicht, maar dat is zoo erg niet; dialect brengt kleur en geur.

Dr. Max Rooses sprak vervolgens over de wenschelijkheid dat tusschen Noord- en Zuid-Nederlandsche letterkundigen een verbond worde gesticht ter bestendige behartiging onzer taal en letteren.

In de breedvoerige toelichting tot dit plan deed hij uitkomen, dat van de jaarlijksche vergadering een dergelijk verbond zou kunnen komen in plaats van het congres, met of zonder de gebruikelijke feestelijkheden en plechtstatigheden, waar minder zou worden ‘geredevoerd’ dan op de congressen, maar meer gewerkt met beter wezenlijk resultaat.

Door de vereeniging en samenwerking van twee thans bestaande maatschappijen, gelijk reeds wordt voorbereid, is zulk een verbond al dadelijk te scheppen. Van de indeeling en werking gaf spreker een uitgebreide schets.

Het voorstel wordt aan de bestendige commissie voor de congressen verzonden.

Een voorstel van den heer Brouwers om namens het congres hulde te betuigen aan het bestuur van de Transvaal, werd door prof. Spruyt bestreden. Er is al zooveel sympathie betuigd, zeide deze, al zooveel champagne gedronken, zooveel in optocht gegaan ter eere van de Transvaal! nu alweer een votum van sympathie? Men wacht daar nu op wat anders!

Dr. Laurillard droeg als slot dezer algemeene vergadering, een gedicht voor, gewijd aan *De Vlag*; de vlag van beide natiën hier huldigend de macht van 't woord.

***

Om 8 ure, woonden de congresleden in den stads-schouwburg eene puike vertooning bij van *Macbeth*, vertaald en bewerkt door Dr L.A.J. Burgersdijk. De koninklijke Vereeniging: *Het Nederlandsch Tooneel* voerde het stuk meesterlijk op en verwierf den grootsten bijval. Tuilen en kransen ontbraken niet. Eerst om middernacht ging men uiteen.

Algemeene Vergadering van Vrijdag 16 September.

Te 3 uur werd een algemeene vergadering gehouden onder voorzitterschap van prof. Quack, die mededeelde dat het bestuur der Ned. Zuid-Afrikaansche Vereeniging een aantal exemplaren van haar jaarverslag ter beschikking der congresleden heeft gesteld. Voorts stelde hij voor dat de vergadering zich aansluite aan de betuiging van een diep leedgevoel wegens het overlijden van Mej. E.J. Hasebroek, de muze van *Jonathan's Waarheid en Droomen*, de begaafde schrijfster en zuster van den dichter Hasebroek. De vergadering toonde luide hare instemming met die woorden.

De Voorzitter maakte vervolgens bekend, dat het gedenkteeken, op het graf van Mevr. Bosboom-Toussaint, door Nederlandsche vrouwen opgericht Zondag e.k. op hoogst eenvoudige wijze zal worden overgedragen aan den heer Bosboom. Het bureel van het congres zal zich bij deze plechtigheid aansluiten.

De bestendige commissie voor de congressen (ditmaal 4 Belgen en 3 Nederlanders) werd samengesteld als volgt: Alb. Thijm, H. de Veer, dr. Jan ten Brink, Max Rooses, Paul Fredericq, Jan van Beers en Désiré Delcroix.

Prof. M. de Vries verkreeg vervolgens het woord. Hij verklaarde gisteren door overgroote aandoening te zijn overstelpt, om den Voorzitter te kunnen danken voor hetgeen deze omtrent hem in de openingsrede gezegd had. Gisterenavond had hij gelegenheid dit ten huize des voorzitters te doen, en daarom voegde hij enkele mededeelingen toe omtrent het *Woordenboek*, welke hij verzocht was hier te herhalen. In de congressen, waar 't ontstond, vond en vindt het Woordenboek zijn kracht. De geschiedenis van het werk, waarvan spreker het ontwerp op het Brusselsch congres indiende, en waarvan hij de samenstelling aanvaardde niet uit aanmatiging, maar uit plichtgevoel, als ambstplicht, werd door hem nagegaan. Spreker moest toonen, dat hij inderdaad hoogleeraar in de Nederlandsche taal, recht had te zijn (*toejuichingen)*. Met moed werd de taak aanvaard, begonnen en voortgezet, en nog is spreker er aan werkzaam. In den loop van jaren is veel bijeengebracht, een schat van bouwstof opgezameld. De spelling werd naar een bepaalden vorm geregeld, onder de krachtige medewerking van Te Winkel. Op dit punt is nu vrede, zelfs de *Haarl. Ct.* nam de nieuwe spelling

aan, zij ze ook onvolmaakt. Nu gaat men verder, nu kan gestreefd worden naar het ideaal door prof. Quack gisteren geschetst. Het Woordenboek werd eene gebeurtenis. Men wil een arbeid verrichten, niet onwaardig naast Grimm's werk te worden genoemd. Langzaam, zeer langzaam gaat de arbeid voort; het Woordenboek wordt uitgebreid, zeer uitgebreid, angstwekkend uitgebreid, een gevolg van den onmetelijken rijkdom der taal, de schuld, neen de eer der Nederl. natie zelve, een gevolg van de omstandigheid dat er niets bestaat dat tot grondslag kan strekken. Toch had het spoediger kunnen gaan, maar de omstandigheden waren niet gunstig. Te Winkel, Verwijs, aan wier nagedachtenis spreker warme hulde brengt, ontvielen hem; Cosijn werd tot andere plichten geroepen. Dr. Kluyver werkt nu mede, een man, die zich tegenover de taal verdienstelijk zal maken. Adriaan Beets, die den geest des vaders in zich voelt, moest de medewerking laten varen, toen hij aan het gymnasium te Rotterdam werd geroepen. Meent niet dat er niet wordt gewerkt; er wordt gearbeid, alle dagen. De verzameling is gemaakt, voor altijd het eigendom der Nederlandsche natie. Het ontwerp is gereed en tot de bijzonderheden uitgewerkt, 35 afleveringen zijn verschenen, waaruit de gevolgde beginselen en de gestelde regelen blijken. Twijfelachtige vraagstukken zijn opgelost; er moet nu slechts uitgewerkt worden. Zijn daartoe de krachten? Ja, jong Nederland moet en kan 't doen. Waarom geschiedt het niet. Eene geldquaestie. Uitbreiding van werkkracht staat niet in sprekers macht. De Nederlandsche Regeering steunt elke aflevering die verschijnt met 1000 gl. daarbij voegt België 500 franks. Meer mag niet worden gevraagd; spreker is er dankbaar voor, maar voldoende om de noodige medewerking te verkrijgen, is 't niet. En toch heeft spreker er behoefte aan. De ouderdom komt op wollen sokken aan; en als spreker komt te vallen, als de krachten te kort schieten, wat dan? De medearbeider zou het werk voortzetten, maar de papieren ten huize van spreker, die kolossale verzameling, die de medearbeider niet kan bergen, waar blijven die? Spreker heeft gedaan wat in zijn vermogen was. ‘Meent gij - zoo eindigt hij - dat het Woordenboek eene toekomst is voor de natie, waakt dan, waakt gij allen dat het geheel tot stand kome. Een volk dat fier is op zijne taal, kan zijne onafhankelijkheid niet verliezen. En dat het taalbewustzijn in de natie opgewekt is, blijkt uit alles’

De toespraak werd luide toegejuicht, even als des Voorzitters wensch, dat prof. Matthijs de Vries een groenen ouderdom lang behoude.

De heer Jan Van Beers zeide dat te Antwerpen het voorstel is gedaan voor elke aflevering 100 franks meer te geven dan nu. Dat dit voorbeeld navolging vinde.

Dr. Laurillard vroeg of het Congres niet eene commissie van bijstand in de uitgaaf van het Woordenboek kon benoemen, eene commissie, die geldelijken steun trachtte te verkrijgen, die eenmaal de verzameling hulpbronnen van den hoogleeraar kon aanvaarden.

Over dat denkbeeld zal wellicht nog morgen worden gesproken, of anders aan de bestendige commissie worden verzonden ter uitvoering.

De heer Burgersdijk betreedt nu de tribune, daartoe, naar hij mededeelde, door de congrescommissie uitgenoodigd, tot het doen van eenige mededeelingen omtrent zijne vertaling van Shakespeares treurspelen, die in 1877 begonnen, nu weldra in druk geheel zal zijn verschenen. Hij schetste hoe de tijdsorde der stukken samenhangt met de ontwikkeling van het karakter des dichters en licht dit toe door aanhalingen uit zijn vertolking, die zeer wordt toegejuicht.

Hiermede eindigde deze algemeene vergadering.

's Anderdaags morgend maakten vele leden een uitstapje naar Zaandag en gebruikten te zamen het middagmaal in *Felix*.

In de afdeelingen.

Den Zaterdagmorgend vergaderden de afdeelingen.

Eerste afdeeling.

Na opening der zitting en voorlezing van enkele ingekomen stukken verkreeg de heer Cupérus (Antwerpen) het woord ter aanbieding van zijn boek over eene Nederlandsche turntaal.

De heer Gondry lichtte hierop zijn voorstel, gisteren reeds gedaan, nader toe.

Dit voorstel kwam hierop neder, dat het Congres aan de Nederlandsche Juristenvereeniging de uitnoodiging zou richten, den Zuid-Nederlanders toe te staan den jaarlijkschen juristendag bij te wonen.

De Juristenvereeniging bespreekt rechtsvragen, speciaal uit

een Noord-Nederlandsch oogpunt. Maar er zijn tal van vragen die Noord- en Zuid-Nederlanders gezamenlijk zouden kunnen bespreken, vooral theoretische vragen, en het gevolg daarvan zou zijn wijziging van het bestaande recht in beide landen in denzelfden zin.

Het doel van sprekers voorstel is niets meer dan verbroedering tusschen Noord- en Zuid-Nederlanders en een zelfde rechtsterminologie in het leven te doen roepen.

De heer Alberdingk Thijm meent, dat wanneer door het congres een brief met een bepaald voorstel tot de Ned. Juristenvereeniging werd gericht, het congres van zijne gewoonte zou afwijken. Ten hoogste zou de bestendige commissie zich daarmede kunnen belasten.

De heer Pijnappel wijst er op, dat de Nederlandsche Juristenvereeniging ten doel heeft de vorming van eene rechtsovertuiging onder de Ned. juristen. De Vereeniging is speciaal met het oog op het Ned. recht in het leven geroepen. Elementen van internationaal karakter dienen er vreemd aan te blijven, al zullen Belgische rechtsgeleerden als gasten zeer welkom zijn. Hunne medewerking acht spreker eenigszins onnoodig, terwijl bovendien, hetgeen ook blijkt uit het reglement der Juristenvereeniging, de Vereeniging minder voor verbetering der taal is opgericht. De wensch kan echter uitgedrukt worden, dat zij de taal van het recht eens aan de orde stelle. Het congres zou daartoe den eersten stoot kunnen geven. Onze rechtstaal heeft voorzeker zuivering noodig, zoodat het een goede daad zou zijn daarop eens aan te dringen. Spreker is echter niet zulk een purist, dat hij vreemde woorden, door ons volk aangenomen, vertaald zou willen zien. Het initiatief tot verbetering van onze rechtstaal blijve bij het Congres, de Nederlandsche Juristenvereeniging zou er dan een tweeden stoot aan kunnen geven. Dat het Congres daartoe den wensch uitdrukte, zou spreker voortreffelijk noemen. Spreker wijst ten slotte op art. 2 van het reglement der Juristenvereeniging, dat het mogelijk maakt dat vreemdelingen buitengewoon lid dier Vereeniging worden.

De voorzitter (prof. Jan ten Brink) vereenigt zich met het voorstel van mr. Pijnappel.

De heer prof. G.A. van Hamel is het oordeel toegedaan, dat de Juristenvereeniging voorzeker belang zal stellen in de verbetering der rechtstaal, vooral van het Nederlandsch der vonnissen, dat meer dan dat van de wetten te wenschen laat.

Zuiver Nederlandsch kunnen we echter niet voor onze rechtsinstellingen gebruiken. Maar spreker is gaarne bereid de aandacht van de Nederlandsche Juristenvereeniging op de quaestie te vestigen.

In de tweede plaats spreekt men over vragen van wetgeving, dan dient men daarbij in de eerste plaats nationaal te zijn. Zou nu de heer Gondry niet in België een Juristenvereeniging kunnen oprichten? Men zal daar twee talen spreken, maar ééne wetgeving behandelen. Dat evenwel de Belgische juristen op de Ned. Juristenvereeniging welkom zullen zijn, verzekert Spreker gaarne. Deswege herinnert Spreker den heer Gondry er aan, dat de eerstvolgende Juristendag te Breda, dus niet zoo heel ver van de Belgische grenzen, zal gehouden worden. Na een korte repliek van den heer Gondry en nadat de voorzitter den wensch, te voren door mr. Pijnappel geuit, geformuleerd had, wees mr. Katz er op, dat elk Ned. jurist beter doet in eigen boezem eigen fouten te verbeteren dan verbetering dier fouten op een officieel lichaam te schuiven.

Mr. Pijnappel herinnerde hier tegenover er aan dat samenwerking van Congres en Juristenvereeniging meer zal uitrichten dan individueele werkzaamheid, al blijft deze natuurlijk geheel vrij.

De gedachtenwisseling werd hierop gesloten.

Dr. D.C. Nijhoff (Den Haag) verdedigde hierop de volgende stelling. ‘Men moet instemmen met de uitspraak van de Saturday Review van 28 Aug. 1886 omtrent Jonckbloets oordeel over Vondel. ‘We are sorry to see, that mr. Jonckbloet's realistic taste has induced him tot depreciate the beautiful works of Vondel, the great ideal poet of the Netherlands.’

Spreker wilde wijzen op een fout van Jonckbloet in diens critiek van Vondel. Voor dezen geleerde is Vondel, in tegenstelling met alle andere beoordeelaars, volstrekt niet het lichtpunt onzer letterkundige geschiedenis. Slechts de lyrische poëzie van Vondel heeft bij hem grondige, welwillende critiek te voorschijn geroepen. Zijn angst voor te hooge vereering van Vondel heeft hem tot harde, dorre critiek, vooral van de dramatische poëzie van den dichtervorst, verleid.

Diens tragediën toetst hij aan enkele, volgens hem vaststaande regelen der schoonheidsleer: zij voldoen daaraan niet en Jonckbloets oordeel luidt: ‘noch poëtisch noch dramatisch.’ Maar Vondel heeft voorzeker enkele dier wetten overtreden, daar hij bang was, dat zijn gedichten niet in den

smaak van het publiek zouden vallen. En dit streven heeft in Jonckbloets oordeel geen vergiffenis kunnen erlangen.

Vondel behoort niet tot de eerste dramatische genieën, maar indien men zijn werken van zeer nabij beschouwt, dan ziet men de fijnheden en schoonheden van zijn dramatische werken, al zijn zij niet meer van onzen tijd, al dient men ze te genieten in eene stemming, die helaas maar al te vaak niet meer de onze is.

Jonckbloet's realistische smaak heeft hem verhinderd Vondel goed te waardeeren, doordat hij hem verdacht van alle mogelijke bijbedoelingen, van voortdurende strijdlustigheid op het gebied van politiek kerkelijke quaestien. Vondel's echte kunstenaarsziel en zijn oprecht karakter verbieden spreker zich bij dit oordeeel, alsof de dichter de taal tot voertuig van geheime bedoelingen gebruikte, aan te sluiten. Daarvoor was Vondel te veel idealist.

Spreker eindigt met de hoop, dat Jonckbloet ons moge blijven leiden bij onderzoekingen op het gebied der zuivere waarneming, maar voor een juist oordeel over het ideale, het dichterlijke karakter van Vondel, ga men ter markt bij een anderen criticus.

Prof. Jan ten Brink betoogt dat de uitdrukking ‘realistic taste’ ongelukkig gekozen is. ‘Romantic’ of ‘theoretic taste’ ware beter geweest. Jonckbloet koos Duitsche gidsen in zijn critiek. Zij verklaarden dat er een geheel wetboek van aesthetiek bestaat en aan dat wetboek werd elk dichtwerk, elk drama of tragedie getoetst. Maar de aesthethiek heeft ten hoogste enkele zeer algemeene vaste regelen gesteld. Elk groote dichter stelt zelf wetten en dat heeft het genie Vondel ook gedaan. Men neme zijne drama's zooals zij daar liggen, maar toetse ze niet aan vreemde stelregelen; enkel hun eigen innerlijke waarde beoordeele men.

Prof. Alberdingk Thijm betuigt zijne adhaesie aan het amendement, door prof. ten Brinck voorgesteld. Spreker betuigt zijne levendigste sympathie voor de woorden van den inleider. Jonckbloet heeft het eerst de aandacht er op gevestigd, dat Vondel bijbedoelingen had in zijn drama's en dat b.v. *Lucifer* den strijd tusschen Nederland en Spanje moest afschilderen. Vondel is volgens Spreker echter in de eerste plaats dichter. Voorzeker hebben Vondel bij schildering zijner figuren, bepaalde personen, enkele tijdgenooten voor de oogen gestaan, maar bij uitwerking daarvan heeft hij slechts dichterlijke bedoelingen gehad.

De beraadslagingen over dit onderwerp werden hierna gesloten

De heer Taco de Beer sprak vervolgens over realisme, naturalisme en objectiviteit in de poëtische litteratuur.

Spreker wenscht alleen eene vraag te doen: nl. of men bij den huidigen strijd op letterkundig gebied een strijd over personen niet kan buitensluiten en zich op een objectief standpunt plaatsen. De personen worden thans steeds in den strijd gemengd en dit keurt spreker ten zeerste af.

Johan Gottfried von Herder wees indertijd op de groote modellen ter navolging: Homerus en Shakespeare. Maar in denzelfden tijd dat hij op grondige studie dier groote modellen aandrong, stonden de ‘Sturm und Däanger’ op. Zij kenden wel enkele fragmenten uit Shakespeare's werken, maar niets was hun welkomer dan het schijnbaar onsamenhangende van diens drama's. De diepe grond echter dier werken, de hoogere eenheid ervan, kenden ze niet; zij volgden hem slechts in zijne bandeloosheid na. Ditzelfde verschijnsel vertoont zich thans ook bij ons te lande. De jongere richting ziet in de oudere thans niets goeds meer. Dit keurt spreker af. In hoeverre nu is in deze quaestie een onafhankelijk standpunt in te nemen? In Herder's tijd openbaarde de beweging der jongeren zich in ongeregeldheid; het genie heeft geen regel noodig, maar ongeregeldheid schept geen genie en het ongeregelde van de huidige jonge richting, het zoogenaamde naturalisme wekt in tegenstelling met de oude groote genieën onlust op. Voor de jonge richting bestaat voorzeker de heilige plicht om nieuwe woorden te smeden, maar de jonge richting maakt van die plicht misbruik.

Spreker heeft een principieel bezwaar tegen de jonge richting, dat zij nl. geen onderwerp noodig acht. Daartegen teekent spreker verzet aan. Gedachte dient er in elk gedicht te liggen, schoone klanken zijn niet voldoende. Dat gebrek aan onderwerp en gedachte brengt ons weder terug tot den tijd van ziekelijke sentimentaliteit. Onze tijd is een tijd van strijd en gevaar en tegen terugkeer tot den sentimenteelen tijd is spreker krachtig gekant.

Prof. Ten Brink wil de vraag: hoe men zich tegenover naturalisme en realisme moet plaatsen en het antwoord, dat men zich op een objectief standpunt moet plaatsen, met een enkel woord bespreken. Naturalisme en realisme zijn nieuwe woorden, maar hunne ideeën zijn oud. Reeds de Grieken

waren naturalislen. Het realisme is niets meer dan eene reactie tegen het romantisme, dan een terugslag op de overdrijving van die richting, en het naturalisme was weder een strijd tegen het realisme. Het ‘décadentisme’ zal op zijn beurt tegen het naturalisme weder inwerken. Dergelijke reactie zal zich altijd voordoen en wij kunnen haar blijven aanschouwen met kalm oog, want de dienst van het ware schoone zal op den duur toch overwinnen.

Mr. C. Bake verkreeg nu het woord ter behandeling van de spelling der Noord- en Zuid-Nederlandsche plaatsnamen. Spreker wil een einde zien komen aan de weinige overeenstemming in de spelling der plaatsnamen. Meer dan 234 plaatsnamen zijn in officieele stukken verschillend gespeld.

Aan pogingen tot eenparigheid heeft het niet ontbroken. Aan de lijst der afdeeling letterkunde van de Kon. Maatsch. v. Wetenschappen wijdde spreker enkele beschouwingen. Haar verdienstelijk werk heeft haar weinig voldoening gegeven; tot officieele naamlijst is het niet verheven.

De afd. ‘Nederland’ van het Aardrijksk. Genootschap heeft in 1884 eene namenlijst doen verschijnen. Deze lijst beleefde tot nu toe reeds twee uitgaven.

In België bestaat eene Kon. Commissie tot vaststelling eener eenparige spelling van plaatsnamen.

Op het Xde lett. Congres bracht prof. Heremans een verslag over dit onderwerp uit, voortvloeiende uit de besluiten op het IXe Congres genomen. Deze wilde de uitspraak als leiddraad doen dienen. Spreker acht deze opvatting juist; de afleiding der woorden komt pas in de tweede plaats in aanmerking, zooals Spreker met enkele voorbeelden aantoont. De beschaafde uitspraak der eigennamen dient te worden afgebeeld door onze hedendaagsche letterteekens: geen *ae*, geen *ay*, geen *x*, geen *sch* enz. Met tal van voorbeelden werkte Spreker deze stelling uit.

Die regel zal, meent Spreker, ook op de Zuid-Nederlandsche plaatsnamen toegepast moeten worden.

De Voorzitter sloot hierop wegens het vergevorde uur met een kort en hartelijk woord de vergadering.

Tweede afdeeling.

De heer mr. N. de Roever, van Amsterdam, sprak hier over *den invloed door de Zuid-Nederlanders uitgeoefend op den bloei van het Noorden en bijzonder op Amsterdam* en

wees er op, dat de bloei van Amsterdam begon, toen juist Antwerpen onder den druk van de Spaansche tyrannie gebukt ging, waarbij die bloeiende toestand van Amsterdam in de 16e en 17e eeuw in den breede werd geschetst. Burgemeester en Wethouders ontzagen geene kosten om aan Vlaamsche nijveren, die door den spreker met name werden genoemd, toelagen te geven en het poorterschap, als zij zich hier ter stede vestigden. Zich vooral bepalende bij laken en linnen, zijde en fluweelweverijen, wees de Spr. op de beroemde trijpsoorten als het *velours d'Utrecht*, welke hier, hoofdzakelijk door Vlamingen, die veelal uit Doornik kwamen, werden vervaardigd.

Ook de tapijtmakerij kwam hier ter stede door tapijtwevers van Oudenaarde, Doornik en andere plaatsen, in bloei. In 1697 richtte de stad zelve eene groote tapijtweverij op, die bijna 60 jaar bleef bestaan. Evenzoo beleefde de goud-leer-fabricatie een tijdperk van bloei en wat de steen- en beeldhouwerij betreft, vele gevels hier ter stede danken aan Zuid-Nederlanders hunne versieringen. De meubelmakerij en verlakkerij, de glasblazerij, de plateelbakkerij, de suikerbakkerij vonden allen hier hare eerste vertegenwoordigers in Vlamingen, die zich hier nederzetten. De diamantslijperij werd reeds in 1588 hier ter stede beoefend door eenen Antwerpenaar. In alle vakken trouwens vond men Zuid-Nederlanders, die er hun nijveren arbeid tot bloei wisten te brengen.

Deze mededeelingen van den heer De Roever werden met toejuichingen ontvangen en de voorzitter prof. Fredericq en de heer Max. Rooses, betuigden er hunne ingenomenheid mede. De laatste wijdde eenige waardeerende woorden, naar aanleiding van zijn bezoek aan het Rijksmuseum, aan die jonge school, waarvan mr. De Roever door zijne betrekking aan het blad *Oud-Holland* het hoofd is, die een critisch onderzoek zich tot taak heeft gesteld naar de voortbrengselen van vroegere kunst en nijverheid. De heer Frederiks wees er op, dat het vestigen van Zuid-Nederlanders hier te lande reeds dateert van de eerste helft der 16e eeuw.

De heer pastoor Brouwers had eenige bedenkingen tegen het gesprokene door prof. Fredericq in de voorgaande zitting over de Inquisitie vóór Karel V, waarbij hij den Spr. o.a. verweet, het onderwerp eenigszins partijdig behandeld te hebben en schrijvers niet te hebben genoemd, die dit onderwerp van een ander standpunt behandelen. Daarbij had prof.

Fredericq slechts gesproken van *de* inquisitie en niet onderscheiden de pauselijke, de bisschoppelijke en de Staatsinquisitie, welke twee eerste geen lijfstraffelijke rechtspleging oefenden zoodra men schuld bekende. Dat was het groote gebrek der voordracht van prof. Fredericq, dat hij de Staatsinquisitie, door Karel V op eigen gezag geoefend en verscherpt, niet afscheidde van de kerkelijke.

De heer Fredericq antwoordde dat hij het onderwerp, dat in Noord-Nederland wetenschappelijker is behandeld dan in Zuid-Nederland, heeft behandeld om hulde te brengen aan de Noord-Nederlandsche schrijvers Acquoy, Moll en De Hoop Scheffer. Spr. had met bedoeling de kerkelijke zijde der zaak niet aangeraakt, maar er waren vele punten in de geschiedbronnen te vinden, waarbij de pausen en bisschoppen aandringen op de kastijding der ketters, gelijk Spr. door een geschiedkundig feit, vermeld door prof. De Hoop Scheffer, aantoonde. Door pastoor Brouwers werd dit feit, de verbranding van een ketter, ten onrechte toegewezen aan de staatsmacht, in deze het Hof van Holland, en niet aan de kerkelijke inquisitie.

Prof. Paul Alberdingk Thijm van Leuven dankte den heer Fredericq voor de onpartijdigheid, waarmede hij het onderwerp had behandeld, en pastoor Brouwers reikte hem onder toejuiching der toehoorders de hand.

De heer A.J. Servaas van Rooyen van Den Haag had een rondzendbrief gezonden aan de leden van dit Congres, i.z. enkele punten betreffende het archiefwezen, waarbij hij aandrong o.a. op nauwere aaneensluiting van alle archivarissen en wees op de scheeve verhouding, geboren uit al. 2 van art. 103 der gemeentewet, waarbij de gemeente-secretaris toezicht heeft op den arbeid van den archivaris.

De heer Van Eck van Leiden ondersteunde dit laatste en keurde deze regeling af. Over dit onderwerp werd nog het woord gevoerd door de heeren Fabius, Frederiks en Vorsterman van Oyen, die onderscheiding wenschten tusschen oud en nieuw archief. Daarbij bracht de heer Vorsterman hulde aan de tegenwoordige Rijks- en gemeente-archivarissen.

(Slot in de volgende aflevering).

Meyer en Muller
Eene schets

I.

Voortreffelijk wijnhuis, vermaard voor de fijnheid, beste bediening! Inkoop slechts comptant met twee per cent korting. Zijne goede faam ging ver over de grenzen der vaderstad en te Wettendorp wist iedereen, zelfs de zotte kleerlapper Jakerel, dat het huis goeden grond had, en Meyer en Muller een vermogen bezaten van ten minste vijftig duizend frank. Wat meer is, de twee bazen waren jong en vlijtig, en zorg noch spoed werd in het bedienen der klanten gespaard, zoodat het huis als voorbeeld van gansch Wettendorp werd aangewezen en het vertrouwen gedurig toenam. Hoe kon het dus anders dan dat Meyer en Muller door geheel de wereld benijd werden? En zij wierden ook benijd, zelfs van den welstellenden beenhouwer Zeldenberg, die raadslid was en tevens bevelhebber der pompiers. Maar zoo gaat het in de wereld: terwijl de gansche stad Meyer en Muller bewonderde, gevoelden zich deze beide jongelingen alles behalve gelukkig. Het waren zeer dichterlijke naturen, vol dweepzucht voor de poëzie, zoodanig, dat de kleinste wantoon hen kon kwetsen tot in het diepste der ziel.

In het weekblad *De Wettendorpsche Bode* verschenen van tijd tot tijd gedichten, die nu Meyer dan Muller voor opsteller hadden en waarin stroomen harteleed en liefdegevoel op den droefgeestigsten toon uitgestort wierden. Eens was Muller zelfs zoo ver gegaan, dat hij den prijs-courant in verzen gezet en in dichtvorm aan zijne klanten gezonden had. Sedert eenigen tijd had hunne zwaarmoedigheid bijzonder toegenomen. Zij waren bleek en nadenkend geworden en wanneer Meyer eenen zucht uitbracht, klonk aanstonds uit Muller's borst een hartbrekende zucht als weergalm na. Zij vermagerden zoo zichtbaar, dat men vreesde, dat zij met eene tering eindigen zouden!

In de gansche streek wist men, waarom het huis ‘Meyer en Muller’ zoo treurgeestig zijne wijnen verkocht. Slechts drie personen, die er het meest belang bij hadden, wisten er

niets van. De eene dezer drie was de heer Winners, ontvanger der belastingen, een oude, vaderlijke vriend van het huis; de andere twee waren zijne dochters: Louise en Helene. Die twee maagden waren den hoogmoed van Wettendorp, de schoonste schepseltjes der gansche streek. Eigenlijk kan niets overdrevener zijn, dan hier van *twee* schoone meisjes te spreken, want deze schoone meisjes vormden slechts *ééne* schoonheid. Zij waren tweelingen en geleken volmaakt aan elkander als twee druppels zuiver water, zoo dat zij niet alleen dagelijks door hunnen vader verward wierden, maar dat het voorzeker moet gebeurd zijn, dat Louise zich Helene dacht, terwijl zich Helene voor Louise hield. Nu op deze twee lieve engeltjes waren Meyer en Muller verliefd, verliefd tot over de ooren met al de liefde, die hunne vurige ziel bevatten kon.

Wanneer des avonds het kantoor gesloten wierd, snelden zij beide naar de woning van hunnen vriend Winners en zaten daar uren lang tegenover de beeldenschoone meisjes in stille verrukking verzonken. Maar hun liefdegevoel hadden zij nog nimmer door woorden laten raden; daarvoor waren zij te bloode, te vreesachtig. Zij zagen de maagden weemoedig aan, volgden hunne minste bewegingen en hielpen de geliefde engelen, waar zij ze helpen konden. Zoo was het dat hunne harten klopten om te breken, wanneer het soms gebeurde, dat zij eene gevallene breinaald van den grond mochten oprapen en ze in de hand hunner geliefden wedergeven. Dan vielen hunne blikken in de helderzoete oogen der engelen en zij keken zoo diep, dat zij welhaast wegzonken en ginder ver, zeer ver in de wereld der zalige mijmering rondzweefden! Wanneer de bleeke maan hare zilverwitte stralen over de daken der huizen liet vallen, stond de oude Winners, die reeds zijn dagblad tweemaal uitgelezen had, op en schudde de spraaklooze jongelingen uit hunne droomerijen. Dan keerden zij zuchtend huiswaarts terug om ongelukkiger te zijn als te voren.

Zoo duurde het reeds verscheidene maanden, toen plotseling eene gebeurtenis voorviel, die in het huis ‘Meyer en Muller’ eenen zulken schrik, eene zulke ontsteltenis, deed onstaan, alsof de wereld zonder eenige voorbereiding in één oogenblik vergaan ware. Vrouw Muisvinger had dien verpletterenden donderslag teweeg gebracht. Vrouw Muisvinger was ‘Het nieuws van den Dag’ van Wettendorp en, in die hoe-

danigheid zeer werkzaam, wedijverde zij met *De Wettendorpsche Bode.* Het dient tot eer van hare ellenlange tong, dat hare nieuwsrubriek immer grooter was dan die van het blad en dat zij voor elke gebeurtenis de eerste en de beste ingelicht was.

Op eenen schoonen zondagvoormiddag zaten Meyer en Muller als naar gewoonte achter hun kantoor, toen zij met het koortsig voorgevoel van een aanstaande ongeluk vrouw Muisvinger zagen binnenkomen.

'Mijne vrienden', sprak zij met een boos glimlachje op de lippen, 'ik kom u eenige inlichtingen vragen over het laatste nieuws, dat te Wettendorp rondwandelt en waarover gij voorzeker de eersten moet kennis hebben, dewijl gij regelmatig bij den ouden heer Winners en zijne dochters den avond gaat doorbrengen.'

Meyer en Muller zagen elkander verwonderd aan.

'Van welk nieuws wilt gij spreken?' vroegen zij.

'Ik hoor, dat gij van niets weet, dat gij noch ziet noch hoort,' sprak het sluwe wijf. 'De oude Winners heeft u de waarheid verzwegen, en hij noemt zich dan de vriend van uw huis. Dat is niet wel gehandeld van hem, die u genegenheid scheen toe te dragen. Zoo, zoo, gij hebt niets vernomen nopens Louise en Helene Winners? Volstrekt niets?' en vrouw Muisvinger zag de jongens zoo strak in de oogen, als wilde zij dezelve doorkijken.

Bij het hooren uitspreken van den naam hunner geliefden waren Meyer en Muller doodsbleek geworden en de woorden bleven hun in de keel.

'Volstrekt niets,' antwoordden zij eindelijk schier onhoorbaar.

'Voorwaar, dan zijt gij de eenigsten der stad! Ik kwam om inlichtingen en moet er u duszelf geven.' En met den onschuldigsten toon der wereld voegde zij er bij:

'Het is voor niemand een geheim, dat de geassocieerde specerijenwinkeliers Herder en Goedensteen het onwederroepelijk besluit genomen hadden Louise en Helene Winners ten huwelijk te vragen, dat dit heden reeds eene afgedane zaak is en dat....' de heks onderbrak hare rede, als om hare vrienden nog meer te folteren.

'En dat?' riepen Meyer en Muller te gelijk, als door een electrieken schok getroffen en hunne oogen wijd open zettend.

'En dat die twee gelukzoekers op het oogenblik, dat ik u spreek, de hand der schoonste engelen van Wettendorp reeds moeten bekomen hebben.'

Meyer en Muller spraken geen woord, toen zij dit verpletterend nieuws vernamen. Zij waren wit geworden als de muur en konden zich nog met moeite recht houden. Vrouw Muisvinger vertrok met tevreden hart en in de overtuiging, dat zij hier een werk van menschenliefde vervuld had. Nauwelijks had zij zich verwijderd, of de twee mannen zonken gansch vernietigd op hunne kantoorstoelen ineen.

II.

Meyer kwam de eerste tot zich zelven terug; hij was immers de oudste en de sterkste. Hij wierp zijnen gezel eenen smartelijken blik toe en ging dan wankelend de kamer uit. Eenige minuten later bevond hij zich op de straat. Zijn gelaat was bleek en zijne oogen schoten onheilspellende stralen. Hij richtte zich wanhopig naar de woning van zijnen vriend Winners. Ongehinderd trok hij door den kleinen tuin en dacht het huis binnen te treden, toen hij in het gebladerte van het kreupelhout een licht geruisch vernam. Hij wendde zich om. Helene zat daar diepgebogen over een borduurwerk. Hij trad op haar toe en liet zich nevens haar op de bank nedervallen. Hij vermocht in langen tijd geen enkel woord uit te brengen; maar zijn adem hijgde en zijn hart klopte zoo hevig, dat het lieve meisje met hare diepe blauwe oogen hem half verwonderd, half verschrikt aanblikte.

‘Wat scheelt u, heer Meyer?’ zegde zij hem met hare zachte, welluidende stem.

Hij bleef zwijgen en eerst na eene lange stilte kwamen de woorden stikkend en afgebroken van zijne lippen:

‘Ik bemin u,’ zegde hij, ‘ik bemin u onuitsprekelijk veel en had reeds lang eene gelegenheid willen vinden om het u te zeggen. Wilt gij mijne vrouw worden en mij den gelukkigsten der menschen maken?’

Helene had zich aan zulke vraag niet verwacht. Zij was bleek geworden. Zij legde sidderend hare hand in de zijne en sprak: ‘Vergeef het mij, heer Meyer, ik.... ik kan uwe vrouw niet worden. Ik bemin u niet.’

‘Gij bemint mij niet?’ zuchtte hij. ‘Gij wilt mijne vrouw niet worden?’

‘Het kan niet zijn,’ hernam zij toonloos, ‘want ik bemin eenen andere.’

‘Gij bemint eenen andere! Gij bemint eenen andere? Maar

dat is onmogelijk!' Dan voegde hij er vertwijfelend bij: 'God moge het u vergeven. Het is mijne schuld niet, maar dat ongeluk kan ik niet overleven. Vaarwel.... voor eeuwig!' Hij verwijderde zich als een schicht, liep door de straten, waar hem het volk, dat juist uit de kerk kwam, verwonderd nakeek, en hield slechts stil, wanneer hij te huis in zijne kamer aangekomen was. Daar wierp hij eenen langen blik op een pistool, die boven zijn bed hing en besloot eindelijk per brief zijne laatste schikkingen te doen kennen.

Terwijl hij schreef was Muller ook het huis uitgegaan. Hij sloeg dezelfde richting in, welke zijn makker ingeslagen had, doch omtrent tweehonderd stappen van het huis van Winners stiet hij op Louise, welke juist van de kerk terugkeerde. De anders zoo zachte en bevreesde Muller was op dit oogenblik tot alles bekwaam. Nauwelijks had hij het bevallige meisje bemerkt of hij verklaarde haar zonder omweg, dat hij zich bij haar vervoegd had om te vragen of zij zijne vrouw wilde worden; want hij beminde haar grensloos en zou niet in staat zijn zonder haar te leven. Op deze woorden begon Louise door gansch haar lichaam te beven. Tranen vulden hare schoone oogen en met diep gevoelde woorden bad zij hem om verschooning. Het was haar volstrekt onmogelijk zijn aanbod te aanvaarden, hoe eervol het voor haar ook zijn mocht.

'Gij bemint mij dus niet?' vroeg hij, op ieder woord sterk steunend.

'Oh! Ik ben goed voor u,' snikte het meisje.

'Gij zijt goed voor mij!... Waarom wilt ge mij dan niet den gelukkigsten der menschen maken? Waarom wilt ge mijne vrouw niet worden?'

'Omdat....'

'Omdat?'

'Omdat ik eenen andere bemin!' fluisterde zij. En met deze woorden was zij achter de hofpoort verdwenen, terwijl zij Muller in eenen akeligen toestand achterliet.

De arme jongen bleef nog eenige oogenblikken voor de hofpoort staan en verwijderde zich dan met gebroken hart. Het duurde ten minste vijftien minuten eer hij de tweehonderd stappen gedaan had, die zijne woning scheidden van de hofpoort van Winners en eer hij zich in zijne kamer opsloot. Hij liet zich wanhopig op den stoel, die voor de tafel stond, nedervallen en schreef eenen langen, langen brief, dien hij

met tranen besproeide. Dan haalde hij uit zijne schrijftafel een klein fleschje tevoorschijn, dat een doodshoofd voor opschrift droeg. Weemoedig bezag hij er den inhoud van, schudde hem dooreen, stak het giftfleschje in zijnen zak en verwijderde zich van huis. Hij ging niet door de levendige straten van Wettendorp. Langs den kant, waar zich de tuinen bevonden, sloop hij uit de stad en begat zich onbemerkt naar het kleine pijnbosch, dat hij zoo dikwijls met zijnen vriend Meyer doorwandeld had. In het bosch bestond eene opene plaats, waar zij zich soms aan hunne droomerijen overlieten en die zonder twijfel de geboorteplaats was van hunne hartroerendste gedichten. Daarheen begaf zich Muller en liet zich treurig in het gras nederzinken. Na eene lange beweegloosheid, raapte hij zich pijnlijk op. ‘Het moet zijn’ sprak hij tot zich zelven. Hij trok het fleschje uit zijnen zak, schudde nog eens deszelfs inhoud en met een vervaarlijk gegrijns nam hij er het stopsel af. Een diepe, zware zucht, voorzeker de herinnering van zijn gansche leven, kwam uit zijne geprangde borst op. In zijne oogen parelden twee groote tranen, en, een laatste geweld op zich zelven makend, zette hij het fleschje aan zijne lippen en hief het hoofd omhoog om het gift in te gieten....

III

De mensch ontmoet in zijn leven soms de zonderlingste en onverwachtste voorvallen. Dit gebeurde ook met Muller. Op het oogenblik, dat hij het hoofd omhoog hief, wierden zijne blikken gansch onbeweeglijk, het bloed bleef stil in zijne aderen... Op vijftien stappen van hem, was zijn vriend Meyer in het gras gezeten, den loop eener pistool op het oor gedrukt, gereed om zich in het eerste oogenblik eenen kogel door den kop te jagen.

‘Om Gods wil, Meyer, wat wilt gij aanvangen?’ schreeuwde Muller op ontzettenden toon.

Meyer bemerkte slechts nu, dat zijn makker het giftfleschje van de lippen verwijderde en terwijl hij de pistool nederliet, snauwde hij hem toe:

‘Ik heb hetzelfde gedacht als gij: ik wil sterven.’

‘Sterven? Gij, zoo jong, zoo verstandig, met een zoo hoopvolle toekomst, met zulke bloeiende handelszaken?’ zegde Muller met medelijden.

‘Vertel geene gekheden;’ snauwde Meyer nog harder. ‘zijt gij niet juist zoo jong, zoo verstandig als ik? Is uwe toekomst niet zoo hoopvol, zijn uwe handelszaken niet zoo bloeiend als de mijne? En gij wilt u nochtans vergiftigen. Laat u overhalen’ zegde hij op zachteren toon, ‘werp dit vergift van u weg en keer naar huis terug. Uwe smart kan niet zoo groot zijn als de mijne. Gij zult welhaast uwe wanhoop overwonnen hebben en eens dankbaar aan mij denken, wanneer ik niet meer zal zijn. Volg mijnen raad, hij is wijs en redelijk.’

‘Geen minuut langer wil ik leven,’ hernam Muller. ‘Ik bemin Helene en daar zij mij verzekerd heeft, dat zij eenen andere bemint, dat zij de mijne niet kan worden, heb ik besloten met het leven te eindigen. Het meisje was mijn geluk en mijne hoop; sedert twee uren is mijn geluk vergaan, mijne hoop vernietigd; mij blijft niets meer over dan de dood.’

‘Vaarwel, getrouwe vriend! Dezelfde oorzaak drijft ons tot het uiterste,’ hernam Meijer, ‘Wat Helene voor u is, dat is Louise voor mij. Ik was aan haar met al de krachten mijner ziel. Zij vervulde al mijne gedachten en was de ster, die ik aanschouwde smeekend om geluk. De ster is voor mij uitgedoofd. Zij bemint eenen andere. Het graf blijft mij nog over.’

‘Vaarwel!’ klonk het van de andere zijde.

‘Vaarwel voor eeuwig,’ herhaalde Meijer, terwijl hij den loop zijner pistool naar den kop bracht. Nu zette Muller het giftfleschje aan de lippen om gelijktijdig met zijnen vriend het leven te verlaten. Op dit oogenblik liet Meijer zich nog eens hooren:

‘Hoe kunt gij toch de domheid begaan te willen sterven door rattenvergift? Het werkt wellicht niet sterk genoeg om u dadelijk te treffen en gij kunt verscheidene dagen afgrijselijke pijnen uitstaan eer de dood u verlost.’

‘Het is een goed vergift’, antwoordde Muller. ‘In alle geval beter dan uwe pistool. Voorzeker zult gij u slechts verwonden en gij zult traagzaam sterven in eene maandenlange verkwijning. De hand is niet gerust, wanneer men zich zelven den dood geeft.’

‘Ik ga rustig den dood te gemoet. Aan mij beeft geen enkel haar.’

‘En wanneer uwe hand ook niet beefde, dan nog kunt gij misschieten.’

‘Ik, misschieten?’ riep Meyer met verachting. ‘Ik, die zeker ben op vijfentwintig stappen de roos te treffen?’

‘Ik bid u, Meyer, scherts toch niet zoo afgrijselijk in het laatste oogenblik uws levens!’

‘Ik, schertsen?’ schreeuwde Meyer, gloeiend van toorn. ‘Stel uw fleschje daar nevens u!’

‘Waarom?’

‘Gij zult het aanstonds zien!’

Muller stelde het fleschje nevens zich op den grond. Meyer legde zijne pistool aan om te schieten; hij mikte een oogenblik, een schot weergalmde door het bosch en.... de kogel uit Meyer's pistool verpletterde Muller's fleschje, het vergift vloeide in het gras en wierd in eenige stonden door de gedroogde aarde opgezogen.

‘Nu, ben ik schutter?’ schreeuwde Meyer zegepralend.

Muller antwoordde niet aanstonds. Eerst na eene lange stilte begon hij op bijna weenenden toon: ‘Waarmede zal ik mij nu vergeven?’

Meyer wreef zich verlegen achter de ooren. ‘Gij hebt gelijk,’ zegde hij en na eene minuut voegde hij er verschrikt bij: ‘Hoe zal ik mij nu voor den kop schieten, ik had slechts dien eenigen kogel medegebracht!’

Er volgde eene lange, veelbeduidende stilte.

‘Vermaledijding, ik heb nu geen vergift meer; zegde Muller eindelijk.

‘En ik noch poeder noch kogel, dat weten wij reeds,’ was Meyer's antwoord. ‘Wat nu beginnen?’

‘Weet ik het meer als gij?’ En na eene wijl voegde Muller erbij: ‘Zou dat geene waarschuwing van hooger geweest zijn?’

‘Muller, ik geloof, dat het eene waarschuwing moet geweest zijn.’

‘Eene waarschuwing?’

‘Voorzeker eene waarschuwing.’

‘Hm! hm! dat het toch daarbinnen in mijn hart niet zooveel pijn deed’, zegde Muller, ‘zoo schrikkelijk wee!’

‘Wij moeten onze smarten nog eenigen tijd dragen,’ stamelde Meyer. ‘Kom aan, naar huis, dat wij een nieuw besluit nemen.’

IV.

Diep gebogen en wankelend arm aan arm, trokken de twee zelfmoordkandidaten naar Wettendorp terug. De avond begon te vallen en de duisternis vertoonde zich reeds in 't verschiet.

Niettegenstaande dat, waagden zij het niet door de straten der stad te gaan. Zij gevoelden dat men hun afschuwelijk voornemen in de oogen lezen kon. Op driehonderd stappen van hun huis ontmoetten zij eenen eenzamen voorbijganger, die hen zelfs niet had bemerkt.

'Zie, hij grimlacht met ons lijden; hij heeft zonder twijfel geraden, wat ons gebeurd is,' fluisterde Muller.

'Hij heeft ons voornemen op het gezicht gelezen. Wat is het toch jammer, dat alles door mijne schuld mislukt is,' antwoordde Meyer.

'De mensch zoekt vruchteloos zijn geluk' zegde Muller, het ontsnapt hem zoolang het kan. Tot bewijs, de dood kon ons redden en hij zelf wil ons niet!'

'Muller!'

'Meyer!'

'Ik heb een gedacht.'

'Wat nu?'

'Gij zult het weten, wij kunnen sterven!'

Zij slopen ongemerkt achter den hof tot aan hunne woning en gingen traagzaam de deur binnen. Meyer ging in het kantoor en haalde den zwaren keldersleutel te voorschijn. Dan begaven zij zich zwijgend en weemoedig in den pikdonkeren kelder. Het eene vat lag daar tegen het andere, doch geen van beide bemerkte de groote vaten. Meyer had intusschen eene kaars aangestoken en bij haar flikkerend lichtje gingen zij tot aan het einde des kelders, waar een klein vaatje half verborgen weglag. Muller zag het vol beteekenis aan en zegde dan diep zuchtend dat enkele woord: 'Chambertin.'

En met eene stem, die kwam als uit een graf, antwoordde Meyer: '1852.'

Zij lieten zich elk langs eenen kant van het vaatje op groote houtblokken nedervallen. Muller had uit het vaatje twee groote glazen gevuld, de vrienden stootten aan, terwijl de eene 'Helene,' de andere 'Louise' uitriep, dan ledigden zij de glazen in eenen enkelen, geweldigen dronk. In heilige stilte waren zij aan het ledigen van het vijfde glas. Muller beweerde, dat het leven nog schoon en aangenaam kon zijn, indien het nu voor hem geene noodzakelijkheid geweest ware van te sterven, toen zich aan den ingang des kelders een verschrikkelijk gerucht liet hooren en twee minuten later de oude Winners gansch bezweet en schier krachteloos bij hen aankwam.

‘Eindelijk heb ik u!’ schreeuwde hij buiten adem. ‘Wat doet gij daar?’

‘Wij willen sterven,’ zegden Meyer en Muller met eene akelige grafstem.

‘Gij wilt u dood drinken? En waarom dat?’ vraagde Winners.

‘Omdat ik Louise bemin,’ antwoordde Meyer, ‘en omdat zij eenen andere lief heeft...’

‘Als gij Louise bemint, waarom verklaardet gij dezen morgen uwe liefde aan Helene?’ vraagde Winners. ‘Die wilt u niet,’ voegde hij er bij, ‘want zij leeft en sterft voor Muller.’

‘Voor mij?’ stotterde Muller buiten zich zelven van aandoening.

‘Ja voor u, domkop,’ hernam Winners, ‘voor u, die haar onmeedoogend verwerpt en Louise tot vrouw begeert, Louise, die tot stervens toe op Meyer verliefd is.’

‘Verliefd op mij!’ schreeuwde Meyer als zinneloos.

‘Ja op u, heilige sukkelaar.’

‘Zoo ben ik de andere, welken Louise bemint?’ riep Meyer.

‘En ik de andere, welken Helene bemint?’ vraagde Muller.

‘Natuurlijk zijt gij de beide anderen,’ zegde Winners.

‘Maar dat is niet mogelijk!’ riepen Meyer en Muller te gelijk.

‘Gaat nu maar naar boven,’ gebood de oude Winners, ‘aan den kelderingang staan de twee meisjes op u te wachten.’

Meyer en Muller sprongen op en wilden naar boven stormen, maar zij botsten zoo geweldig tegen een wijnstuk, dat alle twee overhoop tuimelden en eenige voetstappen verder rolden. Zij stelden zich met groote moeite weder te been en stegen dan, zoo goed het ging in waardige houding uit den kelder omhoog, waar hen de twee meisjes met kloppend hart en roodgeweende oogen geduldig wachtten.

Meyer wilde zich dadelijk aan Helene's en Muller aan Louise's borst werpen; maar gelukkiglijk schreeuwde Helene bijtijds ‘Muller’ terwijl Louise haastig ‘Meyer’ riep, zoodat de omarming zonder verdere verwisseling plaats greep.

Op den achtergrond verscheen de oude Winners met het ledige vaatje onder den arm. ‘Den Chambertin hebt gij geheel uitgedronken,’ zegde hij, ‘heden kunt gij de verloving met pompewijn vieren!’

V.

Veertien dagen later was op eenen morgen de groote kerk van Wettendorp opgepropt met eene menigte volk, die niets had van de ingetogenheid, welke men aan zulke plaatsen verschuldigd is. Er wierd zachtjes gekout en gelachen, men stond op banken en stoelen om te zien, wat er aan het altaar omging en menig schoon gezichtje staarde er met nieuwsgierigheid heen, terwijl eene geheime afgunst zijne anders zoo zachte blikken verduisterde. Immers, daar waren Meyer en Muller die in het huwelijk traden met de gezusters Winners en de deken had er aan gehouden die dubbele vereeniging zelf te zegenen!

Hoe wonderschoon waren Louise en Helene en hoe klopten hunne harten van aandoening en vreugde! In hun wit feestgewaad, met hunne engelachtige vormen, geleken zij zoo volkomen op elkander, dat meer dan ooit mocht gezegd worden, dat hier slechts ééne schoonheid was. Doch, om eene laatste verwarring te voorkomen, had de oude heer Winners het zoo beschikt, dat, gedurende de plechtigheid, Louise eene blauwe en Helene eene witte bloemenkroon dragen zou.

Toen de plechtigheid geëindigd was en de gehuwden door eene dubbele haag van nieuwsgierigen de kerk verlieten, bemerkten Meyer en Muller vrouw Muisvinger, die hun met haar onschuldig gezicht vriendelijk tegenlachte en knikte als wilde zij zeggen: ‘'k wensch u proficiat!’ Doch Meyer en Muller gedoogden niet op hare vriendschap te antwoorden. Op dit oogenblik herinnerden zij zich zonder twijfel het spreekwoord:

‘Alles is wel, dat wel eindigt.’

Kortrijk, 1887.

AL. VANNESTE.

Jacob Jan Cremer
1 September 1827 - 5 Juni 1880.

Toen Cremer nog leefde, was er soms in de gehoorzalen van onze groote en kleine steden een treffend tooneel te bespieden.

Dames en heeren uit de voornamere kringen, anders zeldzaam bij Nederlandsche voordrachten, thans te laat gekomen, daar al de plaatsen reeds een uur te voren bezet waren, stonden zeer verlegen, maar volkomen waardig, uit te zien naar de eene of andere open plek. Een stoel op de verhevenheid naast den spreker, was alles wat overbleef. Eenvoudig, maar toch bewust van zijne kracht, trad Cremer voorzichtig door de dichte rijen zijner hoorders. Zoodra hij begon, ving zijne overwinning aan. Hij greep onmiddellijk in de gemoederen, sloeg terstond den juisten toon aan. Zijne klankvolle, met meesterlijke berekening ingehouden stem drong overal door. Zijn geheel eenig talent van nabootsen sleepte zelfs den stugsten hoorder mee.

Welk een gloed in de voordracht, als hij den opgeblazen domtrotschen boer uit het *Pauweveerke* in zijn sjees doet voorthollen over den weg; hoe zacht en teeder klinkt de stem van Kruuzemuntje, als zij grootmoeder voorleest uit het sprookjesboek; welk eene schalkheid, als hij eene Overbetuwsche Romeo en Julia doet vrijen in den kersenboomgaard; welk eene kracht als hij den veerman Dorus Giesels met zijne boot over de rivier laat roeien bij opkomenden storm - dit alles maakte Cremer tot den grootsten dramatischen kunstenaar van ons vaderland in den verhevensten zin van het woord.

I.

Cremer, in de schoone Geldersche dreven geboren (te Arnhem den 1 September 1827), meestal vertoevende op den Oldenhoff, het buitengoed zijns vaders, bij Driel, kwam van zijn jeugd af in aanraking met de Geldersche boerenwereld, die hij weldra - hij schreef zijne eerste dorpsvertelling op den Oldenhoff in 1850 - met zooveel meesterschap zou voorstellen. Het is algemeen bekend, dat hij begon met het

schilderen van Geldersche bosschen, maar spoedig boeide hem de Betuwsche menschenwereld oneindig meer dan de frissche Geldersche natuur. De rijkdom zijner waarnemingen deed zich beter, deed zich krachtiger gelden op het papier dan op het doek, en zoo is Cremer de algemeen beminde novellist en romanschrijver geworden, die aan het bloeiend tijdperk onzer Romantiek zooveel luister wist bij te zetten.

Ik zal het genot, door de lezing of door zijne voordracht der *Betuwsche Novellen* mij herhaaldelijk geschonken, niet licht vergeten. Hoe dikwijls vergezelde ik hem, als hij zijne beide rijke Betuwsche boeren, Meeuwsen en diens zoon Gijs, van hun dorp naar Amsterdam doet reizen om de Kermis te zien. Aardig vooral is de schildering der rampen van de twee gegoede dorpers, die met allerlei slag van beleefde afzetters in aanraking komen. Het klagen van Meeuwsen, wanneer hij met eene plaatskaart der eerste klasse in den tochtigen derde-klasse-waggon zijne verzuchtingen begint met: ‘Slechte woar veur 't geld!’ - de openhartigheid van Gijs, als hij in den omnibus-waggon op de vraag van den conducteur: ‘Waarheen?’ - grinnikend antwoordt: - Ik? noar de Karmis, is 't niet, voader?’ - zijne kinderlijke dankbaarheid als een knecht uit den Doelen hem zijn reiszak afneemt en hij beweert dat het ‘veul te vriendelijk’ is - de kluchtige naieveteit van beiden, vader en zoon - als ze, in twee verschillende vertrekken opgesloten, elkander toeroepen door het houten beschot: ‘Jong! woar zit ie? Wat zuwwe nou doen! Kom toch is hier?’ en Gijs antwoordt: ‘Mag dat voader?’ - de verlegenheid van denzelfden Gijs, die, als hij eten bestellen moet, een reiziger aanspreekt, welke hem het zelfstandig naamwoord ‘Ezel!’ toesnauwt - al deze en honderd andere kleine trekken zijn van eene verrassende comische kracht en getuigen tevens van zooveel fijne studie en trouwe schildering der werkelijkheid, dat ze aan Cremers arbeid eene schitterende toekomst waarborgen.

De *Betuwsche Novellen* leggen nog altijd het zwaarst gewicht in de weegschaal van des schrijvers roem. *Deine Meu*, *Oan 't kleine revierke*, *'t Pauweveerke*, *'t Kriekende Kriekske*, *Kruuzemuntje*, - vooral dit laatste verhaal, zoo voortreffelijk gespeeld bij de voordracht - blijven de immer groenende twijgen aan Cremers lauwerkrans. Er was eenmaal gedurende eene vergadering der redactie van *de(n) Nederlandsche(n) Spectator* een geleerde strijd over het nut en de

wenschelijkheid van dialecten in novellen en roman. Bakhuizen van den Brink, die in Cremers *Oan 't kleine revierke* bladerde en las, legde het boekske weg met de ernstige verklaring, dat hij er een paar dagen uit zijn leven voor geven wilde, mocht hij auteur worden van bladzijden als deze.(1)

Allerliefst is de vertelling van *Kruuzemuntje.* Dit aardig boerenkind wordt door Bol, den veldwachter - den slimmerik, die een beetje te veel 'klaart en rooje-jenevert' zegt de Burgemeester - beschuldigd, van appels te hebben gestolen. Zeldzaam is een eenvoudig gegeven zoo geestig uitgewerkt. De aartsdomme Burgemeester, de handige Secretaris, de plompe veldwachter, het onschuldige kind, vormen een aantrekkelijk tafereel, waarvan de indruk nog verhoogd wordt, als men Grootmoeder en Arie, Kruuzemuntjes vader, heeft leeren kennen.

Naast Cremers dorpsvertellingen staan zijne novellen en romans uit het Nederlandsche stadsleven met eene eigenaardige strekking. Cremer heeft evenals Charles Dickens door zijne pen maatschappelijke hervormingen willen invoeren. Dickens tuchtigde in *Nickleby* den ellendigen staat der kostscholen in Yorkshire, in *Nelly*, *(Old Curto city Shop)* en *Hard Times* het verschrikkelijke lot van fabrieksvrouwen en fabriekskinderen; in *Chuzzlewit* de slavernij en de kwade praktijken der Yankees; in *Dombey* den geldtrots; in *Copperfield* de juridische knoeierijen van Doctors Commons; in *Bleak House* de nog grooter misbruiken van het kanselarijhof en de evangelisatie-dolheid van sommige domme Engelsche vrouwen; eindelijk in *Little Dorrit* den tragen gang van het Engelsch staatsbestuur.

Zoo strafte Cremer in zijne *Betuwsche novellen* de zeven hoofdzonden telkens in het type van den eenen of anderen boer; zoo schrijft hij een pleidooi voor Frederiksoord en de Maatschappij van Weldadigheid in zijn *Wouter Linge.* Cremer heeft Frederiksoord bezocht, hij heeft gezien hoe dringend daar behoefte is aan stoffelijke ondersteuning. De teekening der geduldige liefde van Anna Linge en Willem is eene idylle met de strekking, om de aandacht te vestigen op eene instelling, wier voortreffelijkheid door onze landgenooten niet altijd op den juisten prijs wordt geschat. Een vermogend en edelmoedig Nederlander te Batavia, las Cremers *Wouter Linge*

(1) Het eerst medegedeeld door A.L.H. Ising, in *de*(*n*) *Nederlandsche*(*n*) *Spectator* van 1880, n° 24.

en zond, onder omslag, een paar flinke bankpapiertjes naar Frederiksoord. Het feit is welsprekend en behoeft geene toelichting.

In *Fabriekskinderen* onderneemt hij een veldtocht tegen een groot onrecht in Nederland - de exploitatie van het kind door de ouders in de fabrieksteden; ‘van ouwers’ - als Juffrouw Baks zegt - ‘die zuipen en luieren en d'r eigen onmondig vleesch voor den kost laten zorgen.’ Met dit voortreffelijk kunstwerk had Cremer veel geluk. De wet Van Houten zal ter zijner eer blijven getuigen, hoe een dichter, ondanks duizende ongunstige omstandigheden van eigenaardige Nederlandsche kleur, invloed oefende ten goede op de achtbare Nederlandsche wetgevende Macht.

In de grootere romans die hij sedert 1867 begon te schrijven, streeft hij naar een dergelijk doel. *Anna Rooze* is een warm pleidooi tegen preventieve inhechtenisneming. *Hanna de Freule* behandelt werkstakingen en de sociale quaestie. *Tooneelspelers* hekelen de vooroordeelen, in Nederland zeer ten onrechte tegen den stand en de personen van tooneelkunstenaars gekoesterd.

II.

Het verdienstelijke, het ongemeene in Cremer is, dat hij de goedheid van zijn hart op treffende wijze in zijn kunstwerk openbaart. Cremer heeft zijne natuurgenooten lief en gevoelt een diep medelijden voor ieder verdrukt, of onrechtvaardig ter zijde gesteld schepsel. Zijn warm hart voor al wat edel is en rechtvaardig, doet hem ijveren tegen elk onrecht, dat hij meent te ontdekken. In de teekening van booze naturen is hij niet zoo gelukkig, als in de schildering van edele menschen; hij verstaat de kunst om nobele karakters voor den schijn van eentonigheid te bewaren.

Het best zal men hem waardeeren, wanneer men een paar uitgelezen plaatsen uit zijne werken bijeenbrengt.

Onder de beste reken ik het volgende.

In de eerste plaats geef ik den aanhef van *Wiege-Mie*, een der oudste en aantrekkelijkste der Overbetuwsche novellen:

Hei je 't neis uut 't darp al geheurd? vroeg de daglooner Peter Janssens aan zijne vrouw, die bezig was om voor haar vermoeiden echtgenoot de avondpap op te zetten. ‘Hei je 't al geheurd, Net, hoe miseroabel gauw de weduwvrouw van Cloas Hermsen hoar man is noagestapt?’

‘Wat zei je?’ riep de huismoeder verbaasd, terwijl ze den aarden schotel met pap op tafel zette. ‘Is manke Heintje dood? Wel jong, jong, die twee hebben mekoar dan niet lang allinnig geloaten. Cloas is van de leinte gestorven en Heintje - da's nou krek zes moanden loater! Jong, jong, 't is veur Wiege-Mie 'en heel ding, woar mot ze noa toe? ze het niks, geen spier; neejen en breien kan ze, moar da's alles, en ik geleuf niet, dat ze 't nog al te best duut. - Nou, stil, bloagen,’ vervolgde vrouw Janssen, hare vier spruiten toesprekende, die hunkerend de roggemeelpap zagen dampen; ‘Moeder kan niet alles tegeliek! Hè'k nou ooit van m'n leven! ze zal zoo um de vieftig zin gewèst en Wiege-Mie was met Sint-Jan achttien joaren in 't darp. Loawwe erst bidden, Peter, de kienders drammen en sjenken, da'k m'n eigen woorden niet heuren kan!’

‘Janssen nam het pijpje uit den mond, drukte de pet voor de oogen en vrouw Janssen gaf haar oudsten telg een duw, met een dreigenden wenk, om de oogen dicht te doen.

‘Men bad. - Peter bad ernstig met een dankbaar hart. Willem, zijn buurman, had zulk een heerlijk avondeten niet voor zijne vrouw en kinderen. Zijn gebed was reeds geëindigd, maar, toen hij over den rand van zijn pet de wangen van zijne goede vrouw en de kinderen beschouwde, toen deed hij de oogen weer dicht en zei nog eens: ‘Ik dank u, goede en groote God, amen!’

Behaagt hier de eenvoud in de kleine landelijke woning, scherper wordt de toon van den dichter, als hij in *Fabriekskinderen* den rijken, edelmoedigen student tegenover het tienjarig straatjongetje zet, in den winternacht slapende op eene stoep gevonden. De student redde het kind van doodvriezen, nam het in zijne armen naar zijne kamer en legde het in zijn ledikant. Met de uiterste oplettendheid waakte de student voor zijn pleegzoon. Hij liet hem uitslapen, trok hem eene oude overjas aan en sloeg de mouwen tot vrijmaking van de handjes, halverwege om. Daarna zet hij hem op de sofa van zijne studeerkamer en overlaadt hij hem met krentenbroodjes en waterchocolade. De arme duivel van een fabrieksjongen zet groote oogen op:

- ‘Ben jij 'en prins?’ klinkt het zachtkens van Sanders lippen, en het jongske, wiens vrees na het kostelijk onthaal voor een groot deel was geweken, werpt een schuwen blik op zijn gastheer, doch slaat de oogen ook aanstonds weer

neer. - ‘Ik? wel nee!’ lacht Willem, uit zijn gemijmer ontwakende, ‘maar, als ik het was, zou je dan wel altijd bij zoo'n prins willen blijven?’ - ‘Jawel’ zegt Sander. - ‘Waarom?’ - ‘Om ditte!’ - zegt de jongen en likt nog langs den rand van den grooten chocoladekop. ‘Hadtje dit nooit geproefd?’ - Het ventje grinnikt, alsof hij wil zeggen: ‘Dat kun je begrijpen.’ - ‘'k Dacht eerst, dat het mosterd was,’ zegt hij iets later. - ‘Mosterd?’ - Ja, die haalt moeder in een potje, en 's middags als we van 't febriek kommen, dan krijgen we aardappels met zoo'n beetje mosterd in 't water.’ - ‘Niets anders?’ - ‘Ja, soms wel een scheutje azijn. Vader en moeder eten spek, maar d'as gallig voor de kinders, zeit moeder.’ - ‘Beesten!’ roept Willem. - Neen, Sander, schrik maar zoo niet, dat geldt niet u of een van uws gelijken; hoor maar, hij vraagt u weer vriendelijk: - ‘En hoe heet je vader?’ - ‘Dat weet ik niet,’ is het antwoord. - ‘Maar jij, hoe heet jij?’ - ‘Sander Zwarte.’ - ‘En wat doet je vader?’ - ‘Hè, hè, grinnikt de jongen: ‘moeder zeit zuipen.’ - ‘Maar wat is hij dan van zijn ambacht?’ - ‘Ambacht?’ grinnikt het kind.... daar had hij nooit van gehoord. - ‘Waar verdient hij zijn centen mee?’ - ‘Dat doen wellui.’ - ‘En hoe oud benje al, ventje; benje al zeven?’ - ‘Ikke,’ zegt het jongske, ‘ikke ben tien.’

In de geheele letterkundige werkzaamheid van Cremer is geen knapper, geen meesterlijker bladzijde te vinden, misschien wel naïever, teederder, roerender.

Zoo bijvoorbeeld, in *Anna Rooze*, als hij de geschiedenis der veluwsche boerendeerne, Hanneke Schoffels, verhaalt. Hanneke wordt onschuldig van kindermoord beticht. De schijn is tegen haar. Evenwel is zij zich van een anderen misstap bewust, zoodat ze, na een slapeloozen nacht, in den vroegen winter-uchtend voor haar stoel neerknielt en bidt:

‘O Lieve Heere Jesus! wa'k oe verzuuken mag, loat 't niet uutkommen, nee! Voader zal mi'en vluuken en Joost.... O, God! ik zal tweemoalen Zundags noar de kerke goan; en van 't loon uutlegge veur den arme, vier duite wêks, of ook wel 'n stuuver. O Lieve Heere Jesus, ik was een kiende en....’

En ze was verleid door een Veluwschen schelm.

Zij wordt weggejaagd uit de pastorie, waar zij dient. Zij vlucht luid schreind ‘noar moeders huus toe.’ Daar valt een aandoenlijk tafereel voor. De vader vreest het ergste, en stuift

op. De moeder denkt alleen als een moeder kan denken. Zij verloochent de innige liefde voor haar kind niet.

Hanneke staat te klappertanden en vader ziet haar aan en herhaalt met krachtige stem zijne vraag: wat er dan was, dat haar op dat late uur van 't domineeshuis naar moeder joeg. - ‘Zie je dan niet Berend’ - zegt de moeder - ‘dat ze hoast niet sprêken kan, zoo kolde ze is - kom hier Hanneke; hier op de vuurploate. 'k Zeg, loat ze erst bekommen, eer ze proaten zal. God, kiend! oe hande zin as' steen.... Hier, goat er zitten; hier op mien stoel.’ - Berend stilt zich in den weg. Hevig: ‘Ik vroag wàt, wàt, wàt er is?’ - ‘Man, wês toch wiezer, altied den driftkop! Oe kiend is dood van de kolde, da's nommer een....’

Kan het moederhart treffelijker getuigen, dan met dit eenvoudige woord: - *Oe kiend is dood van de kolde*, *da's nommer een.* - Het is mogelijk dat elders de zielkundige studie van meer ontwikkelde, en rijker aangelegde karakters een hooger kunsteffect zal kunnen bereiken, maar mij boeit deze eenvoudige teekening, mij sleept dit kleine drama in eene Veluwsche boerenwoning mee; ik ben er den edelen dichter dankbaar voor, en hoop, dat zulke bladzijden den letterkundigen naam van Cremer in de toekomst zullen handhaven.

Dus voortgaande zou men eene vrij uitvoerige bloemlezing uit Cremers novellen en romans kunnen verzamelen. De lezer zijner thans opnieuw uitgegeven werken zal deze poging gemakkelijk zelf kunnen voortzetten. Ik wijs nog op enkele voortreffelijke bladzijden in *Anna Rooze* - de heldin met haar vader, den zeeofficier, bij het graf der jonge overledene moeder; de beschrijving van den storm, die uit het Overmaassche zich verheft en Rotterdam teistert - alles voortreffelijk werk, evenals de teekening van de fabriek in *Hanna de freule*, als Hein Pronk, de stoker, nieuwe kolen in den vuurgloed werpt en het dreunend gerucht der werktuigen elk ander geluid onhoorbaar maakt.

III.

Stelt men de vraag, waardoor de arbeid van Cremer zich onderscheidt, wat zijn naam zal doen leven voor het nageslacht, dan behoort men te wijzen op zijne onmiskenbare verdiensten als Nederlandsche *dorpsnovellist.*

Cremer was niet de eerste, die de hand legde op de in onze

eeuw zoo hartelijk geliefde stof - de dorpsvertelling. In 1844 had onze Van Koetsveld met zijne *Schetsen uit de Pastory te Mastland* het eerst de aandacht voor het Zuid-Hollandsche dorpsleven gewonnen. En zelfs Van Koetsveld was niet de allereerste, zijn boek verscheen eenige jaren na de *Camera Obscura*, waarin reeds '*s Winters buiten*, *Gerrit Witse* met het dorp van Claartje Donze, en de *Nederlandsche Karakterschetsen* met *Teun de(n) jager* voorkomen. En reeds vroeger, 1821 en 1822, las men in de *Vaderlandsche Letteroefeningen: Leven en wandelingen van Meester Maarten Vroeg*, in 1826 te Haarlem in twee deelen uitgegeven. De Nederlandsche nieuwere dorpsvertelling begint dus met Jacob Vosmaer en Van Koetsveld. Want er is ook eene oudere, die in de 17e eeuw onder den titel van *Arcadia's* zeer veel werd gelezen. De moderne dorpsnovelle, zooals Cremer die schreef, stamt eensdeels van J.H. Voss (*Luize*, *1784*) en van Goethe (*Hermann und Dorothea*, *1796*), anderdeels van Sir Walter Scott, die tafereelen teekende uit het leven der Hooglanden en der Orkney-eilanden. Omstreeks 1830 begint men in verschillende landen de aandacht op kleine landstreken en dorpen te vestigen. De schildering van het onbekende, kleine, maar frissche dorpsleven gaf afwisseling, na de reusachtige doeken der historische romanschrijvers, na de bonte tafereelen uit het high-life der groote hoofdsteden van Europa.

Naast Walter Scott komt aan Duitschland de eer toe de moderne dorpsvertelling het eerst te hebben voortgebracht. De bekende Zwitsersche paedagoog *Pestalozzi* begon met eene schildering van het boerenleven in zijn *Lienhard und Gertrud* (1781), een boek, bestemd het volk te leeren en te verheffen, evenals Zschokkes *Oswald*, *oder das Goldmacherdorf* (1817), dat evenwel lager staat omdat het droger, gekunstelder is van toon. Eerst in 1836 gaf Albert Bitzius zijn *Bauernspiegel oder Lebensgeschichte des Jeremias Gotthelf* die alom grooten opgang maakte en den schrijver zelfs als ‘den Shakspeare van het dorpsleven’ deed prijzen. Eenige jaren later kwam Gotthelf met zijn *Uli der Knecht* - Bitzius had zich den naam van zijn eersten held tot pseudoniem gekozen - welk boek aan een Nederlandschen dorpspredikant Van Schaik, de gelegenheid gaf (1852), om er eene quasi-oorspronkelijke Drentsche geschiedenis *Geert* uit saam te stellen.

Na Gotthelf oogste Berthold Auerbach de schoonste lauweren met zijne dorpschetsen uit het Zwabische leven, Im-

mermann met zijne Westfaalsche tafereelen, eindelijk, gunden beiden den schepter aan Fritz Reuter, den schepper der Voor-Pommersche en Mecklenburgsche dorpsgeschiedenissen. Deze specialiseering der stof kwam steeds meer in zwang, zoodat Klaas Groth de dichter van het Ditmarsche volksleven, Moritz Jokai de gevierde novellist van de Magyaarsche boeren, Sacher-Masoch de geschiedschrijver der Karpatische bergbevolking werd. Russische boeren werden door Tourguénief en Tolstoi behandeld, voor Elzas-Lotharingen traden Erckmann-Chatrian, voor de Vlaamsche dorpen Hendrik Conscience, Sleeckx en de gezusters Loveling op.

Niet het minst vloeide uit het jonge Amerika stof voor deze afdeeling der romantische litteratuur. Daar was het frissche natuurleven, de nog onbeschreven schoonheid van tropische planten en bosschenweelde te waardeeren, daar vormde zich eene rij van novellendichters, die weldra blijvenden roem in de oude wereld zouden winnen. 't Eerst kwam Friedrich Gerstäcker, om weldra overtroffen te worden door zijn geheimzinnigen landsman, Charles Sealsfield, die eigenlijk Karl Postl heette, en sedert 1834 met zijne *Trans-Atlantische Reise-Skizzen* een grooten naam maakte. Gerstäker gaf den indruk van oppervlakkige stofferij, Sealsfield schilderde de wording van een nieuwen staat, Texas, met onmiskenbare juistheid van waarneming en verblindend coloriet. Beiden stonden in nauwe betrekking tot Fennimore Cooper, die het eerst al de aantrekkelijke poëtische frisschheid van de nieuwe wereld in zijne beroemde romans had geopenbaard. Ook Fransche dichters betraden het Amerikaansch terrein. Gabriel Ferry schilderde met opmerkelijk talent de Mexicaansche wildernissen, een gebied ook betreden door den Ierschen Kapitein Mayne Reid, die zich berucht maakte door de vermetelheid zijner ‘onjuistheden.’ Gustave Aimard werd de lieveling der nieuwsgierige jongelingschap, Xavier Marmier schonk eenige Egyptische en Noordsche natuurtafereelen, terwijl Jules Verne een ongehoorden bijval verwierf door de geheele stof der natuurwetenschap op meesterlijke wijze in romantischen vorm te gieten.

De Amerikanen gingen op den ingeslagen weg voort. ‘Wat Sealsfield voor Texas gedaan had, deed Bret Harte voor Californië en Mark Twain voor Nevada. Beide jonge schrijvers trokken terstond de algemeene aandacht, omdat zij geheel onbekende typen van menschen, geheel onbekende zeden ten

tooneele brachten. Juist dit verlangen onzer eeuw naar het nieuwe, naar zedenschilderingen, en teekeningen van verborgen of weinig bezochte plekjes uit de oude of nieuwe wereld, heeft den naam van de meeste der genoemde kunstenaars beroemd gemaakt. De Nederlandsche dominee Van Schaik - reeds genoemd als kopiïst van Gotthelf - poogde later een West-Indischen roman te schrijven.

Het onbetwistbaar meesterschap van Multatuli in zijn éénigen kolonialen roman, de onderhoudende Oost-Indische verhalen van Ritter, Van Hoëvell, Van Rees, Groneman, Perelaer, mevrouw Frank en Annie Foore stelden Van Schaik in de schaduw. Maar meer nog werd hij overtroffen, toen Cremer zijne Over-Betuwsche en Veluwsche schetsen begon te schrijven. Cremer maakte eene school van schrijvers, die hem allen met meer of minder talent navolgden: Van Duinen (Thineus), met Groningsche, Lesturgeon met Drentsche, Beunke met Zeeuwsche, Heeren met Overijselsche, Hollidee met Noord-Brabantsche en Seipgens met Limburgsche zedenschilderingen.

Cremer werd voor Nederland in betrekking tot de Betuwe, wat Fritz Reuter voor Duitschland in betrekking tot Mecklenburg en Voor-Pommeren geworden is. Cremer neemt in de geschiedenis onzer letteren de plaats in dier talentvolle kunstenaars, welke elders eene bijzondere zijde van het volksleven het eerst hebben beschreven. Moritz Jókai deed voor het Magyaarsche landleven, Auerbach voor de Schwartzwälder boeren, Gotthelf voor de Zwitsersche, wat Cremer voor onze goedhartige naïeve Betuwers deed. En daarom bekleedt Cremer een geheel eigenaardigen rang als Geldersch dorpsverteller, hooger dan als romanschrijver, dan als dramatisch auteur. Mocht men willen aanmerken, dat Cremer zich bijzonder op het vak van miniatuurschildering heeft toegelegd in afwijking van de breede epische manier door Reuter en Auerbach gevolgd, dan stem ik dit gaarne toe, onder voorwaarde, dat men tevens erkenne, hoe beider wijze van opvatting en schildering hare eigenaardige, talentvolle aantrekkelijkheid bezit, hoe Cremer daarom aanspraak heeft op de dankbaarheid van het geheele Nederlandsche volk.

D[r] JAN TEN BRINK.

Vlaamsche Muziekschool door Peter Benoit.

Wederom mogen wij met genoegen op den bijval wijzen, die aan de openbare oefeningen van dit jaar is te beurt gevallen; en dit, niettegenstaande de moeilijkheid, voortspruitende uit eene eerste proef van toepassing der programma-theorieën, zooals wij die in ons voorwoord van 1886 uiteengezet hebben.

Op het Leerlingen-Concert, dat op de openbare oefeningen volgde, behaalden eenige onzer bijzonderste leerlingen een ware zegepraal.

Wij betreuren dat wij voorloopig moesten afzien van de drie voorgenomen Leerlingen-Concerten. Onze leeraars en meest gevorderde leerlingen, wier medewerking overal met gretigheid wordt gezocht, konden hunne medewerking in het orkest slechts eenmaal 's avonds verleenen, daar zij verbonden zijn aan maatschappijen, die dagelijks symphonische concerten geven. Eenige andere der meest gevorderde leerlingen zullen in nog te geven Leerlingen-Concerten optreden.

* * *

Alvorens over onze schoolwerkzaamheden in verdere beschouwingen te treden, verzoeken wij dringend de personen, die in onze muzikale zaak belangstellen, het voorwoord der programmas onzer Jaarlijksche openbare Oefeningen van 1884 en 1886 aandachtig te willen herlezen, Om een klaar begrip onzer verdere mededeelingen te verkrijgen, is het noodig dat men het dáár gezegde goed in 't geheugen hebbe[1].

(1) In *De Vlaamsche Kunstbode* (Stichter-Hoofdopsteller: wijlen A.J. COSYN), van Antwerpen, verschenen van ons, sedert 1873, de volgende schriften, wèlke, vermeenen wij, met nut zullen gelezen worden, bijzonderlijk door schriftstellers, die het welwillend op zich nemen onze 'Muzikale zaak' in dagbladen, enz., te bespreken, en daarvoor soms de noodige inlichtingen, welke zij zouden kunnen verlangen, niet bezitten:
De Vlaamsche muziekschool van Antwerpen, hare inrichting en strekking.
Verhandeling over de nationale toonkunde.
De muzikale opvoeding en opleiding in België.
Het droombeeld eener muzikale wereldkunst.
Over 'Schijn en Blijk' in onze muzikale Vlaamsche Beweging.
Onze muzikale beweging op dramatisch gebied.
Een koninklijk Vlaamsch Conservatorium te Antwerpen.
Onze Nederlandsche muzikale eenheid.
Redevoering op het XIXe Nederlandsch Taal- en Letterkundig Congres te Brugge (Oogst, 1884). (Zie 'Handelingen' van dit Congres. Blz. 217 tot 234).
Verhandelingen gehouden in het 'Willems-Fonds.' (Zie verslagen dezer verhandelingen).
Algemeene aanwijzer der werkzaamheden der Antwerpsche Muziekschool (Deel 1.)

Het onderwijs bij onze muziekschool is zoo ingericht, dat het ons haast mogelijk zal zijn, vier verschillende soorten van '*Openbare Oefeningen*' te geven.

1° *Oefeningen* betreffende de theoretische en practische muziekleer, van de notenleer tot de Harmonie-, Fuga- en compositieleer;

2° *Oefeningen* betreffende de mechanische, technische en technisch-esthetische leer voor zang en speeltuigen;

3° De gewone jaarlijksche *Openbare Oefeningen*, betreffende het zielkundige van ons opvoedend onderwijs;

4° De *Leerlingen-Concerten.*

De '*eerste soort oefeningen*' zou den regelmatigen gang onzer eigenaardige muziekleer aanwijzen; de leerlingen zouden hier gelegenheid vinden op te treden uit het oogpunt der practische muziekleer, zoo voor speeltuigen als voor zang; en ook hier konden de proefstukken der leerlingen-componisten voorgedragen worden.

De '*tweede soort oefeningen*' zou den graad van technische vaardigheid, welken de leerlingen voor zang en speeltuigen bezitten, op bijzondere wijze doen uitschijnen.

De '*derde soort oefeningen*' zou dienen, *niet* om de eigenlijk kunstmatige vaardigheid ten toon te spreiden, *maar wel* om de verkregene techniek te benuttigen tot het geven van eene (wat de Duitschers verstaan onder *künstlerische*-) voordracht, van eenvoudige volksliederen en meer ontwikkelde rein-muzikale stukken.

De '*vierde soort oefeningen*' zou bestaan in de Leerlingen-Concerten, waarin o.a. de meest gevorderderde leerlingen, door het uitvoeren van klassieke stukken voor zang en speeltuigen, bewijzen van hoogere virtuositeit zouden kunnen geven.

Het ware wellicht niet onbelangrijk aan te toonen, op welke wijze de volksliederen en volksdanswijzen, choralen, enz,, bij ons onderwijsstelsel ingeweven zijn en er als leermateriaal

gebruikt worden; en den zielkundig-esthetischen invloed, welken zij op geest en gemoed en op het streven der leerlingen uitoefenen. - Dit zou ons te ver voeren, zoo wij hier aantoonen wilden hoe al die dingen op doelmatige wijs van de onderste lagen van ons onderwijs tot in de klassen voor Harmonie-, Fuga- en Compositieleer toegepast worden; ook bij samenoefeningen voor zang en speeltuigen.

'*Onderwijs*' moet gepaard gaan met 'opvoeding.' *Opvoeden*, *opleiden* tot iets hoogers dan de droge, afmattende en geestdoodende 'vaardigheidsstudiën,' ziedaar ons doel! En dit trachten wij te bereiken door zielkundige middelen, die elders niet gangbaar, doch niettemin rationeel zijn, en in geenen deele schade noch afbreuk doen aan het *practisch-technisch* vooruitkomen der leerlingen; maar wel integendeel een degelijken vooruitgang bevorderen.

Deze methode eischt voorzeker veel studie van de zijde der leeraars, maar het genot is des te grooter na de *moeilijkheden overwonnen* te hebben en te kunnen zien hoe zich hierdoor de geest der leerlingen verheft en meer diepte verkrijgt.

'*School*' beteekent 'eigene' ontwikkeling en vorming van geest en gemoed.

'*Methode*' is het middel om daartoe te geraken; en dit vereischt dus eene '*eigene-methode*', eene andere bijgevolg, dan de tot nog toe gebruikte;

'*Eigen-methode*' moet dus op eigen pedagogische gronden rusten;

'*Eigen-pedagogie*' moet hare stof aan de volksnatuur, aan het volksgevoel, aan den aard en geest van een volk ontleenen, en dus aan dit volk toepasselijk zijn.

Dáár, en dáár alleen ligt de bron, waaruit ons stelsel ontspruit. Tot die bron moet men terug keeren, tot de '*Genesis*', tot den oorsprong en wording dezer dingen. '*Erst als die Volkslieder zu einer gewissen Höhe herausgebildet sind*, *lösen sich einzelne*, *besonders begabte Individuen von der Masse los*, *um die gesammte Entwickelung in eigener Weise weiterzuführen und als besonderen Stand die specielle Pflege der Musik zum Beruf zu machen.*[(1)]' Zoo

(1) "Eerst als de volksliederen zich tot eene zekere hoogte ontwikkeld hebben, maken zich enkele, *bizonder begaafde individuen* van de massa los, om de gemeenschappelijke ontwikkeling op eigene wijze voort te zetten en als een afzonderlijken stand de uitsluitende beoefening der muziek tot levensberoep te maken."

kan men lezen in het ‘Lexicon der Tonkunst’ van Dr August Reissmann onder het woord ‘*Volkslied*’; men kan hier dus zien hoe die ontwikkeling gegaan is, en wij doen dus niets dan wat zeer natuurlijk is als wij de ‘basis’ van ons onderwijs op de geschiedenis gronden.

Den leerling alles mededeelen wat er te leeren valt, is eene onmogelijkheid; maar wij zetten hem op den weg en toonen hem, hoe hij dien verder bewandelen moet om later zich zelf te kunnen leiden en tot een zoo volmaakt mogelijk ‘eigenaardig’ kunstenaar te vormen.

Dit is ons streven; en wij meenen er in geslaagd te zijn iets ‘nuttigs’ bijgebracht te hebben aan al het goede, dat in de kunstpedagogie reeds bestaat.

‘*Altijd verder*’ is de leus, welke bij alle onderwijs dient gehuldigd te worden.

Dat wij van het ‘eenvoudigste’ tot het ‘ingewikkeldste’ opklimmen, en den gulden regel: *van het bekende tot het onbekende*’ toepassen, daarvan kunnen onze openbare oefeningen getuigen; en dat wij de hoogere opleiding der leerlingen behartigen, heeft ons laatste leerlingen-concert bewezen.

In ons voorwoord van 1886 hebben wij duidelijk gewezen op de beteekenis der Jaarlijksche openbare oefeningen, wat zij zijn en hoe zij moeten opgevat worden. (Bladz. 8 en 9 van dit voorwoord).

* * *

Wij verwijzen insgelijks naar ons voorwoord van 1884 (bl. 10 en 11), en vestigen de aandacht op de verdeeling der afdeelingen bij de openbare oefeningen, welke volgens de ‘*graden der gewone studieleiders*’ van elken leergang geregeld werd.

Het beantwoorden aan de voorschriften dezer ‘*studieleiders*’ zal voortaan echter niet meer voldoende wezen om als optredend leerling bij de openbare oefeningen van Juli-Augustus aangenomen te worden.

Er zal meer worden geëischt, en te dien einde zal in eene tabelle worden aangewezen:

1° Het getal *volksliederen* en *volksdanswijzen;* 2° *kunstliederen* en *kunstdanswijzen*: 3° *compositiën*, die elke leerling ieder jaar zal moeten aanleeren, om bij voormelde oefeningen ingeschreven te kunnen worden onder eene of andere der volgende rubrieken:

Lagere afdeeling	A of B,
Middelbare afdeeling	A of B,
Hoogere afdeeling	A of B,
Voleindende afdeeling	A of B.

Er zal, bij het einde van elk schooljaar, uit dit getal eene keus worden gedaan van die stukken, welke op de openbare oefeningen (Juli-Augustus) zullen voorgedragen worden.

Dit alles evenwel zonder te kort te blijven aan de ‘theoretische en practische muziekleer,’ en de mechanische, technische en technisch-esthetische oefeningen, door de gewone studieleiders aangeduid.

Wij verwijzen nog naar het kapittel betreffende het gebruik der Nederlandsche en vreemde talen (voorwoord van 1884, bl. 12) en voegen hier nog het volgende bij:

De zangen die tot de ‘Germaansche Kunstgroep’ behooren, worden, zoo de leerling deze talen niet machtig is, in het Nederlandsch voorgedragen.

Hetzelfde geschiedt met die van de ‘Slavische Kunstgroep.’

De zangen van de ‘Latijnsche Kunstgroep’ worden, zoo de leerlingen de oorspronkelijke talen niet machtig zijn, in de Fransche taal voorgedragen.

* * *

Met de openbare oefeningen van Juli-Augustus 1888, zullen de programma's ingevoerd worden, waarin zooveel mogelijk aan de vereischten van *Geschiedenis*, *Volksgeest*, *taal*, *beoordeeling* en *schoonheidsontwikkeling* zal worden voldaan:

a) de werken der componisten, aangeduid volgens de tijdstippen waartoe zij behooren.

b) De volksliederen, voorgedragen in hunnen oorspronkelijken en van lieverlede meer kunstmatigen vorm.

c) Specimina van gedichten der volksliederen volgens de spelling der verschillende tijdvakken.

d) Opstel eener rubriek waaronder de werken van componisten, die buiten hunne nationale kunstfeer eene vreemde zijn bijgetreden, of zich geheel en al in den vreemde hebben gevestigd, bijv.: de werken van Albert Grisar onder de rubriek *Vlaamsch-België-Frankrijk;* die van Giacomo Meyerbeer, 't zij onder *Duitschland* of *Duitschland-Italië* of *Duitschland-Frankrijk*, naarmate het gelden zou: *Struensee*, *Il Crociato* of *Le Prophète;* die van Gioacchino Rossini

onder de rubriek *Italië* of *Italië-Frankrijk*, al naarmate men uit *Tancredi*, *Il Barbiere di Seviglia* of uit *Le comte Ory* en *Guillaume Tell* zou voordragen, enz.

Gezamenlijke voordrachten zullen de persoonlijke voorafgaan.

De Nederlandsche toonkunst, de ‘oudere’ zoowel als de ‘hedendaagsche’, zal er onder al hare vormen in voorgesteld worden; zooals werken *a)* uit het hiëratisch tijdperk, *b)* uit het overgangstijdperk, *c)* uit het hedendaagsche of nationale tijdperk.

Het is de zending onzer muziekschool de ‘Nederlandsche Toonkunst’, de oudste aller Europeesche toonkunsten, in haar volle daglicht te stellen, en rondom deze den krans te vlechten van alle Europeesche toonkunsten.

Ons doel is: de leerlingen te onderrichten in alles wat tot de *muzikale literatuur* behoort, benevens de vorming van degelijke zangers en spelers, leerlingen-componisten, enz.

* * *

Men behoort dus goed in te zien dat er een groot verschil bestaat tusschen een ‘privaatleeraar’ en een ‘leeraar aan eene kunstinrichting.’ Hierbij is de leeraar, benevens zijn speciaal vak, waarvoor hij verantwoordelijk blijft, nog aan zekere schooleischen van *eenheid* en *samenhang* gehouden, waarvoor de Bestuurder aansprakelijk is. Aan zulke eischen is de privaatleeraar niet gehouden, en men zou dien vergelijken kunnen met een virtuoos, die alleen eene compositie voordraagt, terwijl de leeraar van eene kunstinrichting in het geheel opgaat en daarin versmelten moet, zooals de virtuoos, die een andere maal als orkestlid medewerkt en wiens ‘individualiteit’ alsdan in de ‘collectiviteit’ opgaat, en opgaan moet, daar allen hier slechts één doel: de voordracht der compositie, in 't oog kunnen hebben, en in dit geval de ‘*voordragende*’ eigenlijk niemand anders is dan de ‘dirigent’, naar wiens gelouterden kunstsmaak en opvatting het werk ten gehoore gebracht wordt. Zoo moeten de deelen in het geheel opgaan, in het eene zoowel als in het andere geval, in eene kunstinrichting gelijk bij eene orkestuitvoering.

Eene muziekschool kan zich hoogst verdienstelijk maken, al bracht dit nooit een genialen ‘virtuoos’ of ‘componist’ voort.

Het is geen ‘*Conditio sine qua non*’ dat zij sterren van

den 1^{n} rang aan haren hemeltrans doet schitteren; - degelijke toonkunstenaars vormen, is haar eerste en laatste doel. De school ontwikkelt en leidt het talent. Genieën worden ‘geschapen’, en na hunne opleiding in de school te hebben genoten, zwaaien zij zich dan door eigen kracht in de hoogte.

Eene muziekschool streeft naar eene algemeene verheffing van het muzikaal kunstpeil der bevolking door leer en voorbeeld, en volbrengt het bijzonderste harer zending, zoo zij de uitvoering van ‘eigene’ en verder van ‘vreemde’ kunstwerken door ‘eigen’ krachten mogelijk maakt en die in esthetischen zin doet genieten.

Wij mogen overigens met voldoening wijzen op namen van oud-leerlingen onzer muziekschool, die zich in de muzikale wereld onderscheiden, 't zij in ons vaderland, hetzij in den vreemde: leerlingen, nu verdienstelijke componisten; concert- en lyrische zangeressen en zangers, instrumentisten-tooneelspelers; oud-leerlingen, nu leeraars of hulp-leeraars bij onze muziekschool; oud-leerlingen, thans bestuurders of leeraars bij muzikale inrichtingen; orkestmeesters en directeuren bij tooneel- of muziekmaatschappijen in ons land en in den vreemde; oud-leerlingen in groot getal, deelmakende van de Antwerpsche orkesten, kooren, en ook van orkesten in andere steden.

Wij moeten hierbij aanstippen dat niet alleen die toonkunstenaars, welke rechtstreeks uit de muziekschool van Antwerpen zijn voortgesproten, maar ook andere in het Vlaamsche land zich bij onze richting aansloten en ons grondbegin aannamen, en wij deze dus ook als ‘*der onzen*’ mogen beschouwen.

* * *

Ons algemeen stelsel is opgevat met de bedoeling dat de leerlingen van jongs af ons onderwijs genieten en zonder leemte van de laagste tot de hoogste leergangen (verkozen volgens hunnen natuurlijken aanleg) overgaan.

De lagere leergangen beschouwen wij als eene soort van warande, waaruit van lieverlede alle de zich in de kunst verder oefende leerlingen werden opgekweekt en voorbereid. Alzoo hebben wij lagere, overgangs- en slotleergangen. In de lagere bestaat in kiem alles wat langzamerhand in de volgende leergangen wordt uitgebreid en zooveel mogelijk volleerd.

Indien zich nu vrij gevorderde leerlingen aanbieden, tot

het volgen van zekere leergangen, dan worden zij onder *theoretisch-practisch, mechanisch* en *technisch* opzicht, in den gepasten graad der gewone studieleiders ingeschreven, en kunnen aldus hunne studiën voortzetten, maar moeten zich intusschen in de kennis van het heele stelsel der muziekschool inwijden; wijl zij 1° hierdoor de gelijke som van kennis inoogsten als de andere leerlingen; 2° wijl alle toonkunstenaars met enkele uitzonderingen zich vroeg of laat aan het leeraarschap wijden, (wij stellen dus onze leerlingen in de mogelijkheid, zich tezelfdertijd als '*docent*' te bekwamen); 3° opdat de leerlingen niet enkel aan de vereischte theoretische-practische, mechanisch-technische bekwaamheden, maar ook aan de zielkundige voorwaarden betreffende de voorschriften der openbare oefeningen van Juli-Augustus kunnen beantwoorden; 4° om ze in staat te stellen tot het afleggen van een exaam ter verkrijging van een *diploma.*

De verordening der diploma-examens vereischt overigens, dat de leerlingen tot het bekomen van een diploma voor middelbaar onderwijs niet worden toegelaten, vooraleer in bezit te zijn van dat voor het lager onderwijs, en het bezit dezer beide is eene vereischte voor de toelating tot een examen voor hooger onderwijs.

Wij koesteren de hoop dat onze programma's als iets hoogst leerzaams zullen worden beschouwd.

'*Samenhang*' en '*eenheid*' - zonder deze voorwaarden kan er (naar ons inzien) geene school bestaan; deze zijn gesteund op den leergang van den bestuurder, waarin al de leergangen (als zijtakken van een grooten stroom) zich oplossen.

Algemeene Theoretisch-Practische leergang door den Bestuurder.
Samenvattende bespiegelingen over ons onderwijs, onze opvoedings- en onze opleidingsleer.
GROND. a*) Toonkundige Natuurkunde.* - b) *Toonkundige Redekunde.* - c) *Toonstelselleer.*

A) Innerlijke kracht der tonen. - Klankverscheidenheid. - Medeklanken. - Geregelde toonbepaling. - Hoogte en oorsprong der tonen.
B) Kennis van het schoone in de muziek, gestaafd op het vaderlandsch grondbeginsel in de kunst. - Voordrachts-

leer (ontleedkunde, agogiek)[1] - Kunst van dirigeeren. - Beredeneerde beoordeeling der muziek. - Geschiedenis der toonkunst. - Kunst van onderricht geven in de muziek. - Taal-, Muzikale en Schoonheidsvereischten bij het opstellen van Programma's.

C) Stof der beginselleer. - Toonwaarde. - Toonduur. - Toonschakeering. - Toonopvolging. - Toonsamenvoeging. - Toonopvolging en Toonsamenvoeging. - Stemmen en speeltuigen.

In verhandelingen:

1° De aard eens volks; zijn geest, zijne taal; zijne zeden en gebruiken; de aardrijkskundige ligging zijns lands (stoffelijk en zedelijk beschouwd); zijne geschiedenis, zijn ‘wel en wee.’

2° Zijne volksgedichten, zijne dichtkunst en letterkunde; zijne volksliederen en volksdanswijzen; zijne kunstliederen en kunstdanswijzen; zijne toonkunst, alsmede de omstandigheden waarin deze zich heeft ontwikkeld en nog ontwikkelt.

3° *De drie Europeesche kunstgroepen;* hunne beschouwing als grond- en vertrekpunt en verdere zielkundige methodische opvolgingswijze, bij de opvoedingsleer en opleiding onzer leerlingen.

4° *Toepassing der voordrachtsleer:* op onze Nederlandsche volksliederen en kunstliederen (woord en toon); onze volksdanswijzen en kunstdanswijzen.

a) Ongekunstelde, *b)* Kunstmatige, *c)* Esthetisch opvolgende beoefening derzelve, bij de leergangen van notenleer; van zang, kamerzang en samenzang; van speeltuigen, kamermuziek en orkestspel; alsook bij de oefeningen der leergangen van Harmonie, Fuga, samenstellingen instrumentatie.

(1) Volgens de zeer belangrijke theoriën van *D*r *Hugo Riemann*, leeraar aan het conservatorium van Hamburg, en *D*r *Carl Fuchs*, leeraar aan het Seminar der Victoria Schule te Danzig. Over deze theoriën is eene studie geschreven (titel: *Eene ingrijpende hervorming op muzikaal gebied*) door den heer Emiel Ergo, leerling der Antwerpsche muziekschool. Deze studie is als leerboek in onze muziekschool aangenomen.

Derde eeuwgetij der geboorte van Joost van den Vondel.

Den 17 November aanstaande zal het 300 jaren geleden zijn, dat een der grootste, zooniet de verhevenste der Nederlandsche dichters en tooneelschrijvers te Keulen uit Antwerpsche ouders geboren werd. Wij bedoelen Joost van den Vondel.

Dit derde eeuwgetij kon in Antwerpen niet ongemerkt voorbijgaan: de onovertroffen kunstenaar, wien het Vlaamsche bloed door de aderen vloeide en wiens voorouders zich tijdens de Fransche furie alhier verdienstelijk hadden gemaakt, kon in de stad der schoone kunsten vooral niet zoo spoedig vergeten zijn. Men zou den drijhonderdsten verjaardag zijner geboorte te baat nemen om een herrinneringsfeest in te richten, dat niet slechts den grooten en edelen man, maar tevens de stad Antwerpen zou waardig zijn!

Om dit lofwaardig doel te bereiken was de medewerking van iedereen, en in de eerste plaats van schrijvers en kunstenaars, onontbeerlijk. Wat men ter gelegenheid der Consciencefeesten door eensgezindheid verkregen had, zou men ook thans pogen te verkrijgen, door het vergeten van alle staatkundige verdeeldheid, door samenwerking van krachten uit de beide staatspartijen.

Te dien einde werd op 7 Mei ll. de volgende omzendbrief aan de in Antwerpen verblijvende letterkundigen en kunstenaars gezonden:

> Antwerpen, 7 Mei 1887.
> M.
> Noord Nederland maakt zich gereed om de 300^{e} verjaring van den grooten VONDEL luisterrijk te vieren.
> Keulen, zijne geboortestad, richt insgelijks een waardig herinneringsfeest in.
> Zou het Vlaamsche, het kunstlievende Antwerpen, tot wier burgerij Vondels ouders behoorden, achterwege blijven, waar het geldt een dichtergenie te huldigen, zooals onze letterkunde er geen tweede kan aanwijzen?
> Neen! De Scheldestad moet met de Noord-Nederlanders en de Keulenaars meefeesten.
> Gelieve tegenwoordig te zijn op de vergadering, te dien einde belegd op Dinsdag, den 10^{den} Mei, om half negen 's avonds, in het koffiehuis '*Mille Colonnes*' de Keyzerlei.
> (get). V.A. De la Montagne, Pol de Mont, Frans Gittens, Gustaaf Segers, August Snieders, Jan Van Beers, Frans Van Cuyck.

In de vergadering, welke deze omzendbrief ten gevolge had, werd een voorloopig bestuur samengesteld uit de heeren P. Genard, stadsarchivaris en Frans Gittens, gemeenteraadslid, als voorzitters, de heeren Jan Boucherij en Gustaaf Segers, letterkundigen, als schrijvers, en de heeren Emm. Rosseels, Dr C.J. Hansen en Dr Aug. Snieders, als leden.

Denzelfden avond zond dit bestuur reeds den volgenden brief aan het College van Burgemeester en Schepenen der stad Antwerpen:

'MIJNHEEREN,

Noord-Nederland maakt zich gereed om de 300^{e} verjaring der geboorte van den grooten Vondel luisterrijk te vieren.
Keulen, zijne geboortestad, richt insgelijks een waardig herinneringsfeest in.
Zou het Vlaamsche, het kunstlievende Antwerpen, tot wier burgerij Vondels ouders behoorden, achterwege blijven om eenen man te huldigen, wiens oom, Hans van den Vondel, de stad tijdens den aanval van Alençon ten prijze van zijn leven redde? Zou Antwerpen geene hulde bewijzen aan een dichtergenie, zooals onze letterkunde er geen tweede kan aanwijzen?

Neen! De Scheldestad moet met de Noord-Nederlanders en Keulenaars meefeesten.
Wij hebben de eer U mede te deelen, dat in eene vergadering van Vlaamsche letterkundigen tot dit doel een voorloopig comiteit is samengesteld.
Het heeft beslist, pogingen aan te wenden, opdat de grootste van al onze dichters meer algemeen door het volk zou gekend worden dan tot nu toe het geval is.
Te dien einde verzoekt het U, Mijnheeren, den heeren onderwijzers uwer scholen te willen gelasten, het leven en de werken van Vondel aan hunne leerlingen te doen kennen. Enkele zijner gedichten zijn uitermate geschikt om door de kinderen gezongen of voorgedragen te worden.

De ondergeteekenden nemen tevens de vrijheid U te verzoeken, op 18^{n} September eerstkomende, door den bestuurder van het nationaal tooneel, van stadswege eene kostelooze vertooning te laten geven, van werken op *Vondels leven betrekking hebbende.*
Eindelijk verzoeken zij U nog dat in de wandelzaal van den Nederlandschen schouwburg een marmeren borstbeeld zou opgericht worden, ter eere van een der grootste zonen van Antwerpen, van Vondel, op wien onze stad met recht fier is.
Aanvaardt, Mijnheeren, de betuiging onzer hoogachting.
Namens het Voorloopig Comiteit der Vondelfeesten. *De Schrijvers:*
JAN BOUCHERIJ. GUSTAAF SEGERS.
De Voorzitters:
F. GITTENS. P. GÉNARD.
De Leden:
EMM. ROSSEELS. C.J. HANSEN. D^{r} AUG. SNIEDERS.'

Terzelfder tijd werd aan den Heer Schoolopziener van het katholiek onderwijs in Antwerpen een schrijven gericht, waarin gevraagd werd, dat de onderwijzers der parochiale scholen zouden gelast worden het leven en de werken van Vondel aan hunne leerlingen bekend te maken

Den 13 Juni 1887 werd door het voorloopig komiteit de volgende omzendbrief gezonden aan alle personen, op wier medewerking men hopen mocht:

GEACHTE HEER,
Het Voorloopig Komiteit der Vondelfeesten alhier heeft de eer U uit te noodigen tot de Algemeene Vergadering, welke zal plaats hebben Donderdag 16 Juni eerstkomende, in eene der zalen van het *Paleis van Nijverheid*, *Kunst en Handel*, Zuiderlei.
In deze Zitting zullen de volgende punten behandeld worden:
1° Verslag over de werkingen van het Voorloopig Komiteit.
2° Mededeelingen van het Stadsbestuur.
3° Voorstellen.
4° Benoeming van het Bestendig Komiteit.
Wij durven verhopen, M , dat gij deze vergadering met uwe tegenwoordigheid zult willen vereeren, en bieden U de verzekering onzer hoogachting aan.
Het Voorloopig Komiteit:
De Schrijvers:
JAN BOUCHERIJ. GUSTAAF SEGERS.
De Voorzitters:
P. GÉNARD. F. GITTENS.
De Leden:
C.J. HANSEN. EMM. ROSSEELS. D^r^ AUG. SNIEDERS.

De vereerders van Vondel waren talrijk opgekomen. Eenige punten, in de vorige bijeenkomst reeds aangeraakt, werden thans breedvoerig besproken; in grondbeginsel werd aangenomen het landspel *De Leeuwendalers* van Joost van den Vondel te laten opvoeren door de artisten van den Nederlandschen Schouwburg onder het bestuur van M.F. Van Doeselaer.

Ten slotte werd het *Komiteit der Vondelfeesten* volgenderwijze bepaald gevormd:
Voorzitters: P. Génard en Fr. Gittens;
Schrijvers: Jan Boucherij en Gustaaf Segers.

Leden: Arthur Cornette, Fred. De Laet, V.A. Dela Montagne, Pol de Mont, Dr C.J. Hansen, Peeters-Verellen, Max Rooses, Em. Rosseels, H. Sermon, Dr August Snieders, Frans Van Cuyck, J. Van den Bemden, Jul. Van Herendael, L. Van Rijswijck.

Bijgevoegde leden: A. Colinet en F. Van Doeselaar.

Later, bij het vertrek van M. Colinet, werd deze door M.D. Janssens vervangen.

Dit komiteit, samengesteld uit een gelijk getal vertegenwoordigers der twee gezindheden, heeft tot het einde toe in de beste eensgezindheid gearbeid, en het is bijzonderlijk daaraan te danken, dat de feesten ter eere van Vondel zulken schitterenden uitslag hebben opgeleverd.

Reeds op de eerstvolgende vergadering werden de dagen der feestviering, 18^{n} en 19^{n} September, vastgesteld, en in grondbegin werd aangenomen, dat ter verheerlijking van den grooten tooneeldichter, het tooneel het hoofdpunt der feestelijkheden zou uitmaken. Den bestuurder van onzen Nederlandschen schouwburg word derhalve de last opgedragen een programma samen te stellen voor de twee feestdagen.

De vergaderingen van het Komiteit waren talrijk. Verscheidene voorstellen moesten besproken en onderzocht worden. Aanvankelijk was men van meening eenen lichtstoet in te richten; doch moeielijkheden van allen aard deden dit plan ter zijde schuiven, en vervangen door eenen optocht in den vollen dag.

Om aan dit laatste punt allen mogelijken luister bij te zetten, besloot men de medewerking in te roepen van al de tooneelmaatschappijen van Vlaamsch-België; men hoopte in dien stoet gekostumeerde groepen te kunnen vormen, welke het een of ander belangrijk feit uit Vondels leven of een tooneel uit zijne werken zouden voorstellen. De volgende omzendbrief werd daarom rondgestuurd:

> Antwerpen, 1 Augustus 1887.
> *Aan de Heeren Voorzitter en Bestuurleden der Tooneelmaatschappijen van Vlaamsch-België.*
> MIJNE HEEREN,
> Het zal U niet onbekend zijn, dat te Antwerpen een Komiteit van letterkundigen is gevormd, met het doel den drijhonderdsten Verjaardag der Geboorte van Vondel plechtig te vieren.
> Om deze verheerlijking van den grootsten onzer Tooneeldichters den meest mogelijken luister bij te zetten, heeft het Komiteit der Vondelfeesten besloten eenen Stoet in te richten op Zondag 18 September, eersten dag der Feestviering. Het ligt in de bedoeling der ondergeteekenden dezen Optocht een indrukwekkend karakter te geven.
> Te dien einde denken zij niet beter te kunnen doen dan zich tot U te wenden, met het beleefd en dringend verzoek, hun uwe medewerking tot het inrichten van den Vondelstoet te willen verleenen.
> Zij verzoeken U derhalve twee afgevaardigden van uwe Maatschappij te willen zenden naar de Vergadering, welke zal plaats hebben Zondag, 7 Augustus, om 12 ure 's middags, in de Wandelzaal van den Nederlandschen Schouwburg te Antwerpen.
> Zij koesteren de hoop, Mijne Heeren, dat Gij aan dit verzoek zult willen gehoor geven, en zij bieden U de verzekering hunner hoogachting aan.
> HET KOMITEIT DER VONDELFEESTEN.

Op deze vergadering waren 40 tooneelkringen vertegenwoordigd. Een der voorzitters, M. Gittens, deed een warmen oproep aan de aanwezigen, om met luister het eeuwgetij van

Vondel te vieren; hij deelde mede hoe in Antwerpen de letterkundigen van alle gezindheid de handen hadden ineengeslagen tot opluistering van dit herinneringsfeest, en drukte de hoop uit dat alle tooneelmaatschappijen zich onder het vaandel van het Komiteit zouden scharen. De luide bijvalsbetuigingen der aanwezigen bewezen, dat wij niet te vergeefs op de medehulp van allen hadden gerekend.

Intusschen mocht het komiteit der Vondelfeesten zich reeds verheugen in de ondersteuning van het Antwerpsch Gemeentebestuur. Het marmeren borstbeeld van den dichter zou op stads kosten worden vervaardigd, om geplaatst te worden in de Wandelzaal van den Nederlandschen Schouwburg. Eene ruime geldelijke toelage werd tevens toegestaan.

Maar de Provincie en het Staatsbestuur zouden niet achterwege blijven.

(*Slot in de volgende aflevering.*)

Boekbeoordeeling

Fata Morgana
Beelden uit het leven, door Dr. August Snieders. Antwerpen, drukkerij Vanos-De Wolf, SS. Pieter en Paulusstraat. - Uitgave van het *Davidsfonds*, n° 53.

Vanwaar toch dien zonderlingen, vreemd klinkenden titel, aan 't hoofd van een bundel Vlaamsche novellen? De schrijver zal het ons, in zijne opdracht, zelf zeggen:

‘In de prairieën van het verre Westen stijgen soms, voor het oog van den reiziger, zonderlinge dampvormen en schitterende spiegelbeelden aan den horizon op, die een oogenblik eene zoete begoocheling in zijnen geest doen ontstaan.

Dat is de Fata Morgana.

Zoo ook rijzen voor mij, na de volbrachten arbeid, beelden uit het leven voor mijnen geest op, die ik soms aan het papier toevertrouw, - en Gij, de trouwe gezellinne op mijn levenspad, de moeder mijner kinderen, ziet, evenals deze, met liefde en aanmoediging die pennetrekken.

Dat is voor ons de Fata Morgana.’

Deze uitlegging bevredigt ons niet. De Fata Morgana, of hetgeen de schrijver er door verstaat, beantwoordt in 't geheel niet aan het denkbeeld van herinneringen of zelfs inbeeldingen, welke men aan het papier toevertrouwt.

Om zich daarvan te vergewissen leze men met aandacht de volgende veel uitvoeriger verklaring van hetgeen eigenlijk de Fata Morgana is, verklaring welke wij aantreffen in den jaargang 1874-75 der *Belgische Ilustratie*, en hoogstwaarschijnlijk van de hand van Dr August Snieders:

‘De lezer zal gewis bij dien tamelijk wonderlijken naam een oogenblik stilstaan, en menigeen zal eene uitlegging vragen over dit Oostersch klinkend woord.

Welnu luister: de *fata morgana* hoort thuis in de westelijke landstreken, in de eindelooze woestijnen of prairieën, welker gezichteinder door geen boom, geen berg of hoogte wordt afgewisseld.

Daar, men leest dit in een aantal reisbeschrijvingen - daar stijgen niet zelden voor het oog van den reiziger, die te vergeefs den horizon peilt om een rustpunt te vinden, allerlei

spiegelbeelden aan den hemel op, en hij ziet, o gezichtsbedrog! dieren, monumenten, torens, paleizen en schepen en wat dies meer, alle voorwerpen welke echter in die eindelooze vlakte niet bestaan.

Met een zaligen glimlach heeft meer dan één reiziger den stap verhaast, om die tooverachtige steden, zeeën of kudden te bereiken; doch helaas! zij weken immer achteruit en verdwenen weldra teenemaal. Eenige oogenblikken dacht hij het einde zijner reis bereikt te hebben, en in een ongekend tooverland te zijn aangekomen; een enkele zucht, en gansch de verschijning is heen, en de reiziger staat weer in de akelige eenzaamheid zooals te voren.

Hoe vormt zich de *fata morgana?*
De luchtspiegeling ontstaat door eene gansch bijzondere breking der lichtstralen; de voorwerpen, welke men ontwaart, zooals wij zegden, bestaan niet ter plaatse, doch worden van laag gelegen gedeelten in de lucht weerspiegeld. Als de zon aan den rand der uitgestrekte vlakte verschijnt, worden de bosschen en bergtoppen, die niet boven den horizon verschijnen, in de bovenste luchtlage weêrgekaatst, en vormen daar die wonderlijke, fantastische en grillige beelden, welke soms aan gansche steden gelijken.
Naar gelang de zon hooger klimt, verdwijnen ook die beelden weer. De reiziger, aan de woestijn gewoon, de *bushman* bijvoorbeeld, is met die spiegelbeelden bekend en hij berekent hoeveel dagreizen hij nog moet afleggen, alvorens de bosschen en bergen te bereiken, die nog diep beneden den horizon gelegen, maar toch in de waarheid wel aanwezig zijn.
Soms, in de dorre en als van God gevloekte zandwoestijn, waar de reiziger naar een oasis en een droppel water snakt, rijst een ander, verlokkend spiegelbeeld op, namelijk dat van een frisch, golvend, stijgend en effen meer. De blauwe lucht spiegelt zich in de watervlakte, welk den dorstigen reiziger uitnoodigt ruimschoots zijnen dorst le komen lesschen.
Dat beeld kan den reiziger bedriegen maar niet de paarden of lastdieren; deze stappen met gebogen kop en smachtend, door het dorre zand voort. Het dier weet wel dat dit alles bedrog is. En echter zou men zweren dat groote zeevogels in dat watervlak zwemmen en soms in verdubbeld getal en de pooten tegen elkander.
De Indiaan is opzichtens die grillige spiegelbeelden soms minder gerust dan wel de blanke reiziger; immers de Indiaan ziet in al dat voor hem onbegrijpelijke de werking van den boozen geest.
Is echter dat bedrieglijk water, hetwelk men aan den horizon meent te zien golven, gansch spiegelbeeld? Geenszins. Na mijlenver door de dorre en gloeiende zandwoestijn getrokken te zijn, nadert men eindelijk het water, doch ditmaal in waarheid.'
Ditmaal geeft dan ook het lastdier het sein dat men het wezenlijke water nabij komt. Het spitst de ooren, het snuift, het verhaast den stap. De mensch heeft nog niets herkend, als het dier reeds de overtuiging heeft van het bestaan eener bron. Nooit wordt het hierin misleid en bedrogen.

Nabij de bron die reizigers en dieren verkwikt, groeit er eenig gras, doormengd met kruiden, struikgewas en wat dies meer, en terwijl de reiziger het

> karige avondmaal nuttigt onder een met millioenen sterren besprenkelden hemel, grazen de dieren het weinige dat de natuur van het oasis oplevert.'
>
> Welnu, wij vragen het den lezer in gemoede, is het denkbeeld van gezichtsbedrog en begoocheling vereenigbaar met dat van de vlugge herinneringen of vindingen, welke ons voor den geest treden, op het papier weer te geven?
> Neen, niet waar? Doch wellicht beantwoordt de inhoud van het boek beter aan dien zonderlingen, spookachtigen titel?
> Wij gelooven het niet. De zes verhalen waaruit het boek is samengesteld, zijn eene dooreenmenging van fantazie en realisme, doch waarin zinsbedrog en begoocheling gansch geene overwegende rol spelen.
> Dr. Aug. Snieders duide het ons dus niet ten kwade, dat wij den titel van zijn boek als slecht gekozen beschouwen en liever eenen echt Vlaamschen in de plaats hadden gezien. Zijn erkend en stevig talent heeft niet meer noodig naar vreemde kunstmiddelen uittezien om zijne voortbrengselen te doen schuimen.
> Evenmin heeft hij zich eenen schijn van geleerdheid te geven om het zij zijnen dokterstitel, het zij zijn lidmaatschap der Vlaamsche Akademie te verechtvaardigen. Het hooge standpunt, dat hij in de Vlaamsche letterkunde bekleedt, is daartoe meer dan voldoende.

Dit gezegd, geven wij thans een overzicht van de zes verhalen die het onderhavige boekdeel uitmaken:

Op den Kruisberg, beelden uit het kunstenaarsleven, bevalt ons tamelijk goed in den aanvang. De jonge schaapherder die, met zijn mes alleen voor werktuig, allerhande grillige figuren snijdt op boomen, stronken, enz., is kunstig geschetst, evenals het gansche tafereel waarin hij als hoofdfiguur is geplaatst

Het verhaal neemt echter, volgens onze bescheiden meening, eene gansch verkeerde wending. De kunstenaar die in gezelschap van de gravin Doria zijne eer, zijn talent en zijne gezondheid verspilt, is, meenen wij, geene Vlaamsche figuur meer en de tragische ontknooping, die op een zelfmoord uit wanhoop uitloopt, schijnt ons eerder tot de Fransche school te behooren en gansch onwaardig van den schrijver van *Arme Julia* en *De Gasthuisnon.*

Wim en Grim, beelden uit het zwerversleven, bevalt ons evenmin. Niet dat wij de goede hoedanigheden van deze ietwat eentoonige vertelling willen miskennen, maar vooreerst, het zwerversleven behoort niet tot het Vlaamsche leven en, vervolgens, in de optredende personen ligt een mengelmoes van karakters, welke moeilijk bij elkander te huis te wijzen zijn.

Herkennen wij in Wim, vòòr dat hij bij een paardenspel was ingelijfd, eenen Vlaamsche jongen, in Dog Morris daarentegen vinden wij de Hollandsche zeebonk terug. De schoolmeester is weeral eene type van de Vlaamsche schoolvossen

van voor 1830, doch de zaakwaarnemer heeft veel van eenen Franschen praktizijn en de dochter van den schoolmeester hoort ook al te huis in eene zuidelijker lucht.

Het verhaal zelve heeft eigenlijk geene ontknooping en zegt ons niet hoe Wim, die eene betere toekomst waardig was, in een paardenspel is gesukkeld en zich veroordeelt om er te blijven.

24 beelden uit het zieleleven, is een titel al zoo zonderling als de hoofdtitel. Hier treedt, voor al wie Antwerpen kent, het onwaarschijnlijke op den voorgrond. De Antwerpsche vlieten zijn nog veel te onlangs overwelfd geworden, om reeds sedert die gebeurtenis een menschengeslacht te doen verdwijnen en een ander in de plaats treden. De ruimte, welke die vlieten besloegen, is ook te klein om ze eene onderaardsche stad te noemen, en beweren dat die overwelfde vlieten bevaarbaar zijn, is het tegenovergestelde zeggen van hetgeen elk Antwerpenaar weet.

Een mijner vrienden wilde in die voorstelling eene herinnering vinden aan *Onze wederzijdsche vriend* van Charles Dickens. Wij zullen er niet over beslissen, doch zijn van gevoelen dat de gekende vindingrijkheid van d^{r} August Snieders hem niet noodzaakt bij anderen zijne grondplannen te gaan zoeken. Veeleer meenen wij, dat hij die, ofschoon geen geboren Antwerpenaar, ook het Antwerpen *for ever* in zijn hart draagt, gemeend heeft de groote uitbreiding zijner geliefde Scheldestad nog wel een beetje te mogen vergrooten.

Behalve de bovenaangehaalde onwaarschijnlijkheid en eenige andere, welke in de handeling der personenvoorkomen, hebben wij in dit verhaal vele boeiende plaatsen en toestanden ontmoet.

Canaille, beelden uit het tooneelleven, meenen wij reeds vroeger gezien te hebben. Was het in de *Belgische Illustratie* of was het elders? Hier schiet ons geheugen tekort. In alle geval geene Vlaamsche schets. Het tooneelleven, zooals het hier is voorgesteld, behoort tot zuidelijker streken, zoowel als de plotselinge overgang van de pracht en het klatergoud des schouwburgs naar de strenge kloostercel.

Stille waters, *diepe gronden*, beelden uit het dorpsleven. Ziedaar eindelijk eene schets waarin wij ons te huis bevinden. Al de karakters behooren hier waarlijk tot onze Vlaamsche dorpelingen. De gebeurtenissen, welke de schrijver ons voorstelt, hebben wij beleefd of zien beleven. Alles is hier waar,

zonder gezochtheid of overdrijving. Wij kunnen aan dit echt Vlaamsch tafereel onze gansche onvoorwaardelijke goedkeuring geven en de pen jeukt ons in de hand om er den lezer nader mede bekend te maken, doch ons bestek laat het ons niet toe.

De Rivierschuimer, beelden uit het volksleven, heeft zeer veel van de verdiensten van het vorige verhaal, doch ook wel iet of wat van de gezochtheid der vier eerste.

Ziedaar het oordeel dat wij, bij eene eerste lezing, over de *Fata Morgana* hebben opgevat, doch hetwelk wij aan niemand willen opdringen. Voegen wij er ten slotte bij dat hier en daar een bastaardwoord, eene Antwerpsche uitdrukking en ook wel eene onverbeterde drukfout, het boek ontsieren. Dat wijten wij aan de haast, waarmede wij weten dat de schrijver zijne letterkundige voortbrengsels afwerkt, haast aan den dagbladschrijver eigen, maar welke daarom niet altijd prijsbaar is.

Moest nu d^{r} Aug. Snieders vinden dat wij in deze beoordeeling wat te veel onze zucht tot afkeuren hebben ingevolgd, wij zouden hem antwoorden: Wie beter dan gij kan daartegen op?

Immers uwe letterkundige faam is gevestigd en de kleine feilen, welke wij in uw werk aanwezen, kunnen niet opwegen tegen de groote en talrijke verdiensten uwer lettergewrochten.

De schrijver dezer regelen zelve is een uwer bewonderaars, doch hij kan het niet helpen dat hij ook uwe gebreken ziet. Ook kan hij u verzekeren dat een kritieker u wel verbeteren maar nooit schaden kan, zelfs al noemde hij zich

ARGUS.

Kroniek.

Letter- en tooneelkunde.

- Goedkoope uitgaaf der werken van J.J. Cremer. Op blz. 496 van deze aflevering deelen wij, met toelating van den uitgever A.W. Sijthoff te Leiden, de levensschets mede van den gekenden Nederlandschen novellist Cremer. Zij werd geschreven door Dr Jan ten Brink, ter gelegenheid van de nieuwe uitgaaf van Cremers werken. Wij roepen de aandacht onzer lezers op deze goedkoope editie, welke in 12 deelen elk van ruim 400 blz., zal volledig zijn. Het eerste deel behelst den roman *Dokter Helmond en zijn vrouw* en telt niet min dan 424 blz. De prijs per deeltje is slechts 1 frank. Het zal wel onnoodig zijn bij onze lezers nog den lof te maken van den schrijver der Betuwsche novellen en andere meesterstukjes. Ook zijn wij overtuigd, dat deze *frankeneditie* bij het Nederlandschlezend publiek denzelfden bijval zal genieten als de volksuitgaaf der werken van J. van Lennep, welke aan dezelfde voorwaarden bij A.W. Sijthoff verscheen en op meer dan 10000 exemplaren verkocht werd.

- Het tooneelgezelschap van den Nederlandschen Schouwburg van Antwerpen is nagenoeg hetzelfde gebleven als verleden jaar. De enkele nieuwe aanwerving is die van Mej. J. Stevens, voor de dramatische rollen, in vervanging van Mevr. van den Berg, welke van de tooneelloopbaan afziet zooals wij vroeger bekend maakten. Gastvoorstellingen van Mevr. Catharina Beersmans en M. Louis Bouwmeester worden aangekondigd.

De schouwburg opende zijne deuren met de Vondelfeesten en de opgevoerde stukken waren den 1^{en} dag, dezulke welke betrekking hebben op Vondel, o.a. het zeer verdienstelijk, naar den naam des dichters getiteld tooneelspel van Van Peene. Hierin vond Mej. Steven al dadelijk gelegenheid haar talent te doen gelden in de hoogstondankbare rol van Anna en verwierf *stande pede* de vooringenomenheid van het publiek, dat haar dapper verwelkomde en toejuichte. Wij hopen dan ook dat deze dame door haar spel de gunst der toeschouwers steeds moge waardig blijven.

De tweede, de galavertooning, bestond uit Vondel's landspel *De Leeuwendalers* en eindigde met de onthulling van

's dichters borstbeeld. - Eene uitvoerige beschrijving van dit landspel geven, valt niet in ons bestek. Enkel wijzen wij er op hoe dit stuk aan velen onzer spelers de bewijzen gaf dat zij zich aan andere stukken dan Duitsche *possen* of Fransche dramas mogen wagen en dezelve met eere kunnen vertolken. Dit zij een wenk aan den bestuurder om de vaderlandsche treurspelen voor het tooneel te benuttigen.

Op aanvraag van vele kunstliefhebbers werd eene tweede opvoering der *Leeuwendalers* gedaan.

De Heer Frans Gittens leverde een nieuw treurspel *Parisina*, dat met veel bijval werd ten aanschouwe gebracht. Verschenen bij Julius Vuylsteke te Gent.

- *Oude Vrijsters* is de titel van een nieuw tooneelwerk van Rosier Faassen, datte Rotterdam gespeeld werd.

- De openingsvertooning van den nieuwen Schouwburg te Brussel had Zaterdag, den 1^{n} October, plaats.

Eene *gelegenheids-cantate*, van dichter Em. Hiel en P. Benoit, werd uitgevoerd, en een bedrijf van de schoone oorspronkelijke drama's *Lena*, door D. Delcroix, en *Jane Shore*, van F. Gittens.

Mej. Beersmans, die hierin de hoofdrol vervulde, heeft tevens een gedicht door Jan Van Beers voorgedragen.

- Verschenen: *Stemmen uit het hart*, gedichten door Omer Wattez. Het werkje bevat: De droom eener moeder. - De hut in 't woud. - Lente en Liefde. - Lentefantazie. - Treurige zaak. - Hou en trouw, benevens eenige kleinere stukjes verzameld onder den titel: Knoppen en Blaadjes. Het werkje is verkrijgbaar in den boekhandel J. Vuylsteke, aan 2 franken.

- Wazenaar (Dr. Amand De Vos) heeft een werk laten verschijnen, getiteld *Prijskamp en Academie.* Met het *Woord vooraf* bestaat het XIV-210 blz. en is verkrijgbaar, tegen 2.50 fr., bij den schrijver, Coupure, 233, Gent.

- Verschenen: De 1e aflevering der goedkoope prachtuitgave van *Jacob Cats' werken*, in klein folio formaat, geïllustreerd met circa 200 platen naar de staalgravuren van Kaiser en met ophelderingen van Wolterinck. Compleet in 45 wekelijksche afleveringen à 65 Centiemen en betaalbaar in 9 termijnen à fr. 13.25. Men schrijft in bij den boekhandelaar *Jan Boucherij*, Antwerpen.

- In den loop van dezen winter zal een werk van den heer H. Haerynck waarschijnlijk in twee deelen, verschijnen

over *Boendale.* Daarbij worden ook Hein van Aken, Jan de Weert enz., in een woord, de heele didactische school van Van Maarlant behandeld, de mystiekers uitgezonderd, die feitelijk eene op zich zelve staande school vormen, althans wat den inhoud hunner werken betreft.

- We melden met genoegen, dat het stedelijk bestuur van Antwerpen eene jaarlijksche toelage van frs. 100 beschikbaar stelt, voor het groot *Woordenboek der Nederlandsche Taal*, van Dr. M. De Vries.

- Wij vernemen, dat *Een hompje Kaas*, blijspel in één bedrijf door Pol Anri, rot het genot eener tooneelpremie is toegelaten. Onze lezers zullen zich herinneren, dat dit werkje in ons tijdschrift is verschenen

- *Vondel te Keulen herdacht.* - Mevrouw *Lina Schneider* te Keulen bereidt, zooals bekend is, daar, ter stede, Vondelfeesten voor bij gelegenheid van 17 November a.s. Gaarne voldoen wij aan haar verzoek en sporen onze lezers aan, in zoo ver hiertoe in staat en lust gevoelende, de plechtigheid zooveel mogelijk door hunne aanwezigheid luister bij te zetten.

Vlaamsche belangen.

- Het grievencomiteit van *De Vrije Vlamingen* stuurt ons volgend stuk, waaraan wij gaarne plaats verleenen:

- *Vlaamsch in de Gemeentebesturen.* - Het volk kiest zijne vertegenwoordigers voor beide kamers, voor provincie- en gemeentebesturen; de gekozen moeten 's volks rechten en vrijheden, gelijk van welken aard zij ook wezen mogen, eerbiedigen en verdedigen. En onder alle volksrechten bekleeden, voor ons, Vlamingen, onze taalrechten de eerste plaats.

En nochtans hoevele gemeentebesturen zijn er niet, die onze taal en hare rechten miskennen en onder de voeten trappen?

Er zijn gemeentebesturen die in opene zitting eene vreemde, voor 't volk onverstaanbare taal voeren; die hunne briefwisseling uitsluitelijk in het Fransch houden en tot den gemeentestempel toe, verfranscht hebben.

Aan die gemeentebesturen vragen wij letterlijk met den ouden slenter af te breken en gansch hun bestuur te vervlaamschen.

Er zijn gemeentebesturen die deels Fransche, deels Vlaamsche briefwisseling houden, nu eens den Franschen dan weer den Vlaamschen stempel gebruiken.

Aan die besturen vragen wij het afschaffen van den Franschen

stempel en het invoeren van eene uitsluitende Vlaamsche briefwisseling.

Er zijn eindelijk gemeentebesturen die de belangen hunner ingezetenen, de plichten van hun ambt inziende, hun bestuur, op eenen gansch Vlaamschen leest hebben geschoeid.

Aan deze besturen, onze beste gelukwenschen, onzen besten dank.

Sterfgeval.

- *Désiré Delcroix*, de gekende en geachte Vlaming, te Deinze den 23 September 1823 geboren, is op 3^{n} October 1887 te Schaarbeek overleden. Hij was ridder der Leopoldsorde, van den Nederlandschen Leeuw en van de Eikenkroon, hij was vereerd met het burgerlijk kruis van 1e klas; sedert jaren vervulde hij het ambt van afdeelingsoverste bij het Ministerie van Landbouw, Nijverheid en Openbare werken; hij werd, bij hare stichting, lid der Koninklijke Vlaamsche Akademie benoemd.

Désiré Delcroix mag aanzien worden als een der schoonste figuren van onzen Vlaamschen strijd. Het was grootendeels aan hem te danken dat het Vlaamsch bureel bij het Ministerie tot stand kwam, hetwelk zooveel diensten aan onze Beweging heeft bewezen. Jonge letterkundigen, en ook vele andere, hebben verplichtingen aan hem, die zijn aandenken in eere zullen doen voortleven; want Delcroix was de dienstvaardigheid zelve.

Bij vele letterkundige congressen was hij de vertegenwoordiger van het Belgisch staatsbestuur, een bewijs van vertrouwen en achting, hem door verschillende ministeries geschonken.

Als schrijver kennen wij van hem twee romantische verhalen, *Geld of Liefde* en *Morgen*, *Middag en Avond*; de *Familietwist*, drama: *Drie dagen uit de geschiedenis van België*, het alom gekende tooneelstuk *Lena* en het bekroonde drama *Filipina van Vlaanderen*, dat te Brussel met zooveel bijval gedurende bijna een jaar vertoond werd.

Nieuwe Uitgaven.

Makamen en Ghazelen. Proeven Oosterscher Poëzie door Jan Ferguut. Tweede druk, met het portret van den Dichter: 4^{e} formaat, 134 blz. met omlijstingen en versieringen. Roeselare, De Seyn-Verhougstraete Prijs: 7.30 fr.

Uit Segher Janssone (4e hoofdstuk) door Frans van Cuyck.

De maand December was aangebroken en had sneeuw en vorst, en dus bijtende koude aangebracht. De wind, die scherp uit het noorden blies, had voor een groot deel schuld aan het toevrieren van al de rivieren en vaarten in het bedrijvige Vlaanderen; zelfs de zeeboezem het Zwijn, de bron van Brugges rijkdom, lag met eene dikke schaal ijs toegedekt, zoodat de schepen niet verder dan Sluis het land in konden varen.

De maan bestraalde met haren vollen glans de stad Ghistel, en goot over hare schilderachtige houten huizen en kronkelstraten, haren kerktoren en haar klooster dat tooverachtige licht uit, hetwelk de sneeuw doet glinsteren, de koude nijpender schijnt te maken, en in het tafereel die donkere schaduwen aanbrengt, die ons schuchterheid en vrees inboezemen, en zulken akeligen indruk uitoefenen op ons gemoed.

Het landschap lag daar verlaten en doodstil. Het gehuil van eenen hond nu en dan was het eenige teeken van leven.

Binnen in de huizen was 't evenwel goed om zijn. In den hoogen haard brandde lustig het droge hout, welks roode gloed heel het vertrek verlichtte, of, zachtjes opvlammende, nu en dan eenen spookachtigen schemer wierp op de meestal naakte wanden. De bewoners koesterden zich in de zachte warmte, en voelden zich tevreden en gelukkig bij spinnewiel of weefgetouw. Zelden werd de rust door een woord verbroken, want het weinige, dat de huisgenooten elkander mee te deelen hadden, was van droevigen aard en reeds gezegd; en de zielen dier eenvoudige menschen, wier vermogens grootendeels nog sluimerden, verkeerden in eenen staat van kindsheid.

Toch waren er zaden gestrooid, die, in vruchtbaren grond

gevallen, reeds ontkiemden en beloofden weelderig te gedijen.

Op eenigen afstand van het midden der stad lag eene groote hoeve, door schuren en stallen omgeven; de woning van eenen welstellenden landbouwer. Het voornaamste vertrek was, behalve door de vlam des haardvuurs, nog verlicht door eene walmende roetkaars, bij wier zwakken, treurigen schijn Walter Janssone uit een boek zat te lezen, luidop, tot genoegen zijner zuster, met hem aan dezelfde tafel gezeten.

'Hoe schoon, hoe schoon!' roept het meisje eensklaps uit, hare verrukking niet langer meester. 'Die geschiedenis vind ik nog veel aantrekkelijker dan degene van *Walewijn* of *Reinaert.* Gij hebt mij nog nooit zulk liefelijk verhaal voorgelezen, Walter. Van wien hebt gij het?'

'Zie die nieuwsgierige!' lacht de jongeling. 'Kent gij zuster Beatrix uit ons klooster?'

'Dat jong beminnelijk nonneken van Assenede?'

'Juist, Cathelijne, die bedoel ik. Ehwel, zij is een nichtje van den dichter.'

'Wat ge zegt!'

'Inderdaad. Diederik van Assenede is de vervaardiger van *Floris ende Blancefloer*; hij heeft het uit het Walsche in het Dietsche vertolkt.'

'Is 't waar! Leeft hij nog, Walter?'

'O neen, Cathelijne, lang niet meer. Wen ik mij goed herinner, moet hij reeds in 1293 gestorven zijn.'

'Och! zulke goede menschen zouden eeuwig moeten leven, vindt ge niet, broeder?'

Des jongelings antwoord is een stille glimlach met de innemende naïefheid der aanvallige spreekster.

'Weet gij! vroeg hij, 'waarom ik met dezen roman zoo ingenomen ben?'

De maagd dacht na.

'Omdat de liefde er zoo aandoenlijk in beschreven staat,' antwoordde hijzelf. 'Onder het voordragen verbeeld ik mij steeds, dat Anna Peynshaert de onschuldige Blancefloer is, en de getrouwe Floris, dat ben ik. Eilaas! wanneer zullen wij een paar worden!...'

Al sprekende bekeek hij den foliant, meenende voort te lezen, doch Cathelijne voorkwam hem. Zij stak bei hare handen geopend uit, met het verzoek:

'Geef mij het boek eens over, Walter; laat mij het eens bezien.'

Hij legde het behoedzaam op hare handen, zeggende:

‘Pas op, Cathelijne, laat het niet glippen. Het is een handschrift van Diederik van Assenede zelven, zuster Beatrix' oom. Zij houdt er van als van eene relikwie of een heiligdom, en geeft het niemand ter leen. Het kostte mij niet weinig moeite, het van haar te krijgen.’

‘Ik geloof het gaarne. Weinige lieden weten met boeken om te gaan, en dees is bijzonder schoon. Het perkament is nog zoo zuiver en blank, de letters zijn met zooveel zorg geteekend en de randversieringen zoo kunstig en fraai. Zoudt gij 't niet willen, Walter?’

‘Neen zeker? Zoo'n werk is een schat. Maar geef hier, en laat mij nu voortgaan.’

Midden in een treffend tooneel schrikten beiden eensklaps op: Er had iemand aan de deur geklopt, en de waakhond blafte. Zoo laat in den avond.

De jonkman stond op en blikte door het kijkgat roepende:

‘Wie is daar?’

De onbekende fluisterde iets door de traliën, waarop hem in vertrouwen werd opengedaan.

In het vertrek verscheen een man van rijzige gestalte, gehuld in eenen grof laken *keerl* of kiel, die hem tot over de knieën reikte en om zijn middel met eenen lederen riem bevestigd was. Zijn hoofd, op het onderste gedeelte van het gelaat na onzichtbaar, zat gedoken in eene kap, waarvan hij het puntig uiteinde met de linkerhand vasthield, gereed om ze neer te halen. De rechter omklemde eenen dikken eiken stok, van onder met ijzer beslagen, de zoogenaamde kolf der Kerels. De onbekende bleef staan als een paal en bewaarde een geheimzinnig stilzwijgen. Broeder en zuster staarden beurtelings hem en elkander vragend aan, sprakeloos van schrik, totdat, op eenen glimlach, die zich om de lippen des vreemden indringers vertoonde, Walter eensklaps uitriep:

‘'t Is vader!’

De kap viel, en de zooeven nog benauwde twee rustten aan 's mans borst. Het knappen in den haard was voor een oogenblik al het gerucht, dat men hoorde.

‘Ja, kinderen,’ zegt hij met eene zware welluidende stem, ‘ik ben het.’

Hij kuste hen verscheidene malen, zijne dochter vooral, en geleidde hen naar de tafel, waar zij nu alle drie plaats namen.

Daar zat nu de beruchte Segher Janssone, weleer een een-

voudige, vreedzame landbouwer, doch sedert vier vijf jaar het gevreesde opperhoofd der Kerels uit het land van Ghistel. Zijn naam was genoeg om een heel leger van gewapende ambachtslieden te bezielen; hij werd met eerbied en ontzag uitgesproken, overal waar geene rijken of edelen omtrent waren. In de ooren der laatsten klonk hij gelijkluidend met oproerling, roover en moordenaar.

Zijne kinderen, nog niet bekomen van hunne verrassing over dien onverwachten terugkeer, vonden in den beginne geene woorden om hem toe te spreken, en schepten behagen alleen in hem te beschouwen. Hun blik ging over zijn mannelijk schoon gelaat en zijnen forschen lichaamsbouw, en zij zagen hem, eveneens peinzend, met de vlakke vereelte hand over zijnen langen blonden baard strijken.

‘Vader,’ zegde Cathelijne op eens, ‘nu blijft ge bij ons, eh?’ en zij legde vleiend haar hoofd op zijnen schouder.

‘Onmogelijk, kind-lief,’ klonk het antwoord. ‘Ik kom even...’

‘Ach! gaat gij al wederom henen! Hoelang zijt ge nu al niet van huis verwijderd geweest! Wij weten bijna niet meer, niet zoo, Walter? dat wij nog eenen vader bezitten.’

Janssone lachtte schalks.

‘Eene leugen, Cathelijne,’ zegde hij. ‘Gij denkt gedurig aan mij, ik ben er zeker van. Maar inderdaad, het is lang geleden, dat ik mijn aardig dochterken nog gezien heb. Ook kon ik aan den aandrang mijns harten niet langer weerstaan, ik moest u weer eens hier aan mijne borst drukken, Cathelijne, u en uwen broeder Walter en.... Waar is onze Hendrik?’ vroeg hij eensklaps ontsteld.

‘Wees gerust, vader,’ sprak de zoon, met den vinger naar eene deur wijzend, ‘de kleine slaapt.’

's Mans gelaat nam opnieuw zijne uitdrukking van tevredenheid aan, zonder dat echter de rimpels uit het hooge voorhoofd verdwenen.

‘De arme knaap is gezond dus?... Meer hoef ik niet te weten. Welnu dan, om op ons gesprek terug te komen: Het is op perijkel mijns levens, dat ik mij hier in uw midden bevind. Houdt u stil en gebaar van niets, want machtige vijanden hebben mij eene eeuwige veete, eenen onverbiddelijken dood gezworen.’

Zijne dochter keek hem angstig aan en wou zich van nabij verzekeren, of deur en vensters goed gesloten waren; vervol-

gens, terug op hare bank gezeten, vroeg zij op fluisterenden toon:

‘Is 't waar, vader, dat gij u in Zeeland ophoudt?’

‘Wie zegt dat?’ riep hij verschrikt.

‘Uwe vrienden vermoeden het,’ sprak de jongeling. ‘Is 't waar of niet?’

‘St! Geen woord daarover, hoor! met niemand. Ik verblijf inderdaad in Zeeland, maar in Wodans naam, houd u onnoozel, Walter. Morgen vertel ik u meer. Heden avond voel ik er geenen lust toe. Ik ben te vermoeid. Daarbij... 't is misschien de laatste maal, dat we zoo genoegelijk bij elkander zitten, want mijn plan... Doch kom! voor 't oogenblik mogen we alleen aan ons geluk denken. Geen voorbarige kommer, geene vrees, kinderen. Zeg mij liever eens, wat de reden is van uw laat opblijven. Heeft wellicht het bed geenen aantrek meer voor u?’

‘Hm!’ sprak Walter, ‘daar is mogelijk wel iets van, eh Cathelijne? Bij 't vuur is 't zoo aangenaam, wen het buiten sneeuwt en vriest.’

‘Walter heeft mij iets voorgelezen,’ zegde het meisje, in de meening, dat haar broeder aarzelde.

‘Ik dacht het wel!’ zei Janssone, naar het scheen ietwat teleurgesteld. ‘Onze Walter blijft steeds dezelfde hartstochtelijke vriend van boeken en studie. Mij dunkt, ik zie u nog uw leven eindigen als kloosterling in de eene of andere abdij.’

Ernstig, bedroefd zelfs vestigde hij den blik op zijnen zoon; evenwel zich schielijk herinnerende, dat hij hunne stille vreugde *nu vooral* niet mocht storen, liet hij er dadelijk op gansch anderen toon achter volgen:

‘En hoe heet het boek, dat u den slaap gansch deed vergeten? Ik wed, dat het de *Lancelot* was.’

De jongeling sloeg den titel open en zijn vader las: *Floris ende Blancefloer.*

‘Zeker weer een roman uit het Walsche?’ spak hij. ‘Ik ken het niet. Zelfs, als ik u de waarheid moet zeggen: ik ken geen een van al die leugenboeken. Ik lees niet liever dan *Der naturen Bloeme*, den *Spieghel Historiael* en *Reinaert de Vos.*’ Hij legde de hand op zijne borst: ‘Hieronder bewaar ik eene brok uit een splinternieuw werk, dat ik u morgen zal toonen. Ik heb het te Biervliet in Zeeland gekregen van eenen poorter uit Antwerpen, eene voorname stad in Brabant. De dichter, Jan van Boendale, bekleedt aldaar den-

zelfden post als gij, Walter. Hij is klerk bij de Schepenbank, en daarom noemt iedereen hem Jan de Clerk.'

Het gelukkige drietal ging laat slapen, want onder het keuvelen bij een stevig glas gerstenbier sloegen zij geene acht op den tijd, die voor tevredene menschen bijna geenen duur heeft.

Des anderendaags stonden zij op met de zon, en nadat hun eenvoudig ontbijt van roggebrood met warme melk gebruikt was, schoven zij hunne schabellen bij het vuur om het onderhoud van gisteren voort te zetten. Janssone had niets te vreezen. Immers, de patriciërs, zijne vijanden, waanden hem dood of in den vreemde, en voor de Kerels, zijne vrienden, moest hij zich niet versteken, want die zouden liever gestorven zijn, dan hem te verraden.

'Vader,' zoo ving Walter aan, 'mogen wij nu het boek zien, waarvan...

Ah ja! Ik zegde u reeds, geloof ik, dat ik er slechts een gedeelte van heb; ik zou het wel gaarne heelemaal bezitten, en wanneer mij ooit eens een manuscript in handen valt, zal ik het verder afschrijven.'

Hij tastte in zijnen boezem en bracht eenige bladen perkament tevoorschijn, verkreukt, doch bijeengenaaid.

'Ziehier,' sprak hij. 'Het heet *Jans Teestije* en staat vol schoone en ware dingen. De dichter zegt, evenals de groote Jacob van Maerlant, dat heeren en papen geen recht hebben om ons, kleine burgers en landbouwers, te verdrukken. Waarop is hunne trotschheid gesteund? Welk voordeel schenkt hun blazoen den lande? Maar wij, wij verrijken Vlaanderen door het zweet onzes aanschijns, door het werk onzer handen. Ik heb dikwijls hooren getuigen, dat er op de wereld geene gezegender streek is, ten ware misschien Itaalje en Constantinopel, dan ons Vlaanderen. Alle menschen zouden hier in rust en peis kunnen leven, ware het niet, dat Grooten en Prelaten het volk verdrukten en uitzogen. Laat u maar troosten met den hemel, ha, ha! En middelerwijl wordt ge door de Kerk en de Schepenen verarmd, die zich zat drinken van uw zuurgewonnen geld, de eer uwer vrouwen in opspraak brengen en uwe dochteren geweld aandoen en schenden. Er bestaat recht, zegt gij? Jawel, als ge 't koopen kunt. o! Dat nog zoo weinige lieden dat alles begrijpen! Of konden allen maar lezen, het land zou als één man opstaan, en het leger der Vlamingen ware sterk genoeg om zelfs de

Franschen te verpletteren. 't Is al heel gemakkelijk voor den graaf en zijne trawanten om het juk op onzen nek te houden. Als hij te zwak of te laf is om tegen zijn veel te gedwee volk de wapens op te vatten, dan roept hij den koning van Frankrijk ter hulp, die natuurlijk niets liever doet, dan het immer levendig gevoel van vrijheid in onze borsten te verstikken. Hij weet best waarom. Zijne eigene slaven mochten eens de tanden ontblooten. Getwee zetten zij steeds den voet op ons. Maar bij Wodan! moeten onze nekken al krommen onder die dubbele macht, kruipen zal Vlaanderen niet, zoolang Segher Janssone één druppel bloed in 't lijf rest. In Vlaanderen is 't duister voor 't oogenblik, doch troost u, ik zie aan de kim het licht reeds blinken.'

'Vader!' riep Cathelijne verschrikt, 'gij gaat toch het land niet andermaal in rep en roer brengen, niet waar? en uw duurbaar leven in gevaar stellen?'

'Is het *nu* veilig, kind?... Ik wil Vlaanderen verlossen. Ik zal het weer vrij en gelukkig maken of met hem vergaan!'

Het meisje weende, maar haar broeder riep fier en blij:

'Hoezee, hoezee! Ja, vader, word gij een andere Breydel en De Coninck. Versmoor den Wal en den Leliaart in hun eigen bloed en wees gelukkiger dan uw strijdgenoot Nikolaas Zannekin. Het vrije Vlaanderen zal uwen naam zegenen.'

De jongeling was recht gesprongen. Het vuur der bezieling straalde uit zijne oogen, en, opgewonden door zijne eigene woorden, had hij zijn mes uit zijnen gordel getrokken en zwaaide het boven zijn hoofd, roepende: 'Vlaanderen den leeuw, en leven de Klauwaarts!'

Zijne zuster had eenen gil geslaakt, terwijl zijn vader hem verbaasd aanstaarde en aan zijn eigen getuigenis scheen te twijfelen. Uit den stillen, ingetogen schepenklerk, schoolmeester en poëet was op eenmaal een held verrezen?... De man was er gelukkig om. Zijn voorhoofd werd glad, zijn blik rustte met welgevallen op den zoon en een glimlach kwam om zijnen mond spelen. Met een driftig gebaar stak hij de hand uit en zegde:

'Braaf zoo, jongen! Zóo zie ik u gaarne. Laat het bidden aan de vrouwen over, en de studie aan de monniken, die niets anders te doen hebben. Maar gij, de zoon van Segher, u past eene andere bezigheid. Dichten is schoon, doch in *uwe* hand past een zwaard, geene pen. Gij gaat met mij...'

'Vader!' schreide de maagd.

Janssone sloeg de vuist aan het voorhoofd en sprak:

‘Gij hebt gelijk, Cathelijne. Gij moogt niet alleen blijven. Waar zijn mijne zinnen? Walter moet u bewaken en beschermen.’

Hij kreeg eenen kus van zijne dochter, die hem zegde:

‘Gij hebt nog altoos die leelijke gewoonte niet afgeleerd van bij de Heidensche goden te zweren. Gij zijt immers christen, vader?’

‘Zeker ben ik christen, mijn kind. Ik zet echter geenen voet in de kerk, zoolang als de priesters gemeene zaak maken met de burgerlijke overheid om boer en ambachtsman te verdrukken. Christus zelf onderwees, dat alle menschen, grooten en kleinen, rijken en armen, als broeders met elkander moeten leven.’

Onder het uiten der laatste woorden werd de binnendeur achter den spreker zachtjes geopend. De blinde knaap trad binnen. Maar op het hooren eener vreemde stem, bleef hij staan, onthutst en verlegen. De plotselinge stilte deed den vader omzien; en toen hij zijn ongelukkig kind bemerkte, liep hij er heen, hief het als eene pluim in zijne armen op, en drukte het hartstochtelijk aan zijne borst.

‘Mijn Hendrik, mijn beste jongen,’ was alwat zijne aandoening hem toeliet te zeggen.

Onder kussen en streelingen zette hij hem neder, eene beweging, welke de rijzige man niet zonder zuchten en stenen verrichtte, want och! de knaap was uiterst klein en teer voor zijnen ouderdom, een gevolg van zijn droevig, rampzalig lot.

Het edel gelaat des vaders betrok weer: het nam die uitdrukking van zwaarmoedigheid en treurnis aan, welke hem in den laatsten tijd eigen was geworden. Niet zoohaast had hij zijne plaats bij den haard hernomen, of de blinde kwam met eene dikke boterham in de hand terug bij hem en vlijde zich op zijnen schoot.

‘Nu gaat gij toch niet meer henen, eh vader?’ vroeg hij tusschen twee happen in. ‘Gij zijt ditmaal zoo bijzonder lang weggebleven,’ zegde hij op zacht verwijtenden toon. ‘Elken Zondag heb ik in de kerk, vóor het beeld der heilige Godelieva, eene kaars ontstoken om de bescherming der machtige patrones onzer stad voor u inte roepen. Niet waar, Cathelijne.’

‘o! Ik weet het wel, Hendrik, dat gij een brave en godvreezende knaap zijt en uwen vader gaarne ziet. Ik weet dat altemaal wel, en daarom zijt ge ook mijn lieveling, mijn

Benjamin. Maar telkens ik u bezie, Hendrik, en dat ik de donkere holten gewaarword, waar voorheen uwe heldere blauwe oogen blonken, dan bekruipt mij een gevoel van sombere wraak, dat ik moeilijk bedwingen kan.'

'De heeren van Ghistel zijn sedert eenige weken op hun kasteel te Oudenburg teruggekomen, vader; ge moet ze maar weer gaan aanvallen,' sprak de knaap op den natuurlijksten toon der wereld, hetgeen de anderen, trots den ernst des oogenbliks, vroolijk deed lachen.

'Neen, Hendrik, mijn lief kind, dat doe ik niet. Velen denken inderdaad van mij, dat ik handel uit wraak, en zelfs uit heerschzucht. Ja, ik beweer niet, dat ik ontroostbaar ben over de talrijke moorden, die de Kerels, mijne strijdgenooten, op den adel plegen, alhoewel ik het hun immer streng verbied. Ik betreur met alle welmeenenden in den lande de gruweldaden, waaraan het volk zich in de laatste jaren heeft plichtig gemaakt. Maar ik begrijp en vergeef hen. In woede begaat men dingen, waarover men bloost en spijt heeft, eens dat de opgewondenheid voorbij en kalme overweging in de plaats getreden is. De grooten hebben ons altijd versmaad, verongelijkt en getergd. Wij hebben alles verdragen, eeuwen lang, alsof wij slaven of laten waren en de vernederingen niet voelden. Doch onze eigenliefde is eindelijk ontwaakt en wij eischen, het zwaard in de vuist, eene rechtvaardigere verdeeling van rechten en plichten. Zoo gelijk de rekel, dien men slaat en schopt in plaats van te voeden, schuimbekkend van razernij zijne keten verbreekt en zijnen beul naar den strot vliegt en verscheurt - zóo het volk.'

'De oproerlingen bedrijven anders veel ijselijkheden, vader,' zegde Cathelijne. 'Niet verre van Houtscote hebben zij op een kasteel zelfs de vrouwen en kinderen verwurgd.'

'Terwijl de edellieden onzen Hendrik spaarden, niet waar?' vroeg Janssone spotlachend. Ernstig: 'Cathelijne, *gij* ook heet ons muiters en oproerlingen! Zulks grieft mij, en diep, want dien onteerenden naam verdienen wij niet.'

'o Vader, ik wil geenszins bedoelen, dat gij een...'

'Dat ontbrak er nog aan. Maar ik verbied u, mijne makkers te lasteren. Oproerlingen zijn misdadigers; mannen, die het water troebel maken, ten einde goed te kunnen visschen. Zij komen met ledige netten en gaan met rijkgevulde henen. Wij daarentegen, wij vingen den kamp aan met spannenden buidel, als vreedzame landbouwers en bedrijvige handwerkers, en

keeren ijl uit het worstelperk. Onze zegepraal zal niemand stoffelijke voordeelen schenken, doch aan allen, de kleinen en miskenden gelijk de grooten en rijken, eene plaats in de zon. Ik voor mij, indien ik 's volks vrijheid met mijn hoofd kon koopen - ik hieuw het zelf af. En wat nu de gruwelen betreft - het zouden er geene wezen, indien de edelen ze pleegden - onthoud, Cathelijne, dat de heelmeester eene stinkende wonde niet genezen kan, of hij moet ze uitsnijden.'

De woordenwisseling was wel wat ernstig voor eenen dag als heden. Janssone kreeg er eensklaps het bewustzijn van.

'Komaan, kinderen!' riep hij blijmoedig, 'voor de eerste maal, dat wij elkander wederzien na zulke lange scheiding, mogen wij niet gaan zaniken en kijven lijk oude kwenen. We moeten opgeruimd en vroolijk wezen. Misschien is het...'

Hij sprak echter niet uit, maar stapte op eenen wand des vertreks toe, waaraan, te zamen met eenige kleedingstukken, bogen, messen en andere wapens, ook een doedelzak hing, het oude nationaal speeltuig der Kerels. Hij blies het stof er af, en begon toen een liedje te toeten, dat iedereen in Ghistel kende en van zeer opwekkenden aard was. Walter zong er woorden bij, en Cathelijne deed haar broertje op de zoete muziek in het ronde dansen.

Ongemerkt was de deur opengegaan en had het vertrek zich met menschen gevuld. Janssone had hen wel zien binnentreden, en hen allen eventjes met de oogen een vriendelijk welkom toegepinkt. Toen hij ophield met spelen, wilden zij allen een luid gejubel aanheffen, maar hij legde den wijsvinger op zijnen mond en zoo bepaalde zich hun gejuich bij het zwaaien met armen en mutsen en werktuigen. Een vooreen drukte hij hun de hand, terwijl sommigen hem ruw op den schouder sloegen of kusten van uitgelatene vreugde. Men kon bespeuren, dat die blijdschap en uitgelatenheid die brave menschen goed aan het hart deed. Hunne oogen, zoolang door tranen beneveld, glommen weer van inwendig vuur; en op hunne wangen deed een lichte blos de vale tint des lijdens wijken.

Maar het vermaak der armen duurt gewoonlijk niet lang.

Toen de pret wat kalmer geworden, en ieder met eenen nap bier op zijne knie gezeten was op de houten bank, die rondom den wand des vertreks liep, verhief Janssone zich van zijne plaats en kwam te midden zijner vrienden staan. Hij liet met welgevallen zijne blikken op hen weiden, waarna hij eenige namen noemde, en zijne verwondering uitdrukte, de dragers er van niet tusschen de aanwezigen aan te treffen.

Onheilspellende stilte.

Op Janssone's herhaalde vraag, nam eindelijk een uit den hoop het woord en sprak:

‘Vriend Segher, de nederlaag van Cassel is hun bijzonderlijk noodlottig geweest. Vóor eenige weken werden zij voor de schepenbank gedaagd, als samenzweerders ter dood veroordeeld en opgehangen.’

De wreede Janssone pinkte eenen traan weg en zag stom ten gronde.

‘Zoo, zoo,’ sprak hij in overweging, ‘Wouter Broodtloos, Nikolaas De Pynckere, Hans De Vos en die anderen zijn allemaal omgebracht!... Zij vochten te Cassel als leeuwen... Doch 't is waar: onder de regeering van graaf Lodewijk van Nevers wordt het eenen Vlaming als misdaad aangerekend, dat hij vrijheid, recht en vaderland verdedigt. Te Brugge alleen vond men zooveel plichtigen, dat men het schouwspel hunner marteling in de stad zelve niet dorst vertoonen. Zij werden naar Damme geleid, waar de foltertuigen zoo dicht stonden als de scheepsmasten in de haven. Te Yperen werd de banklok van het belfort verbrijzeld, en honderden ambachtslieden gevierendeeld, geradbraakt, verwurgd en opgehangen; de lichtste straf was de verbanning. In Veurne, Kortrijk. Dixmude, Ardenburg en elders heeft men, naar men mij verteld heeft, ijselijkheden gepleegd, welke de kronijkschrijvers zullen doen gruwen onder het opteekenen. En de verbeurdverklaringen dan, en de boeten!’

‘En onze privilegiën, die men geschonden en verscheurd heeft!’

‘Ja, Vlaanderen is met bloed overdekt en in rouw gedompeld.’

Al die krachtige hoofden bogen onder den druk van het wee. Cathelijne snikte.

‘Voor niet lang evenwel,’ zei Janssone. ‘Schep maar moed, vrienden; hoe knellender de banden zijn, hoe eer zij springen. De adellijke jonkers en hunne schalken zullen niet lang het genot smaken onzer ontstolen penningen. Eer zij hunnen roes hebben uitgeslapen, met *onzen* wijn gedronken, zal de Vlaamsche Leeuwenvlag weer vrij van alle torens en tinnen waaien, daar spreek ik u borg voor.’

Op de spoedige vervulling dier troostrijke voorspelling werd nog menige nap gedronken, waarop allen, naar het Janssone voorkwam, met fierderen tred en opgewekter gelaat naar hunne bezigheden terugkeerden.

Dien dag vierde men feest in Janssones woon. Hij bleef steeds opgeruimd en vroolijk te moe, at 's noenens met smaak van het verkensgebraad en de boonen, en deed zijne twee oudere kinderen lachen met de bewering, dat het parelende gerstenbier een minnedrank was: Wie er eene goede teug van proefde, voelde zijn hart van liefde branden voor het duurbare Vlaanderland.

's Avonds schaarde het gezin zich weder rond den warmen haard en keuvelde genoegelijk samen. Zoodra de blinde Hendrik naar zijn beddeken gebracht was - voorheen de zoete taak der onvergetelijke moeder, doch waarvan Janssone zel zich ditmaal had willen kwijten - sloeg deze zijnen volwas sen zoon gemoedelijk op den rug, zeggende:

'Walter, jongen, nu hebt ge me nog geen woord van uwe vrijaadje met Anna Peynshaert gerept. Staan de zaken niet goed?'

'Ik geloof niet, dat nichte van Brugge onzen Walter gaarne ziet,' sprak Cathelijne in haar broeders plaats.

'Jawel, vader,' verbeterde deze. 'Anna houdt zeer veel van me. Alleenlijk geloof ik, dat hare schoonheid in die groote, jolige stad de aandacht wekt van menigen jonkman, die niet tot onzen stand behoort, en ik vrees, dat zij met die openlijke hulde juist niet heel kwalijk gediend is. In heur hart heeft zij mij oprecht lief, daar ben ik van overtuigd; maar ik heb meenen te bespeuren, dat zij mij wat stil vindt.'

'Denk eens, vader,' zoo onderbrak hem Cathelijne, 'met den slag van Cassel...'

'St!' riep Walter, welke zijne vruchtelooze heldhaftigheid op dien dag aan niemand, en vooral zijnen vader niet, verraden wilde hebben.

De maagd lachte ondeugend, wat Segher eene vraag ontlokte. De zoon werd rood en antwoordde, dat het maar gekheid was, waarop de vader andermaal het woord nam.

'Zie, Walter,' sprak hij, 'gij hebt mij nu wel gezegd, dat Anna u bemint, maar nu weet ik nog geenszins, of *gij* haar liefhebt.'

'o! Wat mij betreft,' zegde de jongeling blozend, 'nooit zou ik eene andere vrouw zoo gaarne kunnen zien als Anna. Zij is wel een luttel behaagziek en zij danst nogal gaarne des Zondags, doch zij is er niet minder deugdzaam en naarstig om.'

'Gij zoudt wel gaarne met haar trouwen misschien?'

‘o Vader, het ware mijn innigste wensch. Maar helaas!’

‘Wat is er, jongen? Waarom laat gij mismoedig het hoofd hangen? Ik heb niets tegen, hoor, en mijn vriend Peynshaert toch ook niet, zou ik denken?’

‘Neen, vader, daar is geene spraak van. Maar leven wij nu in eenen tijd, dat er aan trouwen kan gepeinsd worden?’

‘En waarom niet? Dat wou ik graag hooren. Laat geene bezorgdheid om mij u weerhouden; en wat ons land betreft - als mijn plan gelukt, is het vrij en van zijne vijanden gezuiverd, eer wij zes weken verder zijn. De Paaschklok van 1829 zal ook den opstand uit den dood voor Vlaanderen luiden.’

‘Gij schijnt niet te weten, vader, dat twee broeders van Anna te Damme onthoofd zijn, en de twee andere als gijzelaars met koning Filips naar Frankrijk gevoerd? Heel de maagschap is in den diepsten rouw gedompeld.’

‘o Wee, nu begrijp ik... Arme jongen!’

Na die droevige ontboezemingen wilde het onderhoud dien avond niet best meer vlotten. Weldra maakte Janssone zich reisvaardig, en toen hij kon veronderstellen, dat alle menschen in Ghistel slapen waren, nam hij ten laatste van zijne kinderen afscheid.

‘Als gij morgen opstaat, zal ik reeds verre zijn,’ sprak hij. ‘Verlies den moed niet, maar hoop. Nu Zannekin gevallen is, houdt iedereen het oog op mij gevestigd. Van mij verwachten zij redding, en ik mag hen niet te leur stellen. De Vlaamsche leeuw, geketend, is ingesluimerd, doch ik zal hem wekken. Binnen kort zult gij van mij hooren. Gelijk in den tijd der Kruistochten zullen al onze mannen roepen: God wil het! God wil het! en al zingende van de Klauwaarts, zullen wij onzen heiligen geboortegrond verlossen. Misschien zullen de bewoners van burchten en steenen Segher Janssone lasteren, en zeggen, dat hij een opstandeling, een hoovaardige muiter, een gemeene plunderaar was; maar de onpartijdige jaarboeken der geschiedenis zullen van hem gewagen als van eenen held, en zijnen naam eerbiedig aan de nageslachten overleveren. Ja, kinderen, uw vader zal Vlaanderen bevrijden, of het zal hem den dood kosten. Gij ziet mij niet weder dan als overwinnaar!’

Poëzie

De morgen
Cantate
door J. van Droogenbroeck (*Dit gedicht werd bekroond in den prijskamp van* 1887, *door het Staatsbestuur uitgeschreven*).

I.

RECITATIEF.

Als een kind ligt de aarde in sluimer,
rust in de armen van den nacht;
Boven haar, als moederoogen,
blinken sterren, trouw en zacht.
Gistren, in een laatste omhelzing,
heeft de zon haar nog gekust:
Ach! hoe alle bloemen weenden!
Heen was hare vreugd en lust!
- Zweven daar geen bange zuchten?
Siddert niet des wouds geboomt?
Murmelt niet de Schelde een bede?...
De aarde slaapt en droomt.

KOOR.

Parels druppelen,
Zefiers huppelen
Rad op het riet;
Bronnen kabbelen,
Beekjes babbelen
Lustig hun lied;
Golfjes dartelen,
Spelen, spartelen,
Op en neer, heen en weer;
Sluizen klateren,
Bruisen, schateren
Meer en meer.

RECITATIEF.

Uit de verte klinken galmen,
komt de tijding, snel en blij!
Waaien geuren, rijzen glansen,
rolt een stroom van melodij.

Hoor de morgenklokken luiden!
zie hoe hel het Oosten blaakt!
Welke vreugde! welke weelde!
Gansch de schepping is ontwaakt!

KLOOSTERZUSTERS

(in de kerk).

Aurora iam spargit polum,
Terris dies illabitur.
Lucis resultat spiculum
Discedat omne lubricum.

MANNEN.

De morgen is daar!
De hemel is klaar!
Het Oosten gelijkt een reuzige smisse!
Nu kookt ons het bloed
Van kracht en van moed;
Dat de arbeid onze spieren verfrissche!

KLOOSTERZUSTERS

(in de kerk).

Ut mane, quod nos ultimum
Hic deprecamur cernui,
Cum luce nobis effluat,
Hoc dum canore concrepat.

EENE MOEDER

(bij de wieg).

En het zonnetje steekt het hoofdjen op:
- Het hoofdjen op: -
De bloemekens zijn zoo blij!
- Zoo blij! -
Maar als ik, mijn engel, uw oogjes zie,
- Die zijn veel schooner dan zij!

LANDLIEDEN.

Zie de baren
Korenaren
Wiegen in den morgenwind!
Waar wij zwoegden,
Waar wij ploegden,
Maakt de hoop ons welgezind!
't Graan zal rijpen!
Ja, ja!
Ha ha!

Wij grijpen
De zeis gezwind!

RECITATIEF.

En hooger stijgt de zon; - zij giet een stroom van goud
Op berg en dal en zee en duin en weide en woud.
Zij jaagt de schaduwen tot in den afgrond neer,
En wekt, bij hen die treuren, liefde en leven weer.

EEN GRIJSAARD.

Hoe mij de boezem van ontroering beeft:
O licht! gij stort mij moed in 't harte!
Ik hoop in Hem, die u het aanzijn geeft,
En - lig ik nog in 't graf der smarte,
Ik voel dat mijn Verlosser leeft.

'k Was vermoeid en, rustloos zuchtend,
Bleef ik waken tot den uchtend!
'k Was benauwd, en o! het duister
Woog op mij als ijzren kluister!
- Hoe mij de boezem van ontroering beeft,
O Heer! ik weet het, mijn Verlosser leeft!

KOOR.

Heen zijn de zorgen!
Daar is de morgen!
Bijen brommen,
Vlinders wippen,
Vogels zingen lief en luid;
Bloemen geuren,
De aarde glimlacht
Als een liefdevolle bruid!

EEN BLIND MEISJE.

Leid me waar de rozen fleuren,
Waar de zoete tortels neuren,
Laat me luistren
Naar het fluistren
Der natuur!
Laat de zon me 't aanzicht streelen,
Op mijn killig voorhoofd spelen,
In dit blijde morgenuur!
't Is alsof een onbekende
De arme blinde, in hare ellende,
Medelijden schenkt en troost;
Over mij zich henenbukkend,
Mij de wangen koost;
Eenen kus op 't wezen drukkend,
Dat van vreugde bloost!

SLOTKOOR.
O! gij wondere morgengloed!
U klinken heilige zangen tegen!
En moedermin en mannenmoed
Loven en roemen uw heerlijken zegen!
De schepping rijst u blij te gemoet,
Versierd met duizend prachtige kleuren.
Gij doet de harten van hen die treuren
Als bloemen ontluiken en dankbaar geuren!
Gegroet, gegroet!
Millioenen stemmen in bergen en dalen,
Zingen uw macht! en de wouden herhalen:
Gegroet, gegroet!
Morgengloed!

II. Vriendschap.

Heil! Vriendschap! Goddelijke bond,
Heil! zalig woord vol liefde!
Door serafijnen Englen mond,
Het eerst aan 't aardrijk verkond,
Dat steende, smachtte en griefde.
Heil vriendschap! eeuwigdurend bond,
Volzalig woord van liefde!

De wereld zou een maalstroom zijn
Van smarten, druk en lijden,
Het menschdom zuchten onder pijn,
Die 't harte zou doorsnijden;
Doch Vriendschap sprak: ‘o gij zijt mijn,
De wereld mag geen maalstroom zijn,
'k Wil troosten en verblijden.’

Maar, bitse Haat en vuige Nijd,
Gesproten uit het duister,
Omgordden zich ten bioed'gen strijd,
- Vijanden van haar luister;
En 't harte vol van wrok en spijt,
Woû bitse haat en vuige nijd,
Haar pletteren in 't duister.

Doch 't nederige hoofd omstraald,
Met lauweren der zege,
In d'ongelijken kamp behaald,
Prijkt Vriendschap allerwege!
Daar Haat en Nijd, in 't slijk gedaald,
Als vuige monsters afgemaald,
Vervloeken hare zege.

De Vriendschap is de rijkste kroon,
Den mensch op aard' gegeven,
Zij dringt in rijke en schaamle woon,
Verengelt er het leven;
Als braafheid en als goedheid's loon,
Is zij de schitterendste kroon,
Den mensch op aard' gegeven.

De balling drukt de vriendenhand,
In afgelegen streken;
De lijder aan des graven rand,
Hoort Vriendschap tot hem spreken;
In vreugd, genot, in druk en band,
Voelt men de teedre vriendenhand,
In alle wereldstreken!

Oasis mijner woestenij!
O, Vriendschap immer heilig!
Met u ten schuts voel ik mij blij,
Met u ten schuts ben ik steeds veilig;
Gij zijt mijn troost in druk en lij,
Oasis mijner woestenij!
O, Vriendschap, rein en heilig!

CHARLES L. DE WAELE,
Vrederechter.

St-Helen, *Michigan*, *Noord-Amerika.* 1887.

III.
Op mijn 21^{en} verjaardag

Heengevaren
Zijn reeds een-en-twintig jaren,
Sinds ik 't levenslicht genoot;
Een wig zijn zij heengevlogen,
In den kolk van 't niet getogen
Op des werelds levensboot.

Wat verblijden
Schenkt 't herdenken aan die tijden,
Toen men vrij en schuldeloos
Door het lachend leven dartelt,
Daar geen zorg nog 't brein ons martelt!
Maar die tijd duurt slechts een poos.

Kinderjaren
Zijn zoo spoedig heengevaren,
Met hun vreugdevol verschiet;
En van al hun straalgetoover,
Blijft den jongeling slechts over
Zoete herinn'ring, anders niet!

Dra ontwikkelt
Het verstand. Steeds aangeprikkeld
Door den dorst naar wetenschap,
Slaaft hij immer - nooit tevreden;
Gistren wetend min dan heden;
Morgen doende weêr een stap.

En zoo slavend,
Op den wenk zijns geestes dravend!
Strijdend tegen gal en nijd,
Ondervindt hij dat de doornen
Van den weetlust, de uitverkoornen
Pijnlijkst steken 't allen tijd.

Maar 't bewustzijn
Van het edel doelwit sust zijn
Smart, ja, zalft de wonden dicht.
Laat de Tijd ook nijdig grimmen!
En de Laster lastrend klimmen!
Neen, geen nood! hij doet zijn plicht.

Gansch mijn leven
Was een onophoudend streven
Naar vooruitgang en daar biedt;
De Engel van de schoone kunsten,
Mij een weinig van zijn gunsten:
Ik verkreeg de gaaf van 't lied.

Heengevaren
Zijn reeds een-en-twintig jaren,
Sinds ik 't levenslicht genoot;
Eeuwig zijn zij heengevlogen,
In den kolk van 't niet getogen
Op des werelds levensboot.

EDGAR DE WAELE.

St-Helens (*Noord-Amerika).* 29^en^ *April* 1887.

IV.
In 't lommer van de boomen.

Wanneer de Meizon 't aardrijk groet,
Het dierenrijk zich smaaklijk voedt
In weide, veld en stroomen;
Dan zingt het voog'lijn bij de vliet
Een al verrukkend liefdelied,
In 't lommer van de boomen.

Dan vliedt het paarken 't steedsch gerucht,
En smaakt de koele, frissche lucht
Aan 's beekjes groene zoomen;
Dan wandelt elk in 't lenteweêr
En vlijt zich welgevallig neêr
In 't lommer van de boomen.

Hij zegt: ‘ik heb u toch zoo lief,’
Zij zucht ‘ge zijt mijn hartedief!’
Zie hand in hand ze droomen!
Er wordt gefleemd, gestreeld, gekoosd,
Zóo, dat er 's meisjes wang van bloost,
In 't lommer van de boomen.

Zij zweert hem eeuwige, eeuw'ge trouw,
Hij wil geene ander tot zijn' vrouw, -
O liegen zonder schromen;
Zoo zweven, minnen zij steeds voort,
Tot dat het maantje heimlijk gloort
In 't lommer van de boomen....

Hoe velen, tot in de eeuwigheid
Bezwoeren trouw, standvastigheid:
Al droomen, zoete droomen!
Hoe wein'gen bleven 't woord gestand,
Gezeid in vollen liefdebrand,
In 't lommer van de boomen.

ERN. PALLEMAERTS.

Mechelen, *November* 1887.

V.
Loftrompet ter eere van Joost van den Vondel.

Nog leeft zijn geest, nog klinkt zijn lied
In Neerlands gouwen voort;
Nog trilt zijn naam in 't hert des volks
Van Scheld- tot Amstelboord;
Nog zweeft, omstraald van glorielicht,
Ver, aan der eeuwen kim,
Schoon, als een dalend meteoor,
Zijn' vlekkelooze schim.

Daar rijst hij, statig als een reus,
Reus, hij, van 't vroed gedacht,
Bij oproerskreet en krijgsalarm
Een' heilsterre in den nacht;
Als een Promeetheus, ja, geboeid
Op rots van nijd en ramp,
Maar, als Promeetheus, baak van licht
In d'eeuw'gen menschenkamp.

Daar rijst hij, in zijn' sneeuwen dos,
Begeesterd, een Propheet,
En laat het peilend aad'laarsoog
Rond zich gaan - wijd en breed.
Wat ziet hij? Nacht en schande alom!
Wat hoort hij? Noodgekrijt!
In Oost, West, Noorden vuigen dwang,
In 't Zuiden broederstrijd!

Hier drommen, door den Dood gemend,
Ombagg'rend in het bloed,
Gezag, kroon, schepters voor den moord,
't Schavot voor heldenmoed;
Ginds beulen, zwaaiend bij het haar
Een bloedig vrouwenhoofd...,
Rond zich lichthatende achterdocht,
Die spreken, denken dooft...!

Toch hij, waar al wat ademt schrikt,
Toch hij, hij beeft daar niet,
En spreken zal hij, stout en hoog,
En dond'ren zal zijn lied!
En roemen zal hij 't Offerlam,
Hij, vloeken, wie het slacht,
Hij, loven, wie zijn recht verweert,
Hij, doemen, wie 't verkracht!

Daar staat hij! Op zijn voorhoofd zweeft
Der droomen spokend heer,
En bleeker peilt hij door den nacht,
En siddert als een' veer.
Daar stort van uit het eind'loos ruim,
In flikkergloed een' ster,
En glanzend spiegelt in zijn' blik
Het beeld van ‘Lucifer’!

Ja, koning is hij, koning, hij!
En doet zijn' kroon, - 't is waar,
Die kroon van doornen, - 't roode bloed
Bedrupp'len 't zilv'ren haar;

En smacht hij, als zijn Daemon komt,
Zijn binnenst gansch ontroert,
Een' vuurgloed in zijne aad'ren stort,
Zijn' ziel aan de aerde ontvoert;

En snikt hij, onder 's geestes last
En 's herten wilden drang,
Toch is zijn' kroon een' vorstenkroon
En vorst'lik is zijn rang!
Zijn geest bezielt de waerelden,
Een' schepping baart zijn woord,
De bajerts leven op zijn' stem
En brengen heem'len voort!

POL DE MONT.

Leuven-Antwerpen, 1879-1887.

Onze dichters vertaald.
Feierliche lobrede zu Ehren Joost van den Vondels.

(Vertaling van het hiervoren medegedeelde gedicht).

Noch lebt sein Geist, noch klingt sein Lied
In Hollands Gauen fort,
Noch lebt sein Nam' in Volkes Herz
Von Scheld'- bis Amstelbord.
Noch schwebt. Jahrhunderten zum Trotz,
Sein Schatten, hehr und gross,
Schön, wie ein sinkend Meteor,
In Glorie fleckenlos!

Da streckt, ein Ries', er sich empor,
Ein Ries' an Geistesmacht,
In Aufruhrsdrang und Kriegeslärm
Ein Stern des Heils in Nacht;
Wie ein Prometheus an den Fels
Des Neids geschmiedet schnöd',
Doch ein Prometheus, Quell' des Lichts,
Durch Edelmuth erhöht.

Da reckt er sich aus Hermelin,
Prophetisch auzusehn,
Und forschend lässt das Adleraug'
Im Kreise weit ergehn.
Was sieht er? Nacht und Schmach ringsum!
Was hört er? Klagelied!
In Ost, West, Norden - feiger Zwang!
Und Brüderstreit im Süd!

Hier Haufen, die der Tod gemäht,
Erstickt im eignen Blut,
Ansehn, Kron', Zepter für den Mord,
Das Beil für Heldenmuth.
Hier zerren Henker an dem Haar
Ein blutig Frauenhaupt,
Der Argwohn brütet Schreck und Wahn
Und Denken's Lichtgab' raubt!

Nur Er, da all' was athmet, zagt,
Nur Er erzittert nicht,
Er wird emst Rede führen laut:
Sein Lied ist Weltgericht!
Und rühmen wird er's Opferlamm,
Dem fluchen, der's versehrt,
Den loben, der sein Recht verficht,
Verdammen den, der's wehrt.

Da steht er, seine Stirn umspielt
In Geisterwehn ein Traum,
Und bleicher starrt er in die Nacht
Und lauscht und athmet kaum.
Da ringt ein Strahl sich sonnenhell
Los aus der Sterne Heer,
Und was in seinen Augen glüht,
Es ist - sein Lucifer!

Ja, Er ist König, König, Er,
Und seine Kron', 's ist wahr,
'Ne Dornenkron', bethaut mit Blut,
Das färbt sein Silberhaar...
Er lechzt nach seines Dämon's Nahn,
Der sein Tiefinn'res schürt,
Ihm Feuer in die Adern giesst,
Die Seel' der Erd' entführt.

Und wenn er Geistes Last erliegt
Und Herzens wildem Drang,
Doch fürstlich seine Krone ist,
Und fürstlich ist sein Rang!
Sein Geist beseelt das Weltenall,
Er spricht - und Schöpfung winkt,
Die träge Masse weckt sein Wort,
Die Himmelsklarheit trinkt.

HEINRICH FLEMMICH.

De jongste realistische Richting in de Duitsche Letterkunde en haar uitgever, Wilhelm Friedrich, te Leipzig.

Wellicht is het menigen lezer van *De Vlaamsche Kunstbode* reeds bekend, dat ook in Duitschland een hevige strijd is losgebroken tusschen de trouwens zeer terecht gevierde vertegenwoordigers der oudere letterkundige richting en de stellig even rijk bedeelde baanbrekers der jongere school, welke zich zelven, in tegenstelling met de vast idealistische strekking hunner voorgangers, stoutweg met den naam van '*réalisten*' hebben bestempeld.

Deze jonge school nu, aan wier hoofd ik niet aarzel den hertstochtelijken, gloedvollen dichter en nauwgezet observeerenden romanschrijver, CARL BLEIBTREU, te plaatsen, beschikt sedert de twee of drie laatste jaren over zulke kracht, dat de vraag, welke van beide richtingen ten slotte moet zegevieren, nog nauwelijks aan eenigen twijfel onderhevig is.

Nagenoeg al diegenen, wier eerstelingen in de laatste twee jaren het licht zagen, - en onder dezen bevinden zich al de wezenlijke *talenten*, - hebben in het onderhavige pleit vastberaden partij gekozen, en zich zonder aarzelen aan de zijde van BLEIBTREU geschaard.

Geen gering denkbeeld geeft het ons van de toekomst der Duitsche réalistische school, als wij bedenken, dat niet één enkel, maar bepaald alle litterarische vakken in dezelve vertegenwoordigd zijn. Kan de roman bogen op de namen van KRETZER, VON SUTTNER, LANGE, WALLOTH, CONRAD, H. FRIEDRICHS, DETLEV VON LILIENCRON, ALBERTI, WICHERT, CONRADI, BOY-ED, ZAPP en BLEIBTREU zelven, de poëzie op beoefenaars als VON LILIENCRON, VON REDER, BLEIBTREU, KIRCHBACH, WALLOTH, WALLING, H. FRIEDRICHS, VOSS, ook de geschiedenis der litteratuur en de belletrische critiek dankt menig uitstekend werk en schitterend *essay* aan schrijvers van groot gewicht, waaronder het onrechtvaerdig zou zijn ADOLF KOHUT, CONRAD, ALBERTI, CONRADI, PESCHKAU, VON GAGERN, BLEIBTREU, VON REINHOLDT, niet te vermelden.

Dat onder de verschillende door ons vermelde rubrieken

meer dan eens dezelfde namen voorkomen, - moet niet als een teeken van zwakheid, maar als een bewijs van kracht worden opgevat. Daaruit blijkt ten overvloede, dat de leiders der jongere school volkomen toegerust zijn, om met het beste gevolg aan de geduchtste aanvallers te wederstaan. Men gelieve trouwens op te merken, dat wij in dit artikeltje alleen van de *bloem*, de *fine fleur*, en geenszins van het gros des jeugdigen en onverschrokken legers, willen gewagen.

Om nu een denkbeeld te geven van de ongemeene bedrijvigheid, welke deze pleïade aan den dag legt, meenen wij niet beter te kunnen doen dan de aandacht te vestigen op een alleszins lezenswaerdig artikel, dat een Fransch bibliograaph van den besten naam, de heer LOUIS DE HESSEM, onlangs in het bekende Parijzer tijdschrift, '*Le Livre*,' liet verschijnen. In dit opstel, door den schrijver: '*Les grands éditeurs de l'Allemagne*' betiteld, worden de uitmuntende diensten, door den schranderen en verlichten uitgever, W. FRIEDRICH, te Leipzig, aan het groote werk der belletrische hervorming van den laatsten tijd bewezen, in zeer gepaste bewoordingen herdacht.

LOUIS DE HESSEM doet echter nog meer! Ook over de beteekenis der door FRIEDRICH bezorgde uitgaven en door zijn toedoen gestichte tijdschriften, weidt hij vrij uitvoerig uit, zoodat wij zijn artikel gerust als een kort begrip van de geschiedenis der jonge richting mogen aanschouwen.

Met het oog op deze laatste omstandigheid achten wij het dan ook geenszins een nuttelooze arbeid, het volgende vrij wijdloopig fragment uit DE HESSEM's artikel ten behoeve der lezers van *De Vlaamsche Kunstbode* te vertalen.

Ziehier deze regelen:

'Het is te Leipzig, dat wij eenen jongen, zeer ondernemenden en verstandigen uitgever ontmoeten, die niet gevreesd heeft, de mannen der nieuwe letterkundige richting, in hunne geweldige afbreking met de oude overleveringen, door de meeste groote schrijvers van Duitschland zelven nog steeds godvruchtiglijk geëerd, te volgen en te ondersteunen. - Deze uitgever heet: WILHELM FRIEDRICH.

FRIEDRICH zond vóor een jaar of wat de tweede herziene en vermeerderde uitgave in 't licht van eene soort van vlugschrift, betiteld: '*Eene Omwenteling in de Letterkunde.*' Aan dit werkje ontbrak noch gloed noch juistheid; de schrijver, een piepjong man, CARL BLEIBTREU, - geboren in 1859, - legde in deze bladzijden een gezond letterkundig oordeel, een

opmerkenswaerdig talent, en, voegen wij er bij, een onverzettelijk vertrouwen in zijne eigene verdiensten, aan den dag. Dit boekje begint aldus: '*Deze uitgave is zorgvuldig herzien*, *omgewerkt en vermeerderd geworden. Zekere uitdrukkingen werden verzacht*, *sommige leemten zijn aangevuld*, *maar*, *na dat alles zie ik nog niets*, *(en ook zal ik wel vóor lang niets zien*), *dat van nature zij*, *mijne meening te wijzigen. Dan*, *mijn inzicht was niet een panorama van de hedendaagsche letterkunde te geven*, *maar er alleen de meest in 't oog springende punten van toe te lichten.*'

Men verstaat genoeg, dat deze zienswijze niet in den smaak kon vallen van de meesten der heeren, die aan de spits dezer letterkunde staan. Na aan Duitschland bitter verweten te hebben, dat het slechts eene assimileerende natie is, van alle oorspronkelijkheid beroofd, en die sinds de middeleeuwen den vreemden invloed op alle uitingen haars eigenen geestes vrij liet inwerken,[(1)] weidt BLEIBTREU in vlugge trekken uit over elk der kunstvakken, waarop zijne landgenooten zich in deze laatste tijden toegelegd hebben, en ook over die personen, welke de algemeene bijval tot meesters in hun vak verklaard heeft. BLEIBTREU heeft zijn hert hier blijkbaar aan opgehaald! Verdord, jongens, welk eene slachting! Blijft er na zulk eene vernieling een enkel man overeind? De minst mishandelden komen er geenszins heelhuids van af; - verre van daar! Wat de anderen betreft, eilaas! de meest toegevensgezinden hunner bewijzen eene ongeloofelijke edelmoedigheid te bezitten, met den beschermer dezer omwenteling te verschoonen, door op hem het woord toe te passen, dat aan de jeugd alles toegelaten is! - Zoo beweert BLEIBTREU o.a. dat, in den *roman*, een GUSTAAF FREYTAG zelf niet eens een *schrijver* is in den verheven zin des woords; de werken van GEORG EBERS zouden van den geschiedkundigen roman slechts de verwaande pretenties hebben; FELIX DAHN zou opgeblazen en valsch zijn; de lyrische dichters zijn hoogstens poëetjes, die alles zoo goed mogelijk met hunne rijmelarijen omsieren; en het huidige drama bestaat in 't geheel niet! Natuurlijk moesten er in dien oceaan van nietigheden eenige personen bovenzwemmen! Deze zijn SHAKESPEARE, BYRON, ZOLA en.... BLEIBTREU zelf. Het reddingstoestel, dat hen boven water houdt, is *het realisme!* Dit wijst genoegzaam aan, wat het eigenlijke streven is van het '*Junge Deutschland*,' waarvan CARL

(1) Een verwijt, dat wij voor rekening van den Duitschen schrijver laten en als zeer overdreven, ja, als onrechtvaerdig beschouwen.
DE VERTALER.

BLEIBTREU de meest strijdhaftige kampioen en FRIEDRICH de zeer dappere en zeer schrandere uitgever is. Deze jonge school en haar boekhandelaar trotseerden beiden in gelijken graad de openbare meening, die meening, gevormd door al de vrome huisgezinnen en al de *Familienblätter* van Duitschland. Die jonge schrijvers bezitten de pretentie van alles te willen *zeggen*, hun uitgever, die... van alles te willen *drukken.* Dit was uitermate erg in een midden, waar de pers almachtig, en de boekhandel, ten gevolge der talrijke kluisters, die zijne handeling belemmeren, weinig invloedrijk is. De beroemdste schrijvers zelven waren tot hier toe zoover niet durven gaan: zij gehoorzaamden aan de bevelen van dagbladen, wier redacties eene gastvrije ontvangst plegen te verleenen aan eenen hun behagenden en naar hunne recepten geschreven roman, dien zij met vette honorariën betalen. Ja, het ging er soms nog veel erger toe: men mocht geene tooneelen van dit of dat slach in zijn werk opnemen, zich niet verstouten *slecht* te eindigen, d.i. met eene ontknooping, die niet vertroostend voor den lezer ware! Wij zouden werken kunnen aanhalen, waarin de schrijver een verhaal op éene wijze eindigt, bij de uitgave in *feuilleton*, en op eene geheel tegenovergestelde wijze, bij de uitgave in boekvorm. De jonge school nu stelde zich ten doel, zich uit dit vernederende momboorschap, dat de persoonlijke oorspronkelijkheid vóor eenen eenvormigen regel de vlag deed strijken, los te rukken; zij werd machtig ondersteund door WILHELM FRIEDRICH, en zij is het voorzeker hem alleen verschuldigd nog te leven, en thans zelfs eene drukke legermacht te vormen, sterk genoeg, om den oneindig talrijkeren vijand het hoofd te bieden.

WILHELM FRIEDRICH is geboren in 1851: het is dus onder alle opzichten een jong uitgever. Na te Elbing op eenen boekhandel in de leer te zijn geweest, volledigde hij zijne opleiding in de belangrijkste huizen van Italië, Lyon, Tiflis, Kiew en Agram. Later stichtte hij voor rekening van eene firma uit Pola, den eersten Fransch-Duitschen boekhandel van Dalmatië, te Zara. Daarna keerde hij naar Duitschland terug, alwaar hij zich in 1878 te Leipzig vestigde.

Van zijne installatie af, schijnt FRIEDRICH eene gedragslijn te hebben aangenomen, waarvan hij niet meer zou afwijken. Na korten tijd reeds koopt hij het *Magazin für Litteratur*, en stelt aldus het belangrijkste critisch letterorgaan van Duitschland ter beschikking van de realistische school. Dat weekblad dagteekent van 1832; het verschijnt iedere week in

nummers van minstens 16 bladzijden in quarto. Daar het in Duitschland en in den vreemde zeer verspreid is, bewees het *Magazin* met zijne overgroote ruchtbaarheid groote diensten aan den uitgever, en evenzeer aan de door dezen uitgegeven schrijvers. In 1882 ging FRIEDRICH over tot de uitvoering eener onderneming, welke waarlijk zeldzaam moet heeten: hij zond de eerste deelen eener *Algemeene Geschiedenis der Letterkunde* in monographieën, door gekende specialiteiten opgesteld, de waereld in. De reeks werd geopend met de geschiedenis der *Fransche* letterkunde; dit eerste deel, hetwelk zeer veel verdiensten bezit, werd snel door de geschiedenis der *Poolsche*, *Engelsche, Duitsche, Russische*, *Italiaansche*, *Grieksche*, enz. letterkunden(1) opgevolgd. Op dit oogenblik zijn twaalf boekdeelen van deze reeks verschenen, alle in prachtige in-octavo-banden, met elzevierkarakters gedrukt. Nog achtte zich FRIEDRICH genoodzaakt, aan deze geschiedenis der letterkunden een waerdig toevoegsel te geven: hij zond in 't licht drie reeksen van vertalingen, bestemd om de merkwaerdigste werken dier letterkunden te doen kennen. Eene reeks zou uit romans bestaan; zij bevat werken van den Deen DRACHMANN, van den Rus DOSTOIEVSKI, van den Italiaan BERNARDINI, enz.; eene tweede viel der dichtkunst, eene derde, den nationalen volksvertellingen ten deel.

Ondertusschen ging WILHELM FRIEDRICH voort, den jongen schrijvers zijnen besten steun te schenken, zonder daarom op te houden de andere auteurs te drukken. Vele

(1) Nauwelijks een twaalftal weken geleden gaf Wilhelm Friedrich een nieuw en lijvig deel dezer collectie in het licht. Wij bedoelen de *Nederlandsche-Litteratuurgeschiedenis*, door mevrouw Lina Schneider in het Duitsch geschreven, en door haar opgedragen aan het jongste Letterkundig Congres en aan de Groothertogin Sophie van Saksen-Weimar-Eisenach, geboren Prinses der Nederlanden. Ziehier een paar inlichtingen omtrent dit werk, dat ongetwijfeld in Duitschland en in ons eigen land zeer welkom zijn zal! - Bij eene vluchtige inzage ontwaart men reeds, hoeveel arbeid, kunst, smaak en oordeel aan de samenstelling is besteed. Het werk loopt van den aanvang onzer letteren tot dezen tijd, en behandelt evengoed het Zuiden als het Noorden van Nederland. De critiek is over 't algemeen zeer gegrond! - Als hoogst belangrijk toevoegsel mogen gelden de vele en juiste vertalingen van de meerendeels jongere Nederlandsche dichters. Zoo vindt men er in het Duitsch vaerzen in van: Albert Verweij, Emants, Hélène Swarth, Soera Rana, de Rop, J.E. Banck, Fiore della Neve, Pol de Mont, Cosman, Couperus, Stratenus, Schermbeek, Hemkes, Dr. L. Simons, Boddaert, Hiel, Antheunis, Baarslag, Boele van Hensbroek, van Droogenbroek, enz...
Friedrich heeft door het uitgeven van dit werk aanspraak op groote dankbaarheid van ons, Nederlanders, verworven. Het boek van mevr. L. Schneider is eene ware prachteditie!

nieuwe namen werden nu, dank zijner verlichte tusschenkomst, het publiek bekend; velen echter behaalden slechts een '*succès d'estime*', dat onvoldoende was, om den uitgever vette winsten op te brengen, maar toch hebben de meesten der door hem uitgegeven jongeren echte letterkundige waerde! Onder hen vermelden wij HERMANN HEIBERG, den beminnelijken verteller, den puiken schrijver, den scherpzinnigen opmerker, wiens faam zich door eene soort van openbaring in zeer weinige jaren gevestigd heeft; voorts den krijglustigen CARL BLEIBTREU, vol kracht, talent en onstuimigen moed; daarna M.G. CONRAD, op wien ieders aandacht viel, toen hij zijne vijf of zes boekdeelen studiën over Parijs, de Parijzer waereld en de Fransche letteren in 't licht gaf; dan B. VON SüTTNER, eene dame, wier oorspronkelijkheid, geoefende styl en hooge wijsgerige strekking zich op eene schitterende wijze, zelfs met haar eerste boekdeel: '*Der Inventaris einer Seele*' deden gelden; eindelijk nog MAX KRETZER, LILIENCRON, H. CONRADI, W. WALLOTH, enz..! Vergeten wij geenszins de koningin van Roemenië, CARMEN SYLVA, die mede door FRIEDRICH bij de heeren en dames der letterwaereld werd ingeleid.

Sedert eenige jaren heeft FRIEDRICH ook tal van werken uitgegeven, door de beroemdste geleerden en wijsgeeren zijns lands[(1)] geschreven. Eindelijk in Januari 1887, nam hij op zich de uitgave van een maandelijksch tijdschrift, '*Die Gesellschaft*', dat door M.G. CONRAD bestuurd, de belangen van het 'Junge Deutschland' met hand en tand verdedigt.

Zooals wij het reeds hooger zegden, heeft WILHELM FRIEDRICH o.a. dit groote voordeel, dat hij, van zijn eerste optreden af, een plan van werkzaamheden heeft aangenomen, waarvan hij geen duimbreed afwijkt, en dat hij met eenen zeldzamen moed ter uitvoering legt! De geheele verzameling zijner tallooze uitgaven draagt den onmiskenbaren stempel des uitgevers, en ieder boekdeel vormt om zoo te zeggen op zich zelf een natuurlijk vervolg van de algemeene onderneming. Deze handelwijze heeft aan het huis FRIEDRICH een zeer eigen karakter geschonken, en hetzelve in min dan tien jaren eene gansch bijzondere plaats in de Duitsche uitgevers waereld verzekerd.' - Tot hier het artikel van DE HESSEM!

Hoe hoog de lof ook zij, dien de Fransche kenner, wij

(1) B.v. den de waereld door gevierden Ed. von Hartmann.

zeiden het al: eene autoriteit in dit vak, - den Duitschen uitgever toezwaait, toch kan hier van geene overdrijving spraak zijn. Veeleer dan iets af te dingen op al het goede, dat hij van FRIEDRICH's ondernemingen heeft meegedeeld, zouden wij, zoo de plaats ons daartoe niet ontbrak, nog op eenige andere verdiensten wijzen, welke wellicht in het bovenstaande niet genoegzaam toegelicht werden.

Dit éene zij ons intusschen nog vergund, ten minste een woord van warme waerdeering te wijden aan eenige uitgaven, waarvan DE HESSEM niet éens den titel noemde. Onder deze melden wij in de allereerste plaats den zeer fraaien dichtbundel *Adjudantenritte*, het kernachtige drama *Die Merowinger*, en vooral de allerpuikste novellenreeks: *Eine Sommerschlacht*, alle van DETLEV VON LILIENCRON, eene der eigenaardigste en sympathiekste figuren van de huidige Duitsche letterkunde. Dan noemen wij met ingenomenheid VON AMYNTOR, wiens uitstekende verhalen, *Charitas*, *Drei Küsse*, enz., door de geheele Duitsche pers met eenstemmigen bijval begroet werden; KRETZER, den kloeken en stouten realist, den diepen menschenkenner en onovertroffen schilder van het Berlijnsche werkmansleven, wiens *Im Riesennest*, en *Die Verkommenen* onder meer dan één opzicht boven ZOLA's romans te verkiezen zijn; BLEIBTREU, den ridder *sans peur et sans reproche*, den gezworen vijand van allen club- en coteriegeest, in wiens *Schlechte Gezellschaft* en *Kraftkuren*, twee met buitengewoon talent geschreven verzamelingen van min of meer uitvoerige schetsen, waarlijk eene in aantocht zijnde nieuwe school hare *Marseillaise* doet schetteren; WALLOTH, wiens geschiedkundige verhalen, *Oktavia* en *Paris des Mime* al de wetenschappelijke nauwgezetheid der besten onder de ouden met de plasticiteit en waarheidsliefde der moderne school vereenigen; GüNTHER WALLING, wiens *Guittarenklänge* en andere dichtwerken ook elders door ons terecht geprezen werden....

Eene gansch bijzondere vermelding verdient nog het puike weekschrift: *Das Magazin für die Literatur des In- und Auslandes*, hetwelk op dit oogenblik, én door de begaafdheid zijner medewerkers, én door de gehalte zijns inhouds, alle andere tijdschriften van dien aard in de schaduw stelt. Mannen als KOHUT, ALBERTI, enz.., leveren daarvoor hunne allerbeste bijdragen.

POL DE MONT.

20e Nederlandsch Taal-en Letterkundig Congres

(Zie vorige aflevering, blz. 461).

De heer Em. Rosseels uit Antwerpen sprak over de valsche richting van het tooneel in Holland en België, en begon in den aanvang zijn leedwezen te betuigen over de weinige belangstelling in deze afdeeling. Op het tooneelcongres in 1876 te Antwerpen werden vele veranderingen en verbeteringen voorgesteld, maar daarvan is niets te bespeuren. De ongelukkige samenstelling der repertoria is een van de hoofredenen, dat ons tooneel niet zal kunnen vooruitgaan. Men voert de stukken van Nederlandsche schrijvers niet op, en daardoor wordt het tooneel een exploitatie. De opbrengst is hoofdzaak, om het zedelijk belang wordt niet gedacht. Drie kwart van de stukken worden geschreven door hen die anders gevoelen, denken en handelen als wij. Het overige kwart, oorspronkelijk, wordt bij genade opgevoerd. Men zegt dat in Holland en België geen tooneelschrijvers zijn, maar dat is een gevolg van den wansmaak, door Fransche en andere ‘draken’ gevoed, waardoor een eenvoudige handeling geen aantrekkingkracht meer oefent. Studeerde men de Nederlandsche werken even goed als de buitenlandsche, gaf men er evenveel voor uit, ze zouden wel voldoen. Maar integendeel worden de tooneelschrijvers ontmoedigd, het uitschot uit het buitenland, dat goeden smaak en zedelijk gevoel mist, wordt boven hunne producten getrokken en daarom wordt de voorraad oorspronkelijke werken niet grooter, al hebben de prijskampen nut gedragen. Het premiestelsel van de Regeering voor oorspronkelijke werken keurt Spreker af; als 't alleen te doen is om het lieve geld, dan is de tooneellitteratuur niet op den goeden weg. Daardoor gaat te veel kaf onder 't koren schuilen en door het kaf wordt het koren niet gewaardeerd. Ook daarin moet veel worden verbeterd om een echt Nederlandsch tooneel te scheppen. Alléén de aandacht wenschte spr. op die toestanden te vestigen, zonder tot bepaalde adviezen te komen.

De heer Rössing zeide dat inhet *repertorium* in ons land veel verbetering is gekomen. Het tooneelverbond zou daarop invloed kunnen oefenen door overleg met tooneelbesturen, door

hen te wijzen op wenschelijke opvoeringen. Vaststelling lang te voren met noodige afwisseling is zeer noodig, ook voor den artist, die zich geruimen tijd kan voorbereiden. Men kan dan ook klassieken in de lijst opnemen, en bij deugdelijke voorbereiding zal 't niet kunnen voorkomen dat de stukken van Ibsen hier nog niet zijn opgevoerd. Slechts één werk is te Rotterdam, vertoond. De veelbewogen Fransche drama's moeten niet worden vergeten. Spr. erkent gaarne liever een stuk van Dennery dan *Macbeth* te zien, maar Shakespeare te lezen. De tooneeldirecteur in Duitschland moet artistieke en litteraire ontwikkeling hebben of aantoonen dat zijne regisseurs die hoedanigheden bezitten.

Spr. herinnert onze tooneeltoestanden sedert het uitmuntende gezelschap Albrecht & Van Ollefen, die zooveel deden voor de oorspronkelijke kunst evenals de latere Rotterdamsche directiën.

In zijn verder betoog deelde spr. mede dat in Amsterdam de stukken van Van Maurik en van Shakespeare het meeste geld maken. Wat de algemeene tooneeltoestanden betreft staan wij nu op het doode punt.

De heer J. Heuff Azn. zegt, dat Amsterdam eigenlijk geen tooneelgezelschap heeft. Kan een gezelschap als dat van het Leidscheplein *Macbeth* spelen. Neen. Amsterdam heeft een reizend tooneelgezelschap, moet zich behelpen meteen reizende troep die hier domicilie heeft. Spr. deelde mede dat hij een eerste lezing van een oorspronkelijk stuk de acteur, die de hoofdrol moest vervullen, er niet was, evenmin als een ander, die in het stuk moest optreden, en toch ging de lezing door. Tijdens de lezing verdwenen de artisten die niets meer te zeggen hadden, hetgeén hun niet kwalijk was te nemen. Zoodra eenig stuk, zeide spr., gelezen was, moesten de dames en heeren weêr op reis. Voorts schetste hij den verderen loop der repetitiën, in vergelijking met het buitenland; de groote liefde voor het tooneel in Duitschland en dankbaar erkennende wat onder de ongunstige omstandigheden hier ter stede door de mannen wordt gedaan, die aan het hoofd staan van *Het Nederl. Tooneel.*

Tot de slotsom kwam Spr., dat door subsidie Amsterdam moet komen tot een gezelschap, dat niet hehoeft te reizen om te kunnen bestaan. Hij hoopt dat de algemeene vergadering dien wensch zal uitspreken.

De heer Berckenhoff roemde het idealistische betoog van

den heer Rosseels, al is hij 't daarmede niet eens. In een klein land stelt het repertorium grooter eischen, omdat het publiek kleiner is, en oorspronkelijke stukken die in den smaak vallen worden zeer dikwerf opgevoerd. De gewraakte toestanden berusten alle op de geldkwestie, en volkomen kan spr. zich met het betoog des vorigen sprekers vereenigen. Van het tooneel is niets meer te eischen, zoolang 't in de ongunstige omstandigheden blijft als de tegenwoordige.

De heer Rosseels betoogt dat men in België de Hollandsche stukken niet kent en in Holland niet de Belgische; over het geheel worden de oorspronkelijke stukken veronachtzaamd.

De heer Jan C. de Vos vroeg: waarom alles te wijten aan de tooneeldirecteuren. Ligt 't niet ook aan de tooneelschrijvers? De heer Rosseels veroordeelde zoo de draken, de stukken met groot effect. Maar in die soort stukken wordt in menig tooneel 't meest aan de dramatische eischen voldaan. Wat de directeuren aangaat, kan men hen verwijten dat zij niet ter wille van tooneelschrijvers geld verknoeien. Toch meende spr. door eenige voorbeelden als zijne meening te moeten te kennen geven, dat *Het Nederl. Tooneel* in de beoordeeling van ter opvoering aangeboden oorspronkelijke stukken niet den weg gaat die ter bevordering van de oorspronkelijke tooneellitteratuur kan leiden. Zou de Tooneelschool niet oorspronkelijke stukken op de jaarlijksche examen kunnen opvoeren? Kan het Tooneelverbond niet een kleinen schouwburg huren?

Enkele opmerkingen door eenige sprekers over hetgeen reeds was gezegd gingen vooraf aan een betoog van den heer Hoste, dat de heer Rosseels, wat Vlaanderen betreft, ongelijk heeft, want de tooneelbesturen willen wel, maar de oorspronkelijke tooneelarbeid ontbreekt en het publiek kan niet worden gedwongen. Te Brussel wordt veel gedaan ter bevordering van oorspronkelijke tooneellitteratuur, en het geld, met de gewraakte draken gemaakt, heeft gestrekt om de verliezen der oorspronkelijke stukken te dekken.

De heer Rössing, het herhaalde reizen zeker afkeurende, acht een enkele reis toch goed, ook om de critiek van het publiek. Te Utrecht trekt een draak, te Groningen niet; in Den Haag spelen de artisten beter dan hier, omdat het publiek hooger eischen stelt. Wat de oorspronkelijke stukken betreft, er gaat geen dag om of er komt ten minste één in, en alle worden beoordeeld.

Dat de geldkwestie, subsidie, de geheele kwestie be-

heerscht, wordt door enkelen der reeds genoemde sprekers opnieuw in het licht gesteld, met mededeeling van onderscheidene eigenaardige bijzonderheden, waarna de beraadslaging werd gesloten.

Om tot eenig resultaat te komen, stelde de heer Perk als vraag: wat het Tooneelverbond zou kunnen doen om met *Het Nederl. Tooneel* saam te werken tot de vaststelling van een repertorium bij den aanvang van het tooneeljaar, waarop de heer Rössing, in het licht stellende dat voor de jongere krachten vooral degelijke voorbereiding zoo wenschelijk is, antwoordde, dat het hoofdbestuur van het Tooneelverbond een lijst moest opmaken van stukken, door het Verbond wenschelijk geacht, waaruit *Het Nederl. Tooneel* dan een keuze kan doen. *Lastertongen* en *Romeo en Julia* zijn door aandrang van buiten tot opvoering gekomen.

Prof. A.G. Van Hamel betoogde de wenschelijkheid van debuten voor jeugdige artisten, en zag in samenwerking tusschen Tooneelverbond en *Nederl. Tooneel* een belangrijk element van vooruitgang.

Daarna volgden enkelen mededeelingen van den heer Van Holkema over de belangen van den Nederlandschen boekhandel in het buitenland. In Transvaal en in België laat dit veel te wenschen, in Noord-Amerika is 't beter, zoo in West-Indië en zeer goed in Oost-Indië.

Prudens van Duyse.

Aan den heer Max Rooses, letterkundige te Antwerpen.

Hooggeachte Heer!

Ik ben in een groote verlegenheid. Daareven las ik het artikel dat gij in de 4de afl. des loopenden jaargangs van het *Nederlandsch Museum* aan de *Nagelaten Gedichten van Prudens van Duyse* wijdt, en - ik weet niet, maar mij dunkt dat ik u niet goed verstaan heb.... Ik moet het u ronduit bekennen, aan u die gewoonlijk zoo klaar en duidelijk spreekt, ik zie niet goed waar gij heenwilt, of liever - ik vrees het bijna - zou ik, tusschen de regelen lezend, u wellicht ál te goed begrepen hebben?...

Ik kom dus in mijne verwarring tot u, niet twijfelend of gij, die voor uwe bereidwillige gedienstigheid bij ieder van ons bekend staat, sedert gij u als literarisch leidsman der leergierige jeugd edelmoedig hebt aangesteld, niet twijfelend, zeg ik, of gij mijne bescheidene vragen zult gelieven te woord te staan en mij in den doolhof der gissingen, waarin ik versukkeld ben, eene reddende hand zult willen aanbieden.

* * *

En vooreerst, ‘mag men wel een oordeel vellen over den schrijver,’ zoo vraagt gij, ‘afgaande op werken die hij misschien zelf zijner onwaardig achtte?[(1)]’ Maar, indien men dit gevoegelijk niet mag, waarom doet *gij* het dan? ‘Ziedaar eene vraag waarop de lezer gaarne eenig antwoord hadde bekomen.[(2)]’ Want, dat gij met de N.G. van van Duyse niet hoog loopt, om zulks te voelen hoeft men niet verre in de lezing van uw artikel gevorderd te zijn; en dat gij juist *die* werken uitkiest om den dichter voor het eerst aan uw publiek voor te stellen, komt mij als ten minste zeer vreemd voor (ik weet toch niet dat gij ooit, in een uwer *Schetsenboeken* of elders, over v. D.'s dichtwerken uitvoerig gesproken hebt).

Genomen nu dat de meeste der thans onder toezicht van ‘van Duyse's trouwsten vereerder, Emanuel Hiel, en van Vlaanderens grootsten dichter, Jan van Beers,[(3)]’ uitgegeven gedichten waarlijk het drukken niet waardig zijn (wat uit uw artikel handtastelijk hervoortreedt), welken ‘dank moeten wij dan weten aan dezen *(sic)* trits mannen, hunnen tijd en hunne moeite besteed te hebben om ons van Duyse beter te doen kennen[(4)]’?

‘*Beter*’ zegt gij, Heer Rooses; maar indien dit ‘beter’ nu - na de lezing uwer zoogezegde studie - al zoo weinig goed zal wezen, ai! hoe laag zal dan v. D. wel staan bij dezen die hem slechts uit zijne door hemzelve uitgegeven dichtwer-

(1) Artikel van M R., p. 186.
(2) Id., ibid.
(3) M. R, p. 185.
(4) M.R., p. 185.

ken kennen? En dan, welken dank zijn wij aan mannen verschuldigd van zoo luttel kunstoordeel en goeden smaak, om gedichten van v. D., zijner onwaardig, *onder hun toezicht* te laten uitgeven? Of zijn van Beers en Hiel bij deze uitgave wellicht niets anders geweest dan proefverbeteraars? In elk geval, niet zeer vleiend, dunkt me, voor 'van Duyse's trouwsten vereerder' en 'Vlaanderens grootsten dichter'!

Ik zou nu niet eens bij uwe naïeve vragen moeten stilstaan: 'hoe het komt dat v. D. niet zelf deze gedichten uitgaf; wat hij voornemens was te doen met deze zijne pennevruchten; wanneer zij gemaakt werden; welke aanleiding er bestond tot het schrijven van zoovele hunner, die blijkbaar gelegenheidstukken *(sic)* zijn[(1)].' Lieve hemel! heeft v. D., in zijn betrekkelijk korte leven, niet genoeg laten drukken? Hij die 'op den weinig gevorderden ouderdom [van 55 jaren] een twintigtal boekdeelen in verzen, zeven tooneelstukken en verscheidene wetenschappelijke werken had uitgegeven; in tijdschriften een overgroot getal bijdragen geleverd had; hij die zijn leven lang het publiek kwistig van zijnen rijkdom had medegedeeld[(2)]'! Wanneer men de lijst zijner in dit leven verschenen werken overloopt[(3)], dan vraagt men zich af, niet - hoe heeft hij dat alles kunnen *uitgeven*, maar: hoe heeft hij dat alles kunnen *schrijven*?

En weet gij dan niet, Heer Rooses, dat v. D. plotselijk gestorven is? Wie kan dus zeggen 'wat hij voornemens was met deze pennevruchten te doen'? - 'Wanneer zij gemaakt zijn'? Wel, beste man, de door v. D. opgeteekende datums staan er onder! En, wat de gelegenheidsverzen betreft, de aanleiding tot het schrijven dezer is juist - naar mijne bescheidene meening - de bij de meeste dezer stukken vermelde gelegenheid...

Neen, ik wil bij deze uwe vragen niet stilstaan; waarschijnlijk waart ge verstrooid toen zij uwer pen ontvielen.

* * *

'Van Duyse was bezeten met den onbedwingbaren lust om dadelijk over *alles wat hem trof* zijne indrukken aan het papier toe te vertrouwen; en *alles trof hem...* Heeft hem [echter] eenig gelukkig of smartelijk voorval sterk geschokt, *hij heeft er over gezwegen*[(4)]'.

Zoo, zoo! *Alles* trof van Duyse en 'in alles, ook in het meest gewone, lag er voor hem bezielende kracht[(5)]', en dadelijk moest hij dat alles aan 't papier toevertrouwen, en nochtans - *hij heeft erover gezwegen!*

Zie, Mijnheer Rooses, misschien zult *gij* dat alles wel aaneen kunnen lijmen, maar - ik moet het u bekennen -

(1) M.R., pp. 185, 186.
(2) M.R., p. 186.
(3) Men zie: *Volledige chronologische lijst der werken van Prudens van Duyse* (*Poëzie*, *Proza*, *Muziek-compositiën*), *opgemaakt door Frans de Potter. - Gent*, *De Busscher*, 1861.
(4) M.R., p. 187.
(5) M.R., p. 189.

dat kan *ik* niet, en vele uwer lezers - ik weet het - kunnen het evenmin. Gij zoudt dien menigvuldigen lezers een grooten dienst bewijzen, wildet gij zoo goed zijn hen hierin te helpen.

Ik zal u niet spreken van dien weemoedig-roerenden treurzang van v. D. over den dood zijner zuster *Nathalia*, want gijzelf geeft onmiddellijk na uwe laatst aangehaalde woorden het bewijs dat hij wel degelijk *zweeg,* toen hem een gelukkig of smartelijk voorval sterk geschokt had: 'de duizend alledaagsche feiten waarmede een gewoon menschenleven gevuld is, leverden hem eene onuitputtelijke stof op: zijn vaderlijk huis en zijn eigen gezin, het lief en leed zijner vrienden(1)', enz. enz., 'alles moest zonder uitstel op het papier gebracht worden(2)'. En geen wonder! Want 'geene stof is hem te groot of te klein(3)'. (Den wijze - en ook den dichter - is niets gering!) 'Hij ontvlamt licht, hij verheft zich gemakkelijk(4)'. En men denke niet dat dit ontvlammen en zich verheffen *gemaakt, geveinsd* zijn, - neen! want 'hij is daarbij een man van gevoel; hij laat zich ontroeren door elk aandoenlijk voorval, door elken innemenden toestand; hij wordt week door het lijden of de vreugde van groot en klein, hij bruischt op bij het zien eener onrechtvaardigheid of laagheid; hij geraakt in verrukking bij het overwegen eener schoone daad(5)'.

Gij hebt dus wel gelijk, Heer Rooses, te zeggen dat alles v. D. trof, en toen hij alles wat hem trof zonder uitstel op het papier bracht, er toch over zweeg.

Een wonderlijk man, inderdaad, die van Duyse! Hoor liever! 'Bijna dagelijks gebeurde het, dat hij *het bed verliet* om de invallende gedachten op het papier te brengen(6)'. Maar, wat weet *gij* daarvan, Heer Rooses? Welk een 'vriend van lolle en lente(7)' heeft u dat grapje doen inslikken?...

Dat zal wel evenveel gewicht hebben, denk ik, voor iedereen, die met een beetje gezond verstand begaafd is, als dat v. D. 'al wat hij lachte rozen, en al wat hij weende parels waande(8)'. Ei! dat hij zulks zoo weinig waande, zou dat wellicht niet bewezen worden door uwe eigene vraag 'waarom v. D. niet zelf deze [nu nagelaten] gedichten uitgaf', en geen der redens zijn waarom 'buiten [dit] tiental verschenen verzenbundels nog, naar het schijnt, eene onoverzienbare reeks onuitgegeven prozaschriften van hem achterblijft(9)'? Een man die zóo verwaand - of, wilt gij, zóo met zichzelve ingenomen, over zichzelve verblind was als gij het te verstaan geeft, hoefde niet lang erop na te denken 'wat hij voornemens was te doen met deze zijne pennevruchten'!

Maar - wat zeg ik, *denken?...* 'De scherp en juist ziende denkkracht was bij v. D., zoowel wat de scheppingen zijner kunst als de uitspraken zijner wijsheid en geleerdheid aan-

(1) M.R., p. 187.
(2) M.R., p. 188.
(3) M.R., p. 188.
(4) M R., p. 190.
(5) M.R., p. 191.
(6) M.R., p. 189.
(7) M.R., p. 189.
(8) M.R., p. 189.
(9) M.R. p. 186.

gaat, te weinig ontwikkeld [Ik geloof toch, Heer Rooses, dat deze uw volzin, die me vrij verward voorkomt, zóo moet verstaan worden?]. Als het maar klonk en blonk, bekreunde hij er zich minder om of het samenhing en niet rammelde, of de gloed al of niet door stroovuur, de glans al of niet door klatergoud werd voortgebracht[(1)]' Natuurlijk!.. Ook zegt ge terecht, in uw *Nieuw Schetsenboek*, bl. 249: 'Van bezinnen of *herzien* kon er op die wijze geene spraak zijn en is er dan ook geene'. En daaruit het logisch gevolg dat 'v. D. wel gevoelde dat hij voor de vuist geene onberispelijke verzen schrijven kon, en dat hij *herhaaldelijk* op zijne bewerking *terugkwam*[(2)]'.

Ik ken er, Heer Rooses, die niet slecht zouden doen met het voorbeeld van v. D. te volgen en - zijn ze met méer denkkracht dan hij begaafd - zich wel te bekreunen, of hetgeen ze schrijven samenhangt en niet rammelt.

Even zwaar als die ....aardigheid, zal ook wel het volgend anekdootje wegen dat 'v. D. de koddigste woordkoppelingen waagde om de meest eenvoudige dingen toch maar met hunnen gewonen Franschen naam niet te noemen[(3)]'.

Die goede vrienden van 'lolle en leute'! 'Wat zij hem voor onmetelijke en onmogelijke woorden toegedicht hebben, is [inderdaad] ....*ongelooflijk*[(4)]'; want - ik hoef niet lang te zoeken - in 't eenige der tien boekdeelen dat onvoorwaardelijk genade in uwe oogen vindt, Heer Rooses, in de *Rijm-invallen*, lees ik op bl. 4 het volgende:

De taalbaak.

Wel, Meester Frans, die bestendig ziet
Door uw scherpen schoolbril, niets en past er
Uwer kieskeurige penne, zoo 't niet
Officiellijk Nederlandsch hiet.
Geen enkel uitheemsch plantjen en wast er
In 't hoveken van uw taalgebied.
Vast zijt ge schoolvos, noch grammaticaster.
Maar *à propos*.... verlicht me: want
Ik kan niet alles zoo netjes vertalen
Als gij: vertolk me eens, zonder dralen,
Het geestige woordeken: *Pedant!*

* * *

En de bokkesprongen van v. D. in de *geschrevene* taal moesten natuurlijk voor die in de gesprokene niet onderdoen. Integendeel! Eerst waren het slechts 'koddige' woordkoppelingen, nu worden ze eenvoudig 'potsierlijk[(5)]'. En waarom niet? Iemand die zoo verwaand was in zake van dichterlijke begaafdheid, waarom moest hij het minder wezen op het stuk van taalkennis? Ook 'scheen hij een groote mate van vertrouwen in zijne bevoegdheid van taalmunter te bezitten en te meenen dat het voldoende was dat *hij* zijn

(1) M.R., p. 202.
(2) M.R., p. 206.
(3) M.R. p. 190.
(4) M. R, p. 189.
(5) M.R., p. 207.

stempel op eene uitdrukking prentte om van het meest verdacht metaal gangbaar geld te slaan.... Van daar die allerlei gewaagde vormen, die menigte woordkoppelingen, die recht noch rede [lees: rede*n*] van bestaan hebben[(1)]'.

Thans zijn de rollen omgekeerd, Mijnheer Rooses. Daareven verstondt *gij* waarschijnlijk, maar *ik* niet; thans heb ik een voetje vooruit en moet u openhartig (in mijne verwaandheid?) verklaren, dat me geene enkele der 'potsierlijke' woordkoppelingen die gij opneemt, al zijn ze misschien niet immer en overal geheel te wettigen, mij onduidelijk voorkomt, dat me geene enkele - zooals aan u - eene 'roekelooze verkrachting der taalwetten[(2)]' schijnt daar te stellen. Ook, om uwe verbijstering wat op te klaren, wijs ik u naar de *Proeve over den invloed van Bilderdijks dichtwerken op onze taal*, door een man die, meen ik, wel iets ofwat taalkennis zal gehad hebben, door A. DE JAGER.

Kent ge dat boek? Op bl. 65 vangt eene lijst aan van Bilderdijks 'potsierlijke' woordkoppelingen, samenstellingen van drie of *meer* woorden, 'minder gewoon' zegt de Jager, 'en meer uitsluitend tot het gebied van den *gebonden stijl* hehoorende.' Gij bespeurt al dadelijk, niet waar, Mijnheer Rooses, dat de toon hier zoo niet van uit de hoogte zal klinken? Inderdaad, luister: 'Om de gepastheid van iedere dier uitdrukkingen aan te wijzen, en vooral om de uitwerking te doen gevoelen, die zij op de prosodie en uitspraak der verzen oefenen, zoude het noodig zijn, de plaatsen, waar zij voorkomen, in haar geheel mede te deelen'. Hebt gij dat met v. D. gedaan? Maar luister nog verder, als 't u belieft! Na 't sluiten van gezegde lijst - die niet minder dan 18 bladzijden in 8° beslaat! - lees ik het volgende: '^{c} Siet hier, Nederlander (zeide de zoetvloeijende CATS, na eene opeenstapeling van tegenstellingen in monosyllaben), tot lof van uwe moedertale, een gansch gedichte alleen bestaende uijt enckel geluijden, ofte woorden van eener silbe: waer uijt blijcken kan, hoe kort en bondig ghy daerin spreecken kont.' En zie daar, zeggen wij, in een klein woordenboek van zamenstellingen, uit slechts éenen dichter ontleend, eene proeve zoowel van het kunstvermogen en het vernuft des dichters, als van de voortreffelijkheid der taal, waarin hij zong. Mogen ook alle die zamenkoppelingen niet even gelukkig of natuurlijk zijn te noemen: geene derzelve mist de vereischte duidelijkheid, of kan gerekend worden in hare vorming tegen de wetten der spraakkunst te strijden'.

Ei! Ei! Ik heb hier niet eenmaal de woorden 'onhebbelijk' of 'potsierlijk' ontmoet? Maar ook, het is maar een de Jager die spreekt!

* * *

'Van Duyse verpersoonlijkt de liefde voor zijne [*de*, niet waar?] kunst en zijne [*de*, niet waar?] taal.... *Hij eerbiedigt*

(1) M.R. p. 205.
(2) Id., p. 207.

de poëzie niet enkel om haarzelve, maar ook om haar doel; zij dient hem om het goede en het schoone te verheerlijken, om voor zijne taal en hare rechten te strijden, om geestdrift te verwekken voor het voorgeslacht[(1)]'. - 'Hij meende het wel met de wereld, hij had naar de stem van zijn gemoed geluisterd als naar een gebod uit den hooge en had uit de volle borst gezongen voor wat hij schoon en goed achtte; hij voelde daarbij iets in zich van den uitverkorene[(2)]'.

Eene schoone hulde aan den dichter, zooals men ziet, en die zeker door niemand zal gewraakt worden. Maar toch - 'wie zich meer talent gevoelt dan van Duyse en meer meesterschap over de taal bezit,... den rijker begaafden' zoudt gij, Heer Rooses, 'in overweging geven.... en op het harte drukken de kunst als iets heiligs, als tempeldienst op te vatten en het outer niet te naderen dan met schroom in het hart en *met geloof aan wat zij zeggen gaan*, van (*sic)* geen taal over de lippen te laten komen, die niet uit het gemoed vloeit;... in *(sic)* andere woorden, *niets te schrijven dan wat zij gevoelen*, innig gevoelen en wat hen diep heeft getroffen door zijne schoonheid, zijne waarheid, wat hun boezem deed kloppen om het geluk van het vaderschap, toen zij het schiepen[(3)]'. Waaruit ik besluiten moet - indien ik goed lezen kan - dat v. D., die 'een man van gevoel' was, 'wien alles trof', die 'de poëzie eerbiedigde', die 'naar de stem van zijn gemoed luisterde als naar een gebod uit den hooge' en daarbij 'iets in zich van den uitverkorene voelde', dat v. D. de kunst niet als iets heiligs opvatte, niet geloofde wat hij zegde, schreef wat hij niet gevoelde, met een woord - dat hij 'te vrijpostig en oneerbiedig de Muzen bejegende[(4)]'.

Is het dát wat gij zeggen wilt, Heer Rooses? Een woordeken uitleg, a.u.b.!

Het dunkt me nochtans dat v. D. zoo 'vrijpostig en oneerbiedig' met de Muzen niet omsprong, hij die 'door het leven ging, dichtend en droomend van schoone dingen: van het groote Nederlandsche vaderland, van de verheffing zijns volks, van de liefde voor zijne kinderen, van den naam, dien hij zich door zijne schriften zou verwerven, van den godsdienst, dien hij in den reinsten, verhevensten vorm opvatte, van de vrijheid en het geluk die hij ieder gunde'?[(5)]

En dat hij 'zijne taal en hare hulpmiddelen kent' getuigt gij zelf: 'Hij heeft zich geoefend en oefent zich zonder ophouden in haar gebruik. Nooit laat zij hem in den steek... Niet minder bedreven is hij in verzenleer en verzenbouw [- *leer* EN - *bouw*?...]'[(6)] - 'Van Duyse heeft meer dan gewone taalkennis en beschikt over meer dan een alledaagschen taalschat.'[(7)] Gij spreekt van 'zijne wetenschap over den vorm[(8)]' en toont aan, door een fragment van eene

(1) M.R., p. 190.
(2) M.R., p. 201.
(3) M.R., pp. 222, 223.
(4) M.R., p. 223.
(5) M, R. p. 190.
(6) Id. p 191.
(7) Id. p. 204.
(8) Id. p. 195.

zijner bijbelvertalingen, ‘hoe hij in zijne gelukkige oogenblikken op waarlijk bewonderenswaardige wijze meester over den vorm is, en hoe hij, een zoon der lauwe Westerstranden, zonder inspanning, in zijne taal tonen en kleuren vindt, die stemmen met die reuzenpoëzie en doortinteld zijn van Oosterschen gloed.’[1]

Een woordeken uitleg, a.u.b., Mijnheer Rooses!

* * *

‘In zijne *gelukkige* oogenblikken’ zegt gij, en gereedelijk geef ik u toe dat alle zijne oogenblikken niet even gelukkig waren, dat hij ‘als dichter ongelijk was;’[2] maar waarin verschilt hij hier van elk die een pen voert? Noem mij den dichter die immer en onveranderlijk dezelfde is? Goethe, b.v., - gij ziet, ik neem niet den eerste den beste, - die zoo schrikkelijk veel geschreven heeft, is hij overal zichzelve gelijk? Nooit en nergens toch heb ik gehoord of gelezen, dat iemand in Duitschland, of waar ook, dien dichtervorst den steen geworpen hebbe, omdat in zijne gezamenlijke werken zoo menig stuk voorkomt dat er best, zonder schade voor den schepper van *Faust* en van *Herman en Dorothea* kon uitgeweerd worden. Waarom dan eeuwig roepen en schreeuwen dat v. D. te vruchtbaar was, dat ‘hij te veel heeft geschreven om genoeg gelezen te worden’ (!)[3], dat zijne werken op een of twee bundels moesten worden ingekort,[4] dat ‘poëzie zondagswerk is,[5] (!)’ enz. enz.? Dat alles kan tot op zekeren graad niet ongegrond wezen, maar zijt gij het niet, Mijnheer Rooses, die vroeger gezegd hebt: ‘Een vogel moet maar zingen zooals hij gebekt is, en is men van het slag der leeuweriken, die immer klateren [!] en schateren, dan hoeft men zich nog juist geen geweld aan te doen om op te treden, als iemand uit de familie der nachtegalen, die alleen op gekozen tijd en stond hun rijk en schitterend parelsnoer uit den gorgel laten ruischen’?[6] En is men nu beurtelings leeuwerik en nachtegaal, waarom dan eeuwig op genen wijzen om dezen over het hoofd te zien of te kort te doen?

* * *

‘Alles te zamen, gelooven wij dat v. D.'s goede hoedanigheden minder gekend zijn dan zijne zwakke zijden. Daarom willen wij -[7]’ wàt, Heer Rooses? Die goede hoedanigheden klaarder doen uitkomen? Neen, niet waar? Daarom willen wij v. D. maar eens duchtig aftakelen. Wel is waar, moeten wij van Beers en Hiel dank weten dat zij ‘voor ieders oog zoo *menig pareltje* doen schitteren hebben, als er hier verspreid liggen door de tien bundels van v. D.[8]’, maar toch ‘zijn de wezenlijk uitmuntende gedichten te dun gezaaid in zijne ontelbare stukken[9]’ [*gedichten* gezaaid in *stukken!*], dan dat wij het niet ter harte zouden nemen v. D.'s zwakke

(1) M.R. p. 196.
(2) Id. p. 224.
(3) Id, p. 191.
(4) Id. p, 216 en *Nieuw Schetsenb.* p. 250.
(5) Id. p. 223.
(6) *Derde Schetsenboek*, p. 265.
(7) M.R. p. 192.
(8) Id. p. 186.
(9) Id. p. 191.

zijden te doen uitschijnen en te toonen *hoe* dun zijne waarlijk goede gedichten gezaaid zijn. En ja! heeft v. D. zelf dit niet gevoeld? Heeft hij niet die *Ontmoediging* geschreven, waarin 'hij zijn overkropt gemoed uitstort, hij die, levend alleen voor zijne kunst, droomend van roem en onsterfelijkheid, toch leed *omdat de wezenlijkheid beneden de verwachting bleef, omdat de bazuin der faam schraal klonk*, *het uitzicht op onsterfelijkheid onzeker was*(1)'? Gij '*begrijpt* die teleurstelling(2)', niet waar, Mijnheer Rooses? 'Want *niet zonder rede* [lees: reden] twijfelde onze dichter aan de uitspraak van tijdgenoot en nakomeling(3)'!

Van Beers ook heeft eene Ontmoediging geschreven. Daar heet het:

> Och! Jongens-lief, gelooft mij! - Spookt
> De daemon van de kunst in uwe ziel, -
> Kiest maatstok, beitel of penseel ten staf,
> Spreekt tot de gansche waereld *in een taal*,
> *Verstaanbaar voor de gansche waereld;* maar,

'k Bezweer u, grijpt niet naar de [Vlaamsche] dichterpen!

Ja, hier luidt de klok geheel anders! Wel is waar, 'raadt v. B. zijne jongens af ooit Vlaamsche dichters te worden, omdat, zelfs met den meesten bijval, *hun naam niet wijd bekend zou worden*(4)'; wel is waar, 'de indruk van het geheel is verre van zoo hartverheffend te zijn als die van -' laat ons maar zeggen van v. D.'s *Ontmoediging*, niet waar? 'een der schoonste gedichten, waarop voortaan onze jonge letterkunde mag roemen(5)'; 'in *Aan mijne jongens* wordt [aan]geraden niet enkel te doen wat goed en schoon, maar ook wat nuttig is en invloed of *aanzien* verschaft; MAAR - zoo oordeelende, komt het u voor, Mijnheer Rooses, dat gij het stuk te zeer naar de letter opvat. Juister gelooft gij het te verklaren, wanneer gij het houdt voor eene ernstige ontboezeming *in schertsenden vorm...* Een gevoel van ontmoediging kan den dichter op een gegeven oogenblik bekropen hebben, *niet in ernst* kan hij in woorden afraden wat al zijn daden aanprediken. De toon van heel het stuk is dan ook een bont mengsel van gloed en *(jok*[?], zooals het paste in zulk een *fataseerenden uitval*(6)'!

Ziet ge wel? Bij van Beers is het slechts jok, bij van Duyse is het 'eene brok uit het leven der dichters(7)'! Van Beers, immers, hoeft voor de toekomst niet te vreezen? Is hij niet 'Vlaanderens grootste dichter'?

En - zóo komt het, waarde Heer, dat, met die *Ontmoediging* (naar gij meent) in uwe kaarten spelend, v. D. iets leverde dat door u geijkt wordt: 'wellicht het *schoonste* gedicht dat hij schreef(8)' (?), en dat

> R. is een groot genie: hij streelt den levende, en bijt
> Den doode die zich niet kan verweren(9.)

'Geef mij twee regelen van iemands geschrift,' is er

(1) M.R. p. 201.
(2) Id., ibid.
(3) Id., ibid.
(4) *Derde Schetsenb.* p. 373.
(5) M.R., p. 198.
(6) *Derde Schetsenb.*, p. 374.
(7) M.R., p. 201.
(8) Id., p. 198.
(9.) PRUD. VAN DUYSE, *Rijminvallen*, p. 109.

gezegd geweest, ‘en ik zal hem doen ophangen.’ - Dat kan men, inderdaad, maar er hoeft een kunstje toe, een goochelkunstje. Ge zijt een fijne goochelaar, Mijnheer Rooses.

* * *

‘Waarom moest een man, met zoo ongemeene gaven bedeeld, die oogenblikken van ontmoediging kennen...? Hoe komt het, dat hij zich werkelijk in de eerste rangen onzer dichters *niet* die plaats veroverd heeft, waarop zijn talent hem *scheen* recht te geven?’[1]

Maar wie zegt dat??... Van Duyse niet een onzer *eerste* dichters?... Tot nu toe heb ik altijd Ledeganck en van Duyse in éénen adem hooren noemen; het is hier de plaats niet om te onderzoeken wie van beide den voorrang verdient, maar - hoe! van Duyse zelfs niet *bij* Ledeganck geplaatst? en zoo maar - hocus pocus - tusschen de *poëtae minores* weggemoffeld?

Ei! Wat zeg ik? Zou hij er niet nog wat onder staan? Want ‘maken zijne heerschende gaven hem tot een lyrieker, zij beletten hem in de andere vakken [vakken van wat?] eene *meer dan alledaagsche hoogte* te bereiken[2]’!

Dat v. D. geen verhaler was, dat ‘hem hiertoe de noodige objectiviteit ontbrak, dat de buitenwereld hem niet genoeg aantrok en hem onbekend was, omdat zij hem onbemind bleef,’[3] dat hebt gij vroeger reeds - in uw *Nieuw Schetsenboek* (bl. 258) - gedecreteerd: ‘Het verschil is niet minder groot dan de gelijkenis tusschen Hiel en van Duyse. *De laatste houdt meer van verhalende of objectieve*, de eerste meer van bespiegelende of subjectieve *poèzie.*’

Wel ‘slaagde v. D. beter in de kindergedichten,[4]’ maar hij bereikt toch ook in deze niet meer dan eene alledaagsche hoogte, al ‘keuvelde hij daar als de nederigste met de kleinen..’[5]

In alle andere vakken dan het lyrische, is hij maar een gewone, een alledaagsche verzenmaker. Maar - ‘hij muntte [toch] in het puntdicht uit!’[6] ‘Het tiende deel van v. D.'s N.G. bevat onder den titel *Rijminvallen* zevenhonderd puntdichten [zijn 't wel àlle *puntdichten?*] en heeft *meer dan eene gewone waarde.*’[7] Ja, ‘wij mogen onze letterkunde met de aanwinst der *Rijminvallen* geluk wenschen; zij mogen gerust nevens de puntdichten van Staring en de *Sneldichten* van Huygens, nevens de *Quicken* en de *Rommelsoo* van Roemer Visscher geplaatst worden,’[8] die ‘zevenmaal honderd stuks van dit posthuum... *gebroed (sic!!)*’[9].

Zoo!?... Behoort het Puntdicht misschien tot de Lyriek?..

* * *

En wat was de reden van dat uitmunten in het puntdicht?

(1) M. R:, p. 201.
(2) Id., p. 203.
(3) Id., ibid.
(4) Id., ibid.
(5) Id. p. 188.
(6) Id. p. 203.
(7) Id. p. 216.
(8) Id. p. 218.
(9) Id., ibid.

‘Als improvisator moest het impromptu tot v. D.'s vak behooren,’ zegt gij. ‘Hier gaat het mes recht naar den man: een flits, een slag, en kopaf!’[1] Dat neem ik aan, Heer Rooses. Doch, als gij daarop volgen laat: ‘Waar is de van Duyse van daar straks gebleven, die altijd aan het draaien en dralen was, die met den mond vol woorden niet dadelijk gezegd kreeg wat hem op het hart lag of in het hoofd zong,’[2] zie, dan slaag ik uw *Nieuw Schetsenboek* open, bl. 250, en lees er over v. D,: ‘Zijn *nimmer te kort schietend woord* geeft elk zijner denkbeelden, al zijn deze soms wat ingewikkeld en onduidelijk, in zijne *fijnste plooien* en zijne *zachtste tinten* weer.’ En toch - ‘de waarlijk treffend gebruikte of juist gekleurde woorden... zijn verbazend dun gezaaid in zijne talrijke bundels!’[3] Waarachtig, Meester, ik begrijp er niets meer van! Hier zegt ge wit, daar zegt ge zwart, hier is het ja, daar is het neen... Wat moet ik nu gelooven?... Dralen doet *gij* niet, dat weet een ieder; maar - draaien?...

Ja, zult ge mij wellicht antwoorden, tusschen die beide aangehaalde zienswijzen liggen zes jaren afstand, en in die spanne tijds verandert men wel eens van gedacht! Maar zoudt ook gij aan het euvel mank gaan dat gij v. D. aanwrijft: ‘Moet dan ook bij u elk denkbeeld, elke inval uit het.... kritiekziek hoofd in de pen, uit de pen op het papier, van het papier op de pers en dan de wereld in, zonder verademing, zonder verkoeling, maar ook zonder schifting of rijping[4]’? - ‘Dit feit,’ Mijnheer Rooses, ‘toont de bewegelijkheid, de koortsigheid van uwen geest. Gij zoekt niet totdat gij een blijvende bewoording gevonden hebt, en, na er eene waardig gekeurd te hebben om uwe uitspraken in te kleeden, veroordeelt gij haar al spoedig tot verdwijnen[5]’.

Ofwel zult ge mij zeggen: mijn tweede artikel doelt alleen op de *nagelaten* gedichten van v. D. - Maar ‘mag men wel een oordeel vellen over een schrijver, afgaande op werken die hij misschien zelf zijner onwaardig achtte?’ Dat is niet edelmoedig, Mijnheer!

* * *

Edelmoedig is het niet in ùwen mond, naar de wijze te oordeelen waarop gij de zaak aan boord legt. Wat doet gij in uw hier besproken artikel, van bl. 207 tot 215, anders dan kleingeestig vitten, muggeziften en haarklieven? Waartoe die schoolmeesterachtige beuzelarijen? Wat beteekent die zeer gewichtige opmerking (bl. 219) over het al of niet grootschrijven der *m* in *Mercuur* (v. D. heeft wèl eene groote *M* geschreven!)? Maar wat zal ik zeggen van uw commentaar (bl. 214) over v. D.'s regelen:

> (De Poëzie) Schenkt aan die haar niet onteeren
> Haar onsterflijk hemelvuur?

(1) M.R. p. 217.
(2) Id., ibid.
(3) Id., p. 215.
(4) *Nieuw Schetsenb.* p. 249.
(5) M.R. p. 206.

Foei, Mijnheer Rooses! Foei!... Past die gemeene, platte straat- of kroeggeestigheid aan uwen deftigen, doctoralen mond?... Dat zult gij toch - ik hoop het voor u - in uw *Vierde* Schetsenboek niet drukken laten?... 'De Muzen zijn vrouwen en godinnen, zij eischen ontzag en ingetogenheid; zij wreken zich op hem die haar te vrijpostig en oneerbiedig bejegent[1]'!

Wat eerbied ook, als ik u bidden mag, voor hem die eerbied verdient! Van Duyse staat - neem het mij niet kwalijk - hoog boven uwen spot verheven! Wilt gij hem recenseeren, doe het dan toch op een wijze zijner en uwer waardig!

En wees dan ook in uwe recensies wat logisch, a.u.b.! - Wij hebben reeds verschillige proefjes van de stevigheid uwer aaneenschakelingen kunnen bewonderen; hier is er nog een:

Onder meer andere liefelijkheden die ik uit het troebel water uwer gezegde bladz. 207-215 opvisch, stip ik de volgende mooie dingetjes aan: *hortende*, *koele taal*, - *afgesleten beelden*, - *stroom van alledaagschheden*, - *deerniswaardige zwakheid*, - *flikwerk*, - *onbekookte denkbeelden*.... (Zou men een rijmelenden schooljongen erger kunnen van de plak geven?) 'En' - schiet gij nu af, tot bekroningsvuurtje, - 'zóo gaat het *door alle bundels voort*[2], eene afwisseling van *weinige* uitgelezen stukken.... en van meerdere gedichten, waarin de denkbeelden en woorden wel overvloedig aangebruischt komen, maar onjuist of slechts ten naaste bij zeggen wat zij te zeggen hadden; waar nevens het echte goud *veel meer klatergoud* blinkt en de korrels graan in *handvollen kaf* verloren liggen[3]'.

Zie, Mijnheer Rooses, dat gaat nu toch boven zijn hout! Ik vraag het u in gemoede, indien wij dat alles voor klinkende munt moeten aannemen, wat blijft er dan nog van Prudens van Duyse over? Waar zwemt dan, in dien drabbigen poel, zoo *menig pereltje* zooals gij zegdet? En, nog eens, welken dank zijn wij van Beers en Hiel wel schuldig, die ons v. D. op *die* wijze 'beter' deden kennen? Of is dat 'beter' ironie in uwen mond?

* * *

Ik wil u niet vragen of gij daarmeê wellicht niet bedoelt: 'gelijkvormiger aan wat hij *volgens mij* verdient', want ik houd u voor een eerlijk man, Mijnheer Rooses; maar toch - ik ben in een groote verlegenheid: ik weet niet hoe en in hoeverre ik uw artikel moet opnemen, en herhaal u dus de bede van den aanvang mijns briefs.

In afwachting dat gij u gewaardigt erop te antwoorden, wil ik u hier - kort en bondig - den slotindruk meedeelen dien uwe kritiek op mij en anderen gemaakt heeft: zij is *onsympathisch* geschreven en mist de eerste voorwaarde van alle deugdelijkheid in letterkritiek: rechtvaardigheid.

(1) M.R., p. 223.
(2) Ook in den *Reinaard de Vos*? Gij rept geen enkel woordje daarover!
(3) M.R., p. 215.

De man die eene volledige, grondige en onpartijdige beoordeeling over Prudens van Duyse schrijven moet, is nog niet opgestaan, en wanneer hij dàar is, zal men - zooals ik het vroeger zegde[1] - van Duyse waardeeren ‘als den meestomvattenden en misschien wel den geniaalsten onzer Zuid-Nederlandsche dichters’, of - om met u te spreken - men zal overtuigd wezen dat, ‘wat ook de menschen en het nageslacht over hem dachten en zegden [*denken* en *zeggen*, niet waar?], hij toch wel degelijk een zanger bij Gods genade was[2]’.

Wat u betreft, Heer Rooses, indien gij nog vele recensiën schrijft in den trant van de hier besprokene, met ‘die dooreenwarreling van geloof en ongeloof, [met dien] overvloed van vluchtige indrukken en schaduwbeelden, onbestemd gezien en onbestemd weergegeven.... nuchter als proza[3]’, dan vrees ik dat men van u zeggen zal: ‘Hij was een improvisator, met al de goede en de minder goede eigenschappen onder dien naam begrepen. Hij was het in den eigenlijken zin des woords en toonde het gaarne[4]’.

Ik heb de eer mij te noemen, geachte Heer Rooses, van Duyse's trouwste vereerder op één na,

E. v. O.

November 1887.

Boekbeoordeeling

Zesde Jaarboek der letterkundige Vereeniging Jan Frans Willems. - Antwerpen, bij Buerbaum-Van der Goten, drukker-uitgever, Korte Kievitstraat, 49, die veel eer haalt van den prachtigen druk en vooral van den smaakvollen omslag. Prijs: 2,00 fr.

Sedert eenige jaren is de reeks jaarboeken dezer verdienstelijke lettervereeniging onderbroken geweest. Het tegenwoordig jaarboek, ons ter beoordeeling gezonden, kan

(1) *Ned. Dicht - en Kunsth.*, 1885., p. 356.
(2) M.R., p. 201.
(3) Id. p. 215.
(4) Id., p. 187.

goed de vergelijking doorstaan met zijne voorgangers, ofschoon deze zich altijd, door de degelijkheid van hunnen inhoud van de andere soortgelijke uitgaven van letterkundige maatschappijen hebben onderscheiden.

Een ‘jaarboek’ immers, is gewoonlijk eene verzameling van nog onrijpe lettervruchten van beginnelingen. Van eerst afaan heeft de Vereeniging Jan Frans Willems daarop eene verdienstelijke uitzondering gemaakt. Mannen welke reeds als talentvolle beoefenaars der letteren bekend stonden, gelijk de beide Van Herendaels, Jan Boucherij, Julius Vander Voort en meer anderen leverden er hunne bijdragen in.

Missen wij in het tegenwoordig jaarboek eenige namen van vroegere bekenden - onder anderen van den te vroeg ontslapen Edmond Van Herendael - de nieuwen zijn integendeel talrijk opgekomen. Zoo treffen wij in dit zesde jaarboek in den heer Emiel Schiltz eenen dichter aan, die van den beginne af - met zijne nu eens kernachtige en gespierde, dan weer teedere en gevoelvolle liederen - eene eerste plaats inneemt. Naast hem vinden wij den heer Ed. Schiltz, die eene belangrijke geschiedkundige bijdrage, getiteld *Cammaert*, levert. Het is de Vlaamsche opstand tegen de Oostenrijksche overheersching, die in treffende, gloeiend vaderlandsche taal wordt beschreven.

De taalkunde vindt eenen ieverigen beoefenaar in den heer J.-J. Hellemans, die eene belangwekkende verhandeling geeft over de schrijfwijze van den gemeentenaam *Poeke.* De heer Ossenblok legt zich met goed gevolg toe op de volksvertellingen, waarvan de *De Koolberg* ons een zeer aantrekkelijk voorbeeld oplevert. De heer J.-B. Van den Oever levert eene trouwe en merkwaardige schets van Antwerpen in de zestiende eeuw.

De verhalen van den heer J.-F. Buerbaum zijn van tweederlei aard. *Ze was oud geworden* is een treffend tafereel van het volksleven in het Antwerpsche schipperskwartier; *Het betooverd Huis*, is eene welgelukte proeve van spookvertellingen.

Met bijzonder genoegen treffen wij den naam van den ouden, kloeken Vlaamschen strijder, P. Van Delen aan onder twee lieve verhalen, getiteld: *Geloofde trouw* en *Vertrouwen in de Voorzienigheid.* Deze getuigen dat bij dien wakkeren Vlaming de jaren machteloos zijn om zijnen iever voor de Vlaamsche letteren te koelen. De heer Edw. Ipers leverde een boeiend tafereeltje, getiteld: *Kunst tegen liefde.*

De twee oudste medewerkers aan de uitgaven van *Jan Frans Willems*, de heeren Julius Van Herendael en Jan Boucherij bleven niet ten achter. De eerste die nog altijd, met evenveel geluk, geschiedenis en poëzie beoefent, leverde in het eerste vak *De Unie van Utrecht* en in het tweede *Twee leeuwen* (1302-1815) en *Aan Nederland,* twee krachtige Vaderlandsche uitboezemingen. De laatste gaf een puik zangdicht, *De Winter*, ten beste.

Deze hulde gebracht aan de zoo kundige als ieverige medewerkers van het Jaarboek, moeten wij nog melding maken van de novelle *Hun Gustaaf*, bekroond in den laatsten prijskamp der Vereeniging. Dit stuk, waarmede het Jaarboek aanvangt, is het werk van den Gentenaar Jozef Minnaert en verdient ten volle de onderscheiding, welke hem is te beurt gevallen. 't Is een kijkje in het Gentsche werkmansleven en volkomen naar de natuur geschetst.

Kortom, het Jaarboek van *Jan Frans Willems* verdient in de hoogste mate de belangstelling van de vrienden der Vlaamsche letterkunde, en doet ons hopen dat het voortaan alle jaren, onafgebroken, van eene even verdienstelijke uitgave zal gevolgd worden.

A.V. BULTYNCK.

Nieuwe Uitgaven.

De Schoonmoeder, dramatisch tooneelspel in 3 bedrijven, door AUG. HENDRIKX. Gent, JUL. VUYLSTEKE, 78 bladz.

- *De Boezemvrienden*, blijspel in 1 bedrijf door AUGUST HENDRIKX. Gent, JUL. VUYLSTEKE, 32 bladz. Prijs 1 fr.
- *Zesde Jaarboek* der Letterkundige Vereeniging Jan Frans Willems te Antwerpen. In 8° 204 blz. Antwerpen druk. van Buerbaum-Van der Goten. Verkrijgbaar bij Jan Boucherij. Prijs 2 fr.
- *Gedichten* van A.J.M. Janssens. Klein 8° 250 blz. Gent, Leliaert-Siffer & Co. Prijs 3 fr.
- *Studien* over het leven en de werken van Karel van Mander, dichter, kunstgeschiedschrijver en schilder, 1548-1606, door Leopold Plettinck. Tweede verbeterde en merkelijk vermeerderde uitgave. In 8° 130 blz. met 2 platen. Gent, Leliaert, Siffer en C^{o}. Prijs 2 fr.

Inhoudstafel (Jaargang 1887)

I. Novellen, Schetsen, Tooneelstukken, enz.

IS. ALBERT.	De Schouwvager (zangspel)	353
POL ANRI.	Een Hompje Kaas (blijspel)	241
H. DE QUÉKER.	De Eik	350
FAUTOR.	Een Avondstond in Versailles	403, 443
EDW. IPERS.	De Lotgevallen van een Verzamelaar	307, 337, 433
OEL.	Uit oude papieren. Gedenkschriften	49
E.J. OSSENBLOCK.	Een dag uit het leven van een Student	365
JAN SLACHMUYLDERS.	Onze Mas	289
REIMOND STIJNS.	Broodnijd	97
ISIDOOR TEIRLINCK.	Molleke	145, 193
FRANS VAN CUYCK.	Uits el is achterstel	5
	Zijne Eer in gevaar (tooneelspel)	220
	Segher Janssone (fragment)	529
CONST. VAN DE MOER.	Een bange Nacht	321
JAAK VAN DEN OEVER.	Lichtbeelden	391
AL. VAN NESTE.	Meyer en Muller	485
E. V. O.	Bouwstof tot een roman	72
	De Passiebloem	177
RENÉ VERMANDERE.	Lamme Nelis	263

II. Poëzie.

IS. ALBERT.	Raad	71
	Steek daar uw schoone centen in	71
	Herinnering	218

	Aan een kind	219
	Zoete stonden	261
JAN BOUCHERIJ.	Filips van Artevelde (kantate)	171
	Avond	218
A.V. BULTYNCK.	Hun element	126

KAREL DELMOTTE.	Amelberga Truyman	399
POL DE MONT.	Kinderen	303
	Loftrompet ter eere van Joost van den Vondel	548
P.P. DE NYS.	Het gevlekte kleed	258
	De Eikel en de Pompoen	259
	De Leieboorden zijn nu schoon	302
	Volksontwaking	352
	De Weerhaan en de Zonnebloem	397
H. DE QUÉKER.	Uit ‘Kaf en Koorn’	
	I. Märchen	348
	II. In 't Zuiden	349
	III. Poëzie en Proza	401
	IV. Sehnsucht	402
D.V.	Het was Lente	347
	Weet gij?	401
CONST. DE WAEGENAERE.	Levensvraag	125
CHARLES DE WAELE.	Vriendschap	545
EDGAR DE WAELE.	Aan M ***	68
	Van Honger en van Koude	122
	Op mijn 21^{n} Verjaardag	546
U.P. GOUDSCHAAL.	Bladvulling	345
P. KEL.	Aan de Muze	257
PROSPER LEFLOT.	Het afscheid	28
	In 't stille avonduur	69
	Haar portret	69
ERN. PALLEMAERTS.	In 't lommer van de boomen	547
HILDA RAM.	Paulina	25
GUSTAAF RENS.	Rouwzucht	28
	Roza's graf	71
	Geloof	123

	Bemoediging	216
	Weemoed	397
JACOB STINISSEN.	Breydel en De Coninck	304
V.	Een stukje brood	27
VICTORIEN VAN DE WEGHE.	Nieuwjaarsgroet	26
	Breidel en De Coninck	346
JAN VAN DROOGENBROECK.	De Morgen (kantate)	542
Dr EUG. VAN OYE.	De jonge Matrozen	296
EDM. VAN STEEN.	Aan mijn kindje	217
FRANS WILLEMS.	Op de Heide (kantate)	166

III. Onze Dichters vertaald.

HEINRICH FLEMMICH.	Feierliche Lobrede zu Ehren Joost van den Vondels, van Pol de Mont	550

IV. Taal-, Tooneel- en Letterkunde.

PETER BENOIT.	Vlaamsche Brieven	35
POL DE MONT.	De jongste realistische Richting in de Duitsche Letterkunde, en haar uitgever, Wilhelm Friedrich, te Leipzig	552
JOZ. HELLEMANS.	Over het behoud der H in het schrijven der plaatsnamen	185, 229
	Prijskampen	45, 90, 142, 190
	Tooneel- en Letterkunde (Kroniek)	43, 90, 142, 190, 235, 286, 332, 427, 525
	Koninklijke Vlaamsche Academie	190, 276

V Toonkunde.

PETER BENOIT.	Vlaamsche Muziekschool	506
	Toonkunde (Kroniek)	46, 143, 238

VI. Beeldende kunsten.

J.F. VAN CUYCK.	Twee tentoonstellingen	40
	L'art indépendant	180
	Tentoonstelling van *Arte et Labore*	319
	Tentoonstelling *Als ik kan*	376
	Beeldende kunsten (kroniek)	46, 95, 239, 335

VII. Levensbeschrijving.

JAN BOUCHERIJ.	Jan Frans Willems	76
	F.A. Snellaert	128
	Derde eeuwgetij van Joost van den Vondel	515
GUSTAAF SEGERS.	Twee karakters uit Vondel	387
D[r] JAN TEN BRINK.	M[r] J. Van Lennep	30
	Jacob Jan Cremer	496
D[r] E. V. O.	Prudens van Duyse (Brief aan Max Rooses)	563

VIII. Boekbeoordeeling.

ARGUS.	Fata Morgana, door D[r] Aug. Snieders	520
A.V. BULTYNCK.	Jaarboek der Vereeniging Jan Frans Willems	574

FRANS DE GHENDT.	Mathias Sandorf (J. Verne)	89
P. KEL.	Nevelbloemen, Gedichten van Mev. David	233
VICTOR PONOS.	De Schat van den Uitwijkeling, door Pr. van Breuseghem	233
FRANS VAN CUYCK.	Hakon Jarl, treurspel vertaald door Dr Eug. van Oye	42
	Reinaart de Vos door Prudens Van Duyse	182
E. VAN DEN BERGHE.	Door de wereld. Gedichten van P.P. De Nys	282
E. VAN LANGENHOVEN.	Natuur en Hert. Gedichten door L. Mercelis	86
	Christina Borluut door H. Baelden	282

IX. Vlaamsche belangen.

COPPIETERS.	Breidel en de Coninck (redevoering)	371
KAREL, LIJBAERT.	Vlaamsche Landdag te Brugge	417
	20^{e} Taal- en Letterkundig Congres te Amsterdam	461, 559
	Vijftigjarig jubelfeest der Maatschappij *Met Tijd en Vlijt*, te Leuven	192, 278
	De Provençaalsche Beweging in betrekking gesteld met de Vlaamsche	326
	Vlaamsche Belangen (Kroniek)	93, 143, 287, 336, 431, 527

X. Sterfgevallen.

Dr C. Fredericq, 48. - Edouard Douwes Dekker, alias Multatuli, 144. - Désiré Van Spilbeeck, 240. - Frans Caris, 240. - Karel Lodewijk Ternest, 336. - Nicaise De Keyser, 432. - Désiré Delcroix, 528.

XI. Nieuwe uitgaven

Kroniek. - Blz. 48, 96, 144, 192, 240, 288, 432, 528, 576.